

Hallituksen esitys eduskunnalle Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Keski-Amerikan välisen assosiaatiosopimuksen hyväksymiseksi sekä laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Keski-Amerikan välillä allekirjoitetun assosiaatiosopimuksen sekä lain sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Sopimus on luonteeltaan sekasopimus, jonka määräykset kuuluvat osittain jäsenvaltion ja osittain Euroopan unionin toimivaltaan.

Euroopan unionin ja Keski-Amerikan valtioiden yhteistyön taustalla on vuonna 1984 käynnistynyt poliittinen vuoropuhelu eli San José-dialogi. EY ja Keski-Amerikka tekivät vuonna 1993 yhteisen puitesopimuksen, joka tuli voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1999. Toukokuussa 2002 osapuolet sopivat poliittista dialogia ja yhteistyötä koskevan sopimuksen neuvottelujen aloittamisesta. Sopimus allekirjoitettiin joulukuussa 2003 Roomassa. EU:n ja Keski-Amerikan väliset assosiaatio- ja vapaakauppasopimusneuvottelut julistettiin avattaviksi Wienin huippukokouksessa vuonna 2006. Assosiaatiosopimusneuvottelut saatiin päätökseen toukokuussa

2010. Keski-Amerikan maista assosiaatiosopimus koskee Costa Ricaa, El Salvadoria, Guatemalaa, Hondurasia, Nicaraguaa ja Panamaa.

Assosiaatiosopimus on kokonaisuutena sopimus, jonka tavoitteena on vahvistaa osapuolten välistä suhdetta poliittisen vuoropuhelun, yhteistyön ja kaupankäynnin alueilla vastavuoroisuuteen ja yhteiseen etuun pohjautuen. Sopimuksella pyritään lujittamaan Keski-Amerikan sisäistä integraatioprosessia ja edistämään taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävä kehitystä.

Sopimus tulee voimaan sitä kuukautta seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona osapuolet ovat ilmoittaneet toisilleen hyväksymismenettelyjensä päätökseen saattamisesta. Esitykseen sisältyy ehdotus laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan kuin sopimus tulee voimaan.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT	4
1 JOHDANTO	4
2 NYKYTILA JA SEN ARVIOINTI	4
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	5
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	6
4.1 Taloudelliset vaikutukset	6
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	6
4.3 Ympäristövaikutukset	6
4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset	6
5 ASIAN VALMISTELU.....	6
5.1 Asian valmistelu Euroopan unionissa	6
5.2 Asian kansallinen valmistelu.....	7
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	8
1 SOPIMUKSEN SISÄLTÖ JA SEN SUHDE SUOMEN LAINSÄÄDÄNTÖÖN	8
I OSA: YLEISET JA INSTITUTIONAALISET MÄÄRÄYKSET	8
I OSASTO: SOPIMUKSEN LUONNE JA SOVELTAMISALA	8
II OSASTO: INSTITUTIONAALINEN KEHYS.....	8
II OSA: POLIITTINEN VUOROPUHELU	9
III OSA: YHTEISTYÖ	10
I OSASTO: DEMOKRATIA, IHMISOIKEUDET JA HYVÄ HALLINTO.....	11
II OSASTO: OIKEUS, VAPAUS JA TURVALLISUUS.....	11
III OSASTO: SOSIAALINEN KEHITYS JA SOSIAALINEN YHTEENKUULUVUUS	12
IV OSASTO: MUUTTOLIIKE.....	12
V OSASTO: YMPÄRISTÖ, LUONNONKATASTROFIT JA ILMASTONMUUTOS	13
VI OSASTO: TALOUDEN JA KAUPAN KEHITYS	13
VII OSASTO: ALUEELLINEN YHDENTYMINEN.....	14
VIII OSASTO: KULTTUURI- JA AUDIOVISUAALIALAN YHTEISTYÖ.....	14
IX OSASTO: OSAAMISYHTEISKUNTA	14
IV OSA: KAUPPA.....	15
I OSASTO: ALKUMÄÄRÄYKSET	15
II OSASTO: TAVAROIDEN KAUPPA.....	15
1 LUKU: Tavaroiden kansallinen kohtelu ja markkinoillepääsy	15
2 LUKU: Kaupan suojakeinot	16
3 LUKU: Tullimenettelyjen ja kaupan helpottaminen	17
4 LUKU: Kaupan tekniset esteet	18
5 LUKU: Terveys- ja kasvinsuojelutoimet.....	19
6 LUKU: Tavaroihin liittyvät poikkeukset.....	20
III OSASTO: SIJOITTAUTUMINEN, PALVELUKAUPPA JA SÄHKÖINEN KAUPPA.....	20
1 LUKU: Yleiset määräykset	20

2 LUKU: Sijoittautuminen	21
3 LUKU: Rajat ylittävä palvelujen tarjonta	21
4 LUKU: Luonnollisten henkilöiden tilapäinen oleskelu liiketoimintaa varten	22
5 LUKU: Säätelykehys	22
6 LUKU: Sähköinen kauppa	24
7 LUKU: Poikkeukset	24
IV OSASTO: JUOKSEVAT MAKSUT JA PÄÄOMANLIIKKEET	24
V OSASTO: JULKISET HANKINNAT	24
VI OSASTO: TEOLLIS- JA TEKIJÄNOIKEUDET	25
1 LUKU: Tavoitteet ja periaatteet	25
2 LUKU: Teollis- ja tekijänoikeuksia koskevat normit	26
3 LUKU: Teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpano	27
4 LUKU: Institutionaaliset määräykset	28
VII OSASTO: KAUPPA JA KILPAILU	28
VIII OSASTO: KAUPPA JA KESTÄVÄ KEHITYS	29
IX OSASTO: ALUEELLINEN TALOUDELLINEN YHDENTYMINEN	30
X OSASTO: RIITOJEN RATKAISEMINEN	31
1 LUKU: Kohde ja soveltamisala	31
2 LUKU: Neuvottelut	31
3 LUKU: Riitojenratkaisumenettelyt	31
4 LUKU: Yleiset määräykset	32
XI OSASTO: MUITA KUIN TARIFFITOIMENPITEITÄ KOSKEVA SOVITTELUJÄRJESTELMÄ	32
1 LUKU: Soveltamisala	32
2 LUKU: Sovittelujärjestelmän mukainen menettely	32
3 LUKU: Täytäntöönpano	32
4 LUKU: Yleiset määräykset	32
XII OSASTO: AVOIMUUS JA HALLINTOMENETTELYT	32
XIII OSASTO: TÄMÄN SOPIMUKSEN NOJALLA PERUSTETTUIJEN ELINTEN ERITYISTEHTÄVÄT KAUPAN ALALLA	33
XIV OSASTO: POIKKEUKSET	34
V OSA: LOPPUMÄÄRÄYKSET	34
2 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT	37
2.1 Laki Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Keski-Amerikan välisen assosiaatio- sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta	37
3 VOIMAANTULO	37
4 EDUSKUNNAN SUOSTUMUKSEN TARPEELLISUUS JA KÄSITTELYJÄRJESTYS	38
4.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus	38
4.2 Käsittelyjärjestys	41
LAKIEHDOTUS	43
Laki Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Keski-Amerikan välisen assosiaatiosopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta	43
SOPIMUSTEKSTI	44

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Euroopan unionin ja Keski-Amerikan valtioiden välisen yhteistyön taustalla on vuonna 1984 käynnistynyt poliittinen vuoropuhelu eli San José-dialogi. Dialogi syntyi halusta tukea rauhankehitystä sisällissotien repimässä Keski-Amerikassa. EY ja Keski-Amerikka tekivät vuonna 1993 yhteisen puitesopimuksen, joka tuli voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1999. Toukokuussa 2002 osapuolet sopivat poliittista dialogia ja yhteistyötä koskevan sopimuksen neuvottelujen aloittamisesta. Sannottu sopimus allekirjoitettiin 15 päivänä joulukuuta 2003 Roomassa. EU:n ja Keski-Amerikan väliset assosiaatio- ja vapaakauppasopimusneuvottelut julistettiin avattaviksi vuonna 2006. Assosiaatiosopimusneuvottelut saatiin päätökseen toukokuussa 2010. Keski-Amerikan maista assosiaatiosopimus koskee seuraavia maita: Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua ja Panama.

Sopimus sisältää kolme pilaria: poliittinen dialogi, yhteistyö ja vapaakauppa. Poliittista vuoropuhelua koskevassa osiossa tavoitteeksi on asetettu poliittisen kumppanuuden luominen rauhaa, demokratiaa, lainmukaisuutta, hyvää hallintoa, ihmisoikeuksia, ja kestävää kehitystä edistävällä tavalla. Yhteistyötä koskevan osion päätavoitteina on vahvistaa turvallisuutta, sosiaalista koheesiota sekä taloudellista kasvua. Sopimuksen kauppaa koskeva osa on sisällöltään EU:n vapaakauppasopimuksia vastaava. Kauppaa koskevaan osaan sisältyy velvoitteita muun muassa tullien ja kaupan teknisten esteiden poistamisesta, palveluiden kaupan sekä investointien markkinoillepääsystä, teollis- ja tekijänoikeuksista, pääsystä julkisia hankintoja koskeviin kilpailuihin sekä työvoimaa ja ympäristöä koskevien normien täytäntöönpanosta.

Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Keski-Amerikan välinen assosiaatiosopimus on sekasopimus, jonka määräykset kuuluvat osittain unionin ja osittain jäsenvaltioiden toimivaltaan. Näin ollen jäsenvaltiot ovat osapuolia Euroopan unionin lisäksi, ja sopimus edellyttää sekä unionin että jäsenvaltioiden hyväksymistä.

2 Nykytila ja sen arviointi

EU:n ja Keski-Amerikan välisen yhteistyön sopimus pohjainen perusta on puitesopimus vuodelta 1993. Alueiden välinen poliittisen dialogin ja yhteistyön sopimus allekirjoitettiin Roomassa joulukuussa 2003. Suomella on Costa Rican kanssa viisumivapaussopimus (SopS 36/1971), El Salvadorin kanssa viisumivapaussopimus (SopS 46/1971) ja sopimus sijoitusten edistämisestä ja suojaamisesta (SopS 10/2003), Guatemalan kanssa viisumivapaussopimus (SopS 56/1975) ja sopimus sijoitusten edistämisestä ja suojaamisesta (SopS 107/2006), Hondurasin kanssa viisumivapaussopimus (SopS 32/1978), Nicaraguan kanssa viisumivapaussopimus (SopS 22/1987) sekä Panaman kanssa viisumivapaussopimus (SopS 33/1978) ja sopimus sijoitusten edistämisestä ja suojaamisesta (SopS 101/2010).

EU:n vienti alueelle vuonna 2012 oli 33,5 miljardia euroa ja tuonti 29,1 miljardia euroa. EU tuo Keski-Amerikasta pääasiassa toimisto- ja tietoliikennelaitteita ja maataloustuotteita. EU vie Keski-Amerikkaan lähinnä koneita ja kuljetuskalustoa, mutta myös kemi-kaaleja.

Vuonna 2012 Suomen vienti Costa Ricaan oli 8,3 miljoonaa euroa, El Salvadoriin 4,3 miljoonaa euroa, Guatemalaan 4,6 miljoonaa euroa, Hondurasiin 2 miljoonaa euroa, Nicaraguahan 0,5 miljoonaa euroa ja Panamaan 7,8 miljoonaa euroa. Suomen tuonti Costa Ricasta oli 31 miljoonaa euroa, El Salvadorista 1,1 miljoonaa euroa, Guatemalasta 8,7 miljoonaa euroa, Hondurasista 14,1 miljoonaa euroa, Nicaraguasta 10,2 miljoonaa euroa ja Panamasta 21,5 miljoonaa euroa. Suomi tuo alueelta lähinnä kahvia ja banaaneja. Tyypillisiä vientitavaroita ovat esimerkiksi teollisuuden voimakoneet ja laitteet.

Suomen suhteiden järjestämistä Keski-Amerikan maihin Euroopan unionin puitteissa tehtävällä assosiaatiosopimuksella voidaan pitää tarkoituksenmukaisena.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Assosiaatiosopimuksen tavoitteena on vahvistaa ja lujittaa osapuolten välisiä suhteita poliittiseen vuoropuheluun, yhteistyöhön ja kauppaan perustuen. Sopimuksen läpileikkaavana teemana on demokratian ja ihmisoikeuksien, kestävän kehityksen, hyvän hallinnon ja oikeusvaltioperiaatteen kunnioittaminen ja edistäminen.

Sopimuksen poliittista vuoropuhelua ja yhteistyötä koskevien osioiden päätavoitteina on rauhan, demokratian, lainmukaisuuden, hyvän hallinnon ja ihmisoikeuksien vahvistaminen taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävää kehitystä edistämällä. Sopimuksen poliittisessa osassa osapuolet sopivat yhteistyön vahvistamisesta aseidenriisunnan osalta. Osapuolet sopivat tukevensa kansainvälisiä poliittisia toimia kehityksen rahoittamiseksi, ja yhteistyön vahvistamisesta kansainvälisesti sovittujen kehitystavoitteiden saavuttamiseksi. Osapuolet tunnustavat alueidensa väliseen muuttoliikkeeseen liittyvän yhteisen hallinnoinnin merkityksen. Osapuolet sitoutuvat myös dialogin edistämiseen koskien ympäristöä ja kestävää kehitystä Rion julistuksen (1992) mukaisesti.

Yhteistyötä koskevassa osiossa sovitaan, että yhteistyön tulee olla yhdenmukaista osapuolimaiden omien kehityspoliittisten toimien ja strategioiden kanssa. Osapuolet pyrkivät edistämään kansalaisyhteiskunnan ja paikallisten viranomaisten osallistumista, ja korostavat sosiaalisen kehityksen merkitystä taloudellisen kehityksen rinnalla. Sosiaalisen suojelun ja työllisyyden osalta sopimuksessa luvataan tehdä yhteistyötä aktiviteeteilla ja ohjelmilla, jotka tähtäävät takaamaan kaikille kunnollista työtä, toimivat työmarkkinat sekä kattavan sosiaaliturvan. Osapuolet sitoutuvat yhteistyöhön myös koulutuksen osalta ja tehokkaiden terveydenhuoltojärjestelmien kehittämisen osalta.

Sopimuksen kauppaa koskevaan osaan sisältyy velvoitteita muun muassa tullien ja kaupan teknisten esteiden poistamisesta, palveluiden kaupan sekä investointien markkinoillepääsystä, teollis- ja tekijänoikeuksista, pääsystä julkisia hankintoja koskeviin kilpailuihin sekä työvoimaa ja ympäristöä koske-

vien normien täytäntöönpanosta. Kaupan osalta sopimuksen keskeiset hyödyt saadaan tullien alentamisen tai poiston, tullimenettelyjen yksinkertaistamisen, teknisten määräysten, standardien ja vaatimuksenmukaisuuden lähentämisen sekä terveys- ja hygienianormien yhtenäistämisen kautta. Palveluiden kaupan ja investointien osalta sopimus edistää toimintaympäristön ennakoitavuutta, mikä puolestaan edistää investointeja ja kansainvälisten palveluiden tarjontaa alueella. Sopimuksen arvioidaan tuovan hyötyä EU:lle vuosittain 2,3 miljardin euron arvosta ja Keski-Amerikan alueelle 2,6 miljardin euron arvosta. Vähentyneiden kaupanesteiden sekä vakaamman toimintaympäristön myötä sopimus parantaa myös suomalaisyritysten viennin ja tuonnin edellytyksiä.

Sopimuksella pyritään edistämään myös alueellista integraatiota, kulttuurista ja audiovisuaalista yhteistyötä, tietoyhteiskunnan kehittämistä sekä tiede- ja teknologiayhteistyötä.

Sopimukseen sisältyy poliittisia standardilausekkeita, jotka koskevat muun muassa EU:n keskeisimpiä arvoja, ihmisoikeuksia, demokratiaa ja oikeusvaltioperiaatetta sekä joukkotuhoukseiden leviämisen estämistä. Sopimukseen sisältyy myös lauseke, joka mahdollistaa viimekädessä sopimuksen soveltamisen keskeyttämisen sopimuksen 355 artiklassa määrätyn neuvottelu- ja sanktiomekanismin mukaisesti tilanteessa, jossa mainittuja lausekkeita rikotaan räikeästi.

Sopimuksella luodaan sekä assosiaationeuvosto että assosiaatiokomitea, joiden tukena on joukko alakomiteita, joissa käsitellään sopimuksen kauppaa koskevan osan eri aihealueita. Järjestelmään kuuluu myös kahdensivulinen valtioden tai osapuolten välinen riitojenratkaisumenettely.

Esityksen tavoitteena on hankkia eduskunnan hyväksyminen sopimukselle. Esitys sisältää myös ehdotuksen niin sanotuksi blankettilaiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä ehdotuksen laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten väliaikaisesta soveltamisesta.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Sopimuksella ei ole suoria vaikutuksia valtion talousarvioon. Sopimuksella on Euroopan unionin ja Keski-Amerikan kauppavaihdolle suuri merkitys sen vapauttaessa kauppaa, palveluita, investointeja sekä julkisia hankintoja. Sopimus tarjoaa taloudellisen yhteistyön ja kaupan osalta myös Suomelle ja suomalaisille yrityksille entistä paremmat yhteistyö- ja vientimahdollisuudet Keski-Amerikan kanssa.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Sopimuksella ei ole suoria vaikutuksia viranomaisten toimintaan. Sopimuksella perustettavien assosiaationeuvoston, assosiaatioskomitean sekä alakomiteoiden kokouksista johtuvat tehtävät voidaan hoitaa tavanomaisen käytännön edellyttämällä tavalla nykyisellä henkilöstöllä.

4.3 Ympäristövaikutukset

Sopimuksella ei ole välittömiä ympäristövaikutuksia. Sopimuksen keskeisiin periaatteisiin sisältyy kuitenkin kestävän talouden ja ympäristönormien kunnioittaminen ja edistäminen osapuolten kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti.

4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Sopimuspuolet sitoutuvat demokratian ja ihmisoikeuksien edistämiseen sekä joukkotuhouksien leviämisen estämiseen. Osapuolet sitoutuvat työoikeuksien suojeluun ja edistämiseen ja sopimus sisältää myös vaatimuksia koskien työelämän standardeja. Vaikka sopimuksella ei voida katsoa olevan välittömiä yhteiskunnallisia vaikutuksia Suomessa, sillä voidaan arvioida olevan myönteistä merkitystä hyvän hallinnon, demokratian ja kansalaisyhteiskunnan vahvistumiselle Keski-Amerikassa.

5 Asian valmistelu

5.1 Asian valmistelu Euroopan unionissa

Euroopan unionin ja Latinalaisen Amerikan (EU-LAC) huippukokouksessa Meksikon Guadalajarassa toukokuussa 2004 sovittiin pyrkimyksestä tehdä alueiden välille assosiaatiosopimus ja vapaakauppa-alue. Luxemburgin ministerikokouksen ja ad hoc-työryhmän perustamisen jälkeen EU:n ja Keski-Amerikan väliset assosiaatio- ja vapaakauppasopimusneuvottelut julistettiin avattaviksi Wienin huippukokouksessa 12 ja 13 päivänä toukokuuta 2006. Neuvosto antoi valtuudet neuvotteluille huhtikuussa 2007 ja neuvottelut käynnistettiin virallisesti saman vuoden lokakuussa. Neuvotteluissa EU:ta on edustanut Euroopan komissio.

Ensimmäinen neuvottelukierros käytiin EU:n ja Keski-Amerikan maiden Costa Rican, El Salvadorin, Guatemalan, Hondurasin ja Nicaraguan kesken San Joséssa Costa Ricassa lokakuussa 2007. Toinen kierros käytiin Brysselissä helmikuussa 2008. Kaiken kaikkiaan neuvottelukierroksia järjestettiin kahdeksan.

Panama, joka oli aiemmin osallistunut kokouksiin tarkkailijana, esitti 21 päivänä syyskuuta 2009 virallisen ehdotuksensa liittymisestä EU:n ja Keski-Amerikan välisiin neuvotteluihin. Neuvosto muutti neuvotteluohjeita 10 päivänä maaliskuuta 2010, ja Panaman mukaantulo virallistettiin. Keski-Amerikan maista assosiaatiosopimus koskee näin seuraavia maita: Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua ja Panama. Neuvottelut saatettiin päätökseen toukokuussa 2010.

EU:n jäsenvaltioille on tiedotettu neuvottelujen etenemisestä säännöllisesti Latinalaisen Amerikan työryhmässä ja kauppapoliittisessa komiteassa neuvotteluiden aikana. Euroopan parlamentille on tiedotettu kansainvälisen kaupan valiokunnan ja Keski-Amerikan maista vastaavan valiokunnan välityksellä.

Sopimus on sekasopimus eli sen osapuolina ovat sekä unioni että sen jäsenvaltiot. Suuren osan sopimuksen määräyksistä voidaan katsoa kuuluvan unionin yksinomaiseen toimivaltaan. Komissio perusteli aluksi sopimuksen sekasopimusluonnetta kulttuuripöy-

täkirjaan sisältyvillä sitoumuksilla. Enemmistö jäsenmaista, Suomi mukaan lukien, olivat kuitenkin sitä mieltä, että sopimuksen kaupallinen osa sisältää muitakin kuin unionin yksinomaiseen toimivaltaan kuuluvia määräyksiä, joita ei tule soveltaa väliaikaisesti, kuten teollis- ja tekijänoikeuksia loukkaavan menettelyn rikosseuraamuksia koskeva artikla (artikla 271).

EU ja Keski-Amerikan valtiot (Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua ja Panama) allekirjoittivat sopimuksen 29 päivänä kesäkuuta 2012 Tegucigalpassa, Hondurasissa. Allekirjoitusprosessin helpottamiseksi komissio pyysi Euroopan unionin jäsenmaita allekirjoittamaan sopimuksen viimeistään 31 päivänä toukokuuta 2012 ulkoasiainneuvostossa. Suomi allekirjoitti sopimuksen ulkoasiainneuvostossa 14 päivänä toukokuuta 2012. Euroopan parlamentin hyväksyntä sopimukselle saatiin 11 päivänä joulukuuta 2012.

5.2 Asian kansallinen valmistelu

Sopimuksen neuvotteluvaiheita ja sopimustekstiä on käsitelty ulkosuhdejaostossa ja kauppapoliittisessa jaostossa. Eduskunnalle on annettu tietoja eri käsittelyvaiheiden aikana. Komissiolle annetuista neuvotteluvaiheista annettiin tietoja E-kirjeellä 31 päivänä tammikuuta 2007 (E 158/2006 vp.), jatkokirjeillä neuvotteluiden sisällöstä 15 päi-

vänä maaliskuuta 2010 sekä 21 päivänä kesäkuuta 2011 (E 111/2009 vp.) Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta totesi 18 päivänä syyskuuta 2009 ja 26 päivänä maaliskuuta 2010, ettei asian suhteen ryhdytä toimenpiteisiin. Komission ehdotuksista neuvoston päätöksiä sopimuksen allekirjoittamisesta ja väliaikaisesta soveltamisesta sekä tekemisestä toimitettiin 23 päivänä helmikuuta 2012 U-kirjelmä (U6/2012 vp). Sopimuksen allekirjoittamista ja väliaikaista soveltamista sekä tekemistä koskevan U-kirjelmän osalta suuri valiokunta yhtyi ulkoasiainvaliokunnan kannanoton mukaisesti valtioneuvoston kantaan (SuVX 47/2012 vp). Hallituksen esitys on valmisteltu ulkoasiainministeriössä. Hallituksen esityksestä pyydettiin lausunnot liikenne- ja viestintäministeriöstä, opetus- ja kulttuuriministeriöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä, oikeusministeriöstä, työ- ja elinkeinoministeriöstä, valtiovarainministeriöstä ja Ahvenanmaan maakuntahallitukselta. Lausunnot saatiin liikenne- ja viestintäministeriöltä, oikeusministeriöltä, valtiovarainministeriöltä ja Ahvenanmaan maakuntahallitukselta. Liikenne- ja viestintäministeriöllä ja oikeusministeriöllä ei ollut huomautettavaa hallituksen esitykseen. Valtiovarainministeriöltä saatujen huomioiden osalta muutoksia ei tarvittu. Ahvenanmaan maakuntahallituksen lausunnon pohjalta tarkennettiin voimaantulo-kappaletta Ahvenanmaan osalta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Sopimuksen sisältö ja sen suhde Suomen lainsäädäntöön

Johdanto. Sopimuksen johdannossa vahvistetaan osapuolten sitoutuminen ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa määriteltyihin demokratian periaatteisiin ja perusluonteisiin ihmisoikeuksiin. Ilmaistaan osapuolten sitoutuminen oikeusvaltion ja hyvän hallintotavan periaatteiden noudattamiseen sekä yhteistyöhön köyhyyden poistamisen, työpaikkojen luomisen ja kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Johdannossa osapuolet vahvistavat pitävänsä tärkeinä kansainvälistä kauppaa ohjaavia periaatteita ja sääntöjä, erityisesti niitä, jotka sisältyvät Maailman kauppajärjestöstä perustamisesta tehtyyn Marrakeshin sopimukseen, jäljempänä *WTO-sopimus*, ja sen liitteenä oleviin monenvälisiin sopimuksiin, sekä tarvetta soveltaa näitä periaatteita ja sääntöjä avoimesti ja syrjimättömästi.

I OSA: YLEISET JA INSTITUTIONAALISET MÄÄRÄYKSET**I OSASTO: SOPIMUKSEN LUONNE JA SOVELTAMISALA**

1 artikla. Artiklassa osapuolet vahvistavat sitoutumisensa ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa määriteltyjen demokratian periaatteiden ja perusihmisoikeuksien sekä oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiseen. Kohta on määritelty sopimuksen olennaiseksi osaksi. Osapuolet vahvistavat sitoutuneensa edistämään kestävää kehitystä, ottamalla huomioon erityisesti vuosituhaten kehitystavoitteet sekä noudattamaan hyvää hallintotapaa.

2 artikla. Artiklassa osapuolet sopivat, että sopimuksen tavoitteena on vahvistaa osapuolten välisiä suhteita assosiaatiolla, joka perustuu kolmeen osaan eli poliittiseen vuoropuheluun, yhteistyöhön ja kauppaan. Artiklassa sovitaan poliittisen kumppanuuden kehittamisestä, alueiden välisen yhteistyön lisäämisestä kestävän kehityksen saavuttamiseksi sekä alueiden välisten kauppasuhteiden

laajentamisesta WTO-sopimuksen ja tämän sopimuksen IV osan mukaisesti.

3 artikla. Artiklassa osapuolet sopivat kohtelevansa toisiaan tasavertaisesti. Sovitaan, että sopimuksen määräykset eivät millään tavalla rajoita yhdenkään Keski-Amerikka-osapuolen tasavallan täysivaltaisuutta.

II OSASTO: INSTITUTIONAALINEN KEHYS

4-6 artikla. Artikloissa sovitaan assosiaationeuvoston perustamisesta, kokoonpanosta, kokoontumisista tehtävistä ja päätösvallasta. Osapuolet sopivat, että assosiaationeuvosto koostuu EU-osapuolen ja Keski-Amerikka-osapuolen kunkin tasavallan ministeritason edustajista, ottaen huomioon kussakin istunnossa käsiteltävät asiat (poliittinen vuoropuhelu, yhteistyö ja/tai kauppa). Puheenjohtajana toimii vuorotellen EU-osapuolen edustaja ja Keski-Amerikka-osapuolen jonkin tasavallan edustaja työjärjestyksen mukaisesti. Sovitaan, että assosiaationeuvosto kokoontuu säännöllisesti, enintään kahden vuoden välein.

Assosiaationeuvosto kokoontuu lisäksi olosuhteiden niin vaatiessa, ja tarvittaessa myös valtioiden tai hallitusten päämiesten tasolla. Assosiaationeuvoston tehtävänä on seurata sopimuksen tavoitteiden saavuttamista, valvoa sopimuksen täytäntöönpanoa sekä tarkastella sopimuksen yhteydessä esille tulevia merkittäviä kysymyksiä sekä osapuolten tekemiä ehdotuksia ja suosituksia. Sovitaan, että assosiaationeuvosto voi käyttää osapuolia sitovaa päätösvaltaa sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi sekä antaa aiheellisia suosituksia. Assosiaationeuvosto tekee päätöksiä ja antaa suosituksia osapuolten yhteisellä sopimuksella, ja niiden edellytyksenä on Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen yksimielisyys.

7 artikla. Artiklassa sovitaan, että assosiaationeuvostoa avustaa assosiaatiokomitea. Assosiaatiokomitea koostuu EU-osapuolen ja Keski-Amerikka-osapuolen kunkin tasavallan korkean tason virkamiesedustajista, huomioon ottaen kussakin istunnossa käsiteltävät asiat (poliittinen vuoropuhelu, yhteistyö ja/tai

kauppa). Assosiaatiokomitean puheenjohtajana toimii vuorotellen kummankin osapuolen edustaja, ja se kokoontuu yleensä kerran vuodessa vuorotellen Brysselissä ja Keski-Amerikassa. Assosiaatiokomitea vastaa tämän sopimuksen yleisestä täytäntöönpanosta, ja sen työjärjestyksen vahvistaa assosiaationeuvosto.

8 artikla. Artiklassa sovitaan yhteistyöasioiden alakomitean sekä muiden assosiaatiokomiteaa avustavien alakomiteoiden perustamisesta. Alakomitean puheenjohtajana toimii vuorotellen EU-osapuolen edustaja ja Keski-Amerikka-osapuolen jonkin tasavallan edustaja vuoden kerrallaan. Alakomiteat kokoontuvat vähintään kerran vuodessa. Assosiaationeuvosto vahvistaa alakomiteoiden työjärjestyksen, jossa määritellään alakomiteoiden kokoonpano, tehtävät ja toimintatavat.

9 artikla. Artiklassa sovitaan parlamentaarisen assosiaatiovaliokunnan perustamisesta. Se koostuu Euroopan parlamentin ja Keski-Amerikan parlamentin (*Parlamento Centroamericano*, PARLACEN) jäsenistä sekä niiden Keski-Amerikka osapuolen tasavaltojen tapauksessa, jotka eivät ole PARLACENin jäseniä, näiden kansalliskongressin edustajista. Molemmat osapuolet toimivat vuorotellen puheenjohtajana. Parlamentaarinen assosiaatiovaliokunta vahvistaa työjärjestyksensä. Se voi pyytää assosiaationeuvostolta tämän sopimuksen täytäntöönpanoa koskevia tietoja, ja antaa assosiaationeuvostolle suosituksia.

10 artikla. Artiklassa sovitaan neuvoo-antavan sekakomitean perustamisesta. Se koostuu Euroopan talous- ja sosiaalikomitean edustajista, Keski-Amerikan integraatiojärjestelmän neuvoo-antavasta komiteasta (*Comité Consultivo del Sistema de la Integración Centroamericana*, CC-SICA) ja taloudellisen yhdentymisen neuvoo-antavasta komiteasta (*Comité Consultivo de Intergación Económica*, CCIE). Neuvoo-antava sekakomitea vahvistaa työjärjestyksensä, ja sen tehtävänä on edistää Euroopan unionissa ja Keski-Amerikassa toimivien kansalaisyhteiskunnan järjestöjen välistä vuoropuhelua ja yhteistyötä sekä välittää assosiaationeuvostolle sopimuksen täytäntöönpanoa koskevat kansalaisyhteiskunnan järjestöjen näkemykset.

11 artikla. Artiklassa sovitaan, että osapuolet edistävät Euroopan unionin ja Keski-Amerikan kansalaisyhteiskuntien edustajien välisiä tapaamisia, ja järjestävät säännöllisesti kokouksia näiden edustajien välille tiedot- taakseen heille sopimuksen täytäntöönpanos- ta ja pyytääkseen heiltä tähän liittyviä ehdo- tuksia.

II OSA: POLIITTINEN VUOROPUHE- LU

12 artikla. Artiklassa osapuolet sopivat poliittisen vuoropuhelunsa tavoitteista. Tavoit- teiksi sovitaan demokratian, rauhan, ihmisoi- keuksien, oikeusvaltion, hyvän hallinnon ja kestävä kehityksen kunnioittamiseen ja edistämiseen perustuvan poliittisen kumppa- nuuden kehittäminen, yhteisten arvojen ja pe- riaatteiden puolustaminen ja edistäminen eri- tyisesti Yhdistyneiden kansakuntien, jäljem- pänä YK, piirissä, YK:n organisaation vah- vistaminen, poliittisen vuoropuhelun tehos- taminen sekä yhteistyön tekeminen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa.

13 artikla. Artiklassa sovitaan poliittisen vuoropuhelun kattamista aloista, joita ovat muun muassa alueellinen yhdentyminen, oi- keusvaltio, hyvä hallinto, demokratia, ihmis- oikeudet, alkuperäiskansojen oikeuksien edistäminen, sukupuolten tasa-arvo, kansain- välisen yhteistyön rakenne ja suunta, muutto- liike, köyhyyden vähentäminen ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus, työelämän perusnormit, ympäristönsuojelu ja luonnonvarojen kestävä hoito, alueellinen turvallisuus ja vaka- us, korruptio, huumausaineet, kansainvälinen järjes- täytynyt rikollisuus, pienaseiden laitton kaup- pa, terrorismin torjunta sekä konfliktien eh- käiseminen ja rauhanomainen ratkaiseminen.

14 artikla. Artiklassa osapuolet sopivat te- kevänsä yhteistyötä tavanomaisia aseita kos- kevan aseidenriisun alalla, edistävänsä jalkaväkimiinojen käytön, varastoinnin, tuo- tannon ja siirron kieltämistä sekä tekevänsä yhteistyötä pienaseiden ja kevyiden aseiden ja niissä käytettävien ampu- matarvikkeiden laittoman kaupan torjunnassa ja laillisen kaupan sääntelyssä. Osapuolet sitoutuvat täy- täntöön panemaan asiaan liittyvät kansainvä- liset velvoitteensa.

15 artikla. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä ja osallistuvansa joukkotuhoukseen ja niiden maaliinsaattamisjärjestelmien leviämisen estämiseksi noudattamalla ja täytäntöön panemalla kansainvälisistä aseidenriisunta- ja asesulkusopimuksista johtuvia velvoitteitaan ja muita asiaa koskevia kansainvälisiä velvoitteita kaikilta osin. Osapuolet sopivat, että tämä määräys on sopimuksen olennainen osa. Lisäksi osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä aseiden leviämisen estämiseksi toteuttamalla toimia kaikkien muiden asianmukaisten kansainvälisten sopimusten allekirjoittamiseksi, ratifioimiseksi tai niihin liittymiseksi tapauksesta riippuen. Osapuolet sopivat myös luovansa tehokkaan kansallisen vientivalvontajärjestelmän, jolla valvotaan joukkotuhoukseen liittyvien tavaroiden vientiä ja kauttakulkua sekä kaksikäyttöteknologian joukkotuhoukseen liittyvää loppukäyttöä. Kaksikäyttötutteen valvonnasta on neuvoston tasolla annettu neuvoston asetus (EY) No 428/2009 kaksikäyttötutteen vientiä, siirtoa, välitystä ja kauttakulkua koskevan yhteisön valvontajärjestelmän perustamisesta. Kansallisesti vientivalvontajärjestelmästä on säädetty laissa kaksikäyttötutteen vientivalvonnasta (562/1996) sekä laissa puolustustarvikkeiden viennistä (282/2012). Artikla ei edellytä lainsäädäntötoimia, vaikka se kuuluu Suomen kansallisen lainsäädännön alaan.

16 artikla. Artiklassa osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä terrorismin estämiseksi. Tässä tarkoituksessa ne sopivat panevansa täytäntöön kansainväliset yleissopimukset ja muut asiakirjat, vaihtavansa tietoja terroristiryhmistä ja niiden tukiverkoista, tekevänsä yhteistyötä terrorismin torjuntakeinojen ja menetelmien alalla, vaihtavansa näkemyksiä lainsäädännöstä, vaihtavansa tietoja, antavansa teknistä apua ja koulutusta sekä vaihtavansa näkemyksiä terrorismiin yhteydessä olevan muun laittoman toiminnan ehkäisyä koskevista malleista.

17 artikla. Artiklassa osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä edistääkseen yleismaailmallista liittymistä Rooman perussääntöön jatkamalla toimia Rooman perussääntöön panemiseksi täytäntöön, vaihtamalla Rooman perussääntöön ratifioinnin ja täytäntöönpanon edellyttämien lainsäädäntömuutosten tekemi-

sestä saatuja kokemuksia sekä toteuttamalla toimia Rooman perussääntöön loukkaamattomuuden turvaamiseksi.

18 artikla. Artiklassa osapuolet sopivat tekevänsä kansainvälisiä pyrkimyksiä edistää kehityksen rahoitusta ja tehostavansa yhteistyötä saavuttaakseen kansainvälisesti sovitut kehitystavoitteet. Osapuolet myös tunnustavat tarpeen kehittää uusia, innovatiivisia rahoitusmekanismeja.

19 artikla. Artiklassa osapuolet sopivat aloittavansa kattavan vuoropuhelun kaikista muuttoliikettä koskevista kysymyksistä, joihin kuuluvat muun muassa laitton muuttoliike, pakolaisvirrat, ihmisten salakuljetus ja ihmiskauppa.

20 artikla. Artiklassa osapuolet sopivat edistävänsä ympäristöä ja kestävä kehitystä koskevaa vuoropuhelua vaihtamalla tietoja ja tukemalla aloitteita, jotka liittyvät paikallisiin ja maailmanlaajuisiin ympäristökysymyksiin.

21 artikla. Artiklassa osapuolet sopivat keskusteleavansa ja tekevänsä yhteistyötä liittyen kansalaisten turvallisuuteen, joka on olennainen tekijä pyrittäessä edistämään ihmisiä kehitystä.

22 artikla. Artiklassa osapuolet sitoutuvat noudattamaan kansainvälisesti sovittuja verotusalan hyvän hallintotavan periaatteita.

23 artikla. Artiklassa osapuolet sopivat neuvottelevansa yhteisen talous- ja rahoitusmekanismin perustamisesta köyhyyden vähentämiseksi ja kehityksen tukemiseksi Keski-Amerikassa. Mekanismin perustamismahdollisuuksia, ja sen toiminnan yksityiskohtia tarkastelemaan on perustettu alueidenvälinen työryhmä.

III OSA: YHTEISTYÖ

24 artikla. Artiklassa luetellaan yhteistyön tavoitteet, joita ovat muun muassa rauhan ja turvallisuuden lujittaminen, demokraattisten instituutioiden, hyvän hallinnon ja oikeusvaltioperiaatteen soveltaminen, sosiaalisen yhteenkuuluvuuden edistäminen, talouskasvun edistäminen, Keski-Amerikan alueellisen yhdentymiskehityksen syventäminen sekä tuotantokapasiteetin ja kilpailukykyyn parantaminen.

25 artikla. Artiklassa sovitaan osapuolten yhteistyötä ohjaavista periaatteista. Osapuo-

let sopivat, että yhteisesti sovittujen sääntöjen mukaan tehtävän yhteistyön tarkoituksena on tukea ja täydentää assosioituneiden maiden ja alueiden omista kehityspolitiikoista ja – strategioissa vahvistettuja tavoitteita, joihin kansalaisyhteiskunnan ja paikallisviranomaisten osallistumista edistetään. Osapuolet sopivat, että niiden kehityserot on tärkeätä ottaa huomioon yhteistyön suunnittelussa, ja että yhteistyöhön kuuluvat tekninen apu ja rahoitustuki.

26 artikla. Artiklassa sovitaan yhteistyötoimien muodoista ja menetelmistä.

27 artikla. Artiklan sisältämä evoluutiolauseke mahdollistaa osapuolten välisen yhteistyön laajentamisen aloille ja yhteistyötoimiin, joita ei ole sisällytetty tähän sopimukseen.

28 artikla. Artiklassa osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä kehittääkseen tilastointimenetelmiä ja – ohjelmia kansainvälisesti hyväksyttyjen normien mukaisesti.

I OSASTO: DEMOKRATIA, IHMISOIKEUDET JA HYVÄ HALLINTO

29 artikla. Artiklassa osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamisen sekä demokratian kehittämisen varmistamiseksi. Yhteistyöhön sisältyy muun muassa kansainvälisten ihmisoikeussopimusten täytäntöönpano, ihmisoikeuksien ja demokratian sisällyttäminen kansallisiin toimintalinjoihin ja kehittämissuunnitelmiin, ihmisoikeuksia ja demokratiaa koskeva tiedotus ja valistus sekä yhteiset aloitteet monenvälisillä foorumeilla.

30 artikla. Artiklassa osapuolet sopivat toimista, joiden tarkoituksena on muun muassa varmistaa oikeusvaltioperiaatteen kunnioittaminen, taata vallanjako ja riippumaton oikeuslaitos, edistää avoimia ja vastuullisia instituutioita, torjua korruptiota, lujittaa hyvää ja avointa hallintotapaa, varmistaa viranomaisten päätöksentekomenettelyjen selkeys sekä tukea kansalaisyhteiskunnan osallistumista.

31 artikla. Osapuolet sopivat yhteistyöstä valtion- ja muun julkishallinnon nykyaikaistamiseksi ja hajauttamiseksi, minkä tavoitteena on parantaa osapuolten oikeudellisia ja

institutionaalisia kehyksiä, kiinnittäen erityistä huomiota organisaation tehokkuuteen, kansalaisille suunnattuun palvelutarjontaan sekä julkisten resurssien hyvään ja avoimeen hallintaan.

32 artikla. Osapuolet sopivat yhteistyöstä konfliktien ehkäisemiseksi ja ratkaisemiseksi. Yhteistyöhön voi kuulua muun muassa toimia, joilla tuetaan välitys-, neuvottelu-, ja sovitteluprosesseja, rauhan edistämisstrategioita, pyrkimyksiä tehostaa luottamusta ja turvallisuutta, jalkaväkimiinojen vastaista toimintaa sekä lasten, naisten ja vanhusten auttamiseksi tehtävää työtä.

33 artikla. Osapuolet sopivat yhteistyöstä oikeusvaltioperiaatteen vahvistamiseksi, oikeuslaitoksen riippumattomuuden vahvistamiseksi sekä sen toiminnan tehostamiseksi.

II OSASTO: OIKEUS, VAPAUS JA TURVALLISUUS

34 artikla. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä parantaakseen henkilötietojen suojaa. Tietosuojaa koskeva yhteistyö voi olla esimerkiksi tietojen ja asiantuntemuksen vaihtona annettavaa teknistä apua.

35 artikla. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä sen eteen, että terveys-, opetus-, lainvalvonta-, tulli-, sosiaali-, oikeus-, ja sisäasioista vastaavien toimivaltaisten viranomaisten tehokkaalla toiminnalla ja niiden välisellä koordinaatiolla saadaan aikaan lähestymistapa, jonka tavoitteena on vähentää laittomien huumausaineiden tarjontaa, kysyntää ja vaikutuksia. Yhteistyö perustuu jaetun vastuun periaatteeseen, alan kansainvälisiin yleissopimuksiin sekä kesäkuussa 1998 pidetyssä YK:n yleiskokouksen 20. erityisistunnossa (huumausaineet) hyväksyttyihin julkistuksiin.

36 artikla. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä estääkseen erityisesti laittomiin huumausaineisiin sekä terroritekoihin liittyvistä rikoksista saadun rahan pesun. Yhteistyöhön sisältyy tarvittaessa rahanpesunvastaisen toimintaryhmän (*Financial Action Task Force, FATF*), vahvistamien normien mukaisesti hallinnollista ja teknistä apua, jolla pyritään edistämään alan säännösten ja määräysten laatimista ja täytäntöönpanoa.

37 artikla. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä järjestäytyneen rikollisuuden ja talousrikollisuuden torjumiseksi, ja panevansa täytäntöön alaa koskevat kansainväliset normit ja välineet. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä myös kansalaisten turvallisuuden parantamiseksi.

38 artikla. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä yksityisellä ja julkisella sektorilla esiintyvän korruption torjumiseksi, ja panevansa täytäntöön asian liittyviä kansainvälisiä normeja ja välineitä.

39 artikla. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä pienaseiden ja kevyiden aseiden ja niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laittoman kaupan estämiseksi ja torjumiseksi, ja panevansa täytäntöön alan yleissopimuksia sekä monenvälisissä että alueidenvälisissä puitteissa.

40 artikla. Osapuolet sopivat yhteistyöstä terrorismin torjumiseksi ja terroritekojen estämiseksi. Osapuolet sopivat, että terrorismin torjunnassa noudatetaan YK:n päätöslauselmia, ja kunnioitetaan valtioiden täysivaltaisuutta sekä ihmisoikeuksia ja perusvapauksia.

III OSASTO: SOSIAALINEN KEHITYS JA SOSIAALINEN YHTEENKUULUVUUS

41 artikla. Osapuolet sopivat yhteistyöstä, jonka tavoitteena on sosiaalisen yhteenkuuluvuuden parantaminen köyhyyttä, eriarvoisuutta ja sosiaalista syrjäytymistä vähentämällä siten, että tarkoituksena on saavuttaa vuosituhaten kehitystavoitteet. Tätä varten osapuolet sopivat muun muassa edistävänsä talouspolitiikkaa, johon sisältyy sosiaalinen visio; kauppa- ja sijoituspolitiikkaa, jossa otetaan huomioon kaupan ja kestävä kehityksen välinen yhteys; finanssipolitiikkaa, joka mahdollistaa paremman vaurauden uudelleenjaon; sosiaalipolitiikkaa, joka antaa tasapuoliset mahdollisuudet käyttää yhteiskunnan palveluja sekä työllisyyspolitiikkaa, jolla pyritään takaamaan ihmisarvoista työtä.

42 artikla. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä työllisyyden ja sosiaalisen suojelun edistämiseksi, ja varmistavansa Kansainvälisen työjärjestön, jäljempänä *ILO*, yleissopimuksissa määriteltyjen peruseriaattei-

den ja oikeuksien noudattamisen, erityisesti siltä osin kuin on kyse järjestäytymisvapaudesta, kollektiivisesta neuvotteluoikeudesta ja syrjintäkiellosta, pakkotyön ja lapsityön poistamisesta sekä miesten ja naisten tasa-arvoisesta kohtelusta.

43 artikla. Osapuolet sopivat yhteistyöstä yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen osalta, ja sopivat myös edistävänsä korkeasteen oppilaitostensa välistä yhteistyötä, kiinnittämällä erityistä huomiota EU:n ja LAC-maiden yhteisen osaamisalueen edelleen kehittämiseen.

44 artikla. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä kansanterveyden edistämiseksi tehokkaita terveydenhuoltojärjestelmiä, pätevää terveydenhuoltohenkilöstöä sekä oikeudenmukaisia rahoitus- ja sosiaaliturvajärjestelmiä kehittämällä.

45 artikla. Osapuolet sopivat yhteistyöstä alkuperäiskansojen oikeuksien ja perusvapauksien suojelemiseksi, noudattaen alkuperäiskansojen oikeuksia käsitteleviä kansainvälisiä asiakirjoja ja välineitä ja tavoitteenaan alkuperäiskansojen kehityksen edistäminen.

46 artikla. Osapuolet sopivat yhteistyöstä koskien muita heikommassa asemassa olevia ryhmiä, ja toimista niiden inhimillisen kehityksen edistämiseksi, köyhyyden vähentämiseksi ja sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

47 artikla. Osapuolet sopivat yhteistyöstä, jonka tarkoituksena on vahvistaa politiikkoja, ohjelmia ja mekanismeja, joilla pyritään miesten ja naisten tasavertaisen osallistumisen ja yhtäläisten mahdollisuuksien varmistamiseen, parantamiseen ja laajentamiseen.

48 artikla. Osapuolet sopivat yhteistyöstä, jonka tarkoituksena on tukea kaikkia nuorisokysymyksiä käsitteleviä politiikan aloja tavoitteena estää köyhyyden ja syrjäytymisen siirtyminen sukupolvelta toiselle.

IV OSASTO: MUUTTOLIIKE

49 artikla. Osapuolet sopivat yhteistyöstä koskien muuttoliikettä relevantin Euroopan unionin lainsäädännön ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Artiklan 2 kohdassa Euroopan unionin jäsenvaltiot sitoutuvat ottamaan takaisin laittomasti toisen sopimuspuolen alueella oleskelevat kansalaisensa, sekä

sitoutuvat myöntämään kansalaisilleen asianmukaiset, henkilöllisyyden vahvistavat asiakirjat, jotta edellä mainittu matkustaminen mahdollistuisi. Takaisinottoa ja palauttamista koskevat sopimuskohdat kuuluvat kansallisen lainsäädännön alaan, mutta ne eivät edellytä lainsäädäntömuutoksia. Artiklassa luetellaan lisäksi keskeiset yhteistyöalat muuttoliikkeeseen liittyen sekä sovitaan kohdemaan lainsäädännön kanssa ristiriidassa olevan maahanmuuton estämistä ja valvontaa koskevasta yhteistyöstä.

V OSASTO: YMPÄRISTÖ, LUONNON-KATASTROFIT JA ILMASTONMUUTOS

50 artikla. Osapuolet sopivat yhteistyöstä suojellakseen ympäristöä paikallisella, alueellisella ja maailmanlaajuisella tasolla tavoitteenaan saavuttaa kestävä kehitys vuonna 1992 annetun Rion julistuksen mukaisesti. Artiklassa myös luetellaan yhteistyötoimiin kuuluvat asiat.

51 artikla. Osapuolet sopivat yhteistyöstä, jolla pyritään vähentämään Keski-Amerikan alttiutta luonnonkatastrofeille.

VI OSASTO: TALOUDEN JA KAUPAN KEHITYS

52 artikla. Osapuolet sopivat yhteistyöstä ja teknisestä avusta kilpailupolitiikan alalla.

53 artikla. Osapuolet edistävät ja helpottavat tullihallintojensa yhteistyötä varmistaakseen, että erityisesti asetetut tavoitteet tullimenettelyjen yksinkertaistamisen ja laillisen kaupan helpottamisen varmistamiseksi saavutetaan, kuitenkin samalla säilyttämällä edellytykset valvonnan suorittamiseen. Yhteistyö edellyttää muun muassa tietojen vaihtoa tullilainsäädännöstä ja -menettelyistä, yhteisten aloitteiden kehittämistä sekä asiaankuuluvien rajaviranomaisten välisen koordinoinnin edistämistä niin kotimaassa kuin eri maiden välillä.

54 artikla. Osapuolet tunnustavat teknisen avun tärkeyden tullimenettelyjen ja kaupan helpottamiseksi sopimuksen IV osan II osaston 3 luvussa vahvistettujen toimenpiteiden täytäntöönpanon kannalta. Osapuolet sopivat, että ne tekevät yhteistyötä muun muassa ins-

titutionaalisen yhteistyön tehostamiseksi, tulliasioita ja teknisiä kysymyksiä koskevan asiantuntemuksen tarjoamiseksi toimivaltaisille viranomaisille, nykyaikaisten tullimenettelmien soveltamiseksi sekä tietojärjestelmien ja tullimenettelyjen ja muiden kauppaan liittyvien menettelyjen automatisoimiseksi.

55 artikla. Osapuolet tunnustavat teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyvän yhteistyön ja teknisen avun tärkeyden, ja sopivat tekevänsä alaan liittyen yhteistyötä. Osapuolet tunnustavat lisäksi tulliasioissa tehtävän yhteistyön tärkeyden, ja sitoutuvat yhteistyöhön, jonka tavoitteena on varmistaa teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyvien rajatoimenpiteiden soveltaminen lisäämällä tullihallintojen välistä tietojenvaihtoa ja koordinoitua. Osapuolet tunnustavat myös teknologian siirtoon liittyvän teknisen yhteistyön ja avun tärkeyden teollis- ja tekijänoikeuksien vahvistamisessa ja sopivat siihen liittyvästä yhteistyöstä.

56 artikla. Osapuolet tunnustavat teknisen yhteistyön ja avun tärkeyden sijoittautumiseen, palvelukauppaan ja sähköiseen kauppaan sisältyvien sitoumusten täytäntöönpanon helpottamisessa ja mahdollisuuksien hyödyntämisessä. Osapuolet sopivat, että yhteistyöllä tuetaan teknistä apua, koulutusta ja valmiuksien kehittämistä. Artiklassa myös luetellaan ne osa-alueet, joilla yhteistyötä tul- laan tekemään.

57–61 artikla. Osapuolet tunnustavat kaupan tekniisiin esteisiin, julkisiin hankintoihin, kalastus- ja vesiviljelyalan kestäväan kehitykseen, Keski-Amerikka-osapuolen tasavalloissa valmistettuihin käsiteollisuustuotteisiin ja luonnonmukaisiin tuotteisiin liittyvän teknisen yhteistyön ja avun tärkeyden, ja sopivat tekevänsä yhteistyötä. Artikloissa myös luetellaan ne osa-alueet, joihin yhteistyössä voitaisiin erityisesti keskittyä.

62 artikla. Osapuolet sopivat yhteistyöstä valmiuksiensa vahvistamiseksi terveys- ja kasvinsuojelualaan ja eläinten hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Artiklassa luetellaan yhteistyöhön mahdollisesti kuuluvia toimia. Sovitaan lisäksi, että tämän sopimuksen IV osan II osaston 5 luvussa perustettu terveys- ja kasvinsuojeluasioiden alakomitea tekee ehdotuksen yhteistyötarpeista työohjelman laatimista varten. Assosiaatiokomitea seuraa aloitetun yhteistyön edistymistä, ja toimittaa

seurannan tulokset terveys- ja kasvinsuojeluasioiden alakomitealle.

63 artikla. Osapuolet tunnustavat, että yhteistyö ja tekninen apu kaupan ja työvoimaasioiden sekä kaupan ja ympäristöasioiden aloilla on tärkeää tämän sopimuksen IV osan VIII osaston (Kauppa ja kestävä kehitys) tavoitteiden saavuttamiseksi. Osapuolet sopivat tämän sopimuksen III osan III osastossa (Sosiaalinen kehitys ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus) ja V osastossa (Ympäristö, luonnonkatastrofit ja ilmastomuutos) lueteltuja yhteistyötoimenpiteitä täydentävästä yhteistyöstä muun muassa tukemalla teknistä apua, koulutusta ja valmiuksien kehittämistä. Artiklassa myös luetellaan ne osa-alueet, joilla yhteistyötä tullaan tekemään.

64 artikla. Osapuolet sopivat teollisuusyhteistyöstä, jonka tarkoituksena on Keski-Amerikan teollisuuden nykyaikaistaminen ja rakenneuudistuksen edistäminen sekä talouden toimijoiden välisen teollisen yhteistyön edistäminen.

65 artikla. Osapuolet sopivat energia-alan yhteistyöstä, erityisesti sellaisilla aloilla kuin kestävät, puhtaat ja uusiutuvat energialähteet, energiatehokkuus, energiansäästötekniologia, maaseudun sähköistys sekä energiamarkkinoiden alueellinen yhdentymisen. Artiklassa luetellaan myös niitä toimia, joihin yhteistyössä voidaan ryhtyä.

66 artikla. Osapuolet sopivat yhteistyöstä kaivostoiminnan alalla.

67 artikla. Osapuolet tunnustavat matkailualan merkityksen paikallisyhteisöjen köyhyyden vähentämisessä sekä alan yritystoimintaan liittyvät huomattavat taloudelliset mahdollisuudet molemmilla alueilla. Tässä tarkoituksessa osapuolet sopivat edistävänsä reilua ja kestävä matkailua. Artiklassa myös luetellaan toimia matkailualan edistämiseksi.

68 artikla. Osapuolet sopivat yhteistyöstä liikenteen alalla. Yhteistyössä keskitytään liikennejärjestelmien ja niihin liittyvän infrastruktuurin rakenteelliseen uudistamiseen ja nykyaikaistamiseen, matkustaja- ja tavaraliikenteen helpottamiseen ja parantamiseen ja kaupunki-, lento-, meri-, sisävesi-, rautatie- ja maaliikennemarkkinoille pääsyn parantamiseen. Artiklassa luetellaan myös toimia, joihin yhteistyössä voidaan ryhtyä.

69 artikla. Osapuolet sopivat pyrkivänsä parantamaan verotusalan kansainvälistä yhteistyötä sekä kehittämään toimenpiteitä kansainvälisesti sovittujen verotusalan hyvän hallintotavan periaatteiden noudattamiseksi.

70 artikla. Osapuolet tunnustavat, että mikroyritykset ja pienet ja keskisuuret yritykset vaikuttavat köyhyyden vähenemiseen, ja sopivat edistävänsä niiden kilpailukykyä ja osallistumista kansainvälisille markkinoille. Artiklassa myös luetellaan niitä toimia, joilla mikro- ja pk-yrityksille voidaan tarjota apua.

71 artikla. Osapuolet tunnustavat, että pienrahoitus ja pienluotto-ohjelmat ovat osoittautuneet tehokkaiksi välineiksi köyhyyden poistamisessa ja talouskriisien kielteisten vaikutusten vähentämisessä, ja sopivat yhteistyöstä näiden edistämisen osalta.

VII OSASTO: ALUEELLINEN YHDENTYMINEN

72 artikla. Osapuolet sopivat yhteistyöstä alueellisen yhdentymisen alalla. Yhteistyön tavoitteena on Keski-Amerikan alueellisen yhdentymisprosessin kaikkien osatekijöiden vahvistaminen ja tukeminen.

73 artikla. Osapuolet sopivat aktiivisen yhteistyön kehittämisestä EU-osapuolen ja Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen välille, ja Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen ja muiden Latinalaisen Amerikan ja Karibian maiden ja/tai alueiden välille.

VIII OSASTO: KULTTUURI- JA AUDIOVISUAALIALAN YHTEISTYÖ

74 artikla. Osapuolet sopivat kulttuuri- ja audiovisuaalialan yhteistyöstä. Artiklassa luetellaan toimia, joihin yhteistyössä voidaan ryhtyä, ja todetaan, että tämän sopimuksen liitteinä on osaston määräyksiin liittyvä pöytäkirja kulttuuriyhteistyöstä.

IX OSASTO: OSAAMISYHTEISKUNTA

75 artikla. Osapuolet tunnustavat, että tieto- ja viestintätekniikat ovat nyky-yhteiskunnan avainaloja, ja sellaisina ensisijaisen tärkeitä taloudelliselle ja sosiaaliselle kehitykselle sekä joustavalle siirtymiselle tie-

toyhteiskuntaan. Osapuolet sopivat tämän alan yhteistyöstä. Artiklassa myös luetellaan niitä tavoitteita, joiden edistämiseen yhteistyöllä pyritään.

76 artikla. Osapuolet sopivat yhteistyöstä tieteen ja tekniikan aloilla. Artiklassa luetellaan tieteen ja teknologian alan mahdollisia yhteistyötoimia, ja kerrotaan yhteistyön muodosta.

IV OSA: KAUPPA

I OSASTO: ALKUMÄÄRÄYKSET

77 artikla. Artiklassa osapuolet perustavat vapaakauppa-alueen tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen 1994, jäljempänä 'GATT 1994-sopimus', XXIV-artiklan ja palvelukaupan yleissopimuksen, jäljempänä 'GATS-sopimus', V artiklan mukaisesti. Osapuolet vahvistavat voimassa olevat WTO-sopimuksen mukaiset oikeutensa ja velvollisuutensa toisiaan kohtaan.

78 artikla. Artiklassa luetellaan sopimuksen IV osan (Kauppa) tavoitteet, joita ovat osapuolten välisen tavarakaupan lisääminen ja monipuolistaminen, tavarakaupan helpottaminen, palvelukaupan vapauttaminen, alue-tason taloudellisen yhdentymisen edistäminen, sijoitusten kasvulle suotuisten olosuh-teiden kehittäminen, julkisten hankintojen markkinoiden avaaminen, teollis- ja tekijän-oikeuksien riittävästä suojelusta huolehtimi-nen, vapaan kilpailun edistäminen, riitojen-ratkaisumenettelyn käyttöönottoaminen sekä kansainvälisen kaupan edistäminen tavalla, joka tukee kestävästä kehityksen tavoitetta.

79 artikla. Artiklassa määritellään, mitä tarkoitetaan tämän sopimuksen IV osan kä-sitteillä Keski-Amerikka, tulli, päivä, harmo-nisoitu järjestelmä, HS, oikeushenkilö, toi-menpide, kansalainen, henkilö ja tullietuus-kohtelu.

II OSASTO: TAVAROIDEN KAUPPA

1 LUKU Tavaroiden kansallinen kohtelu ja markkinoillepääsy

A JAKSO YLEISET MÄÄRÄYKSET

80–81 artikla. Artiklat kattavat luvun ta-voitteet tavaroiden kaupan asteittaisesta va-pauttamisesta sekä luvun määräysten sovel-tamisalan.

B JAKSO TULLIEN POISTAMINEN

82–84 artikla. Artiklat sisältävät määräyk-set tavaroiden luokittelusta, tavaroiden kau-pan tullien poistamisesta sekä vallitsevan ti-lan säilyttämisestä. Tavaroiden luokittelu to-teutuu kunkin osapuolen oman tariffinimik-keistön mukaisesti. Osapuolet poistavat tois-ensa alueilta peräisin olevien tavaroiden tul-lit sopimuksen I liitteen mukaisesti. Osapu-olet voivat neuvotella viiden vuoden kuluttua sopimuksen voimaantulosta tullien poistami-sen nopeuttamisesta tai laajentamisesta. Voimassa olevia tulleeja ei saa nostaa eikä uu-sia tulleeja saa ottaa käyttöön.

C JAKSO MUUT KUIN TARIFFITOI-MENPITEET

85–88 artikla. Artiklat sisältävät määräyk-set kansallisesta kohtelusta, tuonti- ja venti-rajoituksista, palkkioista ja maksuista sekä vientitulleista ja -veroista. Osapuolen on myönnettävä toisen osapuolen tavaroille kan-sallinen kohtelu, eli vähintään samanlainen kohtelu kuin omille tavaroilleen. Osapuolet vahvistavat WTO:n puiteissa tekemänsä si-toumukset, joiden mukaan tuonti- ja vientira-joituksia ei pääsääntöisesti saa soveltaa, palkkiot ja maksut on suhteutettava tarjottu-jen palvelujen kustannuksiin ja tavaraviennil-le ei pääsääntöisesti saa asettaa tulleeja tai ve-roja.

D JAKSO MAATALOUS

89 artikla. Artiklassa määrätään maatalo-ustuotteiden vientituista ja niiden käytön ra-joituksista. Vientituki määritellään WTO:n maataloussopimuksen, jäljempänä *maatalo-ussopimus*, I artiklan e kohdan mukaan. So-vitaan yhteistyöstä vientitukien kaikkien muotojen samanaikaiseksi poistamiseksi ja niiden tapaan vaikuttavia vientitoimenpiteitä koskevien sääntöjen käyttöönottoamiseksi. Ar-tiklan määräykset kieltävät vientitukien käyt-tämisen ja määräävät niistä toimenpiteistä,

joihin tukien käytön seurauksena voidaan ryhtyä.

E JAKSO KALASTUS- JA VESIVILJELYTUOTTEET, KÄSITEOLLISUUSTUOTTEET JA LUONNONMUKAISET TUOTTEET

90 artikla. Artiklassa määrätään tekniseen yhteistyöhön ja apuun liittyvistä toimenpiteistä kalastus- ja vesiviljelytuotteiden, käsiteollisuustuotteiden ja luonnonmukaisten tuotteiden kauppaa koskien.

F JAKSO INSTITUTIONAALISET MÄÄRÄYKSET

91 artikla. Osapuolet perustavat tavaroiden markkinoillepääsyn alakomitean edistämään tavarakauppaa tämän sopimuksen tavoitteiden mukaisesti.

2 LUKU Kaupan suojakeinot

A JAKSO POLKUMYYNNIN VASTAISET TOIMENPITEET JA TASOITUSTOIMENPITEET

92 artikla. Osapuolten välillä sovelletaan tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen 1994 VI artiklan soveltamista koskevaa sopimusta, jäljempänä *WTO:n polkumyynisopimus*, tukia ja tasoitustulleja koskevaa sopimusta, jäljempänä *WTO:n tukisopimus*, ja alkuperäsääntöjä koskevaa sopimusta, jäljempänä *WTO:n alkuperäsääntösopimus*.

93 artikla. Artikla sisältää yleisiä avoimuuteen ja oikeusvarmuuteen liittyviä määräyksiä ja menettelyjä. Osapuolet sitoutuvat siihen, että niiden sisäinen polkumyynti- ja tasoitustulleja koskeva lainsäädäntö on WTO-sääntöjen mukainen.

94–95 artikla. Osapuolet sopivat yleisen edun huomioon ottamisesta ja alhaisemman tullin säännön soveltamisesta tulleva määrätessä.

96–97 artikla. Artiklat sisältävät määräyksiä siitä, miten syy-yhteys polkumyynnillä tapahtuneen tuonnin tai tuetun tuonnin ja kotimaiselle tuotannonalalle aiheutuneen vahingon välillä selvitetään. Useampaan maa-

han samanaikaisesti kohdistuvien tutkimusten osalta on tutkittava, onko tuonnin kumulatiivinen arviointi asianmukaista.

98 artikla. Osapuolet sopivat, että ne eivät voi turvautua IV osan X osaston mukaisiin riitojenratkaisumenettelyihin tähän jaksoon liittyvissä kysymyksissä.

B JAKSO SUOJATOIMENPITEET

B. 1 Alajakso Yleiset määräykset

99 artikla. Artikla sisältää menettelyjen hallinnointia koskevia määräyksiä. Vakavan haitan tai sen uhan tutkii toimivaltainen viranomainen.

100 artikla. Osapuolet eivät saa soveltaa samaan aikaan samaan tuotteeseen B. 3 alajakson mukaista kahdenvälistä suojatoimenpidettä ja tämän jakson mukaista monenvälistä suojatoimenpidettä tai maataloussopimuksen 5 artiklan mukaista toimenpidettä.

B. 2 Alajakso Monenväliset suojatoimenpiteet

101 artikla. Osapuolet sopivat säilyttävänsä GATT 1994 -sopimuksen XIX artiklan, WTO:n suojalausekesopimuksen, WTO:n maataloussopimuksen 5 artiklan ja WTO:n alkuperäsopimuksen mukaiset oikeutensa ja velvollisuutensa.

102 artikla. Artikla sisältää osapuolten avoimuuteen liittyviä velvollisuuksia.

103 artikla. Osapuolet sopivat, että ne eivät voi turvautua monenvälisten suojatoimien osalta IV osan X osastossa selostettuun riitojenratkaisumenettelyyn.

B. 3 Alajakso Kahdenväliset suojatoimenpiteet

104 artikla. Osapuolet sopivat kahdenvälisen suojatoimenpiteen soveltamisen mahdollisuudesta. Artikla sisältää yleiset edellytykset tilanteista, joissa kahdenvälisen suojatoimenpiteen soveltaminen on mahdollista, ja vaihtoehtoisista toimenpiteistä.

105 artikla. Artikla sisältää ehtoja ja rajoituksia kahdenvälisen suojatoimenpiteen soveltamisesta. Kahdenvälistä suojatoimenpidettä voidaan soveltaa enintään kahden vuo-

den ajan ja tietyissä tilanteissa jatkaa vielä kahdella vuodella.

106 artikla. Tietyissä kriittisissä tilanteissa määrättyjen edellytysten vallitessa väliaikaisten toimenpiteiden soveltaminen on mahdollista tämän artiklan mukaisesti. Väliaikaisten toimenpiteiden enimmäiskesto on määritelty 200 päiväksi.

107 artikla. Osapuolet sopivat korvausta koskevista neuvotteluista tapauksissa, joissa joku osapuolista haluaa laajentaa kahdenvälisiä suojatoimenpiteitä, sekä toimenpiteen uudelleen soveltamisesta ja myönnytysten soveltamisen keskeyttämisestä.

108 artikla. Artiklassa määritetään, milloin tuotteeseen, johon on aiemmin sovellettu suojatoimenpidettä, voidaan kohdistaa uusi suojatoimenpide.

109 artikla. Tilanteissa, joissa yhdestä tai useammasta Keski-Amerikka-osapuolen tasavallasta peräisin oleva tuonti Euroopan unionin syrjäisimmille alueille lisääntyy ja heikentää tai saattaa heikentää EU:n syrjäisimpien alueiden taloudellista tilannetta, on mahdollista soveltaa poikkeuksellisia menettelyjä.

B. 4 Alajakso Kahdenvälisiin suojatoimenpiteisiin sovellettavat menettelysäännöt

110 artikla. Toimivaltaisen viranomaisen tulee soveltaa tämän alajakson mukaisia määräyksiä. Tämän alajakson soveltamisalan ulkopuolelle jäävissä tilanteissa toimivaltaisen viranomaisen tulee soveltaa asianomaisen osapuolen sisäiseen lainsäädäntöön perustuvia sääntöjä.

111–113 artikla. Artiklat sisältävät yksityiskohtaisia määräyksiä menettelyn aloittamisesta ja neuvotteluista, joita asianomaisen osapuolen on pidettävä ennen toimenpiteiden asettamista, toimenpiteistä, tutkintamenettelyistä ja toimenpiteen edellytyksistä ja kestoista.

114–116 artikla. Artiklat sisältävät määräyksiä toimivaltaisen viranomaisen järjestämisestä osapuolten kuulemismenettelystä sekä luottamuksellisten tietojen käsittelystä. Osapuoli voi 104 tai 109 artiklassa määritellyissä tilanteissa saattaa asian assosiaatiokomitean tarkistettavaksi. Assosiaatiokomitea voi antaa tarvittavia suosituksia tilanteen korjaamiseksi.

si. Tutkintaviranomaisen on julkaistava tutkimustuloksensa ja perustellut päätelmänsä osapuolen virallisessa lehdessä.

3 LUKU Tullimenettelyjen ja kaupan helpottaminen

117 artikla. Osapuolet sopivat vahvistavansa yhteistyötä tullimenettelyjen ja kaupan helpottamisen alalla sen varmistamiseksi, että sovellettava lainsäädäntö ja menettelyt sekä viranomaisten hallinnolliset valmiudet vastaavat tehokkaan valvonnan ja kaupan helpottamisen tavoitteita sekä edistävät omalta osaltaan Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltien kehitystä ja alueellista yhdentymistä. Oikeutettuja yleiseen järjestykseen liittyviä tavoitteita, mukaan lukien turvallisuuteen ja petosten torjuntaan liittyvät tavoitteet, ei kuitenkaan saa vaarantaa millään tavoin.

118 artikla. Osapuolet sopivat, että niiden tullilainsäädäntö, -määräykset ja -menettelyt perustuvat kansainvälisesti sovellettaviin välineisiin ja standardeihin, kuten Maailman tullijärjestön, jäljempänä *WCO*, normikehykseen, tavaroiden luokittelua koskevaan HS-yleissopimukseen sekä tullimenettelyjen yksinkertaistamista ja yhdenmukaistamista koskevaan Kioton yleissopimukseen. Lisäksi perustana on nykyaikaisten tullimenettelmien käyttö, tulliasioita koskevien sitovien päätösten järjestelmä, tullihallintojen ja muiden julkisten laitosten välisessä sähköisessä tiedonvaihdossa käytettävien järjestelmien asteittainen kehittäminen, tullimääräysten tai menettelyihin liittyvien vaatimusten vähäisistä rikkomisista määrättävien seurausten oikeasuhtaisuus ja syrjimättömyys sekä tarjotuista palveluista perittävien palkkioiden ja maksujen kohtuullisuus. Osapuolet toteuttavat mahdollisuuksiensa mukaan sellaisia toimia, joiden tavoitteena on vähentää ja yksinkertaistaa tullin ja muiden julkisten laitosten vaatimia tietoja ja asiakirjoja. Osapuolet huolehtivat menettelyistä, joilla turvataan lainsäädännön mukainen muutoksenhakuoikeus tuontiin, vientiin tai tavaroiden kauttakulkuun vaikuttavien päätösten osalta. Tulliasioitsijoita koskevan lainsäädännön tulee perustua avoimiin ja oikeasuhtaisiin sääntöihin.

119 artikla. Osapuolet varmistavat vapaan kauttakuljetuksen alueensa kautta GATT 1994 -sopimuksen V artiklan mukaisesti. Rajoitusten, tarkastusten tai vaatimusten on perustuttava yleiseen järjestykseen liittyviin oikeutettuihin tavoitteisiin ja oltava syrjimättömiä, oikeasuhtaisia ja niiden soveltamisen yhdenmukaista. Rajat ylittävälle kauttakululiikenteelle myönnetään vähintään yhtä edullinen kohtelu kuin niiden oman alueen läpi tapahtuvalle kauttakululiikenteelle, kuitenkin rajoittamatta lainmukaisia tullitarkastuksia ja valvontaa. Osapuolet ottavat käyttöön järjestelmiä, jotka mahdollistavat tavaroiden kauttakuljetuksen ilman, että kannetaan tullevia, kauttakulkumaksuja tai muita kauttakuljetuksen yhteydessä määrättäviä maksuja, lukuun ottamatta kuljetuskuluja tai sellaisia maksuja, jotka vastaavat kauttakuljetukseen liittyviä hallinnollisia menoja tai tarjottujen palvelujen kustannuksia. Kauttakuljetuksen edellytyksenä on, että tavaroista annetaan asianmukaiset vakuudet.

120 artikla. Osapuolet varmistavat, että kaikki lainsäädäntö, menettelyt, palkkiot ja maksut sekä tarvittavat lisätiedot asetetaan julkisesti saataville mahdollisuuksien mukaan sähköisessä muodossa. Julkisesti saataville asetetaan myös muut asiaankuuluvat hallinnolliset ilmoitukset. Osapuolet ottavat käyttöön asianmukaisia ja säännöllisiä järjestelyjä, jotta tarve käydä oikea-aikaisia ja säännöllisiä neuvotteluja tullialaan liittyvistä lainsäädäntöehdotuksista ja menettelyistä toteutuu. Uusien ja muutettujen säännösten, menettelyjen, palkkioiden ja maksujen julkaisemisen ja voimaantulon välillä on oltava riittävän pitkä ajanjakso. Jos osapuolen lainsäädäntö edellyttää voimaantuloa julkaisujankohdalla, viranomaisen on varmistettava, että toimijoille on riittävän ajoissa etukäteen tiedotettu uusista ja muutetuista toimenpiteistä. Osapuolet edistävät yhteistyötä liikelämän toimijoiden kanssa käyttämällä enustettavia ja julkisesti saatavilla olevia menettelyjä, kuten yhteisymmärryspöytäkirjoja.

121 artikla. Tullausarvon määrittämisessä noudatetaan tullitariffeja ja GATT 1994 -sopimuksen VII artiklan soveltamisesta tehtyä sopimusta (ns. WTO:n tullausarvosopimus).

122 artikla. Käytetään riskinhallintajärjestelmiä, joiden avulla tulliviranomaiset voivat keskittää tarkastuksensa suuririskisiin tavaroihin, ja jotka helpottavat vähäisen riskin tavaroiden tulliselvitystä ja liikkumista.

123 artikla. Perustetaan tulliasioiden, kaupan helpottamisen ja alkuperäsääntöjen alakomitea sopimuksen 348 artiklan ja XXI liitteen mukaisesti. Alakomitea muun muassa valvoo sopimuksen tullimenettelyjen ja kaupan helpottamista koskevien säännösten ja II liitteen täytäntöönpanoa ja hallinnointia, toimii foorumina keskusteluille ja neuvotteluille tulleeihin liittyvistä kysymyksistä, edistää yhteistyötä, käsittelee alkuperäsääntöjen muuttamista koskevat pyynnöt ja toimittaa tehtyjen analyysien tulokset ja suositukset assosiaatiokomitealle. Alakomitea hoitaa myös sopimuksen II liitteessä vahvistetut tehtävät ja toiminnot sekä tehostaa valmiuksien kehittämiseen ja tekniseen apuun liittyvää yhteistyötä.

124 artikla. Tämän luvun täytäntöönpanon edellyttämistä toimenpiteistä määrätään sopimuksen III osan VI osaston 53 ja 54 artiklassa.

4 LUKU Kaupan tekniset esteet

125–128 artikla. Artikloissa määrätään luvun 4 tavoitteista, yleisistä määräyksistä, soveltamisalasta ja määrittämisestä. Osapuolet vahvistavat WTO:n kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen mukaiset oikeutensa ja velvollisuutensa ja sopivat, että mainittu sopimus liitetään tähän kauppasopimukseen ja otetaan sen osaksi. Lukua sovelletaan osapuolten väliseen tavarakauppaan vaikuttavien teknisten määräysten, standardien ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen valmisteluun, käyttöönottoon ja soveltamiseen.

129–131 artikla. Osapuolet sitoutuvat hyvään sääntelytapaan ja käyttämään tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta, kansainvälisiä standardeja pohjana teknisille määräyksille ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyille. Standardien osalta osapuolet vahvistavat WTO:n kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen velvollisuudet, sitoutuvat varmistamaan vuoropuhelun sääntelyviranomaisten ja kansallisten, alueellisten ja kan-

sainvälisten standardointielinten välillä, ja sitoutuvat varmistamaan standardointielinten välisen yhteistyön. Osapuolet sitoutuvat artiklassa määrättyihin vaatimustenmukaisuuden arviointia ja akkreditointia helpottaviin toimenpiteisiin.

132 artikla. Artiklassa on kuvattu menettelyt, joita noudatetaan tekniseen määräykseen, standardiin tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyyn liittyvän osapuolten väliseen kauppaan liittyvän erityisen ongelman ratkaisemiseksi. Artiklassa määrätään erityis- ja erilliskohtelusta. EU-osapuoli ottaa teknisten määräysten, standardien ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen valmistelussa ja soveltamisessa huomioon Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen kehitykseen, rahoitukseen ja kauppaan liittyvät tarpeet.

133–134 artikla. Osapuolet sopivat yhteistyöhön ja tekniseen apuun liittyvistä aloitteista sekä kaupan teknisiä esteitä käsittelevien kansallisten ja alueellisten viranomaisten yhteistyöstä mukaan lukien mahdollisuudesta käynnistää sääntelyä koskevia vuoropuheluja sekä laaja-alaisesti että alakohtaisesti.

135 artikla. Artiklassa säädetään teknisten määräysten ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen avoimuudesta ja ilmoitusmenettelyistä.

136–138 artikla. Osapuolet sopivat markkinavalvonnasta, vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen maksujen ja suoritusaikojen periaatteista sekä käytännöistä tilanteissa, joissa osapuolet edellyttävät pakollisia merkintöjä.

139 artikla. Osapuolet perustavat kaupan teknisten esteiden alakomitean ja määrittelevät sen tehtävät.

5 LUKU Terveys- ja kasvinsuojelutoimet

140 artikla. Artiklassa määritellään luvun tavoitteet. Terveys- ja kasvinsuojelutoimien tavoitteena on suojella ihmisten, eläinten ja kasvien elämää tai terveyttä osapuolten alueella, ja helpottaa samalla osapuolten välistä kauppaa terveys- ja kasvinsuojelutoimien alalla. Tavoitteena on myös tehdä yhteistyötä terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan sopimuksen, jäljempänä *SPS-sopimus*, täytäntöönpanon jatkamiseksi, varmistaa, että ter-

veys- ja kasvinsuojelutoimet eivät muodosta perusteettomia kaupan esteitä osapuolten välille, ja ottaa huomioon alueiden väliset epäsymmetrisyydet. Lisäksi tavoitteena on tehostaa yhteistyötä, jotta osapuolten valmiudet terveys- ja kasvinsuojeluasioissa vahvistuvat. Tämän tarkoituksena on parantaa mahdollisuuksia päästä toisen osapuolen markkinoille säilyttäen samalla ihmisten, eläinten ja kasvien suojelun taso. Tavoitteena on myös ottaa käyttöön alueidenvälinen lähestymistapa terveys- ja kasvinsuojelutoimien soveltamisalaan kuuluvien tavaroiden kaupassa.

141–145 artikla. Osapuolet vahvistavat SPS-sopimuksen mukaiset oikeutensa ja velvollisuutensa. Lukua 5 sovelletaan kaikkiin terveys- ja kasvinsuojelutoimiin, jotka voivat suoraan tai epäsuorasti vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan, sekä eläinten hyvinvointia koskevista kysymyksissä tehtävään yhteistyöhön. Kaupan teknisiä esteitä koskevassa sopimuksessa määriteltyihin standardeihin, teknisiin määräyksiin ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyihin lukua 5 ei sovelleta. Ilmoitetaan, että luvussa 5 sovelletaan SPS-sopimuksen määritelmiä. Toimivaltaiset viranomaiset on lueteltu VI liitteessä. Lisäksi todetaan osapuolten soveltamien terveys- ja kasvinsuojelutoimien noudattavan SPS-sopimuksen 3 artiklassa vahvistettuja periaatteita. Sovitaan myös, että terveys- ja kasvinsuojelutoimet eivät saa luoda perusteettomia kaupan esteitä osapuolten välille. Lisäksi yleisinä periaatteina ovat avoimuus, kohtuullisuus ja viivytyksen välttäminen.

146–147 artikla. Määritellään tuontia koskevat vaatimukset ja menettelyt. Eläintuotteiden tuonnin osalta viejäosapuoli toimittaa tuojaosapuolelle luettelon laitoksista, jotka täyttävät tuojaosapuolen vaatimukset. Lisäksi artiklassa sovitaan eläinperäisiä tuotteita käsittelevien laitosten hyväksymis- ja hylkäämismenettelyistä sekä tarkastusmaksujen kohtuullisuudesta. Tuontituotteita koskevista menettelyistä perittävät maksut eivät saa olla suurempia kuin tarjottujen palvelujen tosiasialliset kustannukset.

148 artikla. Kullakin osapuolella on oikeus suorittaa toisen osapuolen viranomaisten valvontajärjestelmän tai sen osan tarkastus. Kuluista vastaa tarkastuksen suorittava osapuoli. Tarkastusten tulokset ja päätelmät on

asetettava julkisesti saataville. Tarkastuskäynnistä on ilmoitettava vähintään 60 työpäivää ennen käyntiä, paitsi jos kyseessä on hätätapaus tai osapuolet toisin sopivat. Asianomaisten osapuolten on sovittava keskenään kaikista tarkastuskäyntiä koskevista muutoksista.

149 artikla. Artiklassa osapuolet tunnustavat käsitteinä tuholaisista tai taudeista vapaat alueet sekä alueet, joilla esiintyy vain vähän tuholaisia tai tauteja, SPS-sopimuksen ja Maailman eläintautijärjestön, jäljempänä *OIE*, sekä kansainvälisen kasvinsuojeluyhteisön, jäljempänä *IPPC*, mukaisten standardien, suuntaviivojen tai suositusten mukaisesti. Lisäksi artiklassa määrätään edellä mainittujen alueiden määrittämisen menettelyistä.

150 artikla. Osapuolet voivat terveys- ja kasvinsuojeluasioiden alakomitean välityksellä laatia määräyksiä vastaavuudesta ja esittää asiaa koskevia suosituksia.

151 artikla. Artiklassa määrätään avoimuudesta ja tietojen vaihdosta. Osapuolet sopivat tehostavansa toistensa terveys- ja kasvinsuojelutoimien tuntemusta, vaihtavansa tietoja seikoista, jotka voivat vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan, ja ilmoittavansa tuotteiden tuontiin sovellettavista vaatimuksista.

152 artikla. Artiklassa määrätään, että kukin osapuoli ilmoittaa toiselle osapuolelle kirjallisesti kolmen työpäivän kuluessa kaikista vakavista tai merkittävistä ihmisten, eläinten tai kasvien elämään tai terveyteen kohdistuvista riskeistä, mukaan lukien elintarvikkeisiin liittyvät hätätilanteet. Ilmoitukset tehdään XI liitteessä (Yhteyspisteet ja verkkosivustot) vahvistetuille yhteyspisteille.

153 artikla. Artiklassa määrätään, että tuojasapuoli voi ihmisten, eläinten tai kasvien elämään tai terveyteen kohdistuvan vakavan riskin takia toteuttaa ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelun kannalta välttämättömiä toimenpiteitä ilman ennakkoilmoitusta. Toimenpiteet toteuttavan osapuolen on ilmoitettava asiasta toiselle osapuolelle viimeistään yhden työpäivän kuluessa toimenpiteen käyttöönotosta. Tilanteesta voidaan neuvotella kumman tahansa osapuolen pyynnöstä 15 työpäivän kuluessa ilmoituksesta.

154 artikla. Artiklassa määrätään yhteistyöstä ja teknisestä avusta, joilla tehostetaan osapuolten valmiuksia yhteisen edun mukaisissa kysymyksissä.

155 artikla. Kun Keski-Amerikka-osapuolen tasavalta havaitsee EU-osapuolen ilmoittamaan toimenpide-ehdotukseen liittyvän erityisen ongelman, jolla voi olla vaikutuksia niiden väliseen kauppaan, voi se neuvotella suoraan EU-osapuolen kanssa. Ohjeena neuvotteluissa voidaan käyttää terveys- ja kasvinsuojelutoimia käsittelevän WTO-komitean päätöksiä.

156 artikla. Artiklassa määrätään terveys- ja kasvinsuojeluasioiden alakomitean perustamisesta, vastuualueista ja tehtävistä. Komitean tehtävänä on kehittää ja seurata tämän luvun täytäntöönpanoa, tehdä tarvittaessa suosituksia, edistää osapuolten välistä eläinten hyvinvointia koskevaa yhteistyötä sekä tarvittaessa käydä erityis- ja erilliskohteluun ja riitojenratkaisuun liittyviä neuvotteluja.

157 artikla. Artiklassa määrätään riitojen ratkaisemisesta.

6 LUKU Tavaroihin liittyvät poikkeukset

158 artikla. Artikla sisältää poikkeukset yleisiin määräyksiin osapuolten välisessä tavarakaupassa. Artiklan sisältö vastaa GATTin tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen (GATT 1994) poikkeuksia käsittelevän XX artiklan sisältöä. Ennen tiettyjen kotimaisten tuotteiden saannin turvaamista koskevien poikkeustoimien toteuttamista on osapuolen toimitettava toiselle osapuolelle kaikki merkittävät asiaa koskevat tiedot ja osapuolet voivat sopia keinoista tilanteen ratkaisemiseksi.

III OSASTO: SIJOITTAUTUMINEN, PALVELUKAUPPA JA SÄHKÖINEN KAUPPA

1 LUKU Yleiset määräykset

159 artikla. Artiklassa määritellään osaston määräysten tavoite ja laajuus. Osaston määräyksiä ei tule tulkita siten, että ne velvoittaisivat julkisten yritysten tai julkista valtaa käyttäessä tarjottujen yleishyödyllisten palvelujen yksityistämiseen, että ne asettaisi-

vat velvoitteita julkisten hankintojen osalta tai että niistä seuraisi oikeuksia luonnollisille henkilöille työmarkkinoille tuloon, kansalaisuuteen, asuinpaikkaan tai pysyvään työskentelyyn osapuolten alueella. Osaston määräysten ulkopuolelle suljetaan lisäksi osapuolten myöntämät tuet. Artiklassa vahvistetaan osapuolten oikeus sääntelyyn oikeutettujen poliittikatavoitteiden saavuttamiseksi.

160 artikla. Artikla sisältää osastossa sovellettavat määritelmät.

161 artikla. Artiklassa osapuolet sopivat yhteistyöstä ja tekniseen apuun liittyvistä aloitteista osaston määräysten kattamissa kysymyksissä. Yhteistyön tavoitteet on tarkemmin määritelty III osan VI osaston 56 artiklassa.

2 LUKU Sijoittautuminen

162 artikla. Artikla sisältää luvussa sovellettavat määritelmät.

163 artikla. Suljetaan luvun velvoitteiden ulkopuolelle ydinaineita koskeva yritystoiminta, aseiden, ammusten tai sotatarvikkeiden tuotanto ja kauppa, audiovisuaaliset palvelut, kansallinen vesiliikenteen kabotaasi sekä lentoliikennepalvelut lukuun ottamatta tiettyjä lentoliikenteen oheispalveluja, kuten ilma-alusten huolto- ja korjauspalvelut, myynti ja markkinointi, tietokonepohjaisia varausjärjestelmiä koskevat palvelut sekä muut X liitteen sisältämät oheispalvelut.

164–166 artikla. Artiklat sisältävät yritysten sijoittautumisen osalta markkinoillepääsyä ja kansallista kohtelua koskevat velvoitteet, joiden mukaan osapuolet myöntävät toisen osapuolen sijoittautuneille yrityksille ja sijoittajille vähintään sen kohtelun, joka on ilmoitettu osapuolten erityisiä sitoumuksia koskevissa, liitteeseen X sisältyvissä sitoumusluetteloissa niissä ilmoitetuin ehdoin, rajoituksin ja edellytyksin. Liitteen X mukaan Suomi tekee suhteessa Keski-Amerikan valtioihin WTO:n palveluiden kaupan yleis-sopimuksen, jäljempänä *GATS*, puitteissa tehtyjä erityisiä sitoumuksia pidemmälle meneviä sitoumuksia muun muassa maatalous-, metsätalous-, kalastus-, kaivos-, energia- ja teollisuustuotantoaloilla sekä lakipalveluissa, kirjanpito- ja tutkimus- ja kehityspalveluissa, teollisuustuotantoon ja energian-

jakeluun liittyvissä neuvonta- ja konsultointipalveluissa, huolto- ja korjauspalveluissa, posti- ja kuriiripalveluissa, rakennuspalveluissa, jakelupalveluissa, kuljetuspalveluissa, ympäristöpalveluissa ja energiapalveluissa. Siltä osin, kuin artiklojen määräykset koskevat kuljetuspalveluja, sisältävät määräykset myös osin jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvaa sääntelyä, johon liittyvät muun muassa laki elinkeinon harjoittamisen oikeudesta (122/1919), merilaki (674/1994), rautatielaki (304/2011), joukkoliikennelaki (869/2009), laki kaupallisista tavarankuljetuksista tiellä (693/2006) ja taksiliikennelaki (217/2007). Artiklat eivät kuitenkaan edellytä lainsäädännön muuttamista.

167 artikla. Jakson määräykset eivät vaikuta osapuolten ja niiden sijoittajien velvollisuuksiin, joista määrätään Euroopan unionin jäsenvaltion ja Keski-Amerikan valtion välisessä kansainvälisessä sijoituksia koskevassa sopimuksessa, eikä tällaisten sopimusten riitojenratkaisumenettelyjä sovelleta luvun määräyksiin kohdistuviin rikkomuksiin. Suomella on voimassa oleva sijoitusten edistämistä ja suojaamista koskeva sopimus El Salvadorin (SopS 11/2003), Guatemalan (SopS 108/2006) ja Panaman (SopS 102/2010) kanssa.

168 artikla. Osapuolet sitoutuvat tarkastelemaan sijoitusympäristöä kolmen vuoden kuluttua sopimuksen voimaantulosta, ja säännöllisin väliajoin sen jälkeen.

3 LUKU Rajat ylittävä palvelujen tarjonta

169 artikla. Artikla sisältää luvussa sovellettavat määritelmät. Suljetaan luvun velvoitteiden ulkopuolelle 163 artiklaa vastaavasti audiovisuaaliset palvelut, kansallinen vesiliikenteen kabotaasi sekä lentoliikennepalvelut lukuun ottamatta tiettyjä lentoliikenteen oheispalveluja kuten ilma-alusten huolto- ja korjauspalvelut, myynti ja markkinointi, tietokonepohjaisia varausjärjestelmiä koskevat palvelut sekä muut XI liitteen sisältämät oheispalvelut.

170–172 artikla. Artiklat sisältävät rajat yli tarjottavien palvelujen osalta markkinoillepääsyä ja kansallista kohtelua koskevat velvoitteet, joiden mukaan osapuolet myöntävät toisen osapuolen palveluille ja palve-

luntarjoajille vähintään sen kohtelun, joka on ilmoitettu osapuolten erityisiä sitoumuksia koskevissa, liitteeseen XI sisältyvissä sitoumusluetteloissa niissä ilmoitetuin ehdoin, rajoituksin ja edellytyksin. Liitteen XI mukaan Suomi tekee suhteessa Keski-Amerikan valtioihin GATS:n puitteissa tehtyjä pidemmälle meneviä erityisiä sitoumuksia muun muassa lakipalveluissa, kirjanpitolpalveluissa, tutkimus- ja kehityspalveluissa, teollisuustuotantoon ja energianjakeluun liittyvissä neuvonta- ja konsultointipalveluissa, huolto- ja korjauspalveluissa, posti- ja kuriiripalveluissa, rakennuspalveluissa, jakelupalveluissa, kuljetuspalveluissa, ympäristöpalveluissa ja energiapalveluissa. Siltä osin kuin artiklojen määräykset koskevat kuljetuspalveluja, sisältävät määräykset myös osin jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvaa sääntelyä, johon liittyvät muun muassa laki elinkeinon harjoittamisen oikeudesta (122/1919) ja merilaki (674/1994). Artiklat eivät kuitenkaan edellytä lainsäädännön muuttamista.

4 LUKU Luonnollisten henkilöiden tilapäinen oleskelu liiketoimintaa varten

173 artikla. Artiklassa määritellään ne luonnollisten henkilöiden ryhmät, joita luvun velvoitteet koskevat.

174–176 artikla. Artiklat sisältävät velvoitteet kunkin 173 artiklassa määritellyn ryhmän osalta. Yritysten avainhenkilöstön, yritysvierailijoiden sekä tutkinnon suorittaneiden harjoittelijoiden osalta EU tekee sitoumuksia kaikilla niillä aloilla, joilla se tekee (osaston 2 luvun mukaan) yritysten sijoittautumista koskevia sitoumuksia. EU tekee lisäksi sitoumuksia palveluiden myyjien osalta niillä aloilla, joilla se tekee (osaston 2 tai 3 luvun mukaan) yritysten sijoittautumista tai rajat ylittäviä palveluja koskevia sitoumuksia. Keski-Amerikka tekee vastaavia henkilöryhmiä koskevat sitoumukset XIII ja XIV liitteissä määritellyillä aloilla. Sopimusperusteisten palveluntarjoajien sekä itsenäisten ammatinharjoittajien osalta vahvistetaan osapuolten GATS:n puitteissa tekemät sitoumukset. Eri henkilöryhmiä koskevat ehdot, edellytykset ja rajoitukset ilmoitetaan EU:n osalta XII liitteessä ja Keski-Amerikan

osalta XIII ja XIV liitteissä. Olemassa olevan käytännön mukaisesti Suomi tekee yritysten avainhenkilöstöä, yritysvierailijoita, tutkinnon suorittaneita harjoittelijoita sekä palveluiden myyjiä koskevat sitoumukset ilman saatavuusharkinnan soveltamismahdollisuutta. Siltä osin kuin artiklojen määräykset koskevat kuljetuspalveluja, sisältävät määräykset myös osin jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvaa sääntelyä, johon liittyy muun muassa merilaki (674/1994). Artiklat eivät kuitenkaan edellytä lainsäädännön muuttamista.

5 LUKU Sääntelykehys

A JAKSO YLEISESTI SOVELLETTAVAT MÄÄRÄYKSET

177 artikla. Artiklassa sovitaan edellytyksistä, joiden täytyttyä osapuolet voivat aloittaa neuvottelut palveluntarjoajien ammattipätevyyden vastavuoroista tunnustamista koskevista sopimuksista.

178 artikla. Artiklassa sovitaan menettelyistä toisen osapuolen tietopyyntöihin vastaamiseksi ja luottamuksellisten tietojen käsitelystä tämän yhteydessä.

179 artikla. Artikla sisältää tiettyjä lupamenettelyjä koskevia velvoitteita. Aloilla, joilla osapuolet ovat tehneet erityisiä sitoumuksia, ja joilla palvelun tarjoaminen tai sijoittautuminen edellyttää lupaa, osapuolet sitoutuvat ilmoittamaan hakijalle kohtuullisessa ajassa hakemusta koskevasta päätöksestä. Osapuolten on lisäksi ylläpidettävä menettelyjä, jotka mahdollistavat hallinnollisten päätösten uudelleen tarkastelun.

B JAKSO TIETOKONEPALVELUT

180 artikla. Artikla sisältää tietokonepalveluja koskevia määritelmiä.

C JAKSO KURIIRIPALVELUT

181–184 artikla. Artiklat sisältävät kuriiripalveluja koskevat määritelmät ja sääntelyperiaatteet. Periaatteet käsittelevät kilpailunvastaisten käytänteiden torjumista, toimilupien myöntämistä ja sääntelyelinten riippumattomuutta.

D JAKSO TELEVIESTINTÄPALVELUT

185–193 artikla. Artiklat sisältävät velvoitteita televiestintäpalveluiden sääntelystä sekä määritelmiä jaksossa käytettävistä käsitteistä. Velvoitteet koskevat sääntelyviranomaisen riippumattomuutta, televiestintäpalvelujen tarjoamiseen tarvittavien lupien myöntämistä, suurten palveluntarjoajien toimintaa ja niille asetettavia velvoitteita, verkkojen yhteen liittämistä, rajallisten voimavarojen kuten taajuuksien myöntämistä ja käyttöä, yleispalveluvelvoitteen hallinnointia, tietojen luottamuksellisuutta sekä televiestintäalaa koskevien riitojen ratkaisemista tietyissä tapauksissa.

E JAKSO RAHOITUSPALVELUT

194 artikla. Artiklassa esitetään sääntelyperiaatteet, jotka koskevat 2, 3 ja 4 lukujen mukaisesti vapautettuja rahoituspalveluja sekä määritellään rahoituspalveluja koskevat avainkäsitteet. Esimerkiksi käsitteellä 'rahoituspalvelu' tarkoitetaan vakuutustoimintaa oheispalveluineen sekä pankkipalveluja ja muita rahoituspalveluja, jotka määritellään artiklassa tarkemmin.

195 artikla. Artiklassa määrätään vakauden ja luotettavuuden turvaamista koskevista poikkeuksista. Osapuolet voivat ottaa käyttöönsä tai ylläpitää sijoittajien, tallettajien ja vakuutuksenottajien suojelua tai rahoitusjärjestelmiensä luotettavuutta ja vakautta turvaavia toimenpiteitä. Toimenpiteitä ei kuitenkaan saa käyttää keinona välttää luvun määräysten mukaisia sitoumuksia tai velvoitteita. Mikään sopimuksessa ei velvoita osapuolia paljastamaan yksittäisten asiakkaiden liiketoimiin ja tileihin liittyviä tai julkisten elinten hallussa olevia luottamuksellisia tai yksityisiä tietoja.

196 artikla. Artiklassa määrätään, miten ilmoitetaan yleisesti sovellettavista toimenpiteistä sekä vaatimuksista, joita osapuolet soveltavat rahoituspalvelujen tarjoamista koskeviin hakemuksiin. Lisäksi artiklassa määrätään hakijan oikeudesta saada tietoja hakemuksensa käsittelyvaiheesta, ja lisätietojen antamisesta. Artiklan mukaan osapuolet pyrkivät ottamaan käyttöönsä rahoituspalvelu-

alan sääntelyä ja valvontaa koskevat kansainvälisesti hyväksytyt normit, ja sovelta-
maan niitä.

197 artikla. Artiklassa määrätään uusien rahoituspalvelujen tarjoamisesta. Osapuolen tulee sallia toisen osapuolen rahoituspalvelujen tarjoajan tarjota erityisten sitoumustensa piiriin kuuluvia uusia rahoituspalveluja edellyttäen, että tämä ei edellytä uusien lakien säätämistä tai muutoksia olemassa oleviin lakeihin. Osapuolet voivat määrätä, että tällaisen palvelun tarjoamiseen vaaditaan tietty oikeudellinen yritysmuoto ja edellyttää, että palvelun tarjoamiseen hankitaan lupa. Lupa voidaan evätä vain toiminnan vakauden ja luotettavuuden turvaamiseen liittyvistä syistä.

198 artikla. Osapuolen tulee sallia toisen osapuolen rahoituspalvelujen tarjoajan siirtää tietojenkäsittelyssä tarvittavia tietoja alueelleen ja sieltä pois, mikäli tämä on tarpeen rahoituspalvelujen tarjoajan tavanomaisessa liiketoiminnassa. Osapuolet ottavat käyttöönsä asianmukaiset suojatoimenpiteet yksityisyyden ja perusoikeuksien sekä henkilöiden vapauden suojaamiseksi, erityisesti henkilötietojen siirron osalta.

199 artikla. Artiklassa määrätään erityispoikkeuksista, joiden mukaan sopimus ei estä osapuolia toteuttamasta tai tarjoamasta alueillaan lakisääteiseen eläke- tai sosiaaliturvajärjestelmään kuuluvaa yksinomaista toimintaa (lukuun ottamatta tapauksia, joissa julkisten yhteisöjen tai yksityisten laitosten kanssa kilpailevat rahoituspalvelujen tarjoajat voivat osapuolten sisäisten sääntöjen mukaisesti harjoittaa tätä toimintaa). Sopimuksen määräyksiä ei sovelleta myöskään keskuspankin, rahaviranomaisten tai muun julkisen elimen raha- ja valuuttakurssipolitiikan yhteydessä toteuttamiin toimiin. Sopimus ei estä osapuolta itseään harjoittamasta palveluita yksinoikeudella. Sopimus ei myöskään estä osapuolen julkisia elimiä harjoittamasta toimintaa tai tarjoamasta palveluita yksinoikeudella, osapuolen lukuun taikka takauksella tai niiden myöntämin varoin.

F JAKSO KANSAINVÄLISET MERILIKENNEPALVELUT

200 artikla. Artikla sisältää osastossa kansainvälisten meriliikennepalvelujen osalta sovellettavat määritelmät sekä 2, 3 ja 4 lukuun mukaan vapautettuja kansainvälisiä meriliikennepalveluja koskevat sääntelyperiaatteet. Periaatteet koskevat muun muassa osapuolten palveluntarjoajien pääsyä meriliikennepalvelujen markkinoille, satamiin ja satamapalveluihin sekä lastinjakosopimusten kieltoa. Osapuolten tulee lisäksi sallia toisen osapuolen palveluntarjoajien sijoittautuminen alueelleen 165 artiklan mukaisesti. Määräykset sisältävät osin jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvaa sääntelyä, johon liittyy muun muassa laki elinkeinon harjoittamisen oikeudesta (122/1919) ja laki yksityisistä yleisistä satamista (1156/1994). Artikla ei kuitenkaan edellytä lainsäädännön muuttamista.

6 LUKU Sähköinen kauppa

201–202 artikla. Artikloissa tunnustetaan sähköisen kaupan mahdollisuus lisätä kauppaa ja sovitaan sähköistä kauppaa koskevasta yhteistyöstä ja vuoropuhelusta, joka kattaa muun muassa sähköisiin allekirjoituksiin ja sähköiseen tunnistautumiseen sekä kuluttajansuojaan liittyviä, samoin kuin muita sähköisen kaupan kehittymisen kannalta olennaisia kysymyksiä. Osapuolet tunnustavat kansainvälisten tietosuojastandardien tärkeyden ja sitoutuvat sähköisten toimitusten tulittomuuteen.

7 LUKU Poikkeukset

203 artikla. Artikla sisältää osaston määräysten osalta noudatettavat yleiset poikkeukset, joiden mukaan mikään ei estä osapuolia ottamasta käyttöön toimia, jotka ovat tarpeen muun muassa yleisen turvallisuuden suojelemiseksi, ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelemiseksi tai harhaanjohtavien ja petollisten toimintatapojen ehkäisemiseksi.

IV OSASTO: JUOKSEVAT MAKSUT JA PÄÄOMANLIIKKEET

204 – 206 artikla. Osapuolet pyrkivät vapauttamaan juoksevat maksut ja pääomanliikkeet keskenään kansainvälisissä rahoitus-

laitoksissa tehtyjen sitoumusten mukaisesti. Osapuolten valuuttojen vakaus otetaan tällöin huomioon. Osapuolet sallivat tai hyväksyvät Kansainvälistä valuuttarahastoa koskevan sopimuksen mukaisesti kaikki vapaasti vaihdettavassa valuutassa suoritettavat vaihtotaseeseen liittyvät maksut. Näitä ovat ulkomaisiin juokseviin liiketoimiin liittyvät maksut sekä pääomamaksut ja tulonsiirrot. Osapuolet sallivat ja varmistavat sopimuksen voimaantulosta lähtien suoria sijoituksia koskevan pääomien vapaan liikkuvuuden yrityksiin, jotka on perustettu vastaanottavan maan lainsäädännön mukaisesti. Pääomien vapaa liikkuvuus koskee myös muita tämän sopimuksen mukaisesti tehtyjä sijoituksia ja suorituksia, jotka koskevat sijoittautumista, palvelujen kauppaa ja sähköistä kauppaa sekä näistä saatujen voittojen rahaksi muuttamista ja niiden kotiuttamista.

207 artikla. Jos osapuolten väliset maksut ja pääomanliikkeet poikkeuksellisissa olosuhteissa aiheuttavat tai uhkaavat aiheuttaa vakavia vaikeuksia raha- tai valuuttakurssipolitiikan toteuttamiselle EU:n jäsenvaltioissa tai Keski-Amerikan valtioissa, ne voivat toteuttaa pääomanliikkeitä koskevia suojatoimenpiteitä enintään vuoden ajan. Suojatoimenpiteitä voidaan jatkaa, jos olosuhteet ovat erityisen poikkeukselliset, ja niistä on neuvoteltu etukäteen osapuolten välillä.

208 artikla. Aiemmissa sopimuksissa sovitut juoksevat maksuja ja pääomanliikkeitä koskevat oikeudet ja velvollisuudet vahvistetaan, ja osapuolet sopivat neuvottelevansa pääomanliikkeiden helpottamisesta.

V OSASTO: JULKISET HANKINNAT

209 artikla. Osapuolet tunnustavat avoimen tarjouskilpailun merkityksen ja asettavat tavoitteekseen julkisten hankintojen markkinoiden vastavuoroisen ja asteittaisen avaamisen. Artikla määrittelee keskeiset julkisia hankintoja koskevat käsitteet.

210 artikla. Osaston määräyksiä sovelletaan osapuolten hankintoihin, jotka on määriteltä XVI liitteen 1 lisäyksessä. Tämä kattaa keskushallinnon sekä alue- ja paikallishallinnon hankintayksiköt, lain säätelivät elimet ja erityisalojen hankintayksiköt ja määrittelee sopimuksen piiriin kuuluvat tavara- ja palve-

luhankinnat, rakennusurakat sekä soveltamisen poikkeukset. Artikla sisältää myös osaston määräyksiä koskevat yleiset poikkeukset.

211 artikla. Artikla määrittelee sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaa hankintaa koskevat yleiset periaatteet. Osapuoli ja sen hankintayksiköt myöntävät toisen osapuolen tavaroille, palveluille ja toimittajille kansallisen kohtelun sekä kohtelevat näitä toimittajia tasapuolisesti. Hankintayksikkö toteuttaa hankinnan avoimella ja puolueettomalla tavalla käyttäen esimerkiksi avoimia, valikoivia ja suljettuja tarjouspyyntömenettelyjä.

212 artikla. Artikla sisältää määräykset hankintatietojen julkaisemisesta. Osapuolilla on velvollisuus julkaista viipymättä hankintoja koskeva lainsäädäntö, päätökset, sopimusten mallilausekkeet ja menettelyt sekä näiden muutokset.

213–214 artikla. Artiklat sisältävät määräykset hankintailmoitusten julkaisemisesta ja hankintaan osallistumisen edellytyksistä.

215 artikla. Artikla sisältää määräyksiä toimittajien kelpoisuuden vahvistamisesta tai rekisteröimisestä. Valikoivaa tarjouspyyntömenettelyä eli rajoitettua menettelyä käytettäessä hankintayksikkö valikoi tiettyjen objektiivisten ja tasapuolisten perusteiden mukaisesti ne toimittajat, joille varsinainen tarjouspyyntö lähetetään. Hankintayksikkö voi pitää yllä tietyin edellytyksin toimittajaluetteloa.

216–219 artikla. Artiklat sisältävät määräykset teknisten eritelmien käytöstä hankinnassa, tarjouspyyntöasiakirjoista, tarjouskilpailuihin liittyvistä määräajoista ja hankintaneuvottelujen käymisestä toimittajien kanssa.

220 artikla. Suljetun tarjouspyyntömenettelyn tai muiden vastaavien tarjouspyyntömenettelyjen käyttö on mahdollista ainoastaan tietyin edellytyksin. Suljettu menettely tarkoittaa Suomen hankintalaissa mainittua suora hankintaa. EU-direktiiveissä suora hankinnasta käytetään nimitystä "neuvottelumenettely, josta ei julkaista etukäteen hankintailmoitusta".

221–223 artikla. Artiklat sisältävät määräykset ennen sähköisen huutokaupan aloittamista toimitettavista tiedoista, tarjousten käsittelystä ja hankintasopimuksen tekemisestä sekä hankintatietojen avoimuudesta.

224 artikla. Osapuolen on luovutettava hankintaa koskevia tietoja toisen osapuolen pyynnöstä tietyin rajoituksin. Tiedot saanut osapuoli ei saa luovuttaa tietoja toimittajille ilman tiedot antaneen osapuolen suostumusta, jos niiden antaminen vaarantaisi kilpailun tulevissa tarjouskilpailuissa. Osapuoli, eivätkä sen hankintayksiköt, saa myöskään antaa toimittajille tietoa, joka saattaisi vaarantaa toimittajien välisen reilun kilpailun.

225 artikla. Osapuolilla on käytössä kansallinen muutoksenhakumenettely toimittajien valituksia varten. Kullakin osapuolella tulee olla vähintään yksi valituksia tutkiva puolueeton hallinto- tai oikeusviranomainen. Suomessa valitukset osoitetaan markkinaoikeudelle. Järjestely, jossa valituksen tutkii ensin muu viranomainen kuin tuomioistuin, on artiklan mukaan mahdollinen määrätyin edellytyksin. Kunkin osapuolen tulee säätää menettelyistä, jotka mahdollistavat toimittajan osallistumisen hankintaan pikaisiin väliaikaisin toimin sekä tämän osaston määräysten rikkomisen korjaamisen tai vahingonkorvauksen.

226 artikla. Soveltamisalan muutokset ja oikaisut käsitellään kahdenvälisissä neuvotteiluissa EU:n ja kunkin Keski-Amerikan tasavallan kesken. Osapuolen on ilmoitettava soveltamisalan muutoksista kirjallisesti muille osapuolille. Jos toinen osapuoli ei hyväksy ilmoittajan ehdottamaa korvaavaa sitoumusten mukautusta, on sen esitettävä eriyvä mielipide 30 päivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta. Assosiaationeuvosto muuttaa sopimuksen liitettä siten, että se ottaa huomioon osapuolten sopimat sitoumusten muutokset ja oikaisut.

227 artikla. Artikla sisältää osapuolten välistä yhteistyötä ja teknistä apua koskevia määräyksiä.

VI OSASTO: TEOLLIS- JA TEKIJÄNOIKEUDET

1 LUKU Tavoitteet ja periaatteet

228–232 artikla. Artikloissa määritellään teollis- ja tekijänoikeuksia koskevat tavoitteet, velvoitteiden luonne ja soveltamisala, suosituimmuuskohtelu ja kansallinen kohtelu, teknologian siirtoa koskevat tavoitteet ja

oikeuksien sammuminen. Sopimus täydentää ja täsmentää WTO:n teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista tehdyn sopimuksen, jäljempänä *TRIPS-sopimus* (SopS 4–5/1995), sekä muiden monenvälisten teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien sopimusten määräyksiä osapuolten välillä. Tässä sopimuksessa teollis- ja tekijänoikeuksiin sisältyvät tekijänoikeus ja lähioikeudet, patentit, tavaramerkit, mallit, integroitujen piirien piirimallit (topografiat), maantieteelliset merkinnät, kasvilajikkeiden ja julkistamattoman tiedon suoja. Lisäksi sopimus kattaa suojan vilpillistä kilpailua vastaan.

2 LUKU Teollis- ja tekijänoikeuksia koskevat normit

A JAKSO TEKIJÄNOIKEUS JA LÄHIOIKEUDET

233–237 artikla. Osapuolet noudattavat 233 artiklan mukaisesti kansainvälisiä, tekijänoikeutta koskevia sopimuksia. Nämä ovat kansainvälinen yleissopimus esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyhteyksien suojaamisesta eli Rooman yleissopimus (SopS 56/1983), Bernin yleissopimus kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta (SopS 78–79/1986), WIPO:n tekijänoikeussopimus (SopS 16–17/2010) sekä WIPO:n esitys- ja äänitesopimus (SopS 18–19/2010). Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien suoja määritellään artikloissa niin, että se kattaa keskeisten tekijänoikeuden alan kansainvälisten yleissopimusten mukaisen suojan. Tätä suojaa täydennetään määräyksillä, jotka koskevat suoja-aikaa sekä oikeuksia yleisradiointiin ja yleisölle välittämiseen. Määräysten muotoilussa on otettu huomioon EU:n lainsäädäntö muun muassa siltä osin, kuin EU:n jäsenvaltioissa noudatettava suoja-aika on pidempi kuin yleissopimusten mukainen suoja-aika. Suomessa tekijänoikeuden ja lähioikeuksien suojasta säädetään tekijänoikeuslaissa (404/1961).

B JAKSO TAVARAMERKIT

238–241 artikla. Artiklat sisältävät määräykset kansainvälisten tavaramerkkejä koskevien sopimusten ratifioinnista ja noudattami-

sesta Euroopan unionin ja Keski-Amerikan valtioiden osalta, rekisteröintimenettelystä, tunnetuista tavaramerkeistä ja poikkeuksista tavaramerkillä myönnettyihin oikeuksiin. Osapuolet soveltavat soveltuvien osin teollis- oikeuden suojelemista koskevan Pariisin yleissopimuksen (SopS 43/1975) mukaisia edellytyksiä tavaramerkkien rekisteröintiin. Suomessa artiklan määräykset sisältyvät tavaramerkkilakiin (7/1964).

C JAKSO MAANTIETEELLISET MERKINNÄT

242–250 artikla. Artikloissa määritetään maantieteellisten merkintöjen käsite, jakson soveltamisala, suojajärjestelmä, vakiintuneet maantieteelliset merkinnät, annettava suoja, uusien maantieteellisten merkintöjen lisääminen suojan piiriin, maantieteellisten merkintöjen ja tavaramerkkien välinen suhde sekä maantieteellisten merkintöjen käyttöoikeus. Lisäksi jakso sisältää määräyksen riitojen ratkaisemisesta. Myöhemmin suojan piiriin voidaan lisätä muita viinejä, väkeviä alkoholijuomia, maataloustuotteita ja elintarvikkeita. Liitteet XII ja XIII liittyvät jaksoon erottamattomalla tavalla. Sopimuksen 274 artiklan mukaisesti perustettava teollis- ja tekijänoikeuksien alakomitea tekee assosiaationeuvostolle ehdotukset uusien maantieteellisten merkintöjen lisäämisestä suojan piiriin. Suomessa tavaramerkkilaki huomioi EU:ssa annetun maantieteellisten merkintöjen suojan.

D JAKSO TEOLLISMALLIT

251–257 artikla. Artiklat sisältävät määräykset Haagin sopimuksen Geneven asiakirjan (SopS 50–51/2011) noudattamisesta Euroopan unionin ja Keski-Amerikan osalta, mallisuojan saamisen edellytyksistä, suojan poikkeuksista, myönnettyistä oikeuksista, suoja-ajasta, rekisteröinnin mitätöimisestä tai epäamisestä sekä suhteesta tekijänoikeuteen. Suomessa mallisuojusta säädetään mallioikeuslailla (221/1971).

E JAKSO PATENTIT

258 artikla. Artikla sisältää patenteja koskevat määräykset. Osapuolet noudattavat Budapestin sopimusta, joka koskee mikro-organismien tallettamisen kansainvälistä tunnistamista patentinhakumenettelyä varten. Artiklan 2 kohdan määräys, joka koskee patenttioikeuden muodollisia määräyksiä harmonisoineen patenttilakisopimuksen voimaantumisen huomioimista, ei kohdistu suoraan EU:n jäsenvaltioihin. Suomi on liittynyt Budapestin sopimukseen (SopS 56/1985) ja patenttilakisopimukseen (SopS 6–7/2006). Suomessa artiklan määräykset sisältyvät patenttilakiin (550/1967). Artikla ei kuitenkaan edellytä lainsäädännön muuttamista.

F JAKSO KASVILAJIKKEET

259 artikla. Artikla määrittelee, miten osapuolet voivat säätää kasvilajikkeiden suojasta, ja antaa oikeuden säätää poikkeuksista kasvinjalostajille myönnettyihin yksinoikeuksiin. Suomessa kasvilajikkeiden suojasta säädetään lailla kasvinjalostajanoikeudesta (1279/2009).

3 LUKU Teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpano

260 artikla. Artiklassa määritetään osapuolten yleiset velvoitteet. Luvun soveltamisala kattaa tekijänoikeuden ja lähioikeudet, patentit, tavaramerkit, mallit, integroitujen piirien piirimallit, maantieteelliset merkinnät ja kasvinjalostajanoikeuden.

261–270 artikla. Artiklat sisältävät määräykset oikeutetuista hakijoista, todistusaineistosta, toimista todistusaineiston suojaamiseksi, tiedonsaantioikeudesta, turvaamis- ja säilyttämistoimista, korjaavista toimista, vahingonkorvauksista, oikeudenkäyntikuluista, tuomioistuimen päätösten julkistamisesta ja tekijänoikeutta ja lähioikeutta koskevasta olettamasta. Velvoitteet ovat voimassa olevan teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanoa koskevan EU:n direktiivin (2004/48/EY) mukaisia. Suomessa siviilioikeudellisia säännöksiä sisältyy lakiin todistelu- turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevissa riita-asioissa (344/2000), oikeu-

denkäymiskaareen (4/1734), tekijänoikeuslakiin, tavaramerkkilakiin, toiminimilakiin (128/1979), piirimallilakiin (32/1991), mallioikeuslakiin, lakiin kasvinjalostajanoikeudesta, patenttilakiin ja hyödyllisyysmallilakiin (800/1991).

271 artikla. Artikla sisältää rikosoikeudellisia seuraamuksia koskevan määräyksen. Artiklan mukainen velvoite kohdistuu kaupallisessa laajuudessa tapahtuvaan tavaramerkkiväärennosten kauppaan ja tekijänoikeuteen kohdistuvaan piratismiin. Teosta tulee seurata vankeus- ja/tai sakkorangaistus, joka on riittävän ankara vaikuttaakseen ennaltaehkäisevästi, ja joka tasoltaan vastaa vakavuudeltaan samanlaisia rikoksiin sovellettavia rangaistuksia. Käytettävissä olevien oikeuskeinojen osalta artiklassa viitataan muun muassa takavarikkoon. Artikla vastaa sisältyään TRIPS-sopimuksen 61 artiklaa. Rikoslain 49 luku (578/1995) sisältää säännökset eräiden aineettomien oikeuksien loukkaamisesta. Luvun 1 § koskee tekijänoikeusrikosta ja 2 § teollisoikeusrikosta. Teollis- ja tekijänoikeuteen kohdistuvan rikoksen esitutkinnassa voidaan käyttää rikosprosessuaalisia pakkokeinoja samoin edellytyksin kuin muidenkin rikosten esitutkinnassa. Näin ollen käytettävissä on muun muassa voimassa olevan pakkokeinolain (1987/450) mukainen takavarikko. Myös uusi, 1 päivänä tammikuuta 2014 voimaan tuleva pakkokeinolaki (806/2011) sisältää takavarikkoa koskevat säännökset.

272 artikla. Artikla määrittelee ne palveluntarjoajien vastuun rajoittamismuodot, jotka osapuolet säilyttävät. Osapuolen on pantava määräys täytäntöön viimeistään kolmen vuoden kuluttua sopimuksen voimaantulopäivästä. Suomessa palveluntarjoajien vastuusta säädetään lailla tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta (458/2002).

273 artikla. Artikla sisältää määräykset tulliviranomaisten toimista. Velvoitteet ovat EU:n tuoteväärennösasetuksen (1383/2003/EY) mukaisia. Suomessa tulliviranomaisten toimista on säädetty tullilaille (1466/1994).

4 LUKU Institutionaaliset määräykset

274 artikla. Artiklan mukaisesti perustetaan teollis- ja tekijänoikeuksien alakomitea, joka seuraa osaston teknologian siirtoa ja maantieteellisiä merkintöjä koskevien määräysten täytäntöönpanoa. Artiklassa määritellään alakomitean tehtävät.

275 artikla. Artiklassa osapuolet sopivat teollis- ja tekijänoikeuksia koskevasta keskinäisestä yhteistyöstä.

276 artikla. Loppumääräyksissä määritellään Panaman siirtymäaika osaston tiettyjen määräysten täytäntöönpanossa sekä Panaman liittyminen patenttiyhteistyösopimukseen.

VII OSASTO: KAUPPA JA KILPAILU

277 artikla. Artiklassa määritellään, että kauppaa ja kilpailua koskevassa osastossa VII kilpailulainsäädännöllä tarkoitetaan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen artikloja 101, 102 ja 106, EY:n sulautuma-asetusta sekä näiden täytäntöönpanoasetuksia. Keski-Amerikka-osapuolen osalta tarkoitetaan Keski-Amerikan kilpailuasetusta, joka on annettava artiklassa määritellyn pöytäkirjan ja sopimuksen mukaisesti. Siihen asti kunnes asetus annetaan, kilpailulainsäädännöllä tarkoitetaan kunkin Keski-Amerikka -osapuolen tasavallan kansallista lainsäädäntöä. Artiklassa määritellään lisäksi, että kilpailuviranomaisella tarkoitetaan Euroopan komissiota ja asetuksella perustettavaa Keski-Amerikan kilpailuviranomaista. Ennen Keski-Amerikan kilpailuviranomaisen toiminnan alkamista kilpailuviranomaisella tarkoitetaan kunkin tasavallan kansallisia kilpailuviranomaisia.

278 artikla. Artiklassa osapuolet tunnustavat vapaan kilpailun merkityksen ja sopivat menettelytavoista, jotka eivät ole yhteensopivia sopimuksen kanssa silloin, kun ne voivat vaikuttaa kauppaan osapuolten välillä. Yhteensopimattomia ovat osapuolten kilpailulainsäädännössä määritellyillä tavoin 1) sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset ja yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena tai seurauksena on kilpailun estäminen, rajoittaminen tai vääristäminen, 2) määräävän markkina-aseman, merkittävän markkinavoiman tai huomattavan

markkinaosuuden väärinkäyttö sekä 3) yri-
tyskeskittymät, jotka merkittävästi haittaavat
tehokasta kilpailua.

279 artikla. Artiklassa osapuolet sitoutuvat antamaan ja pitämään voimassa kilpailulainsäädännön, jolla puututaan tehokkaasti 278 artiklassa tarkoitettuihin kilpailunvastaisiin menettelytapoihin. Osapuolet sitoutuvat myös perustamaan tai pitämään toiminnassa kilpailuviranomaisen, jonka vastuulla on kilpailulainsäädännön tehokas täytäntöönpano. Jos sopimuksen tullessa voimaan osapuoli ei ole antanut artiklassa 277 tarkoitettua kilpailulainsäädäntöä tai nimittänyt kilpailuviranomaista, sen on tehtävä niin seitsemän vuoden kuluessa. Jos kyseessä on Keski-Amerikka-osapuolen tasavalta, sen on annettava tarkoitettu lainsäädäntö ja nimettävä viranomainen kolmen vuoden kuluessa.

280 artikla. Artiklassa todetaan, että sopimuksen määräykset eivät estä EU:n jäsenvaltiota tai Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltaa perustamasta tai ylläpitämästä lainsäädäntönsä mukaisia julkisia yrityksiä, monopoleja tai yrityksiä, joille on myönnetty erityis- tai yksinoikeuksia. Mainitut yritykset kuuluvat kilpailulainsäädännön soveltamisalaan siltä osin kuin tällaisen lainsäädännön soveltaminen ei oikeudellisesti tai tosiasiallisesti estä suorittamasta Keski-Amerikka-osapuolen tasavallan tai EU:n jäsenvaltion määräämiä erityistehtäviä. Lisäksi osapuolet sopivat, etteivät edellä mainitut yritykset harjoita syrjintää hyödykkeiden oston tai myynnin edellytyksissä. Artiklassa todetaan myös, etteivät tämän osaston määräykset vaikuta sopimuksen julkisiin hankintoihin liittyviin osapuolten oikeuksiin ja velvoitteisiin.

281 artikla. Artiklassa sovitaan, että kilpailuviranomaiset voivat vaihtaa keskenään muita kuin luottamuksellisia tietoja ja tehdä yhteistyötä täytäntöönpanotoimissa. Velvollisuutta tietojen toimittamiseen ei aseteta. Tiedot voi jättää toimittamatta, jos se on lainsäädännön mukaan kiellettyä tai osapuolen etujen vastaista. Tietojen käytölle voidaan myös asettaa ehtoja.

282 artikla. Artiklassa todetaan, että on osapuolten yhteisen edun mukaista edistää kilpailupolitiikkaan ja lainsäädännön täytäntöönpanoon liittyviä teknisen avun aloitteita.

Tätä yhteistyötä käsitellään III osan VI osaston 52 artiklassa.

283 artikla. Osapuolet sopivat, etteivät ne voi vedota IV osan X osaston (Riitojen ratkaiseminen) mukaisiin riitojenratkaisumenettelyihin tähän osastoon liittyvissä kysymyksissä.

VIII OSASTO: KAUPPA JA KESTÄVÄ KEHITYS

284 artikla. Artiklassa edistetään kansainvälistä kauppaa siten, että edesautetaan kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista. Osapuolet vahvistavat, että taloudellinen ja sosiaalinen kehitys sekä ympäristönsuojelu ovat toisistaan riippuvaisia. Todetaan, etteivät osapuolet voi käyttää sopimuksen IV osan X osaston riitojenratkaisumenettelyjä tai IV osan XI osaston mukaista muita kuin tariffitoimenpiteitä koskevaa sovittelujärjestelmää tämän osaston kysymyksissä.

285 artikla. Artiklassa tunnustetaan osapuolten oikeus vahvistaa 286 ja 287 artiklassa tarkoitettujen kansainvälisesti hyväksyttyjen normien ja sopimusten mukaiset kestävää kehitystä koskevat sisäiset politiikkansa ja omat ympäristönsuojelun ja työsuojelun tasonsa sekä oikeuden antaa asiaa koskevia lakeja, asetuksia ja toimintalinjoja tai muuttaa niitä. Näitä toimia ei kuitenkaan saa soveltaa tavalla, joka johtaisi mielivaltaiseen tai perusteettomaan syrjintään osapuolten välillä tai kansainvälisen kaupan peiteltyyn rajoittamiseen.

286 artikla. Artiklassa vahvistetaan sitoutuminen kansainvälisesti tunnustettuihin, ILO:n keskeisissä yleissopimuksissa määriteltyihin työelämää koskeviin normeihin, sekä niiden tehokkaaseen täytäntöönpanoon. Korostetaan, ettei työelämän perusnormeja tulisi käyttää protektionistisiin tarkoituksiin kaupankäynnissä, eikä osapuolten suhteellista etua tulisi asettaa kyseenalaiseksi. Osapuolet vaihtavat tietoja tilanteestaan ja muutoksista, jotka koskevat ILO:n keskeisten yleissopimusten sekä sellaisten muiden yleissopimusten ratifiointia, jotka ILO on luokitellut ajan tasalla oleviksi.

287 artikla. Osapuolet vahvistavat panevansa tehokkaasti täytäntöön lainsäädännösään ja menettelytavoissaan ympäristöä kos-

kevat monenväliset sopimukset, jotka on lueteltu sopimuksen 287 artiklassa, 2 kohdassa. Sopimus ei rajoita osapuolten oikeutta hyväksyä tai ylläpitää toimenpiteitä 287 artiklan 2 kohdassa lueteltujen sopimusten täytäntöön panemiseksi.

288–290 artikla. Artikloissa vahvistetaan, että kaupan on edistettävä kestävää kehitystä. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä 288, 289 ja 290 artiklojen puitteissa. Osapuolet pyrkivät edistämään kestävän kehityksen piiriin kuuluvien tuotteiden ja palvelujen, kuten ympäristöteknologian ja reilun kaupan tuotteiden kauppaa. Tunnustetaan, että metsälainsäädännön kehittäminen metsävarojen käytön osalta ja järkevä kalavarojen suojeleminen edistävät kestävää kehitystä ja kestävää resurssien hallintaa. Osapuolet sitoutuvat 290 artiklan 2 ja 3 kohtien mukaisiin toimiin kestävän kalastuksen edistämiseksi.

291 artikla. Artiklassa sovitaa, että osapuolet eivät jätä soveltamatta tai alenna ympäristö- ja työlänsäädäntönsä mukaista suojelunsa tasoa kaupan tai investointien edistämiseksi. Osapuolet eivät myöskään saa laiminlyödä ympäristö- tai työlänsäädännön tehokasta täytäntöönpanoa. Määräyksissä ei valtuuteta osapuolten viranomaisia toteuttamaan työ- tai ympäristölainsäädännön täytäntöönpanotoimenpiteitä toisen osapuolen alueella.

292 artikla. Artiklassa osapuolet tunnustavat tieteellisen ja teknisen tiedon sekä kansainvälisten standardien tai suositusten huomioonottamisen tärkeyden työterveyteen ja ympäristön suojeluun tähtäävien toimenpiteiden valmistelussa ja täytäntöönpanossa. Jos on olemassa vakavan tai peruuttamattoman vahingon vaara, turvaamistoimenpiteiden käyttöönottoa ei kuitenkaan saa lykätä ehdottoman tieteellisen varmuuden puuttumisen vuoksi.

293 artikla. Sitoudutaan tarkistamaan ja seuraamaan sopimuksen IV osan vaikutusta kestävään kehitykseen.

294–301 artikla. Artikloissa määritetään sopimuksen tämän osaston toimeenpanon valvonta ja sopimusosapuolten välisten, tämän osaston soveltamiseen liittyvien kiistojen ratkaisumekanismit. Kukin osapuoli nimeää hallinnostaan yhteyspisteen kauppaan liittyvien kestävän kehityksen kysymysten

täytäntöönpanoa varten ja perustaa kauppaa ja kestäväää kehitystä käsittelevän lautakunnan. Lautakunta kokoontuu vuoden kuluessa sopimuksen voimaantulopäivästä, sekä sen jälkeen tarvittaessa, valvomaan tämän osaston sekä III osan VI osaston toteuttamista. Ellei toisin sovita, lautakunnan ja kansalaisyhteiskunnan vuoropuhelu järjestetään 295 artiklan 2 kohdan mukaisesti. Osapuolet sitoutuvat järjestämään 295 artiklan 1 kohdan mukaisen kansalaisfoorumin sekä kokoavat neuvoa-antavat ryhmät, joiden tehtävänä on esittää kauppaan liittyviä kestävä kehityksen suosituksia osapuolille osaston tavoitteiden saavuttamiseksi.

Osapuoli voi pyytää hallitustenvälisiä neuvotteluja mistä tahansa yhteistä etua koskevasta osaston soveltamisalaan kuuluvasta asiasta. Tavoitteena on pyrkiä molempia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun. Hallitustenvälisiin neuvotteluihin osallistuva osapuoli voi 60 päivän, tai mikäli asiaa ei ole siirretty lautakunnalle, 90 päivän kuluttua neuvottelupyynnön toimittamisen jälkeen pyytää, että asiantuntijapaneeli kutsutaan koolle tarkastelamaan asiaa, jota ei ole käsitelty hallitustenvälisissä neuvotteluissa tyydyttävästi. Asiantuntijapaneeli valitaan 297 artiklan 2 ja 3 kohdissa vahvistettujen menettelyjen mukaan ja sen kokoonpano määritellään 298 artiklassa. Asiantuntijapaneeli ratkaisee, onko osapuoli jättänyt täyttämättä tämän osaston 286 artiklan 2 kohdassa, 287 artiklan 2, 3 ja 4 kohdassa ja 291 artiklassa vahvistettuja velvoitteita esittäen ei-sitovat suosituksensa asian ratkaisemiseksi. Paneeli esittää menettelyjen osapuolille 300 artiklan mukaan laaditun kertomuksensa suosituksineen 120 päivän kuluessa paneelin perustamisesta sekä loppukertomuksen viimeistään 180 päivää paneelin perustamisesta. Osapuoli, jota paneelin suositukset koskevat, ilmoittaa lautakunnalle aikeistaan kertomusten suhteen, ja lautakunta valvoo ilmoitettujen toimenpiteiden täytäntöönpanoa.

302 artikla. Tämän osaston soveltamisalaan liittyvistä teknisen avun toimenpiteistä määrätään tämän sopimuksen III osan VI osastossa (talouden ja kaupan kehitys).

IX OSASTO: ALUEELLINEN TALOUDELLINEN YHDENTYMINEN

303 artikla. Osapuolet vahvistavat halunsa lujittaa alueellisia taloudellisia yhdentymisprosesseja, ja tunnustavat tämän olevan keskeistä erityisesti tullimenettelyjen, teknisten määräysten ja terveys- ja kasvinsuojelutoimien alalla tavaroiden vapaan liikkumisen toteutumiseksi.

304 artikla. Sovitaan mekanismista, jonka avulla II liitteen (Käsitteen ”alkuperä tuotteet” määrittely ja hallinnollisen yhteistyön menetelmät) tavaroista, jotka tuodaan jommankumman osapuolen alueelle, ja joista on tehty tuontitulliselvitys, ei enää saa kantaa tulleja eikä soveltaa niihin määrällisiä rajoituksia. Osapuolten tullilainsäädännössä ja -menettelyissä vahvistetaan yhtenäisen hallinnollisen asiakirjan tai sen sähköisen vastineen käyttö vientiin ja tuontiin liittyvien tulliselvitysten tekemiseksi. Lisäksi sovitaan, että maahantuonnin yhteydessä sovellettavat tullilainsäädäntö ja -menettelyt sekä tulleihin liittyvät vaatimukset yhdenmukaistetaan alueellisella tasolla.

305 artikla. Artiklassa sovitaan teknisistä määräyksistä ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyistä tuotteiden markkinoillepääsyn osalta sopimuksen osapuolten alueilla. Keski-Amerikka-osapuoli vahvistaa viiden vuoden kuluessa sopimuksen voimaantulosta XX liitteessä (Luettelo Keski-Amerikan yhdenmukaistettavista teknisistä määräyksistä) luetellut alueelliset tekniset määräykset ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyt.

306 artikla. Artiklan tavoitteena on parantaa terveys- ja kasvinsuojelutoimien soveltamisalaan kuuluvien tavaroiden vapaan liikkuvuuden edellytyksiä, edistää vaatimusten ja menettelyjen yhdenmukaistamista, yhtenäistää asiakirjoja ja käytäntöjä sekä pyrkiä varmistamaan Keski-Amerikka-osapuolen valtioiden suorittamien tarkastusten vastaavuoroinen tunnustaminen EU:n jäsenvaltioissa. Artiklassa sovitaan eläinten, eläintuotteiden, kasvien ja kasvituotteiden liikkumisesta sopimuksen osapuolten alueiden sisällä. Lisäksi sovitaan, että tuojaosapuolta ei vaadita myöntämään suotuisampaa kohtelua viejäosapuolen alueelta tuoduille tuotteille kuin

mitä viejäosapuoli myöntää omassa alueiden sisäisessä kaupassaan.

307 artikla. Sitoudutaan neuvottelemaan osastoon liittyvistä kysymyksistä. Keski-Amerikka-osapuolen edistymistä täytäntöönpanossa käsitellään vuosittaisissa seuranta-kertomuksissa ja työohjelmissa. Viiden vuoden kuluttua sopimuksen voimaantulosta osapuolet harkitsevat muiden alojen sisällyttämistä tähän osastoon. Osaston Keski-Amerikka-osapuolen sitoumuksiin ei sovelleta IV osan X osaston mukaisia riitojenratkaisumenettelyjä.

X OSASTO: RIITOJEN RATKAISEMINEN

1 LUKU: Kohde ja soveltamisala

308 artikla. Artiklassa sovitaan sopimuksen tämän osaston tavoitteeksi välttää ja ratkaista osapuolten väliset sopimuksen IV osan tulkintaa tai soveltamista koskevat riidat, ja saavuttaa kumpaakin osapuolta tyydyttävä ratkaisu.

309 artikla. Artiklassa sovitaan tämän osaston määräysten soveltamisalaksi sopimuksen IV osan tulkintaan tai soveltamiseen liittyvät riidat. Sovitaan myös, että tätä osastoa ei sovelleta Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen välisiin riitoihin.

2 LUKU: Neuvottelut

310 artikla. Artiklassa määrätään neuvottelumenettelystä. Sovitaan, että osapuolen on pyydettävä neuvotteluja kirjallisella pyynnöllä, jossa selvitetään pyynnön syyt, valituksen oikeusperusta ja yksilöidään mahdollinen voimassaoleva tai ehdotettu toimenpide. Neuvottelut on pidettävä 30 päivän kuluessa pyynnön esittämispäivästä, ja kiireellisissä asioissa 15 päivän kuluessa. Jos valituksen kohteena oleva osapuoli ei vastaa neuvottelupyyntöön 10 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta, jos neuvotteluja ei järjestetä määräaikaisten kuluessa tai jos neuvottelut on saatettu loppuun, mutta riitaa ei ole ratkaistu, valituksen tehnyt osapuoli voi pyytää paneelin asettamista.

3 LUKU: Riitojenratkaisumenettelyt

A JAKSO

311 artikla. Artiklassa määrätään paneelimenettelyn aloittamisesta. Kun neuvottelujen osapuolet eivät ole pystyneet ratkaisemaan riitaa 310 artiklassa tarkoitettujen määräysten mukaisesti, valituksen tehnyt osapuoli voi pyytää paneelin asettamista. Paneelin asettamista koskeva pyyntö tehdään kirjallisesti, ja siinä on nimettävä kohteena oleva erityinen toimenpide ja valituksen oikeusperusta sekä selitettävä, millä tavoin kyseinen toimenpide rikkoo 309 artiklassa tarkoitettuja määräyksiä.

312 artikla. Artiklassa määrätään kolmijäsenisen paneelin asettamisesta.

313 artikla. Artiklassa määrätään paneelin antamasta päätöksestä. Paneelin on annettava päätöksensä 120 päivän kuluessa paneelin asettamisesta, ja kiireellisessä tapauksessa 60 päivän kuluessa paneelin asettamisesta.

B JAKSO

314–318 artikla. Artikloissa määrätään paneelin päätösten noudattamisesta, noudattamista koskevasta kohtuullisesta määräajasta, noudattamiseksi toteutettujen toimenpiteiden tarkastelusta, noudattamatta jättämisestä seuraavista väliaikaisista korjaavista toimenpiteistä sekä noudattamiseksi toteutettujen toimenpiteiden tarkastelusta velvoitteiden keskeyttämisen jälkeen.

C JAKSO

319 artikla. Artiklassa sovitaan riitojenratkaisumenettelyihin sovellettavasta työjärjestyksestä.

320 artikla. Artiklassa sovitaan paneelin oikeudesta pyytää tietoja ja teknistä apua riidan ratkaisemiseksi.

321 artikla. Artiklassa sovitaan, että riidan osapuolten alueilla asuvat tai niille sijoittautuneet luonnolliset ja oikeushenkilöt, joita asia koskee, voivat toimittaa amicus curiae-lausumia paneelin tarkasteltavaksi työjärjestyksen mukaisesti.

322 artikla. Artiklassa määrätään tulkintaa koskevista säännöistä ja periaatteista. Sovi-

taan, että paneelit tulkitsevat 309 tarkoitettuja määräyksiä kansainvälisen julkisoikeuden tavanomaisten tulkintasääntöjen mukaisesti. Sovitaan, että kun jokin tämän sopimuksen IV osan määräys on identtinen WTO-sopimuksen määräyksen kanssa, paneeli hyväksyy tulkinnan, joka on yhdenmukainen WTO:n riitojenratkaisuelimissä mahdollisesti vahvistetun tulkinnan kanssa. Sovitaan, että paneelin päätöksillä ei voida lisätä eikä vähentää 309 artiklassa tarkoitettujen määräysten mukaisia oikeuksia ja velvoitteita.

4 LUKU: Yleiset määräykset

324 artikla. Artiklassa sovitaan, että riidan osapuolet voivat milloin tahansa ilmoittaa assosiaatiokomitealla pääsystään molempia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun. Kun ratkaisusta on ilmoitettu, menettely päätetään.

325 artikla. Artiklassa sovitaan, että assosiaationeuvosto laatii luettelon 36 henkilöstä, jotka ovat halukkaita ja kykeneviä toimimaan paneelin jäseninä. EU-osapuoli ehdottaa 12:ta henkilöä, ja kukin Keski-Amerikka-osapuolen tasavalta ehdottaa kahta henkilöä. EU-osapuoli ja Keski-Amerikka-osapuolen tasavallat valitsevat myös 12 henkilöä, jotka eivät ole kummankaan osapuolen kansalaisia, ja jotka toimivat paneelin puheenjohtajana. Artiklassa myös luetellaan paneelin jäsenille asetetut vaatimukset.

326 artikla. Artiklassa selostetaan tämän osaston sääntöjen ja menettelyjen suhdetta WTO:n asettamiin velvoitteisiin. Pääperiaatteina on, että jos riidan osapuoli haluaa korjata WTO-sopimuksen velvoitteen laiminlyönnin, niin sen on sovellettava WTO-sopimuksen sääntöjä ja menettelyjä. Jos taas riidan osapuoli haluaa korjata tämän sopimuksen IV osan velvoitteen laiminlyönnin, sen on sovellettava tämän osaston sääntöjä ja menettelyjä. Mikäli riidan osapuoli haluaa korjata WTO-sopimuksen laiminlyönnin, joka samalla on tämän sopimuksen laiminlyöntiä, voi osapuoli valita, mitä foorumia se käyttää, mutta riidan osapuolten tulee välttää samantapaisten, samoihin oikeusväitteisiin perustuvien riitojen saattamista eri foorumien käsiteltäväksi.

327–328 artikla. Artikloissa sovitaan määräajoista sekä työjärjestyksen ja menettelysääntöjen hyväksymisestä ja muuttamisesta.

XI OSASTO: MUITA KUIN TARIFFITOIMENPITEITÄ KOSKEVA SOVITTELUJÄRJESTELMÄ

1 LUKU: Soveltamisala

329 artikla. Artiklassa sovitaan tämän osaston soveltamisalasta. Sovitaan, että osaston soveltamisalaa sovelletaan muihin kuin tariffitoimenpiteisiin, jotka vaikuttavat haitallisesti osapuolten väliseen tämän sopimuksen IV osan soveltamisalaan kuuluvaan kauppaan.

2 LUKU: Sovittelujärjestelmän mukainen menettely

330–332 artikla. Artikloissa sovitaan sovitte-
lujärjestelmän mukaisen menettelyn aloit-
tamisesta, sovitte-
lujan valinnasta sekä sovitte-
lumenettelyä koskevista säännöistä.

3 LUKU: Täytäntöönpano

333 artikla. Artiklassa sovitaan sovintoratkaisun täytäntöönpanosta.

4 LUKU: Yleiset määräykset

334–337 artikla. Artikloissa selostetaan sovitte-
lujärjestelmän suhdetta sopimuksen rii-
tojen ratkaisemista koskevaan X osastoon
sekä sovitaan määräaiko-
jen muuttamisesta,
tietojen luottamuksellisuudesta sekä sovitte-
lumenettelyn kustannuksista.

XII OSASTO: AVOIMUUS JA HALLINTOMENETTELYT

338 artikla. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä kahden- ja monenvälisillä foorumeilla avoimuuden lisäämiseksi ja lahjonnan ja korruption poistamiseksi tämän sopimuksen IV osan soveltamisalaan kuuluvissa asioissa.

339 artikla. Osapuolet sopivat varmistavansa, että niiden yleiset soveltamistoimenpiteet, ja myös tämän sopimuksen IV osan so-

veltamisalaan liittyviä kauppakysymyksiä koskevat lait, asetukset, tuomioistuinten päätökset, menettelyt ja hallinnolliset päätökset julkaistaan viipymättä.

340 artikla. Artiklassa sovitaan, että EU-osapuoli, Keski-Amerikka-osapuoli ja kukin Keski-Amerikka-osapuolen tasavalta nimeävät yhteyspisteen tietojenvaihdon helpottamiseksi ja tämän sopimuksen tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseksi.

341 artikla. Artiklassa sovitaan, että kukin osapuoli hallinnoi 339 artiklassa tarkoitettuja yleisesti sovellettavia toimenpiteitä johdonmukaisella, järkevällä ja puolueettomalla tavalla. Kukin osapuoli varmistaa, että sen menettelyt perustuvat lakiin, ja pyrkii tarjoamaan asianomaisille kohtuullisessa ajassa selvityksen oikeusviranomaisesta, jossa menettely on aloitettu, kuvauksen riidan aiheista ja mahdollisuuden esittää tosiasioita ja väitteitä näkemystensä tueksi. Artiklan määräykset liittyvät jaettuun toimivaltaan kuuluviin määräyksiin. Suomessa artiklassa tarkoitettua hallinto-oikeudellisen sääntelyn keskeiset säädökset sisältyvät hallintolakiin (434/2003), julkisuuslakiin (621/1999), kielilakiin (423/2003), Saamen kielilakiin (1086/2003) sekä lakiin sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003). Hallintolaki ei sisällä säännöstä viranomaisen velvollisuudesta antaa asianosaiselle ilmoitusta menettelyn aloittamisesta.

342 artikla. Artiklassa osapuolet sopivat, että kukin osapuoli perustaa tai pitää voimassa oikeudellisia tuomioistuimia, niihin verrattavia tuomioistuimia tai hallinnollisia tuomioistuimia, joiden tarkoituksena on tarkastella uudelleen, ja jos on aihetta, korjata tämän sopimuksen IV osan soveltamisalaan vaikuttavia kaupan alaan liittyviä hallinto-toimenpiteitä. Artiklan määräykset liittyvät jaettuun toimivaltaan kuuluviin määräyksiin. Suomessa artiklassa tarkoitettua hallinto-oikeudellisen sääntelyn keskeiset säädökset sisältyvät hallintolakiin, hallintolainkäyttölakiin (586/1996), julkisuuslakiin, kielilakiin, Saamen kielilakiin sekä lakiin sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa. Hallintolaki ei sisällä säännöstä viranomaisen velvollisuudesta antaa asianosaiselle ilmoitusta menettelyn aloittamisesta.

343 artikla. Artiklassa sovitaan, että tämän osaston määräysten soveltaminen ei vaikuta tämän sopimuksen muissa määräyksissä vahvistettuihin erityisiin sääntöihin.

344 artikla. Artiklassa sovitaan, että kukin osapuoli varmistaa tavaroiden kauppaan liittyvien tukien avoimuuden. Osapuolet toimitavat toisilleen joka toinen vuosi kertomuksen, joka koskee sen hallituksen tai viranomaisten myöntämän tuen oikeusperustaa, muotoa, määrää tai talousarviota, ja mahdollisuuksien mukaan saajaa. Assosiaatiokomitea tarkastelee määräajoin osapuolten edistymistä tämän artiklan täytäntöönpanossa.

XIII OSASTO: TÄMÄN SOPIMUKSEN NOJALLA PERUSTETTUIEN ELINTEN ERITYISTEHTÄ- VÄT KAUPAN ALALLA

345–346 artikla. Artikloissa sovitaan osapuolten edustajien nimeämisestä assosiaationeuvostoon ja assosiaatiokomiteaan. Lisäksi artikloissa määritetään elinten tehtävät ja toimivalta. Assosiaationeuvosto voi tehdä muutoksia liitteisiin (I, II, XVI, XVIII, XIX, XXI), antaa tulkintoja sopimuksen IV osan määräyksistä sekä ryhtyä muihin osapuolten sopimiin toimenpiteisiin. Assosiaatiokomitean tehtäviä ovat assosiaationeuvoston avustaminen, sopimuksen IV osan määräysten täytäntöönpano ja soveltaminen, määräysten kehittämisen seuraaminen ja soveltamisesta saatujen tulosten arviointi, ongelmien ratkaisu ja estäminen sekä alakomiteoiden työjärjestysten hyväksyntä ja toiminnan valvominen. Sovitaan, että tehtäviä hoitaessaan assosiaatiokomitealla on oikeus perustaa alakomiteoita, ja osoittaa niille tehtäviä toimivaltansa rajoissa.

347 artikla. Artiklassa sovitaan EU:n komission ja kunkin Keski-Amerikka-osapuolen nimeävän sopimuksen IV osalle koordinaattorin sekä määritetään koordinaattoreiden työnkuva.

348 artikla. Artiklassa sovitaan kaikkien sopimuksen IV osassa perustettujen alakomiteoiden puheenjohtajuuksia, jäseniä ja alakomiteoiden kokoontumisia koskevista asioista.

XIV OSASTO: POIKKEUKSET

349 artikla. Sovitaan, että jos osapuolella on vakavia maksutaseeseen tai ulkoiseen rahoitusasemaan liittyviä ongelmia, se voi ottaa käyttöön tavara- ja palvelukauppaan sekä maksuliikenteeseen liittyviä rajoittavia toimenpiteitä. Sovitaan, että näiden toimenpiteiden tulee olla syrjimättömiä ja määräaikaisia, ne eivät saa olla laajempia kuin on tarpeen, ja niiden tulee olla WTO-sopimuksessa vahvistettujen edellytysten ja kansainvälisen valuuttarahaston perustamissopimuksen mukaisia. Sovitaan, että osapuolet pyrkivät välttämään rajoittavien toimenpiteiden soveltamista, mutta mikäli niitä sovelletaan, on asiasta ilmoitettava viipymättä toiselle osapuolelle. Jos osapuoli katsoo käyttöönotettujen rajoittavien toimenpiteiden vaikuttavan kahdenväliisiin kauppasuhteisiin, se voi pyytää toiselta osapuolelta assosiaatiokomiteassa järjestettäviä neuvotteluja, joissa arvioidaan asianomaisen osapuolen maksutasetilanne sekä rajoittavat toimenpiteet. Päätelmien perustana käytetään Kansainvälisen valuuttarahaston arviota tilanteesta.

350 artikla. Luetellaan ne toimenpiteet, joita sopimuksen määräykset eivät verotuksen osalta estä osapuolia toimeenpanemasta. Sovitaan, että sopimuksella ei ole vaikutusta minkään verosopimuksen nojalla osapuolille kuuluvien oikeuksien ja velvoitteisiin, ja mikäli sopimus ja tällainen verosopimus ovat ristiriidassa, sovelletaan tältä osin verosopimusta.

351 artikla. Sovitaan, että sopimuksen määräykset eivät velvoita osapuolta toisen osapuolen sellaiseen suotuisampaan kohteeseen, jota kunkin osapuolen alueella sovelletaan osana sen omaa alueellista taloudellista yhdentymisprosessia. Määräykset eivät estä osapuolten välisiä tai osapuolten ja kolmansien maiden tai alueiden välisiä tulliliittoja, vapaakauppa-alueita tai muita sopimusjärjestelyjä.

V OSA: LOPPUMÄÄRÄYKSET

352 artikla. Artikla sisältää tämän sopimuksen osapuolen määritelmän. Sopimuksen osapuolia ovat Costa Rican, El Salvadorin, Guatemalan, Hondurasin, Nicaraguan ja Pa-

naman tasavallat, tässä sopimuksessa 'Keski-Amerikka-osapuolen tasavallat', sekä Euroopan unioni tai sen jäsenvaltiot taikka Euroopan unioni ja sen jäsenvaltiot toimivallan jakautumisesta riippuen, tässä sopimuksessa 'EU-osapuoli'.

353 artikla. Artiklassa sovitaan, että osapuolet hyväksyvät sopimuksen omien sisäisten oikeudellisten menettelyjensä mukaisesti. Sopimus tulee voimaan sitä kuukautta seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, jonka kuluessa osapuolet ovat ilmoittaneet toisilleen sisäisten oikeudellisten menettelyjensä päätökseen saattamisesta. Euroopan unioni ja kukin Keski-Amerikka-osapuolen tasavalta voivat kuitenkin soveltaa sopimuksen IV osaa sitä päivää seuraavan kuukauden ensimmäisestä päivästä, jona ne ovat ilmoittaneet toisilleen sisäisten oikeudellisten menettelyjensä päätökseen saattamisesta. Kunkin osapuolen on sopimuksen voimaantulopäivään tai soveltamisen aloittamispäivään mennessä täytettävä tämän sopimuksen IV osan VI osaston 244 artiklassa ja 245 artiklan 1 kohdan a ja b alakohdassa vahvistetut vaatimukset. Jos jokin Keski-Amerikka-osapuolen tasavalta ei ole täyttänyt näitä vaatimuksia, niin sopimus ei tule voimaan, eikä sitä sovelleta väliaikaisesti, ennen kuin vaatimukset on täytetty. Tämä sopimus korvaa voimaantulopäivästään lukien Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen ja EU-osapuolen välillä voimassa olevat sopimukset poliittisesta vuoropuhelusta ja yhteistyöstä.

Neuvoston päätöksen 25.6.2012 mukaisesti EU ei sovelleta väliaikaisesti IV osan VI osaston 271 artiklaa, joka kuuluu jäsenvaltioiden toimivaltaan.

354 artikla. Artiklassa sovitaan, että sopimus on voimassa rajoittamattoman ajan. Osapuolen on ilmoitettava tallettajalle aikomuksestaan irtisanoa sopimus. Irtisanominen tulee voimaan kuuden kuukauden kuluttua ilmoituksesta tallettajalle. Assosiaatiokomitea tarkastelee irtisanomisen vaikutuksia ja assosiaationeuvosto päättää mahdollisista mukautuksista tai siirtymätoimenpiteistä.

355 artikla. Artiklassa sovitaan sopimuksen velvoitteiden täyttämisestä. Sovitaan, että osapuolet toteuttavat kaikki tämän sopimuksen velvoitteiden täyttämiseksi tarvittavat yleiset tai erityiset toimenpiteet. Jos osapuoli

katsoo, että toinen osapuoli on jättänyt täyttämättä tämän sopimuksen mukaiset velvoitteensa, se voi toteuttaa tarvittavat toimenpiteet. Toteutettavia toimenpiteitä valittaessa on annettava etusija toimenpiteille, jotka vähiten häiritsevät tämän sopimuksen toimeenpanoa. Velvoitteiden keskeyttäminen on viimeinen keino.

356–357 artikla. Artikloissa sovitaan tästä sopimuksesta johtuvista oikeuksista ja velvollisuuksista sekä poikkeuksista niihin.

358 artikla. Artiklassa sovitaan osapuolten mahdollisuudesta sopimuksen täydentämiseen tai laajentamiseen sopimusta muuttamalla.

359 artikla. Artiklassa sovitaan, että assosiaatiokomitealle ilmoitetaan kaikista kolmansien valtioiden pyynnöistä liittyä Euroopan unioniin ja kaikista kolmansien valtioiden pyynnöistä liittyä Keski-Amerikan poliittisen ja taloudellisen yhdentymisen prosessiin. Osapuolet tarkastelevat assosiaatiokomiteassa uusien jäsenten liittymisen vaikutuksia, ja assosiaationeuvosto päättää tarvittaessa mukautuksista ja siirtymätoimenpiteistä.

360 artikla. Artiklassa määritellään alueet, joihin sopimusta sovelletaan. EU-osapuolen osalta sopimusta sovelletaan alueisiin, joihin sovelletaan Euroopan unionista tehtyä sopimusta ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyä sopimusta niissä määrätyin edellytyksiin. Sopimusta sovelletaan myös Euroopan unionin tullialueeseen siltä osin kuin se käsittää alueita, jotka eivät kuulu edellä esitettyyn aluemäärittelmään. Keski-Amerikka-osapuolen osalta sopimusta sovelletaan Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen alueisiin niiden kansallisen lainsäädännön ja kansainvälisen oikeuden mukaisesti.

361 artikla. Artiklassa sovitaan, että sopimuksessa ei anneta mahdollisuutta yksipuolisiin varauksiin tai tulkintaselityksiin.

362 artikla. Artiklassa sovitaan, että sopimuksen liitteet, lisäykset, pöytäkirjat, huomautukset, alaviitteet ja yhteiset julistukset ovat sen erottamaton osa.

363 artikla. Artiklassa luetellaan kielet, joilla sopimusteksti on laadittu, ja todetaan, että kukin teksti on yhtä todistusvoimainen.

Liitteet:

Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Keski-Amerikan valtioiden välisen kauppasopimuksen erottamattomana osana on 21 liitettä. Hallituksen esitykseen liitetään mukaan X–XII liitteet, joihin sisältyy jaettuun toimivaltaan kuuluvia kuljetuspalveluja koskevia sitoumuksia.

Liite I (tullien poistaminen) sisältää osapuolten tavarakaupan asteittaisen vapauttamisen sekä kunkin osapuolen määräykset tavarakaupan tullien poistamisesta 82–84 artiklojen mukaisesti.

Liite II sisältää käsitteen ”alkuperätuotteet” määrittelyn ja hallinnollisen yhteistyön menetelmät 123 artiklan mukaisesti. Se sisältää myös alueeseen liittyvät vaatimukset, alkuperäselvitystä koskevat sitoumukset sekä Ceutaa ja Melillaa koskevat sitoumukset.

Liite III sisältää tulliasioissa noudatettavan keskinäisen avunannon määritelmät, soveltamisalan, noudatettavat menettelytavat, liitteen säännösten täytäntöönpanoon liittyvät velvoitteet sekä sen suhteen osapuolten mahdollisesti solmimiin muihin sopimuksiin.

Liite IV (hallinnollista yhteistyötä koskevat erityismääräykset) sisältää hallinnollisen yhteistyön laiminlyöntiä koskevat määrittelyt ja toimenpiteet.

Liite V sisältää menettelyn hallinnollisten virheiden yhteydessä.

Liite VI (toimivaltaiset viranomaiset) sisältää osapuolten toimivaltaisia viranomaisia ja niiden vastuualueita koskevat sitoumukset.

Liite VII sisältää eläinperäisiä tuotteita käsittelevien laitosten hyväksyntää koskevat vaatimukset ja määräykset.

Liite VIII sisältää ohjeet tarkastusten toteuttamiseksi. Se sisältää tarkastettavaa ja tarkastajaa koskevat määrittelyt ja periaatteet sekä säännökset menettelyjä, valmisteluasiakirjoja, päätösisistuntoa ja tarkastuskertomusta koskien.

Liite IX sisältää yhteystahot ja www-sivustot.

Liite X (sijoittautumista koskevat sitoumukset) sisältää osapuolten yritysten sijoittautumista koskevat sitoumukset ja niihin sovellettavat ehdot 164–166 artiklojen mukaisesti. Ahvenanmaalla on rajoitettu Ahvenanmaan kotiseutuoikeutta vailla olevien

luonnollisten henkilöiden sekä kaikkien oikeushenkilöiden vapautta sijoittautua ilman Ahvenanmaan toimivaltaisten viranomaisten lupaa. Liite sisältää Suomen jättämän kaikkia toimialoja koskevan maantieteellistä aluetta koskevan varauman liittyen Ahvenanmaahan. Varaumassa todetaan, että ”Ahvenanmaalla on rajoitettu Ahvenanmaan kotiseutuoikeutta vailla olevien luonnollisten henkilöiden sekä kaikkien oikeushenkilöiden vapautta sijoittautua ilman Ahvenanmaan toimivaltaisten viranomaisten lupaa.”

Liite XI (rajat ylittävää palveluntarjontaa koskevat sitoumukset) sisältää osapuolten sitoumukset ja niihin sovellettavat ehdot rajat yli tarjottavien palvelujen osalta 171–173 artiklojen mukaisesti.

Liite XII (EU:n avainhenkilöstöä ja tutkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskevat varaumat) sisältää EU:n yritysten avainhenkilöstöä sekä tutkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskeviin sitoumuksiin sovellettavat ehdot 174 artiklan mukaisesti.

Liite XIII (Keski-Amerikan avainhenkilöstöä ja tutkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskevat sitoumukset) sisältää Keski-Amerikan valtioiden avainhenkilöstöä ja tutkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskevat sitoumukset ja niihin sovellettavat ehdot 174 artiklan mukaisesti.

Liite XIV (Keski-Amerikan palveluiden myyjiä koskevat sitoumukset) sisältää Keski-Amerikan valtioiden palveluiden myyjiä koskevat sitoumukset ja niihin sovellettavat ehdot 175 artiklan mukaisesti.

Liite XV sisältää palvelukauppaa, sijoittautumisoikeutta ja sähköistä kaupankäyntiä koskevat tietopalvelupisteet.

Liite XVI (julkiset hankinnat) sisältää osapuolten keskinäiset julkisten hankintojen sitoumukset. Liite määrittelee myös hankintatietojen ja ilmoitusten julkaisukanavat, hankintailmoituksen sisällön, toimittajaluetteloon hakemista koskevan ilmoituksen sisällön, hankintamenettelyn määräajat, hankintasopimuksen myöntämistä koskevan ilmoituksen sisällön sekä tarjouspyyntöasiakirjat. Yleisissä huomautuksissa EU-osapuolen kohdalla mainitaan, että Suomi tekee varauman sopimuksen IV osan V osaston soveltamisesta Ahvenanmaahan. Varauman sanamuoto ei kuitenkaan sulje pois kokonai-

suudessaan julkisia hankintoja koskevien määräysten soveltamista Ahvenanmaalla.

Liite XVII sisältää luettelot niistä nimistä, joita suojellaan maantieteellisinä merkintöinä osapuolten alueella.

Liite XVIII sisältää luettelot osapuolten maantieteellisistä merkinnöistä, joita suojataan sopimuksen pohjalta.

Liite XIX sisältää tuoteluettelon eläimistä, kasveista sekä eläin- ja kasvituotteista 306 artiklan mukaisesti.

Liite XX sisältää luettelon Keski-Amerikan yhdenmukaistettavista teknisistä määräyksistä 305 artiklan mukaisesti.

Liite XXI sisältää luettelot alakomiteat muodostavista tahoista.

Pöytäkirja kulttuuriyhteistyöstä

1–9 artikla. Pöytäkirjalla luodaan yhteistyön puitteet kulttuurialalla, mukaan lukien audiovisuaalisissa palveluissa. Tunnustaen osapuolten oikeuden määrittellä ja toimeenpanna kulttuuripolitiikkaansa osapuolet pyrkivät parantamaan kulttuuri-toimintojen, -hyödykkeiden ja -palvelujen sekä kulttuurivaihdon edellytyksiä. Pöytäkirja sisältää määräyksiä muun muassa kulttuurivaihdon ja vuoropuhelun vahvistamisesta alalla, kulttuuriammattilaisten maahantulosta ja koulutuksesta, teknisestä avusta, audiovisuaalisalaa koskevista yhteistuotantosopimuksista sekä yhteistyöstä sekä alaa koskevien materiaalien ja laitteiston väliaikaisesta tuonnista, yhteistyöstä ja -tuotannosta esittävien taiteiden alalla, yhteistyöstä julkaisujen vaihdon ja levittämisen helpottamiseksi sekä kulttuuriperintökohteiden suojelusta.

Pöytäkirjan määräykset sisältävät osin jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvaa sääntelyä. Tällaisia ovat määräykset siitä, että osapuolet helpottavat taitelijoiden ja kulttuuriammattilaisten koulutusta sekä lisäävät yhteyksiä näiden välillä lainsäädäntönsä mukaisesti (3 artiklan 2 kohta) ja kannustavat tekemään audiovisuaalisalaa koskevia yhteistuotantosopimuksia jäsenvaltioiden ja Keski-Amerikan valtioiden välillä (5 artiklan 1 kohta). Lisäksi pöytäkirjan määräykset siitä, että osapuolet edistävät esittävien taiteiden harjoittajien yhteyksiä, yhteistuotantohankkeita ja kansainvälisten teatteritekniikkastandardi-

en kehittämistä sekä julkaisujen vaihtoa lainsäädäntönsä mukaisesti (6 ja 7 artikla) kuuluvat jäsenvaltioiden toimivaltaan. Edelleen määräykset osapuolten toimista edistää muun muassa kulttuuriperintökohteiden ja historiallisten muistomerkkien suojelua koskevan asiantuntemuksen ja parhaiden käytänteiden vaihtoa (8 artikla) kuuluvat jäsenmaiden toimivaltaan. Mitä tulee 5 artiklassa oleviin audiovisuaalista yhteistuotantoa koskeviin määräyksiin, Suomessa on voimassa järjestelmä, joka täyttää pöytäkirjan vaatimukset. Määräykset eivät kuitenkaan kuulu lainsäädännön alaan.

2 Lakiehdotuksen perustelut

2.1 Laki Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Keski-Amerikan välisten assosiaatiosopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

1 §. Pykälä sisältää tavanomaisen blankettilain säännöksen, jolla saatetaan voimaan lailla ne sopimuksen määräykset, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan. Lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä selostetaan jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta koskevassa jaksossa.

2 §. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti kuin sopimus tulee voimaan. Suomessa sopimuksen muiden kuin lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten saattamisesta voimaan säädetään perustuslain 95 §:n 1 momentissa. Kyseisen perustuslain säännöksen mukaan muut kuin lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset saatetaan voimaan asetuksella. Asetuksen antaja määräytyy tällöin perustuslain 80 §:n mukaan siten, että jos asiasta ei ole erikseen säädetty, asetuksen antaa valtioneuvosto. Edellä olevan mukaisesti asetuksenantovaltuus on osoitettu valtioneuvostolle.

3 Voimaantulo

Osapuolet hyväksyvät sopimuksen omien sisäisten oikeudellisten menettelyjensä mukaisesti. Sopimus tulee voimaan sitä kautta seuraavan kuukauden ensimmäisenä

päivänä, jonka kuluessa osapuolet ovat ilmoittaneet toisilleen sisäisten oikeudellisten menettelyjensä päätökseen saattamisesta. Euroopan unioni ja kukin Keski-Amerikka-osapuolen tasavalta voivat kuitenkin soveltaa sopimuksen IV osaa sitä päivää seuraavan kuukauden ensimmäisestä päivästä, jona ne ovat ilmoittaneet toisilleen sisäisten oikeudellisten menettelyjensä päätökseen saattamisesta. Euroopan unionin neuvoston pääsihteeri ja Keski-Amerikan integraatiojärjestelmän pääsihteeristö (*Secretaría General del Sistema de la Integración Centroamericana, SG-SICA*) ovat tämän sopimuksen tallettajia. Hyväksymisestään ovat hallituksen esityksen antamisajankohtaan mennessä ilmoittaneet Costa Rica, Tshekin tasavalta, Saksa, Tanska, Viro, Guatemala, Unkari, Honduras, Nicaragua, Panama ja El Salvador.

Hallituksen esitykseen sisältyy luonnos blankettilaiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamiseksi. Esitykseen sisältyvä lakiehdotus ehdotetaan tulevaksi voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti sopimuksen kanssa. Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden ja Keski-Amerikan välinen assosiaatiosopimus korvaa voimaantulopäivästään lukien Keski-Amerikka osapuolen tasavaltojen ja EU-osapuolen välillä voimassa olevat sopimukset poliittisesta vuoropuhelusta ja yhteistyöstä.

Sopimuksen 353 artiklassa määrätään myös sopimuksen väliaikaisesta soveltamisesta. Kyseisen määräyksen mukaan Euroopan unioni ja Keski-Amerikka osapuolen tasavalat voivat soveltaa sopimuksen IV osaa väliaikaisesti. Euroopan unioni ja Keski-Amerikan osapuolet ilmoittavat toisilleen tämän sopimuksen IV osan väliaikaisen soveltamisen edellyttämien sisäisten oikeudellisten menettelyjensä saamisesta päätökseen. Sopimuksen väliaikainen soveltaminen Euroopan unionin ja Keski-Amerikka osapuolen tasavallan välillä alkaa sitä päivää seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona Euroopan unioni ja kyseinen Keski-Amerikka osapuolen tasavalta ovat ilmoittaneet toisilleen sisäisten oikeudellisten menettelyjen päätökseen saattamisesta. Neuvoston päätöksessä sopimuksen allekirjoittamisesta ja väliaikaisesta soveltamisesta jätettiin väliaikai-

sen soveltamisen ulkopuolelle sopimuksen IV osan teollis- ja tekijänoikeuksia loukkaavan menettelyn rikosseuraamuksia koskeva artikla (271 artikla), joka kuuluu Euroopan unionin jäsenvaltioiden toimivaltaan. Sekä sopimuksen voimaantulon että sen väliaikaisen soveltamisen edellytyksenä on, että kaikki osapuolet täyttävät sopimuksen IV osan VI osaston (Teollis- ja tekijänoikeudet) 244 artiklassa ja 245 artiklan 1 kohdan a ja b alakohtassa vahvistetut vaatimukset. Jos jokin Keski-Amerikka osapuolen tasavalta ei ole täyttänyt näitä vaatimuksia, sopimus ei tule voimaan eikä sitä sovelleta väliaikaisesti Euroopan unionin ja vaatimukset täyttämättä jättäneen Keski-Amerikka osapuolen tasavallan välillä, ennen kuin vaatimukset on täytetty.

Sopimuksen kauppapolitiikan alaa käsittelevään osuuteen sisältyy määräyksiä, joilla on yhtymäkohtia Suomen liittymistä EU:iin koskevan sopimuksen liitteenä olevaan pöytäkirjaan nro 2 (SopS 103/1994), joka käsittelee Ahvenanmaan asemaa. Osa kyseisistä määräyksistä kuuluu EU:n yksinomaiseen toimivaltaan, mikä merkitsee, että Ahvenanmaan erityisasema on otettu huomioon jo kyseisiä sopimusmääräyksiä neuvoteltaessa. Sopimukseen on tämän mukaisesti sisällytetty Ahvenanmaata koskeva poikkeus liittyen sopimuksen julkisia hankintoja koskeviin sitoumuksiin. Suomella on varauma sopimuksen soveltamiseen Ahvenanmaan julkisiin hankintoihin. Varauksen sanamuoto ei kuitenkaan sulje pois kokonaisuudessaan julkisia hankintoja koskevien määräysten soveltamista Ahvenanmaalla. Samoin palveluja ja sijoittautumista koskeviin erityisiin sitoumuksiin sisältyy poikkeus, joka koskee Ahvenanmaan oikeutta rajoittaa palveluiden tarjoamista alueellaan kotiseutuoikeuteen perustuen. Koska kuljetuspalveluiden katsotaan edelleen kuuluvan ainakin osittain jäsenvaltioiden toimivaltaan, ja koska kuljetuspalveluilla elinkeinotoimintaan liittyvänä asiana on vaikutusta Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n mukaan Ahvenanmaan lainsäädäntövaltaan kuuluviin asioihin, tulee sopimuksen voimaansaattamissäännökselle hankkia Ahvenanmaan maakuntapäivien hyväksyntä. Myös yleissivistävää ja ammatillista koulutusta koskevaan 43 artiklaan, kansan-

terveyttä koskevaan 44 artiklaan, kulttuuri- ja audiovisuaalialan yhteistyötä koskevaan 74 artiklaan sekä kulttuuripöytäkirjaan sisältyvät kansalliseen toimivaltaan kuuluvat määräykset kuuluvat itsehallintolain 18 §:n mukaan Ahvenanmaan lainsäädäntövaltaan. Ahvenanmaan maakuntapäivien hyväksyminen vaaditaan siten sopimuksen voimaansaattamiseksi Ahvenanmaalla. Sopimukseen sisältyy myös muita aloja, jotka kuuluisivat Ahvenanmaan itsehallintolain mukaan maakunnan lainsäädäntövaltaan, mutta jotka eivät kuitenkaan enää kuulu jäsenvaltioiden toimivaltaan.

4 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys

4.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välinen toimivallanjako

Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Keski-Amerikan kanssa tehty assosiaatiosopimus on luonteeltaan niin sanottu seka-sopimus, joka sisältää sekä unionin että jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Jotkut näistä määräyksistä kuuluvat unionin yksinomaiseen toimivaltaan, toiset taas unionin ja sen jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan. Eduskunta hyväksyy tällaisen sopimuksen vakiintuneen käytännön mukaisesti vain niiltä osin kuin se kuuluu Suomen toimivaltaan (esim. PeVL 6/2001 vp, PeVL 31/2001 vp, PeVL 16/2004 vp, PeVL 24/2004 vp).

Toimivallan jako ei ole yksiselitteinen ja kysymys siitä, miltä osin kolmansien maiden kanssa tehtävät sopimukset kuuluvat jäsenvaltion ja miltä osin unionin toimivaltaan, on Lissabonin sopimuksen voimaantulua 1 päivänä joulukuuta 2009 uudessa kehitysvaiheessa.

Sopimuksen 1 artiklan 1 kohta ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa määriteltujen demokratian periaatteiden ja perusoikeuksien sekä oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiseen sitoutuminen, joka on myös nimetty sopimuksen olennaiseksi osaksi, kuuluu jäsenvaltioiden toimivaltaan.

Myös sopimuksen I osan II osaston tietyt määräykset on katsottava kuuluvaksi jäsenvaltioiden toimivaltaan. Tällaisia määräyksiä ovat muun muassa terrorismin torjuntaa, pien- ja kevytaseita sekä kansainvälistä rikostuomioistuinta koskevat määräykset. Myös joukkotuhousteiden leviämisen estämistä koskevan 15 artiklan määräykset kuuluvat jäsenvaltioiden toimivaltaan siltä osin, kun ei ole kyse unionin toimivaltaan kuuluvasta vientivalvontasäännöstöstä, johon viitataan artiklan 3 kohdan b alakohdassa.

Unionilla on sopimukseen kauppaa koskevien määräysten (II osasto/tavaroiden kauppa, III osasto/sijoittautuminen, palvelukauppa ja sähköinen kauppa, V osasto/julkiset hankinnat, VI osasto/teollis- ja tekijänoikeudet, VIII/kauppa ja kestävä kehitys) osalta toimivaltaa SEUT 207 artiklan perusteella. Lissabonin sopimuksella unionin yksinomaisen toimivallan ala laajeni ja kattaa tällä hetkellä tavarakaupan ohella palveluiden kauppaa, ulkomaisia suoria investointeja sekä henkisen omaisuuden kaupallisia näkökohtia koskevia kysymyksiä. Toimivallan jakautuminen ei kuitenkaan ole yksiselitteistä. Sopimuksessa ei ole määräyksiä, jotka osoittaisivat, miten toimivalta tarkkaan ottaen jakautuu. Suomessa voi myös edelleen olla ja onkin voimassa lain säännöksiä myös unionin kauppapolitiiseen toimivaltaan kuuluvilla aloilla.

Vaikka kauppapolitiikka laaja-alaisesti kuuluu unionin toimivaltaan, sopimus sisältää myös osin jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia kysymyksiä. Tällaisia voidaan katsoa sisältyvän palvelukauppaa ja sijoittautumista käsittelevän III osaston määräyksiin siltä osin, kun nämä koskevat kuljetuspalveluja sekä VI osaston teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyvissä määräyksissä, kuten tavaramerkeissä, rikosoikeudellisissa seuraamuksissa ja maantieteellisissä merkinnöissä.

Sopimuksen IV osan osalta teollis- ja tekijänoikeuksia loukkaavan menettelyn rikosseuraamuksia koskeva artikla (271 artikla) kuuluu jäsenvaltioiden toimivaltaan.

Lisäksi hallintomenettelyitä koskevat IV osan XII osaston 341 ja 342 artikla kuuluvat jäsenvaltioiden toimivaltaan.

Jäsenvaltioilla on edelleen toimivaltaa myös maahanmuuttoa koskevan yhteistyön

osalta (49 artikla) siltä osin, kun on kyse henkilöiden palauttamisesta ja takaisinotosta sekä jäsenvaltioiden velvollisuudesta antaa asianmukaiset henkilöllisyysasiakirjat tätä tarkoitusta varten (49 artiklan 2 kohta). Jäsenvaltioilla on toimivaltaa myös siltä osin, kun on kyse jäsenvaltioiden oikeudesta tehdä takaisinottosopimuksia Keski-Amerikka osapuolen tasavallan kanssa kyseiseen artiklaan sisältyvän valtuutuksen perusteella (49 artiklan 4 kohta).

Jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä voidaan lisäksi arvioida sisältyvän sopimuksen yleissivistävää ja ammatillista koulutusta koskevaan 43 artiklaan, kansanterveyttä koskevaan 44 artiklaan, teollisuusyhteistyötä koskevaan 64 artiklaan, matkailualaa koskevaan 67 artiklaan, kulttuuri- ja audiovisuaalialan yhteistyötä koskevaan 74 artiklaan sekä kulttuuriyhteistyöpöytäkirjaan.

Sopimuksen X osaston 3 luvussa määrätään riitojenratkaisumenettelystä, joka on rajattu koskemaan sopimuksen IV osan tulkintaan tai soveltamiseen liittyviä riitoja. Riitojen ratkaisuun pyritään ensisijaisesti neuvotteluteitse, mutta mikäli riitaa ei saada ratkaistua, riita voidaan viedä sitovaan paneelimenettelyyn. Siltä osin kuin riitojenratkaisumenettelyssä käsiteltäisiin sellaisen määräyksen tulkintaa tai soveltamista, joka edellä esitetyn mukaisesti kuuluu Suomen toimivaltaan, on riitojenratkaisumääräyksillä merkitystä myös Suomen toimivallan kannalta.

Lainsäädännön alaan kuuluvat sopimusmääräykset

Perustuslain 94 § 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy muun muassa sellaiset valtion sopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan perustuslaissa tarkoitettu eduskunnan hyväksymistoimivalta kattaa kaikki aineelliselta luonteeltaan lain alaan kuuluvat kansainvälisen velvoitteen määräykset. Sopimuksen määräykset on luettava lainsäädännön alaan, 1) jos määräys koskee jonkin perustuslaissa turvattun perusoikeuden käyttämistä tai rajoittamista, 2) jos määräys muutoin koskee yksilön oikeuksia tai velvolli-

suuksien perusteita, 3) jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on perustuslain mukaan säädettävä lailla, taikka 4) jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on voimassa lain säännöksiä tai 5) jos siitä on Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä lailla. Kysymykseen ei vaikuta se, onko jokin määräys ristiriidassa vai sopusoinnussa Suomen lailla annetun säädöksen kanssa (PeVL 11, 12 ja 45/2000 vp).

Sopimuksen 1 artiklan 1 kohdassa todetaan, että sopimuksen olennaisen osan muodostavat demokratian periaatteiden ja perusoikeuksien sekä oikeusvaltioperiaatteen kunnioittaminen, sellaisina kuin ne määritellään ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa. Perustuslakivaliokunta on katsonut (PeVL 45/2000 vp; PeVL 31/2001 vp), etteivät sellaiset yleispiirteiset ja julistuksenomaiset määräykset, joissa sopimuspuolet vahvistavat sitoumuksensa kunnioittaa ihmisoikeuksia, vaikuta Suomen kansainvälisten velvoitteiden sisältöön tai laajuuteen ihmisoikeuksien alalla. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin katsonut, että tällaisilla määräyksillä on aikaisempaan verrattuna uudentyyppistä sitovaa merkitystä sopimukseen sisältyvän sanktiomenettelyn vuoksi, ja tämän takia sopimuksen ihmisoikeusmääräysten on katsottava kuuluvan lainsäädännön alaan (ks. PeVL 31/2001 vp).

Perustuslakivaliokunnan viimeksi mainittua lausunnossa käsittelemän sopimuksen neuvottelu- ja sanktiomenettelyä koskevassa 96 artiklassa oli nimenomaisesti mainittu sopimuksen soveltamatta jättäminen viimeisenä keinona, jota voidaan käyttää tapauksessa, jossa toinen sopimuspuoli on rikkonut sopimuksen olennaiseksi osaksi määriteltyä ihmisoikeuksia sekä demokratian ja oikeusvaltion periaatetta koskevaa sopimusmääräystä. Nyt kyseessä olevan sopimuksen velvollisuuksien täyttämistä koskevassa 355 artiklassa mainitaan sopimuksen soveltamisen keskeyttäminen viimeisenä keinona, johon voitaisiin ryhtyä, jos toinen sopimuspuoli rikkoo olennaisesti sopimusta. Tämän vuoksi valtioneuvosto katsoo, että sopimuksen 355 artiklan määräysten soveltaminen voi johtaa tilanteeseen, jossa sopimuksen olennaiseksi osaksi määritellyllä 1 artiklan 1 kohdalla on perustuslakivaliokunnan lausunnossaan (ks.

PeVL 31/2001 vp) tarkoittamaa uudentyyppistä sitovaa merkitystä ja tämän vuoksi sopimuksen ihmisoikeusmääräysten on katsottava kuuluvan lainsäädännön alaan.

Myös joukkotuhouhaseiden leviämisen estämistä koskevan 15 artikla on määritelty sopimuksen olennaiseksi osaksi. Kyseisen sopimusmääräyksen rikkomisesta on kyse sopimuksen olennaisen osan rikkomisesta, joka mahdollistaa 355 artiklan mukaisen neuvottelu- ja sanktiomenettelyn käytön. Näin ollen kyseisellä määräyksellä voidaan yllä selostettujen perusteluiden valossa arvioida olevan perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 31/2001 vp tarkoitettua sitovaa merkitystä, minkä vuoksi sen olisi katsottava kuuluvan lainsäädännön alaan.

Osapuolet velvoitetaan 15 artiklan 4 kohdan b alakohdassa myös ylläpitämään tehokasta kansallista vientivalvontajärjestelmää, mukaan lukien siihen sisältyvät rikosoikeudelliset seuraamukset. Yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista on perustuslain 80 §:n mukaan säädettävä lailla. Perustuslain 8 §:n mukaan rikoksena rangaistava teko ja siitä seuraava rangaistus tulee määritellä lain tasolla. Näin ollen kyseinen sopimusmääräys, joka velvoittaa tehokkaan kansallisen vientivalvontajärjestelmän ylläpitämiseen rikosoikeudellisine seurauksineen, kuuluu lainsäädännön alaan. Kyseinen sopimusmääräys ei kuitenkaan edellytä kansallisia lainsäädäntötoimia. Vientivalvonnasta on myös annettu lain-tasoista kansallista sääntelyä laissa kaksikäyttötuotteiden valvonnasta (562/1996) sekä laissa puolustustarvikkeiden viennistä (282/2012).

Palvelukauppaa ja sijoittautumista käsittelevän III osaston määräysten kuljetuspalveluita koskevista osista säädetään Suomessa muun muassa laissa elinkeinon harjoittamisen oikeudesta, merilaissa, rautatielaissa, joukkoliikennelaissa, laissa kaupallisista tavarakuljetuksista tiellä ja taksiliikennelaissa. Kyseiset määräykset kuuluvat näin ollen lainsäädännön alaan, mutta eivät kuitenkaan edellytä lainsäädännön muuttamista. Teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaan VI osastoon sisältyvien määräysten kattamista asioista puolestaan säädetään Suomessa muun muassa tavaramerkkilaissa ja tekijänoikeuslaissa. Kyseiset määräykset kuuluvat näin ollen

lainsäädännön alaan, mutta eivät kuitenkaan edellytä lainsäädännön muuttamista.

Muuttoliikettä ja turvapaikka-asioita koskevaa yhteistyötä käsittelevän 49 artiklan osalta lainsäädännön alaan kuuluu 4 kohdan a ja b alakohdat, joissa määrätään osapuolten velvollisuudesta ottaa takaisin laittomasti toiseen maahan pyrkivät kansalaisensa. Edellä mainitun 49 artiklan 4 kohdassa määrätään lisäksi osapuolten velvollisuudesta antaa kansalaisilleen asianmukaiset henkilöllisyysasiakirjat heidän takaisinottoaan varten. Perustuslain 9 §:n 3 momentin mukaan Suomen kansalaista ei saa estää saapumasta maahan. Matkustusoikeuden osoittamiseksi myönnettävistä asiakirjoista säädetään passilaissa (671/2006). Kohta sisältää näin ollen lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Edellä mainitut kohdat eivät edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Sopimuksen X osaston 3 luvussa määrätään sitovasta riitojenratkaisumenettelystä, joka on rajattu koskemaan sopimuksen IV osan tulkintaan tai soveltamiseen liittyviä riitoja. Unioni edustaa jäsenvaltioita paneelimenettelyssä. Sopimus sisältää verrattain vähäisenä pidettävän mahdollisuuden siihen, että paneelin päätökset koskettaisivat kysymyksiä, jotka unionin perustamissopimusten mukaan ovat jäsenvaltion toimivallassa ja Suomen perustuslain mukaisesti kuuluisivat lainsäädännön alaan. Koska paneelilla on kuitenkin osapuolia sitovaa päätösvaltaa, riitojenratkaisua koskevat määräykset edellyttävät eduskunnan suostumusta siltä osin kuin paneelin päätöksillä olisi vaikutusta Suomen toimivaltaan ja lainsäädännönalaan kuuluvien määräysten tulkinnassa (PeVL 31/2001 vp).

Hallituksen esityksen liitteeksi ei ole otettu lainkaan assosiaatiosopimuksen liitteitä I-IX ja XIII-XXI, joiden sisältöä on kuitenkin selostettu yksityiskohtaisissa perusteluissa. Vakiintuneen käytännön mukaan eduskunta hyväksyy kansainväliset sopimukset kokonaisuudessaan (ks. esim. PeVL 13/2008 vp, s.3/II ja PeVL 5/2007 vp, s.4-5), mikä vastaa perustuslain 94 §:n 1 momentin sanamuotoa. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin katsonut, että ei ole ehdotonta estettä sille, että eduskunnan hyväksyminen rajataan joissakin tilanteissa koskemaan vain eduskunnan hy-

väksymistä vaativia velvoitteen määräyksiä. Valiokunnan mielestä tällaisesta poikkeuksellisesta tilanteesta voi olla kyse ainoastaan, jos eduskunnan hyväksymistä vaativa velvoitteen osa muodostaa sen muista osista selvästi erillisen ja niistä niin teknisesti kuin asiallisesti riippumattoman kokonaisuuden. Eduskunnan hyväksymisen ulkopuolelle teknisesti rajattavissa oleviin velvoitteen osiin ei voi sisältyä lainsäädännön alaan kuuluvia – eikä niihin vaikuttavia – tai muutoin eduskunnan hyväksymistä vaativia määräyksiä (PeVL 18/2002 vp ja PeVL 16/2008 vp). Kyseessä olevat hallituksen esityksen ulkopuolelle jätetyt liitteet ovat luonteeltaan lähinnä teknisiä. Liitteiden jättämistä hallituksen esityksen ulkopuolelle voidaan perustella myös sillä, että eduskunta hyväksyy sekasopimukset vakiintuneen käytännön mukaan vain niiltä osin kuin ne kuuluvat Suomen toimivaltaan. Koska nyt kyseessä olevat liitteet kuuluvat unionin toimivaltaan, eivät ne vaadi eduskunnan hyväksyntää. Edellä sanotun mukaisesti hallituksen käsityksen mukaan assosiaatiosopimuksen liitteet I-IX ja XIII-XXI muodostavat siten sellaisen edellä selostetun perustuslakivaliokunnan käytännön mukaisen teknisesti ja asiallisesti eriyvän osion, joka ei sisällä lainsäädännön alaan kuuluvia – eikä niihin vaikuttavia – tai muutoin eduskunnan hyväksymistä vaativia määräyksiä, joka voidaan jättää hallituksen esityksen ulkopuolelle.

4.2 Käsittelyjärjestys

Sopimus ei sisällä määräyksiä, jotka koskisivat perustuslakia sen 94 § 2 momentissa tarkoitettulla tavalla. Sopimus voidaan hallituksen käsityksen mukaan hyväksyä äänten enemmistöllä ja ehdotus sen voimaansaattamiseksi voidaan hyväksyä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään, että

eduskunta hyväksyisi Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Keski-Amerikan välillä Tegucigalpassa 29 päivänä kesäkuuta 2012 tehdyn assosiaatiosopimuksen siltä osin kuin se kuuluu Suomen toimivaltaan.

Koska sopimus sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan, annetaan samalla eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Keski-Amerikan välisen assosiaatiosopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §
Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Keski-Amerikan välillä Tegucigalpassa 29 päivänä kesäkuuta 2012 tehdyn assosiaatiosopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina

kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §
Sopimuksen muiden määräysten voimaansaattamisesta ja tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Helsingissä 24 päivänä huhtikuuta 2014

Pääministeri

JYRKI KATAINEN

Ulkoasiainministeri *Erkki Tuomioja*

*Sopimusteksti***SOPIMUS EUROOPAN UNIONIN JA SEN JÄSENVALTIOIDEN SEKÄ KESKI-AMERIKAN VÄLISESTÄ ASSOSIAATIOSTA**

BELGIAN KUNINGASKUNTA,
BULGARIAN TASAVALTA,
TŠEKin TASAVALTA,
TANSKAN KUNINGASKUNTA,
SAKSAN LIITTOTASAVALTA,
VIRON TASAVALTA,
IRLANTI,
HELLEENIEN TASAVALTA,
ESPANJAN KUNINGASKUNTA,
RANSKAN TASAVALTA,
ITALIAN TASAVALTA,
KYPROKSEN TASAVALTA,
LATVIAN TASAVALTA,
LIETTUAN TASAVALTA,
LUXEMBURGIN SUURHERTTUAKUNTA,
UNKARI,
MALTA,
ALANKOMAIDEN KUNINGASKUNTA,
ITÄVALLAN TASAVALTA,
PUOLAN TASAVALTA,
PORTUGALIN TASAVALTA,
ROMANIA,
SLOVENIAN TASAVALTA,
SLOVAKIAN TASAVALTA,
SUOMEN TASAVALTA,
RUOTSIN KUNINGASKUNTA,
ISON-BRITANNIAN JA POHJOIS-IRLANNIN YHDISTYNYT KUNINGASKUNTA,

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen sopimuspuolet, jäljempänä 'Euroopan unionin jäsenvaltiot', ja

EUROOPAN UNIONI

sekä

COSTA RICAN TASAVALTA,
EL SALVADORIN TASAVALTA,
GUATEMALAN TASAVALTA,
HONDURASIN TASAVALTA,
NICARAGUAN TASAVALTA,
PANAMAN TASAVALTA,

jäljempänä 'Keski-Amerikka',

jotka

OTTAVAT HUOMIOON perinteiset historialliset, kulttuuriset, poliittiset, taloudelliset ja yhteiskunnalliset siteensä ja halunsa vahvistaa suhteitaan yhteisten periaatteiden ja arvojen pohjalta ja suhteitaan nykyisin säänteleviä mekanismeja hyödyntäen sekä halunsa lujittaa, syventää ja monipuolistaa alueiden välisiä yhteyksiä yhteistä etua koskevilla aloilla keskinäisen kunnioituksen, yhdenvertaisuuden, syrjimättömyyden, solidaarisuuden ja vastavuoroisen hyödyn hengessä;

OTTAVAT HUOMIOON kummallakin alueella kahden viime vuosikymmenen aikana tapahtuneen myönteisen kehityksen, jonka ansiosta osapuolet ovat pystyneet edistämään yhteisiä tavoitteitaan ja etujaan ja siirtymään uuteen, aiempaa syvempien, nykyaikaisempien ja pysyvämpien suhteiden vaiheeseen tarkoituksenaan perustaa alueidensa välinen assosiaatio, jossa otetaan huomioon sekä nykyiset sisäiset haasteet että uudet kansainväliset realiteetit;

PAINOTTAVAT haluavansa lujittaa nykyistä keskinäisen poliittisen vuoropuhelun ja taloudellisen yhteistyön prosessia, joka perustuu vuonna 1984 aloitettuun ja sittemmin useaan otteeseen jatkettuun San Josén vuoropuheluun;

PALAUTTAVAT MIELIIN vuonna 2006 järjestetyn Wienin huippukokouksen päätelmät ja Keski-Amerikan tekemät sitoumukset, jotka koskevat alueellisen taloudellisen yhdentymisen syventämistä;

TUNNUSTAVAT Keski-Amerikan taloudellisessa yhdentymisessä tapahtuneen edistymisen, josta ovat osoituksena muun muassa Keski-Amerikan tulliliiton perustamista koskevan puitesopimuksen (*Convenio Marco para el Establecimiento de la Unión Aduanera Centroamericana*) ja investointeja ja palvelukauppaa koskevan sopimuksen (*Tratado sobre Inversión y Comercio de Servicios*) ratifiointi sekä alueellisen talouslainsäädännön täytäntöönpanon koko alueella turvaavan oikeudenkäyttömekanismin käyttöönotto;

VAHVISTAVAT kunnioittavansa ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa määritellyjä demokratian periaatteita ja perusluonteisia ihmisoikeuksia;

PALAUTTAVAT MIELIIN sitoutumisensa oikeusvaltion ja hyvän hallintotavan periaatteiden noudattamiseen;

TUKEUTUVAT jaetun vastuun periaatteeseen ja ovat vakuuttuneita siitä, että on tärkeää ehkäistä laittomien huumausaineiden käyttöä, vähentää niiden haitallisia vaikutuksia sekä torjua huumekasvien viljelyä ja huumausaineiden ja niiden lähtöaineiden laitonta tuotantoa, valmistusta ja kauppaa sekä rahanpesua;

OTTAVAT HUOMIOON, että tämän sopimuksen määräykset, jotka kuuluvat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen III osan V osaston soveltamisalaan, sitovat Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja Irlantia erillisinä sopimuspuolina eivätkä osana Euroopan unionia, ellei Euroopan unioni yhdessä Yhdistyneen kuningaskunnan ja/tai Irlannin kanssa ole ilmoittanut Keski-Amerikka-osapuolen tasavalloille, että määräykset sitovat Yhdistynyttä kuningaskuntaa tai Irlantia osana Euroopan unionia Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen liitetyn, Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin asemasta vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen osalta tehdyn pöytäkirjan N:o 21 mukaisesti. Jos määräykset eivät enää sido Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja/tai Irlantia osana Euroopan unionia pöytäkirjassa N:o 21 olevan 4 a artiklan mukaisesti, Euroopan unionin on yhdessä Yhdistyneen kuningaskunnan ja/tai Irlannin kanssa välittömästi ilmoitettava Keski-

Amerikka-osapuolelle niiden asemaa koskevasta muutoksesta, jonka jälkeen tämän sopimuksen määräykset sitovat niitä erillisesti. Sama koskee Tanskaa mainittuihin perussopimukseen liitetyn, Tanskan asemaa koskevan pöytäkirjan mukaisesti;

KOROSTAVAT sitoutumistaan keskinäiseen yhteistyöhön köyhyyden poistamisen, työpaikkojen luomisen sekä tasapuolisen ja kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi ottaen huomioon sellaiset tekijät kuin alttiuden luonnonkatastrofeille, ympäristön säilyttämisen ja suojelun ja biologisen monimuotoisuuden sekä Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen asteittaisen yhdentymisen maailmantalouteen;

VAHVISTAVAT UUDELLEEN pitävänsä tärkeinä kansainvälistä kauppaa ohjaavia periaatteita ja sääntöjä, erityisesti niitä, jotka sisältyvät Maailman kauppajärjestön perustamisesta 15 päivänä huhtikuuta 1994 tehtyyn Marrakeshin sopimukseen, jäljempänä 'WTO-sopimus', ja sen liitteenä oleviin monenvälisiin sopimuksiin, sekä tarvetta soveltaa näitä periaatteita ja sääntöjä avoimesti ja syrjimättömästi;

OTTAVAT HUOMIOON Keski-Amerikka-osapuolen ja EU-osapuolen välillä olevat taloudellisen ja yhteiskunnallisen kehityksen erot ja yhteisen tavoitteen vahvistaa taloudellista ja yhteiskunnallista kehitysprosessia Keski-Amerikassa;

HALUAVAT vahvistaa taloussuhteitaan ja erityisesti kauppaa ja sijoituksiin liittyviä suhteitaan vahvistamalla ja parantamalla Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen pääsyä Euroopan unionin markkinoille ja edistämällä näin Keski-Amerikan talouskasvua ja näiden kahden alueen välisten epäsymmetrisyyksien vähentämistä;

OVAT VAKUUTTUNEITA siitä, että tämä sopimus luo niiden välisten kestävien taloussuhteiden kasvua edistävän ilmapiirin erityisesti kaupan ja sijoitusten aloilla, jotka ovat keskeisiä taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen sekä teknisten innovaatioiden ja teknologian nykyaikaistamisen kannalta;

KOROSTAVAT tarvetta käyttää perustana alueidensa välisiä suhteita säänteleviä periaatteita, tavoitteita ja mekanismeja, erityisesti vuonna 2003 allekirjoitettua Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Costa Rican, El Salvadorin, Guatemalan, Honduran, Nicaraguan ja Panaman tasavaltojen välistä sopimusta poliittisesta vuoropuhelusta ja yhteistyöstä, jäljempänä 'poliittista vuoropuhelua ja yhteistyötä koskeva vuoden 2003 sopimus', sekä samojen osapuolten välillä vuonna 1993 allekirjoitettua puitesopimusta yhteistyöstä;

OVAT TIETOISIA tarpeesta edistää molempien alueiden kestävä kehitystä sellaisen kehityskumppanuuden avulla, jossa ovat mukana kaikki asianomaiset toimijat, kansalaisyhteiskunnan ja yksityisen sektorin edustajat mukaan luettuina, Monterreyn konsensuksessa ja Johannesburgin julistuksessa vahvistettujen periaatteiden sekä Johannesburgin julistuksen täytäntöönpanosuunnitelman mukaisesti;

VAHVISTAVAT, että valtioiden olisi omien ympäristö- ja kehityspolitiikkojensa mukaisesti edistettävä kestävä kehitystä käyttäessään suvereenia valtaansa hyödyntää luonnonvarojaan;

OTTAVAT HUOMIOON tarpeen saada aikaan muuttoliikettä koskeva kattava vuoropuhelu tämän sopimuksen poliittista vuoropuhelua ja yhteistyötä koskevien osien puitteissa alueiden välisen yhteistyön lujittamiseksi muuttoliiketoimissa sekä tarpeen varmistaa kaikkien muuttajien ihmisoikeuksien tehokas edistäminen ja suojeleminen;

TUNNUSTAVAT, etteivät tämän sopimuksen määräykset liity millään tavoin osapuolten kantaa parhaillaan käytävissä tai tulevissa kahden- tai monenvälisissä kauppaneuvotteluissa ja ettei niitä pidä tulkita tai selittää tällaiseksi kannan määrittelyksi;

PAINOTTAVAT haluaan tehdä yhteistyötä kansainvälisillä foorumeilla molemmille tärkeissä kysymyksissä;

OTTAVAT HUOMIOON strategisen kumppanuuden, joka perustettiin Euroopan unionin sekä Latinalaisen Amerikan ja Karibian maiden välille vuoden 1999 Rion huippukokouksen yhteydessä ja vahvistettiin vuoden 2002 Madridin huippukokouksessa, vuoden 2004 Guadalajaran huippukokouksessa, vuoden 2006 Wienin huippukokouksessa, vuoden 2008 Liman huippukokouksessa ja vuoden 2010 Madridin huippukokouksessa;

OTTAVAT HUOMIOON toukokuussa 2010 annetun Madridin julistuksen;

OVAT PÄÄTTÄNEET TEHDÄ TÄMÄN SOPIMUKSEN:

I OSA

YLEISET JA INSTITUTIONAALISET MÄÄRÄYKSET

I OSASTO

TÄMÄN SOPIMUKSEN LUONNE JA SOVELTAMISALA

1 artikla

Periaatteet

1. Ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa määriteltujen demokratian periaatteiden ja perusihmisoikeuksien sekä oikeusvaltioperiaatteen kunnioittaminen on molempien osapuolten sisä- ja ulkopolitiikan perusta ja olennainen osa tätä sopimusta.

2. Osapuolet vahvistavat sitoutuneensa edistämään kestävästä kehityksestä, joka on tämän sopimuksen täytäntöönpanoa ohjaava periaate, ja ottavat tässä yhteydessä erityisesti huomioon vuosituhannen kehitystavoitteet. Osapuolet varmistavat, että kestävä kehityksen taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristöön liittyvät osatekijät ovat asianmukaisesti tasapainossa.

3. Osapuolet vahvistavat sitoutuneensa noudattamaan hyvää hallintotapaa ja oikeusvaltioperiaatetta, mihin kuuluu erityisesti lain noudattamisen ensisijaisuus, vallanjako, oikeuslaitoksen riippumattomuus, viranomais-

ten päätöksentekomenettelyjen selkeys, avoimet ja vastuuvolliset instituutiot, hyvä ja avoin julkishallinto paikallisella, alueellisella ja kansallisella tasolla sekä korruption ehkäisyyn ja torjuntaan tähtäävien toimien toteuttaminen.

2 artikla

Tavoitteet

Osapuolet sopivat, että tämän sopimuksen tavoitteena on

a) vahvistaa ja lujittaa osapuolten välisiä suhteita assosiaatiolla, joka perustuu kolmeen toisiinsa liittyvään ja olennaiseen osaan eli poliittiseen vuoropuheluun, yhteistyöhön ja kauppaan keskinäisen kunnioituksen, vastavuoroisuuden ja yhteisen edun pohjalta. Sopimuksen täytäntöönpanossa hyödynnetään täysimääräisesti osapuolten sopimia institutionaalisia järjestelyjä ja mekanismeja;

b) kehittää etuoikeutettu poliittinen kumppanuus, joka perustuu arvoihin, periaatteisiin ja yhteisiin tavoitteisiin, erityisesti demokratian ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja edistämiseen, kestävästä kehityksestä, hyvään hallintoon ja oikeusvaltioperiaatteeseen, ja käsittää sitoutumisen näiden arvojen ja periaatteiden edistämiseen ja suojelemiseen maailmanlaajuisesti tavalla, joka myötävaikuttaa monenvälisyyden vahvistumiseen;

c) lisätä molempien alueiden välistä yhteistyötä kaikilla yhteistä etua koskevilla aloilla

kestävemmän ja oikeudenmukaisemman sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen saavuttamiseksi molemmilla alueilla;

d) laajentaa ja monipuolistaa osapuolten alueiden välisiä kauppasuhteita WTO-sopimuksen määräysten sekä tämän sopimuksen IV osassa esitettyjen erityistavoitteiden ja määräysten mukaisesti ja edistää tätä kautta taloudellista kasvua, parantaa vähitellen elämänlaatua molemmilla alueilla ja tehostaa niiden yhdentymistä maailmantalouteen;

e) vahvistaa ja syventää asteittain tapahtuvaa alueellista yhdentymistä yhteistä etua koskevilla aloilla keinona helpottaa tämän sopimuksen täytäntöönpanoa;

f) vahvistaa hyviä naapuruussuhteita ja rii-tojen rauhanomaista ratkaisua koskevaa periaatetta;

g) vähintäänkin säilyttää ja mieluiten parantaa sitä hyvän hallinnon sekä sosiaali-, työ- ja ympäristönormien tasoa, jonka osapuolet ovat saavuttaneet niiden kansainvälisten yleissopimusten tehokkaalla täytäntöönpanolla, joiden osapuolia ne ovat tämän sopimuksen tullessa voimaan; ja

h) edistää osapuolten välisen kaupan ja investointien lisäämistä samalla, kun otetaan huomioon se erityis- ja erilliskohtelu, jota tarvitaan näiden kahden alueen välillä esiintyvien rakenteellisten epäsymmetrisyyksien vähentämiseksi.

3 artikla

Soveltamisala

Osapuolet kohtelevat toisiaan tasavertaisesti. Tämän sopimuksen määräykset eivät millään tavoin rajoita yhdenkään Keski-Amerikka-osapuolen tasavallan täysivaltaisuutta.

II OSASTO

INSTITUTIONAALINEN KEHYS

4 artikla

Assosiaationeuvosto

1. Perustetaan assosiaationeuvosto, joka seuraa tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamista ja valvoo sen täytäntöönpanoa. Assosiaationeuvosto kokoontuu ministeritasolla säännöllisesti, enintään kahden vuoden välein, ja poikkeuksellisesti aina olosuhteiden vaatiessa, jos osapuolet niin sopivat. Assosiaationeuvosto kokoontuu tarvittaessa ja osapuolten niin sopiessa valtioiden tai hallitusten päämiesten tasolla. Poliittisen vuoropuhelun vahvistamiseksi ja tehostamiseksi osapuolia kannustetaan lisäksi järjestämään toiminnallisen tason erityiskokouksia.

2. Assosiaationeuvosto tarkastelee tämän sopimuksen yhteydessä mahdollisesti esille tulevia merkittäviä kysymyksiä sekä muita keskinäisen edun kannalta tärkeitä kahdenvälisiä, monenvälisiä ja kansainvälisiä kysymyksiä.

3. Assosiaationeuvosto tarkastelee lisäksi osapuolten tällä sopimuksella perustettujen suhteiden parantamiseksi tekemiä ehdotuksia ja suosituksia.

5 artikla

Kokoonpano ja työjärjestys

1. Assosiaationeuvosto koostuu EU-osapuolen ja Keski-Amerikka-osapuolen kunkin tasavallan ministeritason edustajista osapuolten omien sisäisten järjestelyjen mukaisesti ja ottaen huomioon kussakin istunnossa käsiteltävät asiat (poliittinen vuoropuhelu, yhteistyö ja/tai kauppa).

2. Assosiaationeuvosto vahvistaa työjärjestyksensä.

3. Assosiaationeuvoston jäsenet voivat käyttää edustajaa työjärjestyksessä vahvistettujen edellytysten mukaisesti.

4. Assosiaationeuvoston puheenjohtajana toimii vuorotellen EU-osapuolen edustaja ja Keski-Amerikka-osapuolen jonkin tasavallan edustaja työjärjestyksen määräysten mukaisesti.

6 artikla

Päätösvalta

1. Assosiaationeuvosto käyttää päätösvaltaa tässä sopimuksessa määrätyissä tapauk-

sisä sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

2. Päätökset sitovat osapuolia, joiden on toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet niiden täytäntöön panemiseksi omia sisäisiä sääntöjään ja oikeudellisia menettelyjään noudattaen.

3. Assosiaationeuvosto voi myös antaa aiheellisia suosituksia.

4. Assosiaationeuvosto tekee päätöksiä ja antaa suosituksia osapuolten yhteisellä sopimuksella. Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen tapauksessa päätösten tekeminen ja suositusten antaminen edellyttää niiltä yksimielisyyttä.

5. Edellä 4 kohdassa vahvistettua menettelyä sovelletaan myös kaikkiin muihin tällä sopimuksella perustettuihin hallintoelimiin.

7 artikla

Assosiaatiokomitea

1. Assosiaationeuvostoa avustaa sen tehtävien hoidossa assosiaatiokomitea, joka koostuu EU-osapuolen ja Keski-Amerikka-osapuolen kunkin tasavallan korkean tason virkamiesedustajista ottaen huomioon kussakin istunnossa käsiteltävät asiat (poliittinen vuoropuhelu, yhteistyö ja/tai kauppa).

2. Assosiaatiokomitea vastaa tämän sopimuksen yleisestä täytäntöönpanosta.

3. Assosiaationeuvosto vahvistaa assosiaatiokomitean työjärjestyksen.

4. Assosiaatiokomitealla on valtuudet tehdä päätöksiä tässä sopimuksessa määrätyissä tapauksissa tai jos assosiaationeuvosto on siirtänyt sille päätäntävällän. Tällöin assosiaatiokomitea tekee päätöksensä 4–6 artiklassa määrättyjen edellytysten mukaisesti.

5. Assosiaatiokomitea kokoontuu yleensä kerran vuodessa vuorotellen Brysselissä ja Keski-Amerikassa tarkastelemaan tämän sopimuksen täytäntöönpanoa kokonaisuudessaan osapuolten etukäteen sopimana ajankohdaksi ja niiden sopimaa esityslistaa noudattaen. Erityisiä kokouksia voidaan osapuolten niin sopiessa kutsua koolle kumman tahansa osapuolen pyynnöstä. Assosiaatiokomitean puheenjohtajana toimii vuorotellen kummankin osapuolen edustaja.

8 artikla

Alakomiteat

1. Tällä sopimuksella perustetut alakomiteat avustavat assosiaatiokomiteaa sen tehtävien hoidossa.

2. Assosiaatiokomitea voi päättää perustaa myös muita alakomiteoita. Se voi päättää muuttaa mille tahansa alakomitealle määrättyä tehtävää tai hajottaa minkä tahansa alakomitean.

3. Alakomiteat kokoontuvat kerran vuodessa tai kumman tahansa osapuolen tai assosiaatiokomitean pyynnöstä sopivalla tasolla. Kokoukset, joissa osanottajat ovat henkilökohtaisesti läsnä, pidetään vuorotellen Brysselissä tai Keski-Amerikassa. Kokoukset voidaan pitää myös mitä tahansa osapuolten käytettävissä olevaa teknologista välinettä hyödyntäen.

4. Alakomiteoiden puheenjohtajana toimii vuorotellen EU-osapuolen edustaja ja Keski-Amerikka-osapuolen jonkin tasavallan edustaja vuoden kerrallaan.

5. Alakomitean perustaminen tai olemassaolo ei estä kumpaakaan osapuolta esittämästä mitään kysymystä suoraan assosiaatiokomitealle.

6. Assosiaationeuvosto vahvistaa työjärjestyksen, jossa määritellään alakomiteoiden kokoonpano, tehtävät ja toimintatavat sikäli kuin niistä ei määrätä tässä sopimuksessa.

7. Perustetaan yhteistyöasioiden alakomitea. Se avustaa assosiaatiokomiteaa tämän sopimuksen III osaan liittyvien tehtävien hoidossa. Sen tehtävänä on myös

a) huolehtia kaikista assosiaatiokomitean sille määrittämistä yhteistyöasioista;

b) huolehtia tämän sopimuksen III osan yleisen täytäntöönpanon seurannasta;

c) keskustella kaikista sellaisista muista yhteistyöasioista, joilla voi olla vaikutusta tämän sopimuksen III osan toimintaan.

9 artikla

Parlamentaarinen assosiaatiovaliokunta

1. Perustetaan parlamentaarinen assosiaatiovaliokunta. Se koostuu näkemysten vaihtoa varten kokoontuvista Euroopan parla-

mentin ja Keski-Amerikan parlamentin (*Parlamento Centroamericano, PARLACEN*) jäsenistä sekä niiden Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen tapauksessa, jotka eivät ole PARLACENin jäseniä, näiden kansalliskongressin edustajista. Se päättää itse kokoustensa lukumäärästä, ja molemmat osapuolet toimivat vuorotellen sen puheenjohtajana.

2. Parlamentaarinen assosiaatiovaliokunta vahvistaa työjärjestyksensä.

3. Parlamentaarinen assosiaatiovaliokunta voi pyytää assosiaationeuvostolta tämän sopimuksen täytäntöönpanoa koskevia tietoja. Assosiaationeuvoston on toimitettava pyydetty tiedot valiokunnalle.

4. Parlamentaarille assosiaatiovaliokunnalle tiedotetaan assosiaationeuvoston päätöksistä ja suosituksista.

5. Parlamentaarinen assosiaatiovaliokunta voi antaa assosiaationeuvostolle suosituksia.

10 artikla

Neuvoa-antava sekakomitea

1. Perustetaan neuvoa-antava sekakomitea, joka toimii assosiaationeuvoston neuvoa-antavana elimenä. Sen tehtävänä on välittää assosiaationeuvostolle tämän sopimuksen täytäntöönpanoa koskevat kansalaisyhteiskunnan järjestöjen näkemykset, sanotun kuitenkin rajoittamatta 11 artiklan mukaisia muita menettelyjä. Neuvoa-antavan sekakomitean tehtävänä on lisäksi edistää osaltaan Euroopan unionissa ja Keski-Amerikassa toimivien kansalaisyhteiskunnan järjestöjen välistä vuoropuhelua ja yhteistyötä.

2. Neuvoa-antavaan sekakomiteaan kuuluu yhtä monta edustajaa toisaalta Euroopan talous- ja sosiaalikomiteasta ja toisaalta Keski-Amerikan integraatiojärjestelmän neuvoa-antavasta komiteasta (*Comité Consultivo del Sistema de la Integración Centroamericana, CC-SICA*) ja taloudellisen yhdentymisen neuvoa-antavasta komiteasta (*Comité Consultivo de Integración Económica, CCIE*).

3. Neuvoa-antava sekakomitea vahvistaa työjärjestyksensä.

11 artikla

Kansalaisyhteiskunta

1. Osapuolet edistävät Euroopan unionin ja Keski-Amerikan kansalaisyhteiskuntien edustajien, myös akateemisen yhteisön, työmarkkinaosapuolten ja talouselämän osapuolten sekä kansalaisjärjestöjen, välisiä tapaamisia.

2. Osapuolet järjestävät säännöllisesti kokouksia näiden edustajien kanssa tiedottaakseen heille sopimuksen täytäntöönpanoon liittyvistä asioista ja pyytääkseen heiltä tähän liittyviä ehdotuksia.

II OSA

POLIITTINEN VUOROPUHELU

12 artikla

Tavoitteet

Osapuolet sopivat, että Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen ja EU-osapuolen välisen poliittisen vuoropuhelun tavoitteena on

a) kehittää etuoikeutettu poliittinen kumppanuus, joka perustuu erityisesti demokratiin, rauhan, ihmisoikeuksien, oikeusvaltion, hyvän hallinnon ja kestävä kehityksen kunnioittamiseen ja edistämiseen;

b) puolustaa yhteisiä arvoja, periaatteita ja tavoitteita pyrkimällä edistämään niitä kansainvälisissä yhteyksissä ja erityisesti Yhdistyneiden kansakuntien piirissä;

c) vahvistaa Yhdistyneiden kansakuntien organisaatiota, joka muodostaa monenvälisen järjestelmän ytimen, jotta se pystyisi vastaamaan tehokkaasti maailmanlaajuisiin haasteisiin;

d) tehostaa poliittista vuoropuhelua, jotta saataisiin aikaan sellainen laaja-alainen mielipiteiden, näkökantojen ja tietojen vaihto, joka johtaa yhteisiin aloitteisiin kansainvälisellä tasolla;

e) tehdä yhteistyötä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa, jotta osapuolet voisivat yhteensovittaa kantansa ja tehdä yhteisen edun mukaisia yhteisiä aloitteita asianmukaisilla kansainvälisillä foorumeilla.

*13 artikla***Alat**

1. Osapuolet sopivat, että poliittinen vuoropuhelu kattaa kaikki yhteisen edun mukaiset aiheet alueellisella tai kansainvälisellä tasolla.

2. Osapuolten välisellä poliittisella vuoropuhelulla valmistellaan yhteisten tavoitteiden edistämiseen ja yhteisen perustan luomiseen tähtääviä uusia aloitteita muun muassa seuraavilla aloilla: alueellinen yhdentyminen, oikeusvaltio, hyvä hallinto, demokratia, ihmisoikeudet, alkuperäiskansojen ja niihin kuuluvien ihmisten oikeuksien ja perusvapauksien edistäminen ja suojelu Yhdistyneiden kansakuntien alkuperäiskansojen oikeuksien julistuksen mukaisesti, yhtäläiset mahdollisuudet ja sukupuolten tasa-arvo, kansainvälinen yhteistyön rakenne ja suunta, muuttoliike, köyhyyden vähentäminen ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus, työelämän perusnormit, ympäristönsuojelu ja luonnonvarojen kestävä hoito, alueellinen turvallisuus ja vakaus sekä kansalaisten tunteman turvattomuuden torjunta, korruptio, huumausaineet, kansainvälinen järjestäytynyt rikollisuus, pienaseiden ja kevyiden aseiden sekä niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laitton kauppa, terrorismin torjunta, konfliktien ehkäiseminen ja rauhanomainen ratkaiseminen.

3. Tämä II osan mukainen vuoropuhelu kattaa osapuolten kansainvälisten sitoumusten mukaisesti myös ihmisoikeuksia, hyvää hallintoa, työelämän perusnormeja ja ympäristöä koskevat kansainväliset yleissopimukset ja erityisesti niiden tehokkaaseen täytäntöönpanoon liittyvät kysymykset.

4. Osapuolet voivat milloin tahansa sopia minkä tahansa muun aihealueen lisäämisestä poliittiseen vuoropuheluun.

*14 artikla***Aseidenriisunta**

1. Osapuolet sopivat tekensä yhteistyötä ja osallistuvansa monenvälisen järjestelmän vahvistamiseen tavanomaisia aseita koskevan aseidenriisun alalla noudattamalla kaikilta osin kansainvälisistä sopimuksista ja muis-

ta alan kansainvälisistä asiakirjoista johtuvia velvoitteitaan ja huolehtimalla niiden kansallisesta täytäntöönpanosta.

2. Osapuolet edistävät erityisesti jalkaväikemiinöiden käytön, varastoinnin, tuotannon ja siirron kieltämistä ja niiden hävittämistä koskevan yleissopimuksen ja eräitä tavanomaisia aseita koskevan yleissopimuksen (CCW-sopimus) ja sen pöytäkirjojen täysimääräistä täytäntöönpanoa ja yleismaailmallista soveltamista.

3. Osapuolet tunnustavat lisäksi, että pienaseiden ja kevyiden aseiden ja niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laitton tuotanto, siirto ja liikkuminen sekä niiden liiallinen keskittyminen ja valvomaton leviäminen ovat edelleenkin vakava uhka rauhalle ja kansainväliselle turvallisuudelle. Tämän vuoksi ne sopivat tekensä yhteistyötä pienaseiden ja kevyiden aseiden ja niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laitton kaupan ja liiallisen keskittymisen torjunnassa ja sopivat myös pyrkivänsä yhteisvoimin sääntelemään tavanomaisten aseiden laillista kauppaa.

4. Osapuolet sopivat siksi noudattavansa kansainvälisistä sopimuksista ja Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöslauselmista johtuvia velvoitteitaan pienaseiden ja kevyiden aseiden sekä niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laitton kaupan torjumiseksi sekä muihin alan kansainvälisiin välineisiin, kuten pienaseita ja kevyitä aseita koskevaan Yhdistyneiden kansakuntien toimintaohjelmaan, perustuvia sitoumuksiaan ja panevansa ne täysimääräisesti täytäntöön.

*15 artikla***Joukkotuhoukaset**

1. Osapuolet katsovat, että ydinaseiden sekä kemiallisten ja biologisten joukkotuhoukaseiden ja niiden maaliinsaattamisjärjestelmien leviäminen niin valtiollisille kuin valtioista riippumattomille toimijoille on yksi vakavimmista kansainvälisen vakauden ja turvallisuuden uhkatekijöistä.

2. Tämän vuoksi osapuolet sopivat tekensä yhteistyötä ja osallistuvansa joukkotuhoukaseiden ja niiden maaliinsaattamisjärjestelmien leviämisen estämiseen noudattamalla

kaikilta osin kansainvälisistä aseidenriisunta- ja asesulkusopimuksista johtuvia velvoitteitaan ja muita asiaa koskevia kansainvälisiä velvoitteita ja huolehtimalla niiden kansallisesta täytäntöönpanosta.

3. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että tämä määräys on olennainen osa tätä sopimusta.

4. Lisäksi osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä ja edistävänsä aseiden leviämisen estämisen tavoitetta

a) toteuttamalla toimia kaikkien muiden asianmukaisten kansainvälisten sopimusten allekirjoittamiseksi, ratifioimiseksi tai niihin liittymiseksi tapauksesta riippuen ja niiden panemiseksi täytäntöön ja noudattamiseksi kaikilta osin;

b) luomalla tehokkaan kansallisen vientivalvontajärjestelmän, jolla valvotaan joukotuhoaseisiin liittyvien tavaroiden vientiä ja kauttakulkua sekä kaksikäyttöteknologian joukotuhoaseisiin liittyvää loppukäyttöä ja johon sisältyy tehokkaita seuraamuksia vientivalvonnan laiminlyömisestä.

5. Osapuolet sopivat käyvänsä säännöllistä poliittista vuoropuhelua, jolla täydennetään ja vahvistetaan yhteistyötä tällä alalla.

16 artikla

Terrorismin torjunta

1. Osapuolet vahvistavat terrorismin torjunnan tärkeyden ja sopivat tekevänsä yhteistyötä terroritekojen estämiseksi ja tukahduttamiseksi kansainvälisen ihmisoikeuksia koskevan oikeuden, humanitaarisen oikeuden ja pakolaisoikeuden, asiaa koskevien kansainvälisten yleissopimusten ja välineiden, Yhdistyneiden kansakuntien asiasta antamien päätöslauselmien ja omien lakiansa ja hallinnollisten määräystensä sekä 8 päivänä syyskuuta 2006 annettuun Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen päätöslauselmaan 60/288 sisältyvän Yhdistyneiden kansakuntien maailmanlaajuisen terrorisminvastaisen strategian mukaisesti.

2. Tässä tarkoituksessa ne:

a) panevat kokonaisuudessaan täytäntöön kansainväliset yleissopimukset ja muut asiakirjat, mukaan luettuina kaikki Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen asiaa kos-

kevat päätöslauselmat ja Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston asiaa koskevat päätöslauselmat;

b) vaihtavat tietoja terroristiryhmistä ja niiden tukiverkostoista kansainvälisen oikeuden ja kansallisen oikeuden mukaisesti;

c) tekevät yhteistyötä terrorismin torjunta-keinojen ja -menetelmien alalla, tekniset seikat ja koulutus mukaan luettuina, ja vaihtavat kokemuksia terrorismin ehkäisystä ja suoje-luksymyksistä terrorismin torjunnan yhteydessä;

d) vaihtavat näkemyksiä lainsäädännöstä ja parhaista käytänteistä ja tarjoavat teknistä ja hallinnollista apua;

e) vaihtavat tietoja lainsäädäntönsä mukaisesti;

f) antavat teknistä apua ja koulutusta tutkimusmenetelmien, tietotekniikan sekä terroriuhkien tai -tekojen ehkäisyä, niistä varoittamista ja niiden tehokasta torjumista koskevien käytäntöjen laadinnan alalla; ja

g) vaihtavat näkemyksiä terrorismiin yhteydessä olevan muun laittoman toiminnan, kuten rahanpesun, ampuma-aseiden laittoman kaupan, henkilöllisyystodistusten väärentämisen ja ihmiskaupan, ehkäisyä koskevista malleista.

17 artikla

Kansainvälisesti tärkeät vakavat rikokset

1. Osapuolet vahvistavat, etteivät vakavimmat koko kansainvälistä yhteisöä koskevat rikokset saisi jäädä rankaisematta ja että niiden osalta olisi varmistettava syytetoimet joko kansallisen tai kansainvälisen tason toimenpitein, tarvittaessa myös Kansainvälisessä rikostuomioistuimessa.

2. Osapuolet katsovat, että Kansainvälisen rikostuomioistuimen perustaminen ja tehokas toiminta edistävät merkittävällä tavalla kansainvälistä rauhaa ja oikeutta ja että koska tämän tuomioistuimen toimivalta täydentää kansallista rikosoikeudellista tuomiovaltaa, se pystyy tehokkaasti tutkimaan vakavimpia koko kansainvälistä yhteisöä koskettavia rikoksia ja asettamaan syytteeseen niiden tekijät silloin, kun kansalliset tuomioistuimet eivät halua tai pysty tekemään niin.

3. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä edistääkseen yleismaailmallista liittymistä Rooman perussääntöön

a) jatkamalla toimia Rooman perussäännön panemiseksi täytäntöön ja siihen liittyvien muiden asiakirjojen (kuten Kansainvälisen rikostuomioistuimen erioikeuksia ja vapauksia koskevan sopimuksen) ratifioimiseksi ja panemiseksi täytäntöön;

b) vaihtamalla alueellisten kumppaneiden kanssa Rooman perussäännön ratifioinnin ja täytäntöönpanon edellyttämien lainsäädäntömuutosten tekemisestä saatuja kokemuksia; ja

c) toteuttamalla toimia Rooman perussäännön loukkaamattomuuden turvaamiseksi.

4. Jokainen valtio päättää itsenäisesti, mikä on sopivin ajankohta liittyä Rooman perussääntöön.

18 artikla

Kehitysrahoitus

1. Osapuolet sopivat tukevansa kansainvälisiä pyrkimyksiä edistää kehityksen rahoitusta koskevia politiikkoja ja sääntöjä ja tehostavansa yhteistyötä saavuttaakseen kansainvälisesti sovitut kehitystavoitteet, myös vuosituhaten kehitystavoitteet, ja noudattaakseen Monterreyn konsensuksen yhteydessä ja muissa vastaavissa yhteyksissä annettuja sitoumuksia.

2. Tätä varten ja pyrkiessään edistämään osallistavampien yhteiskuntien kehittämistä osapuolet tunnustavat, että on tarpeen kehittää uusia, innovatiivisia rahoitusmekanismeja.

19 artikla

Muuttoliike

1. Osapuolet vahvistavat uudelleen, että ne pitävät alueidensa välisten muuttovirtojen yhteistä hallintaa tärkeänä. Osapuolet tunnustavat, että köyhyys on yksi muuttoliikkeen perimmäisistä syistä, ja haluavat lujittaa yhteistyötään, mistä syystä ne aloittavat kattavan vuoropuhelun kaikista muuttoliikettä koskevista kysymyksistä, joihin kuuluvat muun muassa laiton muuttoliike, pakolaisvir-

rat, ihmisten salakuljetus ja ihmiskauppa sekä muuttoliikettä koskevien näkökohtien, muun muassa aivoviennin, sisällyttäminen kansallisiin taloudellisen ja sosiaalisen kehittämisen strategioihin alueilla, joilta muuttajat ovat lähtöisin, ottaen myös huomioon alueidensa väliset historialliset ja kulttuuriset siteet.

2. Osapuolet sopivat varmistavansa kaikkien muuttajien ihmisoikeuksien tosiasiallisen kunnioittamisen, suojelun ja edistämisen ja noudattavansa oikeudenmukaisuuden ja avoimuuden periaatteita muuttajien tasaveroisessa kohtelussa ja korostavat, että on tärkeää torjua rasismia, syrjintää, muukalaisvihaa ja muunlaista suvaitsemattomuutta.

20 artikla

Ympäristö

1. Osapuolet edistävät ympäristöä ja kestävää kehitystä koskevaa vuoropuhelua vaihtamalla tietoja ja tukemalla aloitteita, jotka liittyvät paikallisiin ja maailmanlaajuisiin ympäristökysymyksiin, ja tunnustavat tässä yhteydessä vuonna 1992 annetussa, ympäristöä ja kehitystä koskevassa Rion julistuksessa vahvistetun yhteisen mutta eriytyneen vastuun periaatteen.

2. Vuoropuhelussa käsitellään muun muassa ilmastomuutoksen muodostaman uhan torjuntaa, biologisen monimuotoisuuden säilyttämistä, metsien suojelua ja kestävää hoitoa muun muassa metsäkadosta ja metsien tilan heikkenemisestä johtuvien päästöjen vähentämiseksi, vesivoimavarojen ja meren luonnonvarojen, vesistöjen valuma-alueiden ja kosteikkojen suojelua, vaihtoehtoisten polttoaineiden ja uusiutuvan energian teknologioiden tutkimista ja kehittämistä sekä ympäristöhallinnon uudistamista sen tehokkuuden lisäämiseksi.

21 artikla

Kansalaisten turvallisuus

Osapuolet keskustelevat kansalaisten turvallisuudesta, joka on olennainen tekijä pyritäessä edistämään inhimillistä kehitystä, demokratiaa, hyvää hallintoa sekä ihmisoikeuk-

sien ja perusvapauksien kunnioittamista. Osapuolet tunnustavat, että kansalaisten turvallisuus on asia, joka ylittää kansalliset ja alueelliset rajat, minkä vuoksi sitä on tarpeen tukea laaja-alaisemmalla vuoropuhelulla ja yhteistyöllä.

22 artikla

Verotusalan hyvä hallintotapa

Osapuolet, joiden tavoitteena on vahvistaa ja edistää taloudellista toimintaa ja jotka ottavat huomioon tarpeen luoda tarkoituksenmukainen sääntelykehys, tunnustavat yhteiset, kansainvälisesti sovitut verotusalan hyvän hallintotavan periaatteet ja sitoutuvat noudattamaan niitä.

23 artikla

Yhteinen talous- ja rahoitustuen luottorahasto

1. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että on tärkeää tehostaa toimia köyhyyden vähentämiseksi ja kehityksen tukemiseksi Keski-Amerikassa ja erityisesti sen köyhimmillä alueilla ja köyhimpien väestönosien keskuudessa.

2. Tämän vuoksi osapuolet sopivat neuvottelevansa sellaisen yhteisen talous- ja rahoitusmekanismin perustamisesta, jossa olisivat mukana muun muassa Euroopan investointipankki (EIP) ja Latinalaisen Amerikan investointiväline ja joka saisi teknistä apua Keski-Amerikan alueellisesta yhteistyöohjelmasta. Mekanismilla avulla tuetaan köyhyyden vähentämistä, edistetään Keski-Amerikan kehitystä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia, kannustetaan sosioekonomista kasvua ja myötävaikutetaan molempien alueiden välisten suhteiden tasapainoiseen kehitykseen.

3. Tätä tarkoitusta varten on perustettu alueidenvälinen työryhmä. Sen tehtävänä on tarkastella tällaisen mekanismin perustamismahdollisuuksia ja sen toiminnan yksityiskohtia.

III OSA

YHTEISTYÖ

24 artikla

Tavoitteet

1. Yhteistyön yleisenä tavoitteena on tukea tämän sopimuksen täytäntöönpanoa toimivan kumppanuuden luomiseksi molempien alueiden välille helpottamalla voimavarojen, mekanismien, välineiden ja menettelyjen käyttöä.

2. Etusijalle asetetaan seuraavat tavoitteet, joita käsitellään tarkemmin tämän osan I–IX osastossa:

a) rauhan ja turvallisuuden lujittaminen;
b) demokraattisten instituutioiden, hyvän hallinnon ja oikeusvaltioperiaatteen täysimääräisen soveltamisen, sukupuolten tasa-arvon, kaikenlaisen syrjimättömyyden, kulttuurien monimuotoisuuden, moniarvoisuuden, ihmisoikeuksien edistämisen ja kunnioittamisen, perusvapauksien, avoimuuden ja kansalaisosallistumisen vahvistamiseen myötävaikuttaminen;

c) sosiaalisen yhteenkuuluvuuden edistäminen lievittämällä köyhyyttä, eriarvoisuutta, sosiaalista syrjäytymistä ja kaikenlaista syrjintää Keski-Amerikan ja Euroopan unionin kansojen elämänlaadun parantamiseksi;

d) talouskasvun edistäminen siten, että tarkoituksena on tukea kestävästä kehityksestä, vähentää osapuolten välistä ja niiden sisäistä epätasapainoa ja kehittää molempien alueiden välisiä synergioita;

e) Keski-Amerikan alueellisen yhdentymiskehityksen syventäminen parantamalla tämän sopimuksen täytäntöönpanoon ja siitä saatavien etujen hyödyntämiseen liittyviä valmiuksia ja myötävaikuttamalla näin koko Keski-Amerikan alueen taloudelliseen, sosiaaliseen ja poliittiseen kehitykseen;

f) tuotantokapasiteetin ja johtamisvalmiuksien vahvistaminen ja kilpailukykyyn parantaminen tavalla, joka avaa kaupankäynti- ja sijoitusmahdollisuuksia molempien alueiden kaikille taloudellisille ja yhteiskunnallisille toimijoille.

3. Osapuolet toteuttavat politiikkaa ja toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Näihin toimenpiteisiin voi sisältyä innovatiivisia rahoitusmekanismeja, joiden avulla pyritään saavuttamaan vuosituhannen kehitystavoitteet.

teet ja muut kansainvälisesti sovitut kehitystavoitteet Monterreyn konsensuksen yhteydessä ja sitä seuranneilla foorumeilla annettujen sitoumusten mukaisesti.

25 artikla

Periaatteet

Osapuolten yhteistyötä ohjaavat seuraavat periaatteet:

- a) yhteistyöllä tuetaan ja täydennetään assosioituneiden maiden ja alueiden pyrkimystä panna täytäntöön niiden omissa kehityspolitiikoissa ja -strategioissa vahvistetut ensisijaiset tavoitteet, sanotun kuitenkaan vaikuttamatta niiden kansalaisyhteiskunnan kanssa toteutettaviin toimiin;
- b) yhteistyö on tulosta assosioituneiden maiden ja alueiden välisestä vuoropuhelusta;
- c) osapuolet edistävät kansalaisyhteiskunnan ja paikallisviranomaisten osallistumista kehityspolitiikkoihinsa ja yhteistyöhönsä;
- d) yhteistyötoimia toteutetaan toisiaan täydentävästi sekä kansallisella että alueellisella tasolla siten, että ne tukevat tämän sopimuksen yleisten ja erityisten tavoitteiden saavuttamista;
- e) yhteistyössä otetaan huomioon monialaiset kysymykset, kuten demokratia ja ihmisoikeudet, hyvä hallinto, alkuperäiskansat, sukupuolten tasa-arvo, ympäristöasiat (myös luonnonkatastrofit) ja alueellinen yhdentyminen;
- f) osapuolet tehostavat yhteistyötään toimimalla yhteisesti sovittujen sääntöjen mukaisesti. Ne edistävät yhdenmukaistamista, lähentämistä ja koordinoitua avunantajien kesken sekä yhteistyötoimien toteuttamiseen liittyvien keskinäisten velvoitteiden noudattamista;
- g) yhteistyöhön kuuluvat tekninen apu ja rahoitustuki keinoina edistää tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamista;
- h) osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että niiden kehityserot on tärkeää ottaa huomioon yhteistyötoimien suunnittelussa;
- i) osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että on tärkeää jatkaa keskitulotason ja erityisesti alemman keskitulotason maiden köyhyyden vähentämispolitiikkojen ja -strategioiden tukemista;

j) tämän sopimuksen mukainen yhteistyö ei vaikuta Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltujen osallistumiseen kehityksellisen EU-osapuolen toimiin kehitystä edistävän tutkimuksen alalla tai muihin kolmansille maille suunnattuihin Euroopan unionin kehitysyhteistyöohjelmiin kyseisiä ohjelmia koskevien sääntöjen ja menettelyjen mukaisesti.

26 artikla

Muodot ja menetelmät

1. Osapuolet sopivat yhteistyötoimien toteuttamiseksi seuraavaa:

- a) välineisiin voi sisältyä suuri määrä erilaisia kahdenvälisiä, horisontaalisia tai alueellisia toimia, kuten ohjelmat ja hankkeet, infrastruktuurihankkeet mukaan luettuina, budjettituki, alakohtainen poliittinen vuoropuhelu, laitteiden vaihto ja siirto, selvitykset, vaikutusten arvioinnit, tilastot ja tietokannat, kokemusten ja asiantuntijoiden vaihto, koulutus, tiedotus- ja valistuskampanjat, seminaarit ja julkaisut;
- b) toteutuksesta voivat vastata paikalliset, kansalliset ja alueelliset viranomaiset, kansalaisyhteiskunnan järjestöt ja kansainväliset järjestöt;
- c) osapuolet antavat käyttöön tarvittavat hallinto- ja rahoitusresurssit varmistaakseen niiden yhteistyötoimien toteutuksen, jotka ne ovat hyväksyneet omien lakiansa, asetustensa ja menettelyjensä mukaisesti;
- d) resursseja hallinnoidaan avoimesti ja vastuullisesti kaikkien yhteistyöhön osallistuvien yksiköiden osalta;
- e) osapuolet edistävät innovatiivisia yhteistyö- ja rahoitusmuotoja ja -välineitä tehostaakseen yhteistyötä ja varmistaakseen tämän sopimuksen parhaan mahdollisen hyödyntämisen;
- f) osapuolten yhteistyön avulla määritetään ja kehitetään innovatiivisia yhteistyöohjelmia Keski-Amerikka-osapuolen tasavalloille;
- g) osapuolet kannustavat ja helpottavat yksityistä rahoitusta ja ulkomaisia suoria sijoituksia erityisesti Euroopan investointipankin omien menettelyjensä ja rahoitusperusteidensa mukaisesti Keski-Amerikassa myöntämän rahoituksen avulla;

h) kunkin osapuolen osallistumista assosiaatiokumppanina toisen osapuolen puiteohjelmiin, erityisohjelmiin ja muihin toimiin edistetään niiden omien sääntöjen ja menettelyjen mukaisesti;

i) Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen osallistumista Latinalaiselle Amerikalle tarkoitettuihin EU-osapuolen temaattisiin ja horisontaalisiin ohjelmiin edistetään, mahdollisesti myös erityisjärjestelyin;

j) osapuolet edistävät omien sääntöjensä ja menettelyjensä mukaisesti omien alueidensa ja kolmansien maiden kolmenvälistä yhteistyötä yhteistä etua koskevilla aloilla;

k) osapuolten olisi yhdessä selvitettävä kaikki käytännön mahdollisuudet yhteisen edun mukaiseen yhteistyöhön.

2. Osapuolet sopivat edistävänsä rahoituslaitosten yhteistyötä omien tarpeidensa sekä alaa koskevien ohjelmien ja lainsäädäntönsä mukaisesti.

27 artikla

Evoluutiolauseke

1. Vaikka jotain alaa tai yhteistyötoimea ei ole sisällytetty tähän sopimukseen, tämän ei voida tulkita estävän osapuolia päättämästä omien lainsäädäntöjensä mukaisesti kyseisiä aloja tai toimia koskevan yhteistyön aloittamisesta.

2. Osapuolet eivät sulje ennalta pois mitään yhteistyömahdollisuutta. Ne voivat hyödyntää assosiaatiokomiteaa selvittäessään käytännön mahdollisuuksia yhteisen edun mukaiseen yhteistyöhön.

3. Osapuolet voivat tämän sopimuksen täytäntönnäpänosta saatujen kokemusten perusteella tehdä ehdotuksia yhteistyön laajentamiseksi kaikilla aloilla.

28 artikla

Yhteistyö tilastoalalla

1. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä kehittääkseen nykyistä parempia tilastointimenetelmiä ja -ohjelmia kansainvälisesti hyväksyttyjen normien mukaisesti, mukaan luettuina tilastotietojen keruu, käsittely, laadunvalvonta ja levitys, pyrkimyksenä saada käyttöön osapuolten keskinäistä vertailta-

vuutta parantavia indikaattoreita, jotta osapuolet voisivat käyttää toistensa tilastotietoja tavara- ja palvelukaupasta, ulkomaisista suoria sijoituksista ja yleisesti ottaen mistä tahansa tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvasta alasta, josta voidaan laatia tilastoja. Osapuolet tunnustavat kahdenvälisen yhteistyön hyödyllisyyden näiden tavoitteiden saavuttamisen kannalta.

2. Tämän alan yhteistyöllä pyritään myös

a) kehittämään alueellinen tilastojärjestelmä osapuolten sopimien alueellisen yhdenmisen painopisteiden tueksi;

b) harjoittamaan yhteistyötä tiede-, teknologia- ja innovaatiotilastojen alalla.

3. Yhteistyötoimiin voisivat sisältyä muun muassa teknisiä kysymyksiä koskeva tietojenvaihto ja tutkijavaihto Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen ja Euroopan unionin jäsenvaltioiden tilastolaitosten sekä Eurostatin välillä, parempien ja tarvittaessa yhtenäisten tiedon keruu-, jaottelu-, analyysi- ja tulkintamenetelmien kehittäminen ja seminaarien, työryhmien ja tilastoalan koulutusohjelmien järjestäminen.

I OSASTO

DEMOKRATIA, IHMISOIKEUDET JA HYVÄ HALLINTO

29 artikla

Demokratia ja ihmisoikeudet

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä kaikkien ihmisoikeuksien ja perusvapauksien, jotka ovat yleismaailmallisia, jakamattomia, toisiinsa liittyviä ja toisistaan riippuvia, täysimääräisen kunnioittamisen ja demokratian kehittämisen ja vahvistamisen varmistamiseksi.

2. Yhteistyöhön voi sisältyä muun muassa seuraavaa:

a) kansainvälisten ihmisoikeussopimusten sekä sopimuselimiltä ja erityismenettelyistä lähtöisin olevien suositusten tehokas täytäntöönpano;

b) ihmisoikeuksien edistämisen ja suojelun sisällyttäminen kansallisiin toimintalinjoihin ja kehittämissuunnitelmiin;

c) demokratian periaatteiden ja käytäntöjen soveltamisvalmiuksien vahvistaminen;

d) demokratiaa ja ihmisoikeuksia koskevien toimintasuunnitelmien laatiminen ja täytäntöönpano;

e) ihmisoikeuksia, demokratiaa ja rauhan-kulttuuria koskeva tiedotus ja valistus;

f) demokraattisten ja ihmisoikeusalan instituutioiden sekä ihmisoikeuksien edistämiseen ja suojeluun liittyvän oikeudellisen ja institutionaalisen kehityksen vahvistaminen;

g) yhteisen edun mukaiset yhteiset aloitteet asianmukaisilla monenvälisillä foorumeilla.

30 artikla

Hyvä hallinto

Osapuolet sopivat, että tämän alan yhteistyön tavoitteena on tukea aktiivisesti hallituksia toteuttamalla toimia, joiden tarkoituksena on erityisesti

a) varmistaa oikeusvaltioperiaatteen kunnioittaminen;

b) taata vallanjako;

c) taata riippumaton ja tehokas oikeuslaitos;

d) edistää avoimia, vastuullisia, tehokkaita, vakaita ja demokraattisia instituutioita;

e) edistää vastuuvastuun ja avoimen hallinnon takaavia politiikkoja;

f) torjua korruptiota;

g) lujittaa hyvää ja avointa hallintotapaa kansallisella sekä alue- ja paikallistasolla;

h) varmistaa ja säilyttää kaikenlaisien viranomaisien päätöksentekomenettelyjen selkeys;

i) tukea kansalaisyhteiskunnan osallistumista.

31 artikla

Valtion- ja muun julkishallinnon nykyaikaistaminen ja hajauttaminen

1. Osapuolet sopivat, että tällä alalla tehtävän yhteistyön tavoitteena on parantaa niiden oikeudellisia ja institutionaalisia kehyksiä parhaiden käytänteiden pohjalta. Tähän kuuluu julkishallinnon uudistaminen ja nykyaikaistaminen muun muassa valmiuksia kehittämällä tarkoituksena tukea ja tehostaa ha-

jauttamisprosesseja ja tukea alueellisesta yhdistymisestä johtuvia organisaatorakenteen muutoksia kiinnittäen erityistä huomiota organisaation tehokkuuteen ja kansalaisille suunnattuun palvelutarjontaan sekä julkisten resurssien hyvään ja avoimeen hallintaan ja vastuuvastuuseen.

2. Yhteistyötoimiin voivat kuulua kansalliset ja alueelliset ohjelmat ja hankkeet, joilla pyritään kehittämään politiikan muotoiluun, toteutukseen ja arviointiin liittyviä valmiuksia ja vahvistamaan oikeuslaitosta samalla, kun edistetään kansalaisyhteiskunnan osallistumista.

32 artikla

Konfliktien ehkäiseminen ja ratkaiseminen

1. Osapuolet sopivat, että tämän alan yhteistyöllä edistetään ja tuetaan kattavaa rauhanpolitiikkaa, konfliktien ehkäiseminen ja ratkaiseminen mukaan luettuina. Tämä politiikka perustuu yhteiskunnan sitoutumisen ja osallistumisen periaatteeseen ja kohdistuu erityisesti alueiden ja pienalueiden sekä kansallisten valmiuksien kehittämiseen. Sen avulla varmistetaan tasapuoliset poliittiset, taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset mahdollisuudet kaikille yhteiskuntaryhmille, vahvistetaan demokraattista legitimiyyttä, edistetään sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja eri ryhmien etujen rauhanomaiseen yhteensovittamiseen tähtäävää tehokasta järjestelmää ja kannustetaan kansalaisyhteiskunnan aktiivista ja järjestäytyntä toimintaa hyödyntäen tässä yhteydessä erityisesti olemassa olevia alueellisia toimielimiä.

2. Yhteistyöllä vahvistetaan konfliktien ratkaisemisessa tarvittavia valmiuksia, ja siihen voi kuulua muun muassa toimia, joilla tuetaan välitys-, neuvottelu- ja sovitteluprosesseja, rauhan edistämistästrategioita, pyrkiä tehostaa luottamusta ja turvallisuutta lisäävää toimintaa alueellisella tasolla, lasten, naisten ja vanhusten auttamiseksi tehtävää työtä ja jalkaväkimiinojen vastaista toimintaa.

*33 artikla***Instituutioiden ja oikeusvaltioperiaatteen vahvistaminen**

Osapuolet kiinnittävät erityistä huomiota oikeusvaltioperiaatteen lujittamiseen ja instituutioiden vahvistamiseen kaikilla tasoilla sekä lainvalvonnassa yleensä että oikeudenkäytössä erityisesti. Yhteistyön tavoitteena on erityisesti vahvistaa oikeuslaitoksen riippumattomuutta ja tehostaa sen toimintaa.

II OSASTO

OIKEUS, VAPAUS JA TURVALLISUUS*34 artikla***Henkilötietojen suoja**

1. Osapuolet sopivat tekensä yhteistyötä parantaakseen henkilötietojen suojaa ottaen huomioon korkeimmat kansainväliset normit, kuten tietokoneistettujen henkilötiedostojen sääntelyä koskevat, Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen 14 päivänä joulukuuta 1990 muuttamat suuntaviivat, ja edistääkseen henkilötietojen vapaata liikkuvuutta osapuolten välillä ottaen asianmukaisesti huomioon niiden kansalliset lainsäädännöt.

2. Tietosuojaa koskeva yhteistyö voi olla esimerkiksi tietojen ja asiantuntemuksen vaihtona annettavaa teknistä apua, jonka yhteydessä otetaan huomioon osapuolten lait ja asetukset.

*35 artikla***Laittomat huumausaineet**

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä varmistakseen, että muun muassa terveys-, opetus-, lainvalvonta-, tulli-, sosiaali-, oikeus- ja sisäasioista vastaavien toimivaltaisten viranomaisten tehokkaalla toiminnalla ja niiden välisellä koordinoinnilla saadaan aikaan kattava, yhtenäinen ja tasapainoinen lähestymistapa, jonka tavoitteena on mahdollisuuksien mukaan vähentää laittomien huumausaineiden tarjontaa ja kysyntää sekä huumausaineiden vaikutuksia niiden käyttäjiin ja koko

yhteiskuntaan sekä valvoa ja estää tehokkaammin huumausaineiden lähtöaineiden kulkeutumista huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittomaan valmistukseen sekä lääkinnälliseen tai tieteelliseen käyttöön tarkoitettujen huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden kulkeutumista laittomiin tarkoituksiin.

2. Yhteistyö perustuu jaetun vastuun periaatteeseen, alan kansainvälisiin yleissopimuksiin sekä kesäkuussa 1998 pidetyssä Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen 20. erityisistunnossa (huumausaineet) hyväksytyihin poliittiseen julistukseen, huumausaineiden kysynnän vähentämisen suuntaa-antavia periaatteita koskevaan julistukseen ja muihin keskeisiin asiakirjoihin.

3. Yhteistyöllä pyritään sovittamaan yhteen ja lisäämään yhteisiä toimia laittomien huumausaineiden muodostamaan ongelmaan puuttumiseksi. Osapuolet sopivat, että tähän tarkoitukseen käytetään alueidenvälisellä tasolla Euroopan unionin sekä Latinalaisen Amerikan ja Karibian maiden huumeidentorjunnan koordinointi- ja yhteistyöjärjestelmää muita yhteistyömekanismeja kuitenkin pois sulkematta, ja sopivat tekensä yhteistyötä järjestelmän tehokkuuden parantamiseksi.

4. Osapuolet sopivat myös pyrkivänsä yhteistyössä torjumaan huumausainekauppaa ja siihen liittyvää rikollisuutta tehostamalla koordinoitua alan kansainvälisten elinten ja tahojen kanssa.

5. Osapuolet tekevät yhteistyötä varmistakseen kattavan ja tasapainoisen lähestymistavan aikaansaamisen muun muassa sosiaali-, oikeus- ja sisäasioista vastaavien toimivaltaisten viranomaisten tehokkaalla toiminnalla ja niiden välisellä koordinoinnilla tavoitteenaan

a) vaihtaa näkemyksiä lainsäädäntöjärjestelmistä ja parhaista käytänteistä;

b) torjua huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden tarjontaa, kauppaa ja kysyntää;

c) tehostaa oikeus- ja poliisiviranomaisten yhteistyötä laittoman kaupan torjumiseksi;

d) tehostaa meriliikennealan yhteistyötä voidakseen torjua tehokkaasti laitonta kauppaa;

e) perustaa tiedotus- ja seurantakeskuksia;

f) määrittää ja soveltaa toimenpiteitä, joilla voidaan vähentää laitonta huumausainekauppaa, huumausaineita ja psykotrooppisia aineita koskevia lääkemääräyksiä ja lähtöaineita;

g) käynnistää yhteisiä tutkimusohjelmia ja hankkeita ja antaa vastavuoroista oikeudellista apua;

h) edistää vaihtoehtoista kehitystä ja erityisesti kannustaa pienviljelijöitä viljelemään lain sallimia viljelykasveja;

i) helpottaa henkilöstön koulutusta huumeiden käytön ja kaupan estämiseksi ja hallinnollisten valvontajärjestelmien vahvistamiseksi;

j) tukea nuorille suunnattuja ennaltaehkäisemisohjelmia sekä kouluissa ja niiden ulkopuolella tapahtuvaa kasvatusta;

k) tehostaa ennaltaehkäisemistä sekä huumausaineiden käyttäjien hoitoa, kuntoutusta ja sopeuttamista takaisin yhteiskuntaan monenlaisin toimin, joihin kuuluu myös huumausaineiden väärinkäyttöön liittyvien haittojen vähentäminen.

36 artikla

Rahanpesu ja terrorismin rahoitus

1. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä estääkseen rahoitusjärjestelmiensä ja yritystensä käytön kaikista vakavista rikoksista ja erityisesti laittomiin huumausaineisiin ja psykotrooppisiin aineisiin sekä terroritekoihin liittyvistä rikoksista saadun hyödyn peittämiseen.

2. Tähän yhteistyöhön sisältyy tarvittaessa rahanpesunvastaisen toimintaryhmän (Financial Action Task Force, FATF) vahvistamien normien mukaisesti hallinnollista ja teknistä apua, jolla pyritään edistämään alan säännösten ja määräysten laatimista ja täytäntöönpanoa sekä asianmukaisten normien ja mekanismien tehokasta soveltamista. Yhteistyö mahdollistaa erityisesti asiaan liittyvien tietojen vaihtamisen ja sellaisten rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa koskevien normien käyttöönoton, jotka vastaavat alalla toimivien kansainvälisten elinten hyväksymiä normeja ja kansainvälisissä yhteyksissä sovellettuja parhaita käytänteitä.

37 artikla

Järjestäytynyt rikollisuus ja kansalaisten turvallisuus

1. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä järjestäytyneen rikollisuuden ja talousrikollisuuden estämisessä ja torjumisessa. Tässä tarkoituksessa ne edistävät ja vaihtavat hyviä käytänteitä ja panevat täytäntöön alaa koskevat sovitut kansainväliset normit ja välineet, joihin kuuluu muun muassa kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus ja sitä täydentävät pöytäkirjat sekä korruption vastainen Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus. Osapuolet edistävät erityisesti todistajansuojeluohjelmien käyttöä.

2. Osapuolet sopivat myös tekevänsä yhteistyötä kansalaisten turvallisuuden parantamiseksi erityisesti tukemalla turvallisuuspolitiikkoja ja -strategioita. Tällä yhteistyöllä olisi tuettava rikosentorjuntaa, ja siihen kuuluvia toimia voisivat olla esimerkiksi poliisi- ja oikeusviranomaisten alueelliset yhteistyöhankkeet, koulutusohjelmat ja rikosprofilointia koskevien parhaiden käytänteiden vaihto. Siihen kuuluvat myös muun muassa lainsäädäntöä koskeva tietojenvaihto sekä hallinnollinen ja tekninen apu, jolla pyritään vahvistamaan lainvalvontaviranomaisten institutionaalisia ja operatiivisia valmiuksia.

38 artikla

Korruption torjunta

1. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää torjua yksityisellä ja julkisella sektorilla esiintyvää korruptiota, ja vahvistavat olevansa huolissaan tilanteen vakavuudesta ja korruption demokraattisten instituutioiden vakaudelle ja turvallisuudelle aiheuttamista uhkista. Tämän vuoksi osapuolet tekevät yhteistyötä pannakseen täytäntöön ja edistääkseen asiaan liittyviä kansainvälisiä normeja ja välineitä, joihin kuuluu muun muassa korruption vastainen Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus.

2. Osapuolet tekevät yhteistyötä erityisesti seuraavissa asioissa:

a) organisaation tehokkuuden parantaminen ja julkisten resurssien avoimen hallinnoinnin ja vastuuvollisuuden takaaminen;

b) alan toimielinten, myös lainvalvontaviranomaisten ja oikeuslaitoksen, vahvistaminen;

c) kansainvälisissä liikesuhteissa esiintyvän korruption ja lahjonnan estäminen;

d) korruption torjuntaa paikallis- ja aluetasolla sekä kansallisella ja kansainvälisellä tasolla koskevien politiikkojen seuranta ja arviointi;

e) sellaisten toimien tukeminen, joilla edistetään avoimuuskulttuuriin liittyviä arvoja, laillisuutta ja muutosta ihmisten asenteissa korruptiokäytäntöjä kohtaan;

f) sellaisen yhteistyön edelleen kehittämisen, jonka avulla voidaan helpottaa varojen takaisin perintää, hyvien käytänteiden edistäminen ja valmiuksien kehittäminen.

39 artikla

Pienaseiden ja kevyiden aseiden laitton kauppa

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä estääkseen ja torjuakseen pienaseiden ja kevyiden aseiden ja niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laitonta kauppaa. Ne pyrkivät sovittamaan yhteen toimiaan vahvistaakseen oikeudellista ja institutionaalista yhteistyötä sekä keräämään ja tuhoamaan siviilien hallussa olevat laittomat pienaseet ja kevyet aseet.

2. Osapuolet tekevät yhteistyötä edistääkseen yhteisiä aloitteita, jotka liittyvät pienaseiden ja kevyiden aseiden ja niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laittoman kaupan torjuntaan.

Osapuolet tekevät yhteistyötä erityisesti sellaisissa yhteisissä aloitteissa, joiden avulla pyritään toteuttamaan alaa koskevat kansalliset, alueelliset ja kansainväliset ohjelmat ja panemaan täytäntöön alan yleissopimuksia sekä monenvälisissä että alueidenvälisissä puitteissa.

40 artikla

Terrorismin torjunta ihmisoikeuksia kaikilta osin kunnioittaen

1. Terrorismin torjuntaa koskevalla yhteistyöllä pannaan täytäntöön II osan 16 artiklassa sovitut kehykset ja normit.

2. Osapuolet tekevät myös yhteistyötä varmistaakseen, että terroritekojen rahoittamiseen, suunnitteluun, valmisteluun tai toteuttamiseen taikka niiden tukemiseen osallistuvat henkilöt joutuvat oikeuden eteen vastaamaan teoistaan. Osapuolet sopivat, että terrorismin torjunnassa noudatetaan kaikilta osin asiaa koskevia Yhdistyneiden kansakuntien päätöslauselmia ja kunnioitetaan samalla valtioiden täysivaltaisuutta sekä oikeudenmukaisen menettelyn vaatimuksia, ihmisöikeuksia ja perusvapauksia.

3. Osapuolet sopivat pyrkivänsä estämään ja tukahduttamaan terroritekoja poliisi- ja oikeusviranomaisten yhteistyöllä.

III OSASTO

SOSIAALINEN KEHITYS JA SOSIAALINEN YHTEENKUULUVUUS

41 artikla

Sosiaalinen yhteenkuuluvuus ja köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjunta

1. Osapuolet tunnustavat, että sosiaalinen kehitys kulkee rinnan taloudellisen kehityksen kanssa, ja sopivat, että yhteistyön tavoitteena on sosiaalisen yhteenkuuluvuuden parantaminen vähentämällä köyhyyttä, epäoikeudenmukaisuutta, eriarvoisuutta ja sosiaalista syrjäytymistä siten, että tarkoituksena on erityisesti saavuttaa vuosituhannen kehitystavoitteet ja kansainvälisesti sovittu tavoite edistää oikeudenmukaista globalisaatiota ja ihmisarvoista työtä kaikille. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan merkittäviä määriä rahoitusta sekä yhteistyöhön tarkoitetuista että kansallisista resursseista.

2. Tätä varten osapuolet tekevät yhteistyötä edistääkseen ja tukeakseen seuraavien toimien toteutusta:

a) talouspolitiikka, johon sisältyy sosiaalinen visio ja jolla pyritään osallistavampaan yhteiskuntaan ja oikeudenmukaisempaan tulonjakoon eriarvoisuuden ja epäoikeudenmukaisuuden vähentämiseksi;

b) kauppa- ja sijoituspolitiikka, jossa otetaan huomioon kaupan ja kestävän kehityksen välinen yhteys, reilu kauppa, maaseudun ja kaupunkien mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten ja niiden edustusjärjestöjen kehittäminen sekä yritysten yhteiskuntavuute;

c) tasapuolinen ja vakaa finanssipolitiikka, joka mahdollistaa paremman vaurauden uudelleenjaon ja jonka avulla voidaan varmistaa sosiaalimenojen asianmukaisen taso ja supistaa epävirallista taloutta;

d) tehokkaasti toteutetut julkiset sosiaalimenot, jotka liittyvät selkeästi yksilöityihin sosiaalisiin tavoitteisiin ja joita kehitetään tulokeskeisempään suuntaan;

e) tehokas sosiaalipolitiikka ja tasapuoliset mahdollisuudet käyttää yhteiskunnan palveluja monilla eri aloilla, joihin kuuluvat koulutus, terveydenhuolto, ravitsemus, sanitaatio, asuminen, oikeus ja sosiaaliturva;

f) työllisyyspolitiikka, jolla pyritään takaamaan ihmisarvoinen työ kaikille ja luomaan taloudellisia mahdollisuuksia erityisesti köyhimmille ja heikoimmassa asemassa oleville väestöryhmille ja kaikkein epäsuotuisimmilla alueilla, sekä erityistoimenpiteet, joilla edistetään kulttuurisen moninaisuuden hyväksyntää työpaikoilla;

g) yhteisvastuullisuuden periaatteeseen perustuvat ja kaikkien käytettävissä olevat sosiaaliturvajärjestelmät muun muassa eläkkeiden, terveyden, onnettomuuksien ja työttömyyden osalta;

h) strategiat ja politiikat, joilla torjutaan muukalaisvihaa ja erityisesti sukupuoleen, rotuun, vakaumukseen tai etniseen alkuperään perustuvaa syrjintää;

i) nuoria koskevat erityiset politiikat ja ohjelmat.

3. Osapuolet sopivat edistävänsä kansallisten suunnitelmien ja strategioiden sosiaalista yhteenkuuluvuutta koskeviin kohtiin liittyvien tietojen ja näiden kohtien muotoilun ja täytäntöönpanon onnistumista ja epäonnistumista koskevien kokemusten vaihtoa.

4. Osapuolet pyrkivät myös arvioimaan yhdessä tämän sopimuksen täytäntöönpanon vaikutusta sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen.

42 artikla

Työllisyys ja sosiaalinen suojelu

1. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä työllisyyden ja sosiaalisen suojelun edistämiseksi toimenpiteillä ja ohjelmilla, joiden tavoitteena on erityisesti

a) taata ihmisarvoinen työ kaikille;

b) luoda osallistavammat ja hyvin toimivat työmarkkinat;

c) parantaa sosiaalisen suojelun kattavuutta;

d) vaihtaa parhaita käytänteitä työntekijöiden liikkuvuuden ja eläkeoikeuksien siirron alalla;

e) edistää työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua;

f) varmistaa Kansainvälisen työjärjestön yleissopimuksissa määriteltujen työelämän perusperiaatteiden ja -oikeuksien eli työelämän perusnormien noudattaminen erityisesti siltä osin kuin on kyse järjestäytymisvapaudesta, kollektiivisesta neuvotteluoikeudesta ja syrjintäkiellosta, pakkotyön ja lapsityön poistamisesta ja miesten ja naisten tasa-arvoisesta kohtelusta;

g) puuttua epävirallisen talouden muodostamaan ongelmaan;

h) kiinnittää erityistä huomiota muita heikommassa asemassa oleviin ryhmiin ja syrjinnän torjumiseen;

i) parantaa inhimillisten voimavarojen laatua yleissivistävää ja ammatillista koulutusta kehittämällä;

j) parantaa työterveys- ja työturvallisuusoloja erityisesti työsuojeluviranomaisia vahvistamalla;

k) edistää työpaikkojen luomista ja yrittäjyyttä vahvistamalla pienten ja keskisuurten yritysten perustamisessa tarvittavaa institutionaalista kehystä ja helpottamalla luoton ja pienrahoituksen saantia.

2. Kyse voi olla kansallisista, alueellisista ja alueiden välisistä toimenpiteistä, joiden toteuttamisessa voidaan käyttää muun muassa verkottumista, vastavuoroista oppimista, hyvien toimintatapojen kartoittamista ja levittämistä, vertailukelpoisiin tilastovälineisiin ja indikaattoreihin perustuvaa tietojenvaihtoa ja työmarkkinajärjestöjen välisiä yhteyksiä.

43 artikla

Yleissivistävä ja ammatillinen koulutus

1. Osapuolet sopivat, että tämän alan yhteistyöllä pyritään

a) edistämään tasapuolisia koulutusmahdollisuuksia kaikille, mukaan luettuina nuoret, naiset, ikääntyneet, alkuperäisväestö ja vähemmistöt ja kiinnittäen erityistä huomiota yhteiskunnan huono-osaisimpiin ja syrjäytyneimpiin ryhmiin;

b) parantamaan koulutuksen laatua, missä yhteydessä etusijalle asetetaan alemman perusasteen koulutus;

c) kasvattamaan alemman perusasteen koulutuksen suorittaneiden määrää ja vähentämään pakollisen ylemmän perusasteen koulutuksen keskeyttäneiden määrää;

d) parantamaan epävirallisen oppimisen mahdollisuuksia;

e) parantamaan olemassa olevien oppilaitosten perusrakenteita ja varustusta;

f) parantamaan alkuperäisväestön koulutusta muun muassa järjestämällä monikulttuurista kaksikielistä opetusta;

g) edistämään korkea-asteen koulutusta, ammattikoulutusta ja elinikäistä oppimista.

2. Osapuolet sopivat myös edistävänsä:

a) korkea-asteen oppilaitostensa välistä yhteistyötä ja opiskelijoiden, tutkijoiden ja akateemisen henkilöstön vaihtoa olemassa olevia ohjelmia hyödyntämällä;

b) korkea-asteen oppilaitosten ja yksityisen ja julkisen sektorin välistä synergiaa sovitulla aloilla työelämään siirtymisen helpottamiseksi.

3. Osapuolet sopivat kiinnittävänsä erityistä huomiota EU:n sekä Latinalaisen Amerikan ja Karibian maiden, jäljempänä 'LAC-maat', yhteisen osaamisalueen kehittämiseen edelleen ja sellaisiin aloitteisiin kuin EU:n ja LAC-maiden yhteinen korkeakoulutusalue siten, että tarkoituksena on erityisesti edistää kokemusten ja teknisten voimavarojen vaihtoa ja yhteistä käyttöä.

44 artikla

Kansanterveys

1. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä tehokkaiden terveydenhuoltojärjestelmien, pätevän ja riittävän terveydenhuoltohenkilöstön, oikeudenmukaisten rahoitusjärjestelmien ja sosiaaliturvajärjestelmien kehittämisessä.

2. Erityistä huomiota kiinnitetään alakohdaisiin uudistuksiin ja tarpeeseen varmistaa tasapuoliset mahdollisuudet laadukkaisiin terveyspalveluihin sekä elintarvike- ja ruokaturva erityisesti muita heikommassa asemassa oleville ryhmille, kuten vammaisille, vanhuksille, naisille, lapsille ja alkuperäisväestölle.

3. Osapuolten tarkoituksena on myös tehdä yhteistyötä perusterveydenhuollon ja ennaltaehkäisyedistämiseksi hyödyntämällä kokonaisvaltaisia, myös muille toiminta-aloille ulottuvia lähestymistapoja ja toimia ja torjua erityisesti HI-virusta/aidsia, malariala, tuberkuloosia, denguekuumetta, Chagasin tautia ja muita merkittäviä tartuntatauteja ja tarttumattomia tauteja sekä kroonisia sairauksia, vähentää lapsikuolleisuutta ja parantaa äitiysterveystta sekä toteuttaa toimia sellaisilla ensisijaisilla aloilla kuin seksuaali- ja lisääntymisterveys ja sukupuolitautien ja ei-toivottujen raskauksien hoito ja estäminen edellyttäen, etteivät nämä tavoitteet ole ristiriidassa kansallisen lainsäädännön kanssa.

Lisäksi osapuolet tekevät yhteistyötä muun muassa koulutuksen, veden puhdistamisen ja terveyskysymysten aloilla.

4. Yhteistyöllä voidaan myös edistää kansainvälisen terveyslainsäädännön kehittämistä ja täytäntöönpanoa, mukaan luettuina kansainvälinen terveyssäännöstö ja tupakoinnin torjuntaa koskeva Maailman terveysjärjestön puitesopimus.

5. Osapuolten tavoitteena on perustaa julkista terveydenhuoltojärjestelmää laajemmalle ulottuvia yhteenliittymiä luomalla strategisia kumppanuuksia kansalaisyhteiskunnan ja muiden toimijoiden kanssa siten, että etusijalla ovat sairauksien ehkäisy ja terveyden edistäminen.

45 artikla

Alkuperäiskansat ja muut etniset ryhmät

1. Osapuolet sopivat kansallisia, alueellisia ja kansainvälisiä velvoitteitaan noudattaen ja

edistäen, että yhteistyötoimilla tehostetaan alkuperäiskansojen oikeuksien ja perusvapauksien suojelua ja edistämistä Yhdistyneiden kansakuntien alkuperäiskansojen oikeuksien julistuksen mukaisesti. Yhteistyötoimilla myös vahvistetaan ja edistetään vähemmistöihin ja etnisiin ryhmiin kuuluvien henkilöiden ihmisoikeuksia ja perusvapauksia.

2. Erityistä huomiota olisi kiinnitettävä köyhyden vähentämiseen ja eriarvoisuuden, syrjäytymisen ja syrjinnän torjumiseen. Yhteistyötoimien kehittämisessä olisi osapuolten kansallisten ja kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti noudatettava alkuperäiskansojen oikeuksia käsitteleviä asianmukaisia kansainvälisiä asiakirjoja ja välineitä, joihin kuuluvat toista kansainvälistä maailman alkuperäiskansojen vuosikymmentä koskeva

Yhdistyneiden kansakuntien päätöslauselma 59/174 ja, kun se on ratifioitu, itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskeva Kansainvälisen työjärjestön yleissopimus nro 169.

3. Osapuolet sopivat lisäksi, että yhteistyötoimissa otetaan järjestelmällisesti huomioon näiden kansojen sosiaalinen ja taloudellinen identiteetti ja kulttuuri-identiteetti ja että samalla varmistetaan asianmukaisesti niiden tosiasiallinen osallistuminen yhteistyötoimiin erityisesti niille kaikkein merkityksellisimmillä aloilla, kuten maan ja luonnonvarojen kestävä hoito ja käyttö, ympäristö, koulutus, terveys, kulttuuriperintö ja kulttuuri-identiteetti.

4. Yhteistyöllä pyritään edistämään alkuperäiskansojen kehitystä. Sillä pyritään myös edistämään vähemmistöjä ja etnisiä ryhmiä edustaviin järjestöihin kuuluvien henkilöiden kehitystä. Lisäksi yhteistyön tarkoituksena on vahvistaa näiden neuvottelu-, hallinto-, ja johtamisvalmiuksia.

46 artikla

Muita heikommassa asemassa olevat ryhmät

1. Osapuolet sopivat, että tämän alan yhteistyössä etusijalla ovat toimet, innovatiiviset politiikat ja hankkeet, joissa on mukana muita heikommassa asemassa olevia ryhmiä. Yhteistyöllä olisi pyrittävä edistämään inhi-

millistä kehitystä, vähentämään köyhyyttä ja torjumaan sosiaalista syrjäytymistä.

2. Yhteistyö kattaa muita heikommassa asemassa olevien ryhmien ihmisoikeuksien suojelun ja yhtäläiset mahdollisuudet, taloudellisten mahdollisuuksien luomisen köyhimmille ja inhimillisten valmiuksien kehittämiseen koulutuksen avulla tähtäävän sosiaalipolitiikan, perussosiaalipalvelujen saatavuuden, sosiaaliset turvaverkot ja oikeudenmukaisuuden siten, että erityistä huomiota kiinnitetään muun muassa vammaisiin ja heidän perheisiinsä, lapsiin, naisiin ja vanhuksiin.

47 artikla

Sukupuolten tasa-arvo

1. Osapuolet sopivat, että yhteistyöllä vahvistetaan osaltaan politiikkoja, ohjelmia ja mekanismeja, joilla pyritään miesten ja naisten tasavertaisen osallistumisen ja yhtäläisten mahdollisuuksien varmistamiseen, parantamiseen ja laajentamiseen politiikan ja yhteiskunta-, talous- ja kulttuurielämän kaikilla aloilla, ottaen erityisesti huomioon tarve varmistaa kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen tehokas täytäntöönpano. Tarvittaessa voidaan toteuttaa naisia tukevia positiivisia erityistoimia.

2. Yhteistyöllä edistetään sukupuolinäkökulman sisällyttämistä kaikkiin asiaankuuluviin yhteistyöaloihin, mukaan luettuina julkisen sektorin politiikat, kehittämisstrategiat ja -toimet sekä niiden vaikutusta mittaavat indikaattorit.

3. Yhteistyöllä pyritään myös helpottamaan miesten ja naisten tasavertaisia mahdollisuuksia käyttää kaikkia palveluja ja resursseja, jotta he voisivat hyödyntää täysimääräisesti perusoikeuksiaan muun muassa niiltä osin kuin on kyse yleissivistävästä koulutuksesta, terveydenhuollosta, ammattikoulutuksesta, työmahdollisuuksista, poliittisesta päätöksenteosta, hallintorakenteista ja yksityisyrityksistä.

4. Erityistä huomiota kiinnitetään naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja sen ehkäisyä käsitteleviin ohjelmiin.

48 artikla

Nuoriso

1. Osapuolten yhteistyöllä tuetaan kaikkia nuorisokysymyksiä käsitteleviä politiikan aloja tavoitteena estää köyhyyden ja syrjäytymisen siirtyminen sukupolvelta toiselle. Siihen sisältyy tuki perhepolitiikoille ja koulutukselle ja nuorten työmahdollisuuksien parantamiselle erityisesti köyhillä alueilla sekä sellaisten sosiaali- ja oikeusalan ohjelmien edistäminen, joilla pyritään ehkäisemään nuorisorikollisuutta ja helpottamaan uudelleensopeutumista talous- ja yhteiskuntaelämään.

2. Osapuolet sopivat edistävänsä nuorten aktiivista osallistumista yhteiskuntaan ja heidän elämäänsä vaikuttavien politiikkojen muotoiluun.

IV OSASTO

MUUTTOLIIKE

49 artikla

Muuttoliike

1. Yhteistyö perustuu osapuolten yhteisymmärryksessä tekemään tarvearviointiin, ja siinä noudatetaan alalla voimassa olevaa Euroopan unionin lainsäädäntöä ja kansallista lainsäädäntöä. Keskeisiä yhteistyöaloja ovat seuraavat:

- a) muuttoliikkeen perimmäiset syyt;
- b) kansainvälistä suojelua koskevan kansallisen lainsäädännön ja kansallisten käytäntöjen kehittäminen ja täytäntöönpano pakolaisten oikeusasemasta vuonna 1951 tehdyn Geneven yleissopimuksen ja sen vuonna 1967 tehdyn pöytäkirjan sekä muiden asiaankuuluvien kansainvälisten sopimusten määräysten noudattamiseksi ja palauttamiskieltoa koskevan periaatteen noudattamisen varmistamiseksi;
- c) maahanpääsyä koskevat säännöt sekä maahan päästettyjen henkilöiden oikeudet ja asema, maassa laillisesti asuvien henkilöiden oikeudenmukainen kohtelu ja heidän kotouttamisensa, laillisten maahanmuuttajien yleisivistävä ja ammatillinen koulutus, syrjinnän

ja muukalaisvihan vastaiset toimenpiteet ja kaikki asiaankuuluvat muuttajien ihmisoikeuksia koskevat säännökset ja määräykset;

d) tehokkaan politiikan laatiminen rahalahetysten helpottamiseksi;

e) väliaikainen muutto ja kiertomuutto sekä aivovuodon estäminen;

f) tehokkaan ja kattavan maahanmuuttoa, ihmisten salakuljetusta ja ihmiskauppaa koskevan toimintapolitiikan vahvistaminen kiinnittäen myös huomiota siihen, millä tavoin salakuljettajien ja ihmiskauppaa harjoittavien verkostoja ja rikollisjärjestöjä voidaan torjua ja toiminnan uhreja suojella ja tukea sekä mikä tahansa muu muuttoliikkeen muoto, joka ei ole kohdemaan lainsäädännön mukaista;

g) sellaisten henkilöiden, joilla ei ole lailista oleskelulupaa, palauttamine inhimillisellä, turvallisella ja kunnioittavalla tavalla heidän ihmisoikeuksiaan kaikilta osin kunnioittaen ja heidän takaisinottonsa 2 kohdan määräysten mukaisesti;

h) kotouttamiseen liittyvien parhaiden käytänteiden vaihto siltä osin kuin on kyse Euroopan unionin ja Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen välisestä muuttoliikkeestä;

i) paluumuuttajien kestävää uudelleensopeutumista tukevat toimet.

2. Kohdemaan lainsäädännön kanssa ristiriidassa olevan maahanmuuton estämistä ja valvontaa koskevan yhteistyönsä yhteydessä osapuolet sopivat myös ottavansa takaisin ne kansalaisensa, joiden oleskelu toisen osapuolen alueella on ristiriidassa tämän lainsäädännön kanssa. Tätä varten

a) jokainen Keski-Amerikka-osapuolen tasavalta ottaa pyydettyä ja ilman muita muodollisuuksia takaisin kaikki kansalaisensa, joiden oleskelu Euroopan unionin jäsenvaltion alueella on ristiriidassa kyseisen jäsenvaltion lainsäädännön kanssa, toimittaa kansalaisilleen asianmukaiset henkilöllisyysasiakirjat ja huolehtii asian edellyttämistä hallinnollisista toimista; ja

b) jokainen Euroopan unionin jäsenvaltio ottaa pyydettyä ja ilman muita muodollisuuksia takaisin kaikki kansalaisensa, joiden oleskelu Keski-Amerikka-osapuolen jonkin tasavallan alueella on ristiriidassa kyseisen tasavallan lainsäädännön kanssa, toimittaa

kansalaisilleen asianmukaiset henkilöllisyysasiakirjat ja huolehtii asian edellyttämistä hallinnollisista toimista.

3. Jos takaisin otettavalla henkilöllä ei ole kansalaisuuden osoittavaa asiakirjaa tai muuta todistetta, Euroopan unionin asianomaisen jäsenvaltion tai Keski-Amerikka-osapuolen asianomaisen tasavallan toimivaltaisen diplomaatti- tai konsuliedustuston on Keski-Amerikka-osapuolen asianomaisen tasavallan tai Euroopan unionin asianomaisen jäsenvaltion pyynnöstä järjestettävä kuulemistilaisuus, jossa henkilön kansalaisuus voidaan selvittää.

4. Osapuolet sopivat, että ne tekevät pyynnöstä mahdollisimman pian takaisinottoon sovellettavia Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltujen erityisiä velvoitteita säätelevän sopimuksen. Kyseisessä sopimuksessa käsitellään myös muiden maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden takaisinottoa.

V OSASTO

YMPÄRISTÖ, LUONNONKATASTROFIT JA ILMASTONMUUTOS

50 artikla

Ympäristöalan yhteistyö

1. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä suojellakseen ja parantaakseen ympäristön laatua paikallisella, alueellisella ja maailmanlaajuisella tasolla tavoitteenaan saavuttaa kestävä kehitys vuonna 1992 annetun, ympäristöä ja kehitystä koskevan Rion julistuksen mukaisesti.

2. Osapuolet ottavat huomioon yhteisen mutta eriytyneen vastuun periaatteen, painopisteet ja kansalliset kehittämisstrategiat ja kiinnittävät erityistä huomiota köyhyden ja ympäristön väliseen suhteeseen ja taloudellisen toiminnan ympäristövaikutuksiin sekä niihin vaikutuksiin, joita tällä sopimuksella mahdollisesti on.

3. Yhteistyössä keskitytään

a) luonnonvarojen ja ekosysteemien, myös metsien ja kalavesien, suojeluun ja kestäväan hoitoon;

b) makean veden ja meriveden, ilman ja maaperän saastumisen torjuntaan muun muassa järkevällä jäte- ja jätevesihuollolla sekä kemikaalien ja muiden vaarallisten aineiden ja materiaalien moitteettomalla hallinnalla;

c) globaaleihin kysymyksiin, kuten ilmastomuutos, otsonikato, aavikoituminen, metsäkatko, biologisen monimuotoisuuden säilyttäminen ja bioturvallisuus;

d) yhteisten aloitteiden edistämiseen ilmastomuutoksen hillitsemisen ja sen kielteisiin vaikutuksiin sopeutumisen alalla, hiilidioksidimarkkinamekanismin vahvistaminen mukaan luettuna.

4. Yhteistyötoimiin voivat kuulua muun muassa seuraavat:

a) poliittisen vuoropuhelun sekä ympäristöalan parhaiden käytänteiden ja kokemusten vaihdon edistäminen, valmiuksien kehittämisen ja instituutioiden vahvistaminen;

b) kestävä teknologian ja taitotiedon siirto ja hyödyntäminen sekä innovointia ja ympäristösuojelua edistävien kannustimien ja mekanismien kehittäminen;

c) ympäristökysymysten huomioon ottaminen muilla politiikan aloilla, myös maankäytön hallinnassa;

d) kestävien tuotanto- ja kulutusmallien edistäminen muun muassa ekosysteemien, palvelujen ja hyödykkeiden kestäväällä käytöllä;

e) toimet, joilla edistetään ympäristötietoisuutta ja -valistusta sekä kansalaisyhteiskunnan ja erityisesti paikallisyhteisöjen osallistumista ympäristönsuojeluun ja kestävä kehityksen edistämiseen;

f) ympäristönsuojeluun liittyvän alueellisen yhteistyön kannustaminen ja edistäminen;

g) sellaisten monenvälisten ympäristösopimusten täytäntöönpanon ja valvonnan tukeminen, joiden osapuolia osapuolet ovat;

h) ympäristöhallinnon sekä seuranta- ja valvontajärjestelmien vahvistaminen.

51 artikla

Luonnonkatastrofien hoito

1. Osapuolet sopivat, että tämän alan yhteistyöllä pyritään vähentämään Keski-Amerikan alttiutta luonnonkatastrofeille tukemalla alttiuden vähentämiseen ja luonnon-

katastrofeihin reagointiin liittyviä kansallisia toimia ja alueellista kehystä, parantamalla alueellisia tutkimusvalmiuksia, levittämällä parhaita käytänteitä ja hyödyntämällä kokemuksia, joita on saatu katastrofiriskien vähentämisestä, valmius-, suunnittelu-, seuranta- ja ehkäisytoimista, katastrofien vaikutusten lieventämisestä, katastrofeihin reagoinnista ja kunnostustyöstä. Yhteistyöllä tuetaan myös pyrkimyksiä yhdenmukaistaa oikeudellista kehystä kansainvälisten normien mukaisesti ja pyrkimyksiä parantaa eri instituutioiden välistä koordinaatiota ja viranomaistukea.

2. Osapuolet edistävät sellaisten strategioiden laatimista, joiden avulla pyritään vähentämään yhteiskunnan ja ympäristön haavoittuvuutta ja vahvistamaan paikallisyhteisöjen ja instituutioiden valmiuksia katastrofiriskien vähentämiseen.

3. Osapuolet kiinnittävät erityistä huomiota tarpeeseen tehostaa katastrofiriskien vähentämistoimia kaikilla politiikan aloilla, alue-suunnittelu, kunnostus ja jälleenrakentaminen mukaan luettuina.

VI OSASTO

TALOUDEN JA KAUPAN KEHITYS

52 artikla

Yhteistyö ja tekninen apu kilpailu-politiikan alalla

Tekninen apu kohdistetaan muun muassa kilpailuviranomaisten institutionaalisten valmiuksien kehittämiseen ja niiden henkilöstön kouluttamiseen, ottaen huomioon alueellinen ulottuvuus, tarkoituksena tukea kilpailuviranomaisia kilpailunrajoituksia ja yrityskeskittymiä koskevan kilpailulainsäädännön kehittämisessä ja sen tehokkaassa täytäntöönpanossa sekä kilpailun edistämisessä.

53 artikla

Tulliyhteistyö ja keskinäinen avunanto

1. Osapuolet edistävät ja helpottavat tullihallintojensa yhteistyötä varmistaakseen, että tämän sopimuksen IV osan II osaston 3 luvussa (Tullimenettelyjen ja kaupan helpotta-

minen) asetetut tavoitteet saavutetaan erityisesti tullimenettelyjen yksinkertaistamisen ja laillisen kaupan helpottamisen varmistamiseksi samalla, kun säilytetään edellytykset valvonnan suorittamiseen.

2. Yhteistyö edellyttää muun muassa seuraavaa:

a) tietojenvaihtoa tullilainsäädännöstä ja -menettelyistä erityisesti seuraavilla aloilla:

i) tullimenettelyjen yksinkertaistaminen ja nykyaikaistaminen,

ii) kauttakuljetusten helpottaminen,

iii) tulliviranomaisten suorittama teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen valvonta,

iv) suhteet liike-elämän toimijoihin,

v) tavaroiden vapaa liikkuvuus ja alueellinen yhdentyminen;

b) yhteisten aloitteiden kehittämistä yhteisesti sovitulla aloilla;

c) kaikkien asiaankuuluvien rajaviranomaisten välisen koordinoinnin edistämistä sekä kotimaassa että maiden välillä.

3. Osapuolet antavat toisilleen hallinnollista apua tullikysymyksissä tämän sopimuksen IV osan liitteen III määräysten mukaisesti.

54 artikla

Tullimenettelyjen ja kaupan helpottamiseen liittyvä yhteistyö ja tekninen apu

Osapuolet tunnustavat tullimenettelyjen ja kaupan helpottamiseen liittyvän teknisen avun tärkeyden tämän sopimuksen IV osan II osaston 3 luvussa (Tullimenettelyjen ja kaupan helpottaminen) vahvistettujen toimenpiteiden täytäntöönpanon kannalta.

Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä muun muassa seuraavilla aloilla:

a) institutionaalisen yhteistyön tehostaminen alueellisen yhdentymiskehityksen vahvistamiseksi;

b) tulliasioita (muun muassa alkuperän todistaminen ja tarkastaminen) ja teknisiä kysymyksiä koskevan asiantuntemuksen tarjoaminen toimivaltaisille viranomaisille ja niitä koskevien valmiuksien kehittäminen alueellisten tullimenettelyjen soveltamiseksi;

c) erilaisten mekanismien ja nykyaikaisten tullimenetelmien soveltaminen, mukaan luettuina riskinarviointi, sitovat ennakkopäätökset, yksinkertaistetut tavaroiden maahantuon-

ti- ja luovutusmenettelyt, tullitarkastukset ja yritysten tarkastusmenettelyt;

d) sellaisten menettelyjen ja käytäntöjen käyttöönotto, jotka kuvastavat niin pitkälti kuin käytännössä on mahdollista tullin ja kaupan alalla sovellettavia kansainvälisiä välineitä ja normeja, kuten WTO:n sääntöjä ja Maailman tullijärjestön, jäljempänä 'WCO', välineitä ja normeja, muun muassa tullimenettelyjen yksinkertaistamista ja yhdenmukaistamista koskevaa kansainvälistä yleissopimusta, sellaisena kuin se on muutettuna, jäljempänä 'tarkistettu Kioton yleissopimus', sekä maailmankaupan turvaamista ja helpottamista koskevaa WCO:n normikehystä;

e) tietojärjestelmät ja tullimenettelyjen ja muiden kauppaan liittyvien menettelyjen automatisointi.

55 artikla

Teollis- ja tekijänoikeuksiin ja teknologian siirtoon liittyvä yhteistyö ja tekninen apu

1. Osapuolet tunnustavat teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyvän yhteistyön ja teknisen avun tärkeyden ja sopivat tekevänsä yhteistyötä muun muassa seuraavissa asioissa:

a) institutionaalisen yhteistyön tehostaminen (esimerkiksi Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen teollis- ja tekijänoikeuksista vastaavien virastojen välillä), mikä helpottaa tietojen vaihtoa teollis- ja tekijänoikeuksia koskevasta lainsäädännöstä ja muista asiaankuuluvista suojelu- ja täytäntöönpanosäännöistä;

b) teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyvien yhteyksien ja yhteistyön edistäminen ja helpottaminen, mikä käsittää myös tietojen edistämisen ja levittämisen muun muassa liiketoimijoiden, kansalaisyhteiskunnan toimijoiden, kuluttajien ja oppilaitosten välillä ja keskuudessa;

c) teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanoon liittyvien valmiuksien kehittäminen ja alan koulutus (esimerkiksi tuomareille, syyttäjille,ulli- ja poliisiviranomaisille);

d) Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen teollis- ja tekijänoikeuksista vastaavien virastojen sähköisten järjestelmien kehittämiseen ja parantamiseen tähtäävä yhteistyö;

e) tietojenvaihtoon liittyvä yhteistyö ja alueellista yhdentymistä koskevan asiantunte-

muksen ja teknisen avun tarjoaminen teollis- ja tekijänoikeuksien alalla.

2. Osapuolet tunnustavat tulliasioissa tehtävän yhteistyön tärkeyden ja sitoutuvat sen vuoksi edistämään ja helpottamaan yhteistyötä, jonka tavoitteena on varmistaa teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyvien rajoitustenpiteiden soveltaminen erityisesti lisäämällä tullihallintojen välistä tietojenvaihtoa ja koordinointia. Yhteistyöllä pyritään tehostamaan ja nykyaikaistamaan Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen tullitoimintaa.

3. Osapuolet tunnustavat myös teknologian siirtoon liittyvän teknisen yhteistyön ja avun tärkeyden teollis- ja tekijänoikeuksien vahvistamisessa ja sopivat muun muassa seuraavista yhteistyömuodoista:

a) osapuolet edistävät teknologian siirtoa hyödyntämällä akateemisia, ammatillisia ja/tai yritysten vaihto-ohjelmia, joilla EU-osapuolen tietämystä pyritään siirtämään Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltoihin;

b) osapuolet tunnustavat, että on tärkeää luoda mekanismeja, joilla tuetaan ja edistetään suoria ulkomaisia sijoituksia Keski-Amerikka-osapuolen tasavalloissa erityisesti innovatiivisilla ja huipputeknologian aloilla. EU-osapuoli pyrkii parhaansa mukaan tarjoamaan alueensa instituutioille ja yrityksille kannustimia, joiden tarkoituksena on edistää ja tukea teknologian siirtoa Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen instituutioille ja yrityksille siten, että nämä maat pystyvät rakentamaan toimivan teknologiaperustan;

c) EU-osapuoli helpottaa ja edistää lisäksi ohjelmia, joilla pyritään käynnistämään Keski-Amerikassa tutkimus- ja kehittämistoimia alueen tarpeisiin vastaamiseksi muun muassa lääkkeiden saatavuuden sekä väestön kehityksen kannalta tarpeellisen infrastruktuurin ja teknologian kehittämisen aloilla.

56 artikla

Sijoittautumista, palvelukauppaa ja sähköistä kauppaa koskeva yhteistyö

1. Osapuolet tunnustavat teknisen yhteistyön ja avun tärkeyden IV osan III osastoon (Sijoittautuminen, palvelukauppa ja sähköinen kauppa) sisältyvien sitoumusten täytäntöönpanon helpottamisessa ja siinä luotujen

mahdollisuuksien hyödyntämisessä parhaalla mahdollisella tavalla sekä tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamisessa.

2. Yhteistyöllä tuetaan teknistä apua, koulutusta ja valmiuksien kehittämistä muun muassa seuraavilla osa-alueilla:

a) toimet, joilla parannetaan Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen palveluntarjoajien mahdollisuuksia kerätä tietoja EU-osapuolen säännöistä ja standardeista Euroopan unionin, sen jäsenvaltioiden ja sitä alemmalla tasolla ja noudattaa tällaisia sääntöjä ja standardeja;

b) toimet, joilla parannetaan Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen palveluntarjoajien vientikapasiteettia siten, että kiinnitetään erityistä huomiota pienten ja keskisuurten yritysten tarpeisiin;

c) toimet, joilla helpotetaan EU-osapuolen ja Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen palveluntarjoajien välistä vuorovaikutusta ja vuoropuhelua;

d) kelpoisuusehtojen ja standardien tarpeeseen vastaaminen niillä aloilla, joiden osalta tässä sopimuksessa on tehty sitoumuksia;

e) tietojen ja kokemusten vaihdon edistäminen ja tarvittaessa teknisen avun antaminen siltä osin kuin on kyse säännösten ja määräysten laatimisesta ja täytäntöönpanosta kansallisella tai alueellisella tasolla;

f) EU-osapuolen ja Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen välisiä sijoituksia edistävien välineiden luominen ja Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen sijoitustoiminnan edistämislaitosten kapasiteetin parantaminen.

57 artikla

Kaupan teknisiin esteisiin liittyvä yhteistyö ja tekninen apu

Osapuolet tunnustavat kaupan teknisiin esteisiin liittyvän teknisen yhteistyön ja avun tärkeyden ja sopivat tekemänsä yhteistyötä muun muassa seuraavilla osa-alueilla:

a) asiantuntemuksen tarjoaminen, valmiuksien kehittäminen, johon kuuluu myös asiainkuuluvan infrastruktuurin kehittäminen ja vahvistaminen, sekä koulutus ja tekninen apu teknisten määräysten, standardoinnin, vaatimustenmukaisuuden arvioinnin, akkreditoin-

nin ja metrologian aloilla. Tämä saattaa käsittää myös toimia, joilla helpotetaan Euroopan unionin vaatimusten ymmärtämistä ja niiden noudattamista erityisesti pienissä ja keskisuurissa yrityksissä;

b) toimet, joilla tuetaan kaupan teknisiä esteitä koskevan lainsäädännön ja niihin liittyvien menettelyjen yhdenmukaistamista Keski-Amerikassa ja helpotetaan tavaroiden liikumista alueen sisällä;

c) toimet, joilla edistetään Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen edustajien aktiivista osallistumista alan kansainvälisten järjestöjen työhön tavoitteena lisätä kansainvälisten standardien käyttöä;

d) tietojen, kokemusten ja hyvien toimintatapojen vaihtaminen tämän sopimuksen IV osan II osaston 4 luvun (Kaupan tekniset esteet) täytäntöönpanon helpottamiseksi. Tähän voivat kuulua myös kaupan helpottamiseen tähtäävät ohjelmat yhteisen edun mukaisilla, 4 luvun soveltamisalaan kuuluvilla aloilla.

58 artikla

Julkisia hankintoja koskeva yhteistyö ja tekninen apu

Osapuolet tunnustavat julkisiin hankintoihin liittyvän yhteistyön ja teknisen avun tärkeyden ja sopivat tekemänsä yhteistyötä seuraavasti:

a) osapuolten suostumuksella ne tehostavat institutionaalista yhteistyötä ja helpottavat julkisia hankintoja koskevaan oikeudelliseen kehykseen liittyvää tietojenvaihtoa sekä ottavat mahdollisesti käyttöön vuoropuhelumekanismin;

b) osapuolen pyynnöstä ne järjestävät valmiuksien kehittämiseen liittyviä toimia ja koulutusta, mukaan luettuna yksityiselle sektorille järjestettävä koulutus kilpailuun perustuviin julkisten hankintojen innovatiivisista muodoista;

c) ne tukevat tämän sopimuksen IV osan V osaston (Julkiset hankinnat) määräyksiin liittyviä, Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen julkiselle ja yksityiselle sektorille ja kansalaisyhteiskunnalle suunnattuja tiedotustoimia, joissa käsitellään Euroopan unionin hankintajärjestelmiä ja Keski-Amerikan tava-

ran- tai palveluntoimittajille tarjolla olevia mahdollisuuksia Euroopan unionissa;

d) ne tukevat sellaisen julkisiin hankintoihin liittyviä tietoja tarjoavan keskitetyn palvelupisteen kehittämistä, perustamista ja toimintaa, joka kattaa koko Keski-Amerikan alueen. Tämä keskitetty palvelupiste toimii tämän sopimuksen IV osan V osaston (Julki-set hankinnat) 212 artiklan 1 kohdan d alakohdassa, 213 artiklassa, 215 artiklan 4 kohdassa ja 223 artiklan 2 kohdassa määritellyllä tavalla;

e) ne parantavat keskus- ja aluetason tai muiden julkisten hankintayksiköiden teknisiä valmiuksia.

59 artikla

Kalastus- ja vesiviljelyalaa koskeva yhteistyö ja tekninen apu

1. Osapuolet tunnustavat taloudellisen, teknisen ja tieteellisen yhteistyön tärkeyden kalastus- ja vesiviljelyalan kestävän kehityksen kannalta. Tällä yhteistyöllä olisi pyrittävä erityisesti

a) edistämään kalavarojen kestävää hyödyntämistä ja hoitoa;

b) edistämään kalastuksen hoidon parhaita käytänteitä;

c) parantamaan tiedonkeruuta, jotta kalavarojen arvioinnissa ja hoidossa voitaisiin ottaa huomioon parhaat saatavilla olevat tieteelliset tiedot;

d) vahvistamaan seuranta-, valvonta- ja tarkkailujärjestelmää;

e) torjumaan laitonta, ilmoittamatonta ja sääntelemätöntä kalastusta (LIS-kalastusta).

2. Yhteistyöhön voivat kuulua muun muassa seuraavat toimet:

a) kalavarojen kestävää hoitoa edistävän teknisen asiantuntemuksen ja tuen tarjoaminen ja valmiuksien kehittäminen, mukaan luettuna vaihtoehtoisen kalastustoiminnan kehittäminen;

b) tietojen ja kokemusten vaihto ja valmiuksien kehittäminen kalastus- ja vesiviljelyalan kestävän sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen edistämiseksi. Erityistä huomiota kiinnitetään pienimuotoisen kalastuksen ja vesiviljelyn vastuulliseen kehittämiseen ja niiden tuotteiden ja toiminnan monipuolista-

miseen, mikä käsittää myös muun muassa jalostusteollisuuden;

c) institutionaalisen yhteistyön tukeminen ja kalastus- ja vesiviljelyalan oikeudelliseen kehikseen, myös mahdollisiin alan kansainvälisiin sopimuksiin, liittyvän tietojenvaihdon helpottaminen;

d) yhteistyön tehostaminen sellaisissa kansainvälisissä järjestöissä ja sellaisten kansallisten ja alueellisten kalastusjärjestöjen kanssa, jotka tarjoavat teknistä apua, kuten työpaikkoja ja selvityksiä, jotta voitaisiin varmistaa, että kansainvälisten oikeudellisten välineiden tuoma lisäarvo merivarojen asianmukaisen hoidon varmistamisessa ymmärretään paremmin.

60 artikla

Käsiteollisuustuotteita koskeva yhteistyö ja tekninen apu

Osapuolet tunnustavat sellaisten yhteistyöohjelmien tärkeyden, joiden avulla edistetään Keski-Amerikka-osapuolen tasavalloissa valmistettujen käsiteollisuustuotteiden mahdollisuuksia hyötyä tästä sopimuksesta. Yhteistyössä voitaisiin keskittyä erityisesti seuraaviin osa-alueisiin:

a) Keski-Amerikan käsiteollisuustuotteiden markkinoillepääsymahdollisuuksia helpottavien valmiuksien kehittäminen;

b) käsiteollisuustuotteiden valmistukseen ja vientiin liittyvien valmiuksien kehittäminen vienninedistämisestä ja erityisesti kaupunkija maaseutualueilla sijaitsevien mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten, jäljempänä 'mikroja pk-yritykset', tukemisesta vastaavissa Keski-Amerikan toimielimissä muun muassa siltä osin kuin on kyse Euroopan unionin markkinoilla sovellettavista tulimenettelyistä ja teknisistä vaatimuksista;

c) näiden kulttuurituotteiden säilyttämisen edistäminen;

d) käsiteollisuustuotteita valmistavien mikro- ja pk-yritysten tukemisen edellyttämän infrastruktuurin kehittämisen tukeminen;

e) valmiuksien kehittäminen koulutusohjelmien avulla käsiteollisuustuotteiden tuottajien liiketoimintakyvyn parantamiseksi.

*61 artikla***Luonnonmukaisia tuotteita koskeva yhteistyö ja tekninen apu**

Osapuolet tunnustavat yhteistyöohjelmien tärkeyden Keski-Amerikka-osapuolen tasavalloissa tuotetuille luonnonmukaisille tuotteille tästä sopimuksesta mahdollisesti koituvien etujen lisäämisessä. Yhteistyössä voitaisiin keskittyä erityisesti muun muassa seuraaviin osa-alueisiin:

a) Keski-Amerikan luonnonmukaisten tuotteiden markkinoillepääsymahdollisuuksia helpottavien valmiuksien kehittäminen;

b) luonnonmukaisten tuotteiden tuottamiseen ja vientiin liittyvien valmiuksien kehittäminen vienninedistämisestä ja erityisesti kaupunki- tai maaseutualueilla sijaitsevien mikro- ja pk-yritysten tukemisesta vastaavissa Keski-Amerikan toimielimissä muun muassa siltä osin kuin on kyse Euroopan unionin markkinoilla sovellettavista tullimenettelyistä, teknisistä määräyksistä ja laatuvaatimuksista;

c) luonnonmukaisia tuotteita valmistavien mikro- ja pk-yritysten tukemisen edellyttämän infrastruktuurin kehittämisen tukeminen;

d) valmiuksien kehittäminen koulutusohjelmien avulla luonnonmukaisten tuotteiden tuottajien liiketoimintakyvyn parantamiseksi;

e) yhteistyö jakeluverkostojen luomisessa Euroopan unionin markkinoille.

*62 artikla***Elintarvikkeiden turvallisuuteen, terveys- ja kasvinsuojeluasioihin ja eläinten hyvinvointia koskeviin kysymyksiin liittyvä yhteistyö ja tekninen apu**

1. Tämän alan yhteistyön tavoitteena on vahvistaa osapuolten valmiuksia terveys- ja kasvinsuojelualaan ja eläinten hyvinvointiin liittyvissä asioissa tarkoituksena parantaa mahdollisuuksia päästä toisen osapuolen markkinoille samalla, kun säilytetään ihmisten, eläinten ja kasvien suojelun taso ja turvataan eläinten hyvinvointi.

2. Yhteistyöhön voivat kuulua muun muassa seuraavat toimet:

a) toimet, joilla tuetaan terveys- ja kasvinsuojeluasioita koskevan lainsäädännön ja niihin liittyvien menettelyjen yhdenmukaistamista Keski-Amerikassa ja helpotetaan tavaroiden liikkumista alueen sisällä;

b) lainsäädännöllisiin ja teknisiin valmiuksiin liittyvän asiantuntemuksen tarjoaminen tarkoituksena kehittää lainsäädäntöä ja varmistaa sen noudattaminen, kehittää terveys- ja kasvinsuojelualan valvontajärjestelmiä (mukaan luettuina taudinhävittämisohjelmat, elintarviketurvallisuusjärjestelmät ja hälytysilmoitukset), ja eläinten hyvinvointiin liittyvän asiantuntemuksen tarjoaminen;

c) institutionaalisten ja hallinnollisten valmiuksien kehittämisen ja vahvistamisen tukeminen Keski-Amerikassa sekä alueellisella että kansallisella tasolla alueen terveystilanteen ja kasvinterveydellisen aseman parantamiseksi;

d) toimet, joilla kehitetään kunkin Keski-Amerikka-osapuolen tasavallan valmiuksia täyttää terveys- ja kasvinsuojeluvaatimukset siten, että tarkoituksena on parantaa niiden mahdollisuuksia päästä toisen osapuolen markkinoille samalla, kun säilytetään suojelun taso;

e) neuvonta ja tekninen apu, joka koskee Euroopan unionin terveys- ja kasvinsuojelualan sääntelyjärjestelmää ja Euroopan unionin markkinoiden edellyttämien vaatimusten täytäntöönpanoa.

3. Tämän sopimuksen IV osan II osaston (Tavaroiden kauppa) 5 luvussa (Terveys- ja kasvinsuojelutoimet) perustettu terveys- ja kasvinsuojeluasioiden alakomitea tekee ehdotuksen yhteistyötarpeista työohjelman laatimista varten.

4. Assosiaatiokomitea seuraa tämän artiklan mukaisesti aloitetun yhteistyön edistymistä ja toimittaa seurannan tulokset terveys- ja kasvinsuojeluasioiden alakomitealle.

*63 artikla***Kauppaan ja kestäväan kehitykseen liittyvä yhteistyö ja tekninen apu**

1. Osapuolet tunnustavat, että yhteistyö ja tekninen apu kaupan ja työvoima-asioiden sekä kaupan ja ympäristöasioiden aloilla on tärkeää, jotta tämän sopimuksen IV osan VIII

osaston (Kauppa ja kestävä kehitys) tavoitteet voitaisiin saavuttaa.

2. Täydennyksenä tämän sopimuksen III osan III osastossa (Sosiaalinen kehitys ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus) ja V osastossa (Ympäristö, luonnonkatastrofit ja ilmastonmuutos) yksilöityihin toimiin osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä muun muassa tukemalla teknistä apua, koulutusta ja valmiuksien kehittämistä esimerkiksi seuraavilla osa-alueilla:

a) toimet, joilla tuetaan ympäristönsuojelua ja ihmisarvoisia työoloja edistävien kannustimien kehittämistä erityisesti edistämällä laillista ja kestävää kauppaa esimerkiksi reilun ja eettisen kaupan järjestelmien avulla, myös sellaisten, joissa yrityksiltä edellytetään yhteiskunnallista vastuuta ja vastuuvollisuutta, sekä näihin liittyvien tuotemerkintä- ja markkinointialoitteiden avulla;

b) kauppaaan liittyvien yhteistyömekanismien edistäminen osapuolten sopimalla tavalla tarkoituksena tukea nykyisen ja tulevan kansainvälisen ilmastonmuutosta koskevan järjestelmän täytäntöönpanoa;

c) kestävästi hoidetuista luonnonvaroista saatavien tuotteiden kaupan edistäminen muun muassa luonnonvaraista kasvistoa ja eläimistöä, kalavaroja ja laillisesti ja kestävästi tuotetun puutavaran sertifiointia koskevilla tehokkailla toimenpiteillä. Erityistä huomiota on kiinnitettävä vapaaehtoisuuteen perustuviin ja joustaviin mekanismeihin ja markkinointialoitteisiin, joiden tarkoituksena on edistää ympäristön kannalta kestäviä tuotantojärjestelmiä;

d) institutionaalisen kehityksen lujittaminen, monenvälisten ympäristösopimusten ja ympäristösäännösten täytäntöönpanoa ja noudattamisen valvontaa koskevien politiikkojen ja ohjelmien kehittäminen ja täytäntöönpano osapuolten sopimalla tavalla ja sellaisten toimenpiteiden kehittäminen, joilla pyritään torjumaan ympäristöön vaikuttavaa laitonta kauppaa muun muassa valvonnan ja tulliyhteistyön keinoin;

e) institutionaalisen kehityksen lujittaminen, työelämän perusperiaatteita ja -oikeuksia (järjestäytymisvapaus ja kollektiivinen neuvottelu-oikeus, pakkotyön ja lapsityön poistaminen, työmarkkinoilla tapahtuvan syrjinnän kieltäminen) koskevien toimintalinjojen

ja ohjelmien kehittäminen ja täytäntöönpano ja Kansainvälisen työjärjestön, jäljempänä 'ILO', yleissopimusten ja työlaainsäädännön täytäntöönpano ja noudattamisen valvonta osapuolten sopimalla tavalla;

f) kestävyysarviointien menetelmien ja indikaattoreiden kehittämistä koskevan näkemystenvaihdon helpottaminen ja sellaisten aloitteiden tukeminen, joiden tavoitteena on tarkastella, seurata ja arvioida yhdessä tämän sopimuksen IV osan vaikutusta kestäväan kehitykseen;

g) kauppaa ja kestävää kehitystä koskeviin asioihin liittyvien institutionaalisten valmiuksien vahvistaminen ja näistä asioista kansalaisyhteiskunnan kanssa käytävää vuoropuhelua varten sovittujen menettelyjen järjestämisen ja helpottamisen tukeminen.

64 artikla

Teollisuusyhteistyö

1. Osapuolet sopivat, että teollisuusyhteistyöllä edistetään Keski-Amerikan teollisuuden ja sen eri osa-alueiden nykyaikaistamista ja rakenneuudistusta sekä talouden toimijoiden välistä teollista yhteistyötä pyrkimyksenä vahvistaa yksityistä sektoria samalla, kun edistetään ympäristön suojelua.

2. Teollisuusyhteistyötä koskevilla aloitteissa otetaan huomioon osapuolten määrittämät painopisteet. Niissä otetaan huomioon teollisuuden kehityksen alueelliset näkökohdat ja edistetään tarvittaessa rajat ylittäviä kumppanuussuhteita. Aloitteilla pyritään erityisesti luomaan sopiva kehys liikkeenjohdollisen osaamisen parantamista ja markkinoiden ja yritysten toimintaolosuhteiden avoimuuden lisäämistä varten.

65 artikla

Energia (mukaan luettuna uusiutuva energia)

1. Osapuolet sopivat, että niiden yhteisenä tavoitteena on edistää energia-alan yhteistyötä kansallista lainsäädäntöä noudattaen erityisesti sellaisilla aloilla kuin kestävät, puhtaat ja uusiutuvat energialähteet, energiatehokkuus, energiansäästöteknologia, maaseudun

sähköistys ja energiamarkkinoiden alueellinen yhdentyminen sekä muut osapuolten yksilöimät alat.

2. Yhteistyö voi käsittää muun muassa seuraavat osa-alueet:

a) energiapolitiikan suunnittelu ja muotoilu, mikä sisältää alueellisesti merkittävät yhteenliitetyt infrastruktuurit, energiahuollon parantamisen ja monipuolistamisen sekä energiamarkkinoiden parantamisen mukaan luettuna energian kauttakuljetuksen, siirron ja jakelun helpottaminen Keski-Amerikka-osapuolen tasavalloissa;

b) energia-alan hallinto ja koulutus sekä teknologian ja taitotiedon siirto, mukaan luettuna käynnissä oleva työ energiantuotannon päästöihin ja energiatehokkuuteen liittyvien standardien kehittämiseksi;

c) energiansäästön, energiatehokkuuden ja uusiutuvien energialähteiden käytön edistäminen sekä energian tuotannon ja kulutuksen ympäristövaikutusten selvittäminen erityisesti siltä osin kuin on kyse vaikutuksista biologiseen monimuotoisuuteen, metsätalouteen ja maankäytön muutoksiin;

d) puhtaan kehityksen mekanismien käytön edistäminen ilmastomuutosta ja ilmastovaihtelua koskevien aloitteiden tukena.

66 artikla

Yhteistyö kaivostoiminnan alalla

Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä kaivostoiminnan alalla lainsäädäntöjään ja sisäisiä menettelyjään noudattaen ja ottaen huomioon tiettyjä kestävään kehitykseen sekä ympäristön suojeluun ja säilyttämiseen liittyviä näkökohtia ja pyrkivät tämän yhteistyön puitteissa muun muassa edistämään tietojen, asiantuntijoiden ja kokemusten vaihtoa sekä teknologian kehittämistä ja siirtoa.

67 artikla

Reilu ja kestävä matkailu

1. Osapuolet tunnustavat matkailualan merkityksen paikallisyhteisöjen sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen kautta tapahtuvassa köyhyyden vähentämisessä sekä alan yritys-toiminnan kehittämiseen liittyvät huomatta-

vat taloudelliset mahdollisuudet molemmilla alueilla.

2. Tässä tarkoituksessa ne sopivat edistäväänsä reilua ja kestävä matkailua ja tukemansa erityisesti

a) matkailun sosiaalis-taloudellisten hyötyjen optimointiin tähtäävien politiikkojen kehittämistä;

b) matkailutuotteiden luomista ja vakiinnuttamista tarjoamalla muita kuin rahoituspalveluja, koulutusta sekä teknistä apua ja teknisiä palveluja;

c) ympäristö-, kulttuuri- ja sosiaalineläkökohtien ottamista huomioon matkailualan kehittämisessä, mukaan luettuna kulttuuriperinnön ja luonnonvarojen suojelu ja edistäminen;

d) paikallisyhteisöjen osallistumista matkailun kehittämiseen erityisesti maaseutu- ja yhteisömatkailun ja ekomatkailun aloilla;

e) markkinointi- ja edistämistrategioita, institutionaalisten valmiuksien ja inhimillisten voimavarojen kehittämistä sekä kansainvälisten normien käytön lisäämistä;

f) julkisen ja yksityisen sektorin välisen yhteistyön ja kumppanuuksien edistämistä;

g) matkailun kansallista ja alueellista kehittämistä ohjaavien suunnitelmien kehittämistä;

h) tietotekniikan käytön lisäämistä matkailualalla.

68 artikla

Yhteistyö liikenteen alalla

1. Osapuolet sopivat, että tämän alan yhteistyössä keskitytään liikennejärjestelmien ja niihin liittyvän infrastruktuurin, myös rajanylityspaikkojen, rakenteelliseen uudistamiseen ja nykyaikaistamiseen, matkustaja- ja tavaraliikenteen helpottamiseen ja parantamiseen ja kaupunki-, lento-, meri-, sisävesi-, rautatie- ja maantieliikennemarkkinoille pääsyn parantamiseen kehittämällä liikenteen hallinnan toiminnallisia ja hallinnollisia näkökohtia ja edistämällä korkeatasoisten toimintanormien noudattamista.

2. Yhteistyö voi käsittää seuraavat osa-alueet:

a) tietojenvaihto osapuolten toimintalinjoista erityisesti kaupunkiliikenteen, multi-

modaaliliikenneverkkojen yhteenliittämisen ja yhteentoimivuuden sekä muiden molemmille tärkeiden kysymysten osalta;

b) sisävesiväylien, maanteiden, rautateiden, satamien ja lentokenttien hallinto, alan viranomaisten asianmukainen yhteistyö mukaan lukien;

c) maailmanlaajuiseen satelliittinavigointijärjestelmään (GNSS) ja kaupunkien joukko-liikennekeskuksiin liittyvän eurooppalaisen teknologian siirtoon keskittyvät hankkeet;

d) turvallisuutta ja ympäristön pilaantumisen ehkäisyä koskevien normien parantaminen, mikä käsittää myös kansainvälisten normien noudattamisen valvonnan tehostamiseen tähtäävän yhteistyön sopivilla kansainvälisillä foorumeilla;

e) lento- ja meriliikenteen kehitystä edistävät toimet.

69 artikla

Verotusalan hyvä hallintotapa

Osapuolet pyrkivät toimivaltuuksiensa rajoissa parantamaan verotusalan kansainvälistä yhteistyötä helpottaakseen lainmukaisten verotulojen keräämistä ja kehittääkseen toimenpiteitä tämän sopimuksen II osan 22 artiklassa mainittujen yhteisten, kansainvälisesti sovittujen verotusalan hyvän hallintotavan periaatteiden tehokkaan noudattamisen varmistamiseksi.

70 artikla

Mikroyritykset ja pienet ja keskisuuret yritykset

Osapuolet tunnustavat, että maaseudulla ja kaupungeissa toimivat mikro- ja pk-yritykset ja niiden etujärjestöt myötävaikuttavat köyhyyden vähenemisen ja työpaikkojen luomisen kautta sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen, ja sopivat edistävänsä niiden kilpailukykyä ja osallistumista kansainvälisille markkinoille tarjoamalla muita kuin rahoituspalveluja, koulutusta ja teknistä apua muun muassa seuraavien yhteistyötoimien avulla:

a) tekninen apu ja muut liiketoiminnan kehittämispalvelut;

b) mikro- ja pk-yritysten perustamisen ja toiminnan edellyttämien paikallisten ja alueellisten institutionaalisten kehysten vahvistaminen;

c) toimet, joilla tuetaan mikro- ja pk-yritysten osallistumista paikallisille ja kansainvälisille tavaroiden ja palveluiden markkinoille tarjoamalla niille mahdollisuuksia osallistua messuille, kauppavaltuuskuntiin ja muihin myynninedistämisjärjestelmiin;

d) toimet, joilla tuetaan tuotantoyhteyksien kehittämistä;

e) kokemusten ja parhaiden käytäntöjen vaihdon edistäminen;

f) yhteisten sijoitusten, kumppanuuksien ja yritysverkostojen kannustaminen;

g) mikro- ja pk-yritysten rahoituksensaantia haittaavien esteiden määrittäminen ja poistaminen ja uusien rahoitusmekanismien luominen;

h) teknologian ja tietämyksen siirron edistäminen;

i) innovaatioiden sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan tukeminen;

j) laadunhallintajärjestelmien käytön tukeminen.

71 artikla

Pienluottoja ja pienrahoitusta koskeva yhteistyö

Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että tuuloerojen vähentämiseen pyritään pienrahoituksella ja pienluotto-ohjelmilla, jotka lisäävät itsenäistä ammatinharjoittamista ja ovat osoittautuneet tehokkaiksi välineiksi köyhyyden poistamisessa ja talouskriisien kielteisten vaikutusten vähentämisessä, koska ne mahdollistavat laajemman osallistumisen talouden toimintaan. Yhteistyö käsittää seuraavat osa-alueet:

a) kokemusten ja asiantuntemuksen vaihtoeettisen pankkitoiminnan ja yhteistoiminnallisen ja keskinäisesti hallinnoidun yhteisökeskeisen pankkitoiminnan sekä kestävien pienrahoitusohjelmien vahvistamisen alalla, mikä käsittää myös sertifiointi-, seuranta- ja validointiohjelmat;

b) pienluottojen saanti, missä yhteydessä tarkoituksena on parantaa pankkien ja muiden rahoituslaitosten tarjoamien rahoituspal-

velujen saatavuutta kannustimien ja riskinhallintaohjelmien avulla;

c) kokemusten vaihto politiikoista ja vaihtoehtoisesta lainsäädännöstä, joilla edistetään eettisen ja yhteiskunnan heikompiosaisten tarpeista lähtevän pankkitoiminnan luomista.

VII OSASTO

ALUEELLINEN YHDENTYMINEN

72 artikla

Yhteistyö alueellisen yhdentymisen alalla

1. Osapuolet sopivat, että tämän alan yhteistyöllä pyritään vahvistamaan Keski-Amerikan alueellisen yhdentymisprosessin kaikkia osatekijöitä ja erityisesti tukemaan alueen yhteismarkkinoiden muodostamista ja toteutusta siten, että tavoitteena on vähitellen luoda talousliitto.

2. Yhteistyöllä tuetaan Keski-Amerikan yhdentymisprosessiin liittyviä toimia ja erityisesti yhteisten toimielinten ja niiden välisten suhteiden kehittämistä ja vahvistamista toimielinten tehokkuuden, tarkastettavuuden ja avoimuuden parantamiseksi.

3. Yhteistyöllä lisätään kansalaisyhteiskunnan osallistumista yhdentymisprosessiin osapuolten määrittelemien edellytysten mukaisesti ja siihen sisältyy tuki kuulemismenettelyille ja valistuskampanjoille.

4. Yhteistyöllä edistetään yhteisten politiikkojen kehittämistä ja oikeudellisten kehysten yhdenmukaistamista siltä osin, kun ne kuuluvat Keski-Amerikan yhdentymistä ohjaavien välineiden alaan, talouteen liittyvät alakohtaiset politiikat kuten kauppa, tulli, maatalous, energia, liikenne, viestintä ja kilpailu mukaan luettuina, ja tuetaan makrotaloudellisten politiikkojen yhteensovittamista muun muassa rahapolitiikan, finanssipolitiikan ja julkisen talouden aloilla. Yhteistyöllä voidaan myös edistää alakohtaisten politiikkojen yhteensovittamista kuluttajansuojan, ympäristön, sosiaalisen yhteenkuuluvuuden, turvallisuuden sekä luonnonriskien ja -katastrofien ehkäisyn ja niihin reagoinnin aloilla. Erityistä huomiota kiinnitetään sukupuolinäkökohtiin.

5. Yhteistyöllä voidaan edistää investointeja yhteiseen infrastruktuuriin ja yhteisiin verkkoihin erityisesti Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen rajoilla.

73 artikla

Alueellinen yhteistyö

Osapuolet sopivat käyttävänsä kaikkia olemassa olevia yhteistyövälineitä edistääkseen toimia, joiden tarkoituksena on aktiivisen yhteistyön kehittäminen EU-osapuolen ja Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen välille ja, vaikeuttamatta yhteistyötä sopimuspuolten välillä, Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen ja muiden Latinalaisen Amerikan ja Karibian maiden ja/tai alueiden välille kaikilla tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla yhteistyöaloilla. Tavoitteena on se, että alueelliset ja kahdenväliset yhteistyötöimet täydentävät toisiaan.

VIII OSASTO

KULTTUURI- JA AUDIOVISUAALIALAN YHTEISTYÖ

74 artikla

Kulttuuri- ja audiovisuaalialan yhteistyö

1. Osapuolet sitoutuvat lainsäädäntönsä rajoissa edistämään kulttuuriyhteistyötä vastavuoroisen ymmärtämyksen ja tasapainoisen kulttuurivaihdon lisäämiseksi sekä edistämään kulttuuritoimintojen, -hyödykkeiden ja -palveluiden sekä taiteilijoiden ja kulttuurialan ammattilaisten liikkuvuutta, EU-osapuolen ja Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen muut kansalaisyhteiskunnan järjestöt mukaan luettuina.

2. Osapuolet edistävät kulttuurienvälistä vuoropuhelua EU-osapuolen ja Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen yksityishenkilöiden, kulttuuri-instituutioiden ja kansalaisyhteiskuntaa edustavien järjestöjen välillä.

3. Kulttuurien monimuotoisuutta edistääkseen osapuolet tukevat toimien koordinointia Unescon yhteydessä muun muassa neuvotteilla, jotka koskevat kulttuuri-ilmaisujen

moninaisuuden suojelemisesta ja edistämisestä tehdyn Unescon yleissopimuksen ratifiointia ja täytäntöönpanoa EU-osapuolen alueella ja Keski-Amerikka-osapuolen tasavalloissa. Yhteistyö käsittää myös kulttuurien monimuotoisuuden edistämisen, myös siltä osin kuin on kyse alkuperäiskansoista ja muiden erityisryhmien kulttuurikäytännöistä sekä opetuksesta alkuperäiskielillä.

4. Osapuolet sopivat edistävänsä yhteistyötä audiovisuaalialalla ja viestimien, myös radion ja lehdistön, alalla toteuttamalla yhteisiä toimia, jotka koskevat koulutusta sekä audiovisuaalialan kehittämistä ja tuotanto- ja leviystoimintaa, opetus- ja kulttuuriala mukaan luettuina.

5. Yhteistyössä noudatetaan asianmukaisia kansallisia tekijänoikeussäännöksiä ja alalla sovellettavia kansainvälisiä sopimuksia.

6. Tämän alan yhteistyöhön kuuluu myös muun muassa luonnon- ja kulttuuriperinnön (aineellisen ja aineettoman) suojeleminen ja edistäminen, mikä käsittää myös kulttuuriperinnön laittoman kaupan estämisen ja torjumisen asiaa koskevien kansainvälisten asiakirjojen mukaisesti.

7. Tämän sopimuksen liitteenä on tämän osaston määräyksiin liittyvä pöytäkirja kulttuuriyhteistyöstä.

IX OSASTO

OSAAMISYHTEISKUNTA

75 artikla

Tietoyhteiskunta

1. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että tieto- ja viestintätekniikat kuuluvat nyky-yhteiskunnan avainaloihin ja ovat ensisijaisen tärkeitä taloudelliselle ja sosiaaliselle kehitykselle sekä joustavalle siirtymiselle tietoyhteiskuntaan. Tämän alan yhteistyöllä pyritään tukemaan järkevän kehityksen luomista sääntelylle ja teknologialle, edistämään näiden tekniikoiden kehitystä ja kehittämään politiikkoja, jotka auttavat kaventamaan digitaalista kuilua ja kehittämään inhimillisiä valmiuksia, tarjoamaan tasapuoliset ja kattavat mahdollisuudet tietotekniikan käyttöön ja varmistamaan näiden tekniikoiden parhaan

mahdollisen käytön palvelujen tarjonnassa. Yhteistyöllä pyritään myös tukemaan näiden politiikkojen toteutusta ja parantamaan sähköisten viestintäpalveluiden yhteentoimivuutta.

2. Tämän alan yhteistyöllä pyritään edistämään

a) vuoropuhelua ja kokemusten vaihtoa tietoyhteiskuntaa koskevasta sääntelystä ja politiikasta, myös siltä osin kuin on kyse tieto- ja viestintätekniikoiden käytöstä erilaisissa palveluissa, kuten sähköinen viranomaisasiointi, verkko-opiskelu ja sähköiset terveyspalvelut, sekä digitaalisen kuilun kaventamiseen tähtäävistä politiikoista,

b) sähköiseen viranomaisasiointiin liittyvien sovellusten kehittämistä ja toteuttamista koskevien kokemusten ja parhaiden käytäntöjen vaihtoa;

c) verkkokaupan, digitaalisen allekirjoituksen ja etätyön kehittämiseen liittyvää vuoropuhelua ja kokemusten vaihtoa;

d) tietojenvaihtoa standardeista, vaatimustenmukaisuuden arvioinnista ja tyyppihyväksynnästä;

e) tieto- ja viestintätekniikoita koskevia yhteisiä tutkimus- ja kehityshankkeita;

f) akateemisen kehittyneen verkon (*Academic Advanced Network*) käytön kehittämistä eli pitkän aikavälin ratkaisujen etsimistä REDClara-tutkimusverkon itsekannattavuuden varmistamiseksi.

76 artikla

Yhteistyö tieteen ja tekniikan alalla

1. Tämän alan yhteistyön tavoitteena on kehittää tieteellisiä ja teknologisia valmiuksia sekä innovointivalmiuksia kaikilla tutkimuksen puiteohjelmien osa-alueilla. Tässä tarkoituksessa osapuolet edistävät alueellisen tason poliittista vuoropuhelua, tietojenvaihtoa ja tutkimuksesta ja teknologian kehittämisestä vastaavien elintensä osallistumista seuraaviin tieteen ja teknologian alan yhteistyötoimiin omien sisäisten sääntöjensä mukaisesti:

a) yhteiset aloitteet, joilla lisätään tietoisuutta tiede- ja teknologiakapasiteetin rakentamista koskevista ohjelmista sekä tutkimusta, teknologian kehittämistä ja demonstroin-

tia koskevista Euroopan unionin puiteohjelmista;

b) aloitteet, joilla edistetään osallistumista Euroopan unionin puiteohjelmiin ja muihin asiaankuuluviin ohjelmiin;

c) yhteiset tutkimustoimet yhteisen edun mukaisilla aloilla;

d) yhteiset tieteelliset kokoukset tietojenvaihdon edistämiseksi ja yhteisten tutkimusalojen määrittämiseksi;

e) sellaisten tieteen ja tekniikan jatko-opintojen edistäminen, joista on pitkällä aikavälillä hyötyä osapuolten kestäväälle kehitykselle;

f) julkisen ja yksityisen sektorin välisten yhteyksien kehittäminen; erityistä huomiota kiinnitetään tieteen ja teknologian alalla saatujen tulosten siirtämiseen kansallisiin tuotantojärjestelmiin ja sosiaalipolitiikkoihin, minkä lisäksi huomioon otetaan ympäristönäkökohdat ja tarve käyttää puhtaampaa tekniikkaa;

g) tieteellisen yhteistyön arviointi ja tulosten levittäminen;

h) teknologian edistäminen, levitys ja siirto;

i) tuki kansallisten innovointijärjestelmien perustamiselle ja teknologian ja innovaatioiden kehittämiseksi tarkoituksena muun muassa helpottaa asianmukaista vastaamista pienten ja keskisuurten yritysten tarpeisiin ja edistää paikallista tuotantoa; tuki huippututkimusyksiköiden ja huipputeknologian klustereiden kehittämiseksi;

j) ydintutkimuksen ja -teknologian alan lääketieteellisiin sovelluksiin liittyvän koulutuksen, tutkimuksen ja kehittämisen sekä sovellusten käytön edistäminen, jotta teknologiaa voitaisiin siirtää Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltoihin muun muassa terveydenhoidon ja erityisesti radiologian, diagnostista radiologiaa käyttävän isotooppilääketieteen ja sädehoidon alalla sekä muilla osapuolten yhdessä sopimilla aloilla alan kansainvälisten yleissopimusten ja määräysten mukaisesti ja Kansainvälisen atomienergiajärjestön toimivaltaa kunnioittaen.

2. Erityisesti painotetaan inhimillisten voimavarojen kehittämistä tieteellisen ja teknisen erityisosaamisen pitkäkestoisena perustana sekä osapuolten tieteellisten ja teknisten yhteisöjen välisten kestävien yhteyksien

luomista sekä kansallisella että alueellisella tasolla. Tässä tarkoituksessa edistetään tutkijoiden ja parhaiden käytäntöjen vaihtoa tutkimushankkeiden yhteydessä.

3. Osapuolten alueella sijaitsevat tutkimuskeskukset, korkeakoulut ja muut sidosryhmät, mukaan luettuina mikro- ja pk-yritykset, osallistuvat asianmukaisella tavalla tähän yhteistyöhön.

4. Osapuolet sopivat hyödyntävänsä kaikkia mahdollisia järjestelyjä lisätäkseen korkeasti koulutetun henkilöstön määrää ja laatua, mikä käsittää muun muassa koulutuksen, tutkimusyhteistyön, stipendit ja vaihdot.

5. Osapuolet edistävät eri tahojensa osallistumista toistensa tiede- ja teknologiaohjelmiin, joilla pyritään saavuttamaan molempia osapuolia hyödyttävää tieteellistä erityisosaamista noudattaen tässä yhteydessä kolmansien maiden oikeushenkilöiden osallistumista koskevia säännöksiään ja määräyksiään.

IV OSA

KAUPPA

I OSASTO

ALKUMÄÄRÄYKSET

77 artikla

Vapaakauppa-alueen perustaminen ja suhde WTO-sopimukseen

1. Tämän sopimuksen osapuolet perustavat vapaakauppa-alueen tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen 1994, jäljempänä 'GATT 1994 -sopimus', XXIV artiklan ja palvelukaupan yleissopimuksen, jäljempänä 'GATS-sopimus', V artiklan mukaisesti.

2. Osapuolet vahvistavat voimassa olevat (¹) WTO-sopimuksen mukaiset oikeutensa ja velvollisuutensa toisiaan kohtaan.

78 artikla

(¹) Ilmaisu "voimassa olevat" viittaa siihen, että tätä kohtaa sovelletaan yksinomaan WTO-sopimuksen nykyisiin määräyksiin eikä tämän sopimuksen viimeistelyn jälkeen sovittuihin muutoksiin tai määräyksiin.

Tavoitteet

Tämän sopimuksen IV osan tavoitteena on
a) lisätä ja monipuolistaa osapuolten välistä tavarakauppaa alentamalla tai poistamalla tulleja ja tullien ulkopuolisia kaupan esteitä;

b) helpottaa tavarakauppaa erityisesti soveltamalla sovittuja tullimenettelyjen ja kaupan helpottamista koskevia määräyksiä, standardeja, teknisiä määräyksiä ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjä sekä terveys- ja kasvinsuojelutoimia;

c) vapauttaa palvelukauppa GATS-sopimuksen V artiklan mukaisesti;

d) edistää aluetason taloudellista yhdentymistä tullimenettelyjen, teknisten määräysten ja terveys- ja kasvinsuojelutoimien alalla osapuolten välisen ja niiden sisäisen tavaraliikenteen helpottamiseksi;

e) kehittää sijoitusvirtojen kasvulle suotuisat olosuhteet, parantaa sijoittautumisedellytyksiä osapuolten välillä syrjimättömyyden periaatteen pohjalta ja helpottaa kauppaa ja sijoituksia osapuolten välillä maksuliikennettä ja suoriin sijoituksiin liittyviä pääomaliikkeitä koskevien toimenpiteiden avulla;

f) avata osapuolten julkisten hankintojen markkinat tehokkaasti, vastavuoroisesti ja asetteittain;

g) huolehtia teollis- ja tekijänoikeuksien riittävästä ja tehokkaasta suojelusta osapuolten välillä voimassa olevien kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti oikeudenhaltijoiden oikeuksien ja yleisen edun välisen tasapainon varmistamiseksi sekä ottaen huomioon osapuolten väliset erot ja tarve edistää teknologian siirtoa alueiden välillä;

h) edistää vapaata ja vääristymätöntä kilpailua osapuolten välisissä talous- ja kauppasuhteissa;

i) ottaa käyttöön tehokas, oikeudenmukainen ja ennakoitavissa oleva riitojenratkaisumenettely; ja

j) edistää kansainvälistä kauppaa ja sijoituksia osapuolten välillä tavalla, joka tukee kestävä kehityksen tavoitteen saavuttamista yhteistoimin.

79 artikla

Yleisesti sovellettavat määritelmät

Ellei toisin määrätä, tämän sopimuksen IV osassa tarkoitetaan

— 'Keski-Amerikalla' Costa Rican, El Salvadorin, Guatemalan, Hondurasin, Nicaraguan ja Panaman tasavaltoja;

— 'tullilla' kaikkia tulleja tai muita maksuja, joita sovelletaan tavarankuuvuuden tuonnissa tai sen yhteydessä, myös kaikkia tuontiin sovellettavia tai sen yhteydessä kannettavia lisäveroja tai -maksuja. 'Tulliin' eivät sisälly mitkään seuraavista:

a) II osaston 1 luvun (Tavaroiden kansallinen kohtelu ja markkinoille pääsy) 85 artiklan mukaista sisäistä veroa vastaava maksu,

b) osapuolen sisäisen lainsäädännön ja II osaston 2 luvun (Kaupan suojakeinot) mukaisesti määrätty tulli,

c) osapuolen sisäisen lainsäädännön ja II osaston 1 luvun 87 artiklan mukaisesti määrätty palkkio tai muu maksu;

— 'päivällä' kalenteripäiviä, myös viikonloppuja ja vapaapäiviä, ellei tässä sopimuksessa toisin määrätä;

— 'harmonoidulla järjestelmällä' tai ilmaisulla 'HS' harmonoitua tavarankuvaus- ja koodausjärjestelmää, mukaan luettuina sen yleiset tulkintasäännöt sekä jaksoja ja ryhmiä koskevat huomautukset, sellaisena kuin osapuolet ovat sen ottaneet käyttöön ja panneet täytäntöön tariffilainsäädännössään;

— 'oikeushenkilöllä' mitä tahansa sovellettavan lainsäädännön mukaan joko voiton tuottamiseksi tai muuta tarkoitusta varten asianmukaisesti perustettua tai muulla tavoin järjestettyä, yksityisessä tai julkisessa omistuksessa olevaa oikeussubjektia, kuten yrityksiä, säätiöitä, henkilöyhtiöitä, yhteisyrityksiä, yksityisiä elinkeinonharjoittajia tai yhdistyksiä;

— 'toimenpiteellä' mitä tahansa toimea tai laiminlyöntiä, myös säädöksiä, menettelyitä, vaatimuksia tai käytäntöjä;

— 'kansalaisella' luonnollista henkilöä, jolla on Euroopan unionin jonkin jäsenvaltion tai Keski-Amerikka-osapuolen jonkin tasavallan kansalaisuus näiden maiden lainsäädännön mukaisesti;

— 'henkilöllä' luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä;

— 'tullietuuskohdella' alkuperätuotteeseen tämän sopimuksen nojalla sovellettavaa tullia.

II OSASTO

TAVAROIDEN KAUPPA

I LUKU

Tavaroiden kansallinen kohtelu ja markkinoille pääsy

A J A K S O

Yleiset määräykset

80 artikla

Tavoite

Osapuolet vapauttavat tavaroiden kaupan asteittain tämän sopimuksen määräysten ja GATT 1994 -sopimuksen XXIV artiklan mukaisesti.

81 artikla

Soveltamisala

Ellei toisin määrätä, tämän luvun määräyksiä sovelletaan tavaroiden kauppaan osapuolten välillä.

B J A K S O

Tullien poistaminen

82 artikla

Tavaroiden luokittelu

Osapuolten välisessä kaupassa tavaroiden luokittelussa käytetään kunkin osapuolen tariffinimikkeistöä, joka perustuu harmonoituun järjestelmään.

83 artikla

Tullien poistaminen

1. Kukin osapuoli poistaa toisen osapuolen alueelta peräisin olevien tavaroiden tullit liitteessä I (Tullien poistaminen) esitettyjen tulliluetteloiden mukaisesti. Tätä lukua sovellettaessa 'peräisin olevalla' tai 'alkuperätuotteella'

tarkoitetaan sellaista tuotetta, joka on liitteessä II (Käsitteen "alkuperä tuotteet" määrittely ja hallinnollisen yhteistyön menetelmät) vahvistettujen alkuperäsääntöjen mukainen. ⁽¹⁾

2. Jokaisen tavaran osalta täsmennetään tullin perustaso, johon perättäisiä tullinalennuksia sovelletaan 1 kohdan mukaisesti.

3. Jos osapuoli alentaa soveltamaansa suosituimmuustullia milloin tahansa tämän sopimuksen voimaantulon jälkeen, kyseistä tullia sovelletaan, jos ja niin kauan kuin se on alempi kuin kyseisen osapuolen tulliluettelon mukaisesti laskettu tulli.

4. Viiden vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta osapuolet neuvottelevat kumman tahansa osapuolen pyynnöstä mahdollisuudesta nopeuttaa ja laajentaa tuontitullien poistamista väliltään. Osapuolten sopimus tiettyä tavaraa koskevien tullien poistamisen nopeuttamisesta tai tullien poistamisesta korvaa kyseiselle tavaralle osapuolten tulliluetteloiden mukaisesti määritetyn tullin tai vaiheluokan.

84 artikla

Vallitsevan tilan säilyttäminen

Kumpikaan osapuoli ei korota voimassa olevia tulleja tai ota käyttöön uusia tulleja toisen osapuolen alueelta peräisin olevien tuotteiden tuonnissa ⁽²⁾. Tämä ei estä kumpaakaan osapuolta

a) nostamasta tullia sen tulliluettelossa vahvistetulle tasolle, jos se on ensin yksipuolisesti alentanut kyseistä tullia;

b) säilyttämästä tai korottamasta tullia WTO:n riitojenratkaisuelimen hyväksynnän jälkeen; tai

c) korottamasta tullietuuskohtelun soveltamisalaan kuulumattomien tuotteiden perustulleja yhteisen ulkotariffin toteuttamiseksi.

⁽¹⁾ Ellei toisin määrätä, ilmaisuilla 'tavara' ja 'tuote' on tässä sopimuksessa sama merkitys.

⁽²⁾ Jos tavaroihin ei sovelleta etuuskohtelua, "tullilla" tarkoitetaan osapuolten tulliluetteloissa ilmoitettua "perustullia".

C J A K S O

**Muut kuin tariffi-
toimenpiteet**

85 artikla

Kansallinen kohtelu

Kukin osapuoli myöntää kansallisen kohtelun toisen osapuolen tavaroille GATT 1994 -sopimuksen III artiklan ja sen tulkintaan liittyvien huomautusten mukaisesti. Tätä varten GATT 1994 -sopimuksen III artikla ja sen tulkintaan liittyvät huomautukset otetaan osaksi tätä sopimusta ⁽¹⁾.

86 artikla

Tuonti- ja vientirajoitukset

Ellei tässä sopimuksessa tai GATT 1994 -sopimuksen XI artiklassa ja sen tulkintaan liittyvissä huomautuksissa toisin määrätä, kumpikaan osapuoli ei saa ottaa käyttöön tai pitää voimassa toisen osapuolen tavaroiden tuontiin tai niiden toisen osapuolen alueelle tarkoitettuun vientiin tai vientiä varten tapahtuvaan myyntiin sovellettavia kieltoja tai rajoituksia. Tätä varten GATT 1994 -sopimuksen XI artikla ja sen tulkintaan liittyvät huomautukset otetaan osaksi tätä sopimusta ⁽²⁾.

87 artikla

**Tuontiin ja vientiin sovellettavat palkkiot
ja muut maksut**

Kukin osapuoli varmistaa GATT 1994 -sopimuksen VIII artiklan 1 kohdan ja sen tulkintaan liittyvien huomautusten mukaisesti, että kaikenlaiset palkkiot ja maksut (muut kuin tullit, sisäistä veroa vastaavat maksut tai muut tämän luvun 85 artiklan mukaiset sisäiset maksut sekä osapuolen sisäisen lainsäädä-

⁽¹⁾ Osapuolet tunnustavat, että myös II osaston 6 luvun (Tavaroihin liittyvät poikkeukset) 158 artiklaa sovelletaan tämän artiklan yhteydessä.

⁽²⁾ Osapuolet tunnustavat, että myös II osaston 6 luvun (Tavaroihin liittyvät poikkeukset) 158 artiklaa sovelletaan tämän artiklan yhteydessä.

dännön ja tämän osaston 2 luvun (Kaupan suojakeinot) mukaiset polkumyynti- ja tasotustullit), joita peritään viennissä tai tuonnissa tai niiden yhteydessä, on määrältään rajattu suoritettujen palvelujen likimääräisiin kustannuksiin eivätkä ne merkitse kotimarkkina-tuotteiden välillistä suojelua tai tuonnin tai viennin verotusta.

88 artikla

Vientitullit tai -verot

Ellei tässä sopimuksessa toisin määrätä, kumpikaan osapuoli ei saa pitää voimassa tai ottaa käyttöön tulleja tai veroja, joita kanne-taan toisen osapuolen alueelle suuntautuvassa tavaroiden viennissä tai sen yhteydessä.

D J A K S O

M a a t a l o u s

89 artikla

Maataloustuotteiden vientituki

1. Tässä artiklassa 'vientituella' tarkoitetaan WTO:n maataloussopimuksen, jäljempänä 'maataloussopimus', 1 artiklan e kohdassa ja kyseisen artiklan mahdollisissa muutoksissa sille määritettyä merkitystä.

2. Osapuolten yhteisenä tavoitteena on tehdä yhteistyötä WTO:ssa, jotta voidaan varmistaa vientitukien kaikkien muotojen samanaikainen poistaminen ja kaikkia niiden tapaan vaikuttavia vientitoimenpiteitä koskevien sääntöjen käyttöönotto. Vientitukien tapaan vaikuttavilla vientitoimenpiteillä tarkoitetaan tässä yhteydessä vientiluottoja, vientiluottojen takuita tai vakuutusohjelmia, valtion kaupallisia vientiyrityksiä ja elintarvikeapua.

3. Osapuolet eivät saa pitää voimassa, ottaa käyttöön tai ottaa uudelleen käyttöön vientitukia sellaisten maataloustuotteiden osalta, jotka on tarkoitettu vietäväksi toisen osapuolen alueelle ja jotka:

- a) on vapautettu täysin ja välittömästi liitteen I (Tullien poistaminen) mukaisesti; tai
- b) on vapautettu täysin mutta ei välittömästi ja joihin sovelletaan tullitonta kiintiötä liit-

teen I (Tullien poistaminen) mukaisesti tämän sopimuksen tultua voimaan; tai

c) kuuluvat tämän sopimuksen mukaisesti käyttöön otetun etuuskohtelun alaisiin tavariin tai nimikkeiden 0402 ja 0406 tuotteisiin ja joiden kaupassa sovelletaan tullitonta kiintiötä.

4. Jos osapuoli pitää voimassa, ottaa käyttöön tai ottaa uudelleen käyttöön vientitukia 3 kohdan a–c alakohdassa tarkoitetuissa tapauksissa, kohde-/tuojaosapuoli voi vientituen voimassaoloaikana soveltaa lisätullia, jolla kyseisen tuotteen tuontitulli nostetaan suosituummuustullin tai liitteessä I (Tullien poistaminen) ilmoitetun perustullin tasolle, sen mukaan kumpi niistä on alhaisempi.

5. Kun kyse on tuotteista, jotka vapautetaan täysin siirtymäkauden kuluessa liitteen I (Tullien poistaminen) mukaisesti ja joihin ei sovelleta tullitonta kiintiötä sopimuksen tullessa voimaan, osapuolet eivät saa pitää voimassa, ottaa käyttöön tai ottaa uudelleen käyttöön vientitukia kyseisen siirtymäkauden päätyttyä.

E J A K S O

Kalastus- ja vesiviljelytuotteet, käsiteollisuus- tuotteet ja luonnonmukaiset tuotteet

90 artikla

Tekninen yhteistyö

Tekniseen yhteistyöhön ja apuun liittyvistä toimenpiteistä, joilla pyritään lisäämään osapuolten välistä kalastus- ja vesiviljelytuotteiden, käsiteollisuustuotteiden ja luonnonmukaisen tuotteiden kauppaa, määrätään tämän sopimuksen III osan VI osaston (Talouden ja kaupan kehitys) 59, 60 ja 61 artiklassa.

F J A K S O

Institutionaaliset määräykset

91 artikla

Tavaroiden markkinoillepääsyä käsittävä alakomitea

1. Osapuolet perustavat tavaroiden markkinoillepääsyä käsittelevän alakomitean 348 artiklan ja liitteen XXI (Alakomiteat) mukaisesti.

2. Alakomitean tehtävänä on

a) valvoa tämän luvun määräysten asianmukaista soveltamista ja hallinnointia;

b) toimia foorumina tämän luvun määräysten tulkinnasta ja soveltamisesta käytäville neuvotteluille;

c) tarkastella osapuolten tekemiä ehdotuksia tullien poistamisen nopeuttamisesta ja tavaroiden sisällyttämisestä tulliluetteloihin;

d) esittää assosiaatiokomitealle suosituksia toimivaltaansa kuuluvista asioista; ja

e) huolehtia muista assosiaatiokomitean sille määräämistä tehtävistä.

2 LUKU

Kauppan suojakeinot

A J A K S O

Polkumyynnin vastaiset toimenpiteet ja tasoitustoimenpiteet

92 artikla

Yleiset määräykset

1. Osapuolet säilyttävät tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen 1994 VI artiklan soveltamisesta tehdyn WTO-sopimuksen, jäljempänä 'polkumyyntisopimus', ja tukia ja tasoitustoimenpiteitä koskevan WTO-sopimuksen, jäljempänä 'tukisopimus', sekä alkuperäsäännöistä tehdyn WTO-sopimuksen, jäljempänä 'alkuperäsopimus', mukaiset oikeutensa ja velvollisuutensa.

2. Jos polkumyynnin vastaisia toimenpiteitä tai tasoitustoimenpiteitä voidaan määrätä sekä alueellisesti että kansallisesti, osapuolten on varmistettava, että alueviranomaiset ja

kansalliset viranomaiset eivät sovelta tällaisia toimenpiteitä samanaikaisesti samaan tuotteeseen.

93 artikla

Avoimuus ja oikeusvarmuus

1. Osapuolet sopivat, että kaupan suojakeinoja käytettäessä noudatetaan WTO:n vaatimuksia täysimääräisesti ja että suojakeinojen on perustuttava oikeudenmukaiseen ja avoimeen järjestelmään.

2. Osapuolet tunnustavat oikeusvarmuudesta ja ennustettavuudesta talouden toimijoille koituvat hyödyt ja varmistavat tarvittaessa, että niiden polkumyynnin vastaisia toimenpiteitä ja tasoitustoimenpiteitä koskeva sisäinen lainsäädäntö on yhdenmukainen ja täysin sopusoinnussa WTO:n sääntöjen kanssa ja pysyy sellaisena.

3. Sen estämättä, mitä polkumyynntisopimuksen 6 artiklan 9 kohdassa ja tukisopimuksen 12 artiklan 8 kohdassa määrätään, osapuolten on toivottavaa varmistaa, että kaikista niistä olennaisista tosiseikoista ja huomioista, joihin niiden päätös toimenpiteiden käyttöönotosta pohjautuu, ilmoitetaan täysimittaisesti ja tarkoituksenmukaisella tavalla välittömästi mahdollisten väliaikaisten toimenpiteiden määräämisen jälkeen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta polkumyynntisopimuksen 6 artiklan 5 kohdan ja tukisopimuksen 12 artiklan 4 kohdan soveltamista. Ilmoitus on tehtävä kirjallisesti, ja menettelyn osapuolille on annettava riittävästi aikaa etujensa puolustamiseen.

4. Osapuolten on tarjottava menettelyn osapuolille pyynnöstä mahdollisuus tulla kuulluksi, jotta ne voisivat esittää näkemyksiään polkumyynnin vastaisia toimenpiteitä ja tasoitustoimenpiteitä koskevien tutkimusten aikana. Tämä ei saa johtaa tarpeettomiin viivästyksiin tutkimusten suorittamisessa.

94 artikla

Yleisen edun huomioon ottaminen

Osapuoli voi päättää olla ottamatta käyttöön polkumyynnin vastaisia toimenpiteitä tai tasoitustoimenpiteitä, jos tutkimuksen ai-

kana käytettävissä olevien tietojen perusteella voidaan selvästi päätellä, että toimenpiteiden käyttöönotto olisi yleisen edun vastaista.

95 artikla

Alhaisemman tullin sääntö

Jos osapuoli päättää ottaa käyttöön polkumyynti- tai tasoitustullin, tällaisen tullin määrä ei saa ylittää polkumyynntimarginaalia tai tasoitustoimenpiteiden alaisen tuen marginaalia ja sen olisi suotavaa olla tätä marginaalia pienempi, jos tällainen alhaisempi tulli on riittävä kotimaiselle tuotannonalalle aiheutuneen vahingon poistamiseksi.

96 artikla

Syy-yhteys

Polkumyynnin vastaisten toimenpiteiden ja tasoitustoimenpiteiden käyttöön ottamiseksi tutkintaviranomaisten on polkumyynntisopimuksen 3 artiklan 5 kohdan ja tukisopimuksen 15 artiklan 5 kohdan mukaisesti osoitettava polkumyynnillä tapahtuneen tuonnin ja kotimaiselle tuotannonalalle aiheutuneen vahingon välinen syy-yhteys erottamalla kaikkien tiedossa olevien tekijöiden vahingolliset vaikutukset polkumyynnillä tapahtuneen tuonnin tai tuetun tuonnin vahingollisista vaikutuksista.

97 artikla

Kumulatiivinen arviointi

Jos useammasta kuin yhdestä maasta tulevaan tuontiin kohdistuu samanaikaisesti polkumyynti- tai tasoitustullitutkimuksia, EU-osapuolen tutkintaviranomaisten on erityisen huolellisesti tutkittava, onko Keski-Amerikka-osapuolen mistä tahansa tasavalta tulevan tuonnin vaikutusten kumulatiivinen arviointi asianmukaista, kun otetaan huomioon tuontituotteiden väliset kilpailuolosuhteet ja kilpailuolosuhteet tuontituotteiden ja samankaltaisen kotimarkkinatuotteen välillä.

*98 artikla***Riitojenratkaisumenettelyjen ulkopuolelle jättäminen**

Osapuolet eivät turvaudu tämän sopimuksen IV osan X osaston (Riitojen ratkaiseminen) mukaisiin riitojenratkaisumenettelyihin tähän jaksoon liittyvissä kysymyksissä.

*B J A K S O***Suojatoimenpiteet***B . 1 A l a j a k s o****Yleiset määräykset****99 artikla***Suojatoimenpidemenettelyjen hallinnointi**

1. Osapuolet varmistavat suojatoimenpiteiden soveltamiseen liittyviä menettelyjä säätelävien lakien, asetusten, päätösten ja tuomioidensa johdonmukaisen, puolueettoman ja järkevän hallinnoinnin.

2. Osapuolet antavat vakavan haitan tai sen uhan tutkimisen tämän jakson mukaisissa suojatoimenpidemenettelyissä toimivaltaisen tutkintaviranomaisen tehtäväksi. Näiden tutkimusten päätelmiin voidaan hakea muutosta oikeudellisilta tai hallinnollisilta tuomioistuimilta kunkin osapuolen sisäisen lainsäädännön sallimissa rajoissa.

3. Osapuolet ottavat käyttöön tai pitävät voimassa tasapuoliset, nopeat, avoimet ja tehokkaat menettelyt tämän jakson mukaisten suojatoimenpiteiden soveltamiseksi.

*100 artikla***Yhtäaikaisen soveltamisen kieltäminen**

Kumpikaan osapuoli ei saa samaan aikaan soveltaa samaan tuotteeseen

a) tämän luvun B.3 alajakson (Kahdenväliset suojatoimenpiteet) mukaista kahdenvälistä suojatoimenpidettä; ja

b) GATT 1994 -sopimuksen XIX artiklan, suojalausekkeista tehdyn WTO-sopimuksen, jäljempänä 'suojalausekesopimus', tai maata-

lousopimuksen 5 artiklan mukaista toimenpidettä.

*B . 2 A l a j a k s o****Monenväliset suojatoimenpiteet****101 artikla***Yleiset määräykset**

Osapuolet säilyttävät GATT 1994 -sopimuksen XIX artiklan, suojalausekesopimuksen, maatalousopimuksen 5 artiklan ja alkuperäsopimuksen mukaiset oikeutensa ja velvollisuutensa.

*102 artikla***Avoimuus**

Sen estämättä, mitä 101 artiklassa määrätään, osapuolen, joka aloittaa tutkimuksen tai aikoo toteuttaa suojatoimenpiteitä, on toisen osapuolen pyynnöstä välittömästi annettava kirjallisesti kaikki olennaiset tiedot, tarvittaessa myös tiedot suojatoimenpiteiden käyttöönottoa varten tehtävän tutkimuksen käynnistämisestä sekä tutkimuksen alustavista ja lopullisista päätelmistä.

*103 artikla***Riitojenratkaisumenettelyjen ulkopuolelle jättäminen**

Osapuolet eivät turvaudu tämän sopimuksen IV osan X osaston (Riitojen ratkaiseminen) mukaisiin riitojenratkaisumenettelyihin, kun kyse on WTO:ssa sovittuihin oikeuksiin ja velvollisuuksiin viittaavista tämän alajakson määräyksistä.

*B . 3 A l a j a k s o****Kahdenväliset suojatoimenpiteet****104 artikla*

Kahdenvälisten suojatoimenpiteiden soveltaminen

1. Sen estämättä, mitä B.2 alajaksossa (Monenväliset suojatoimenpiteet) määrätään, jos tämän sopimuksen mukaisen tullien alennuksen tai poiston seurauksena osapuolen alueelta peräisin olevaa tuotetta tuodaan toisen osapuolen alueelle sellaisina lisääntyneinä määrinä joko absoluuttisesti mitattuna tai suhteessa kotimaiseen tuotantoon ja sellaisissa olosuhteissa, että tuonti merkittävässä määrin aiheuttaa tai uhkaa aiheuttaa vakavaa haittaa kotimaiselle tuotannonalalle, joka tuottaa kyseisen tuotteen kanssa samankaltaisia tai sen kanssa suoraan kilpailevia tuotteita, tuojaosapuoli voi toteuttaa asianmukaiset toimenpiteet tässä alajaksossa vahvistettujen edellytysten ja menettelyiden mukaisesti.

2. Jos 1 kohdan edellytykset täytyvät, tuojaosapuolen suojatoimenpide voi olla vain yksi seuraavista:

a) suspendoidaan kyseiseen tuotteeseen tämän sopimuksen mukaisesti sovellettava tuontitullin lisälennus, tai

b) korotetaan kyseisen tuotteen tulli määrään, joka ei ylitä alemmaa seuraavista:

i) tuotteeseen sovellettu suosituimmuustulli aikana, jona toimenpide toteutetaan, tai

ii) tuotteeseen sovellettu suosituimmuustulli, joka on voimassa päivänä, joka välittömästi edeltää tämän sopimuksen voimaantuloapäivää.

3. Jos kyse on jo ennen tämän sopimuksen voimaantuloa täysin vapautetuista tuotteista, joita koskevat tullietuudet myönnettiin ennen tämän sopimuksen voimaantuloa, EU-osapuoli tutkii erityisen huolellisesti, johtuuko tuonnin lisääntyminen tämän sopimuksen mukaisista tullien alennuksista tai poistoista.

4. Edellä mainittuja toimenpiteitä ei sovelleta, jos tuonti tapahtuu tämän sopimuksen mukaisesti myönnettyjen tullittomien etuus-tulliintiöiden rajoissa.

105 artikla

Ehdot ja rajoitukset

1. Kahdenvälistä suojatoimenpidettä voidaan soveltaa

a) ainoastaan siinä määrin ja ainoastaan sen ajan, joka on tarpeen 104 tai 109 artiklassa kuvatun tilanteen estämiseksi tai korjaamiseksi;

b) enintään kahden vuoden ajan. Kestoa voidaan jatkaa vielä kahdella vuodella, jos tuojaosapuolen toimivaltaiset viranomaiset määrittävät tässä alajaksossa vahvistettujen menettelyiden mukaisesti, että toimenpide on edelleen tarpeen 104 tai 109 artiklassa kuvatun tilanteen estämiseksi tai korjaamiseksi ja sillä edellytyksellä, että suojatoimenpiteen soveltamisen kokonaiskesto, mihin sisältyvät sekä alkuperäinen soveltamisjakso että sen mahdolliset jatkamiset, on enintään neljä vuotta; tai

c) enintään siirtymäkauden päättymiseen asti, ellei toinen osapuoli ole antanut suostumustaan. Siirtymäkausi on kymmenen vuotta tämän sopimuksen voimaantulosta. Niiden tavaroiden osalta, joita koskevien tullien poistaminen kestää toimenpidettä soveltavan osapuolen liitteessä I (Tullien poistaminen) olevan tulliluettelon mukaisesti vähintään 10 vuotta, siirtymäkausi tarkoittaa tulliluettelossa kyseiselle tavaralle vahvistettua tullien poistamiskautta lisättynä kolmella vuodella.

2. Kun osapuoli päättää kahdenvälisen suojatoimenpiteen soveltamisen, tullin määrä on se, joka kyseisen osapuolen tulliluettelon mukaisesti olisi ollut voimassa asianomaisen tavarantoimittajan osalta.

106 artikla

Väliaikaiset toimenpiteet

Kriittisissä olosuhteissa, joissa kaikki viivytykset aiheuttaisivat vaikeasti korjattavissa olevan vahingon, osapuoli voi soveltaa väliaikaisia kahdenvälisiä suojatoimenpiteitä noudattamatta tämän luvun 116 artiklan 1 kohdan vaatimuksia, kun alustavan määräytyksen perusteella on ensin saatu selkeää näyttöä siitä, että toisen osapuolen alueelta peräisin olevien tavaroiden tuonti on lisääntynyt tämän sopimuksen mukaisen tullien alentamisen tai poistamisen seurauksena ja että tällainen tuonti aiheuttaa tai uhkaa aiheuttaa 104 tai 109 artiklassa kuvatun tilanteen. Väliaikaisten toimenpiteiden kesto voi olla enintään 200 päivää, ja tänä aikana osapuolen on

noudatettava B.4 alajaksossa (Kahdenvälisiin suojatoimenpiteisiin sovellettavat menettelysäännöt) vahvistettuja asiaa koskevia menettelysääntöjä. Osapuolen on viipymättä maksettava takaisin kaikki tullien korotukset, jos B.4 alajaksossa kuvatus tutkimuksen perusteella ei voida päätellä, että 104 artiklan mukaiset vaatimukset täyttyvät. Väliaikaisten toimenpiteiden kesto lasketaan osaksi 105 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettua ajanjaksoa. Asianomaisen tuojaosapuolen on ilmoitettava toiselle asianomaiselle osapuolelle tällaisten väliaikaisten toimenpiteiden käyttöönotosta ja sen on lisäksi toisen osapuolen pyynnöstä annettava asia viipymättä assosiaatiokomitean käsiteltäväksi.

107 artikla

Korvaukset ja myönnytysten soveltamisen keskeyttäminen

1. Kahdenvälistä suojatoimenpidettä soveltavan osapuolen on neuvoteltava sen osapuolen kanssa, jonka tuotteisiin toimenpidettä sovelletaan, jotta voitaisiin yhdessä sopia sopivasta kauppaa vapauttavasta korvauksesta sellaisina myönnytyksinä, jotka ovat kaupan kohdistuvilta olennaisilta vaikutuksiltaan toimenpidettä vastaavia. Osapuolen on tarjottava mahdollisuus tällaisiin neuvotteluihin viimeistään 30 päivän kuluttua kahdenvälisen suojatoimenpiteen käyttöönotosta.

2. Jos 1 kohdan mukaisissa neuvotteluissa ei päästä sopimukseen kauppaa vapauttavasta korvauksesta 30 päivän kuluessa, se osapuoli, jonka tuotteisiin suojatoimenpidettä sovelletaan, voi keskeyttää suojatoimenpidettä soveltavan osapuolen kaupan kohdistuvien, olennaisilta osin vastaavien myönnytysten soveltamisen.

108 artikla

Kahden toimenpiteen aikaväli

Tässä alajaksossa tarkoitettuja suojatoimenpiteitä saa soveltaa sellaisen tuotteen tuontiin, johon on aiemmin sovellettu tällaista toimenpidettä, vasta sellaisen ajanjakson jälkeen, joka on puolet siitä ajanjaksosta, jo-

na suojatoimenpidettä sovellettiin välittömästi edeltävän jakson aikana.

109 artikla

Syrjäisimmät alueet

1. Jos yhdestä tai useammasta Keski-Amerikka-osapuolen tasavallasta peräisin olevan tuotteen tuonti yhdelle tai useammalle EU-osapuolen syrjäisimmälle alueelle lisääntyy niin paljon ja sillä tavoin, että se aiheuttaa tai uhkaa aiheuttaa EU-osapuolen asianomaisten syrjäisimpien alueiden taloudellisen tilanteen huomattavan heikentymisen, EU-osapuoli voi tutkittuaan vaihtoehtoisia ratkaisuja poikkeuksellisesti toteuttaa kyseiseen alueeseen tai kyseisiin alueisiin rajattuja suojatoimenpiteitä.

2. Tässä alajaksossa vahvistettuja kahdenvälisiin suojatoimenpiteisiin sovellettavia muita sääntöjä sovelletaan myös tämän artiklan mukaisesti käyttöön otettaviin suojatoimenpiteisiin, sanotun kuitenkin rajoittamatta 1 kohdan määräysten soveltamista.

3. Assosiaationeuvosto voi tarkastella sitä, voidaanko tätä artiklaa soveltaa myös tapauksissa, joissa Keski-Amerikka-osapuolen tasavalloissa sijaitsevien, kehityksessä huomattavasti jälkeen jääneiden alueiden taloudellinen tilanne uhkaa heikentyä tai on heikentynyt huomattavasti.

B . 4 A l a j a k s o

Kahdenvälisiin suojatoimenpiteisiin sovellettavat menettelysäännöt

110 artikla

Sovellettava lainsäädäntö

Toimivaltaisen tutkintaviranomaisen on kahdenvälisiä suojatoimenpiteitä sovellettaessa noudatettava tämän alajakson määräyksiä ja tapauksissa, jotka eivät kuulu tämän alajakson soveltamisalaan, asianomaisen osapuolen sisäiseen lainsäädäntöön perustuvia sääntöjä.

*111 artikla***Menettelyn aloittaminen**

1. Toimivaltainen tutkintaviranomainen voi kunkin osapuolen sisäisen lainsäädännön mukaisesti aloittaa suoja-toimenpidemenettelyn omasta aloitteestaan, vastaanotettuaan asiaa koskevan ilmoituksen yhdeltä tai useammalta Euroopan unionin jäsenvaltiolta tai saatuaan kirjallisen pyynnön sisäisessä lainsäädännössä määritetyiltä yksiköiltä. Jos menettely aloitetaan kirjallisen pyynnön perusteella, pyynnön esittävän yksikön on osoitettava, että se edustaa tuontituotteen kanssa samankaltaista tai suoraan kilpailevaa tuotetta valmistavaa kotimaista tuotannonalaa.

2. Kirjalliset pyynnot on saatettava julkisesti nähtäville viipymättä niiden esittämisen jälkeen lukuun ottamatta niihin sisältyviä luottamuksellisia tietoja.

3. Kun suoja-toimenpidemenettely aloitetaan, toimivaltainen tutkintaviranomainen julkaisee menettelyn aloittamista koskevan ilmoituksen osapuolen virallisessa lehdessä. Ilmoituksessa on mainittava kirjallisen pyynnön esittäneen yksikön nimi, jos menettely aloitetaan kirjallisen pyynnön perusteella, menettelyn kohteena oleva tuontituote, sen alanimikkeen ja tullinimikkeen numero, johon tuote luokitellaan, tehtävän päätelmän luonne ja ajankohta, julkisen kuulemisen aika ja paikka tai se ajanjakso, jonka kuluessa asianomaiset osapuolet voivat pyytää tutkintaviranomaiselta suullista kuulemistä, se ajanjakso, jonka kuluessa asianomaiset osapuolet voivat esittää kantansa kirjallisesti ja toimittaa tietoja, paikka, jossa kirjalliseen pyyntöön ja muihin menettelyn aikana toimitettuihin ei-luottamuksellisiin asiakirjoihin on mahdollista tutustua, sekä lisätietoja antavan viranomaisen nimi, osoite ja puhelinnumero.

4. Jos menettely aloitetaan sellaisen yksikön kirjallisesta pyynnöstä, joka väittää edustavansa kotimaista tuotannonalaa, toimivaltainen tutkintaviranomainen saa julkaista 3 kohdassa vaaditun ilmoituksen vasta sen jälkeen, kun se on huolellisen arvioinnin jälkeen todennut, että kyseinen kirjallinen pyyntö täyttää asianomaisen osapuolen sisäisen lainsäädännön mukaiset vaatimukset.

*112 artikla***Tutkimus**

1. Osapuoli voi soveltaa suoja-toimenpidettä vasta, kun sen toimivaltainen tutkintaviranomainen on suorittanut tutkimuksen tässä alajaksossa vahvistettujen menettelyjen mukaisesti. Tähän tutkimukseen on sisällyttävä kohtuullinen julkinen ilmoittaminen kaikille asianomaisille osapuolille ja julkiset kuulemiset tai muut sopivat keinot, joiden avulla tuojat, viejät ja muut asianomaiset osapuolet voivat esittää todisteita ja näkökantojaan, mukaan lukien mahdollisuus vastata toisten osapuolten esittämiin huomautuksiin.

2. Kunkin osapuolen on varmistettava, että sen toimivaltainen tutkintaviranomainen saattaa tällaiset tutkimukset päätökseen 12 kuukauden kuluessa niiden vireillepanosta.

*113 artikla***Haittaa ja syy-yhteyttä koskeva näyttö**

1. Toimivaltainen tutkintaviranomainen arvioi menettelyn kuluessa kaikki asian kannalta merkitykselliset objektiiviset ja mitattavissa olevat tekijät, joilla on vaikutusta kotimaisen tuotannonalan tilanteeseen, erityisesti kyseessä olevan tuotteen tuonnin osuuden ja määrän kasvun absoluuttisesti tai suhteessa kotimaiseen tuotantoon ilmaistuna, lisääntyneen tuonnin kattaman osuuden kotimarkkinoista sekä myynnin, tuotannon, tuottavuuden, kapasiteetin käyttöasteen, voittojen ja tappioiden ja työllisyyden tason muutokset.

2. Päätelmää siitä, aiheuttaako tuonnin lisääntyminen tai uhkaako se aiheuttaa 104 tai 109 artiklassa kuvatun tilanteen, ei tehdä, ellei tutkimus objektiivisen näytön perusteella osoita, että asianomaisen tuotteen tuonnin kasvun ja 104 tai 109 artiklassa kuvatun tilanteen välillä on selkeä syy-yhteys. Jos muut tekijät kuin tuonnin lisääntyminen vaikuttavat samanaikaisesti 104 tai 109 artiklassa tarkoitettun tilanteen syntymiseen, tällaista haittaa tai taloudellisen tilanteen huomattavaa heikentymistä ei tule pitää lisääntyneen tuonnin aiheuttamana.

*114 artikla***Osapuolten kuuleminen**

Toimivaltainen tutkintaviranomainen järjestää menettelyn kuluessa

a) julkisen kuulemisen ilmoitettuaan asiasta kohtuullisen hyvissä ajoin antaakseen kaikille asianomaisille osapuolille ja kuluttajia edustaville järjestöille mahdollisuuden saapua paikalle henkilökohtaisesti tai lähettää paikalle edustajansa, esittää todisteita ja tulla kuulluksi vakavasta haitasta tai sen uhasta sekä sopivista oikaisukeinoista; tai

b) kaikille asianomaisille osapuolille mahdollisuuden tulla kuulluksi, jos ne ovat tehneet kuulemista koskevan kirjallisen pyynnön menettelyn aloittamista koskevassa ilmoituksessa vahvistetussa määräajassa ja jos pyynnössä osoitetaan, että tutkimuksen lopputulos saattaa vaikuttaa niihin ja että on erityisiä syitä, joiden vuoksi niitä pitäisi kuulla suullisesti.

*115 artikla***Luottamukselliset tiedot**

Kun tähän on aihetta, toimivaltaisen tutkintaviranomaisen on kohdeltava kaikkia luonteeltaan luottamuksellisia tai luottamuksellisia toimitettuja tietoja luottamuksellisinä. Tällaisia tietoja ei saa luovuttaa ilman tiedot antaneen osapuolen suostumusta. Luottamuksellisia tietoja toimittavia osapuolia voidaan pyytää toimittamaan niistä yhteenveto, joka ei ole luottamuksellinen, tai jos tiedoista ei kyseisten osapuolten mukaan voida tehdä yhteenvetoa, esittämään syyt sille, miksi yhteenvetoa ei voida toimittaa. Jos toimivaltainen tutkintaviranomainen kuitenkin katsoo, että luottamuksellista käsittelyä koskeva pyyntö ei ole perusteltu ja jos asianomainen osapuoli on joko haluton julkistamaan tiedot tai oikeuttamaan niiden julkistamisen yleisessä tai yhteenvedonomaisessa muodossa, tutkintaviranomainen voi jättää huomioon ottamatta nämä tiedot, jollei sitä tyydyttävällä tavalla voida asianmukaisista lähteistä osoittaa, että tiedot ovat oikeita.

*116 artikla***Ilmoittaminen ja julkaiseminen**

1. Jos osapuoli katsoo, että kyseessä on jokin 104 tai 109 artiklassa määritellyistä tilanteista, sen on välittömästi saatettava asia assosiaatiokomitean tarkasteltavaksi. Assosiaatiokomitea voi antaa tarvittavia suosituksia tilanteen korjaamiseksi. Jos assosiaatiokomitea ei ole antanut mitään suositusta tilanteen korjaamiseksi tai mihinkään muuhun tyydyttävään ratkaisuun ei ole päästy 30 päivän kuluessa siitä, kun asia saatettiin assosiaatiokomitean tarkasteltavaksi, tuojasapuoli voi toteuttaa tarvittavat toimenpiteet tilanteen korjaamiseksi tämän alajakson mukaisesti.

2. Toimivaltaisen tutkintaviranomaisen on toimitettava viejäosapuolelle kaikki olennaiset asiaan liittyvät tiedot, kuten näyttö tuonnin lisääntymisen aiheuttamasta haitasta tai taloudellisen tilanteen huomattavasta heikentymisestä, asianomaisen tuotteen tarkka kuvaus, toimenpide-ehdotus sekä ehdotus toimenpiteiden käyttöönottopäiväksi ja kestoksi.

3. Toimivaltaisen tutkintaviranomaisen on myös julkaistava tutkimustuloksensa ja perustellut päätelmänsä kaikista oleellisista tosiasioista ja oikeudellisista seikoista osapuolen virallisessa lehdessä, missä yhteydessä on myös esitettävä asianomaisen tuontituotteen ja toimenpiteiden käyttöönottoon 104 tai 109 artiklan mukaisesti johtaneen tilanteen kuvaus, kyseisen tilanteen ja lisääntyneen tuonnin välinen syy-yhteys sekä toimenpiteiden muoto, taso ja kesto.

4. Toimivaltainen tutkintaviranomainen ei saa luovuttaa menettelyn kuluessa mahdollisesti annettujen, tietojen luottamuksellista käsittelyä koskevien sitoumusten perusteella toimitettuja tietoja.

*3 LUKU***Tullimenettelyjen ja kaupan helpottaminen***117 artikla***Tavoitteet**

1. Osapuolet tunnustavat tullimenettelyjen ja kaupan helpottamisen merkityksen kehittyvän globaalien kaupankäyntiympäristön kannalta. Osapuolet sopivat tämän alan yhteistyön vahvistamisesta, jotta voidaan varmistaa, että sovellettava lainsäädäntö ja menettelyt sekä asianomaisten viranomaisten hallinnolliset valmiudet vastaavat tehokkaan valvonnan ja kaupan helpottamisen tavoitteita ja edistävät osaltaan Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen kehitystä ja alueellista yhdentymistä.

2. Osapuolet tunnustavat, että oikeutettuja yleiseen järjestykseen liittyviä tavoitteita, turvallisuuteen ja petosten torjuntaan liittyvät tavoitteet mukaan luettuina, ei saa vaarantaa millään tavoin.

118 artikla

Tullimenettelyt ja kauppaan liittyvät menettelyt

1. Osapuolet sopivat, että niiden tullilainsäädäntö, -määräykset ja -menettelyt perustuvat seuraaviin:

a) tullialalla sovellettavat kansainväliset välineet ja standardit, mukaan luettuina maailmankaupan turvaamista ja helpottamista koskeva WCO:n normikehys ja harmonoitua tavarankuvaus- ja koodausjärjestelmää koskeva kansainvälinen yleissopimus;

b) laillisen kaupan suojele ja helpottaminen tullilainsäädännössä vahvistettuja vaatimuksia soveltamalla ja niitä noudattamalla;

c) lainsäädäntö, jolla ei aseteta tarpeettomia tai syrjiviä rasitteita, joka suojaa tullipetoksilta ja joka tarjoaa lisähelpotuksia vastineeksi vaatimusten hyvästä noudattamisesta;

d) nykyaikaisten tullimenetelmien käyttö, mukaan lukien riskinhallinta, yksinkertaistetut menettelyt tavaroiden maahantuontia ja luovutusta varten, luovutuksen jälkeiset tarkastukset ja yritysten tarkastusmenettelyt;

e) tulliasioita, erityisesti tariffiluokittelua ja alkuperäsääntöjä, koskeva sitovien päätösten järjestelmä osapuolten lainsäädännössä vahvistettujen sääntöjen mukaisesti;

f) sellaisten järjestelmien asteittainen kehittäminen, tietotekniset järjestelmät mukaan luettuina, joilla helpotetaan sähköistä tiedon-

vaihtoa tullihallintojen sisällä ja muiden alalla toimivien julkisten laitosten kanssa;

g) säännöt, joilla varmistetaan, että tullimääräysten tai menettelyihin liittyvien vaatimusten vähäisistä rikkomisista määrättävät seuraamukset ovat oikeasuhteisia ja syrjimättömiä ja ettei niiden soveltaminen aiheuta kohtuuttomia viivästyksiä;

h) palkkiot ja maksut, jotka ovat kohtuullisia eivätkä ylitä tarjottujen palvelujen kustannuksia ja joita ei lasketa arvon perusteella. Palkkioita ja muita maksuja ei saa periä konsulipalveluista; ja

i) luopuminen vaatimuksesta suorittaa kuljetusta edeltäviä pakollisia tarkastuksia, sellaisina kuin ne on määritetty vientitavaran ennakkotarkastuksesta tehdyssä WTO:n sopimuksessa, tai käyttää mitä tahansa muita yksityisten yritysten ennen tulliselvitystä suorittamia tarkastuksia määräpaikassa.

2. Osapuolet sopivat, että niiden tullilainsäädännön, -määräysten ja -menettelyiden on mahdollisuuksien mukaan tukeuduttava tullimenettelyjen yksinkertaistamista ja yhdenmukaistamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen, sellaisena kuin se on muutettuna (tarkistettu Kioton yleissopimus), ja sen liitteiden keskeisiin osiin.

3. Työskentelytapojen parantamiseksi sekä toiminnan syrjimättömyyden, avoimuuden, tehokkuuden, rehellisyyden ja vastuullisuuden takaamiseksi osapuolet:

a) toteuttavat mahdollisuuksien mukaan toimia, joiden tavoitteena on vähentää, yksinkertaistaa ja standardoida tullin ja muiden alalla toimivien julkisten laitosten vaatimia tietoja ja asiakirjoja;

b) yksinkertaistavat tavaroiden luovutuksen ja tulliselvityksen nopeuttamiseksi vaatimuksia ja muodollisuuksia aina, kun se on mahdollista;

c) huolehtivat tehokkaista, ripeistä, syrjimättömistä ja helposti käytettävissä olevista menettelyistä, joilla turvataan kunkin osapuolen lainsäädännön mukainen muutoksenhakuoikeus sellaisiin tullin hallinnollisiin ratkaisuihin ja päätöksiin, jotka vaikuttavat tuontiin, vientiin tai tavaroiden kauttakuljukseen. Mahdollisten maksujen on oltava oikeasuhteisia muutoksenhakumenettelyjen kustannuksiin nähden; ja

d) toteuttavat toimenpiteitä varmistaakseen mahdollisimman korkeatasoisten rehellisyysvaatimusten noudattamisen.

4. Osapuolet varmistavat, että tulliasioitsijoita koskeva lainsäädäntö perustuu avoimiin ja oikeasuhteisiin sääntöihin. Jos osapuoli edellyttää tulliasioitsijan käyttöä, oikeushenkilöt voivat käyttää omia tulliasioitsijoitaan, joille toimivaltainen viranomainen on myöntänyt toimiluvan tähän tarkoitukseen. Tämä määräys ei rajoita osapuolten kannanottoja monenvälisissä neuvotteluissa.

119 artikla

Kauttakuljetukset

1. Osapuolet varmistavat vapaan kauttakuljetuksen alueensa kautta GATT 1994 -sopimuksen V artiklan mukaisesti.

2. Mahdollisten rajoitusten, tarkastusten tai vaatimusten on perustuttava yleiseen järjestykseen liittyviin oikeutettuihin tavoitteisiin sekä oltava syrjimättömiä ja oikeasuhteisia, ja niitä on sovellettava yhdenmukaisesti.

3. Osapuolet myöntävät kunkin osapuolen alueelle tai alueelta tapahtuvalle kauttakululiikenteelle vähintään yhtä edullisen kohtelun kuin niiden oman alueen läpi tapahtuvalle kauttakululiikenteelle, sanotun kuitenkaan rajoittamatta kauttakuljetettavien tavaroiden lainmukaisia tullitarkastuksia ja valvontaa.

4. Osapuolet ottavat GATT 1994 -sopimuksen V artiklan periaatteiden mukaisesti käyttöön järjestelmiä, jotka mahdollistavat tavaroiden kauttakuljetuksen ilman, että kannetaan tulleja, kauttakulkumaksuja tai muita kauttakuljetuksen yhteydessä määrättäviä maksuja, lukuun ottamatta kuljetuskuluja tai sellaisia maksuja, jotka vastaavat kauttakuljetukseen liittyviä hallinnollisia menoja tai tarjottujen palvelujen kustannuksia, sillä edellytyksellä, että annetaan asianmukaiset vakuudet.

5. Osapuolet edistävät ja panevat täytäntöön alueellisia kauttakuljetusjärjestelyjä, joiden tarkoituksena on vähentää kaupan esteitä.

6. Osapuolet varmistavat kaikkien asiaankuuluvien viranomaisten ja virastojen välisen yhteistyön ja koordinoinnin alueellaan tarkoi-

tuksenaan helpottaa kauttakululiikennettä ja edistää rajatylittävää yhteistyötä.

120 artikla

Suhteet liike-elämään

Osapuolet sopivat

a) varmistavansa, että kaikki lainsäädäntö, menettelyt, palkkiot ja maksut, samoin kuin tarvittavat lisätiedot, asetetaan julkisesti saataville siinä määrin kuin mahdollista sähköisessä muodossa. Osapuolet asettavat julkisesti saataville asiaankuuluvat hallinnolliset ilmoitukset, jotka koskevat muun muassa tavaroihin liittyviä vaatimuksia ja ilmoitusmenettelyjä, tullitoimipaikkojen aukioloaikoja ja toimintamenetelmiä sekä yhteyspisteitä tiedusteluja varten;

b) tarpeesta käydä oikea-aikaisia ja säännöllisiä neuvotteluja asianomaisten osapuolten edustajien kanssa lainsäädäntöehdotuksista ja menettelyistä, jotka liittyvät tullialaan. Kukin osapuoli ottaa tätä varten käyttöön asianmukaisia ja säännöllisiä järjestelyjä neuvonpitoa varten;

c) siitä, että uusien tai muutettujen säännösten, menettelyjen, palkkioiden tai maksujen julkaisemisen ja voimaantulon välillä on oltava riittävän pitkä ajanjakso ⁽¹⁾;

d) edistävänsä yhteistyötä liike-elämän toimijoiden kanssa käyttämällä ennustettavia ja julkisesti saatavilla olevia menettelyjä, kuten yhteisymmärryspöytäkirjoja, jotka perustuvat WCO:n julkaisemiin vastaaviin asiakirjoihin; ja

e) varmistavansa, että niiden tullialaa ja siihen liittyviä seikkoja koskevat vaatimukset ja menettelyt täyttävät edelleen kaupan alan toimijoiden tarpeet, ovat parhaiden toimintatapojen mukaisia ja jatkossakin rajoittavat kauppaa mahdollisimman vähän.

121 artikla

Tullausarvon määrittäminen

⁽¹⁾ Jos osapuolen lainsäädäntö edellyttää voimaantuloa julkaisuajankohtana, viranomaisten on varmistettava, että toimijoille ilmoitetaan tässä kohdassa tarkoitetuista uusista toimenpiteistä riittävän ajoissa etukäteen.

Osapuolten väliseen kauppaan sovellettavat tullausarvon määrittämisen säännöt noudattavat tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen 1994 VII artiklan soveltamisesta tehtyä WTO-sopimusta, jäljempänä 'tullausarvoa koskeva sopimus'.

122 artikla

Riskinhallinta

Osapuolet käyttävät riskinhallintajärjestelmiä, joiden avulla niiden tulliviranomaiset pystyvät keskittämään tarkastuksensa suuririskisiin tavaroihin ja jotka helpottavat vähäriskisten tavaroiden tulliselvitystä ja liikku- mista.

123 artikla

Tulliasioiden, kaupan helpottamisen ja alkuperäsääntöjen alakomitea

1. Osapuolet perustavat tulliasioiden, kaupan helpottamisen ja alkuperäsääntöjen alakomitean 348 artiklan ja liitteen XXI (Alakomiteat) mukaisesti.

2. Alakomitean tehtävänä on muun muassa

a) valvoa tämän sopimuksen tämän luvun ja liitteen II (Käsitteen "alkuperä tuotteet" määrittely ja hallinnollisen yhteistyön menetelmät) täytäntöönpanoa ja hallinnointia;

b) toimia foorumina, jolla voidaan neuvotella ja keskustella kaikista tulleeihin liittyvistä kysymyksistä, mukaan lukien erityisesti tullimenettelyt, tullausarvot, tariffijärjestelmät, tullinimikkeistöt, tulliyhteistyö ja keskinäinen hallinnollinen avunanto tulliasioissa;

c) toimia foorumina, jolla voidaan neuvotella ja keskustella alkuperäsääntöihin ja hallinnolliseen yhteistyöhön liittyvistä kysymyksistä;

d) edistää tullimenettelyjen, tulliasioita koskevan keskinäisen hallinnollisen avunannon, alkuperäsääntöjen ja hallinnollisen yhteistyön kehittämiseen, soveltamiseen ja täytäntöönpanoon liittyvää yhteistyötä;

e) käsitellä alkuperäsääntöjen muuttamista koskevat pyynnöt ja toimittaa tehtyjen analyysien tulokset ja suositukset assosiaatiokomitealle;

f) hoitaa tämän sopimuksen liitteessä II (Käsitteen "alkuperä tuotteet" määrittely ja hallinnollisen yhteistyön menetelmät) vahvistetut tehtävät ja toiminnot;

g) tehostaa valmiuksien kehittämiseen ja tekniseen apuun liittyvää yhteistyötä; ja

h) huolehtia muista assosiaatiokomitean sille määrittämistä tehtävistä.

3. Osapuolet voivat sopia pitävänsä erityiskokouksia tulliyhteistyöhön, alkuperäsääntöihin tai keskinäiseen hallinnolliseen avunantoon liittyvien asioiden käsittelemiseksi.

124 artikla

Tullimenettelyjen ja kaupan helpottamiseen liittyvä tekninen apu

Tämän luvun täytäntöönpanon edellyttämistä teknisen avun toimenpiteistä määrätään tämän sopimuksen III osan VI osaston (Talous ja kaupan kehitys) 53 ja 54 artiklassa.

4 LUKU

Kaupan tekniset esteet

125 artikla

Tavoitteet

1. Tämän luvun tavoitteena on helpottaa ja lisätä tavarakauppaa tunnistamalla, torjumalla ja poistamalla osapuolten välisestä kaupasta tarpeettomia esteitä, jotka voivat olla seurausta kaupan teknisiä esteitä koskevassa WTO-sopimuksessa, jäljempänä 'kaupan teknisiä esteitä koskeva sopimus', määriteltyjen teknisten määräysten, standardien ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiden valmistelusta, käyttöönnotosta ja soveltamisesta.

2. Osapuolet sitoutuvat tekemään yhteistyötä osapuolten sisäisen alueellisen yhden- tymisen vahvistamiseksi kaupan teknisiä esteitä koskevissa asioissa.

3. Osapuolet sitoutuvat kehittämään ja lisäämään kaupan teknisiä esteitä koskeviin asioihin liittyviä teknisiä valmiuksia tavoitteenaan parantaa pääsyä toistensa markkinoille.

*126 artikla***Yleiset määräykset**

Osapuolet vahvistavat voimassa olevat kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen mukaiset oikeutensa ja velvollisuutensa toisiaan kohtaan ja sopivat, että mainittu sopimus liitetään tähän sopimukseen ja otetaan osaksi sitä. Osapuolet ottavat erityisesti huomioon kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen 12 artiklan erityis- ja erilliskohtelusta.

*127 artikla***Soveltamisala**

1. Tätä lukua sovelletaan kaupan teknisiä esteitä koskevassa sopimuksessa määriteltujen teknisten määräysten, standardien ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiden valmisteluun, käyttöönottoon ja soveltamiseen, kun ne voivat vaikuttaa osapuolten väliseen tavarakauppaan.

2. Sen estämättä, mitä 1 kohdassa määrätään, tätä lukua ei sovelleta terveys- ja kasvinuojelutoimiin, sellaisina kuin ne on määriteltä terveys- ja kasvinuojelutoimia koskevan WTO-sopimuksen, jäljempänä 'terveys- ja kasvinuojelusopimus', liitteessä A, eikä valtion elinten omia tuotanto- tai kulutusvaatimuksiaan varten laatimiin hankintaeritelmiin, joita koskevat tämän sopimuksen IV osan V osaston (Julkiset hankinnat) määräykset.

*128 artikla***Määritelmät**

Tähän lukuun sovelletaan kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen liitteen 1 määritelmiä.

*129 artikla***Tekniset määräykset**

Osapuolet sopivat käyttävänsä parhaalla mahdollisella tavalla kaupan teknisiä esteitä koskevassa sopimuksessa tarkoitettua hyvää

sääntelytapaa. Erityisesti osapuolet sopivat seuraavaa:

a) ne käyttävät asianmukaisia kansainvälisiä standardeja pohjana teknisille määräyksille, vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyt mukaan luettuina, paitsi silloin, kun tällaiset kansainväliset standardit olisivat tehoton tai sopimaton keino oikeutettujen tavoitteiden saavuttamiseen, ja selvittävät toisen osapuolen pyynnöstä syyt, joiden vuoksi tällaiset standardit on katsottu sopimattomiksi tai tehottomiksi tavoitteeseen nähden, kun niitä ei ole käytetty tällaisena toiminnan pohjana;

b) ne edistävät alueellisten teknisten määräysten laatimista ja voimassa olevien kansallisten teknisten määräysten korvaamista niillä osapuolten kanssa ja niiden välillä käytävän kaupan helpottamiseksi;

c) ne ottavat käyttöön järjestelmiä, joiden avulla teknisistä määräyksistä voidaan tiedottaa tehokkaammin toisen osapuolen yrityksille (esimerkiksi julkisen internetsivuston välityksellä); ja

d) ne toimittavat pyynnöstä ja tarpeettomasti viivyttämättä toiselle osapuolelle tai sen talouden toimijoille tietoja ja tarvittaessa kirjallisia ohjeita, jotka koskevat niiden teknisten määräysten noudattamista.

*130 artikla***Standardit**

1. Osapuolet vahvistavat kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen 4 artiklan 1 kohdan mukaiset velvollisuutensa, jotta varmistettaisiin, että niiden standardointielimet hyväksyvät kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen liitteessä 3 olevat menettelyohjeet standardien laatimista, hyväksymistä ja soveltamista varten ja toimivat niiden mukaisesti.

2. Osapuolet sitoutuvat

a) varmistamaan asianmukaisen vuorovaikutuksen sääntelyviranomaisten ja kansallisten, alueellisten tai kansainvälisten standardointielinten välillä;

b) varmistamaan niiden periaatteiden soveltamisen, jotka on vahvistettu kaupan teknisiä esteitä käsittelevän WTO:n komitean 13 päivänä marraskuuta 2000 tekemässä päätök-

sessä kansainvälisten standardien, ohjeiden ja suositusten kehittämisen periaatteista suhteessa kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen 2 ja 5 artiklaan sekä liitteeseen 3 (*Decision of the Committee on Principles for the Development of International Standards, Guides and Recommendations with Relation to Articles 2, 5 and Annex 3 of the Agreement*);

c) varmistamaan, että niiden standardointielimet tekevät yhteistyötä, jotta kansainvälistä standardointityötä voitaisiin mahdollisuuksien mukaan käyttää standardien laatimisen perustana alueellisella tasolla;

d) edistämään alueellisten standardien laatimista. Alueellinen standardi korvaa käytönottonsa jälkeen kaikki voimassa olevat kansalliset standardit;

e) vaihtamaan tietoja siitä, miten osapuolet käyttävät standardeja teknisten määräysten yhteydessä, ja varmistamaan mahdollisuuksien mukaan sen, että standardeista ei tehdä pakollisia; ja

f) vaihtamaan tietoja ja asiantuntemusta kysymyksissä, jotka koskevat kansainvälisten, alueellisten ja kansallisten standardointielinten tekemää työtä ja sitä, missä määrin kansainvälisiä standardeja käytetään niiden kansallisten ja alueellisten standardien perustana, sekä vaihtamaan yleisellä tasolla tietoja osapuolten standardointityössä mahdollisesti soveltamista yhteistyösopimuksista.

131 artikla

Vaatimustenmukaisuuden arviointi ja akkreditointi

1. Osapuolet tunnustavat, että on olemassa laaja valikoima vaatimustenmukaisuuden arvioinnin välineitä, joilla helpotetaan tuotteiden hyväksymistä osapuolten alueella; näitä ovat muun muassa seuraavat:

a) toimittajan vaatimustenmukaisuusvakuutuksen hyväksyminen;

b) toisen osapuolen alueella sijaitsevien vaatimustenmukaisuuden arviointielimien nimeäminen;

c) toisen osapuolen alueella sijaitsevien elinten suorittamien vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen tulosten hyväksyminen; ja

d) osapuolten alueella sijaitsevien vaatimustenmukaisuuden arviointielinten väliset vapaaehtoiset järjestelyt.

2. Tämän mukaisesti osapuolet sitoutuvat

a) kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen 5 artiklan 1 kohdan 2 alakohdan mukaisesti edellyttämään vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjä, jotka eivät ole tarpeettoman tiukkoja;

b) varmistamaan, että jos osapuoli on sisäisen lainsäädäntönsä mukaisesti antanut usealle elimelle luvan suorittaa vaatimustenmukaisuuden arviointia, kyseinen osapuoli ei lainsäädäntötoimin rajoita toimijoiden vapautta valita vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen suorittamispaikkaa; ja

c) vaihtamaan tietoja akkreditointia koskevista toimintalinjoista ja tarkastelemaan, miten parhaiten voitaisiin hyödyntää akkreditointia koskevia kansainvälisiä standardeja ja kansainvälisiä sopimuksia, joissa osapuolten akkreditointilaitokset ovat osallisina, esimerkiksi ILAC:n (International Laboratory Accreditation Cooperation) ja IAF:n (International Accreditation Forum) mekanismien kautta.

132 artikla

Erityis- ja erilliskohtelu

Osapuolet sopivat tämän luvun 126 artiklan määräysten mukaisesti seuraavaa:

a) ne varmistavat, että vapaaehtoisten sopimusten tekemistä Keski-Amerikka-osapuolen tasavalloissa ja EU-osapuolen alueella sijaitsevien vaatimustenmukaisuuden arviointielinten välillä ei rajoiteta lainsäädäntötoimin, ja edistävät näiden elinten osallistumista tällaisiin sopimuksiin;

b) kun osapuoli havaitsee olemassa olevaan tai ehdotettuun tekniseen määräykseen, standardiin tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyyn liittyvän erityisen ongelman, joka voi vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan, kyseinen viejäosapuoli voi pyytää selvennystä ja ohjeita siitä, miten noudattaa tuojaosapuolen toimenpidettä. Tuojaosapuoli ottaa tämän pyynnön viipymättä asianmukaiseen käsittelyyn ja ottaa huomioon viejäosapuolen esittämät huolenaiheet;

c) tuojaosapuoli sitoutuu viejäosapuolen pyynnöstä toimittamaan toimivaltaisten viranomaistensa välityksellä viipymättä tietoja teknisistä määräyksistä, standardeista ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyistä, joita sovelletaan tiettyyn tavararyhmään tai tavaraan, jotta niitä voitaisiin pitää kaupan tuojaosapuolen alueella; ja

d) kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen 12 artiklan 3 kohdan mukaisesti EU-osapuoli ottaa teknisten määräysten, standardien ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen valmistelussa ja soveltamisessa huomioon Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen erityiset kehitykseen, rahoitukseen ja kauppaan liittyvät tarpeet taatakseen, että nämä tekniset määräykset, standardit ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyt eivät aiheuta tarpeettomia esteitä niiden viennille.

133 artikla

Yhteistyö ja tekninen apu

Osapuolet sopivat, että niiden yhteisen edun mukaista on edistää yhteistyöhön ja tekniseen apuun liittyviä aloitteita asioissa, jotka koskevat kaupan teknisiä esteitä. Osapuolet ovat tässä tarkoituksessa määrittäneet joukon yhteistyötoimia, jotka luetellaan tämän sopimuksen III osan VI osaston (Talouden ja kaupan kehitys) 57 artiklassa.

134 artikla

Yhteistyö ja alueellinen yhdentyminen

Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että kaupan teknisiä esteitä niin julkisella kuin yksityiselläkin sektorilla käsittelevien kansallisten ja alueellisten viranomaisten yhteistyö on tärkeää, jotta voidaan helpottaa alueiden sisäistä ja osapuolten välistä kauppaa. Tätä varten osapuolet sitoutuvat toteuttamaan yhteisiä toimia, joihin voivat kuulua seuraavat:

a) osapuolten yhteistyön tehostaminen standardien, teknisten määräysten, metrologian, akkreditoinnin ja vaatimustenmukaisuuden arvioinnin alalla, jotta osapuolet voisivat lisätä vastavuoroisesti toistensa järjestelmien tuntemusta ja selvittää yhteisen edun

mukaisilla aloilla mahdollisuudet sellaisiin kauppaa helpottaviin toimiin, jotka johtavat niiden sääntelyvaatimusten lähentymiseen. Tätä varten osapuolet voivat käynnistää sääntelyä koskevia vuoropuheluja sekä laaja-alaisesti että alakohtaisesti;

b) toimet, joilla pyritään määrittelemään, kehittämään ja edistämään erilaisia kauppaa helpottavia toimia; näihin voivat kuulua muun muassa

i) sääntelyalan yhteistyön vahvistaminen esimerkiksi vaihtamalla tietoja, asiantuntemusta ja tietoaaineistoa sekä tieteellisen ja teknisen yhteistyön lisääminen teknisten määräysten kehittämistapojen parantamiseksi siltä osin kuin on kyse avoimuudesta ja asianosaisten kuulemisesta sekä sääntelykeinojen saamiseksi tehokkaaseen käyttöön,

ii) menettelyjen ja vaatimusten yksinkertaistaminen, ja

iii) metrologian, standardoinnin, testauksen, varmentamisen ja akkreditoinnin aloilla toimivien, osapuolten julkisten tai yksityisten organisaatioiden välisen kahdenvälisen yhteistyön edistäminen ja tukeminen;

c) osapuolen on pyynnöstä harkittava asianmukaisesti toisen osapuolen tekemiä ehdotuksia, jotka koskevat tämän luvun mukaista yhteistyötä.

135 artikla

Avoimuus ja ilmoitusmenettelyt

Osapuolet sopivat

a) noudattavansa kaupan teknisiä esteitä koskevassa sopimuksessa esitettyjä osapuolten avoimuutta koskevia velvollisuuksia ja ilmoittavansa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa osapuolten kauppaan merkittävästi vaikuttavien teknisten määräysten ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen käyttöönotosta ja kun tällaisia teknisiä määräyksiä ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjä otetaan käyttöön, varaavansa riittävästi aikaa niiden julkaisun ja voimaantulon välille, jotta talouden toimijat voivat sopeutua niihin;

b) varaavansa kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen mukaisia ilmoituksia antaessaan toiselle osapuolelle vähintään 60 päivää aikaa ilmoituksen antamisesta esittää

ehdotusta koskevia kirjallisia huomautuksia, paitsi jos ilmenee tai uhkaa ilmetä kiireellisiä turvallisuuteen, terveyteen, ympäristön suojeluun tai kansalliseen turvallisuuteen liittyviä ongelmia, ja ottavansa aina, kun se on käytännössä mahdollista, asianmukaisesti huomioon kohtuulliset pyynnot, jotka koskevat huomautusten esittämiseen varatun ajan jatkamista. Tätä aikaa jatketaan, jos kaupan teknisiä esteitä käsittelevä WTO:n komitea sitä suosittelee; ja

c) ottavansa asianmukaisesti huomioon toisen osapuolen näkemykset, kun osa teknisten määräysten tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen laadintaprosessia on, ennen WTO:n määräysten mukaista ilmoittamisenmenettelyä, julkisen kuulemisen kohteena kunkin alueen menettelyjen mukaisesti, ja vastaavansa pyynnöstä kirjallisesti toisen osapuolen esittämiin huomautuksiin.

136 artikla

Markkinavalvonta

Osapuolet sitoutuvat

a) vaihtamaan näkemyksiä markkinavalvonnasta ja täytäntöönpanotoiminnasta ja

b) varmistamaan, että toimivaltaiset viranomaiset suorittavat markkinavalvontaa riippumattomasti eturistiriitojen välttämiseksi.

137 artikla

Maksut

Osapuolet sitoutuvat varmistamaan, että

a) osapuolen alueelta peräisin oleville tuotteille määrätty, vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelystä perittävät maksut ovat tasapuolisessa suhteessa vastaavilta, alkuperältään kotimaisilta tai toisen osapuolen alueelta peräisin olevilta tuotteilta perittävien maksujen kanssa, ottaen huomioon tiedonvälitys-, kuljetus- ja muut kulut, jotka aiheutuvat vaatimustenmukaisuuden arviointielimen ja hakijan sijaintieroista;

b) osapuoli antaa toiselle osapuolelle mahdollisuuden esittää huomautuksia tuotteiden vaatimustenmukaisuuden arvioinnista peritystä maksusta, jos kyseinen maksu on kohtuuton suhteessa varmentamispalvelun kus-

tannuksiin ja heikentää sen tuotteiden kilpailukykyä; ja

c) pakollisten vaatimustenmukaisuuden arviointien ennakoitu suoritusaika on kohtuullinen ja tasapuolinen tuontituotteiden ja kotimaisten tuotteiden tapauksessa.

138 artikla

Merkinnät

1. Osapuolet ottavat huomioon kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen liitteessä 1 olevan 1 kohdan määräykset, joiden mukaan tekninen määräys voi sisältää tai käsitellä yksinomaan merkintöihin liittyviä vaatimuksia, ja sopivat noudattavansa sellaisten teknisten määräystensä osalta, jotka edellyttävät merkintöihin liittyviä vaatimuksia, kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen 2 artiklan 2 kohdan periaatteita.

2. Erityisesti osapuolet sopivat, että

a) ne vaativat vain sellaisia merkintöjä, jotka ovat merkityksellisiä tuotteen kuluttajien tai käyttäjien kannalta tai tarpeen osoittamaan, että tuote vastaa pakollisia teknisiä vaatimuksia⁽¹⁾;

b) jos tämä on välttämätöntä tuotteiden ihmisten, eläinten tai kasvien terveydelle tai elämälle tai ympäristölle tai kansalliselle turvallisuudelle aiheuttaman riskin vuoksi, osapuolet voivat

i) edellyttää merkintöjen hyväksyntää, rekisteröintiä tai varmentamista tuotteiden myymiseksi markkinoillaan tai

ii) asettaa vaatimuksia, jotka koskevat merkinnän fyysisiä ominaisuuksia tai muotoilua ja edellyttää tässä yhteydessä muun muassa, että kyseessä olevat tiedot sijoitetaan tiettyyn osaan tuotetta tai että merkintä on tietyn muotoinen tai kokoinen.

Edellä sanottu ei rajoita sellaisia osapuolten sisäisten sääntöjensä mukaisesti hyväksymiä toimenpiteitä, joilla varmistetaan, että merkinnät vastaavat pakollisia vaatimuksia, ja valvotaan kuluttajia mahdollisesti harhaanjohtavia käytäntöjä;

⁽¹⁾ Kun edellytetään merkintöjä verotusta varten, tällaiset vaatimukset on muotoiltava siten, että ne eivät rajoita kauppaa enemmän kuin on tarpeen oikeutetun tavoitteen saavuttamiseksi.

c) jos osapuoli edellyttää, että talouden toimijat käyttävät yksilöllistä tunnusnumeroa, sen on myönnettävä tällainen numero toisen osapuolen talouden toimijoille viipymättä ja syrjimättömästi;

d) edellyttäen, että ne eivät ole harhaanjohtavia, ristiriitaisia tai hämääviä suhteessa tavaroiden määräämaassa vaadittaviin tietoihin, osapuolet sallivat

i) tavaroiden määräämaassa vaadittavan kielien lisäksi muilla kielillä annettavat tiedot,

ii) kansainväliset nimikkeistöt, kuvamerkit, symbolit tai grafiikan, ja

iii) tavaroiden määräämaassa vaadittavien tietojen lisäksi annettavat lisätiedot;

e) osapuolen on pyrittävä hyväksymään ei-pysyvät tai irrotettavat merkinnät tai merkinnot, jotka ovat tuotteeseen liitettyssä aineistossa eivätkä fyysisesti tuotteeseen kiinnitettynä, jos tämä ei vaaranna kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen mukaisia oikeutettuja tavoitteita ja tiedot saadaan näin asianmukaisesti kuluttajien ulottuville;

f) ne sallivat, että merkinnät ja niiden korjaukset tehdään määräämaassa ennen tavaroiden markkinoille saattamista.

3. Edellä oleva 2 kohta huomioon ottaen osapuolet sopivat, että kun osapuoli edellyttää tekstiilien, vaatteiden tai jalkineiden merkintää, kestonmerkintänä voidaan vaatia vain seuraavat tiedot:

a) tekstiilien ja vaatteiden osalta: kuitukoostumus, alkuperämaa, turvaohjeet erityiskäyttöä varten ja hoito-ohjeet; ja

b) jalkineiden osalta: pääosien käytetyimmät materiaalit, turvaohjeet erityiskäyttöä varten ja alkuperämaa.

4. Osapuolet soveltavat tämän artiklan määräyksiä viimeistään vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta.

139 artikla

Kaupan teknisten esteiden alakomitea

1. Osapuolet perustavat kaupan teknisten esteiden alakomitea 348 artiklan ja liitteen XXI (Alakomiteat) mukaisesti.

2. Alakomitean tehtävänä on

a) keskustella kaikista tämän luvun soveltamiseen liittyvistä asioista, jotka voivat vaikeuttaa osapuolten väliseen kauppaan;

b) valvoa tämän luvun täytäntöönpanoa ja hallinnointia, käsitellä ripeästi kumman tahansa osapuolen esiin tuomat, standardien, teknisten määräysten ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiden laatimiseen, käyttöönottoon, soveltamiseen tai täytäntöönpanoon liittyvät kysymykset ja neuvotella kumman tahansa osapuolen pyynnöstä kaikista tämän luvun soveltamisalaan kuuluvista esiin tulevista kysymyksistä;

c) helpottaa teknisiä määräyksiä, standardeja ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjä koskevien tietojen vaihtoa;

d) toimia keskustelufoorumina kauppa haittaavien tai rajoittavien ongelmien tai kysymysten ratkaisemiseksi tämän luvun soveltamisalan ja tavoitteiden rajoissa;

e) tehostaa standardien, teknisten määräysten ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen kehittämiseen ja parantamiseen liittyvää yhteistyötä, mikä käsittää myös tietojenvaihdon näitä asioita käsittelevien julkisten tai yksityisten elinten välillä, ja edistää suoraa vuorovaikutusta valtiosta riippumattomien toimijoiden, kuten standardointi-, akkreditointi- ja varmennuselinten, välillä;

f) helpottaa tietojenvaihtoa valtiosta riippumattomilla, alueellisilla ja monenvälisillä foorumeilla tehtävästä työstä teknisten määräysten, standardien ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen alalla;

g) selvittää mahdollisuuksia helpottaa osapuolten välistä kauppaa;

h) raportoida tämän sopimuksen III osan VI osaston (Talouden ja kaupan kehitys) 57 artiklan mukaisesti perustetuista yhteistyöohjelmista, niiden saavutuksista ja niiden vaikutuksesta kaupan helpottamiseen ja tämän luvun määräysten täytäntöönpanoon;

i) tarkastella tämän luvun määräyksiä kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen mahdollisten muutosten pohjalta;

j) raportoida assosiaatiokomitealle tämän luvun määräysten täytäntöönpanosta ja erityisesti edistymisestä asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa ja erityis- ja erilliskohtelua koskevien määräysten soveltamisessa;

k) toteuttaa muita toimenpiteitä, joiden osapuolet katsovat auttavan niitä tämän luvun täytäntöönpanossa;

l) käynnistää sääntelyviranomaisten välisiä vuoropuheluja tämän luvun 134 artiklan a

alakohdan mukaisesti ja perustaa tarvittaessa työryhmiä, joissa keskustellaan osapuolia kiinnostavista aiheista. Työryhmiin voi kuulua tai ne voivat kuulla valtiosta riippumattomia asiantuntijoita ja sidosryhmiä; ja

m) huolehtia muista assosiaatiokomitean sille määräämistä tehtävistä.

5 LUKU

Terveys- ja kasvinsuojelutoimet

140 artikla

Tavoitteet

Tämän luvun tavoitteena on

a) suojella ihmisten, eläinten ja kasvien elämää tai terveyttä osapuolten alueella ja helpottaa samalla niiden välistä kauppaa tämän luvun täytäntöönpanon yhteydessä;

b) tehdä yhteistyötä terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen täytäntöönpanon jatkamiseksi;

c) varmistaa, että terveys- ja kasvinsuojelutoimet eivät muodosta perusteettomia kaupan esteitä osapuolten välille;

d) ottaa huomioon alueiden väliset epäsymmetrisyydet;

e) tehostaa yhteistyötä terveys- ja kasvinsuojelutoimien alalla tämän sopimuksen III osan mukaisesti siten, että tavoitteena on vahvistaa osapuolten valmiuksia terveys- ja kasvinsuojeluasioissa, jotta mahdollisuuksia päästä toisen osapuolen markkinoille voitaisiin parantaa samalla, kun säilytetään ihmisten, eläinten ja kasvien suojelun taso; ja

f) ottaa asteittain käyttöön alueidenvälinen lähestymistapa terveys- ja kasvinsuojelutoimien soveltamisalaan kuuluvien tavaroiden kaupassa.

141 artikla

Monenväliset oikeudet ja velvollisuudet

Osapuolet vahvistavat terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen mukaiset oikeutensa ja velvollisuutensa.

142 artikla

Soveltamisala

1. Tätä lukua sovelletaan kaikkiin osapuolen terveys- ja kasvinsuojelutoimiin, jotka voivat suoraan tai epäsuorasti vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan.

2. Tätä lukua ei sovelleta kaupan teknisiä esteitä koskevassa sopimuksessa määriteltyihin standardeihin, teknisiin määräyksiin ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenetelyihin.

3. Tätä lukua sovelletaan lisäksi eläinten hyvinvointia koskevissa kysymyksissä tehtävään yhteistyöhön.

143 artikla

Määritelmät

Tässä luvussa sovelletaan terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen liitteessä A esitettyjä määritelmiä.

144 artikla

Toimivaltaiset viranomaiset

Osapuolten toimivaltaisia viranomaisia ovat ne liitteessä VI (Toimivaltaiset viranomaiset) määrättyt viranomaiset, joilla on toimivalta panna täytäntöön tämän luvun määräyksiä. Osapuolet ilmoittavat tämän luvun 151 artiklan mukaisesti toisilleen kaikista toimivaltaisista viranomaisista koskevista muutoksista.

145 artikla

Yleiset periaatteet

1. Osapuolten soveltamat terveys- ja kasvinsuojelutoimet noudattavat terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen 3 artiklassa vahvistettuja periaatteita.

2. Terveys- ja kasvinsuojelutoimilla ei saa luoda perusteettomia kaupan esteitä.

3. Tämän luvun määräyksiin perustuvia menettelyjä sovelletaan avoimesti, ilman aiheittomia viivytyksiä ja sellaisten edellytysten ja vaatimusten mukaisesti, mukaan luet-

tuina kustannukset, jotka eivät saa olla suurempia kuin palvelun tosiasialliset kustannukset, ja joiden on oltava kohtuullisia verrattuna osapuolten vastaavista kotimaisista tuotteista veloittaviin maksuihin.

4. Osapuolet eivät käytä 3 kohdassa mainittuja menettelyjä eivätkä lisätietopyyntöjä viivyttääkseen markkinoillepääsyä ilman tiedollisia ja teknisiä perusteita.

146 artikla

Tuontia koskevat vaatimukset

1. Viejäosapuolen on varmistettava, että tuojaosapuolen alueelle vietävät tuotteet ovat tuojaosapuolen terveys- ja kasvinsuojeluväestimusten mukaisia.

2. Tuojaosapuolen on varmistettava, että sen tuontiedellytyksiä sovelletaan oikein suhteutettuna ja syrjimättömästi.

147 artikla

Kauppan helpottaminen

1. Luettelo laitoksista:

a) Eläintuotteiden tuonnin osalta viejäosapuoli antaa tuojaosapuolelle tiedoksi luettelon niistä laitoksistaan, jotka täyttävät tuojaosapuolen vaatimukset.

b) Viejäosapuolen pyynnöstä, johon on liitetty asianmukaiset terveystakeet, tuojaosapuoli hyväksyy liitteessä VII (Eläinperäisiä tuotteita käsittelevien laitosten hyväksyntää koskevat vaatimukset ja määräykset) tarkoitettut laitokset, jotka sijaitsevat viejäosapuolen alueella, ilman laitosten ennakkotarkastusta. Kyseisen hyväksynnän on oltava liitteessä VII vahvistettujen vaatimusten ja määräysten mukainen ja se koskee ainoastaan niitä tuoteluokkia, joiden tuonti sallitaan.

c) Tässä artiklassa tarkoitettuihin terveystakeisiin voi sisältyä asiaankuuluvia ja perusteltuja tietoja, joilla varmistetaan tuotavien elävien eläinten ja eläintuotteiden terveydellinen asema.

d) Ellei lisätietoja edellytetä, tuojaosapuoli toteuttaa sovellettavien oikeudellisten menettelyjensä mukaisesti tarvittavat lainsäädännölliset tai hallinnolliset toimenpiteet tuonnin sallimiseksi tämän perusteella 40 työpäivän

kuluessa viejäosapuolen pyynnön ja siihen liitettyjen asianmukaisten terveystakeiden vastaanottamisesta.

e) Tuojaosapuoli antaa säännöllisesti tietoja laitosten hyväksymistä koskevien pyyntöjen hylkäämistapauksista, mukaan luettuina tiedot niistä vaatimustenvastaisuuksista, joihin laitoksen hylkääminen perustuu.

2. Tuontitarkastukset ja tarkastusmaksut: tuontituotteita koskevista menettelyistä perittävät maksut voivat kattaa ainoastaan toimivaltaiselle viranomaiselle tuontitarkastusten toteuttamisesta aiheutuvat kustannukset; ne eivät saa olla suurempia kuin tarjottujen palvelujen tosiasialliset kustannukset ja niiden tulee olla kohtuullisia verrattuna vastaavista kotimaisista tuotteista veloittaviin maksuihin.

148 artikla

Tarkastukset

1. Luottamuksen säilyttämiseksi tämän luvun määräysten tehokkaaseen täytäntöönpanoon kullakin osapuolella on tämän luvun soveltamisalalla oikeus

a) tarkastaa toisen osapuolen viranomaisten valvontajärjestelmä kokonaan tai osittain liitteessä VIII (Tarkastusten suorittamista koskevat suuntaviivat) kuvattujen suuntaviivojen mukaisesti. Tarkastuksen kuluista vastaa tarkastuksen suorittava osapuoli; ja

b) saada tietoja toiselta osapuolelta sen valvontajärjestelmästä ja kyseisen järjestelmän mukaisesti suoritettujen valvontatoimien tuloksista.

2. Osapuolten on ilmoitettava toisen osapuolen alueella suoritettujen tarkastusten tuloksista ja päätelmistä ja asetettava ne julkisesti saataville.

3. Kun tuojaosapuoli päättää suorittaa tarkastuskäynnin viejäosapuolen alueelle, käynnistä on ilmoitettava toiselle osapuolelle vähintään 60 työpäivää ennen kyseisen tarkastuksen suorittamista paitsi jos kyseessä on hätätapaus tai osapuolet toisin sopivat. Asianomaisten osapuolten on sovittava keskenään kaikista tarkastuskäyntiä koskevista muutoksista.

*149 artikla***Eläinten ja kasvien terveyteen liittyvät toimenpiteet**

1. Osapuolten on käsitteinä tunnustettava tuholaisista tai taudeista vapaat alueet ja alueet, joilla esiintyy vain vähän tuholaisia tai tauteja, terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen sekä Maailman eläintautijärjestön, jäljempänä 'OIE', ja kansainvälisen kasvinsuojeluyleissopimuksen, jäljempänä 'IPPC', standardien, suuntaviivojen tai suositusten mukaisesti. Tämän luvun 156 artiklassa tarkoitettu alakomitea voi määritellä tarkemmin tällaisten alueiden tunnustamisessa käytettävän menettelyn ottaen huomioon kasvinsuojeluyleissopimuksen määräykset sekä OIE:n ja IPPC:n asiaa koskevat standardit, suuntaviivat tai suositukset. Tämä menettely käsittää tilanteet, jotka liittyvät tautipesäkkeisiin ja tuhoeläinsaastunnan uusiutumiseen.

2. Määrittäessään tuholaisista tai taudeista vapaita alueita tai alueita, joilla esiintyy vain vähän tuholaisia tai tauteja, osapuolten on otettava huomioon sellaiset tekijät kuin maantieteellinen sijainti, ekosysteemit, epidemiologinen seuranta sekä terveys- ja kasvinsuojeluvalvonnan tehokkuus tällaisilla alueilla.

3. Osapuolten on luotava tiivis yhteistyö tuholaisista tai taudeista vapaiden alueiden ja niiden alueiden, joilla esiintyy vain vähän tuholaisia tai tauteja, määrittämistä varten tavoitteenaan rakentaa luottamus kunkin osapuolen noudattamiin menettelyihin tällaisten alueiden määrittämisessä.

4. Määrittäessään tällaisia alueita joko ensimmäisen kerran tai eläintaudin puhkeamisen tai kasvituholaisen uudelleen esiintymisen jälkeen, tuojaosapuolen on periaatteessa käytettävä viejäosapuolen tai sen osien eläinten ja kasvien terveystilannetta koskevan määrittämisensä pohjana viejäosapuolen toimittamia tietoja terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen sekä OIE:n ja IPPC:n asiaa koskevien standardien, suuntaviivojen tai suositusten mukaisesti ja otettava huomioon viejäosapuolen tekemä määrittäminen.

5. Jos tuojaosapuoli ei hyväksy edellä mainittua viejäosapuolen tekemää määrittämistä,

sen on ilmoitettava syyt tähän ja oltava valmis neuvottelemaan asiasta.

6. Viejäosapuolen on toimitettava tarvittava näyttö osoittaakseen tuojaosapuolelle objektiivisesti, että tällaiset alueet ovat tuholaisista tai taudeista vapaita alueita tai alueita, joissa esiintyy vain vähän tuholaisia tai tauteja, ja että ne todennäköisesti myös pysyvät sellaisina. Tätä varten tuojaosapuolelle on tämän pyynnöstä annettava kohtuullinen mahdollisuus suorittaa tarkastuksia, kokeita ja muita asianmukaisia menettelyjä.

7. Osapuolet tunnustavat OIE:n lohkomisperiaatteen ja IPPC:n tuholaisista vapaiden tuotantopaikkojen periaatteen. Ne tarkastelevat näiden tulevia suosituksia asiassa, ja tämän luvun 156 artiklan mukaisesti perustettu alakomitea antaa tämän perusteella vastaavia suosituksia.

*150 artikla***Vastaavuus**

Osapuolet voivat 156 artiklan mukaisesti perustetun terveys- ja kasvinsuojeluasioiden alakomitean välityksellä laatia määräyksiä vastaavuudesta ja esittää asiaa koskevia suosituksia tämän sopimuksen institutionaalisissa määräyksissä vahvistettujen menettelyjen mukaisesti.

*151 artikla***Avoimuus ja tietojenvaihto**

Osapuolet

a) pyrkivät kauppaan sovellettavien terveys- ja kasvinsuojelutoimien avoimuuteen;

b) tehostavat vastavuoroisesti toistensa terveys- ja kasvinsuojelutoimien ja niiden soveltamisen tuntemusta;

c) vaihtavat tietoja sellaisten terveys- ja kasvinsuojelutoimien suunnitteluun ja soveltamiseen liittyvistä seikoista, jotka vaikuttavat tai voivat vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan, jotta niiden kielteiset vaikutukset kauppaan voidaan minimoida; ja

d) ilmoittavat osapuolen pyynnöstä vaatimuksista, joita sovelletaan tiettyjen tuotteiden tuontiin.

*152 artikla***Ilmoittaminen ja neuvottelut**

1. Kukin osapuoli ilmoittaa toiselle osapuolelle kirjallisesti kolmen työpäivän kuluessa kaikista vakavista tai merkittävistä ihmisten, eläinten tai kasvien elämään tai terveyteen kohdistuvista riskeistä, myös elintarvikkeisiin liittyvistä hätätilanteista.

2. Ilmoitukset tehdään liitteessä IX (Yhteispisteet ja verkkosivustot) vahvistetuille yhteispisteille. Kirjallisella ilmoituksella tarkoitetaan ilmoitusta postitse, faksilla tai sähköpostilla.

3. Jos osapuoli on vakavasti huolissaan ihmisten, eläinten tai kasvien elämään tai terveyteen kohdistuvista riskeistä, jotka liittyvät kaupan kohteena oleviin tuotteisiin, tilanteesta on pyynnöstä neuvoteltava mahdollisimman pian. Kukin osapuoli pyrkii tällöin antamaan kaikki tarvittavat tiedot kaupankäynnin keskeytymisen välttämiseksi.

4. Edellä 3 kohdassa tarkoitetut neuvottelut voidaan käydä sähköpostitse, video- tai audiokokouksena tai muilla osapuolten keskenään sopimilla tavoilla. Pyyntöön esittäneen osapuolen olisi laadittava neuvotteluista pöytäkirja, jonka osapuolet virallisesti hyväksyvät.

*153 artikla***Hätätoimenpiteet**

1. Jos ihmisten, eläinten tai kasvien elämään tai terveyteen kohdistuu vakava riski, tuojaosapuoli voi toteuttaa ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelun kannalta välttämättömiä toimenpiteitä ilman ennakkoilmoitusta. Osapuolten välillä kuljettavina olevien lähetysten osalta tuojaosapuoli harkitsee, mikä olisi sopivin ja kohtuullisin ratkaisu, jotta tarpeeton kaupankäynnin keskeytyminen voitaisiin välttää.

2. Toimenpiteet toteuttava osapuoli ilmoittaa asiasta toiselle osapuolelle mahdollisimman pian ja joka tapauksessa viimeistään yhden työpäivän kuluessa toimenpiteen käyttöönotosta. Osapuolet voivat pyytää kaikkia terveys- ja kasvinsuojelutilanteeseen ja toteutettuihin toimenpiteisiin liittyviä tietoja ja

niiden on annettava vastaus heti, kun pyydetty tiedot ovat saatavissa.

3. Osapuolet neuvottelevat tilanteesta kumman tahansa osapuolen pyynnöstä ja tämän luvun 152 artiklan määräysten mukaisesti 15 työpäivän kuluessa ilmoituksesta. Neuvottelut käydään kaupankäynnin tarpeetoman keskeytymisen välttämiseksi. Osapuolet voivat harkita erilaisia vaihtoehtoja toimenpiteiden toteuttamisen helpottamiseksi tai niiden korvaamiseksi.

*154 artikla***Yhteistyö ja tekninen apu**

1. Tämän luvun täytäntöönpanon edellyttämistä yhteistyötoimenpiteistä ja teknisen avun toimenpiteistä määrätään tämän sopimuksen III osan VI osaston (Talouden ja kaupan kehitys) 62 artiklassa.

2. Osapuolet laativat tämän luvun 156 artiklan mukaisesti perustetun terveys- ja kasvinsuojeluasioiden alakomitean välityksellä työohjelman, jonka yhteydessä selvitetään, mitä yhteistyötä ja teknistä apua tarvitaan osapuolten valmiuksien kehittämiseksi ja/tai vahvistamiseksi sellaisissa yhteisen edun mukaisissa kysymyksissä, jotka liittyvät ihmisten, eläinten tai kasvien terveyteen ja elintarviketurvallisuuteen.

*155 artikla***Erityis- ja erilliskohtelu**

Jokainen Keski-Amerikka-osapuolen tasavalta voi neuvotella suoraan EU-osapuolen kanssa, kun se havaitsee EU-osapuolen ehdottamaan toimenpiteeseen liittyvän erityisen ongelman, joka voi vaikuttaa niiden väliseen kauppaan. Näissä neuvotteluissa voidaan käyttää ohjeena terveys- ja kasvinsuojelutoimia käsittelevän WTO-komitean päätöksiä, kuten asiakirjaa G/SPS/33 ja sen muutoksia.

*156 artikla***Terveys- ja kasvinsuojeluasioiden alakomitea**

1. Osapuolet perustavat terveys- ja kasvin-suojeluasioiden alakomitean 348 artiklan ja liitteen XXI (Alakomiteat) mukaisesti.

2. Alakomitea voi käsitellä mitä tahansa tämän luvun mukaisiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvää asiaa. Sillä on erityisesti seuraavat vastuualueet ja tehtävät:

a) suositella tämän luvun täytäntöönpanon edellyttämien menettelyjen tai järjestelyjen kehittämistä;

b) seurata tämän luvun täytäntöönpanon edistymistä;

c) tarjoaa keskustelufoorumia tiettyjen terveys- tai kasvinuojelutoimien soveltamisesta johtuvien ongelmien käsittelyä varten kumpaakin osapuolta tyydyttävien vaihtoehtojen löytämiseksi. Tätä varten alakomitea kutsutaan osapuolen pyynnöstä koolle kii-reellisesti neuvottelujen käymistä varten;

d) käydä tarvittaessa tämän luvun erityis- ja erilliskohtelua koskevassa 155 artiklassa määrättyjä neuvotteluja;

e) käydä tarvittaessa tämän luvun sovelta-misesta aiheutuvien riitojen ratkaisemista koskevassa 157 artiklassa määrättyjä neuvot-teluja;

f) edistää osapuolten yhteistyötä eläinten hyvinvointiin liittyvissä asioissa; ja

g) huolehtia muista assosiaatiokomitean sille määräämistä tehtävistä.

3. Alakomitea sopii ensimmäisessä koko-uksessaan työjärjestyksestään, joka saatetaan assosiaatiokomitean hyväksyttäväksi.

157 artikla

Riitojen ratkaiseminen

1. Kun osapuoli katsoo, että toisen osapuolen toimenpide on tai saattaa olla ristiriidassa tämän luvun mukaisten velvollisuuksien kanssa, se voi pyytää teknisten neuvottelujen aloittamista 156 artiklalla perustetussa alakomiteassa. Liitteessä VI (Toimivaltaiset vi-ranomaiset) nimetyt toimivaltaiset vi-ranomaiset pyrkivät toimillaan helpottamaan näitä neuvotteluja.

2. Elleivät riidan osapuolet toisin sovi, kun riidasta neuvotellaan alakomiteassa 1 kohdan mukaisesti, kyseiset neuvottelut korvaavat tämän sopimuksen IV osan X osaston (Riito-jen ratkaiseminen) 310 artiklan mukaiset

neuvottelut. Alakomiteassa käytävät neuvot-telut katsotaan päättyneiksi 30 päivän kulu-essa pyynnön esittämisestä paitsi, jos neuvot-telun osapuolet sopivat neuvotteluiden jat-kamisesta. Neuvottelut voidaan käydä puhe-lin- tai videokokouksena taikka muilla osa-puolten keskenään sopimilla tavoilla.

6 LUKU

Tavaroihin liittyvät poikkeukset

158 artikla

Yleiset poikkeukset

1. GATT 1994 -sopimuksen XX artikla ja sen tulkintaan liittyvät huomautukset liitetään tähän sopimukseen ja otetaan sen olennaisek-si osaksi.

2. Osapuolet tunnustavat, että GATT 1994 -sopimuksen XX artiklan b alakohtaa voi-daan soveltaa myös ympäristötoimenpitei-siin, jotka ovat välttämättömiä ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suo-jelemiseksi, ja että GATT 1994 -sopimuksen XX artiklan g alakohtaa sovelletaan toimen-piteisiin, jotka liittyvät elävien ja elottomien ehtyvien luonnonvarojen suojeluun.

3. Osapuolet ovat yksimielisiä siitä, että osapuolen pyynnöstä ja ennen GATT 1994 -sopimuksen XX artiklan i ja j alakohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden toteuttamista, viejäosapuolen, joka aikoo toteuttaa toimen-piteet, on toimitettava toiselle osapuolelle kaikki merkitykselliset tiedot. Osapuolet voi-vat sopia mistä tahansa tarvittavista keinoista toimenpiteitä edellyttävän tilanteen ratkaise-miseksi. Jos sopimukseen ei ole päästy 30 päivän kuluessa, viejäosapuoli voi soveltaa tämän artiklan mukaisia toimenpiteitä asian-omaisen tuotteen vientiin. Kun välitöntä toi-mintaa edellyttävien poikkeuksellisten ja kriittisten olosuhteiden vuoksi tiedottaminen tai tarkastelu etukäteen ei kuitenkaan ole mahdollista, toimenpiteiden käyttöönottoa suunnitteleva osapuoli voi viipymättä sovel-taa varotoimenpiteitä, jotka ovat ehdottoman välttämättömiä tilanteen korjaamiseksi, ja sen on ilmoitettava tästä välittömästi toiselle osapuolelle.

III OSASTO

SIJOITTAUTUMINEN, PALVELUKAUPPA
JA SÄHKÖINEN KAUPPA

I LUKU

Yleiset määräykset

159 artikla

Tavoite ja soveltamisala

1. Osapuolet vahvistavat uudelleen WTO-sopimuksen mukaiset sitoumuksensa ja vahvistavat määräykset, jotka ovat tarpeen, jotta sijoittautuminen ja palvelukauppa voidaan asteittain vapauttaa ja jotta sähköisen kaupan alalla voidaan tehdä yhteistyötä.

2. Tämän osaston ei ole katsottava edellyttävän julkisten yritysten tai julkista valtaa käytettäessä tarjottavien yleishyödyllisten palvelujen yksityistämistä tai asettavan min-käänlaista velvoitetta julkisten hankintojen osalta.

3. Tämän osaston määräyksiä ei sovelleta osapuolten myöntämiin tukiin.

4. Osapuolet säilyttävät tämän luvun määräysten mukaisesti oikeutensa säännellä ja ottaa käyttöön uusia säännöksiä kansallisen tason oikeutettujen poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

5. Tätä osastoa ei sovelleta osapuolen työmarkkinoille pyrkiviä luonnollisia henkilöitä koskeviin toimenpiteisiin eikä myöskään kansalaisuutta taikka vakituista asumista tai työntekoa koskeviin toimenpiteisiin.

6. Tämän osaston määräykset eivät estä osapuolta soveltamasta toimenpiteitä, joilla säädellään luonnollisten henkilöiden pääsyä sen alueelle tai heidän väliaikaista oleskeluaan sen alueella, mukaan luettuina ne toimenpiteet, joita tarvitaan sen rajojen koskemattomuuden suojelemiseksi ja luonnollisten henkilöiden asianmukaisen liikkuvuuden varmistamiseksi sen rajojen yli, edellyttäen, että tällaisia toimenpiteitä ei sovelleta siten, että ne tekisivät tyhjäksi ne edut, joita osa-

puolet saavat erityisen sitoumuksen ehtojen mukaisesti, tai heikentäisivät näitä etuja ⁽¹⁾.

160 artikla

Määritelmät

Tässä osastossa tarkoitetaan

a) 'toimenpiteellä' mitä tahansa osapuolen toimenpidettä, joka voi olla lain, säännöksen tai määräyksen, säännön, menettelyn, päätöksen tai hallinnollisen toimen muodossa tai missä tahansa muussa muodossa;

b) 'osapuolen käyttöön ottamalla tai voimassa pitämällä toimenpiteellä' toimenpidettä, jonka toteuttavat

i) keskus-, alue- tai paikallistason hallintoelimet ja viranomaiset ja

ii) julkishallinnon ulkopuoliset elimet käyttäessään keskus-, alue- tai paikallistason hallintoelinten tai viranomaisten niille siirtämiä valtuuksia;

c) 'osapuolen luonnollisella henkilöllä' Euroopan unionin jonkin jäsenvaltion tai Keski-Amerikka-osapuolen jonkin tasavallan kansalaista näiden maiden lainsäädännön mukaisesti;

d) 'oikeushenkilöllä' mitä tahansa sovellettavan lainsäädännön mukaan joko voiton tuottamiseksi tai muuta tarkoitusta varten asianmukaisesti perustettua tai muulla tavoin järjestettyä, yksityisessä tai julkisessa omistuksessa olevaa oikeussubjektia, kuten yrityksiä, säätiöitä, henkilöyhtiöitä, yhteisyrityksiä, yksityisiä elinkeinonharjoittajia tai yhdistyksiä;

e) 'EU-osapuolen oikeushenkilöllä' tai 'Keski-Amerikka-osapuolen tasavallan oikeushenkilöllä' oikeushenkilöä, joka on perustettu Euroopan unionin jonkin jäsenvaltion tai Keski-Amerikka-osapuolen jonkin tasavallan lainsäädännön mukaisesti ja jolla on sääntömääräinen kotipaikka, keskushallinto tai päätoimipaikka EU-osapuolen alueella tai Keski-Amerikka-osapuolen jonkin tasavallan alueella. Jos oikeushenkilöllä on ainoastaan sääntömääräinen kotipaikka tai keskushallin-

⁽¹⁾ Pelkästään sen seikan, että viisumi vaaditaan vain tiettyjen maiden luonnollisilta henkilöiltä, ei katsota tekevän tyhjäksi erityisen sitoumuksen mukaisia etuja tai heikentävän niitä.

to EU-osapuolen alueella tai Keski-Amerikka-osapuolen jonkin tasavallan alueella, sitä ei katsota EU-osapuolen oikeushenkilöksi tai Keski-Amerikka-osapuolen jonkin tasavallan oikeushenkilöksi, ellei sillä ole merkittäviä liiketoimia Euroopan unionin jonkin jäsenvaltion alueella tai Keski-Amerikka-osapuolen jonkin tasavallan alueella⁽¹⁾; ja

f) Sen estämättä, mitä edellisessä alakohdassa määrätään, myös EU-osapuolen tai Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen ulkopuolelle sijoittautuneet laivanvarustamot, jotka ovat Euroopan unionin jonkin jäsenvaltion tai Keski-Amerikka-osapuolen jonkin tasavallan kansalaisten määräysvallassa, hyötyvät tämän sopimuksen määräyksistä, jos niiden alukset on rekisteröity asianomaisen maan lainsäädännön mukaisesti kyseisessä Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai Keski-Amerikka-osapuolen tasavallassa ja purjehtivat Euroopan unionin jäsenvaltion tai Keski-Amerikka-osapuolen tasavallan lipun alla.

161 artikla

Sijoittautumista, palvelukauppaa ja sähköistä kauppaa koskeva yhteistyö

Osapuolet sopivat, että niiden yhteisen edun mukaista on edistää yhteistyöhön ja tekniseen apuun liittyviä aloitteita asioissa, jotka koskevat sijoittautumista, palvelukauppaa ja sähköistä kauppaa. Osapuolet ovat tässä tarkoituksessa määritelleet joukon yhteistyötoimia, jotka luetellaan tämän sopimuksen III osan VI osaston (Talouden ja kaupan kehitys) 56 artiklassa.

2 LUKU

Sijoittautuminen

⁽¹⁾ EY:n perustamissopimusta koskevan WTO:lle annettun ilmoituksensa mukaisesti (asiakirja WT/REG39/1) EU katsoo, että Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 54 artiklassa esille tuotu käsite "tosiasiallinen ja jatkuva yhteys" jonkin jäsenvaltion talouteen vastaa GATS-sopimuksen V artiklan 6 kohdassa tarkoitettuja "merkittäviä liiketoimia".

162 artikla

Määritelmät

Tässä luvussa tarkoitetaan

a) 'osapuolen oikeushenkilön sivuliikkeellä' liiketoimintayksikköä, jolla ei ole oikeushenkilön asemaa mutta jonka toiminta on luonteeltaan pysyvää, esimerkiksi emoyhtiön haarautumisen kautta perustettua liiketoimintayksikköä, jolla on itsenäinen johto ja ai-neelliset edellytykset käydä liikeneuvotteluja kolmansien osapuolten kanssa siten, että näiden kolmansien osapuolten ei tarvitse olla suoraan yhteydessä emoyhtiöön, vaikka ne ovatkin tietoisia tarvittaessa syntyvästä oikeussuhteesta emoyhtiöön, jonka pääkonttori on ulkomailla, vaan ne voivat harjoittaa liiketoimintaa tämän haarakonttorin muodostavan liiketoimintayksikön kanssa;

b) 'taloudellisella toiminnalla' liitteessä X (Luettelot sijoittautumissitoumuksista) tarkoitettuja toiminta-aloja. "Taloudelliseen toimintaan" ei sisälly julkista valtaa käytettäessä toteutettu toiminta eli toiminta, jota ei toteuteta kaupallisesti eikä kilpailtaessa yhden tai useamman talouden toimijan kanssa;

c) 'sijoittautumisella'

i) oikeushenkilön perustamista, hankintaa tai ylläpitämistä⁽²⁾ tai

ii) sivuliikkeen tai edustuston perustamista tai ylläpitämistä osapuolen alueella taloudellista toimintaa varten;

d) 'osapuolen sijoittajalla' kaikkia osapuolen luonnollisia henkilöitä tai oikeushenkilöitä, jotka aikovat harjoittaa tai harjoittavat taloudellista toimintaa sijoittautumalla;

e) 'osapuolen oikeushenkilön tytäryhtiöllä' kyseisen osapuolen toisen oikeushenkilön määräysvallassa tosiasiallisesti olevaa oikeushenkilöä⁽³⁾.

⁽²⁾ Käsitteillä oikeushenkilön 'perustaminen' ja 'hankinta' tarkoitetaan myös osallistumista oikeushenkilön pääomaan, kun tarkoituksena on luoda tai pitää yllä kestäviä taloudellisia yhteyksiä.

⁽³⁾ Oikeushenkilö on toisen oikeushenkilön määräysvallassa, jos viimeksi mainitulla on valta nimittää enemmistö sen johtajista tai muutoin laillisesti ohjata sen toimintaa.

*163 artikla***Soveltamisala**

Tätä lukua sovelletaan osapuolten toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat sijoittautumiseen ⁽¹⁾ millä tahansa 162 artiklan mukaisesti määritellyllä taloudellisen toiminnan alalla seuraavia lukuun ottamatta:

- a) ydinaineiden louhinta, valmistus ja jalostus;
- b) aseiden sekä ampuma- ja sotatarvikkeiden tuotanto tai kauppa;
- c) audiovisuaalialan palvelut;
- d) kansallinen ja sisävesiliikenteen kabotaasi ⁽²⁾; ja
- e) kotimaan ja kansainväliset lentoliikennepalvelut, mukaan luettuna sekä säännöllinen että muunlainen lentoliikenne, ja suoraan liikenneoikeuksien käyttöön liittyvät palvelut, eivät kuitenkaan seuraavat:
 - i) ilma-alusten korjaus- ja huoltotoimet, joiden ajaksi ilma-alus poistetaan liikenteestä,
 - ii) lentoliikennepalvelujen myynti ja markkinointi,
 - iii) tietokonepohjaiseen paikanvarausjärjestelmään (TPJ) liittyvät palvelut, ja
 - iv) liitteessä X (Luettelot sijoittautumissitoumuksista) mainitut muut liittämisspalvelut, joilla helpotetaan lentoliikenteen harjoittajien toimintaa.

*164 artikla***Markkinoillepääsy**

⁽¹⁾ Sijoitusten suoja, sijoittajien ja valtion välinen riidanratkaisu mukaan luettuna, ei kuulu tämän luvun piiriin, lukuun ottamatta 165 artiklasta johtuvaa kohtelua.

⁽²⁾ Tässä luvussa kansallinen kabotaasi kattaa matkustajien tai tavaroiden kuljetuksen Keski-Amerikka-osapuolen tasavallassa tai Euroopan unionin jäsenvaltiossa sijaitsevan sataman tai paikan ja samassa Keski-Amerikka-osapuolen tasavallassa tai Euroopan unionin jäsenvaltiossa, mannerjalusta mukaan luettuna, sijaitsevan toisen sataman tai paikan välillä, sekä samasta Keski-Amerikka-osapuolen tasavallassa tai Euroopan unionin jäsenvaltiossa sijaitsevasta satamasta tai paikasta alkavan ja sinne päättyvän liikenteen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta sitä, mitä kansallisen lainsäädännön mukaisesti voidaan pitää kabotaasina.

1. Kun kyse on markkinoillepääsystä sijoittautumisen muodossa, kukin osapuoli myöntää toisen osapuolen sijoittautuneille yksiköille ja sijoittajille kohtelun, joka on vähintään yhtä edullinen kuin liitteessä X (Luettelot sijoittautumissitoumuksista) olevissa erityisissä sitoumuksissa sovittujen ja täsmennettyjen ehtojen, rajoitusten ja edellytysten mukainen kohtelu.

2. Aloilla, joilla on tehty markkinoillepääsytoumuksia, osapuoli ei saa, ellei liitteessä X toisin mainita, pitää voimassa tai ottaa käyttöön alueellisesti tai koko alueellaan seuraavia toimenpiteitä:

- a) sijoittautumista koskevat määrälliset rajoitukset lukumääräisten kiintiöiden, monopolien, yksinoikeuksien tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa;
- b) liiketoimien tai varojen kokonaisarvoa koskevat rajoitukset lukumääräisten kiintiöiden tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa;
- c) liiketoimien tai tuotannon kokonaismäärää koskevat rajoitukset määrättyinä lukumääräisinä yksikköinä kiintiöiden tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa ⁽³⁾;
- d) ulkomaisen pääoman määrää koskevat rajoitukset ulkomaista omistusosuutta tai yksittäisten tai yhteenlaskettujen ulkomaisten sijoitusten kokonaisarvoa koskevan prosentuaalisen enimmäismäärän muodossa; ja
- e) toimenpiteet, jotka rajoittavat tai edellyttävät tiettyntyyppistä sijoittautumista (tytär-yhtiö, sivuliike, edustusto) ⁽⁴⁾ tai yhteisyritystä, jonka kautta toisen osapuolen sijoittaja voi harjoittaa taloudellista toimintaa.

*165 artikla***Kansallinen kohtelu**

⁽³⁾ 2 kohdan a, b ja c alakohta eivät koske toimenpiteitä, jotka toteutetaan jonkin maataloustuotteen tuotannon rajoittamiseksi.

⁽⁴⁾ Kumpikin osapuoli voi edellyttää, että sijoittajien on käytettävä tiettyä oikeudellista muotoa perustaessaan niiden lainsäädännön mukaisen yhtiön. Jos tällaista vaatimusta sovelletaan syrjimättömästi, sitä ei tarvitse täsmentää liitteessä X (Luettelot sijoittautumissitoumuksista), jotta osapuoli voisi pitää sen voimassa tai ottaa sen käyttöön.

1. Kukin osapuoli myöntää toisen osapuolen sijoittautuneille yksiköille ja sijoittajille liitteessä X (Luettelot sijoittautumissitoumuksista) kuvatuilla aloilla ja siinä määrättyjä edellytyksiä ja kelpoisuusehtoja noudattaen vähintään yhtä edullisen kohtelun kuin omille samankaltaisille sijoittautuneille yksiköilleen ja sijoittajilleen.

2. Osapuoli voi täyttää 1 kohdan vaatimuksen myöntämällä toisen osapuolen sijoittautuneille yksiköille ja sijoittajille joko muodollisesti samanlaisen tai muodollisesti erilaisen kohtelun kuin se myöntää omille vastaaville sijoittautuneille yksiköilleen ja sijoittajilleen.

3. Muodollisesti samanlaisen tai muodollisesti erilaisen kohtelun katsotaan olevan vähemmän edullista, jos se muuttaa kilpailuedellytyksiä osapuolen sijoittautuneiden yksiköiden tai sijoittajien eduksi verrattuna vastaaviin toisen osapuolen sijoittautuneisiin yksiköihin tai sijoittajiin.

4. Tämän artiklan nojalla tehtyjä erityissitoumuksia ei ole katsottava velvoittavan osapuolta korvaamaan luontaisen kilpailuhaitan, joka johtuu asianomaisten sijoittajien ulko-maalaisuudesta.

166 artikla

Sitoumusluettelot

Liitteen X (Luettelot sijoittautumissitoumuksista) sitoumusluetteloissa luetellaan alat, joiden osalta kukin osapuoli on tämän luvun mukaisesti tehnyt sitoumuksia, sekä ne markkinoillepääsyn ja kansallisen kohtelun rajoitukset, edellytykset ja kelpoisuusehdot, joita näillä aloilla varausten muodossa sovelletaan toisen osapuolen sijoittautuneisiin yksiköihin ja sijoittajiin.

167 artikla

Muut sopimukset

Tämän osaston määräysten ei ole katsottava rajoittavan osapuolten sijoittajien oikeuksia hyötyä sellaisesta mahdollisesti edullisemmasta kohtelusta, joka voidaan myöntää sellaisten nykyisten tai tulevien sijoituksia koskevien kansainvälisten sopimusten perus-

teella, joiden osapuolina on jokin Euroopan unionin jäsenvaltio ja jokin Keski-Amerikka-osapuolen tasavalta. Tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluviin asioihin ei sovelleta suoraan tai epäsuorasti kyseisissä sopimuksissa määrättyjä sijoittajien ja valtion välisten riitojen ratkaisumenettelyjä.

168 artikla

Tarkastelu

Osapuolet sitoutuvat tarkastelemaan viimeistään kolmen vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta ja sen jälkeen säännöllisin väliajoin sijoitusten oikeudellista kehystä, sijoitusympäristöä ja osapuolten välisiä sijoitusvirtoja kansainvälisissä sijoitussopimuksissa antamiensa sitoumusten mukaisesti.

3 LUKU

Rajatyrittävä palvelujen tarjonta

169 artikla

Soveltamisala ja määritelmät

1. Tätä lukua sovelletaan osapuolten toimienpiteisiin, jotka vaikuttavat rajatylittävään palvelujen tarjontaan kaikilla palvelualoilla lukuun ottamatta seuraavia:

- a) audiovisuaalialan palvelut;
- b) kansallinen ja sisävesiliikenteen kabotaasi⁽¹⁾; ja
- c) kotimaan ja kansainväliset lentoliikennepalvelut, mukaan luettuna sekä säännöllinen että muunlainen lentoliikenne, ja suoraan

⁽¹⁾ Tässä luvussa kansallinen kabotaasi kattaa matkustajien tai tavaroiden kuljetuksen Keski-Amerikka-osapuolen tasavallassa tai Euroopan unionin jäsenvaltiossa sijaitsevan sataman tai paikan ja samassa Keski-Amerikka-osapuolen tasavallassa tai Euroopan unionin jäsenvaltiossa sijaitsevan toisen sataman tai paikan välillä, mannerjalusta mukaan luettuna, sekä samasta Keski-Amerikka-osapuolen tasavallassa tai Euroopan unionin jäsenvaltiossa sijaitsevasta satamasta tai paikasta alkavan ja sinne päättyvän liikenteen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta sitä, mitä kansallisen lainsäädännön mukaisesti voidaan pitää kabotaasina.

liikenneoikeuksien käyttöön liittyvät palvelut, eivät kuitenkaan seuraavat:

- i) ilma-alusten korjaus- ja huoltotoimet, joiden ajaksi ilma-alus poistetaan liikenteestä,
- ii) lentoliikennepalvelujen myynti ja markkinointi,
- iii) tietokonepohjaiseen paikanvarausjärjestelmään (TPJ) liittyvät palvelut,
- iv) liitteessä XI (Luettelot rajatylittävää palvelujen tarjontaa koskevista sitoumuksista) mainitut muut liitännäispalvelut, joilla helpotetaan lentoliikenteen harjoittajien toimintaa.

2. Tässä luvussa tarkoitetaan

a) 'rajatylittävällä palvelujen tarjonnalla' palvelujen tarjontaa

i) osapuolen alueelta toisen osapuolen alueelle (muoto 1),

ii) osapuolen alueella toisen osapuolen palvelujen käyttäjälle (muoto 2);

b) 'palveluilla' kaikkien alojen kaikkia palveluja lukuun ottamatta julkista valtaa käytettäessä tarjottavia palveluja; 'julkista valtaa käytettäessä tarjotulla palvelulla' mitä tahansa palvelua, jota ei tarjota kaupallisesti eikä kilpailtaessa yhden tai useamman palveluntarjoajan kanssa;

c) 'osapuolen palveluntarjoajalla' osapuolen kaikkia luonnollisia henkilöitä tai oikeushenkilöitä, jotka aikovat tarjota tai tarjoavat palveluja; ja

d) 'palvelun tarjoamisella' palvelun tuottamista, jakelua, markkinointia, myyntiä ja toimittamista.

170 artikla

Markkinoillepääsy

1. Kun kyse on markkinoillepääsystä 169 artiklan 2 kohdan a alakohdassa määriteltyjä palvelujen tarjonnan muotoja käyttäen, kukin osapuoli myöntää toisen osapuolen palveluille ja palveluntarjoajille kohtelun, joka on vähintään yhtä edullinen kuin liitteessä XI (Luettelot rajatylittävää palvelujen tarjontaa koskevista sitoumuksista) olevissa erityisissä sitoumuksissa täsmennettyjen sovittujen ehtojen, rajoitusten ja edellytysten mukainen kohtelu.

2. Aloilla, joilla on tehty markkinoillepääsytoumuksia, osapuoli ei saa, ellei liitteessä XI toisin mainita, pitää voimassa tai ottaa käyttöön alueellisesti tai koko alueellaan seuraavia toimenpiteitä:

a) palveluntarjoajien määrän rajoitukset lukumääraisten kiintiöiden, monopolien, yksinomaisten palveluntarjoajien tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa;

b) palvelujen kaupan tai varojen kokonaisarvoa koskevat rajoitukset lukumääraisten kiintiöiden tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa; ja

c) palveluliiketoimien kokonaismäärää tai palvelutuotannon kokonaismäärää koskevat rajoitukset määrättyinä lukumääräisinä yksikköinä kiintiöiden tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa (¹).

171 artikla

Kansallinen kohtelu

1. Kukin osapuoli myöntää liitteessä XI (Luettelot rajatylittävää palvelujen tarjontaa koskevista sitoumuksista) luetelluilla aloilla ja siinä asetettujen edellytysten ja kelpoisuusehtojen mukaisesti toisen osapuolen palveluille ja palveluntarjoajille kaikkien rajatylittävään palvelujen tarjontaan vaikuttavien toimenpiteiden osalta vähintään yhtä edullisen kohtelun kuin omille vastaaville palveluilleen ja palveluntarjoajilleen.

2. Osapuoli voi täyttää 1 kohdan vaatimuksen myöntämällä toisen osapuolen palveluille ja palveluntarjoajille joko muodollisesti samanlaisen tai muodollisesti erilaisen kohtelun kuin se myöntää omille vastaaville palveluilleen ja palveluntarjoajilleen.

3. Muodollisesti samanlaisen tai muodollisesti erilaisen kohtelun katsotaan olevan vähemmän edullista, jos se muuttaa kilpailuedellytyksiä osapuolen palvelujen tai palveluntarjoajien eduksi verrattuna vastaaviin toisen osapuolen palveluihin tai palveluntarjoajiin.

(¹) 2 kohdan c alakohta ei koske sellaisia osapuolen toimenpiteitä, jotka rajoittavat palvelun tarjoamiseen tarvittavia panoksia.

4. Tämän artiklan nojalla tehtyjä erityissitoumuksia ei ole tulkittava siten, että ne velvoittavat osapuolta korvaamaan luontaisen kilpailuhaitan, joka johtuu asianomaisten palvelujen tai palveluntarjoajien ulkomaalaisuudesta.

172 artikla

Sitoumusluettelot

Liitteen XI (Luettelot rajatylittävää palvelujen tarjontaa koskevista sitoumuksista) sitoumusluetteloissa luetellaan alat, joiden osalta kumpikin osapuoli on tämän luvun mukaisesti tehnyt sitoumuksia, sekä ne markkinoillepääsyn ja kansallisen kohtelun rajoitukset, edellytykset ja kelpoisuusehdot, joita näillä aloilla varausten muodossa sovelletaan toisen osapuolen palveluihin ja palveluntarjoajiin.

4 LUKU

Luonnollisten henkilöiden tilapäinen oleskelu liiketoimintaa varten

173 artikla

Soveltamisala ja määritelmät

1. Tätä lukua sovelletaan osapuolten toimenpiteisiin, jotka koskevat avainhenkilöstön, korkeakoulututkinnon suorittaneiden harjoittelijoiden, yrityspalveluiden myyjien, sopimusperusteisten palveluntarjoajien ja itsenäisten ammatinharjoittajien saapumista ja tilapäistä oleskelua niiden alueella tämän osaston 159 artiklan 5 kohdan mukaisesti.

2. Tässä luvussa tarkoitetaan

a) 'avainhenkilöstöllä' luonnollisia henkilöitä, jotka työskentelevät osapuolen sellaisessa oikeushenkilössä, joka ei ole voittoa tavoittelematon organisaatio, ja jotka ovat vastuussa sijoittautuneen yksikön perustamisesta tai sen asianmukaisesta valvonnasta, hallinnosta ja toiminnasta.

"Avainhenkilöstöön" kuuluvat "liikematkalaiset", jotka ovat vastuussa sijoittautuneen yksikön perustamisesta, sekä "yrityksen sisäiset siirrot";

i) 'liikematkalaisilla' luonnollisia henkilöitä, jotka työskentelevät johtotehtävissä ja ovat vastuussa sijoittautuneen yksikön perustamisesta. He eivät ole osallisina suorissa liiketoimissa suuren yleisön kanssa eivätkä saa korvausta isäntämaana olevan osapuolen alueella sijaitsevasta lähteestä;

ii) 'yrityksen sisäisillä siirroilla' luonnollisia henkilöitä, jotka ovat olleet jonkin oikeushenkilön palveluksessa tai olleet sen osakaina vähintään yhden vuoden ajan ja jotka on tilapäisesti siirretty sijoittautuneeseen yksikköön toisen osapuolen alueelle. Kyseisen luonnollisen henkilön on kuuluttava johonkin seuraavista luokista:

'Johtajat':

Johtoasemassa olevat oikeushenkilön palveluksessa työskentelevät henkilöt, jotka ensisijaisesti vastaavat sijoittautuneen yksikön johtamisesta ja työskentelevät pääasiassa yrityksen johtokunnan tai osakkeenomistajien tai vastaavan elimen yleisen valvonnan alaisuudessa ja joiden toimenkuvaan voi kuulua:

— sijoittautuneen yksikön tai sen osaston tai alaosaston johtaminen,

— muiden valvonta-, asiantuntija- tai johtotehtävissä toimivien työntekijöiden työskentelyn ohjaus ja valvonta,

— henkilöstön työhönotto ja irtisanominen tai työhönottoa ja irtisanomista koskevien suositusten antaminen taikka muiden tätä koskevien toimenpiteiden hyväksyminen heille annettujen valtuuksien nojalla;

'Asiantuntijat':

Oikeushenkilön palveluksessa työskentelevät henkilöt, joilla on sijoittautuneen yksikön tuotannon, tutkimuslaitteiden, tekniikan tai hallinnon kannalta erityisiä tietoja. Näitä tietoja arvioitaessa otetaan huomioon paitsi yksikön sisäinen tieto myös henkilön huomattava pätevyys erityistä teknistä osaamista vaativassa työssä tai ammatissa, mukaan lukien henkilön kuuluminen luvanvaraisten ammattien harjoittajiin;

b) 'korkeakoulututkinnon suorittaneilla harjoittelijoilla' luonnollisia henkilöitä, jotka ovat olleet osapuolen jonkin oikeushenkilön palveluksessa vähintään yhden vuoden ajan, joilla on korkeakoulututkinto ja jotka tilapäisesti siirretään oikeushenkilön sijoittautuneeseen yksikköön toisen osapuolen alueelle urakehitystä varten tai liiketoiminnan teknii-

koita tai menetelmiä koskevan koulutuksen saamiseksi ⁽¹⁾;

c) 'yrityspalvelujen myyjillä' luonnollisia henkilöitä, jotka edustavat osapuolen palveluntarjoajaa ja hakevat tilapäistä pääsyä toisen osapuolen alueelle palveluja koskevien myyntineuvottelujen käymiseksi tai palvelujen myyntiä koskevan sopimuksen tekemiseksi kyseisen palveluntarjoajan puolesta. He eivät ole osallisina suorassa myyntitoiminnassa suuren yleisö kanssa eivätkä saa korvausta isäntämaana olevan osapuolen alueella sijaitsevasta lähteestä;

d) 'sopimusperusteisilla palveluntarjoajilla' luonnollisia henkilöitä, jotka ovat osapuolen jonkin sellaisen oikeushenkilön palveluksessa, jolla ei ole sijoittautunutta yksikköä toisen osapuolen alueella ja joka on tehnyt vilpittömässä mielessä sopimuksen (muu kuin välitystoimiston kautta tehty sopimus Yhdistyneiden kansakuntien yhteisen tavaraluokituksen (CPC) koodin 872 mukaisesti) ⁽²⁾ palveluiden tarjoamisesta viimeksi mainitun osapuolen alueella olevalle lopulliselle kuluttajalle, mikä edellyttää sen työntekijöiden tilapäistä läsnäoloa mainitun osapuolen alueella palveluiden tarjontaa koskevan sopimuksen täyttämiseksi;

e) 'itsenäisillä ammatinharjoittajilla' osapuolen alueelle itsenäisiksi ammatinharjoittajiksi asettautuneita luonnollisia henkilöitä, jotka harjoittavat jonkin palvelun tarjontaa, joilla ei ole sijoittautunutta yksikköä toisen osapuolen alueella ja jotka ovat tehneet vilpittömässä mielessä sopimuksen (muu kuin välitystoimiston kautta tehty sopimus CPC-koodin 872 mukaisesti) palvelujen tarjoamisesta viimeksi mainitun osapuolen alueella olevalle lopulliselle kuluttajalle, mikä edellyttää heidän tilapäistä läsnäoloaan mainitun

osapuolen alueella palveluiden tarjontaa koskevan sopimuksen täyttämiseksi ⁽³⁾;

f) 'pätevyydellä' tutkinto- ja muita todistuksia ja muuta näyttöä (muodollisesta kelpoisuudesta), jonka lakien, asetusten tai hallinnollisten määräysten mukaisesti nimetty viranomainen on antanut ja jolla osoitetaan ammatillisen koulutuksen suorittaminen.

174 artikla

Avainhenkilöstö ja korkeakoulututkinnon suorittaneet harjoittelijat

1. Kaikilla tämän osaston 2 luvun mukaisesti vapautetuilla aloilla ja liitteessä X (Luettelot sijoittautumissitoumuksista) tai liitteessä XII (Avainhenkilöstöä ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskevat EU-osapuolen varaukset) luetellut varaukset huomioon ottaen EU-osapuoli sallii Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen sijoittajien ottaa sijoittautuneeseen yksikköön palvelukseen Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen luonnollisia henkilöitä edellyttäen, että he ovat 173 artiklassa määriteltä avainhenkilöstöä tai korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita. Avainhenkilöstön ja korkeakoulututkinnon suorittaneiden harjoittelijoiden tilapäinen saapuminen ja oleskelu on yrityksen sisäisten siirtojen osalta rajattu enintään kolmeen vuoteen, liikematkalaisten osalta 90 päivään minä hyvänsä 12 kuukauden jaksona ja korkeakoulututkinnon suorittaneiden harjoittelijoiden osalta yhteen vuoteen.

Ellei liitteessä XII toisin täsmennetä, EU-sopimuspuoli ei minkään tämän osaston 2 luvun mukaisesti vapautetun alan osalta saa pitää voimassa tai ottaa käyttöön alueellisesti tai koko alueellaan toimenpiteitä, jotka määritellään syrjiviksi rajoituksiksi ja lukumääräisten kiintiöiden tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa oleviksi rajoituksiksi, jotka koskevat niiden luonnollisten henkilöiden kokonaismäärää, jotka sijoittaja voi ottaa palvelukseen avain-

⁽¹⁾ Vastaanottavalta sijoittautuneelta yksiköltä voidaan edellyttää oleskeluajan kattavan koulutusohjelman esittämistä ennakkohyväksyntää varten; koulutusohjelmasta on käytävä ilmi, että oleskelun tarkoituksena on koulutus.

⁽²⁾ CPC tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N° 77, CPC prov, 1991).

⁽³⁾ Edellä d ja e alakohdassa tarkoitettun palvelusopimuksen on oltava sen osapuolen lainsäädännön, asetuksen ja vaatimusten mukainen, jossa sopimus pannaan täytäntöön.

henkilöstönä ja korkeakoulututkinnon suorittaneina harjoittelijoina jollakin tietyllä alalla.

2. Kaikilla liitteessä XIII (Luettelot avainhenkilöstöä ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskevista Keski-Amerikka-osapuolen sitoumuksista) luetelluilla aloilla ja siinä mahdollisesti esitetyt varaukset ja edellytykset huomioon ottaen Keski-Amerikka-osapuolen tasavallat sallivat EU-osapuolen sijoittajien ottaa sijoittautuneeseen yksikkönsä palvelukseen EU-osapuolen luonnollisia henkilöitä edellyttäen, että he ovat 173 artiklassa määriteltä avainhenkilöstöä tai korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita Avainhenkilöstön ja korkeakoulututkinnon suorittaneiden harjoittelijoiden tilapäinen saapuminen ja oleskelu on rajattu enintään yhteen vuoteen, jota voidaan jatkaa osapuolten lainsäädännön asiaa koskevien säännösten sallimaan enimmäiskestoon saakka. Liikematkalaisten tilapäinen saapuminen ja oleskelu on rajattu enintään 90 päivään minä hyvänsä 12 kuukauden jaksolla. Keski-Amerikka-sopimuspuolen tasavallat eivät millään liitteessä XIII luetellulla alalla ja ottaen huomioon siinä mahdollisesti esitetyt varaukset ja edellytykset pidä voimassa tai ota käyttöön alueellisesti tai koko alueellaan toimenpiteitä, jotka määrittävät syrjiviksi rajoituksiksi ja lukumääraisten kiintiöiden tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa oleviksi rajoituksiksi, jotka koskevat niiden luonnollisten henkilöiden kokonaismäärää, jotka sijoittaja voi ottaa palvelukseen avainhenkilöstönä ja korkeakoulututkinnon suorittaneina harjoittelijoina jollakin tietyllä alalla.

175 artikla

Yrityspalvelujen myyjät

1. Kaikilla tämän osaston 2 ja 3 luvun mukaisesti vapautetuilla aloilla ja liitteissä X (Luettelot sijoittautumissitoumuksista) ja XI (Luettelot rajatylittävää palvelujen tarjontaa koskevista sitoumuksista) mahdollisesti luetellut varaukset huomioon ottaen EU-osapuoli sallii Keski-Amerikka-osapuolen tasavalltojen yrityspalveluiden myyjien tilapäisen saapumisen ja oleskelun enintään 90 päivän ajaksi minä hyvänsä 12 kuukauden jaksolla.

vän ajaksi minä hyvänsä 12 kuukauden jaksolla.

2. Kaikilla liitteessä XIV (Luettelot Keski-Amerikka-osapuolen tasavalltojen sitoumuksista yrityspalveluiden myyjien osalta) luetelluilla aloilla ja siinä asetetut varaukset ja edellytykset huomioon ottaen Keski-Amerikka-osapuolen tasavallat sallivat EU-osapuolen yrityspalveluiden myyjien tilapäisen saapumisen ja oleskelun enintään 90 päivän ajaksi minä hyvänsä 12 kuukauden jaksolla.

176 artikla

Sopimusperusteiset palveluntarjoajat ja itsenäiset ammatinharjoittajat

Osapuolet vahvistavat uudelleen GATS-sopimuksen mukaiset sitoumuksensa, jotka koskevat sopimusperusteisten palveluntarjoajien ja itsenäisten ammatinharjoittajien saapumista ja tilapäistä oleskelua.

5 LUKU

Sääntelykehys

A J A K S O

Yleisesti sovellettavat määräykset

177 artikla

Vastavuoroinen tunnustaminen

1. Tämän osaston määräykset eivät estä osapuolta vaatimasta, että luonnollisilla henkilöillä on oltava sellainen tarvittava pätevyys ja/tai ammattikokemus, jota edellytetään asianomaisen toimialan osalta sillä alueella, jolla palvelua tarjotaan.

2. Osapuolet rohkaisevat omien alueidensa ammattialajärjestöjä tai tapauksen mukaan toimivaltaisia viranomaisia yhdessä laatimaan ja antamaan assosiaatiokomitealle vastavuoroista tunnustamista koskevia suosituksia, jotta sijoittajat ja palveluntarjoajat voisivat kokonaan tai osittain täyttää kunkin osapuolen soveltamat perusteet, jotka koskevat sijoittajien ja palveluja sekä erityisesti am-

matinharjoittajien palveluja tarjoavien toimilupia ja muita lupia sekä toimintaa ja todistuksia.

3. Saatuaan edellisessä kohdassa tarkoitetun suosituksen assosiaatiokomitea tarkastelee sitä kohtuullisen ajan kuluessa ja selvittää, onko se johdonmukainen tämän osaston määräysten kanssa.

4. Jos 3 kohdan menettelyä noudattaen on todettu, että 2 kohdassa tarkoitettu suositus on tämän osaston määräysten mukainen, ja osapuolten asiaan liittyvät säännökset vastaavat toisiaan riittävästi, osapuolet kannustavat toimivaltaisia viranomaisia neuvottelemaan vaatimusten, pätevyyden, toimilupien ja muiden määräysten vastavuoroista tunnistamista koskevan sopimuksen kyseisen suosituksen täytäntöön panemiseksi.

5. Tällaisten sopimusten on oltava WTO-sopimuksen asiaa koskevien määräysten ja erityisesti GATS-sopimuksen VII artiklan mukaisia.

178 artikla

Avoimuus ja luottamuksellisten tietojen luovuttaminen

1. Kukin osapuoli vastaa viipymättä toisen osapuolen pyyntöihin saada siltä tietoja sen yleisesti soveltamista toimenpiteistä tai kansainvälisistä sopimuksista, jotka liittyvät tähän osastoon tai vaikuttavat siihen. Kukin osapuoli nimeää lisäksi viimeistään tämän sopimuksen voimaan tullessa yhden tai useamman tiedotuskeskuksen, jotka pyynnöstä toimittavat tietoja kaikista tällaisista asioista toisen osapuolen sijoittajille ja palveluntarjoajille. Tiedotuskeskusten ei tarvitse olla lakien ja määräysten tallettajia.

2. Tämän sopimuksen IV osan määräysten ei ole katsottava velvoittavan osapuolta toimittamaan luottamuksellisia tietoja, joiden luovuttaminen estäisi lain noudattamisen tai olisi muutoin yleisen edun vastaista tai vaarantaisi yksittäisen julkisen tai yksityisen yrityksen oikeutetut kaupalliset edut.

179 artikla

Menettelyt

1. Jos erityisen sitoumuksen kattaman palvelun tarjoamiseen tai sijoittautumiseen vaaditaan lupa, osapuolen toimivaltaisten viranomaisten on kohtuullisen ajan kuluessa kansallisten lakien ja asetusten mukaan täydellisen hakemuksen jättämisen jälkeen ilmoitettava hakijalle hakemusta koskevasta päätöksestä. Hakijan pyynnöstä osapuolen toimivaltaisten viranomaisten on ilman kohtuutonta viivytystä annettava tietoja hakemuksen käsittelevävaiheesta.

2. Kukin osapuoli pitää yllä tai perustaa yleisiä tuomioistuimia, välitystuomioistuimia tai hallinnollisia tuomioistuimia taikka menettelyitä, jotka vahinkoa kärsineen sijoittajan tai palveluntarjoajan pyynnöstä mahdollistavat sijoittautumista, rajatylittävää palveluntarjontaa tai luonnollisten henkilöiden tilapäistä oleskelua liiketoimintaa varten koskevien hallinnollisten päätösten pikaisen uudelleentarkastelun ja tarjoavat tarvittaessa asianmukaiset oikaisukeinot. Jos tällaiset menettelyt eivät ole riippumattomia elimestä, jolle on uskottu asianomaisen hallinnollisen päätöksen tekeminen, osapuolten on taattava, että menettely turvaa asian objektiivisen ja puolueettoman tarkastelun.

B J A K S O

Tietokonepalvelut

180 artikla

Tietokonepalveluja koskeva yhteisymmärrys

1. Niiltä osin kuin tietokonepalveluiden kauppa sisältyy tämän osaston 2, 3 ja 4 luvun mukaisesti laadittuihin sitoumusluetteloihin osapuolet hyväksyvät seuraavissa kohdissa määritellyn yhteisymmärryksen.

2. Yhdistyneiden kansakuntien koodi, CPC 84 ⁽¹⁾, jolla kuvataan tietojenkäsittelypalveluita ja niihin liittyviä palveluita, kattaa perustoiminnot, joilla tarjotaan kaikkia tietokonepalveluita ja niihin liittyviä palveluita: tie-

⁽¹⁾ CPC tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N° 77, CPC prov, 1991).

tokoneohjelmat, jotka määritellään ohjekokonaisuuksiksi, joita tietokoneiden toiminta ja viestintä (niiden kehittäminen ja toteuttaminen mukaan luettuina) edellyttävät, tietojenkäsittely ja tietojen tallentaminen sekä näihin liittyvät palvelut, kuten konsulttipalvelut ja asiakkaiden henkilöstön koulutus. Tekniikan kehitys on johtanut siihen, että näitä palveluita tarjotaan yhä useammin toisiinsa liittyvien palveluiden kokonaisuutena tai pakettina, johon voi sisältyä kaikki tällaiset perustoiminnot tai joitain niistä. Esimerkiksi verkkosivujen tai verkkoalueen isännöinti, tietojen louhintapalvelut ja grid-laskenta koostuvat tietokonepalveluiden perustoimintojen yhdistelmästä.

3. Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut, riippumatta siitä, tarjotaanko ne verkoston, myös internetin, kautta, sisältävät kaikki palvelut, joissa tarjotaan

a) tietokoneita tai tietokonejärjestelmiä koskevaa tai niitä varten tehtävää konsultointia, strategioita, analyysia, suunnittelua, määrittelyä, tuotesuunnittelua, kehittämistä, asentamista, toteuttamista, integrointia, testausta, vianetsintää, päivitystä, tukea, teknistä apua tai hallinnointia; tai

b) tietokoneohjelmia, jotka määritellään ohjekokonaisuuksiksi, joita tietokoneiden toiminta ja (sekä sisäinen että keskinäinen) viestintä edellyttävät, sekä lisäksi tietokoneohjelmia koskevaa tai niitä varten tehtävää konsultointia, strategioita, analyysia, suunnittelua, määrittelyä, tuotesuunnittelua, kehittämistä, asentamista, toteuttamista, integrointia, testausta, vianetsintää, päivitystä, sopeuttamista, ylläpitoa, tukea, teknistä apua, hallinnointia tai käyttöä; tai

c) tietojenkäsittelyä, tietojen tallennusta, tietojen isännöintiä tai tietokantapalveluja; tai

d) toimistokoneiden ja -laitteiden sekä tietokoneiden huolto- ja korjauspalveluja; ja

e) tietokoneohjelmiin, tietokoneisiin tai tietokonejärjestelmiin liittyviä asiakkaiden henkilöstön koulutuspalveluita, joita ei ole luokiteltu muualle.

4. Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut mahdollistavat muiden palvelujen (esimerkiksi rahoituspalvelujen) tarjonnan sähköisesti tai muilla keinoilla. On kuitenkin tärkeää erottaa toisistaan mahdollistava palvelu (esimerkiksi verkkoisännöinti, tietojen-

käsittely tai sovellusisännöinti) ja sisältö- tai ydinpalvelu, jota tarjotaan sähköisesti (esimerkiksi rahoituspalvelu). Näissä tapauksissa sisältö- tai ydinpalvelu ei kuulu CPC:n koodiin 84.

C J A K S O

Kuriiripalvelut

181 artikla

Soveltamisala ja määritelmät

1. Tässä jaksossa vahvistetaan sääntelyperiaatteet, jotka koskevat tämän osaston 2, 3 ja 4 luvun mukaisesti laadittuihin sitoumuslueteluihin sisältyviä kuriiripalveluita.

2. Tässä jaksossa sekä tämän osaston 2, 3 ja 4 luvussa tarkoitetaan 'toimiluvalla' lupaa, jonka toimivaltainen viranomainen on myöntänyt yksittäiselle palveluntarjoajalle ja jota tietyn palvelun tarjoamisen aloittaminen voi edellyttää.

182 artikla

Kilpailunvastaisten käytänteiden torjunta kuriiripalvelujen alalla

1. Osapuolet ottavat käyttöön tai pitävät yllä asianmukaisia toimenpiteitä, jotta estetään se, että tarjoajat, jotka yksinään tai yhdessä voivat käyttämällä markkina-asemaansa vaikuttaa olennaisesti (hintaa ja tarjontaa koskeviin) osallistumisehtoihin asianomaisilla kuriiripalvelujen markkinoilla, käyttävät tai jatkavat kilpailunvastaista käytäntä.

2. Kunkin osapuolen on varmistettava, että jos osapuolen monopoliasemassa oleva postipalvelujen tarjoaja kilpailee joko suoraan tai siihen sidossuhteessa olevan yrityksen välityksellä monopolioikeuksiensa soveltamisalaan kuulumattomien pikälähetyspalvelujen tarjoamisesta, sen toiminta ei ole tämän osaston mukaisten velvollisuuksien vastaista.

183 artikla

Toimiluvat

1. Jos toimitilun vaaditaan, seuraavat tiedot on julkistettava:

a) kaikki toimitilun myöntämiseen liittyvät perusteet sekä aika, joka yleensä tarvitaan toimitilupahakemusta koskevan päätöksen tekemiseen; ja

b) toimitilujen ehdot ja edellytykset.

2. Toimitilun epäämisperusteet on pyynnöstä ilmoitettava hakijalle. Palveluntarjoajalla, johon päätös vaikuttaa, on oikeus hakea muutosta kyseiseen päätökseen riippumattomalta ja toimivaltaiselta viranomaiselta osapuolen lainsäädännön mukaisesti. Tällaisen menettelyn on oltava avoin, syrjimätön ja objektiivisiin perusteisiin tukeutuva.

184 artikla

Sääntelyelinten riippumattomuus

Jos osapuolilla on sääntelyelimä, niiden on oltava oikeudellisesti erillisiä kaikista kuriiripalveluiden tarjoajista, eivätkä ne saa olla niihin nähden vastuussa toiminnastaan. Sääntelyelinten päätösten ja niiden käyttämien menettelyjen on oltava tasapuolisia kaikkien markkinaosapuolten kannalta.

D J A K S O

Televiestintäpalvelut

185 artikla

Määritelmät ja soveltamisala

1. Tässä jaksossa vahvistetaan sellaisia julkisia televiestintäpalveluja, yleisradiotoimintaa lukuun ottamatta, koskevat sääntelyperiaatteet, joiden osalta on tehty sitoumuksia tämän osaston 2, 3 ja 4 luvun mukaisesti; näihin kuuluvat puhelinpalvelut, pakettivälitteiset tiedonsiirtopalvelut, piirikytkentäiset tiedonsiirtopalvelut, teleksipalvelut, lennätinpalvelut, telekopiopalvelut, yksityisiä vuokrajohtoja koskevat palvelut sekä matkaviestintää ja henkilökohtaista viestintää koskevat palvelut ja järjestelmät ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että nämä palvelut kuuluvat tämän jakson soveltamisalaan sikäli kuin ne

2. Tässä osastossa tarkoitetaan

a) 'televiestintäpalveluilla' kaikkia palveluita, jotka koostuvat sähkömagneettisten signaalien lähettämisestä ja vastaanottamisesta televiestintäverkkojen välityksellä, eivätkä niihin sisälly toimialat, jotka koostuvat sellaisen sisällön tarjoamisesta, jonka siirtäminen edellyttää televiestintäverkkojen tai –palvelujen käyttämistä;

b) 'julkisilla televiestintäpalveluilla' tai 'julkisesti saatavilla olevilla televiestintäpalveluilla' kaikkia televiestintäpalveluja, joiden on osapuolen asiaa koskevan lainsäädännön mukaan oltava yleisesti kansalaisten saatavilla;

c) 'televiestintäalan sääntelyviranomaisella' yhtä tai useampaa elintä, jonka hoidettavaksi on osapuolen sisäisen lainsäädännön mukaisesti annettu sääntelytehtäviä;

d) 'välttämättömillä televiestintälaitteilla' julkisen televiestintäverkon tai -palvelun laitteita,

i) jotka tarjoaa ainoastaan tai pääasiassa yksi toimittaja tai rajallinen määrä toimittajia; ja

ii) joiden korvaaminen palvelun tarjoamista varten ei ole taloudellisesti tai teknisesti mahdollista;

e) 'suurella palveluntarjoajalla' televiestintäalalla julkisten televiestintäpalvelujen tarjoajaa, joka kykenee vaikuttamaan merkittävästi (hintaa ja tarjontaa koskeviin) osallistumisehtoihin asianomaisilla julkisten televiestintäpalveluiden markkinoilla, koska se hallitsee välttämättömiä televiestintälaitteita tai voi käyttää markkina-asemaansa; ja

f) 'yhteenliittämällä' julkisten televiestintäverkkojen tai -palveluiden tarjoajien linkittämistä, jotta yhden tarjoajan palveluja käyttävät voivat olla yhteydessä toisen tarjoajan asiakkaisiin ja käyttää toisen tarjoajan palveluja.

186 artikla

Sääntelyviranomaisen

1. Televiestintäalan sääntelyviranomaisen on oltava oikeudellisesti erillinen ja toimin-

katsotaan julkisiksi televiestintäpalveluiksi osapuolten soveltaman sisäisen lainsäädännön mukaisesti.

nallisesti riippumaton kaikista televiestintäpalvelujen tarjoajista.

2. Osapuolten on pyrittävä varmistamaan, että niiden sääntelyviranomaisilla on riittävät resurssit tehtäviensä hoitamiseen. Sääntelyviranomaisen tehtävät on julkaistava helposti saatavilla olevassa ja selkeässä muodossa, erityisesti jos tehtävät on annettu useammalle kuin yhdelle elimelle.

3. Sääntelyviranomaisen päätösten ja sen käyttämien menettelyjen on oltava tasapuolisia kaikkien markkinaosapuolten kannalta.

4. Palveluntarjoajalla, johon sääntelyviranomaisen päätös vaikuttaa, on asiaa koskevan lainsäädännön mukaisesti oikeus hakea muutosta kyseiseen päätökseen toimivaltaiselta viranomaiselta, joka on riippumaton kaikista asiaan liittyvistä palveluntarjoajista. Jos kyseinen toimivaltainen viranomainen ei ole luonteeltaan oikeudellinen, sen päätökset on aina perusteltava kirjallisesti ja sen päätöksistä on lisäksi voitava valittaa puolueettomalle ja riippumattomalle oikeusviranomaiselle.

Tällaisten toimivaltaisen viranomaisten tekemät päätökset on pantava täytäntöön asiasa sovellettavien oikeudellisten menettelyjen mukaisesti. Sääntelyviranomaisen päätös pysyy voimassa, kunnes tällainen oikeudellinen menettely on saatu päätökseen, ellei toimivaltainen viranomainen toisin päättä tai soveltavasta lainsäädännöstä muuta johdu.

187 artikla

Lupa televiestintäpalveluiden tarjoamiseen⁽¹⁾

1. Palveluiden tarjontaan on mahdollisuuksien mukaan myönnettävä lupa yksinkertaisia menettelyjä käyttäen ja aina, kun se on mahdollista, pelkän ilmoituksen perusteella.

2. Toimilupaa tai erityislupaa voidaan edellyttää, jotta numeroiden ja taajuuksien myöntämiseen liittyvät kysymykset voidaan ratkaista. Tällaisten toimilupien tai erityislupien ehdot ja edellytykset on julkistettava.

⁽¹⁾ Tässä jaksossa 'luvalla' tarkoitetaan toimilupaa, lisenssiä, rekisteriä tai mitä tahansa muuta lupaa, jonka osapuoli voi edellyttää televiestintäpalvelujen tarjoamiseksi.

3. Jos toimi- tai muuta lupaa edellytetään,

a) kaikki toimi- tai muun luvan myöntämiseen liittyvät perusteet sekä kohtuullinen aika, joka yleensä tarvitaan toimi- tai muusta luvasta tehtyä hakemusta koskevan päätöksen tekemiseen, on julkistettava;

b) toimi- tai muun luvan epäämisperusteet on pyynnöstä ilmoitettava hakijalle kirjallisesti; ja

c) hakijan on voitava hakea muutosta päätökseen toimivaltaiselta viranomaiselta osapuolen lainsäädännön mukaisesti, jos toimi- tai muu lupa evätään perusteettomasti.

188 artikla

Kilpailun suojaaminen suurilta palveluntarjoajilta

Osapuolet ottavat käyttöön tai pitävät voimassa asianmukaisia toimenpiteitä sen estämiseksi, etteivät palveluntarjoajat, jotka joko yksin tai yhdessä ovat suuria palveluntarjoajia, ota käyttöön kilpailunvastaisia käytänteitä tai jatka sellaisten soveltamista. Tällaisia kilpailunvastaisia käytänteitä ovat erityisesti

a) kilpailua rajoittavien ristikkäistukien⁽²⁾ käyttö;

b) kilpailijoilta saatujen tietojen käyttö kilpailua rajoittavasti; ja

c) se, ettei muiden palveluntarjoajien käyttöön anneta ripeästi teknisiä tietoja välttämättömistä laitteista eikä kaupallisesti tärkeitä tietoja, joita ne tarvitsevat voidakseen tarjota palveluja.

189 artikla

Yhteenliittäminen⁽³⁾

1. Kaikilla palveluntarjoajilla, joilla on julkisten televiestintäpalveluiden tarjoamista koskeva lupa, on oltava oikeus neuvotella yhteenliittämisestä julkisten televiestintä-

⁽²⁾ Vain EU-osapuolen kohdalla: "tai hintaruuvin".

⁽³⁾ Tämän artiklan 3–5 kohtaa ei sovelleta kaupallisten matkaviestinpalvelujen tarjoajiin eikä maaseudun televiestintäpalvelujen tarjoajiin. Selvennyksenä voidaan todeta, että tämän artiklan ei ole katsottava estävän osapuolta soveltamasta tässä artiklassa määrättyjä vaatimuksia kaupallisten matkaviestinpalvelujen tarjoajiin.

verkkojen ja -palveluiden muiden tarjoajien kanssa. Yhteenliittämistä olisi periaatteessa sovittava asianomaisten palveluntarjoajien kesken käytävien kaupallisten neuvottelujen perusteella, sanotun kuitenkin rajoittamatta sääntelyviranomaisen valtuuksia puuttua asiaan osapuolen asiaa koskevan lainsäädännön mukaisesti.

2. Palveluntarjoajat, jotka yhteenliittämistä järjestelyistä neuvotellessaan saavat tietoja toisilta palveluntarjoajilta, on velvoitettava käyttämään tällaisia tietoja ainoastaan siihen tarkoitukseen, johon ne on annettu, ja huolehtimaan aina toimitettujen tai tallennettujen tietojen luottamuksellisuudesta.

3. Yhteenliittäminen suuren palveluntarjoajan kanssa on varmistettava kaikissa verkon kohdissa, joissa se on teknisesti mahdollista. Tällainen yhteenliittäminen toteutetaan osapuolen sisäisen lainsäädännön mukaisesti

a) syrjimättömin ehdoin, edellytyksin (mukaan luettuina tekniset standardit ja eritelvät) ja hinnoin sekä laatuvaatimuksin, jotka ovat vähintään yhtä edulliset tai korkeatasoiset kuin ne, joita sovelletaan sen omiin vastaaviin palveluihin tai siihen vailla sidosityhteyttä olevien palveluntarjoajien taikka sen tytäryhtiön tai muun sidosyrityksen tarjoamiin palveluihin;

b) joutuisasti ja soveltaen ehtoja, edellytyksiä (mukaan luettuina tekniset standardit ja eritelvät) ja kustannusperustaisia maksuja, jotka ovat avoimia, kohtuullisia ja joissa otetaan huomioon taloudellinen toteutettavuus ja jotka ovat riittävän eriteltyjä, jotta palveluntarjoajan ei tarvitse maksaa sellaisista verkon osista tai toiminnoista, joita se ei tarvitse palvelunsa tarjoamiseen; ja

c) käyttäjien enemmistölle tarjottujen verkon liityntäpisteiden lisäksi pyynnöstä myös muissa pisteissä sellaista maksua vastaan, joka perustuu tarvittavien lisätoimintojen rakentamiskustannuksiin.

4. Menettelyt, joilla yhteenliittäminen suuren palveluntarjoajaan toteutetaan, on julkistettava.

5. Suurten palveluntarjoajien on julkaistava joko voimassa olevat yhteenliittämissopimuksensa tai yhteenliittämistarjouksensa malli tai molemmat osapuolen asiaa koskevan lainsäädännön mukaisesti.

6. Palveluntarjoajan, joka pyytää verkkojen yhteenliittämistä suuren palveluntarjoajan kanssa, on voitava julkisesti ilmoitetun kohtuullisen ajan kuluttua pyytää riippumatonta kotimaista elintä, joka voi olla 186 artiklassa tarkoitettu sääntelyviranomaisen, ratkaisemaan verkkojen yhteenliittämistä koskeviin kohtuullisiin ehtoihin ja hintoihin liittyvän riidan.

190 artikla

Rajalliset voimavarat

Kaikki menettelyt, jotka koskevat rajallisten voimavarojen, kuten taajuuksien, numeroiden ja reititysoikeuksien, myöntämistä ja käyttöä, on toteutettava puolueettomasti, viivytyksettä, avoimesti ja syrjimättömästi. Myönnettyjen taajuuskaistojen kulloinenkin tilanne on julkaistava, mutta yksityiskohtaisia tietoja julkishallinnon erityisiin käyttötarkoituksiin myönnettyistä taajuuksista ei edellytetä.

191 artikla

Yleispalvelu

1. Kullakin osapuolella on oikeus määritellä, minkälaisen yleispalveluvelvoitteen se haluaa ottaa käyttöön tai pitää voimassa.

2. Tällaisia velvoitteita ei sellaisenaan pidetä kilpailunvastaisina edellyttäen, että niitä hallinnoidaan avoimesti, objektiivisesti ja syrjimättömästi. Tällaisten velvoitteiden hallinnoinnin on myös oltava kilpailun suhteen neutraalia, eikä se saa olla raskaampaa kuin mikä on tarpeen osapuolen määrittelemää yleispalvelutyyppejä varten.

3. Kaikkien toimittajien olisi voitava tarjoutua yleispalvelun varmistajiksi. Valinta on tehtävä tehokkaalla, avoimella ja syrjimättömällä tavalla osapuolen lainsäädännön mukaisesti.

4. Osapuolten on varmistettava, että

a) käyttäjien saatavilla on kiinteän puhelinverkon tilaajaluetteloita osapuolen lainsäädännön mukaisesti; ja

b) edellä a alakohdassa tarkoitettuja palveluja tarjoavat organisaatiot soveltavat syrjimättömyyden periaatetta muiden organisaati-

tioiden niille toimittamien tietojen käsittelyssä.

192 artikla

Tietojen luottamuksellisuus

Kukin osapuoli varmistaa lainsäädäntönsä mukaisesti julkista televiestintäverkkoa ja julkisesti saatavilla olevia televiestintäpalveluita käyttävän televiestinnän ja siihen liittyvien liikennetietojen luottamuksellisuuden sillä edellytyksellä, että näitä toimenpiteitä ei sovelleta tavalla, joka johtaisi mielivaltaiseen tai perusteettomaan syrjintään tai palvelujen kaupan peiteltyyn rajoittamiseen.

193 artikla

Palveluntarjoajien väliset riidat

Jos televiestintäverkkojen tai -palveluiden tarjoajien välillä ilmenee riita, joka liittyy 188 ja 189 artiklasta johtuviin oikeuksiin ja velvoitteisiin, kansallisen sääntelyviranomaisen tai muun toimivaltaisen viranomaisen on kumman tahansa palveluntarjoajan pyynnöstä ja osapuolen lainsäädännössä vahvistettuja menettelyjä noudattaen annettava sitova päätös, jolla riita ratkaistaan mahdollisimman nopeasti.

E J A K S O

R a h o i t u s p a l v e l u t

194 artikla

Soveltamisala ja määritelmät

1. Tässä jaksossa vahvistetaan kaikkia tämän osaston 2, 3 ja 4 luvun mukaisesti laadittuihin sitoumusluetteloihin sisältyviä rahoituspalveluita koskevan sääntelykehyksen periaatteet.

2. Tässä luvussa ja tämän osaston 2, 3 ja 4 luvussa tarkoitetaan

a) 'rahoituspalvelulla' mitä tahansa osapuolen rahoituspalvelujen tarjoajan tarjoamaa rahoitusluonteista palvelua. Rahoituspalveluihin kuuluvat seuraavat toimintamuodot:

A. Vakuutustoiminta ja siihen liittyvät palvelut:

1. ensivakuutus (mukaan luettuna rinnakkaisvakuutus);

a) henkivakuutus;

b) vahinkovakuutus;

2. jälleenvakuutus ja edelleenvakuutus;

3. vakuutusten välittäminen, kuten vakuutusmeklarien ja -asiamiesten toiminta; ja

4. vakuutusten liitännäispalvelut, kuten neuvonta-, aktuaari-, riskinarviointi- ja vahingonkäsittelypalvelut.

B. Pankkipalvelut ja muut rahoituspalvelut (lukuun ottamatta vakuutuspalveluja):

1. talletusten ja muiden takaisinmaksettavien varojen vastaanotto yleisöltä;

2. kaikentyyppinen luotonanto, mukaan luettuina kulutusluotot, kiinnitysluotot, factoring-rahoitus ja liiketoimien rahoitus;

3. rahoitusleasing;

4. kaikki maksu- ja rahansiirtopalvelut, mukaan luettuina luotto- ja maksukortit, matkasekit ja pankkivekselit;

5. takaukset ja sitoumukset;

6. kaupankäynti omaan tai asiakkaiden lukuun pörssissä, OTC-markkinoilla tai muuten seuraavilla välineillä:

a) rahamarkkinavälineet (mukaan luettuina sekkit, vekselit ja talletustodistukset);

b) ulkomaanvaluutta;

c) johdannaistuotteet, esimerkiksi futuurit ja optiot;

d) valuuttakursseihin ja korkoihin liittyvät välineet, mukaan luettuina sellaiset tuotteet kuin swap-sopimukset ja korkotermit;

e) siirtokelpoiset arvopaperit;

f) muut markkinakelpoiset välineet ja rahoitusomaisuus, mukaan luettuna jalometalliharkot;

7. osallistuminen asiamiehenä (julkisesti tai yksityisesti) kaikentyyppisten arvopapereiden liikkeeseenlaskuun, myös merkintävastuuseen ja sijoitukseen, ja liikkeeseenlaskuun liittyvien palvelujen tarjoaminen;

8. välitystoiminta rahamarkkinoilla;

9. varainhoito, kuten käteisvarojen tai arvopaperisalkun hoito, kaikentyyppinen yhteissijoitusten hoito, eläkerahastojen hoito, arvopapereiden talletus- ja notariaattipalvelut;

10. rahoitusvaroihin kuten arvopapereihin, johdannaistuotteisiin ja muihin markkinakel-

poisiin välineisiin liittyvät selvitys- ja toimituspalvelut;

11. rahoitustietojen antaminen ja siirto, rahoitukseen liittyvä tietojenkäsittely ja siihen liittyvien ohjelmistojen toimittaminen muiden rahoituspalvelujen tarjoajien toimesta;

12. neuvonta, välitys ja muut liitännäisrahoituspalvelut 1–11 alakohdassa lueteltujen toimintamuotojen osalta, mukaan luettuina luottotiedot ja luottotietanalyysit, sijoitukseen ja arvopaperisalkkuihin liittyvä tutkimus ja neuvonta, yritysostoihin sekä yritysten uudelleenjärjestelyyn ja strategiaan liittyvä neuvonta;

b) 'rahoituspalvelujen tarjoajalla' osapuolen luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka haluaa tarjota tai tarjoaa rahoituspalveluja. Käsitteeseen "rahoituspalvelujen tarjoaja" eivät kuulu julkiset elimet;

c) 'julkisella elimellä'

i) osapuolen julkishallintoa, keskuspankkia tai rahaviranomaista taikka osapuolen omistuksessa tai valvonnassa olevaa laitosta, jos sen pääasiallisena tehtävänä on hoitaa julkisia tehtäviä tai suorittaa julkishallintoon kuuluvia toimintoja, ei kuitenkaan laitosta, joka pääasiallisesti tarjoaa rahoituspalveluja kaupallisin ehdoin; tai

ii) yksityistä elintä, kun se hoitaa tehtäviä, joita yleensä hoitaa keskuspankki tai rahaviranomainen;

d) 'uudella rahoituspalvelulla' rahoituspalvelua, jota ei tarjota osapuolen alueella mutta jota tarjotaan toisen osapuolen alueella ja joka käsittää kaikki rahoituspalvelujen uudet toimitusmuodot tai sellaisen rahoitustuotteen myynnin, jota ei myydä osapuolen alueella.

195 artikla

Vakauden ja luotettavuuden turvaamista koskeva poikkeus

1. Kukin osapuoli voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä toiminnan vakauden ja luotettavuuden turvaamiseen liittyvistä syistä muun muassa

a) suojellakseen sijoittajia, tallettajia, rahoitusmarkkinoiden kuluttajia, vakuutuksenottajia tai henkilöitä, joiden omaisuudenhoidosta vastaa rahoituspalvelujen tarjoaja;

b) varmistaakseen rahoituspalvelujen tarjoajien toiminnan turvallisuuden, vakauden, luotettavuuden tai taloudellisen vastuun; ja

c) varmistaakseen osapuolen rahoitusjärjestelmän luotettavuuden ja vakauden.

2. Jos tällaiset toimenpiteet eivät ole tämän luvun määräysten mukaisia, niitä ei saa käyttää keinona välttää osapuolelle tämän luvun määräysten mukaisesti kuuluvia sitoumuksia tai velvoitteita.

3. Tämän sopimuksen ei ole katsottava velvoittavan osapuolta paljastamaan yksittäisten kuluttajien liiketoimiin ja tileihin liittyviä tietoja tai julkisten elinten hallussa olevia luottamuksellisia tai yksityisiä tietoja.

196 artikla

Tehokas ja avoin sääntely

1. Kukin osapuoli pyrkii parhaansa mukaan ilmoittamaan etukäteen kaikille asianomaisille henkilöille sellaisista yleisesti sovellettaviksi tarkoitetuista toimenpiteistä, jotka se aikoo ottaa käyttöön, antaakseen näille henkilöille mahdollisuuden esittää huomautuksia kyseisistä toimenpiteistä. Näistä toimenpiteistä ilmoitetaan

a) virallisessa julkaisussa; tai

b) muussa kirjallisessa tai sähköisessä muodossa.

2. Kunkin osapuolen on annettava asianomaisten henkilöiden tiedoksi vaatimukset, joita se soveltaa rahoituspalvelujen tarjoamista koskevien hakemusten laatimiseen.

Asianomaisen osapuolen on hakijan pyynnöstä annettava hakijalle tieto hakemuksen käsittelyvaiheesta. Jos asianomainen osapuoli tarvitsee lisätietoja hakijalta, sen on ilmoitettava tästä hakijalle ilman tarpeetonta viivytystä.

3. Kukin osapuoli pyrkii parhaansa mukaan panemaan täytäntöön ja soveltamaan alueellaan kansainvälisesti sovittuja normeja, jotka koskevat rahoituspalvelualan sääntelyä ja valvontaa, rahan tai muiden varojen pesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa sekä veropetosten ja veronkierron torjuntaa.

*197 artikla***Uudet rahoituspalvelut**

1. Osapuoli sallii alueelleen sijoittautuneen toisen osapuolen rahoituspalvelujen tarjoajan tarjoavan alueellaan uusia rahoituspalveluja niiden osa-alojen ja rahoituspalvelujen rajoissa, jotka on merkitty sen sitoumusluetteloihin, ja noudattaen luetteloissa vahvistettuja ehtoja, rajoituksia, edellytyksiä ja kelpoisuusehtoja, mikäli kyseisen uuden rahoituspalvelun käyttöönotto ei edellytä uutta lakia tai voimassa olevan lain muuttamista.

2. Osapuoli voi 1 kohdan mukaisesti määrätä sen oikeudellisen muodon, jolla palvelua voidaan tarjota, ja se voi edellyttää, että rahoituspalvelun tarjoamiseen hankitaan lupa. Jos lupa vaaditaan, päätös sen antamisesta on tehtävä kohtuullisen ajan kuluessa ja lupa voidaan evätä vain vakauden ja luotettavuuden turvaamiseen liittyvistä syistä.

*198 artikla***Tietojenkäsittely**

1. Kukin osapuoli sallii toisen osapuolen rahoituspalvelujen tarjoajan siirtää tietojenkäsittelyssä tarvittavia tietoja sähköisesti tai muussa muodossa alueelleen ja sieltä pois, jos tällainen tietojenkäsittely on tarpeen rahoituspalvelujen tarjoajan tavanomaisessa liiketoiminnassa ⁽¹⁾.

2. Kukin osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa riittäviä suojatoimenpiteitä yksityisyyden ja perusoikeuksien sekä henkilöiden vapauden suojaamiseksi, erityisesti henkilötietojen siirron osalta.

*199 artikla***Erityiset poikkeukset**

1. Tämän luvun määräykset eivät estä osapuolta tai sen julkisia elimiä harjoittamasta yksinoikeudella alueellaan yleiseen eläkejärjestelmään tai lakisääteiseen sosiaaliturvajär-

⁽¹⁾ Selvennyksenä voidaan todeta, että tässä artiklassa asetettua velvollisuutta ei pidetä 194 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisena erityisenä sitoumuksena.

jestelmään kuuluvaa toimintaa tai tarjoamasta siihen liittyviä palveluja, paitsi jos tätä toimintaa voivat osapuolen kansallisten säännösten mukaisesti harjoittaa julkisten elinten tai yksityisten laitosten kanssa kilpailevat rahoituspalvelujen tarjoajat.

2. Tämän sopimuksen määräyksiä ei sovelleta keskuspankin, rahaviranomaisen eikä minkään muun julkisen elimen raha- ja valuuttakurssipolitiikan yhteydessä toteuttamiin toimiin.

3. Tämän osaston määräykset eivät estä osapuolta ja sen julkisia elimiä harjoittamasta toimintaa tai tarjoamasta palveluja yksinoikeudella alueellaan osapuolen tai sen julkisten elinten lukuun taikka niiden takauksella tai niiden myöntämin varoin.

*F J A K S O***Kansainväliset meriliikennepalvelut***200 artikla***Soveltamisala, määritelmät ja periaatteet**

1. Tässä jaksossa vahvistetaan periaatteet, jotka koskevat tämän osaston 2, 3 ja 4 luvun mukaisesti laadittuihin sitoumusluetteloihin sisältyviä kansainvälisiä meriliikennepalveluita.

2. Tässä jaksossa ja tämän osaston 2, 3 ja 4 luvussa

a) 'kansainväliseen meriliikenteeseen' sisältyvät ovelta ovelle -kuljetukset ja multimodaalikuljetukset, joilla tarkoitetaan tavaroiden kuljettamista useammalla kuin yhdellä liikennemuodolla, joihin sisältyy meriosuus, ja ainoastaan yhdellä kuljetusasiakirjalla, minkä vuoksi tähän sisältyy kansainvälisten meriliikennepalvelujen tarjoajien oikeus tehdä suoraan sopimuksia muiden liikennemuotojen tarjoajien kanssa ⁽²⁾;

b) 'meriliikenteen lastinkäsittelypalveluilla' tarkoitetaan ahtausyritysten, terminaalien

⁽²⁾ Selvennyksenä voidaan todeta, että tämän määritelmän soveltamisala ei kata liikennepalvelun tarjoamista. Tässä määritelmässä yhdellä kuljetusasiakirjalla tarkoitetaan asiakirjaa, jonka ansiosta asiakkaat voivat tehdä laivanvarustamon kanssa yhden ainoan sopimuksen ovelta ovelle -kuljetuksesta.

operaattorit mukaan lukien, harjoittamaa toimintaa, mutta siihen ei sisälly satamatyöläisten välitön toiminta, jos tällainen työvoima on järjestetty ahtausyrityksistä ja terminaalien operaattoriyrityksistä riippumattomasti. Tähän toimintaan sisältyvät seuraavien vaiheiden järjestely ja valvonta:

i) lastin lastaaminen laivaan / purkaminen laivasta,

ii) lastin kiinnittäminen/irrottaminen,

iii) lastin vastaanottaminen/toimittaminen ja säilyttäminen ennen laivausta tai purkamisen jälkeen;

c) 'tulliselvityspalveluilla' (vaihtoehtoisesti 'tullitoimipaikan asiamiespalveluilla') tarkoitetaan toimia, jotka koostuvat rahdin tuontiin, vientiin tai kauttakuljetukseen liittyvien tullimuodollisuuksien täyttämisestä toisen osapuolen puolesta riippumatta siitä, onko tämä palvelu kyseisen palveluntarjoajan päätoimiva sen päätoimialaa täydentävä muu toimintamuoto;

d) 'konttiasema- ja varastopalveluilla' tarkoitetaan konttien säilyttämistä joko satama-alueilla tai sisämaassa niiden pakkaamiseksi, purkamiseksi ja korjaamiseksi sekä niiden saattamiseksi liikennekelpoisiksi;

e) 'varustamon edustajan palveluilla' tarkoitetaan yhden tai useamman linja- tai laivan varustamon kaupallisten etujen edustamista tietyllä maantieteellisellä alueella seuraavissa tarkoituksissa:

i) meriliikenteen ja siihen liittyvien oheispalvelujen markkinointi ja myynti hinnoittelusta laskutukseen sekä konossementtien laatiminen yhtiöiden puolesta, tarvittavien oheispalvelujen ostaminen ja jälleenmyynti, asiakirjojen laatiminen ja liiketoimintaa koskevien tietojen toimittaminen,

ii) aluksen satamassakäynnin järjestäminen tai rahdin haltuunotto tarvittaessa yhtiöiden puolesta;

f) 'huolintapalveluilla' tarkoitetaan laivauksen järjestämistä ja seurantaa laivaajan puolesta hankkimalla kuljetuspalvelut ja tarvittavat oheispalvelut, laatimalla asiakirjoja ja toimittamalla liiketoimintaa koskevia tietoja.

3. Ottaen huomioon kansainvälisen meriliikenteen nykyisen tilanteen osapuolten välillä kukin osapuoli

a) soveltaa tehokkaasti periaatetta, jonka mukaan kansainvälisille meriliikennemarkki-

noille ja kauppareiteille on rajoittamaton pääsy kaupallisin ehdoin ja syrjimättömästi; ja

b) myöntää toisen osapuolen lipun alla toimiville tai sen palveluntarjoajien liikennöimille aluksille vähintään yhtä edullisen kohtelun kuin omille aluksilleen satamiin pääsyn, satamien infrastruktuurin ja meriliikenteen liitännäispalvelujen käytön ja niistä johtuvien maksujen ja palkkioiden, tullipalvelujen ja laituripaikkojen sekä lastausta ja purkamista varten osoitettavien tilojen ja välineiden osalta ⁽¹⁾.

4. Soveltaessaan näitä periaatteita osapuolet

a) eivät ota käyttöön tulevilla, kolmansien maiden kanssa meriliikennepalveluista tehtävissä kahdenvälisissä sopimuksissa lastinjakojärjestelyitä, kuivan ja nestemäisen irtolas-tin kuljetukset ja linjaliikenne mukaan luetuina, ja lopettavat kohtuullisen ajan kuluessa tällaiset lastinjakojärjestelyt, jos niitä on aiemmissa kahdenvälisissä sopimuksissa; ja

b) varmistavat tämän osaston 2, 3 ja 4 luvun mukaisesti laaditut sitoumusluettelot huomioon ottaen, että kaikki voimassa olevat tai tulevat kansainvälisiä meriliikennepalveluja koskevat toimenpiteet ovat syrjimättömiä eivätkä merkitse kansainvälisten meriliikennepalvelujen peiteltyä rajoittamista.

5. Kukin osapuoli sallii toisen osapuolen kansainvälisten meriliikennepalvelujen tarjoajien sijoittautumisen alueelleen 165 artiklan mukaisesti.

6. Osapuolet varmistavat, että satamapalveluja tarjotaan syrjimättömin ehdoin. Tarjottaviin palveluihin voivat kuulua luotsaaminen, hinaus ja vetoapu, muonitus, polttoaineen ja veden toimitus, jätehuolto ja painolastin hävittäminen, satamakapteenipalvelut, navigointilaitteet, alusten käytön kannalta ratkaisevan tärkeät maissa sijaitsevat viestintä-, vesi-, sähkö- ja muut vastaavat palvelut, korjausvälineet hätätapauksia varten, ankkurointi, laituripaikka ja alusten kiinnityspalvelut.

⁽¹⁾ Tämän alakohdan määräykset koskevat pelkästään palvelujen käyttömahdollisuuksia eivätkä palvelujen tarjoamisoikeutta.

6 LUKU

Sähköinen kauppa

201 artikla

Tavoite ja periaatteet

1. Osapuolet tunnustavat, että sähköinen kauppa lisää kaupankäynnin mahdollisuuksia monilla aloilla, ja ne sopivat edistävänsä sähköisen kaupankäynnin kehittämistä välillään tekemällä yhteistyötä erityisesti tämän osaston määräyksiin perustuvissa sähköiseen kauppaan liittyvissä asioissa.

2. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että sähköisen kaupan kehityksen on oltava yhteensopivaa kansainvälisten tietosuojastandardien kanssa, jotta käyttäjien luottamus sähköiseen kauppaan voidaan varmistaa.

3. Osapuolet sopivat, että ne eivät määrää tulleja, jotka koskevat sähköisin keinoin tahtuvia toimituksia.

202 artikla

Sähköisen kaupan sääntelykysymykset

Osapuolet käyvät sähköiseen kauppaan liittyvistä sääntelykysymyksistä vuoropuhelua, jossa käsitellään muuan muassa seuraavia seikkoja:

a) yleisölle annettujen elektronisten allekirjoitusten varmenteiden tunnustaminen ja rajatylittävien varmennepalveluiden helpottaminen;

b) ei-toivotun sähköisen kaupallisen viestinnän käsittely;

c) kuluttajansuoja sähköisen kaupan alalla; ja

d) kaikki muut sähköisen kaupankäynnin kehityksen kannalta merkitykselliset seikat.

7 LUKU

Poikkeukset

203 artikla

Yleiset poikkeukset

1. Edellyttäen, että toimenpiteitä ei sovelleta tavalla, joka johtaisi mielivaltaiseen tai perusteettomaan syrjintään osapuolten välillä samankaltaisten olosuhteiden vallitessa taikka sijoittautumisen tai rajatylittävän palveluntarjonnan peiteltyyn rajoittamiseen, tämän osaston määräysten ei ole katsottava estävän osapuolta ottamasta käyttöön tai soveltamasta toimenpiteitä, jotka

a) ovat tarpeen yleisen turvallisuuden tai julkisen moraalin suojelemiseksi taikka yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi;

b) ovat tarpeen ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelemiseksi;

c) liittyvät ehtyvien luonnonvarojen suojeeluun, jos kyseisten toimenpiteiden toteuttamisen ohella rajoitetaan kotimaisia sijoituksia tai kotimaista palveluiden tuotantoa tai kulutusta;

d) ovat tarpeen taiteellisten, historiallisten tai arkeologisten kansallisaarteiden suojelemiseksi;

e) ovat tarpeen sellaisten lakien tai määräysten noudattamisen turvaamiseksi, jotka eivät ole ristiriidassa tämän osaston määräysten kanssa, mukaan luettuina seuraavia seikkoja koskevat lait ja määräykset:

i) harhaanjohtavien ja petollisten toimintatapojen ehkäiseminen tai sopimusten noudattamatta jättämisen seurauksista huolehtiminen,

ii) henkilöiden yksityisyyden suojaaminen henkilötietojen käsittelyssä ja levittämisessä sekä henkilöä koskevien tiedostojen ja tilitietojen luottamuksellisuuden turvaaminen,

iii) turvallisuus;

f) eivät ole yhteensopivia tämän osaston 165 ja 171 artiklan kanssa, edellyttäen että erilaisen kohtelun tarkoituksena on varmistaa välittömien verojen tehokas tai tasapuolinen määrittäminen tai kantaminen toisen osapuolen taloudellisen toiminnan, sijoittajien, palvelujen tai palveluntarjoajien osalta ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena on turvata välittömien verojen määrittäminen tai kantaminen tasapuolisesti tai tehokkaasti, kuuluvat osapuolen verojärjestelmänsä mukaisesti suorittamat toimenpiteet,

a) joita sovelletaan sellaisiin sijoittajiin ja palveluntarjoajiin, jotka eivät asu kyseisellä alueella, tunnustaen, että sellaisten henkilöiden, jotka eivät asu kyseisellä alueella, verotukselliset velvoitteet määritetään sellais-

2. Tämän osaston ja sitomusluettelot sisältävien vastaavien liitteiden määräyksiä ei sovelleta osapuolten sosiaaliturvajärjestelmiin tai sellaiseen osapuolen alueella harjoitettavaan toimintaan, joka liittyy vaikka vain satunnaisesti julkisen vallan käyttöön.

IV OSASTO

JUOKSEVAT MAKSUT JA PÄÄOMANLIIKKEET

204 artikla

Tavoite ja soveltamisala

1. Osapuolet pyrkivät juoksevien maksujen ja pääomanliikkeiden vapauttamiseen välilään kansainvälisten rahoituslaitosten yhteydessä tehtyjen sitoumusten mukaisesti ja ottamalla asianmukaisesti huomioon kunkin osapuolen valuutan vakauden.

ten erien perusteella, joiden lähde on tai jotka sijaitsevat osapuolen alueella; tai
b) joita sovelletaan sellaisiin henkilöihin, jotka eivät asu osapuolen alueella, verojen määräämisen tai kantamisen turvaamiseksi osapuolen alueella; tai
c) joita sovelletaan sellaisiin henkilöihin, jotka asuvat tai eivät asu kyseisellä alueella, verojen välttämisen tai kiertämisen estämiseksi, mukaan luettuina menettelyyn liittyvien määräysten noudattaminen; tai
d) joita sovelletaan toisen osapuolen alueella tai alueelta hankittujen palvelujen kuluttajiin tarkoituksena turvata osapuolen alueella olevista lähteistä olevien verojen määrääminen sellaisille kuluttajille tai kantaminen sellaisilta kuluttajilta; tai
e) joilla erotetaan toisistaan maailmanlaajuisesti veronalaisista eristään verovelvolliset sijoittajat ja palvelujen tarjoajat ja muut sijoittajat ja palvelujen tarjoajat tunnustaen heidän veropohjansa välisen erilaisuuden; tai
f) joilla määrätään, kohdennetaan tai jaetaan osapuolen alueella asuvien henkilöiden tai sivukonttoreiden taikka etuyhteydessä keskenään olevien henkilöiden tai saman henkilön sivukonttoreiden välinen tulo, voitto, tappio, vähennys tai hyvitys tarkoituksena turvata osapuolen veropohja. Tämän kohdan f alakohdassa ja tässä alaviitteessä olevat verotustermit ja -käsitteet määräytyvät toimenpiteen suorittavan osapuolen sisäisen lainsäädännön mukaisten verotuksen määritelmien ja käsitteiden tai vastaavien tai samankaltaisten määritelmien ja käsitteiden mukaisesti.

2. Tämän osaston määräyksiä sovelletaan kaikkiin osapuolten välisiin juokseviin maksuihin ja pääomanliikkeisiin.

205 artikla

Vaihtotase

Osapuolet sallivat tai tarvittaessa hyväksyvät Kansainvälistä valuuttarahastoa koskevan sopimuksen artiklojen ja erityisesti sen VIII artiklan määräysten mukaisesti kaikki vaihtotaseeseen liittyvät vapaasti vaihdettavassa valuutassa suoritettavat maksut ja siirrot välilään.

206 artikla

Pääomatase

Osapuolet sallivat tai soveltuvin osin varmistavat tämän sopimuksen voimaantulosta alkaen maksutaseen pääoma- ja rahoitustasetta koskevien suoritusten osalta pääomien vapaan liikkuvuuden sellaisiin oikeushenkilöihin kohdistuvissa suorissa sijoituksissa, jotka on perustettu vastaanottavan maan lainsäädännön mukaisesti, ja sijoituksissa ja muissa suorituksissa, jotka on tehty tämän sopimuksen IV osan III osaston (Sijoittautuminen, palvelujen kauppa ja sähköinen kauppa)⁽¹⁾ määräysten mukaisesti, sekä näiden sijoituksen ja niistä saatujen voittojen rahaksi muuttamisen ja kotiuttamisen.

207 artikla

Suojatoimenpiteet

Poikkeuksellisissa olosuhteissa, joissa osapuolten väliset pääomanliikkeet aiheuttavat tai uhkaavat aiheuttaa vakavia ongelmia osapuolen valuuttakurssi- tai rahapolitiikan toiminnalle, asianomainen osapuoli voi toteuttaa pääomanliikkeitä koskevia suojatoimenpiteitä enintään vuoden ajan. Suojatoimenpi-

⁽¹⁾ Selvytyden vuoksi todetaan, että tämän sopimuksen V osaan sisältyviä poikkeuksia samoin kuin tämän sopimuksen IV osan III osastoon sisältyviä poikkeuksia (Sijoittautuminen, palvelujen kauppa ja sähköinen kauppa) sovelletaan myös tähän osastoon.

teiden soveltamista voidaan jatkaa päättämällä niiden virallisesta uudelleen käyttöön ottamisesta erityisen poikkeuksellisissa olosuhteissa ja sen jälkeen, kun ehdotetusta virallisesta uudelleen käyttöön ottamisesta on neuvoteltu etukäteen osapuolten välillä ⁽¹⁾.

208 artikla

Loppumääräykset

1. Osapuolet vahvistavat tämän osaston osalta Kansainvälisen valuuttarahaston vahvistamat tai Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja Keski-Amerikka-osapuolen jonkin tasavallan välisissä sopimuksissa vahvistetut oikeudet ja velvollisuudet.

2. Osapuolet neuvottelevat keskenään helpottaakseen pääoman liikkuvuutta välillään ja edistääkseen näin tämän sopimuksen tavoitteita.

V OSASTO

JULKISET HANKINNAT

209 artikla

Johdanto

1. Osapuolet tunnustavat, että läpinäkyvä, kilpailukykyinen ja avoin tarjouskilpailu edistää kestäväää talouskehitystä, ja asettavat tavoitteekseen tehokkaan, vastavuoroisen ja asteittaisen julkisten hankintojensa markkinoiden avaamisen.

2. Tässä osastossa

a) 'kaupallisilla tavaroilla tai palveluilla' tarkoitetaan sellaisia tavaroita ja palveluja, joita yleensä myydään tai tarjotaan myytäväksi kaupallisilla markkinoilla julkishallinnon ulkopuolisille ostajille julkishallinnon ulkopuolisiin tarkoituksiin ja joita tavanomaisesti ostavat tällaiset asiakkaat;

b) 'vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyllä' tarkoitetaan menettelyä, jonka avulla suoraan tai välillisesti todetaan, että teknisten määräysten ja standardien asianomaiset vaatimukset täytetään;

c) 'rakennusalan palvelulla' tarkoitetaan palvelua, jonka kohteena on jokin Yhdistyneiden kansakuntien väliaikaisen yhteisen tavaraluokituksen alajaksoissa 51 tarkoitettu ja millä tahansa mahdollisella tavalla suoritettava maa- ja vesirakentamiseen tai rakennusten rakentamiseen liittyvä työsuorite;

d) 'sähköisellä huutokaupalla' tarkoitetaan iteraatioprosessia, jossa toimittajat käyttävät sähköisiä välineitä uusien hintojen tai tarjouksen määrällisesti esitettävien, arviointiperusteisiin liittyvien muiden tekijöiden kuin hinnan tai molempien esittämiseen, minkä perusteella tarjoukset asetetaan järjestykseen tai niiden järjestystä muutetaan;

e) ilmauksilla 'kirjallisesti' tai 'kirjallisenä/kirjallisina' tarkoitetaan mitä tahansa sanallista ilmaisua tai numeroilmaisua, joka on luettavissa, toistettavissa tai ilmaistavissa myöhemmin. Se voi sisältää sähköisesti lähetettyjä ja tallennettuja tietoja;

f) 'suljetulla tarjouspyyntömenettelyllä' tarkoitetaan hankintamenettelyä, jossa hankintayksikkö ottaa yhteyttä valitsemaansa toimittajaan tai valitsemiinsa toimittajiin;

g) 'toimittajaluettelolla' tarkoitetaan luetteloa toimittajista, jotka hankintayksikön mukaan täyttävät kyseiseen luetteloon osallistumista koskevat edellytykset ja/tai muodolliset kyseiseen luetteloon sisällyttämistä koskevat vaatimukset; hankintayksikkö aikoo käyttää luetteloa useammin kuin kerran;

h) 'toimenpiteellä' tarkoitetaan mitä tahansa hankintayksikön lakia, määräystä, menettelyä, hallinnollista ohjetta tai käytäntöä, joka liittyy tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan hankintaan;

i) 'aiottua hankintaa koskevalla ilmoituksella' tarkoitetaan ilmoitusta, jonka hankintayksikkö julkaisee ja jossa kiinnostuneita toimittajia kehoitetaan jättämään osallistumishakemus tai tarjous tai molemmat kunkin osapuolen lainsäädännön mukaisesti;

j) 'vastikkeilla' tarkoitetaan kaikkia ehtoja tai sitoumuksia, joilla pyritään edistämään paikallista kehitystä tai parantamaan osapuolen maksutasetta esimerkiksi kotimaisuusasteen, teknologian lisensioinnin, sijoitusten, vastakauppojen tai muun vastaavanlaisen toimen tai vaatimuksen avulla;

k) 'avoimella tarjouspyyntömenettelyllä' tarkoitetaan hankintamenettelyä, jossa kaikki

⁽¹⁾ Suojatoimenpiteiden ottaminen käyttöön uudelleen ei edellytä osapuolten lupaa.

kiinnostuneet toimittajat voivat jättää tarjouksen;

l) 'hankintayksiköllä' tarkoitetaan yksikköä, joka kuuluu liitteen XVI (Julkiset hankinnat) lisäyksessä 1 (Soveltamisala) olevaan osapuolta koskevaan jaksoon A, B tai C;

m) 'edellytykset täyttävällä toimittajalla' tarkoitetaan toimittajaa, joka hankintayksikön mukaan täyttää osallistumisedellytykset;

n) 'valikoivalla tarjouspyyntömenettelyllä' tarkoitetaan hankintamenettelyä, jossa hankintayksikkö pyytää ainoastaan edellytykset täyttäviä tai rekisteröityjä toimittajia jättämään tarjouksen;

o) 'palveluihin' luetaan mukaan rakennusalan palvelut, ellei toisin täsmennetä; ja

p) 'teknisellä eritelmällä' tarkoitetaan tarjouspyyntömenettelyn vaatimusta, jossa

i) esitetään hankittavien tavaroiden tai palvelujen ominaisuudet, kuten laatu, käyttöominaisuudet, turvallisuus ja mitat, prosessit ja menetelmät niiden valmistamiseksi tai tarjoamiseksi; tai

ii) käsitellään termistöön, tunnuksiin, pakaukseen tai merkintöihin liittyviä vaatimuksia, jotka koskevat tavaraa tai palvelua.

210 artikla

Soveltamisala

1. Tätä osastoa sovelletaan kaikkiin tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaa hankintaa koskeviin toimenpiteisiin. Tässä osastossa tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvalla hankinnalla tarkoitetaan hankintaa julkishallinnon tarkoituksiin seuraavasti:

a) tavarat, palvelut tai niiden yhdistelmä;

i) sellaisina kuin kukin osapuoli on ne määritellyt liitteen XVI lisäyksessä 1 (Soveltamisala) olevissa asianmukaisissa jaksoissa; ja

ii) hankinta ei tapahdu kaupallista myyntiä tai jälleenmyyntiä varten tai käytettäväksi kaupalliseen myyntiin tai jälleenmyyntiin tarkoitettujen tavaroiden tuotannossa tai tällaisten palvelujen tarjoamisessa;

b) hankinta tapahtuu sopimusperusteisesti esimerkiksi ostamalla, tekemällä leasing-sopimus, vuokraamalla tai osamaksulla hankkimalla osto-optioin tai ilman niitä;

c) hankinnan arvo vastaa liitteen XVI lisäyksessä I (Soveltamisala) kunkin osapuolen

määrittelemää kynnysarvoa tai ylittää sen sillä hetkellä, kun ilmoitus julkaistaan 213 artiklan mukaisesti;

d) kyseessä on hankintayksikön suorittama hankinta; ja

e) hankinta, jota ei ole muutoin jätetty soveltamisalan ulkopuolelle.

2. Ellei toisin määrätä, tätä osastoa ei sovelleta seuraaviin:

a) maan, rakennusten tai muun kiinteän omaisuuden tai niitä koskevien oikeuksien hankinta tai vuokraus;

b) muut kuin sopimusoikeudelliset sopimukset tai osapuolen antama tuki kuten yhteistyösopimukset, avustukset, lainat, pääoman korotukset, takaukset ja verohelpotukset sekä julkisten viranomaisten valtion-, alue- tai paikallishallinnolle toimittamat tavarat ja palvelut;

c) finanssihallinto- tai talletuspalvelujen, säänneltyjen rahoituslaitosten selvitys- ja hallintopalvelujen tai julkisen velan, myös lainojen, valtionobligaatioiden, velkasitoumusten ja muiden arvopapereiden, myyntiin, lunastukseen ja jakeluun liittyvien palveluiden hankinta tai ostaminen;

d) julkiset työsopimukset ja niihin liittyvät työllisyystoimet;

e) hankinnat, jotka tehdään

i) kansainvälisen avun, kehitysapu mukaan luettuna, antamista varten;

ii) jonkin sellaisen kansainväliseen sopimukseen kuuluvan menettelyn tai tällaisessa sopimuksessa vahvistetun edellytyksen mukaisesti, joka liittyy joukkojen sijoittamiseen tai hankkeeseen, joka hankkeen allekirjoittaneiden valtioiden on tarkoitus toteuttaa yhdessä;

iii) jonkin kansainvälisen organisaation menettelyn tai edellytyksen mukaisesti tai kansainvälisillä avustuksilla, lainoilla tai muulla tuella rahoitettuna, kun sovellettava menettely tai edellytys olisi ristiriidassa tämän osaston kanssa;

f) hankinnat, jotka tehdään poikkeuksellisen edullisissa olosuhteissa, jotka voivat liittyä vain lyhytaikaisesti ilmenevään tilanteeseen, kuten sellaisten yritysten toteuttamat epätavalliset myyntitapahtumat, jotka eivät tavallisesti ole toimittajia, tai kun omaisuuden myyjä on selvitystilassa oleva yritys tai konkurssipesän hallinto.

3. Kukin osapuoli esittää seuraavat tiedot liitteen XVI lisäyksessä 1 (Soveltamisala):

a) A jaksossa keskushallinnon yksiköt, joiden hankinnat kuuluvat tämän osaston soveltamisalaan;

b) B jaksossa keskushallintoa alemman tason yksiköt, joiden hankinnat kuuluvat tämän osaston soveltamisalaan;

c) C jaksossa kaikki muut yksiköt, joiden hankinnat kuuluvat tämän osaston soveltamisalaan;

d) D jaksossa tämän osaston soveltamisalaan kuuluvat palvelut, lukuun ottamatta rakennusalan palveluja;

e) E jaksossa tämän osaston soveltamisalaan kuuluvat rakennusalan palvelut; ja

f) F jaksossa mahdolliset yleiset huomaukset.

4. Tämän osaston määräyksiä sovelletaan myös silloin, kun osapuolen kansallisessa lainsäädännössä sallitaan se, että muut yksiköt tai henkilöt toteuttavat hankintayksikön puolesta tämän sopimuksen piiriin kuuluvan hankinnan.

5. a) Hankintayksikkö ei saa valmistella, suunnitella tai muutenkaan järjestää tai jakaa hankintaa tähän osastoon perustuvien velvoitteiden välttämiseksi.

b) Jos hankinta voi johtaa siihen, että hankinnat tehdään samanaikaisesti erillisinä erinä, on otettava huomioon kaikkien näiden erien arvioitu yhteisarvo. Jos erien yhteenlaskettu arvo vastaa asianomaisessa jaksossa vahvistettua osapuolen kynnysarvoja tai ylittää ne, tätä osastoa sovelletaan tällaisten erien myöntämiseen, lukuun ottamatta eriä, joiden arvo on vähemmän kuin 80 000 euroa.

6. Tämän osaston määräysten ei ole katsottava estävän yhtäkään osapuolta ottamasta käyttöön tai pitämästä voimassa toimenpiteitä, jotka liittyvät vammaisten henkilöiden, hyväntekeväisyysjärjestöjen tai vankityövoiman valmistamiin tavaroihin tai tarjoamiin palveluihin, tai toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen julkisen moraalien, yleisen järjestyksen tai turvallisuuden, ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden, ympäristönsuojelutoimenpiteet mukaan luettuina, ja teollis- ja tekijänoikeuksien suojelemiseksi. Keski-Amerikka-osapuolen tasavallat voivat hyväksyä, kehittää, säilyttää tai toteuttaa toimenpiteitä sellaisten hankintapolitiikkoja

koskevien tilaisuuksien tai ohjelmien edistämiseksi, joiden tavoitteena on sen vähemmistöjen ja mikro- ja pk-yritysten kehitys, mukaan lukien etuuskohteluun oikeuttavat säännöt, kuten

a) valtiossa toimittajiksi rekisteröityjen mikro- ja pk-yritysten yksilöiminen;

b) tasaveroisessa tilanteessa sovellettavien kriteerien vahvistaminen, jotta hankintayksiköt voivat myöntää sopimuksen kotimaiselle mikro- ja pk-yritykselle, joka osallistuessaan yksin tai konsortion osana on jättänyt tarjouksen, joka on tasavertainen muiden toimittajien tarjousten kanssa.

7. Tämän osaston määräykset eivät estä osapuolta kehittämästä uusia hankintapolitiikkoja, menettelyitä tai sopimusjärjestelyjä edellyttäen, että ne eivät ole tämän osaston määräysten vastaisia.

211 artikla

Yleiset periaatteet

1. Kukin osapuoli ja sen hankintayksiköt myöntävät kaikkien toimenpiteiden ja sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien hankintojen osalta toisen osapuolen tavaroille ja palveluille sekä minkä tahansa osapuolen tavaroita ja palveluita tarjoaville toisen osapuolen toimittajille vähintään yhtä edullisen kohtelun kuin mitä kyseinen osapuoli, sen hankintayksiköt mukaan luettuina, tarjoaa kotimarkkinoiden tavaroille, palveluille ja niiden toimittajille.

2. Osapuoli ja sen hankintayksiköt eivät saa sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaa hankintaa koskevan minkään toimenpiteen osalta

a) kohdella alueelle sijoittautunutta toimittajaa epäedullisemmin kuin toista alueelle sijoittautunutta toimittajaa sen perusteella missä määrin sillä on sidoksia ulkomailla tai missä määrin se on ulkomaisessa omistuksessa; eikä

b) kohdella alueelle sijoittautunutta toimittajaa syrjivästi sillä perusteella, että kyseisen toimittajan tiettyä hankintaa varten tarjoamat tavarat tai palvelut ovat toisen osapuolen tavaroita tai palveluja.

3. Johonkin Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltaan sijoittautuneelle EU-osapuolen

toimittajalle tai palveluntarjoajalle on myönnettävä kaikissa muissa Keski-Amerikka-osapuolen tasavalloissa vähintään yhtä edullinen kohtelu kuin mitä viimeksi mainittu myöntävät omille toimittajilleen tai palveluntarjoajilleen sopimuksen piiriin kuuluvaa hankintaa koskevan toimenpiteen osalta.

Jostain Keski-Amerikka-osapuolen tasavalta peräisin olevalle ja johonkin Euroopan unionin jäsenvaltion sijoittautuneelle toimittajalle tai palveluntarjoajalle on myönnettävä kaikissa muissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa vähintään yhtä edullinen kohtelu kuin mitä viimeksi mainittu myöntävät omille toimittajilleen tai palveluntarjoajilleen sopimuksen piiriin kuuluvaa hankintaa koskevan toimenpiteen osalta.

Osapuolet eivät ota käyttöön uusia vaatimuksia, jotka koskevat niiden toimittajien ja palveluntarjoajien paikallista sijoittautumista tai rekisteröintiä, jotka haluavat tehdä tämän sopimuksen piiriin kuuluvaa hankintaa liittyvän tarjouksen, ja jotka asettaisivat toisen osapuolen toimittajat ja palveluntarjoajat epäedulliseen kilpailuasemaan. Voimassa olevia vaatimuksia tarkastellaan uudelleen 10 vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta ⁽¹⁾.

Sähköisten välineiden käyttö

4. Jos hankintayksikkö toteuttaa tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan sähköisiä välineitä käyttäen, se

a) varmistaa, että hankinta toteutetaan käyttäen yleisesti saatavilla olevia ja muiden yleisesti saatavilla olevien tietoteknisten järjestelmien ja ohjelmistojen kanssa yhteentoimivia tietotekniikkajärjestelmiä ja -ohjelmisto-

ja, tietojen todentamiseen ja salaamisen käytettävät järjestelmät ja ohjelmistot mukaan luettuina; ja

b) ylläpitää mekanismeja, joilla varmistetaan osallistumishakemusten ja tarjousten koskemattomuus, vahvistetaan niiden vastaanottoaika ja estetään niiden asiaton saanti.

Hankinnan toteuttaminen

5. Hankintayksikkö toteuttaa tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan avoimella ja puolueettomalla tavalla siten, että vältetään eturistiriidat ja estetään korruptio sekä noudatetaan tämän osaston määräyksiä, käyttäen esimerkiksi avoimia, valikoivia ja suljettuja tarjouspyyntömenettelyjä. Lisäksi osapuolet ottavat käyttöön tai säilyttävät voimassa seuraamuksia kyseisenlaisen korruption estämiseksi.

Alkuperäsäännöt

6. Yksikään osapuoli ei tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan yhteydessä saa soveltaa toisen osapuolen tuomiin tavaroihin tai tarjoamiin palveluihin alkuperäsääntöjä, jotka eroavat alkuperäsäännöistä, joita kyseinen osapuoli soveltaa samaan aikaan tavanomaisessa kaupankäynnissä samanlaisten tavaroiden tuontiin tai palvelujen hankintaan tältä osapuolelta.

Vastikkeet

7. Yksikään osapuoli ei saa tavoitella, ottaa huomioon, panna täytäntöön tai soveltaa vastikkeita, jollei tämän osaston tai sitä koskevien liitteiden poikkeuksista muuta johdu.

212 artikla

Hankintatietojen julkaiseminen

1. Kukin osapuoli

a) julkaisee viipymättä kaikki tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia hankintoja koskevat yleisesti sovellettavat lait, asetukset, oikeuden päätökset ja hallinnolliset päätökset, sopimusten mallilausekkeet, joista säädetään laissa tai asetuksessa ja jotka on otettu viitteeksi ilmoituksiin ja tarjouspyyntö-

⁽¹⁾ Selvyyden vuoksi todetaan, että tämä artikla ei vaikuta niiden palvelujen kauppaan, jotka kuuluvat III osaston (Sijoittautuminen, palvelujen kauppa ja sähköinen kauppa) ja sen liitteiden (luettelot sijoittautumissitoumuksista, luettelot rajat ylittävää palvelujen tarjontaa koskevista sitoumuksista, avainhenkilöstöä ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskevat EU-osapuolen varaukset, luettelot Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen sitoumuksista yrityspalveluiden myyjien osalta ja luettelot avainhenkilöstön ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskevista Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen sitoumuksista) piiriin.

töasiakirjoihin, ja menettelyt sekä kaikkien näiden mahdolliset muutokset virallisessa sähköisessä julkaisussa tai paperijulkaisussa, jota levitetään laajasti ja joka on yleisön saatavilla;

b) antaa toisen osapuolen pyynnöstä lisätietoja kyseisten määräysten soveltamisesta;

c) luettelee liitteen XVI lisäyksessä 2 (Hankintatietojen julkaisuvälineet) sähköiset julkaisut tai paperijulkaisut, joissa se julkaisee a alakohdassa tarkoitettut tiedot; ja

d) luettelee liitteen XVI lisäyksessä 3 (Ilmoitusten julkaisuvälineet) julkaisut, joissa se julkaisee 213 artiklassa, 215 artiklan 4 kohdassa ja 223 artiklan 2 kohdassa edellytetyt ilmoitukset.

2. Keski-Amerikka-osapuoli pyrkii kaikin kohtuullisin tavoin luomaan alueellisen tason keskitetyn palvelupisteen. EU-osapuoli tarjoaa teknistä ja taloudellista apua keskitetyn palvelupisteen luomiseksi, perustamiseksi ja säilyttämiseksi. Tätä yhteistyötä käsitellään tämän sopimuksen III osan VI osastossa (Talouden ja kaupan kehitys). Tämän määräyksen täytäntöönpanon edellytyksenä on teknistä ja taloudellista avunantoa koskevan aloitteen toteuttaminen keskitetyn palvelupisteen luomiseksi, perustamiseksi ja säilyttämiseksi Keski-Amerikan tasolla.

3. Kukin osapuoli ilmoittaa viipymättä toiselle osapuolelle kaikista liitteen XVI lisäyksessä 2 (Hankintatietojen julkaisuvälineet) tai lisäyksessä 3 (Ilmoitusten julkaisuvälineet) esitettyjen osapuolta koskevien tietojen muutoksista.

213 artikla

Ilmoitusten julkaiseminen

Aiottua hankintaa koskeva ilmoitus

1. Hankintayksikkö julkaisee, ei kuitenkaan 220 artiklassa mainituissa olosuhteissa, kunkin tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan osalta aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen liitteen XVI lisäyksessä 3 (Ilmoitusten julkaisuvälineet) luetellussa välineessä. Ilmoituksen on sisällettävä liitteen XVI lisäyksessä 4 (Aiottua hankintaa koskeva ilmoitus) esitetyt tiedot. Mahdollisten ilmoitusten on oltava saatavilla sähköi-

sesti ja maksutta yhdestä paikasta alueellisella tasolla.

Suunniteltua hankintaa koskeva ilmoitus

2. Hankintayksiköitä kannustetaan julkaisemaan mahdollisimman varhain kunakin vuonna ilmoitus suunnitelluista hankinnoista, jäljempänä 'suunniteltua hankintaa koskeva ilmoitus'. Ilmoituksessa on mainittava hankinnan kohde sekä aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen alustava julkaisupäivä tai päivä, jolloin hankinta suoritetaan.

3. Hankintayksikkö voi käyttää suunniteltua hankintaa koskevaa ilmoitusta ilmoituksena aiotusta hankinnasta, jos kansallisessa lainsäädännössä niin säädetään ja jos ilmoitus sisältää kaikki saatavilla olevat lisäyksessä 4 (Aiottua hankintaa koskeva ilmoitus) mainitut tiedot ja jos siinä pyydetään kiinnostuneita toimittajia ilmaisemaan kiinnostuksensa hankintayksikön kyseistä hankintaa kohtaan.

214 artikla

Osallistumisedellytykset

1. Hankintayksikkö rajaa hankintaan osallistumista koskevat edellytykset niihin, jotka ovat välttämättömiä sen varmistamiseksi, että toimittajalla on lainsäädännölliset ja taloudelliset valmiudet sekä kaupalliset ja tekniset kyvyt toteuttaa asianomainen hankinta.

2. Arvioidessaan sitä, täyttääkö toimittaja osallistumisedellytykset, hankintayksikkö arvioi toimittajan taloudellisia, kaupallisia ja teknisiä kykyjä sen liiketoiminnan perusteella sekä hankintayksikön osapuolen alueella että sen ulkopuolella eikä se saa asettaa toimittajan hankintaan osallistumisen edellytykseksi sitä, että tietyn osapuolen hankintayksikön on täytynyt aiemmin myöntää kyseiselle toimittajalle yksi tai useampi sopimus tai että toimittajalla on tietyn osapuolen alueella hankittua aiempaa työkokemusta.

3. Arviota tehdessään hankintayksikkö perustaa arvionsa edellytyksiin, jotka se on etukäteen maininnut ilmoituksissa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa.

4. Hankintayksikkö voi hylätä toimittajan muun muassa konkurssin, väärrien ilmoitus-

ten, aiemmasta sopimuksesta tai aiemmista sopimuksista johtuvien oleellisten vaatimusten tai velvoitteiden täyttämisen merkittävän laiminlyönnin, rikoksista saatujen tuomioiden tai vakavista virkarikoksista saatujen tuomioiden, ammatillisen laiminlyönnin, verojen laiminlyönnin tai muun vastaavan syyn perusteella.

Kukin osapuoli voi hyväksyä tai säilyttää menettelyjä, joiden puitteissa julistetaan, että osapuolen hankintoihin eivät voi toistaiseksi tai määräajan osallistua toimittajat, joiden osapuoli on havainnut syyllistyneen vilpillisiin tai muihin lainvastaisiin toimiin hankinnan osalta. Osapuoli yksilöi toisen osapuolen pyynnöstä, siinä määrin kuin se on käytännössä mahdollista, toimittajat, joiden osalta on tällaisten menettelyjen puitteissa katsottu, etteivät ne voi osallistua hankintoihin, ja tarvittaessa vaihtaa kyseisiä toimittajia taikka vilpillistä tai lainvastaista toimintaa koskevia tietoja.

5. Hankintayksikkö voi pyytää tarjoajaa ilmoittamaan tarjouksessaan, minkä osan sopimuksesta tämä mahdollisesti aikoo antaa alihankintana kolmansille sekä ehdotetut alihankkijat. Tämä ilmoitus ei rajoita pääasiallisen taloudellisen toimijan vastuuta.

215 artikla

Toimittajien kelpoisuuden vahvistaminen tai rekisteröiminen

Valikoiva tarjouspyyntömenettely

1. Jos hankintayksikkö aikoo järjestää valikoivan tarjouspyyntömenettelyn, sen on

a) sisällytettävä aiottua hankintaa koskevaan ilmoitukseen ainakin liitteen XVI lisäyksessä 4 (Aiottua hankintaa koskeva ilmoitus) olevan 1 kohdan mukaiset tiedot ja pyydettyä toimittajia lähettämään osallistumishakemus; ja

b) annettava tarjouskilpailun alkuun mennessä ainakin liitteen XVI lisäyksessä 4 (Aiottua hankintaa koskeva ilmoitus) olevan 2 kohdan mukaiset tiedot edellytykset täyttävälle tai rekisteröidyille toimittajille.

2. Hankintayksikkö tunnustaa edellytykset täyttäviksi toimittajiksi kaikki kotimaiset toimittajat ja toisen osapuolen toimittajat,

jotka täyttävät tiettyä hankintaa koskevat osallistumisedellytykset, jollei hankintayksikkö ilmoita aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa rajoituksista niiden toimittajien määrään, jotka saavat jättää tarjouksen, ja perusteet rajoitetun toimittajamäärän valitsemiselle.

3. Jos tarjouspyyntöasiakirjat eivät ole julkisesti saatavilla 1 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen julkaisupäivästä alkaen, hankintayksikön on varmistettava, että kyseiset asiakirjat saatetaan samanaikaisesti kaikkien 2 kohdan mukaisesti valittujen edellytykset täyttävien toimittajien saataville.

Toimittajaluettelo

4. Hankintayksikkö voi pitää yllä toimittajien luetteloa edellyttäen, että ilmoitus, jossa kiinnostuneita toimittajia pyydetään hakemaan sisällyttämistä luetteloon, julkaistaan vuosittain; jos ilmoitus julkaistaan sähköisesti, sen on oltava saatavilla jatkuvasti liitteen XVI lisäyksessä 3 (Ilmoitusten julkaisuvälineet) luetellussa asianmukaisessa välineessä. Ilmoituksen on sisällettävä liitteen XVI lisäyksessä 5 (Ilmoitus, jolla kehoitetaan kiinnostuneita toimittajia hakemaan sisällyttämistä toimittajaluetteloon) esitetyt tiedot.

5. Jos toimittajaluettelo on voimassa enintään kolme vuotta, hankintayksikkö voi sen estämättä, mitä 4 kohdassa määrätään, poiketen julkaista mainitussa kohdassa tarkoitetun ilmoituksen ainoastaan kerran luettelon voimassaoloajan alkaessa sillä edellytyksellä, että ilmoituksessa ilmoitetaan voimassaoloaika ja se, ettei muita ilmoituksia julkaista.

6. Hankintayksikön on annettava toimittajien milloin tahansa hakea sisällyttämistä toimittajien luetteloon, ja sen on sisällytettävä luetteloon kaikki vastaavat edellytykset täyttävät toimittajat kohtuullisessa ajassa.

7. Hankintayksikkö voi käyttää, jos siitä säädetään osapuolen lainsäädännössä, aiottua hankintaa koskevana ilmoituksena ilmoitusta, jossa toimittajia pyydetään hakemaan sisällyttämistä toimittajien luetteloon, edellyttäen, että

a) ilmoitus julkaistaan 4 kohdan mukaisesti ja se sisältää liitteen XVI lisäyksessä 5 (Ilmoitus, jolla kehoitetaan kiinnostuneita toimittajia hakemaan sisällyttämistä toimittajia

luetteloon) vaaditut tiedot ja kaikki saatavilla olevat lisäyksessä 4 (Aiottua hankintaa koskeva ilmoitus) vaaditut tiedot sekä maininnan siitä, että kyseinen ilmoitus on aiottua hankintaa koskeva ilmoitus;

b) hankintayksikkö toimittaa viipymättä toimittajille, jotka ovat ilmaisseet hankintayksikölle kiinnostuksensa tiettyä sen hankintaa kohtaan, riittävästi tietoja, jotta nämä voivat arvioida, ovatko ne kiinnostuneita hankinnasta, mukaan luettuina kaikki saatavilla olevat lisätiedot, joita edellytetään liitteen XVI lisäyksessä 4 (Aiottua hankintaa koskeva ilmoitus); ja

c) toimittajan, joka on hakenut sisällyttämistä toimittajien luetteloon 6 kohdan mukaisesti, annetaan tehdä tarjous tietyssä hankinnassa, jos hankintayksiköllä on riittävästi aikaa tutkia, täyttääkö toimittaja osallistumisedellytykset.

8. Hankintayksikön on viipymättä ilmoitettava osallistumishakemuksen tai toimittajien luetteloon sisällyttämistä koskevan hakemuksen lähettäneelle toimittajalle hakemusta koskevasta päätöksestään.

9. Jos hankintayksikkö hylkää toimittajan osallistumishakemuksen tai toimittajien luetteloon sisällyttämistä koskevan hakemuksen, ei katso toimittajan enää täyttävän osallistumisedellytyksiä tai poistaa toimittajan toimittajien luettelosta, sen on viipymättä ilmoitettava asiasta kyseiselle toimittajalle ja toimitettava tämän pyynnöstä viipymättä kirjallinen selvitys päätöksen perusteluista.

10. Osapuolet ilmoittavat liitteen XVI lisäyksessä 1 (Soveltamisala) olevassa F jaksossa (Yleiset huomautukset), mitkä yksiköt voivat käyttää toimittajien luetteloja.

216 artikla

Tekniset eritelmät

1. Hankintayksikkö ei saa laatia, ottaa käyttöön tai soveltaa teknisiä eritelmiä tai määrätä vaatimustenmukaisuuden arviointimenetelyistä, joilla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti aiheutetaan tarpeettomia esteitä kansainväliselle kaupalle.

2. Hankittavien tavaroiden tai palveluiden teknisistä eritelmistä määrätessään hankintayksikön on tarvittaessa

a) annettava tekniset eritelmät tietoina käyttöominaisuuksista ja toimintavaatimuksista eikä niinkään mallina tai kuvailevina ominaisuuksina; ja

b) käytettävä teknisten eritelmien perustana kansainvälisiä standardeja, jos niitä on; muussa tapauksessa kansallisia teknisiä määräyksiä, tunnustettuja kansallisia standardeja tai rakennusmääräyksiä.

3. Jos teknisissä eritelmissä käytetään mallia tai kuvailevia ominaisuuksia, hankintayksikön on tarvittaessa mainittava, että se ottaa huomioon vastaavia tavaroita tai palveluja koskevat tarjoukset, jotka todistettavasti täyttävät hankintavaatimukset, sisällyttämällä esimerkiksi maininnan "tai vastaava" tarjouspyyntöasiakirjoihin.

4. Hankintayksikkö ei saa määrätä teknisiä eritelmiä, joissa vaaditaan tiettyä tavaramerkkiä tai kauppanimeä, patenttia, tekijänoikeutta, mallia, tyyppiä, tiettyä alkuperää, valmistajaa tai toimittajaa taikka viitataan niihin, paitsi jos hankintavaatimuksia ei voida muulla tavoin kuvata riittävän tarkasti tai selvästi ja edellyttäen, että tällaisissa tapauksissa hankintayksikkö sisällyttää tarjouspyyntöasiakirjoihin esimerkiksi maininnan "tai vastaava".

5. Hankintayksikkö ei saa pyytää eikä ottaa vastaan kilpailua rajoittavalla tavalla vaikuttavaa neuvontaa, jota voidaan käyttää tietyssä hankinnassa käytettävien eritelmien valmistelussa tai hyväksynnässä, sellaiselta henkilöltä, jolla voi olla kaupallista mielenkiintoa tätä hankintaa kohtaan.

6. Selkeyden vuoksi todetaan, että tämän artiklan tarkoituksena ei ole estää hankintayksikköä valmistelemasta, hyväksymästä tai soveltamasta teknisiä eritelmiä luonnonvarojen säilyttämisen tai ympäristönsuojelun edistämiseksi.

217 artikla

Tarjouspyyntöasiakirjat

1. Hankintayksikkö antaa toimittajille tarjouspyyntöasiakirjat, joissa on ilmoitettava kaikki tiedot, jotka toimittajat tarvitsevat asianmukaisten tarjousten laatimista ja esittämistä varten. Asiakirjojen on sisällettävä täydellinen kuvaus liitteen XVI lisäyksessä

8 (Tarjouspyyntöasiakirjat) mainituista seikoista, ellei näitä tietoja ole ilmoitettu jo aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa.

2. Hankintayksikkö toimittaa pyynnöstä tarjouspyyntöasiakirjat viipymättä kaikille hankintaan osallistuville toimittajille ja vastaa kaikkiin hankintaan osallistuvan toimittajan esittämiin kohtuullisiin tietopyyntöihin edellyttäen, ettei kyseinen toimittaja saa näiden tietojen avulla edullisempaa asemaa kilpailijoihinsa nähden ja että pyyntö esitettiin määräajassa.

3. Jos hankinnan kuluessa hankintayksikkö muuttaa aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa tai hankintaan osallistuville toimittajille annetuissa tarjouspyyntöasiakirjoissa vahvistettuja perusteita tai vaatimuksia, sen on lähetettävä kirjallisesti kaikki tällaiset muutokset

a) kaikille toimittajille, jotka ovat osallisina menettelyssä tietojen muuttamisajankohtana, jos nämä ovat tiedossa, ja muissa tapauksissa samalla tavalla kuin alkuperäiset tiedot; ja

b) riittävän aikaisin, jotta toimittajille jää aikaa tarvittaessa muuttaa tarjouksiaan ja toimittaa muutetut tarjoukset.

218 artikla

Määräajat

Hankintayksikkö antaa toimittajille riittävästi aikaa laatia ja toimittaa osallistumishakemukset ja asianmukaiset tarjoukset ottaen huomioon omat tarpeensa sekä muun muassa hankinnan luonteen ja monimutkaisuuden, odotettavissa olevan alihankinnan osuuden ja vaadittavan ajan tarjousten toimittamiseen ulkomailta tai maan alueella sijaitsevista paikoista, joissa sähköisiä välineitä ei käytetä. Kaikkiin kiinnostuneisiin tai hankintaan osallistuviin toimittajiin sovelletaan samoja määräaikoja ja niiden pidennyksiä. Sovellettavat määräajat vahvistetaan liitteen XVI lisäyksessä 6 (Määräajat).

219 artikla

Neuvottelut

1. Kukin osapuoli voi edellyttää, että sen hankintayksiköt toteuttavat hankinnat neu-

vottelumenettelyn kautta seuraavissa tapauksissa:

a) sellaisen julkisen hankinnan yhteydessä, jonka osalta ne ovat ilmaisseet tällaisen aikomuksen aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa; tai

b) jos tarjousten arvioinnissa ilmenee, ettei yksikään tarjouksista ole ilmoituksissa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa esitetyillä arviointiperusteilla selvästi edullisin.

2. Hankintayksikkö

a) varmistaa, että neuvotteluihin osallistuvien toimittajien mahdollinen poissulkeminen tehdään ilmoituksissa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa esitetyillä arviointiperusteilla; ja

b) asettaa neuvottelujen päätyttyä yhteisen määräajan, johon mennessä jäljelle jääneiden toimittajien on jätettävä uusi tai tarkistettu tarjous.

220 artikla

Suljetun tarjouspyyntömenettelyn tai muiden vastaavien tarjouspyyntömenettelyjen käyttö

1. Edellyttäen, ettei tarjouskilpailulla pyritä rajoittamaan kilpailua tai suojaamaan kotimarkkinoiden toimittajia, hankintayksikkö voi myöntää sopimuksia suljetulla tarjouskilpailulla tai muilla vastaavilla tarjouskilpailuilla seuraavissa tapauksissa:

a) jos

i) yhtään tarjousta ei ole jätetty tai yksikään toimittaja ei ole pyytänyt osallistua;

ii) yhtään tarjouspyyntöasiakirjojen olennaiset vaatimukset täyttävää tarjousta ei ole jätetty;

iii) yksikään toimittaja ei ole täyttänyt osallistumisedellytyksiä; tai

iv) toimitetut tarjoukset ovat olleet vilpillisiä;

edellyttäen, että tarjouspyyntöasiakirjoissa esitettyjä vaatimuksia ei ole oleellisesti muutettu;

b) taideteoksien osalta tai yksinoikeudellisten teollis- ja tekijänoikeuksien kuten patentti- tai tekijänoikeuden tai yksityisten tietojen suojelemiseen liittyvistä syistä tai kun kilpailun puuttumisen vuoksi teknisistä syistä vain tietty tavarain tai palvelujen toimittaja voi tul-

la kysymykseen, eikä hyväksyttävää vaihtoehtoa tai korvaavaa toimittajaa ole;

c) jos kyseessä ovat tavaroiden tai palvelujen alkuperäisen toimittajan suorittamat, alkuperäiseen hankintaan sisältyvät lisätoimitukset, kun toimittajan vaihdos tällaisten lisätavaroiden tai -palvelujen osalta

i) ei ole mahdollista taloudellisista tai teknisistä syistä, joita ovat muun muassa korvattavuus tai yhteentoimivuus olemassa olevien laitteiden, ohjelmistojen, palvelujen tai laitteistojen kanssa, jotka on hankittu osana alkuperäistä hankintaa; ja

ii) aiheuttaisi merkittävää haittaa tai kustannusten olennaista päällekkäisyyttä hankintayksikölle;

d) jos tavarat hankitaan perushyödyke-markkinoilta;

e) jos hankintayksikkö hankkii prototyypin tai uuden tavarat tai palvelun, joka on kehitetty sen pyynnöstä tietyn tutkimus- tai koe-toimintaa, selvitystyötä tai alkuperäiskehittelyä koskevan sopimuksen osana ja sitä varten. Kyseisten sopimusten loppuun saattamisen jälkeen tehtävissä tavaroiden tai palvelujen hankinnoissa sovelletaan tämän osaston määräyksiä;

f) jos alkuperäisissä tarjousmenettelyä koskeissa asiakirjoissa kuvattujen rakennusalan palvelujen täydennykseksi tarvitaan ennakkoimattomista syistä ylimääräisiä rakennusalan palveluja, jotka eivät sisälly alkuperäiseen sopimukseen mutta liittyvät alkuperäisissä asiakirjoissa määriteltyihin tavoitteisiin. Ylimääräisistä rakennusalan palveluista tehtyjen sopimusten yhteenlaskettu arvo ei kuitenkaan saa olla suurempi kuin 50 prosenttia alkuperäisen sopimuksen arvosta;

g) jos tämä on ehdottoman välttämätöntä, koska tavaroita tai palveluja ei hankintayksikölle ennalta arvaamattomista syistä aiheutuneen kiireen vuoksi ole voitu hankkia tarpeeksi ajoissa avointa tarjouspyyntömenettelyä noudattaen ja avoin tarjouspyyntömenettely aiheuttaisi hankintayksikölle, sen ohjelmaan liittyville velvoitteille tai osapuolelle vakavan vahingon;

h) jos sopimus myönnetään suunnittelukilpailun voittajalle edellyttäen, että kilpailu on järjestetty tämän osaston periaatteita noudattaen ja riippumaton tuomaristo arvioi osallis-

tujat suunnittelusopimuksen myöntämiseksi voittajalle; ja

i) tapauksissa, jotka kukin osapuoli on vahvistanut liitteen XVI lisäyksessä 1 (Soveltoamisala) olevassa F jaksossa (Yleiset huomautukset).

2. Hankintayksikön on pidettävä kirjaa tai laadittava kirjalliset kertomukset, jotka oikeuttavat sopimuksen myöntämisen 1 kohdan mukaisesti.

221 artikla

Sähköinen huutokauppa

Jos hankintayksikkö aikoo toteuttaa tämän sopimuksen soveltoamisalaan kuuluvan hankinnan sähköistä huutokauppaa käyttäen, sen on toimitettava jokaiselle osallistujalle ennen sähköisen huutokaupan aloittamista

a) tiedot automaattisesta arviointimenettelystä, joka perustuu tarjouspyyntöasiakirjoissa esitettyihin arviointiperusteisiin ja jota käytetään huutokaupassa tarjousten automaattisessa järjestykseen asettamisessa tai niiden järjestyksen muuttamisessa, ja siihen kuuluvista matemaattisista kaavoista;

b) osallistujan tarjouksen alustavan arvioinnin tulokset, jos sopimus myönnetään edullisimman tarjouksen perusteella; ja

c) kaikki muut huutokaupan toteuttamisen kannalta oleelliset tiedot.

222 artikla

Tarjousten käsittely ja sopimusten myöntäminen

1. Hankintayksikön on otettava kaikki tarjoukset vastaan, avattava ne ja käsiteltävä niitä sellaisia menettelyjä noudattaen, jotka takaavat hankintaprosessin oikeudenmukaisuuden ja puolueettomuuden sekä tarjousten luottamuksellisuuden.

2. Jotta tarjous voidaan ottaa huomioon sopimusta myönnettäessä, sen on oltava kirjallinen ja tarjouspyyntöasiakirjojen ja tarvittaessa ilmoitusten oleellisten vaatimusten mukainen tarjouksia avattaessa ja osallistumisehdot täyttävän toimittajan jättämä.

3. Jollei hankintayksikkö päättä, että sopimuksen myöntäminen ei ole yleisen edun

mukaista, sen on myönnettävä sopimus toimittajalle, jonka se on todennut kykenevän täyttämään sopimuksen ehdot ja jonka tarjous on ainoastaan ilmoituksissa ja tarjouspyyntöasiakirjoissa esitettyjen arviointiperusteiden perusteella edullisin tai hinnaltaan edullisin, jos hinta on yksinomainen arviointiperuste.

4. Jos hankintayksikkö saa tarjouksen, jonka hinta on epätavallisen alhainen muiden tarjousten hintaan verrattuna, se voi varmistaa toimittajalta, että tämä täyttää osallistumisehdot ja pystyy täyttämään sopimusehdot.

223 artikla

Hankintatietojen avoimuus

1. Hankintayksikön on viipymättä ilmoitettava menettelyyn osallistuville toimittajille sopimuksen myöntämistä koskevista päätöksistään ja pyydettyä annettava tieto kirjallisesti. Jollei 224 artiklan 2 ja 3 kohdasta muuta johdu, hankintayksikön on pyynnöstä toimitettava menettelyn hävinneelle toimittajalle selvitys syistä, joiden vuoksi hankintayksikkö ei valinnut sen tarjousta, ja esitettävä valitun toimittajan tarjouksen suhteelliset edut.

2. Hankintayksikön on julkaistava mahdollisimman pian kunkin tämän osaston soveltamisalaan kuuluvan sopimuksen myöntämisestä kunkin osapuolen lainsäädännössä vahvistettujen määräaikojen puitteissa ilmoitus liitteen XVI lisäyksessä 3 (Ilmoitusten julkaisuvälineet) luetellussa paperijulkaisussa tai sähköisessä julkaisussa. Jos käytetään ainoastaan sähköistä julkaisua, tietojen on oltava saatavilla kohtuullisen ajan. Ilmoituksen on sisällettävä vähintään liitteen XVI lisäyksessä 7 (Sopimusten myöntämisilmoitukset) esitetyt tiedot.

224 artikla

Tietojen luovuttaminen

1. Kukin osapuoli toimittaa viipymättä toisen osapuolen pyynnöstä kaikki asianmukaiset tiedot tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan myöntämisestä, jotta voidaan määrittää, tehtiinkö hankinta tämän

osaston sääntöjen mukaisesti. Jos näiden tietojen antaminen vaarantaisi kilpailun tulevien tarjouspyyntömenettelyjen yhteydessä, tiedot saanut osapuoli ei saa luovuttaa niitä kenellekään toiselle toimittajalle muuten kuin neuvoteltuaan asiasta tiedot antaneen osapuolen kanssa ja saatuaan sen suostumuksen.

2. Sen estämättä, mitä muualla tässä osastossa määrätään, osapuoli, sen hankintayksiköt mukaan lukien, ei saa antaa millekään toimittajalle tietoja, jotka saattaisivat vaarantaa toimittajien välisen reilun kilpailun.

3. Tämän osaston määräysten ei ole katsottava edellyttävän, että osapuoli, sen hankintayksiköt, viranomaiset ja muutoksenhakuelimet mukaan lukien, luovuttaa luottamuksellisia tietoja, jos luovuttaminen haittaisi lainvalvontaa, saattaisi vaarantaa toimittajien välisen reilun kilpailun, vaarantaisi tiettyjen henkilöiden perustellut kaupalliset edut, mukaan luettuna teollis- ja tekijänoikeuksien suojan, tai olisi muutoin yleisen edun vastaista.

225 artikla

Kansalliset muutoksenhakumenettelyt

1. Kukin osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa nopean, tehokkaan, avoimen ja syrjimättömän hallinnollisen tai oikeudellisen muutoksenhakumenettelyn, jonka avulla toimittaja voi tehdä osapuolen ja sen yksiköiden tämän osaston mukaisista velvoitteista koskevan valituksen, joka saattaa aiheutua tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan yhteydessä, jossa toimittajalla on tai on ollut intressi. Kaikkia valituksia koskevat menettelysäännöt on oltava saatavilla kirjallisesti ja yleisesti.

2. Kukin osapuoli voi säätää kansallisessa lainsäädännössään, että jos toimittaja esittää valituksen tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan yhteydessä, osapuoli kannustaa hankintayksikköään ja toimittajaa ratkaisemaan asian neuvottelemalla. Hankintayksikön on käsiteltävä jokainen valitus puolueettomasti ja kohtuullisessa ajassa tavalla, joka ei vaikuta toimittajan osallistumiseen meneillään olevaan tai tuleviin hankintoihin tai hänen oikeuteensa pyytää hallinnollisen tai oikeudellisen muutok-

senhakumenettelyn mukaisia korjaavia toimenpiteitä.

3. Kullekin toimittajalle on annettava valituksen valmistelua ja jättämistä varten riittävästi aikaa, kuitenkin vähintään 10 päivää siitä ajankohdasta lukien, jolloin valituksen peruste tuli toimittajan tietoon tai sen voidaan kohtuudella olettaa tulleen tämän tietoon.

4. Kukin osapuoli perustaa tai nimeää vähintään yhden puolueettoman hallinto- tai oikeusviranomaisen, joka on riippumaton sen hankintayksiköistä ja ottaa vastaan ja tutkii valitukset, joita toimittajat tekevät tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien hankintojen yhteydessä.

5. Jos muu elin kuin 4 kohdassa tarkoitettu viranomainen tutkii valituksen ensin, osapuoli varmistaa, että toimittaja voi valittaa alkuperäisestä päätöksestä puolueettomalle hallinto- tai oikeusviranomaiselle, joka on riippumaton siitä hankintayksiköstä, jonka hankintaa valitus koskee. Muutoksenhakuelimien, joka ei ole tuomioistuin, on oltava joko oikeudellisen valvonnan alainen tai sillä on oltava menettelylliset takeet siitä, että

a) hankintayksikkö vastaa valitukseen kirjallisesti ja luovuttaa muutoksenhakuelimelle kaikki tarvittavat asiakirjat;

b) menettelyn osapuolilla on oikeus tulla kuulluksi ennen kuin muutoksenhakuelin antaa valituksesta päätöksen;

c) menettelyn osapuolilla on oikeus käyttää edustajaa ja avustajaa;

d) kaikki käsittelet ovat menettelyn osapuolille avoimia; ja

e) toimittajan valitukseen liittyvät päätökset tai suositukset annetaan kohtuullisessa ajassa kirjallisina ja niihin liitetään selostus niiden perusteluista.

6. Kukin osapuoli ottaa käyttöön tai ylläpitää menettelyjä, jotka mahdollistavat

a) pikaiset väliaikaiset toimenpiteet, jotta toimittaja voi osallistua hankintaan. Kyseiset väliaikaiset toimenpiteet voivat johtaa hankintamenettelyn keskeyttämiseen. Menettelyissä voidaan sallia se, että asiaan liittyvien etujen, myös yleisen edun, kannalta merkitävät kielteiset seuraukset voidaan ottaa huomioon päätettäessä toimenpiteiden toteuttamisesta. Jos asiassa ei ryhdytä toimenpitei-

siin, tätä koskevat perustelut on ilmoitettava kirjallisesti; ja

b) kunkin osapuolen lainsäädännön mukaisen korjaavan toimenpiteen tai korvauksen kärsitystä menetyksestä tai vahingosta, jos muutoksenhakuelin on todennut 1 kohdassa tarkoitetun rikkomisen tai laiminlyönnin tapahtuneen.

226 artikla

Soveltamisalan muutokset ja oikaisut

1. EU-osapuoli käsittelee soveltamisalaa koskevat muutokset ja oikaisut kunkin Keski-Amerikka-osapuolen tasavallan kanssa pidettävissä kahdenvälisissä neuvotteluissa. Samoin kunkin Keski-Amerikka-osapuolen tasavallan on käsiteltävä soveltamisalaa koskevat muutokset ja oikaisut EU-osapuolen kanssa pidettävissä kahdenvälisissä neuvotteluissa.

Jos osapuoli aikoo muuttaa tämän osaston mukaista soveltamisalaa hankintojen osalta, sen on

a) ilmoitettava asiasta kirjallisesti toiselle osapuolelle tai toisille osapuolille; ja

b) sisällytettävä ilmoitukseen ehdotus asianmukaisista korvaavista mukautuksista toiselle osapuolelle, jotta soveltamisalan taso vastaisi muutosta edeltänyttä tilannetta.

2. Sen estämättä, mitä 1 kohdan b alakohdassa määrätään, osapuolen ei tarvitse esittää korvaavia mukautuksia, jos

a) kyseessä on vähäinen muutos tai pelkästään muodollinen oikaisu; ja

b) ehdotettu muutos koskee yksikköä, jonka osalta osapuolen määräys- tai vaikutusvalta on kokonaan lakannut. Osapuolet voivat tehdä vähäisiä muutoksia tai pelkästään muodollisia oikaisuja tämän osaston mukaiseen soveltamisalaan tämän sopimuksen IV osan XIII osaston (Tämän sopimuksen nojalla perustettujen elinten erityistehtävät kaupan alalla) määräysten mukaisesti.

3. Jos EU-osapuoli tai kyseinen Keski-Amerikka-osapuolen tasavalta katsoo, ettei

a) edellä olevan 1 kohdan b alakohdan mukaisesti ehdotettu mukautus riitä säilyttämään yhteisesti sovittua soveltamisalaa vertailukelpoisella tasolla;

b) ehdotettu muutos ole 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettu vähäinen muutos tai oikaisu; ja

c) ehdotettu muutos koskee yksikköä, jonka osalta osapuolen määräys- tai vaikutusvalta on kokonaan lakannut 2 kohdan b alakohdan mukaisesti, sen on esitettävä eriyvä mielipiteensä 30 päivän kuluessa 1 kohdassa tarkoitettun ilmoituksen vastaanottamisesta, tai muuten sen katsotaan hyväksyneen mukautuksen tai ehdotettun muutoksen myös tämän sopimuksen IV osan X osaston (Riitojen ratkaiseminen) soveltamisen osalta.4. Kun osapuolet ovat sopineet ehdotetusta muutoksesta, oikaisusta tai vähäisestä muutoksesta, myös silloin kun eriyvää mielipidettä ei ole esitetty 30 päivän kuluessa 3 kohdan mukaisesti, muutokset tehdään 6 kohdan määräysten mukaisesti.

5. EU-osapuoli ja kukin Keski-Amerikka-osapuolen tasavalta voi milloin tahansa käydä kahdenvälisiä neuvotteluja tämän osaston mukaisesti yhteisesti myönnetyn markkinoillepääsyn laajentamisesta tässä sopimuksessa tarkoitettujen asianmukaisten institutionaalisten järjestelyjen ja menettelytapojen mukaisesti.

6. Assosiaationeuvosto muuttaa liitteen XVI lisäyksen 1 (Soveltamisala) A, B tai C jakson asianmukaisia osia, jotta niissä otetaan huomioon osapuolten mahdollisesti sopimat muutokset, tekniset oikaisut tai vähäiset muutokset.

227 artikla

Julkisia hankintoja koskeva yhteistyö ja tekninen apu

Osapuolet sopivat, että niiden yhteisen edun mukaista on edistää yhteistyöhön ja tekniseen apuun liittyviä aloitteita julkisia hankintoja koskevissa asioissa. Osapuolet ovat tässä tarkoituksessa määritelleet joukon yhteistyötoimia, jotka luetellaan tämän sopimuksen III osan VI osaston (Talouden ja kaupan kehitys) 58 artiklassa.

VI OSASTO

TEOLLIS- JA TEKIJÄNOIKEUDET

1 LUKU

Tavoitteet ja periaatteet

228 artikla

Tavoitteet

Tämän osaston tavoitteena on

a) varmistaa riittävä ja tehokas teollis- ja tekijänoikeuksien suoja osapuolten alueilla, ottaen huomioon kunkin osapuolen taloudellinen tilanne ja sosiaaliset tai kulttuuriset tarpeet;

b) edistää ja kannustaa teknologian siirtoa molempien alueiden välillä vakaan ja toimivan teknologiaperustan luomiseksi Keski-Amerikka-osapuolten tasavalloissa; ja

c) edistää teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyvää teknistä ja taloudellista yhteistyötä molempien alueiden välillä.

229 artikla

Velvoitteiden luonne ja soveltamisala

1. Osapuolet varmistavat sellaisten teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien kansainvälisten sopimusten, joiden osapuolia ne ovat, myös Maailman kauppajärjestön (WTO) teollis- ja tekijänoikeuksien kauppiaan liittyvistä näkökohdista tehdyn sopimuksen, jäljempänä 'TRIPS-sopimus', riittävän ja tehokkaan täytäntöönpanon. Tämän osaston määräyksissä täydennetään ja täsmennetään osapuolten TRIPS-sopimuksen ja muiden teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien kansainvälisten sopimusten mukaisia oikeuksia ja velvoitteita.

2. Teollis- ja tekijänoikeudet ja kansanterveys:

a) osapuolet tunnustavat merkityksen, joka on 14 päivänä marraskuuta 2001 Maailman kauppajärjestön ministerikokouksessa TRIPS-sopimuksesta ja kansanterveydestä annetulla Dohan julistuksella. Tämän osaston mukaisia oikeuksia ja velvoitteita tulkittaessa ja täytäntöönpannassa osapuolet varmistavat, että kyseistä julistusta noudatetaan;

b) osapuolet osallistuvat WTO:n yleisneuvoston 30 päivänä elokuuta 2003 TRIPS-sopimuksesta ja kansanterveydestä annetun Dohan julistuksen 6 kohdan täytäntöön-

panosta tekemän päätöksen ja Genevessä 6 päivänä joulukuuta 2005 tehdyn TRIPS-sopimuksen muuttamista koskevan pöytäkirjan täytäntöönpanoon ja noudattavat niitä.

3. a) Tässä sopimuksessa teollis- ja tekijänoikeuksiin sisältyvät tekijänoikeudet, mukaan luettuina tietokoneohjelmien ja tietokantojen tekijänoikeudet sekä lähioikeudet; patenteihin liittyvät oikeudet; tavaramerkit; toiminimet; teollismallit; integroitujen piirien piirimallit (topografiat); maantieteelliset merkinnät, mukaan luettuna alkuperänimitykset; kasvilajikkeet ja julkistamattomien tietojen suoja;

b) tässä sopimuksessa myönnetään suojaa vilpillistä kilpailua vastaan teollisoikeuksien suojelemista koskevan Pariisin yleissopimuksen (Tukholman asiakirja, 1967), jäljempänä 'Pariisin yleissopimus', 10 a artiklan mukaisesti.

4. Osapuolet tunnustavat valtioiden täysivaltaiset oikeudet niiden luonnonvaroihin ja geenivarojen käyttöön biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen (1992) mukaisesti. Tämän osaston määräykset eivät estä osapuolia ottamasta käyttöön tai säilyttämästä toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on edistää biologisen monimuotoisuuden säilyttämistä, sen komponenttien kestävää käyttöä ja geenivarojen käytöstä saatavan hyödyn oikeudenmukaista ja tasapuolista jakamista mainitun yleissopimuksen mukaisesti.

5. Osapuolet tunnustavat biologisen monimuotoisuuden säilyttämiseen ja kestäväan käyttöön liittyviä perinteisiä käytäntöjä koskevan alkuperäis- ja paikallisyhteisöjen tietämyksen, innovaatioiden ja käytäntöjen kunnioittamisen, suojelemisen ja säilyttämisen tärkeyden.

230 artikla

Suosituimmuuskohtelu ja kansallinen kohtelu

TRIPS-sopimuksen 3 ja 4 artiklan mukaisesti ja ottaen huomioon kyseisiin määräyksiin sisältyvät poikkeukset kukin osapuoli myöntää toisen osapuolen kansalaisille

a) vähintään yhtä edullisen kohtelun kuin mitä se myöntää omille kansalaisilleen teollis- ja tekijänoikeuksien suojan osalta; ja

b) kaikki edut, suosit, etuoikeudet tai vapautukset, jotka se myöntää jonkin toisen maan kansalaisille teollis- ja tekijänoikeuksien suojan osalta.

231 artikla

Teknologian siirto

1. Osapuolet sopivat teknologian siirtoon vaikuttavia toimintatapojaan ja -linjojaan koskevien näkemysten ja tietojen vaihdosta sekä oman alueensa sisällä että kolmansien maiden kanssa tarkoituksena luoda toimenpiteitä, joilla helpotetaan tiedonkulkua, yrityskumppanuuksia, lisenssien myöntämistä ja alihankintasopimuksia. Erityistä huomiota on kiinnitettävä edellytyksiin, jotka ovat tarpeen osapuolten välisen teknologian siirron riittävässä määrin mahdollistavan ympäristön luomiseksi, muun muassa inhimillisen pääoman ja oikeudellisten puitteiden kehittämisen kaltaiset kysymykset mukaan luettuina.

2. Osapuolet myöntävät yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen merkityksen teknologian siirrossa, mikä voidaan saada aikaan hyödyntämällä akateemisia, ammatillisia ja/tai yritysten vaihto-ohjelmia, joilla pyritään edistämään osapuolten välistä tietämyksen siirtoa⁽¹⁾.

3. Osapuolet toteuttavat tarvittaessa toimenpiteitä, jotta torjutaan tai valvotaan teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyviä lupamenetteilyjä tai -ehtoja, jotka voivat vaikuttaa kielteisesti kansainväliseen teknologian siirtoon ja jotka merkitsevät oikeudenhaltijoiden toteuttamaa teollis- ja tekijänoikeuksien väärinkäyttöä tai ilmeisten tietokuilujen väärinkäyttöä lupaneuvotteluissa.

4. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää luoda mekanismeja, joilla tuetaan ja edistetään sijoituksia Keski-Amerikka-osapuolen tasavalloissa erityisesti innovatiivisilla ja huipputeknologian aloilla. EU-osapuoli pyr-

⁽¹⁾ EU-osapuoli edistää akateemisia vaihtoja avustusten avulla ja ammatillisia ja yritysvalintoja Euroopan unionissa sijaitsevilla organisaatioilla järjestettävien harjoittelujen muodossa, mikro- ja pk-yritysten vahvistamista, innovatiivisten teollisuudenalojen kehittämistä ja ammatillisten palvelupisteiden luomista, jotta hankittua tietämystä voidaan soveltaa Keski-Amerikan alueella.

kii parhaansa mukaan tarjoamaan alueensa instituutioille ja yrityksille kannustimia, joiden tarkoituksena on edistää ja tukea teknologian siirtoa Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen instituutioille ja yrityksille siten, että ne pystyvät rakentamaan toimivan teknologiaperustan.

5. Tämän artiklan mukaisten tavoitteiden saavuttamiseksi toteutettavat toimenpiteet on esitetty tämän sopimuksen III osan VI osaston (Talouden ja kaupan kehitys) 55 artiklassa.

232 artikla

Sammuminen

Osapuolet voivat vapaasti määrätä omista säännöksistään, jotka koskevat teollis- ja tekijänoikeuksien sammumista, jollei TRIPS-sopimuksen määräyksistä muuta johdu.

2 LUKU

Teollis- ja tekijänoikeuksia koskevat normit

A J A K S O

Tekijänoikeus ja lähioikeudet

233 artikla

Annettava suoja

Osapuolet noudattavat seuraavia:

a) kansainvälinen yleissopimus esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyhteyksien suojaamisesta (Rooma 1961), jäljempänä 'Rooman yleissopimus';

b) Bernin yleissopimus kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta (1886, muutettu viimeksi vuonna 1979), jäljempänä 'Bernin yleissopimus';

c) Maailman henkisen omaisuuden järjestön tekijänoikeussopimus (Geneve 1996), jäljempänä 'WCT-sopimus'; ja

d) Maailman henkisen omaisuuden järjestön esitys- ja äänitesopimus (Geneve 1996), jäljempänä 'WPPT-sopimus'.

234 artikla

Tekijänoikeuksien voimassaoloaika

Osapuolet sopivat, että tekijänoikeuksien suojan voimassaoloajan laskemiseksi Bernin yleissopimuksen 7 ja 7 a artiklassa vahvistettuja sääntöjä sovelletaan kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamiseen, edellyttäen kuitenkin, että Bernin yleissopimuksen 7 artiklan 1, 2, 3 ja 4 kohdan mukaisten suojaa koskevien ehtojen voimassaoloaika on vähintään 70 vuotta.

235 artikla

Lähioikeuksien voimassaoloaika

Osapuolet sopivat, että esittäjien, äänite tuottajien ja yleisradiotoiminnan harjoittajien oikeuksien suojan voimassaoloajan laskemiseksi Rooman yleissopimuksen 14 artiklan määräyksiä sovelletaan, edellyttäen kuitenkin, että Rooman yleissopimuksen 14 artiklan mukaisten suojaa koskevien ehtojen voimassaoloaika on vähintään 50 vuotta.

236 artikla

Oikeuksien kollektiivinen hallinnointi

Osapuolet tunnustavat yhteisvalvontajärjestöjen toiminnan ja niiden välisten järjestelyjen tärkeyden, tarkoituksena varmistaa vastavuoroisesti sisällön helpompi saanti ja jakelu osapuolten alueiden välillä ja kehittää yhteisvalvontajärjestöjen toimintaa mahdollisimman pitkälle.

237 artikla

Yleisradiointi ja yleisölle välittäminen ⁽¹⁾

1. Tässä määräyksessä yleisölle välittämisellä tarkoitetaan millä tahansa välineellä paitsi yleisradioimalla tapahtuvaa esityksen äänien tai äänitteelle tallennettujen äänien tai

⁽¹⁾ Osapuoli voi säilyttää Rooman yleissopimuksen ja WPPT-sopimuksen nojalla tehdyt varaukset, jotka koskevat tässä artiklassa myönnettyjä oikeuksia, eikä tätä ole katsottava tämän artiklan määräysten rikkomiseksi.

ääniä edustavien merkkien välittämistä yleisölle. Tässä artiklassa "yleisölle välittäminen" sisältää äänitteelle tallennettujen äänien tai ääniä edustavien merkkien saattamisen yleisön kuultaviin.

2. Osapuolten on kansallisen lainsäädännön mukaisesti säädettävä, että esittäjillä on yksinoikeus sallia tai kieltää esitystensä yleisradiointi ja niiden välittäminen yleisölle, paitsi jos esitys jo sinänsä on yleisradioitu esitys tai on peräisin tallenteelta.

3. Esittäjillä ja äänitetuottajilla on oikeus kertakaikkiseen kohtuulliseen korvaukseen kaupalliseen tarkoitukseen julkaistun äänitteen suorasta tai välillisestä käytöstä, yleisradioinnista tai mistä tahansa välittämisestä yleisölle. Esittäjien ja äänitetuottajien välisen sopimuksen puuttuessa osapuolet voivat määrätä ehdot tämän korvauksen jakamiselle kummankin oikeudenhaltijaryhmän kesken.

4. Osapuolten on säädettävä, että yleisradio-organisaatioilla on yksinoikeus sallia tai kieltää lähetystensä uudelleen tapahtuva yleisradiointi vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä sekä televisiolähetystensä välittäminen yleisölle, jos tämä välittäminen tapahtuu paikoissa, joihin yleisöllä on pääsy pääsymaksua vastaan.

5. Osapuolet voivat kansallisessa lainsäädännössään säätää rajoituksia tai poikkeuksia 2, 3 ja 4 kohdassa tarkoitettuihin oikeuksiin vain tietyissä erityistapauksissa, jotka eivät ole ristiriidassa aineiston tavanomaisen hyödyntämisen kanssa eivätkä kohtuuttomasti haittaa oikeudenhaltijan oikeutettuja etuja.

B J A K S O

T a v a r a m e r k i t

238 artikla

Kansainväliset sopimukset

Euroopan unioni ja Keski-Amerikka-osapuolen tasavallat pyrkivät kaikkiin kohtuullisiin tavoin

a) ratifioimaan tavaramerkkien kansainvälistä rekisteröintiä koskevaan Madridin sopimukseen liittyvään pöytäkirjan (Madrid 1989) tai liittymään siihen; ja

b) noudattamaan tavaramerkkilainsäädäntöä koskevaa sopimusta (Geneve 1994).

239 artikla

Rekisteröintimenettely

EU-osapuoli ja Keski-Amerikka-osapuolen tasavallat perustavat tavaramerkkien rekisteröintijärjestelmän, jossa jokainen tavaramerkkien hallintoelimen lopullinen päätös perustellaan asianmukaisesti ja tehdään kirjallisesti. Tavaramerkin rekisteröinnin hylkäävän päätöksen perustelut ilmoitetaan kirjallisesti hakijalle, jolla on mahdollisuus riitauttaa kyseinen hylkäävä päätös ja hakea oikeusteitse muutosta lopulliseen hylkäävään päätökseen. EU-osapuoli ja Keski-Amerikka-osapuolen tasavallat ottavat lisäksi käyttöön mahdollisuuden vastustaa tavaramerkkien rekisteröintihakemuksia. Tällaisissa vastustusmenettelyissä on kuultava molempia osapuolia.

240 artikla

Tunnetut tavaramerkit

Pariisin yleissopimuksen 6 a artiklaa sovelletaan soveltuvin osin tavaroihin ja palveluihin, jotka eivät ole identtisiä tai samankaltaisia niiden kanssa, jotka on merkitty tunnetulla tavaramerkillä, edellyttäen että tavaramerkin käyttö sanotuille tavaroille tai palveluille loisi vaikutelman yhteydestä noiden tavaroiden tai palvelujen ja tavaramerkin omistajan välillä, ja edellyttäen, että tavaramerkin omistajan etu todennäköisesti kärsisi sellaisesta käytöstä. Selkeyden vuoksi todetaan, että osapuolet voivat soveltaa tätä suojaa myös rekisteröimättömiin tunnettuihin tavaramerkkeihin.

241 artikla

Poikkeukset tavaramerkillä myönnettuihin oikeuksiin

Osapuolet voivat määrätä rajoitetuista poikkeuksista tavaramerkkioikeuksiin, kuten kuvaavien termien oikeudenmukaisesta käytöstä. Tällaisessa poikkeuksessa otetaan

huomioon rekisteröidyn tavaramerkin omistajan ja kolmansien osapuolten oikeutetut edut.

C J A K S O

Maantieteelliset merkinnät

242 artikla

Yleiset määräykset

1. Seuraavia määräyksiä sovelletaan osapuolten alueilta peräisin olevien maantieteellisten merkintöjen tunnustamiseen ja suojaan.
2. Maantieteellisillä merkinnöillä tarkoitetaan tässä sopimuksessa merkintöjä, jotka osoittavat tavarahan olevan peräisin tietyn osapuolen alueelta tai tietyltä seudulta taikka paikkakunnalta tuolla alueella, kun tavarahan tunnettu laatu, maine tai muu luonteenpiirre liittyy olennaisella tavalla sen maantieteelliseen alkuperään.

243 artikla

Soveltamisala

1. Osapuolet vahvistavat TRIPS-sopimuksen II osan 3 jaksossa vahvistetut oikeutensa ja velvollisuutensa.
2. Yhden osapuolen maantieteellisiin merkintöihin, joita toinen osapuoli suojelee, sovelletaan tätä artiklaa vain, jos ne on tunnustettu ja sellaisiksi julistettu alkuperämaasanaan.

244 artikla

Suojajärjestelmä

1. Osapuolet ylläpitävät tai ovat tämän sopimuksen voimaantuloon mennessä säätäneet lainsäädännössään maantieteellisten merkintöjen suojaamista koskevista järjestelmistä V osan 353 artiklan 5 kohdan mukaisesti.
2. Osapuolten lainsäädäntöön on sisällyttävä seuraavanlaisia seikkoja:
 - a) rekisteri, jossa on kirjattuna osapuolten alueiden suojatut maantieteelliset merkinnät;
 - b) hallinnollinen menettely, jolla varmentetaan, että maantieteellisillä merkinnöillä

tunnistetaan tavarahan olevan peräisin yhden osapuolen alueelta, seudulta tai paikkakunnalta, jos kyseisen tavarahan laatu, maine tai muu ominaisuus liittyy olennaisella tavalla sen maantieteelliseen alkuperään;

c) vaatimus siitä, että rekisteröidyn nimen on vastattava tiettyä tuotetta tai tiettyjä tuotteita, joille on vahvistettu tuote-eritelmä, jota voidaan muuttaa vain asianmukaisessa hallinnollisessa menettelyssä;

d) valvontasäännökset, joita sovelletaan tavarahan tai tavaroiden valmistukseen;

e) minkä tahansa alueelle sijoittautuneen, valvontajärjestelmän piiriin kuuluvan toimijan oikeus käyttää suojattua nimeä sillä edellytyksellä, että tuote on vastaavan eritelmän mukainen;

f) hakemuksen julkaisemista koskeva menettely, jonka avulla nimien aiempien käyttäjien oikeutetut edut voidaan ottaa huomioon, riippumatta siitä, ovatko kyseiset nimet teollis- ja tekijänoikeuksilla suojattuja.

245 artikla

Vakiintuneet maantieteelliset merkinnät

1. Tämän sopimuksen voimaantuloon mennessä ja V osan 353 artiklan 5 kohdan mukaisesti osapuolet ⁽¹⁾

a) ovat viimeistelleet vastaväite- ja tutkimamenettelyt vähintään niitä maantieteellisiä merkintöjä koskevien hakemusten osalta, jotka luetellaan liitteessä XVII (Luettelo nimistä, joita suojellaan maantieteellisinä merkintöinä osapuolten alueella) ja joita vastaan ei ole esitetty vastaväitteitä tai joiden osalta vastaväite hylättiin muodollisista syistä kansallisen rekisteröintimenettelyn aikana;

b) ovat käynnistäneet menettelyt liitteessä XVII (Luettelo nimistä, joita suojellaan maantieteellisinä merkintöinä osapuolten alueella) lueteltujen maantieteellisten mer-

⁽¹⁾ Artiklan 1 kohdan mukaiset velvoitteet katsotaan täytetyiksi silloin kun sovellettaessa asianmukaista menettelyä nimen suojaamiseksi maantieteellisenä merkintänä

a) nimen rekisteröiminen hylätään hallinnollisella päätöksellä; tai

b) hallinnollisesta päätöksestä valitaan kunkin osapuolen kansallisen lainsäädännön mukaisissa tapauksissa.

kintöjen suojelemiseksi ja vastaväitteiden esittämisen määräaika on kulunut umpeen niitä liitteessä XVII lueteltuja maantieteellisiä merkintöjä koskevien hakemusten osalta, joita vastaan esitettiin vastaväitteitä ja joita koskevat vastaväitteet katsottiin hyväksyttäviksi kansallisen rekisteröintimenettelyn aikana;

c) suojelevat maantieteellisiä merkintöjä, joille on myönnetty asianmukainen suoja, tässä sopimuksessa vahvistetun suojatason mukaisesti.

2. Assosiaationeuvosto hyväksyy ensimmäisessä kokouksessaan päätöksen, jolla liitteeseen XVIII (Suojatut maantieteelliset merkinnät) sisällytetään kaikki liitteessä XVII (Luettelo nimistä, joita suojellaan maantieteellisinä merkintöinä osapuolten alueella) luetellut nimet, jotka on suojattu maantieteellisinä merkintöinä sen jälkeen kun osapuolten toimivaltaiset kansalliset tai alueelliset viranomaiset ovat ne tutkineet ja hyväksyneet.

246 artikla

Annettava suoja

1. Liitteessä XVIII (Suojatut maantieteelliset merkinnät) luetellut maantieteelliset merkinnät samoin kuin ne, jotka on lisätty 247 artiklan nojalla, suojataan vähintään seuraavia vastaan:

a) mikä tahansa tapa merkitä tai esittää tavara, joka osoittaa tai antaa ymmärtää, että kyseessä oleva tavara on peräisin muulta maantieteelliseltä alueelta kuin sen todelliselta lähtöpaikalta tavalla, joka johtaa yleisöä harhaan tavarantoimittajan maantieteellisen alkuperän osalta;

b) suojatun maantieteellisen merkinnän käyttäminen samoille tuotteille, jotka eivät ole peräisin kyseisen maantieteellisen merkinnän nimetyltä paikalta, vaikka tuotteen todellinen alkuperä ilmoitetaan tai suojattu nimi käännetään tai siihen liitetään jokin sellainen ilmaisu kuin "tyylinen", "tyyppinen", "jäljitelmä", "kaltainen";

c) mikä tahansa muu käytäntö, joka johtaa kuluttajaa harhaan tuotteen todellisen alkuperän suhteen tai mikä tahansa muu käyttö, jo-

ka on Pariisin yleissopimuksen 10 a artiklassa tarkoitettua vilpillistä kilpailua.

2. Maantieteellistä merkintää, jolle jokin osapuoli on myöntänyt suojan 245 artiklan mukaisessa menettelyssä, ei voida pitää kyseisen osapuolen alueella geneerisenä nimityksenä niin kauan kuin sitä suojataan alkuperänimityksenä alkuperämaassa.

3. Jos maantieteellinen merkintä sisältää nimen, joka katsotaan geneeriseksi osapuolen alueella, kyseisen geneerisen nimen käyttöä tavarassa kyseisen osapuolen alueella ei katsota tämän artiklan vastaiseksi.

4. Muiden kuin viinien ja väkevien alkoholijuomien maantieteellisten merkintöjen osalta tämän sopimuksen ei ole katsottava edellyttävän osapuolta estämään toisen osapuolen tietyn maantieteellisen merkinnän jatkuvaa ja samankaltaista käyttöä tavaroissa tai palveluissa kyseisen osapuolen alueella, kun käyttäjä on sen kansalainen tai sen alueella kotipaikkaa pitävä yritys, joka on käyttänyt kyseistä maantieteellistä merkintää vilpittömässä mielessä johdonmukaisella tavalla samoissa niihin liittyvissä tavaroissa tai palveluissa ennen tämän sopimuksen voimaantuloa.

247 artikla

Uusien maantieteellisten merkintöjen lisääminen

1. Osapuolet sopivat mahdollisuudesta lisätä muita viinien, väkevien alkoholijuomien, maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden maantieteellisiä merkintöjä, jotka suojataan soveltuvien osin tässä osastossa vahvistettujen sääntöjen ja menettelyjen perusteella.

Sen jälkeen, kun toimivaltaiset kansalliset tai alueelliset viranomaiset ovat tutkineet ja hyväksyneet tällaiset maantieteelliset merkinnät, ne sisällytetään liitteeseen XVIII (Suojatut maantieteelliset merkinnät) assosiaationeuvoston asianmukaisten sääntöjen ja menettelyjen mukaisesti.

2. Suojan hakemuspäivä on se päivä, jona pyyntö maantieteellisen merkinnän suojaamisesta lähetettiin toiselle osapuolelle, edellyttäen että hakemusta koskevat muotovaatimukset täytetään.

*248 artikla***Maantieteellisten merkintöjen ja tavaramerkkien välinen suhde**

1. Osapuolten lainsäädännössä on varmistettava, että sellaisen tavaramerkin rekisteröintihakemus, joka vastaa jotain 246 artiklassa tarkoitettua samankaltaisia tuotteita ⁽¹⁾ koskevaa tilannetta, hylätään, jos rekisteröintihakemus jätetään sen päivän jälkeen, jolloin kyseisellä alueella on haettu maantieteellisen merkinnän rekisteröintiä ⁽²⁾.

2. Osapuolet voivat myös kansallisen tai alueellisen lainsäädännön mukaisesti vahvistaa perusteet maantieteellisten merkintöjen suojan hylkäämiseksi, mukaan lukien mahdollisuus olla myöntämättä maantieteelliselle merkinnälle suojaa, jos maineikkaan tai tunnetun tavaramerkin ollessa kyseessä merkinnän suoja johtaisi kuluttajia harhaan tuotteen tunnistamisessa.

3. Osapuolet ylläpitävät oikeudellisia keinoja, joiden avulla kaikki luonnolliset henkilöt tai oikeushenkilöt, joilla on asiassa oikeutettu etu, voivat pyytää tavaramerkin tai maantieteellisen merkinnän peruuttamista tai mitätöintiä ja perustella tällaisen pyynnön.

*249 artikla***Maantieteellisten merkintöjen käyttö-oikeus**

Kun maantieteellinen merkintä on suojattu tämän sopimuksen mukaisesti muun osapuolen kuin alkuperäisen osapuolen alueella, suojatun nimen käyttö ei edellytä käyttäjien rekisteröintiä tällaisen osapuolen alueella.

*250 artikla***Riitojen ratkaiseminen**

⁽¹⁾ Tässä artiklassa Keski-Amerikka-osapuolen tasavalat katsovat, että "samankaltaisella tuotteella" tarkoitetaan "identtistä tai sekaannusta aiheuttavan samanlaisia" tuotetta.

⁽²⁾ EU-osapuolen kannalta suojan hakemuspäivä on päivä, jona tämä sopimus tulee voimaan liitteessä XVII lueteltujen nimien osalta.

Yksikään osapuoli ei voi valittaa kansallisen tai alueellisen toimivaltaisen viranomaisen lopullisesta päätöksestä, joka koskee maantieteellisen merkinnän rekisteröintiä tai suojaa, tämän sopimuksen IV osan X osaston (Riitojen ratkaiseminen) mukaisesti. Maantieteellisen merkinnän suojaa koskevat väitteet on esitettävä kunkin osapuolen kansallisessa tai alueellisessa lainsäädännössä vahvistetuissa oikeusasteissa.

*D J A K S O***Teollismallit***251 artikla***Kansainväliset sopimukset**

Euroopan unioni ja Keski-Amerikka-osapuolen tasavallat pyrkivät kaikin kohtuullisin tavoin noudattamaan teollisuusmallien kansainvälistä rekisteröimistä koskevaa Haagin sopimusta (Geneven asiakirja, 1999).

*252 artikla***Suojan saamisen edellytykset**

1. Osapuolet säätävät sellaisten itsenäisesti luotujen mallien suojasta, jotka ovat uusia ⁽³⁾ tai omaperäisiä.

2. Mallia pidetään uutena, jos se poikkeaa merkittävästi tunnetuista malleista tai tunnettujen mallipiirteiden yhdistelmistä.

3. Tällainen suoja on tarjottava rekisteröinnillä, ja sillä on myönnettävä niiden haltijoille yksinoikeudet tämän artiklan määräysten mukaisesti. Kunkin osapuoli voi säätää, että rekisteröimättömät tunnetut mallit antavat samat yksinoikeudet, mutta ainoastaan silloin, jos kiistanalainen käyttö on seurausta suojatun mallin kopioinnista.

*253 artikla***Poikkeukset**

⁽³⁾ Jos osapuolen lainsäädännössä niin säädetään, voidaan myös edellyttää, että tällaisilla malleilla on yksilöllinen luonne.

1. Osapuolet voivat säätää rajoitettuja poikkeuksia mallien suojaan edellyttäen, että sellaiset poikkeukset eivät ole kohtuuttomasti ristiriidassa suojattujen mallien normaalin käytön kanssa eivätkä kohtuuttomasti vahingoita mallin omistajan oikeutettuja etuja, ottaen huomioon kolmansien osapuolien oikeudet edut.

2. Mallisuoja ei ulotu malleihin, jotka määräytyvät olennaisesti teknisten tai toiminnallisten seikkojen perusteella.

3. Malli ei anna oikeuksia, jos se on vastoin yleistä järjestystä tai moraalia.

254 artikla

Myönnetty oikeudet

1. Suojatun mallin omistajalla on oltava oikeus estää kolmansia osapuolia ilman hänen suostumustaan valmistamasta, myymästä tai maahantuomasta esineitä, joissa on tai jotka muodostavat mallin, milloin sellaisiin toimiin ryhdytään kaupallisessa tarkoituksessa.

2. Lisäksi osapuolet varmistavat Pariisin yleissopimuksen 10 a artiklan määräysten mukaisesti teollismallien tehokkaan suojan, jotta estetään toimet, jotka kohtuuttomasti haittaavat mallin tavanomaista käyttöä tai eivät ole yhdenmukaisia hyvän kauppatavan kanssa.

255 artikla

Suojan voimassaoloaika

1. EU-osapuolen alueella ja Keski-Amerikka-osapuolen tasavalloissa saatavilla olevan suojan kesto on vähintään 10 vuotta. Kukin osapuoli voi säätää, että oikeudenhaltija voi uudistaa suojan keston yhdeksi tai useammaksi viiden vuoden jaksoksi, kuitenkin kunkin osapuolen lainsäädännössä vahvistetuksi enimmäisajaksi.

2. Kun osapuoli säätää rekisteröimättömien mallien suojasta, suojan kesto on vähintään kolme vuotta.

256 artikla

Rekisteröinnin mitätöiminen tai epäminen

1. Mallin rekisteröinti voidaan evätä tai julistaa mitättömäksi vain pakottavista ja merkittävistä syistä, jotka osapuolen lainsäädännöstä riippuen voivat olla seuraavanlaisia:

a) malli ei ole 252 artiklan 1 kohdan määritelmän mukainen;

b) tuomioistuimen päätöksen nojalla oikeudenhaltijalla ei ole oikeutta malliin;

c) malli on ristiriidassa aikaisemman mallin kanssa, joka on tullut tunnetuksi rekisteröintihakemuksen tekemispäivän jälkeen tai, jos vaaditaan etuoikeutta, mallin etuoikeuspäivän jälkeen, ja joka on suojattu edellä mainittua päivää aikaisemmasta päivästä lähtien rekisteröidyllä mallilla tai mallihakemuksella;

d) myöhemmässä mallissa käytetään erotettavaa merkkiä ja tätä merkkiä koskevassa kyseisen osapuolen lainsäädännössä annetaan merkin haltijalle oikeus kieltää tällainen käyttö;

e) malli merkitsee asianomaisen osapuolen tekijänoikeutta koskevan lainsäädännön nojalla suojatun teoksen luvaton käyttöä;

f) malli merkitsee jonkin Pariisin yleissopimuksen 6 b artiklassa luetellun kohteen tai muiden kuin mainitussa 6 b artiklassa lueteltujen ja kyseisen osapuolen alueella yleisen edun kannalta erityisen tärkeiden ansiomerkkien, tunnuskuvien ja vaakunoiden asiatonta käyttöä;

g) teollismallin julkistaminen on vastoin yleistä järjestystä tai moraalia.

2. Osapuoli voi säätää vaihtoehtona mitätöimiselle, että mallin, johon sovelletaan 1 kohdan mukaisia perusteita, käyttö voi olla rajoitettua.

257 artikla

Suhde tekijänoikeuteen

Tämän jakson mukaisesti osapuolen rekisteröimää mallia koskevalla oikeudella suojattu malli voidaan suojata myös kyseisen osapuolen tekijänoikeuslain nojalla siitä päivästä lähtien, jona malli on luotu tai saatettu johonkin muotoon.

E J A K S O

P a t e n t i t

*258 artikla***Kansainväliset sopimukset**

1. Osapuolet noudattavat Budapestin sopimusta mikro-organismien tallettamisen kansainvälisestä tunnustamisesta patentinhakumenettelyä varten (1977, muutettu vuonna 1980).

2. Euroopan unioni pyrkii kohtuullisin tavoin noudattamaan patenttilakisopimusta (Geneve 2000), ja Keski-Amerikka-osapuolen tasavallat pyrkivät kohtuullisin tavoin ratifioimaan kyseisen sopimuksen tai liittymään siihen.

*F J A K S O***Kasvilajikkeet***259 artikla***Kasvilajikkeet**

1. Osapuolet säätävät kasvilajikkeiden suojasta joko patenttien avulla tai tehokkaalla tätä varten luodulla erityisellä järjestelmällä taikka niiden yhdistelmällä.

2. Osapuolet katsovat, että kasvilajikkeiden suojelun ja osapuolen geenivarojen suojeluun ja säilyttämiseen liittyvän kyvyn välillä ei ole ristiriitaa.

3. Osapuolilla on oikeus säätää poikkeuksista kasvinjalostajille myönnettyihin yksinoikeuksiin, jotta maanviljelijät voivat säästää, käyttää ja vaihtaa suojattuja tilalla kerättyjä siemeniä tai lisäysaineistoa.

*3 LUKU****Teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpano****260 artikla***Yleiset velvoitteet**

1. Osapuolet vahvistavat TRIPS-sopimuksen ja varsinkin sen III osan mukaiset oikeutensa ja velvoitteensa ja säätävät seuraavista täydentävistä toimenpiteistä, menettelyistä ja oikeussuojakeinoista, jotka ovat

tarpeen teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanon varmistamiseksi.

Näiden toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen on oltava oikeudenmukaisia, oikeasuhteisia ja tasapuolisia, ne eivät saa olla liian monimutkaisia tai kalliita eivätkä ne saa sisältää kohtuuttomia määräaikoja tai johtaa aiheettomiin viivytyksiin ⁽¹⁾.

2. Näiden toimenpiteiden ja oikeussuojakeinojen on myös oltava tehokkaita ja varoitavia, ja niitä on sovellettava siten, että vältetään luomasta esteitä lailliselle kaupankäynnille ja säädetään takeista niiden väärinkäytön estämiseksi.

*261 artikla***Oikeutetut hakijat**

Osapuolet myöntävät oikeuden pyytää tässä jaksossa ja TRIPS-sopimuksen III osassa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista seuraaville:

a) teollis- ja tekijänoikeuksien haltijat sovellettavan lainsäädännön mukaisesti; ja

b) liitot ja yhdistykset sekä yksinoikeuden omaavat käyttöluvan haltijat ja muut asianmukaisesti valtuutetut käyttöluvan haltijat, siinä määrin kuin se on sovellettavan lainsäädännön mukaista. Ilmaisulla "käyttöluvan haltija" tarkoitetaan käyttöluvan haltijaa, jolla on yksi tai useampi yksinoikeudellinen teollis- ja tekijänoikeus, joka liittyy tiettyyn henkiseen omaisuuteen.

*262 artikla***Todistusaineisto**

Osapuolet toteuttavat tarvittavia toimenpiteitä, jos oikeudenhaltija on esittänyt kohtuullisesti saatavilla olevaa todistusaineistoa tukeakseen väitettään teollis- tai tekijänoi-

⁽¹⁾ Tämän sopimuksen 260–272 artiklassa käsite "teollis- ja tekijänoikeudet" kattaa vähintään seuraavat oikeudet: tekijänoikeudet, mukaan luettuina tietokoneohjelmien ja tietokantojen tekijänoikeudet, sekä lähioikeudet, patenttioikeudet, tavaramerkit, teollismallit, integroitujen piirien piirimallit (topografiat), maantieteelliset merkinnät, kasvilajikkeet, toiminimet, kun ne on suojattu yksinoikeudella asianomaisessa kansallisessa oikeudessa.

keutensa loukkaamisesta kaupallisessa laajuudessa ja on yksilöinyt todistusaineiston, joka on merkityksellinen väitteidensä todistamisen kannalta ja joka on vastapuolen hallussa, jotta toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat hakemuksesta tarvittaessa määrätä sovellettavan lainsäädännön mukaisesti, että vastapuolen on toimitettava kyseinen todistusaineisto, edellyttäen, että luottamuksellisten tietojen suoja taataan.

263 artikla

Toimenpiteet todisteiden suojaamiseksi

Oikeusviranomaisilla on toimivalta määrätä sen osapuolen hakemuksesta, joka on esittänyt kohtuullisesti saatavissa olevaa todistusaineistoa tukeakseen väitettään teollis- tai tekijänoikeutensa loukkaamisesta tai tällaisen loukkaamisen uhasta, nopeita ja tehokkaita väliaikaisia toimia väitettyyn loukkaamiseen liittyvän asiaankuuluvan todistusaineiston suojaamiseksi edellyttäen, että luottamuksellisten tietojen suoja taataan. Nämä toimet voivat sisältää oikeutta loukkaavien tavaroiden yksityiskohtaisen kuvauksen ja mahdollisen näytteiden oton, tai oikeutta loukkaavien tavaroiden ja soveltuviin tapauksissa näiden tavaroiden valmistuksessa ja/tai jakelussa käytettyjen materiaalien ja välineiden sekä tavaroihin liittyvien asiakirjojen haltuunoton. Nämä toimenpiteet voidaan tarvittaessa toteuttaa toista osapuolta kuulematta, erityisesti jos mahdollisesta viiveestä voi koitua korvaamatonta haittaa oikeudenhaltijalle tai jos todistusaineiston hävittämisen vaara on ilmeinen.

264 artikla

Tiedonsaantioikeus

Osapuolet voivat säätää, että oikeusviranomaisilla on toimivalta määrätä oikeudenloukkaaja antamaan oikeudenhaltijalle tietoja sellaisen kolmannen osapuolen henkilöllisyydestä, joka on osallistunut oikeutta loukkaavien tavaroiden tai palvelujen valmistukseen ja jakeluun, samoin kuin kaupankäyntikanavista, jollei tämä ole kohtuutonta loukkauksen vakavuuden aste huomioon ottaen.

265 artikla

Turvaamis- ja säilyttämistoimenpiteet

1. Kukin osapuoli säätää siitä, että sen oikeusviranomaisilla on toimivalta määrätä turvaamis- ja säilyttämistoimenpiteitä ja toteuttaa ne viipymättä teollis- ja tekijänoikeuksien välittömästi uhkaavan loukkaamisen estämiseksi tai väitettyjen loukkaamisten jatkumisen kieltämiseksi. Tällaisista toimenpiteistä voidaan määrätä oikeudenhaltijan pyynnöstä toista osapuolta kuulematta tai vastaajan kuulemisen jälkeen kunkin osapuolen oikeusmenettelyjä koskevien sääntöjen mukaisesti.

2. Kukin osapuoli huolehtii siitä, että sen oikeusviranomaisilla on toimivalta vaatia kantajaa esittämään kaikki kohtuullisesti saatavissa olevat todisteet, jotta tuomioistuin voi riittävän varmasti vakuuttua siitä, että kantajan oikeutta on loukattu tai että tällaisen loukkauksen uhka on välitön, ja määrätä kantaja asettamaan kohtuullinen vakuus tai vastaava, joka riittää suojaamaan vastaajaa ja estämään väärinkäytökset, ja jotta varmistetaan, ettei tällaiseen menettelyyn turvautuminen esty kohtuuttomasti.

266 artikla

Korjaavat toimenpiteet

1. Kukin osapuoli huolehtii siitä, että:

a) sen oikeusviranomaiset voivat hakijan pyynnöstä ja rajoittamatta oikeudenhaltijalle loukkauksen johdosta kuuluvaa vahingonkorvausta määrätä, että sellaiset tavarat, joiden on todettu olevan laittomasti valmistettuja tai väärennettyjä, hävitetään, tai että on toteutettava muita tarvittavia toimenpiteitä kyseisten tavaroiden poistamiseksi lopullisesti jakelukanavista;

b) sen oikeusviranomaisilla on toimivalta määrätä asianmukaisissa tapauksissa, että materiaalit ja välineet, joita on pääasiassa käytetty laittomasti valmistettujen tai väärennettyjen tavaroiden valmistamiseen tai suunnitteluun, hävitetään ilman minkäänlaista korvausta tai poikkeustapauksissa poistetaan markkinoilta siten, että uusien loukkausten riski on mahdollisimman pieni. Tarkastelles-

saan tällaisia korjaavia toimenpiteitä koskevia pyyntöjä osapuolen oikeusviranomaiset voivat ottaa huomioon muun muassa oikeuden loukkaamisen vakavuuden sekä kolmansien osapuolten omistukseen, hallussapitoon, sopimukseen tai turvattuihin etuihin liittyvät edut.

2. Kukin osapuoli voi edellyttää, että oikeusviranomaiset eivät määrää tavaramerkkioikeutta loukkaavia tuoteväärennöksiä ja tekijänoikeutta ja lähioikeuksia loukkaavia tuotteita lahjoitettavaksi hyväntekeväisyyteen, jos se on sallittua kansallisessa lainsäädännössä, ilman oikeudenhaltijan lupaa tai että kyseiset tavarat voidaan lahjoittaa hyväntekeväisyyteen vain tietyin edellytyksin, jotka on vahvistettava kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Missään tapauksessa laittomasti liitetyn tavaramerkin poistaminen ei riitä tavaroiden luovuttamiseen jakelukanaville, lukuun ottamatta kansallisessa lainsäädännössä ja muissa kansainvälisissä sitoumuksissa vahvistettuja tapauksia.

3. Tarkastellessaan tällaisia korjaavia toimenpiteitä koskevia pyyntöjä osapuolet voivat myöntää oikeusviranomaisilleen mahdollisuuden ottaa huomioon muun muassa oikeuden loukkaamisen vakavuuden sekä kolmansien osapuolten omistukseen, hallussapitoon, sopimukseen tai turvattuihin etuihin liittyvät edut.

4. Oikeusviranomaiset voivat määrätä, että toimenpiteet on toteutettava oikeudenloukkaajan kustannuksella, paitsi poikkeuksellisissa olosuhteissa.

5. Kansallisen lainsäädännön mukaan osapuolet voivat säätää muista korjaavista toimenpiteistä, jotka liittyvät laittomasti valmistettuihin tai väärennettyihin tavaroihin ja materiaaleihin ja välineisiin, joita pääasiassa käytetään kyseisten tavaroiden suunnittelussa tai valmistuksessa.

267 artikla

Vahingonkorvaukset

Oikeusviranomaisilla on oltava toimivalta määrätä oikeudenloukkaaja maksamaan oikeudenhaltijalle korvaus, joka riittää hyvittämään oikeudenhaltijan kärsimän vahingon teollis- tai tekijänoikeuden loukkauksesta, jos

loukkaaja tiesi tai hänellä oli riittävät perusteet tietää, että hän oli ryhtynyt loukkaavaan tekoon. Osapuolet voivat oikeuttaa, milloin siihen katsotaan olevan aihetta, oikeusviranomaiset määräämään menetetyn tuoton palautuksen ja/tai ennalta arvioitun vahingonkorvauksen myös, milloin loukkaaja ei tieninyt eikä hänellä ollut riittävästi perusteita tietää, että hän oli ryhtynyt loukkaavaan tekoon.

268 artikla

Oikeudenkäyntikulut

Osapuolet varmistavat, että kohtuulliset ja oikeasuhteiset oikeudenkäyntikulut ja muut oikeudenkäynnin voittaneelle osapuolelle aiheutuneet kulut kuuluvat yleensä oikeudenkäynnin hävinneen maksettaviksi, jollei se ole kohtuutonta, kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

269 artikla

Tuomioistuinten päätösten julkistaminen

Osapuolet voivat säätää, että oikeusviranomaiset voivat teollis- tai tekijänoikeuden loukkauksen johdosta nostetun kanteen yhteydessä kantajan pyynnöstä ja loukkaajan kustannuksella määrätä toteutettaviksi soveltuvia toimenpiteitä päätöstä koskevien tietojen levittämiseksi, mukaan lukien päätöksen julkistaminen ja sen julkaiseminen kokonaan tai osittain. Osapuolet voivat erityisolohuhteiden perusteella säätää muita tarkoituksenmukaisia julkistamistoimenpiteitä, näkyvät ilmoitukset mukaan lukien.

270 artikla

Olettama tekijänoikeudesta

Tässä osastossa määrättyjen toimenpiteiden, menettelyjen ja korjauskeinojen soveltamiseksi riittää, että suojattuun aineistoon liittyvän tekijänoikeuden tai lähioikeuden haltija on se, jonka nimi ilmenee teoksesta, jollei toisin osoiteta, ja näin ollen tällä on oikeus ajaa kannetta tekijänoikeutensa loukkaamisesta.

271 artikla

Rikosoikeudelliset seuraamukset

Osapuolet säätävät ainakin sellaisiin tapauksiin sovellettavista rikosoikeudellisista menettelyistä ja seuraamuksista, joissa on kysymys kaupallisessa laajuudessa tapahtuvasta tahallista tavaramerkkiväärennöstä piratismista. Käytössä oleviin oikeuskeinoin ja seuraamuksiin on sisällyttävä vankeus- ja/tai sakkorangaistus, joka on riittävän ankara vaikuttaakseen ehkäisevästi ja joka on samalla verrattavissa niihin rangaistuksiin, joita sovelletaan vakavuudeltaan samantasoisin rikoksiin. Käytettävissä oleviin oikeuskeinoin on sisällyttävä, silloin kun se katsotaan tarkoituksenmukaiseksi, kiinniotto, takavarikko ja kaiken sellaisten oikeutta loukkaavan materiaalin ja välineiden tuhoaminen, joiden käyttö liittyy ratkaisevasti lainvastaisen teon toteuttamiseen. Osapuolet voivat säätää rikosoikeudellisesta menettelystä ja rangaistuksista, joita sovelletaan muun tyyppiseen teollis- ja tekijänoikeuksia loukkaavaan menettelyyn erityisesti silloin, kun menettely on tahallista ja tapahtuu kaupallisessa laajuudessa.

272 artikla

Palveluntarjoajien vastuun rajoittaminen

Osapuolet sopivat, että ne säilyttävät seuraavat nykyiseen lainsäädäntöön sisältyvät palveluntarjoajien vastuun rajoittamismuodot:

a) EU-osapuoli: sähköisestä kaupankäynnistä annettuun direktiiviin 2000/31/EY sisältyvät rajoitukset;

b) Keski-Amerikka-osapuolen tasavallat: kansainvälisten velvoitteiden noudattamiseksi hyväksytyt kansalliset rajoitukset.

Osapuoli voi lykätä tämän artiklan määräysten täytäntöönpanoa enintään kolme vuotta tämän sopimuksen voimaantulopäivästä.

273 artikla

Toimenpiteet rajalla

1. Osapuolet tunnustavat tulliasioissa toteutettavan koordinoinnin tärkeyden ja sitoutuvat sen vuoksi edistämään tullivalvontaa tavaramerkkioikeutta loukkaavien tuoteväärennosten tai tekijänoikeutta loukkaavien pirattituotteiden osalta erityisesti osapuolten tullihallintojen välisen tietojenvaihdon ja koordinoinnin avulla.

2. Jollei muualla tässä luvussa toisin määrätä, osapuolet ottavat käyttöön menettelyjä, joilla varmistetaan, että oikeudenhaltija, jolla on pätevät perusteet epäillä, että voi tapahtua tavaramerkkejä tai tekijänoikeuksia loukkaavien tavaroiden tuontia, vientiä, jälleenvientiä, saapumista tullialueelle tai poistumista tullialueelta, asettamista suspensiomenettelyyn tai viemistä vapaa-alueelle tai vapaavarastoon, voi jättää toimivaltaisille hallinto- tai oikeusviranomaisille kirjallisen hakemuksen, jotta tulliviranomaiset keskeyttäisivät tällaisten tavaroiden luovutuksen vapaaseen liikkeeseen tai niiden pidättämisen. Tämä on ymmärrettävä siten, että mitään velvoitetta soveltaa tällaisia menettelyjä ei ole sellaisten tavaroiden maahantuonnin osalta, jotka on asetettu markkinoille toisessa maassa joko oikeudenhaltijan toimesta tai hänen suostumuksellaan.

3. TRIPS-sopimuksen 4 jaksossa vahvistettuja tuojaa koskevia oikeuksia tai velvoitteita sovelletaan myös tavaroiden viejään tai haltijaan.

4. Kukin osapuoli säätää, että sen toimivaltaiset viranomaiset voivat käynnistää rajalla toteutettavat toimenpiteet viran puolesta tuonnin, viennin ja kauttakulun yhteydessä.

4 LUKU

Institutionaaliset määräykset

274 artikla

Teollis- ja tekijänoikeuksien alakomitea

1. Osapuolet perustavat 348 artiklan mukaisesti teollis- ja tekijänoikeuksien alakomitean kuten liitteessä XXI (Alakomiteat) on vahvistettu, jotta voidaan seurata 231 artiklan ja tämän osaston 2 luvun C jakson (Maantieteelliset merkinnät) täytäntöönpanoa.

2. Alakomitean tehtävänä on

a) suositella assosiaatiokomitealle assosiaationeuvoston hyväksyttäväksi liitteen XVIII (Suojatut maantieteelliset merkinnät) maantieteellisten merkintöjen luettelon muuttamista;

b) vaihtaa maantieteellisiä merkintöjä koskevia tietoja harkittaessa niiden suojaamista tämän sopimuksen mukaisesti samoin kuin tietoja maantieteellisistä merkinnöistä, joille myönnetty suoja loppuu niiden alkuperämaassa;

c) edistää teknologian siirtoa EU-osapuolelta Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltoihin;

d) määritellä ensisijaiset alueet, joille teknologian siirtoa, tutkimusta ja kehitystä ja inhimillisen pääoman lisäämistä koskevat aloitteet suunnataan;

e) pitää luetteloa tai rekisteriä käynnissä olevista teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyvistä ohjelmista, toiminnoista tai aloitteista, keskittyen teknologian siirtoon;

f) esittää assosiaatiokomitealle suosituksia niiden toimivaltaan kuuluvista asioista; ja

g) huolehtia muista assosiaatiokomitean sille määräämistä tehtävistä.

275 artikla

Teollis- ja tekijänoikeuksia koskeva yhteistyö ja tekninen apu

Osapuolet sopivat, että niiden yhteisen edun mukaista on edistää yhteistyöhön ja tekniseen apuun liittyviä aloitteita tähän osastoon liittyvissä asioissa. Osapuolet ovat tässä tarkoituksessa määrittäneet joukon yhteistyötoimia, jotka luetellaan tämän sopimuksen III osan VI osaston (Talouden ja kaupan kehitys) 55 artiklassa.

276 artikla

Loppumääräykset

1. Panama voi lykätä 233 artiklan c ja d kohdan, 234 artiklan, 238 artiklan b kohdan, 240 artiklan, 252 artiklan 1 ja 2 kohdan, 255 artiklan 2 kohdan, 256 artiklan, 258 artiklan 1 kohdan, 259 artiklan, 266 artiklan 4 kohdan ja 271 artiklan määräysten täytäntöönpanoa

enintään kahden vuoden ajan tämän sopimuksen voimaantulopäivästä alkaen.

2. Panama liittyy patenttiyhteistyösopimukseen (Washington 1970, viimeksi muutettu vuonna 2001) viimeistään kahden vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulopäivästä.

VII OSASTO

KAUPPA JA KILPAILU

277 artikla

Määritelmät

Tässä osastossa

1. 'kilpailulainsäädännöllä' tarkoitetaan

a) EU-osapuolen osalta Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101, 102 ja 106 artiklaa, yrityskeskittymien valvonnasta annettua neuvoston asetusta (EY) N:o 139/2004 ja niiden täytäntöönpanoasetuksia ja muutoksia;

b) Keski-Amerikka-osapuolen osalta Keski-Amerikan kilpailuasetusta, jäljempänä 'asetus', joka on annettava pöytäkirjan *Protocolo al Tratado General de Integración Económica Centroamericana (Protocolo de Guatemala)* 25 artiklan ja sopimuksen *Convenio Marco para el Establecimiento de la Unión Aduanera Centroamericana* (Guatemala 2007) 21 artiklan mukaisesti.

c) siihen asti kunnes asetus annetaan 279 artiklan mukaisesti "kilpailulainsäädännöllä" tarkoitetaan kunkin Keski-Amerikka-osapuolen tasavallan kansallista kilpailulainsäädäntöä, joka on annettu tai joka on pidetty voimassa 279 artiklan mukaisesti; ja

d) edellä mainittuihin säädöksiin tämän sopimuksen voimaantulon jälkeen mahdollisesti tehtäviä muutoksia.

2. 'kilpailuviranomaisella' tarkoitetaan:

a) EU-osapuolen osalta Euroopan komissiota;

b) Keski-Amerikka-osapuolen osalta Keski-Amerikka-osapuolen kilpailuasetuksellaan perustamaa ja nimittämää Keski-Amerikan kilpailuviranomaista; ja

c) siihen asti kunnes Keski-Amerikan kilpailuviranomainen perustetaan ja sen toimin-

ta alkaa 279 artiklan mukaisesti "kilpailuviranomaisella" tarkoitetaan kunkin Keski-Amerikka-osapuolen tasavallan kansallisia kilpailuviranomaisia.

278 artikla

Periaatteet

1. Osapuolet tunnustavat vapaan ja vääristymättömän kilpailun merkityksen kaupasuhteissaan. Osapuolet tunnustavat, että kilpailunvastaiset toimintatavat voivat vaikuttaa markkinoiden asianmukaiseen toimintaan ja kaupan vapauttamisesta saataviin etuihin.

2. Tämän vuoksi osapuolet ovat samaa mieltä siitä, että seuraavat toimintatavat eivät ole yhteensopivia tämän sopimuksen kanssa siltä osin kuin ne voivat vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan:

a) yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten väliset yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena tai seurauksena on osapuolten kilpailulainsäädännössä määritetty kilpailun estäminen, rajoittaminen tai vääristäminen⁽¹⁾;

b) yhden tai useamman yrityksen määräävän markkina-aseman tai merkittävän markkinavoiman tai huomattavan markkinaosuuden väärinkäyttö, kuten osapuolten kilpailulainsäädännössä on määritelty; ja

c) yrityskeskittymät, jotka haittaavat merkittävästi tehokasta kilpailua, osapuolten kilpailulainsäädännön mukaisesti.

279 artikla

Täytäntöönpano

1. Osapuolet antavat tai pitävät voimassa kattavan kilpailulainsäädännön, jolla puututaan tehokkaasti 278 artiklan 2 kohdan a–c alakohdassa tarkoitettuihin kilpailunvastaisiin menettelytapoihin. Osapuolet perustavat

⁽¹⁾ Selvyyden vuoksi todetaan, että tätä ei kohtaa ei ole tulkittava niin, että se rajoittaisi sellaisen analyysin kattavuutta, jonka kohteena on yritysten sopimusten soveltaminen, yritysten yhteenliittymien päätökset ja yritysten väliset yhdenmukaistetut menettelytavat osapuolten kansallisen kilpailulainsäädännön mukaisesti.

tai pitävät toiminnassa kilpailuviranomaisen, jonka tehtäväksi on annettu kilpailulainsäädännön avoin ja tehokas täytäntöönpano ja jolla on siihen asianmukaiset välineet.

2. Jos tämän sopimuksen voimaantullessa jompikumpi osapuoli ei ole vielä antanut 277 artiklan 1 kohdan a tai b alakohdassa tarkoitettua kilpailulainsäädäntöä eikä nimittänyt 277 artiklan 2 kohdan a tai b alakohdassa tarkoitettua kilpailuviranomaista, sen on tehtävä niin seitsemän vuoden kuluessa. Kun tämä siirtymäkausi on päättynyt, tässä osastossa tarkoitetuilla ilmaisuilla "kilpailulainsäädäntö" ja "kilpailuviranomainen" tarkoitetaan ainoastaan sitä lainsäädäntöä ja sitä kilpailuviranomaista, jotka on määritelty 277 artiklan 1 kohdan a alakohdassa, 277 artiklan 1 kohdan b alakohdassa, 277 artiklan 2 kohdan a alakohdassa ja 277 artiklan 2 kohdan b alakohdassa.

3. Jos tämän sopimuksen voimaantullessa jokin Keski-Amerikka-osapuolen tasavalta ei ole vielä antanut 277 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettua kilpailulainsäädäntöä eikä nimittänyt 277 artiklan 2 kohdan c alakohdassa tarkoitettua kilpailuviranomaista, sen on tehtävä niin kolmen vuoden kuluessa.

4. Tämän osaston määräykset eivät vaikuta toimivaltaan, jonka osapuolet ovat antaneet alueellisille ja kansallisille viranomaisilleen pannakseen kilpailulainsäädäntönsä tehokkaasti ja johdonmukaisesti täytäntöön.

280 artikla

Julkiset yritykset ja yritykset, joille on myönnetty erityis- tai yksinoikeuksia, myös nimetyt monopolit

1. Mitkään tämän osaston määräykset eivät estä jotain Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltaa tai Euroopan unionin jäsenvaltiota perustamasta tai ylläpitämästä julkisia yrityksiä, yrityksiä, joille on myönnetty erikois- tai yksinoikeuksia, tai monopoleja kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti.

2. Edellä 1 kohdassa mainittuihin yrityksiin sovelletaan kilpailulainsäädäntöä sikäli kuin sen soveltaminen ei oikeudellisesti tai tosiasiallisesti estä yrityksiä suorittamasta niille jonkin Keski-Amerikka-osapuolen tasavallan

tai jonkin EU-osapuolen jäsenvaltion määrittämiä erityistehtäviä.

3. Osapuolet varmistavat, että tämän sopimuksen voimaantulopäivästä kyseiset yritykset eivät harjoita syrjintää ⁽¹⁾ tavaroiden tai palvelujen oston tai myynnin edellytyksissä jommankumman osapuolen luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden välillä taikka jommankumman osapuolen alueelta peräisin olevien tavaroiden välillä.

4. Tämän osaston määräykset eivät vaikuta tämän sopimuksen IV osan V osaston (Julki-set hankinnat) mukaisiin osapuolten oikeuksiin ja velvoitteisiin.

281 artikla

Muiden kuin luottamuksellisten tietojen vaihtaminen ja täytäntöönpanoyhteistyö

1. Kilpailulainsäädäntönsä soveltamista tehostaakseen kilpailuviranomaiset voivat vaihtaa keskenään muita kuin luottamuksellisia tietoja.

2. Yhden osapuolen kilpailuviranomainen voi pyytää toisen osapuolen kilpailuviranomaisen yhteistyötä täytäntöönpanotoimissa. Yhteistyö ei estä osapuolia tekemästä yksipuolisia päätöksiä.

3. Kumpikaan osapuoli ei ole velvollinen toimittamaan tietoja toiselle osapuolelle. Osapuoli voi jättää toimittamatta tiedot, jos niiden toimittaminen on kiellettyä sen lainsäädännössä tai jos tietojen toimittaminen ei ole sen etujen mukaista. Osapuoli voi vaatia, että tämän artiklan nojalla annettuja tietoja käytetään sen täsmentämien ehtojen mukaisesti.

282 artikla

Yhteistyö ja tekninen apu

Osapuolet sopivat, että on niiden yhteisen edun mukaista edistää kilpailupolitiikkaan ja lainsäädännön täytäntöönpanoon liittyviä teknisen avun aloitteita. Tätä yhteistyötä käsitellään tämän sopimuksen III osan VI osas-

ton (Talouden ja kaupan kehitys) 52 artiklassa.

283 artikla

Riitojen ratkaiseminen

Osapuolet eivät voi turvautua tämän sopimuksen IV osan X osaston (Riitojen ratkaiseminen) mukaisiin riitojenratkaisumenettelyihin tähän osastoon liittyvissä kysymyksissä.

VIII OSASTO

KAUPPA JA KESTÄVÄ KEHITYS

284 artikla

Taustaa ja tavoitteet

1. Osapuolet palauttavat mieliin ympäristöä ja kehitystä koskevan Agenda 21:n vuodelta 1992, kestävää kehitystä koskevan Johannesburgin täytäntöönpanosuunnitelman vuodelta 2002 ja Yhdistyneiden kansakuntien talous- ja sosiaalineuvoston vuonna 2006 antaman täystyöllisyyttä ja ihmisarvoista työtä koskevan julistuksen. Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa edistää kansainvälisen kaupan kehitystä siten, että sillä edistetään kestävä kehityksen tavoitteen saavuttamista, ja varmistaa, että tavoite sisältyy ja näkyy niiden kauppasuhteissa. Tässä tarkoituksessa osapuolet tunnustavat maidensa väestön ja tulevien sukupolvien taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristöön liittyvien parhaiden etujen tärkeyden.

2. Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa saavuttaa kestävä kehitys, jonka pilarit – taloudellinen ja sosiaalinen kehitys sekä ympäristönsuojelu – ovat toisistaan riippuvaisia ja toisiaan vahvistavia. Osapuolet korostavat kauppiaan liittyvien sosiaalisten ja ympäristökysymysten huomioon ottamisen hyötyä osana kaupan ja kestävä kehityksen globaalia lähestymistapaa.

3. Osapuolet sopivat, että tämä osasto heijastaa yhteisiin arvoihin ja etuihin perustuvaa yhteistyöhakuista lähestymistapaa, ottaen huomioon niiden kehitystasojen väliset erot

⁽¹⁾ Syrjinnällä tarkoitetaan toimenpidettä, joka ei ole tämän sopimuksen asianomaisissa määräyksissä tarkoitettua kansallisen kohtelun mukainen.

ja nykyisten ja tulevien tarpeiden ja tavoitteiden kunnioittamisen.

4. Osapuolet eivät voi turvautua tämän sopimuksen IV osan X osaston (Riitojen ratkaiseminen) mukaisiin riitojenratkaisumenettelyihin ja IV osan XI osaston (Muita kuin tariffitoimenpiteitä koskeva sovittelujärjestelmä) mukaiseen muita kuin tariffitoimenpiteitä koskevaan sovittelujärjestelmään tähän osastoon liittyvissä kysymyksissä.

285 artikla

Oikeus sääntelyyn ja suojan tasot

1. Osapuolet vahvistavat noudattavansa perustuslakejaan ⁽¹⁾ ja niiden mukaisia sääntelyoikeuksiaan asettaakseen omat kestävän kehityksen painopisteet, vahvistaakseen omat kansalliset ympäristönsuojelun ja sosiaalisen suojan tasonsa ja antaakseen tai muuttaakseen vastaavasti asiaa koskevia lakejaan ja toimintalinjojaan.

2. Kukin osapuoli pyrkii varmistamaan, että sen laeissa säädetään – ja toimintalinjoissa kannustetaan samansuuntaisesti – sellaisesta korkeasta ympäristönsuojelun ja työsuojelun tasosta, joka on asianmukainen sen sosiaalisten, ympäristöllisten ja taloudellisten olosuhteiden kannalta ja johdonmukainen niiden 286 ja 287 artiklassa tarkoitettujen kansainvälisesti hyväksyttyjen normien ja sopimusten kanssa, joiden osapuoli se on, ja pyrkii parantamaan kyseisiä lakeja ja toimintalinjoja, edellyttäen, että niitä ei sovelleta tavalla, joka johtaisi mielivaltaiseen tai perusteettomaan syrjintään osapuolten välillä tai kansainvälisen kaupan peiteltyyn rajoittamiseen.

286 artikla

Monenväliset työelämää koskevat normit ja sopimukset

1. Muistuttaen mieliin Yhdistyneiden kansakuntien talous- ja sosiaalineuvoston vuon-

⁽¹⁾ EU-osapuolen osalta tällä tarkoitetaan Euroopan unionin jäsenvaltioiden perustuslakeja, Euroopan unionista tehtyä sopimusta, Euroopan unionin toiminnasta tehtyä sopimusta ja Euroopan unionin perusoikeuskirjaa.

na 2006 antaman täystyöllisyyttä ja ihmisarvoista työtä koskevan julistuksen osapuolet tunnustavat, että täystyöllisyys ja ihmisarvoinen työ kaikille, mihin kuuluu sosiaaliturva, työelämän peruseriaatteet ja -oikeudet ja sosiaalinen vuoropuhelu, ovat kestävän kehityksen tärkeimpiä osatekijöitä kaikissa maissa ja sen vuoksi kansainvälisen yhteistyön ensisijainen tavoite. Tässä yhteydessä osapuolet vahvistavat halunsa edistää makrotalouden politiikkojen kehitystä tavalla, joka tukee täyttä ja tuottavaa työllisyyttä ja kelpollisia työoloja kaikille, miehet, naiset ja nuoret mukaan luettuina, noudattaen työelämän peruseriaatteita ja -oikeuksia tasavertaisissa, tasavertaisissa, turvallisissa ja ihmisarvoisissa olosuhteissa.

Osapuolet vahvistavat ILO:n jäseninä niille kuuluvien velvoitteiden mukaisesti sitoumuksensa noudattaa, edistää ja toteuttaa vilpittömässä mielessä ja ILO:n peruskirjan mukaisesti periaatteita, jotka koskevat seuraavia ILO:n keskeisten yleissopimusten kohteena olevia perusoikeuksia:

- a) järjestäytymisoikeus ja kollektiivisen neuvottelu-oikeuden tehokas tunnustaminen;
- b) pakkotyön tai muun pakollisen työn kaikkien muotojen poistaminen;
- c) lapsityövoiman tosiasiallinen poistaminen; ja
- d) työmarkkinoilla ja ammatin harjoittamisen yhteydessä tapahtuvan syrjinnän poistaminen.

2. Osapuolet vahvistavat sitoutuneensa panemaan tehokkaasti täytäntöön lainsäädännössään ja menettelytavoissaan työelämän peruseriaatteista ja -oikeuksista vuonna 1998 annettuun ILO:n julistukseen sisältyvät seuraavat ILO:n keskeiset yleissopimukset:

- a) yleissopimus nro 138, joka koskee työhön pääsemiseksi vaadittavaa vähimmäisikää;
- b) yleissopimus nro 182, joka koskee lapsityön pahimpien muotojen kieltämistä ja välitömiä toimia niiden poistamiseksi;
- c) yleissopimus nro 105, joka koskee pakkotyön poistamista;
- d) yleissopimus nro 29, joka koskee pakollista työtä;
- e) yleissopimus nro 100, joka koskee samanarvoisesta työstä miehille ja naisille maksettavaa samaa palkkaa;

f) yleissopimus nro 111, joka koskee työmarkkinoilla ja ammatin harjoittamisen yhteydessä tapahtuvaa syrjintää;

g) yleissopimus nro 87, joka koskee ammatillista järjestäytymisvapautta ja ammatillisen järjestäytymisoikeuden suojelua; ja

h) yleissopimus nro 98, joka koskee järjestäytymisoikeuden ja kollektiivisen neuvottelu-oikeuden periaatteiden soveltamista.

3. Osapuolet vaihtavat tietoja tilanteestaan ja muutoksista, jotka koskevat ILO:n muiden yleissopimusten ratifiointia.

4. Osapuolet korostavat, että työelämän perusnormeihin ei pitäisi koskaan turvautua eikä niitä pitäisi käyttää protektionistisiin tarkoituksiin kaupankäynnissä ja että minkään osapuolen suhteellista etua ei pitäisi asettaa kyseenalaiseksi.

5. Osapuolet sitoutuvat käymään vuoropuhelua ja tekemään yhteistyötä asianmukaisella tavalla molemmille tärkeissä kauppaan liittyvissä työvoimakysymyksissä.

287 artikla

Monenväliset ympäristöä koskevat normit ja sopimukset

1. Osapuolet katsovat, että kansainvälinen ympäristöhallinto ja sopimukset ovat tärkeitä tekijöitä ratkaistaessa maailmanlaajuisia tai alueellisia ympäristöongelmia, ja korostavat tarvetta kaupan ja ympäristönäkökohtien keskinäiseen täydentävyyteen. Osapuolet sitoutuvat käymään vuoropuhelua ja tekemään yhteistyötä asianmukaisella tavalla molemmille tärkeissä kauppaan liittyvissä ympäristökysymyksissä.

2. Osapuolet vahvistavat uudelleen sitoumuksensa panna tehokkaasti täytäntöön lainsäädännöissään ja käytännöissään monenväliset ympäristösopimukset, joiden osapuolina ne ovat, mukaan lukien seuraavat:

a) Montrealin pöytäkirja otsonikerrosta heikentävistä aineista;

b) vaarallisten jätteiden maan rajan ylittävien siirtojen ja käsittelyn valvontaa koskeva Baselin yleissopimus;

c) pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskeva Tukholman yleissopimus;

d) uhanalaisten villieläin- ja kasvilajien kansainvälistä kauppaa koskeva yleissopimus, jäljempänä 'CITES';

e) biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus;

f) biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen Cartagenaan bioturvallisuus-pöytäkirja; ja

g) ilmastonmuutosta koskevan Yhdistyneiden kansakuntien puitesopimuksen Kioton pöytäkirja⁽¹⁾.

3. Osapuolet sitoutuvat varmistamaan, että ne ovat ratifioineet tämän sopimuksen voimaantulopäivään mennessä Gaboronessa Botswanassa 30 päivänä huhtikuuta 1983 tehdyn CITES:n XXI artiklan muutoksen.

4. Osapuolet sitoutuvat myös ratifioimaan ja panemaan täytäntöön, siinä määrin kuin ne eivät ole jo niin tehneet, tämän sopimuksen voimaantulopäivään mennessä Rotterdamin yleissopimuksen kansainvälisen kaupan kohteina olevia tiettyjä vaarallisia kemikaaleja ja torjunta-aineita koskevan ilmoitetun ennakkosuostumuksen menettelystä.

5. Tämän sopimuksen ei ole katsottava estävän osapuolta ottamasta käyttöön tai soveltamasta tässä artikkelissa tarkoitettujen sopimusten täytäntöönpanon edellyttämiä toimenpiteitä, edellyttäen, että toimenpiteitä ei sovelleta tavalla, joka johtaisi mielivaltaiseen tai perusteettomaan syrjintään sellaisten maiden välillä, joissa vallitsevat samankaltaiset olosuhteet, tai kansainvälisen kaupan peiteltyyn rajoittamiseen.

288 artikla

Kestävää kehitystä suosiva kauppa

1. Osapuolet vahvistavat uudelleen, että kaupan olisi tuettava kestävää kehitystä sen kaikista näkökulmista. Tässä yhteydessä ne tunnustavat kansainvälisen yhteistyön arvon kestävää kehitystä suosivien kauppajärjestelmien ja -käytäntöjen kehittämiseen liittyvien toimien tukemiseksi, ja ne sopivat tekevänsä yhteistyötä 288, 289 ja 290 artiklan

⁽¹⁾ Selvyyden vuoksi todetaan, että 287 artiklan 2 kohdassa tarkoitettut ympäristöä koskevat monenväliset sopimukset sisältävät osapuolten ratifioimat pöytäkirjat, muutokset, liitteet ja mukautukset.

puitteissa tarkoituksenaan kehittää soveltuvin osin yhteistyötä koskevia lähestymistapoja.

2. Osapuolet pyrkivät

a) tarkastelemaan tilanteita, joissa kaupan esteiden poistaminen tai vähentäminen hyödyttäisi kauppaa ja kestävää kehitystä, ottaen erityisesti huomioon ympäristönsuojelua koskevien toimenpiteiden ja markkinoille pääsyn välisen vuorovaikutuksen;

b) helpottamaan ja edistämään ympäristöteknologioihin ja –palveluihin sekä uusiutuviin energialähteisiin ja energiatehokkaisiin tuotteisiin ja palveluihin liittyvää kauppaa ja ulkomaisia suoria sijoituksia, mukaan lukien tullien ulkopuolisten kaupanesteiden käsitteleminen;

c) helpottamaan ja edistämään sellaisten tuotteiden kauppaa, jotka vastaavat kestävyysvaatimuksia, mukaan lukien tuotteet, jotka kuuluvat esimerkiksi reilun ja eettisen kaupan järjestelmien, ympäristömerkintöjen tai luonnonmukaisen tuotannon piiriin, mukaan lukien järjestelmät, joissa yrityksiltä edellytetään yhteiskunnallista vastuuta ja vastuuvellollisuutta; ja

d) helpottamaan ja edistämään sellaisten menettelytapojen ja ohjelmien kehittämistä, joiden tarkoituksena on saada aikaan asianmukaista taloudellista tuottoa ympäristön säilyttämisestä ja kestävästä käytöstä, kuten ekoturismi.

289 artikla

Metsätuotteiden kauppa

Metsävarojen kestävä hallinnoinnin edistämiseksi osapuolet sitoutuvat työskentelemään yhdessä parantaakseen metsälainsäädännön täytäntöönpanoa ja metsähallintoa sekä edistämään laillisten ja kestävällä tavalla korjattujen metsätuotteiden kauppaa muun muassa seuraavasti: CITES-sopimuksen tehokas soveltaminen uhanalaisiin puulajeihin; kestävällä tavalla korjattujen metsätuotteiden sertifiointijärjestelmät; alueelliset tai kahdenväliset FLEGT-kumppanuussopimukset (metsälainsäädännön noudattaminen, metsähallinto ja puukauppa).

290 artikla

Kalatuotteiden kauppa

1. Osapuolet tunnustavat kestävä kalastuksen edistämisen tarpeen, jotta voidaan kehittää kalakantojen säilyttämistä ja kalavarojen kestävä kauppaa.

2. Tätä tarkoitusta varten osapuolet sitoutuvat

a) noudattamaan periaatteita, jotka sisältyvät hajallaan olevien kalakantojen ja laajasti vaeltavien kalakantojen säilyttämistä ja hoitoa koskevien 10 päivänä joulukuuta 1982 tehdyn Yhdistyneiden kansakuntien merioikeusyleissopimuksen määräysten täytäntöönpanosta tehtyyn sopimukseen, ja panemaan ne täytäntöön siltä osin kuin ne liittyvät seuraaviin: hajallaan olevien kalakantojen ja laajasti vaeltavien kalakantojen kestävä käyttö, säilyttäminen ja hoito; valtioiden välinen kansainvälinen yhteistyö; tieteellisen neuvonnan ja tutkimuksen tukeminen; tehokkaiden seuranta-, valvonta- ja tutkimustoimenpiteiden täytäntöönpano; ja lippu- ja satamavaltioiden velvollisuudet, mukaan lukien määräysten noudattaminen ja täytäntöönpano;

b) tekemään yhteistyötä asianmukaisten alueellisten kalastusjärjestöjen kanssa ja niiden puitteissa estääkseen laittoman, ilmoittamattoman ja sääntelemättömän kalastuksen, mukaan lukien valvonta- ja tarkastusjärjestelmien edellyttämien tehokkaiden välineiden käyttöönotto sen varmistamiseksi, että suojelutoimenpiteitä noudatetaan täysimääräisesti;

c) vaihtamaan tieteellisiä ja ei-luottamuksellisia kauppatietoja, vaihtamaan kestävä kalastukseen liittyviä kokemuksia ja parhaita käytäntöjä ja yleensä edistämään kestävä kalastusta.

3. Osapuolet sopivat ottavansa käyttöön, siinä määrin kuin ne eivät ole jo niin tehneet, laittoman, ilmoittamattoman ja sääntelemättömän kalastuksen ehkäisemiseksi, estämiseksi ja lopettamiseksi toteutettavia satamavaltion toimenpiteitä koskevan Yhdistyneiden kansakuntien elintarvike- ja maatalousjärjestön sopimuksen mukaiset satamavaltioiden toimenpiteet pannakseen täytäntöön valvonta- ja tarkastusjärjestelmät sekä kan-

nusteet ja velvoitteet kalavarojen ja rannikkoympäristöjen hoitamiseksi asianmukaisesti ja kestävästi pitkällä aikavälillä.

291 artikla

Suojelun tasojen säilyttäminen

1. Osapuolet tunnustavat, että ei ole asianmukaista edistää kauppaa tai sijoituksia alentamalla kansallisen ympäristö- ja työlaainsäädännön mukaista suojaa.

2. Osapuoli ei saa jättää soveltamatta työ- tai ympäristölainsäädäntöään tai poiketa siitä tai tarjoutua jättämään sitä soveltamatta tai tarjoutua poikkeamaan siitä tavalla, joka vaikuttaa kauppaan tai edistää sijoituksen tai sijoittajan sijoittautumista, hankintaa, laajentumista tai säilyttämistä alueellaan.

3. Osapuoli ei saa lyödä laimin työ- ja ympäristölainsäädäntönsä tehokasta täytäntöönpanoa tavalla, joka vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan tai sijoituksiin.

4. Tämän osaston määräysten ei ole tulkittava valtuuttavan osapuolen viranomaiset toteuttamaan lainsäädännön täytäntöönpanotoimenpiteitä toisen osapuolen alueella.

292 artikla

Tieteellinen tieto

Osapuolet tunnustavat, että valmisteltaessa ja pantaessa täytäntöön ympäristön tai työterveyden ja -turvallisuuden suojeluun tärkeitä toimenpiteitä on tärkeää ottaa huomioon tieteellinen ja tekninen tieto sekä soveltuvat kansainväliset standardit, suuntaviivat tai suositukset, ja ne toteavat, että jos on olemassa vakavien tai peruuttamattomien vahinkojen vaara, turvaamistoimenpiteiden käyttöönottoa ei ole lykättävä ehdottoman tieteellisen varmuuden puutteen vuoksi.

293 artikla

Kestävän kehityksen uudelleenarviointi

Osapuolet sitoutuvat tarkistamaan, seuramaan ja arvioimaan yhdessä tämän sopimuksen IV osan, mukaan lukien 302 artiklassa

tarkoitettut yhteistyötoiminnot, vaikutusta kestäväan kehitykseen.

294 artikla

Institutionaalinen seurantajärjestelmä

1. Kukin osapuoli nimeää hallinnostaan yksikön, joka toimii yhteyspisteenä kauppaan liittyvien kestäväan kehityksen kysymysten täytäntöönpanoa varten. Tämän sopimuksen voimaantullessa osapuolet toimittavat assosiaatiokomitealle yhteyspisteiden täydelliset yhteystiedot.

2. Osapuolet perustavat kauppaa ja kestäväan kehitystä käsittelevän lautakunnan⁽¹⁾, johon kuuluu korkean tason viranomaisia kummankin osapuolen hallinnoista. Ennen lautakunnan kutakin kokousta osapuolet ilmoittavat toisilleen edustajiensa nimet ja yhteystiedot.

3. Kauppaa ja kestäväan kehitystä käsittelevä lautakunta kokoontuu vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulopäivästä ja sen jälkeen tarvittaessa valvomaan tämän osaston täytäntöönpanoa, myös tämän sopimuksen III osan VI osastossa (Talouden ja kaupan kehitys) tarkoitettujen yhteistyötöiden toteuttamista. Osapuolet antavat lautakunnan päätökset ja suositukset yhteisestä sopimuksesta ja ne julkaistaan, ellei lautakunta päättää toisin.

4. Kukin osapuoli kutsuu koolle uusia tai konsultoi olemassa olevia kauppaa ja kestäväan kehitystä käsitteleviä neuvoa-antavia ryhmiä⁽²⁾. Neuvoa-antavien ryhmien tehtävänä on esittää kauppaan liittyviä kestäväan kehityksen kysymyksiä koskevia näkemyksiä ja suosituksia ja antaa osapuolille neuvoja siitä, kuinka parhaiten saavutetaan tämän osaston tavoitteet.

⁽¹⁾ Kauppaa ja kestäväan kehitystä käsittelevä lautakunta raportoi toiminnastaan assosiaatiokomitealle.

⁽²⁾ Käyttäessään oikeuttaan hyödyntää olemassa olevia neuvoa-antavia ryhmiä tämän osaston määräysten täytäntöönpanemiseksi osapuolet tarjoavat olemassa oleville yksiköille mahdollisuuden lujittaa ja kehittää toimintojaan tämän osaston mukaisten uusien näkökantojen ja työalojen mukaisesti. Osapuolet voivat tässä tarkoituksessa käyttää olemassa olevia kansallisia neuvoa-antavia ryhmiä.

5. Osapuolten neuvoa-antavat ryhmät koostuvat riippumattomista ja edustavista järjestöistä, joissa talous-, sosiaali- ja ympäristöalan sidosryhmät ovat tasapainoisesti edustettuina, mukaan luettuina työnantaja- ja työntekijäjärjestöt, liike-elämän järjestöt, kansalaisjärjestöt ja paikalliset julkiset viranomaiset.

295 artikla

Kansalaisyhteiskunnan keskustelufoorumi

1. Osapuolet järjestävät alueidenvälisen kansalaisyhteiskunnan keskustelufoorumin, jossa ympäristö-, talous- ja sosiaalialan sidosryhmät ovat tasapainoisesti edustettuina, ja helpottavat sen toimintaa avoimen vuoropuhelun käymiseksi. Kansalaisyhteiskunnan keskustelufoorumeissa käydään vuoropuhelua osapuolten kauppasuhteisiin liittyvistä kestävästä kehityksen kysymyksistä sekä siitä, kuinka yhteistyöllä voidaan edistää tämän osaston tavoitteiden saavuttamista. Kansalaisyhteiskunnan keskustelufoorumi kokoontuu kerran vuodessa, jolleivät osapuolet toisin sovi ⁽¹⁾.

2. Elleivät osapuolet toisin sovi, kuhunkin lautakunnan kokoukseen sisältyy osuus, jossa sen jäsenet raportoivat tämän osaston määräysten täytäntöönpanosta kansalaisyhteiskunnan keskustelufoorumille. Vastaavasti kansalaisyhteiskunnan keskustelufoorumi voi esittää näkemyksensä ja mielipiteensä edistääkseen vuoropuhelua siitä, kuinka parhaiten saavutetaan tämän osaston tavoitteet.

296 artikla

Hallitusten väliset neuvottelut

1. Osapuoli voi pyytää neuvotteluja toisen osapuolen kanssa mistä tahansa yhteistä etua koskevasta tämän osaston mukaisesta kysymyksestä toimittamalla kirjallisen pyynnön toisen osapuolen yhteyspisteeseen. Jotta pyynnön vastaanottava osapuoli voi vastata,

⁽¹⁾ Selvyyden vuoksi todetaan, ettei kansalaisyhteiskunnan keskustelufoorumi käsittele poliittiseen päätöksentekoon ja muihin tyypillisiin valtionhallinnon tehtäviin liittyviä kysymyksiä.

pyynnön on sisällettävä tiedot, jotka ovat tarpeeksi yksityiskohtaiset asian esittämiseksi selvästi ja asiallisesti, ja siinä on tarkennettava käsiteltävä ongelma ja esitettävä lyhyt tiivistelmä tämän osaston soveltamisalaan kuuluvista väitteistä. Neuvottelut aloitetaan viipymättä sen jälkeen kun osapuoli on toimitanut neuvottelupyynnön.

2. Neuvottelun osapuolet pyrkivät kaikin tavoin pääsemään asiassa molempia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun, ottaen huomioon osapuolten vaihtamat tiedot ja yhteistyömahdollisuudet asiassa. Neuvottelujen aikana on kiinnitettävä erityistä huomiota kehitysmasojen erityisongelmiin sekä etuihin. Neuvottelun osapuolet ottavat huomioon ILO:n tai sellaisten asianmukaisten monenvälisten ympäristöjärjestöjen tai -laitosten toiminnot, joiden osapuolia ne ovat. Neuvottelun osapuolet voivat yhteisestä sopimuksesta pyytää tarvittaessa neuvoja tai apua kyseisiltä organisaatioilta tai laitoksilta tai muilta henkilöiltä tai laitoksilta, jotka niiden mielestä soveltuvat tutkimaan kyseistä asiaa.

3. Jos 90 päivää neuvottelupyynnön jälkeen neuvottelun osapuoli katsoo, että asiasta on keskusteltava edelleen ja elleivät neuvottelun osapuolet toisin sovi, asia siirretään kauppaa ja kestävästä kehitystä käsittelevälle lautakunnalle toimittamalla kirjallinen pyyntö toisten osapuolten yhteyspisteisiin. Kauppaa ja kestävästä kehitystä käsittelevän lautakunnan on kokoonnuttava viipymättä molempia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun pääsemiseksi. Kauppaa ja kestävästä kehitystä käsittelevä lautakunta voi tarvittaessa pyytää asiantuntija-apua asian tarkastelemisen helpottamiseksi.

4. Neuvottelun osapuolten mahdollinen ratkaisu asiassa julkaistaan, ellei kauppaa ja kestävästä kehitystä käsittelevä lautakunta toisin päättä.

297 artikla

Asiantuntijapaneeli

1. Jos neuvottelun osapuolet eivät toisin sovi, neuvottelun osapuoli voi 60 päivän kuluessa siitä, kun asia siirrettiin kauppaa ja kestävästä kehitystä käsittelevälle lautakunnalle, tai jos asiaa ei ole siirretty lautakunnalle,

90 päivän kuluttua neuvottelupyynnön toimitamisen jälkeen 296 artiklan 1 ja 3 kohdan mukaisesti, pyytää, että asiantuntijapaneeli kokoontuu tarkastelemaan asiaa, jota ei ole tyydyttävästi käsitelty valtioiden välisissä neuvotteluissa. Menettelyn osapuolet voivat esittää selvityksiä asiantuntijapaneelille.

2. Tämän sopimuksen tullessa voimaan osapuolet toimittavat assosiaatiokomitealle assosiaationeuvoston hyväksyttäväksi sen ensimmäisessä kokouksessa luettelon 17 henkilöstä, joista vähintään viiden on oltava sellaisia, jotka eivät ole minkään osapuolen kansalaisia ja joilla on asiantuntemusta ympäristölainsäädännön, kansainvälisen kaupan tai kansainvälisistä sopimuksista johtuvien riitojen ratkaisemisen alalla, ja luettelon 17 henkilöstä, joista vähintään viiden on oltava sellaisia, jotka eivät ole minkään osapuolen kansalaisia ja joilla on asiantuntemusta työlaainsäädännön, kansainvälisen kaupan tai kansainvälisistä sopimuksista aiheutuvien riitojen ratkaisemisen alalla. Asiantuntijat, jotka eivät ole minkään osapuolen kansalaisia, voivat toimia asiantuntijapaneelin puheenjohtajina. Asiantuntijat i) ovat riippumattomia eikä heillä saa olla sidoksia kumpaankaan osapuoleen tai neuvoa-antavassa ryhmässä tai ryhmässä edustettuihin organisaatioihin, eivätkä he saa ottaa näiltä ohjeita; ii) lisäksi asiantuntijat valitaan puolueettomuuden, luotettavuuden ja arvostelukyvyn perusteella.

3. Osapuolet sopivat niiden asiantuntijoiden korvaamisesta, jotka eivät enää voi toimia paneelissa, ja ne voivat muuten sopia muuttavansa luetteloa kun ne katsovat sen tarpeelliseksi.

298 artikla

Asiantuntijapaneelin kokoonpano

1. Asiantuntijapaneeliin kuuluu kolme asiantuntijaa.

2. Puheenjohtaja ei saa olla minkään osapuolen kansalainen.

3. Kukin menettelyn osapuoli valitsee asiantuntijalistalta yhden asiantuntijan 30 päivän kuluessa asiantuntijapaneelin perustamista koskevan pyynnön vastaanottamisesta.

Jos osapuoli ei valitse asiantuntijaansa kyseisessä määräajassa, toinen menettelyn osapuoli valitsee listalta asiantuntijan, joka on sen osapuolen kansalainen, joka on jättänyt valitsematta asiantuntijan. Kyseiset kaksi valittua asiantuntijaa valitsevat puheenjohtajan sopimuksella tai arvalla niistä asiantuntijoista, jotka eivät ole minkään osapuolen kansalaisia.

4. Henkilöt eivät voi toimia asiantuntijoina asioissa, joissa heillä tai organisaatiolla, johon he ovat kytköksissä, on suora tai välillinen eturistiriita. Tultuaan valituksi asiantuntijaksi tietyssä asiassa kunkin asiantuntijan odotetaan ilmoittavan olemassa olevan tai kehittyvän edun, suhteen tai asian, jonka asiantuntijan voi kohtuudella odottaa tietävän ja joka todennäköisesti vaikuttaa asiantuntijan riippumattomuuteen tai puolueettomuuteen tai johtaa niitä koskeviin perusteluihin epäilyihin.

5. Jos jompikumpi menettelyn osapuoli katsoo, että asiantuntija rikkoo tämän artiklan 4 kohdassa vahvistettuja vaatimuksia, menettelyn osapuolet neuvottelevat asiasta ja jos he pääsevät siitä yhteisymmärrykseen, asiantuntija erotetaan ja uusi asiantuntija valitaan niiden tämän artiklan 3 kohdassa vahvistettujen menettelyiden mukaisesti, joita sovellettiin erotettua asiantuntijaa valittaessa.

6. Elleivät menettelyn osapuolet toisin sovi 301 artiklan 2 kohdan mukaisesti, asiantuntijapaneeli perustetaan viimeistään 60 päivän kuluttua osapuolen pyynnöstä.

299 artikla

Työjärjestys

1. Asiantuntijapaneeli laatii aikataulun, jolla varmistetaan, että menettelyn osapuolilla on mahdollisuus toimittaa kirjallisia lausuntoja ja asianmukaisia tietoja.

2. Asiantuntijapaneeli ja osapuolet varmistavat luottamuksellisten tietojen suojan tämän sopimuksen IV osan X osaston (Riitojen ratkaiseminen) periaatteiden mukaisesti.

3. Asiantuntijapaneelin tehtävänä on "tutkia, onko osapuoli jättänyt täyttämättä tämän osaston 286 artiklan 2 kohdassa, 287 artiklan 2, 3 ja 4 kohdassa ja 291 artiklassa vahvistettuja velvoitteita, ja tehdä ei-sitovia suosituk-

sia asian ratkaisemiseksi. Lainsäädännön täytäntöönpanoon liittyvissä asioissa asiantuntijapaneelin tehtävänä on määrittää, onko osapuoli jättänyt jatkuvasti tai toistuvasti täytäntöönpanematta velvoitteensa."

300 artikla

Alustava kertomus

1. Asiantuntijapaneeli käyttää menettelyn osapuolten esittämiä lausuntoja ja väitteitä kertomuksensa perustana. Menettelyn aikana osapuolilla on mahdollisuus kommentoida asiakirjoja tai tietoja, jotka paneelin mielestä saattavat olla merkityksellisiä sen työn kannalta.

2. Asiantuntijapaneeli esittää menettelyn osapuolille alustavan kertomuksen suositukseen 120 päivän kuluessa paneelin perustamispäivästä. Kun paneeli katsoo, että se ei voi antaa kertomustaan 120 päivän kuluessa, sen on ilmoitettava menettelyn osapuolille kirjallisesti viivästymisen syyt sekä annettava arvio siitä, minkä ajan kuluessa se voi toimittaa kertomuksensa.

3. Paneelin suosituksissa otetaan huomioon osapuolten erityinen sosiaalis-taloudellinen tilanne.

4. Menettelyn osapuolet voivat esittää alustavasta kertomuksesta kirjallisia kommentteja paneelille 30 päivän kuluessa kertomuksen esittämisestä.

5. Mahdolliset kirjalliset huomautukset saatuaan paneeli voi omasta aloitteestaan tai menettelyn jommankumman osapuolen pyynnöstä

a) pyytää tarvittaessa menettelyn osapuolten näkemyksiä kirjallisista huomautuksista;

b) tarkastella uudelleen kertomustaan; tai

c) tehdä tarpeellisia pitämiään lisäselvityksiä.

Paneelin loppukertomuksessa tarkastellaan osapuolten kirjallisiin huomautuksiin sisältyneitä väitteitä.

301 artikla

Loppukertomus

1. Paneeli esittää menettelyn osapuolille ja kauppaa ja kestävästä kehitystä käsittelevälle

lautakunnalle loppukertomuksen viimeistään 180 päivän kuluttua paneelin perustamispäivästä. Osapuolet julkaisevat loppukertomuksen 15 päivän kuluessa sen esittämisestä.

2. Menettelyn osapuolet voivat yhteisestä sopimuksesta pidentää 1 kohdassa sekä 298 artiklan 6 kohdassa ja 300 artiklan 4 kohdassa vahvistettuja määräaikoja.

3. Menettelyn osapuolet, jotka ottavat huomioon asiantuntijapaneelin kertomuksen ja suositukset, pyrkivät keskustelemaan täytäntöönpantavista asianmukaisista toimenpiteistä, joihin sisältyy tarvittaessa kyseisten toimenpiteiden täytäntöönpanoa tukeva yhteistyö. Osapuoli, jolle suositukset osoitetaan, ilmoittaa kauppaa ja kestävästä kehitystä käsittelevälle lautakunnalle aiheistaan asiantuntijapaneelin kertomuksen ja suositusten suhteen, ja esittää tarvittaessa toimintasuunnitelman. Kauppaa ja kestävästä kehitystä käsittelevä lautakunta valvoo kyseisen osapuolen määrittämien toimenpiteiden täytäntöönpanoa.

302 artikla

Kauppaan ja kestävästä kehityksestä liittyvä yhteistyö ja tekninen apu

Tämän osaston soveltamisalaan liittyvistä yhteistyötoimenpiteistä ja teknisen avun toimenpiteistä määrätään tämän sopimuksen III osan VI osastossa (Talouden ja kaupan kehitys).

IX OSASTO

ALUEELLINEN TALOUDELLINEN YHDENTYMINEN

303 artikla

Yleiset määräykset

1. Osapuolet korostavat alueidenvälisen ulottuvuuden tärkeyttä ja tunnustavat alueellisen taloudellisen yhdentymisen merkityksen tämän sopimuksen yhteydessä. Tämän mukaisesti ne vahvistavat haluavansa lujittaa ja syventää alueellisia taloudellisia yhdentymisprosesseja sovellettavien kehysten puitteissa.

2. Osapuolet tunnustavat, että alueellinen taloudellinen yhdentyminen tullimenettelyjen, teknisten määräysten ja terveys- ja kasvinsuojelutoimien alalla on keskeistä tavaroiden vapaalle liikkumiselle Keski-Amerikassa ja EU-osapuolen alueella.

3. Näin ollen ottaen huomioon osapuolten alueellisten taloudellisten yhdentymisprosessien kehityserot osapuolet sopivat seuraavista määräyksistä.

304 artikla

Tullimenettelyt

1. Viimeistään kahden vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta sen Keski-Amerikka-osapuolen tasavallan tulliviranomaiset, jonka alueelle tavarat ensin tulevat, myöntävät hyvityksen tullista, joka maksetaan viettäessä kyseiset tavarat toiseen Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltaan. Tavaroihin sovelletaan tuonnin kohteena olevan Keski-Amerikka-osapuolen tulleeja.

2. Osapuolet pyrkivät ottamaan käyttöön mekanismin, jonka avulla varmistetaan, että Keski-Amerikasta tai Euroopan unionista tämän sopimuksen liitteen II (Käsitteen "alkuperä tuotteet" määrittely ja hallinnollisen yhteistyön menetelmät) mukaisesti peräisin olevista tavaroista, jotka tuodaan jomman kumman osapuolen alueelle ja joista on tehty tuontitulliselvitys, ei enää saa kantaa tulleeja tai vaikutukseltaan vastaavia maksuja eikä niihin enää saa soveltaa määrällisiä rajoituksia tai vaikutukseltaan vastaavia toimenpiteitä.

3. Osapuolet sopivat, että niiden tullilainsäädännössä ja -menettelyissä vahvistetaan, että EU-osapuoli ja Keski-Amerikka-osapuoli voivat käyttää yhtenäistä hallinnollista asiakirjaa tai sen sähköistä vastinetta vientiin ja tuontiin liittyvien tulliselvitysten tekemiseksi. Keski-Amerikka-osapuoli sitoutuu saavuttamaan tämän tavoitteen kolmen vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta.

4. Osapuolet varmistavat myös, että Keski-Amerikasta tai Euroopan unionista peräisin oleviin tavaroihin maahantuonnin yhteydessä sovellettavat tullilainsäädäntö ja -menettelyt sekä tulleeihin liittyvät vaatimukset yhdenmu-

kaistetaan alueellisella tasolla. Keski-Amerikka-osapuoli sitoutuu saavuttamaan tämän tavoitteen viimeistään viiden vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta.

305 artikla

Kaupan tekniset esteet

1. Teknisten määräysten ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiden osalta

a) osapuolet sopivat, että Euroopan unionin jäsenvaltiot varmistavat, että Keski-Amerikasta peräisin olevia tuotteita, jotka on laillisesti saatettu jonkin Euroopan unionin jäsenvaltion markkinoille, voidaan markkinoida myös muissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa sillä edellytyksellä, että tuote tarjoaa erilaisille oikeutetuille eduille vastaavan suojelun tason (vastavuoroisen tunnustamisen periaate);

b) tältä osin Euroopan unionin jäsenvaltiot hyväksyvät sillä edellytyksellä, että tuote tarjoaa erilaisille oikeutetuille eduille vastaavan suojelun tason, että tuote, joka on täyttänyt yhden Euroopan unionin jäsenvaltion edellyttämät vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyt, voidaan saattaa muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden markkinoille, eikä siihen sovelleta uutta vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyä.

2. Kun on olemassa yhdenmukaistetut alueelliset tuontivaatimukset, Euroopan unionista peräisin olevien tuotteiden on täytettävä alueelliset vaatimukset, jotta niitä voidaan markkinoida laillisesti siinä Keski-Amerikka-osapuolen tasavallassa, jonne ne ensimmäiseksi tuodaan. Jos tuote kuuluu yhdenmukaistetun lainsäädännön piiriin ja se on rekisteröitävä, tämän sopimuksen mukaisesti yhdessä Keski-Amerikka osapuolen tasavallassa tehty rekisteröinti on hyväksyttävä kaikissa muissa Keski-Amerikka-osapuolen tasavalloissa kun sisäiset menettelyt on suoritettu.

3. Kun rekisteröintiä vaaditaan, Keski-Amerikka-osapuolen tasavallat hyväksyvät, että tuotteet olisi rekisteröitävä tuoteryhmittäin.

4. Keski-Amerikka-osapuoli sopii vahvistavansa viiden vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta valmisteilla olevat

alueelliset tekniset määräykset ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyt, jotka on lueteltu tämän sopimuksen liitteessä XX (Luettelo Keski-Amerikan yhdenmukaistettavista teknisistä määräyksistä), ja jatkavansa teknisten määräysten ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen yhdenmukaistamista ja edistävänsä alueellisten standardien kehittämistä.

5. Niiden tuotteiden osalta, joita ei ole vielä yhdenmukaistettu Keski-Amerikka-osapuolen alueella ja jotka eivät kuulu liitteen XX piiriin, assosiaatiokomitea laatii työohjelman, jossa tarkastellaan mahdollisuutta sisällyttää tulevaisuudessa lisää tuotteita liitteen soveltamisalaan.

306 artikla

Terveys- ja kasvinsuojelutoimet

1. Tämän artiklan tavoitteena on

a) parantaa terveys- ja kasvinsuojelutoimien soveltamisalaan kuuluvien tavaroiden vapaan liikkuvuuden edellytyksiä Keski-Amerikassa ja EU-osapuolen alueella;

b) edistää terveys- ja kasvinsuojeluvaatimusten ja -menettelyjen yhdenmukaistamista ja parantamista Keski-Amerikka-osapuolen ja EU-osapuolen alueilla sekä ottaa käyttöön yhtenäinen tuontitodistus, yhtenäinen sijoitautuneita yksiköitä koskeva luettelo, yhtenäinen tuontiterveystarkastus ja yhtenäinen maksu EU-osapuolen ja Keski-Amerikka-osapuolen alueilta tuoduille tuotteille;

c) pyrkiä varmistamaan Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen suorittamien tarkastusten vastavuoroinen tunnustaminen missä tahansa Euroopan unionin jäsenvaltiossa.

2. EU-osapuoli varmistaa, että laillisesti markkinoille saatetut eläimet, eläintuotteet, kasvit ja kasvituotteet voivat tämän sopimuksen voimaantulopäivästä alkaen liikkua vapaasti EU-osapuolen alueella ilman sisärajoilla suoritettavia tarkastuksia, edellyttäen että ne täyttävät asianmukaiset terveys- ja kasvinsuojeluvaatimukset.

3. Keski-Amerikka-osapuoli varmistaa, että tämän sopimuksen voimaantulopäivästä alkaen eläimet, eläintuotteet, kasvit ja kasvituotteet hyötyvät alueellisesta kauttakulun helpottamisesta Keski-Amerikka-osapuolen

alueilla päätöslauselman nro 219-2007 (COMIECO-XLVII) ja sen jälkeen annettujen asiaa koskevien asiakirjojen mukaisesti. Tässä osastossa EU-osapuolen tuonnin osalta alueellisen kauttakulun helpottamisella tarkoitetaan sitä, että EU-osapuolen tavarat voidaan tuoda minkä tahansa Keski-Amerikka-osapuolen rajatarkastusaseman kautta ja siirtää alueen halki yhdestä Keski-Amerikka-osapuolen tasavallasta toiseen, jos ne täyttävät lopullisen määräosapuolen terveys- ja kasvinsuojeluvaatimukset, ja tämä osapuoli voi suorittaa terveys- tai kasvinsuojelutarkastuksen.

4. Edellyttäen, että liitteessä XIX (Luettelo 306 artiklan 4 kohdassa tarkoitetuista tuotteista) luetellut eläimet, eläintuotteet, kasvit ja kasvituotteet täyttävät asianmukaiset terveys- ja kasvinsuojeluvaatimukset, Keski-Amerikka-osapuoli sitoutuu myöntämään Keski-Amerikan alueellisen yhdentymisprosessiin liittyvien mekanismien mukaisesti kyseisille eläimille, eläintuotteille, kasveille ja kasvituotteille seuraavan kohtelun: kun ne tuodaan Keski-Amerikka-osapuolen jonkin tasavallan alueelle, toimivaltaiset viranomaiset tarkastavat EU-osapuolen toimivaltaisen viranomaisen myöntämän todistuksen, ja ne voivat suorittaa terveys- tai kasvinsuojelutarkastuksen; kun tulliselvitys on tehty, liitteen XIX soveltamisalaan kuuluvalla tuotteella voidaan suorittaa vain pistokoeluonteinen terveys- tai kasvinsuojelutarkastus lopullisena määränä olevan Keski-Amerikka-osapuolen tasavallan rajanylityspaikalla.

Liitteen XIX luetteloon 1 sisällytettyihin tuotteisiin sovelletaan edellä mainittua velvoitetta viimeistään kahden vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta.

Liitteen XIX luetteloon 2 sisällytettyihin tuotteisiin sovelletaan edellä mainittua velvoitetta viimeistään viiden vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta.

5. Rajoittamatta osapuolten (EU-osapuoli tai Keski-Amerikka-osapuolen tasavallat) WTO-sopimuksen mukaisia oikeuksia ja velvoitteita ja kunkin osapuolen vahvistamia terveys- ja kasvinsuojelumenettelyjä ja -vaatimuksia tuojaosapuolta ei olisi vaadittava myöntämään suotuisampaa kohtelua viejäosapuolen alueelta tuoduille tuotteille kuin

mitä viejäosapuoli myöntää omassa alueiden sisäisessä kaupassaan.

6. Assosiaationeuvosto voi muuttaa liitettä XIX (Luettelo 306 artiklan 4 kohdassa tarkoitetuista tuotteista) terveys- ja kasvinsuojeluasioiden alakomitean assosiaatiokomitealle esittämien suositusten johdosta tämän sopimuksen IV osan XIII osastossa (Tämän sopimuksen nojalla perustettujen elinten erityistehtävät kaupan alalla) vahvistetun menettelyn mukaisesti.

7. Edellä 6 kohdassa mainittu alakomitea seuraa tiiviisti tämän artiklan täytäntöönpanoa.

307 artikla

Täytäntöönpano

1. Osapuolet tunnustavat, että yhteistyön lisääminen on tärkeää tämän osaston tavoitteiden saavuttamiseksi ja tämän asian käsittelemiseksi tämän sopimuksen III osan VI osastossa (Talouden ja kaupan kehitys) esitettyjen mekanismien kautta.

2. Osapuolet sitoutuvat neuvottelemaan tähän osastoon liittyvistä kysymyksistä, jotta varmistetaan tämän sopimuksen alueidenvälisen ulottuvuuden ja alueellista taloudellista yhdentymistä koskevien tavoitteiden tehokas toteuttaminen.

3. Keski-Amerikka-osapuolen edistymistä tämän osaston täytäntöönpanossa käsitellään 304, 305 ja 306 artiklaan liittyvissä Keski-Amerikka-osapuolen säännöllisissä seurantakertomuksissa ja työohjelmissä. Seurantakertomukset ja työohjelmat laaditaan kirjallisesti ja niissä esitetään kaikki toimet, jotka on toteutettu 304 artiklan 1, 3 ja 4 kohdan, 305 artiklan 2, 3 ja 4 kohdan ja 306 artiklan 3 ja 4 kohdassa määriteltyjen velvoitteiden ja tavoitteiden täytäntöönpanemiseksi, sekä toimet, jotka on tarkoitettu toteuttaa ennen seuraavaa seurantakertomusta. Seurantakertomukset ja työohjelmat toimitetaan vuosittain kunnes tässä kohdassa vahvistetut sitoumukset on täytetty.

4. Osapuolet harkitsevat muiden alojen sisällyttämistä tähän osastoon viiden vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta.

5. Tässä osaston mukaisiin alueellista yhdentymistä koskeviin Keski-Amerikka-

osapuolen sitoumuksiin ei sovelleta tämän sopimuksen IV osan X osaston (Riitojen ratkaiseminen) mukaisia riitojenratkaisumenetelyjä.

X OSASTO

RIITOJEN RATKAISEMINEN

1 LUKU

Kohde ja soveltamisala

308 artikla

Tavoite

Tämän osaston tavoitteena on välttää ja ratkaista osapuolten väliset tämän sopimuksen IV osan tulkintaa tai soveltamista koskevat riidat ja saavuttaa kumpaakin osapuolta tyydyttävä ratkaisu, jos se on mahdollista.

309 artikla

Soveltamisala

1. Tämän osaston määräyksiä sovelletaan kaikkiin tämän sopimuksen IV osan tulkintaan tai soveltamiseen liittyviin riitoihin, jollei toisin nimenomaan määrätä.

2. Tätä osastoa ei sovelleta Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen välisiin riitoihin.

2 LUKU

Neuvottelut

310 artikla

Neuvottelut

1. Osapuolet pyrkivät ratkaisemaan kaikki 309 artiklassa tarkoitettujen määräysten tulkintaa tai soveltamista koskevat riidat käymällä neuvotteluja vilpittömässä mielessä ja siten, että tavoitteena on päästä molempia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun.

2. Tämän sopimuksen osapuolen on pyydettävä neuvotteluja esittämällä toiselle osapuolelle kirjallinen pyyntö, jonka jäljennös

on toimitettava assosiaatiokomitealle ja jossa selvitetään pyynnön syyt, valituksen oikeusperusta ja yksilöidään mahdollinen voimassa oleva tai ehdotettu toimenpide.

3. Jos valituksen tekijä on EU-osapuoli ja väitetty 2 kohdan mukaisesti ilmoitettu määräyksen rikkominen on kaikkien oikeudellisten ja tosiseikkojen osalta samantapainen useamman kuin yhden Keski-Amerikka-osapuolen tasavallan osalta, EU-osapuoli voi pyytää yksiä neuvotteluja kyseisten Keski-Amerikka-osapuolten kanssa ⁽¹⁾.

4. Jos valituksen tekijä on jokin Keski-Amerikka-osapuolen tasavalta ja väitetty 2 kohdan mukaisesti ilmoitettu määräyksen rikkominen vaikuttaa haitallisesti useamman kuin yhden Keski-Amerikka-osapuolen tasavallan kauppaan ⁽²⁾, Keski-Amerikka-osapuolen tasavallat voivat joko pyytää yksiä neuvotteluja tai pyytää mahdollisuutta osallistua neuvotteluihin viiden päivän kuluessa alkuperäisen neuvottelupyynnön saapumispäivästä alkaen. Sen Keski-Amerikka-osapuolen tasavallan, jota asia koskee, on liitettävä pyyntöön selvitys asiaan liittyvästä huomattavasta kauppaa koskevasta edusta.

5. Neuvottelut on pidettävä 30 päivän kuluessa pyynnön esittämispäivästä, ja ne on käytävä, jolleivät osapuolet muuta sovi, valituksen kohteena olevan osapuolen alueella. Neuvottelut katsotaan loppuunsaaratetuiksi 30 päivän kuluessa pyynnön esittämisestä, jolleivät molemmat osapuolet sovi neuvottelujen jatkamisesta. Kun neuvotteluihin osallistuu 3 ja 4 kohdan mukaisesti useampi kuin yksi Keski-Amerikka-osapuolen tasavalta, neuvottelut katsotaan loppuunsaaratetuiksi 40 päivän kuluessa alkuperäisen pyynnön esittämisestä. Kaikki neuvottelujen aikana annetut tiedot ovat luottamuksellisia.

⁽¹⁾ Esimerkiksi jos jossain tämän sopimuksen IV osan määräyksessä vahvistetaan kaikkia Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltoja koskeva velvoite täyttää tietty vaatimus määräpäivään mennessä, sen laiminlyönti useammassa kuin yhdessä Keski-Amerikka-osapuolen tasavallassa kuuluisi tämän kohdan soveltamisalaan.

⁽²⁾ Esimerkiksi jos tuotteen tuontikielto on pantu täytäntöön ja kyseinen tuontikielto koskee kyseisen tuotteen vientiä useammasta kuin yhdestä Keski-Amerikka-osapuolen tasavallasta, kyseinen asia kuuluisi tämän kohdan soveltamisalaan.

6. Kiireellisiä asioita, erityisesti niitä, jotka koskevat pilaantuvia tai kausitavaroita, koskevat neuvottelut on järjestettävä 15 päivän kuluessa pyynnön esittämisestä, ja ne katsotaan loppuunsaaratetuiksi 15 päivän kuluessa pyynnön esittämisestä. Kun neuvotteluihin osallistuu 3 ja 4 kohdan mukaisesti useampi kuin yksi Keski-Amerikka-osapuolen tasavalta, neuvottelut katsotaan loppuunsaaratetuiksi 20 päivän kuluessa alkuperäisen pyynnön esittämisestä.

7. Jos valituksen kohteena oleva osapuoli ei vastaa neuvottelupyyntöön 10 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta, jos neuvotteluja ei järjestetä 5 tai 6 kohdassa määrättyjen määräaikojen kuluessa tai jos neuvottelut on suoritettu loppuun mutta riitaa ei ole ratkaistu, valituksen tehnyt osapuoli voi pyytää paneelin asettamista 311 artiklan mukaisesti.

8. Jos viimeisistä neuvotteluista on kulunut yli 12 kuukautta ja riidan syy on edelleen voimassa, valituksen tehnyt osapuoli pyytää uusien neuvottelujen järjestämistä. Tätä kohdtaa ei sovelleta silloin kun toimimatta jättäminen on tulosta vilpittömässä mielessä suoritetuista yrityksistä päästä molempia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun 324 artiklan mukaisesti.

3 LUKU

Riitojenratkaisumenettelyt

A J A K S O

P a n e e l i m e n e t t e l y

311 artikla

Paneelimenettelyn aloittaminen

1. Kun neuvottelun osapuolet eivät ole pystyneet ratkaisemaan riitaa 310 artiklassa tarkoitettujen määräysten mukaisesti, valituksen tehnyt osapuoli voi pyytää paneelin asettamista käsittelemään asiaa.

2. Paneelin asettamista koskeva pyyntö on tehtävä kirjallisesti valituksen kohteena olevalle osapuolelle, ja siitä on lähetettävä jäljennös assosiaatiokomitealle. Valituksen tehneen osapuolen on pyynnössään nimettävä

kohteena oleva erityinen toimenpide ja valituksen oikeusperusta ja selitettävä, millä tavoin kyseinen toimenpide rikkoo 309 artiklassa tarkoitettuja määräyksiä.

3. Mikä tahansa osapuoli, jolla on 1 kohdan mukainen oikeus pyytää paneelin asettamista, voi liittyä paneelimenettelyyn valituksen tekemänä osapuolena toimittamalla kirjallisen ilmoituksen muille riidan osapuolille. Ilmoitus on tehtävä viimeistään viisi päivää paneelin asettamista koskevan alkuperäisen pyynnön vastaanottamisen jälkeen.

4. Paneelin asettamista ei voida pyytää ehdotetun toimenpiteen tarkastelemiseksi uudelleen.

312 artikla

Paneelin asettaminen

1. Paneeli koostuu kolmesta jäsenestä.

2. Riidan osapuolet kuulevat toisiaan sopiaakseen paneelin kokoonpanosta 10 päivän kuluessa siitä, kun on toimitettu pyyntö paneelin asettamisesta ⁽¹⁾.

3. Jos riidan osapuolet eivät pääse sopimukseen paneelin kokoonpanosta 2 kohdan mukaisessa määräajassa, kukin riidan osapuoli voi valita yhden paneelin jäsenen, joka ei toimi puheenjohtajana, 325 artiklan mukaisesti laaditusta luettelosta kolmen päivän kuluessa 2 kohdan mukaisen määräajan päättymisestä. Assosiaatiokomitean puheenjohtaja tai hänen valtuuttamansa valitsee paneelin puheenjohtajan ja mahdollisesti vielä valitsematta olevan paneelin jäsenen arvalla 325 artiklan mukaisesti laaditusta luettelosta.

4. Assosiaatiokomitean puheenjohtaja tai hänen valtuuttamansa suorittavat arvonnin viiden päivän kuluessa siitä, kun he ovat saaneet riidan toisen osapuolen tai riidan molempien osapuolten asiaa koskevan pyynnön. Arvonnin suorittamisaika ja -paikka ilmoitetaan viipymättä riidan osapuolille. Riidan osapuolet voivat halutessaan olla läsnä arvontatilaisuudessa.

5. Riidan osapuolet voivat yhteisestä sopimuksesta valita 2 kohdan mukaisessa määrä-

ajassa henkilöitä, joita ei ole mainittu paneelin jäsenten luettelossa, mutta jotka täyttävät 325 artiklan mukaiset vaatimukset.

6. Paneelin asettamispäivä on päivä, jona paneelin jäsenet ovat ilmoittaneet hyväksyvänsä valintansa.

313 artikla

Paneelin päätökset

1. Paneeli ilmoittaa asiassa tekemästään päätöksestä riidan osapuolille ja lähettää siitä jäljennöksen assosiaatiokomitealle 120 päivän kuluessa paneelin asettamisesta.

2. Kun paneeli katsoo, että 1 kohdassa tarkoitettua määräaika ei voida noudattaa, paneelin puheenjohtajan on viipymättä ilmoitettava riidan osapuolille kirjallisesti viivästyksen syyt ja päivämäärä, jona paneeli odottaa saavansa työnsä päätökseen, sekä lähetettävä ilmoituksesta jäljennös assosiaatiokomitealle. Ellei ole kyse poikkeuksellisista olosuhteista, paneelin päätöksestä on ilmoitettava viimeistään 150 päivän kuluttua paneelin asettamispäivästä.

3. Kiireellisissä tapauksissa, mukaan lukien erityisesti pilaantuvia tai kausitavaroita koskevat tapaukset, paneelin olisi kaikin keinoin pyrittävä antamaan ratkaisunsa tiedoksi 60 päivän kuluessa paneelin asettamispäivästä. Ellei ole kyse poikkeuksellisista olosuhteista, paneelin päätöksestä on ilmoitettava viimeistään 75 päivän kuluttua paneelin asettamispäivästä. Paneeli voi riidan osapuolen pyynnöstä tehdä 10 päivän kuluessa asettamispäivästään alustavan päätöksen siitä, katsotaanko asia kiireelliseksi.

B J A K S O

P ä ä t ö s t e n n o u d a t t a m i n e n

314 artikla

Paneelin päätösten noudattaminen

1. Valituksen kohteena oleva osapuoli toteuttaa viipymättä tarvittavat toimenpiteet paneelin päätöksen noudattamiseksi vilpittömässä mielessä, ja riidan osapuolet pyrki-

⁽¹⁾ Kun riidan osapuoli koostuu vähintään kahdesta Keski-Amerikka-osapuolen tasavallasta, ne toimivat yhdessä 312 artiklan mukaisessa menettelyssä.

vät sopimaan päätösten noudattamista koskevasta määräajasta.

2. Päätösten noudattamiseksi riidan osapuolet ja joka tapauksessa paneeli ottavat huomioon mahdolliset vaikutukset, joita toimenpiteellä, jonka ei katsota olevan tämän sopimuksen mukainen, on valituksen kohteena olevan osapuolen kehitystasoon.

3. Siinä tapauksessa, että paneelin päätöstä ei noudateta täysimääräisesti ja viipymättä, voidaan määrätä korvauksesta tai velvoitteiden keskeytyksestä väliaikaisena toimenpiteenä. Tässä tapauksessa riidan osapuolet pyrkivät sopimaan korvauksesta velvoitteiden lykkäämisen sijaan. Korvauksen tai velvoitteiden lykkäämisen sijaan suositeltavana pidetään kuitenkin paneelin päätöksen täysimääräistä ja oikea-aikaista täytäntöönpanoa.

4. Kun paneelin päätös koskee useampaa kuin yhtä Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltaa, jotka ovat joko valituksen tekijöitä tai sen kohteita, tämän osaston mukaista korvausta tai velvoitteiden lykkäystä sovelletaan yksittäin kuhunkin Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltaan, jolloin paneelin päätöksessä määritetään kunkin Keski-Amerikka-osapuolen tasavallan osalta erikseen rikkomisesta johtuvan mitätöivän tai heikentävän vaikutuksen taso.

315 artikla

Paneelin päätösten noudattamista koskeva kohtuullinen määräaika

1. Valituksen kohteena oleva osapuoli ilmoittaa viipymättä valituksen tehneelle osapuolelle kohtuullisesta määräajasta, joka tarvitaan päätöksen noudattamiseksi, sekä mahdollisuuksien mukaan erityisistä toimenpiteistä, jotka se aikoo toteuttaa.

2. Riidan osapuolet pyrkivät sopimaan paneelin päätöksen noudattamiseksi tarvittavasta kohtuullisesta määräajasta 30 päivän kuluessa siitä, kun riidan osapuolille ilmoitettiin kyseisestä päätöksestä. Kun riidan osapuolet pääsevät kohtuullisesta määräajasta sopimukseen, ne ilmoittavat siitä assosiaatiokomitealle ja mahdollisuuksien mukaan erityisistä toimenpiteistä, jotka valituksen kohteena oleva osapuoli aikoo toteuttaa.

3. Jos riidan osapuolet eivät pääse sopimukseen paneelin päätöksen noudattamiseksi tarvittavasta kohtuullisesta määräajasta 2 kohdan mukaisessa ajassa, valituksen tehnyt osapuoli voi pyytää alkuperäistä paneelia määrittämään kohtuullisen määräajan. Tällainen pyyntö on tehtävä kirjallisesti ja siitä on ilmoitettava riidan toiselle osapuolelle sekä toimitettava jäljennös assosiaatiokomitealle. Paneeli ilmoittaa päätöksestään riidan osapuolille ja toimittaa jäljennöksen päätöksestä assosiaatiokomitealle 20 päivän kuluessa pyynnön esittämisestä. Jos paneelin päätös koskee useampaa kuin yhtä Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltaa, paneeli määrittää kohtuullisen määräajan kunkin Keski-Amerikka-osapuolen tasavallan osalta.

4. Jos alkuperäinen paneeli tai jotkut sen jäsenistä eivät pysty kokoontumaan uudelleen, sovelletaan 312 artiklan mukaisia menettelyjä. Määräaika päätöksen tiedoksiantamiselle on 35 päivää 3 kohdassa tarkoitetun pyynnön esittämisestä.

5. Valituksen kohteena oleva osapuoli raportoi assosiaatiokomitealle paneelin päätöksen noudattamiseksi toteutetuista ja vielä toteutettavista toimenpiteistä. Raportti on laadittava kirjallisesti viimeistään kohtuullisen määräajan puolivälissä.

6. Kohtuullista määräaikaa voidaan jatkaa riidan osapuolten yhteisellä sopimuksella. Tässä artiklassa mainitut ajanjaksot sisältyvät kohtuulliseen määräaikaan.

316 artikla

Paneelin päätöksen noudattamiseksi toteutettujen toimenpiteiden tarkastelu

1. Valituksen kohteena oleva osapuoli ilmoittaa valituksen tehneelle osapuolelle ennen kohtuullisen määräajan päättymistä toimenpiteistä, jotka se on toteuttanut paneelin päätöksen noudattamiseksi, mukaan lukien sellaiset yksityiskohdat kuin täytäntöönpanopäivä, toimenpidettä koskeva teksti sekä tosiasioiden ja oikeudellisten seikkojen koskeva selvitys siitä, miten valituksen kohteena oleva osapuoli noudattaa toteutetun toimenpiteen johdosta paneelin päätöstä. Ilmoituksesta lähetetään jäljennös assosiaatiokomitealle.

2. Jos riidan osapuolten välillä on erimielsyyttä 1 kohdan nojalla ilmoitettujen toimenpiteiden olemassaolosta tai yhdenmukaisuudesta 309 artiklassa tarkoitettujen määräysten kanssa, valituksen tehnyt osapuoli voi pyytää kirjallisesti alkuperäistä paneelia ratkaista asian. Tällaisessa pyynnössä on mainittava kyseinen toimenpide ja selostettava, miksi se ei ole yhdenmukainen 309 artiklassa tarkoitettujen määräysten kanssa. Paneelin on annettava tuomionsa tiedoksi 45 päivän kuluessa pyynnön esittämisestä. Jos paneelin päätös koskee useampaa kuin yhtä Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltaa, paneeli antaa tarvittaessa tämän artiklan mukaisen päätöksensä kunkin Keski-Amerikka-osapuolen tasavallan osalta.

3. Jos alkuperäinen paneeli tai jotkut sen jäsenistä eivät pysty kokoontumaan uudelleen, sovelletaan 312 artiklan mukaisia menettelyjä. Määräaika päätöksen tiedoksiantamiselle on 60 päivää 2 kohdassa tarkoitettua pyynnön esittämisestä.

317 artikla

Paneelin päätöksen noudattamatta jättämisestä seuraavat väliaikaiset korjaavat toimenpiteet

1. Jos valituksen kohteena oleva osapuoli ei ilmoita 316 artiklan 1 kohdan mukaisesti paneelin päätöksen noudattamiseksi toteuttamistaan toimenpiteistä ennen kohtuullisen määräajan päättymistä tai jos paneeli päättää, että kyseisen 316 artiklan 1 kohdan mukaisesti ilmoitettu toimenpide on ristiriidassa 309 artiklassa tarkoitetuista määräyksistä johtuvien osapuolen velvoitteiden kanssa, valituksen kohteena olevan osapuolen on valituksen tehneen osapuolen tätä vaatiessa tarjottava korvausta. Jos paneelin päätös koskee useampaa kuin yhtä Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltaa, kunkin Keski-Amerikka-osapuolen tasavalloista on tarjottava tai sille on tarvittaessa tarjottava korvausta, ottaen huomioon 314 artiklan 4 kohdan mukaisesti määritetty mitätöivän tai heikentävän vaikutuksen taso sekä mahdolliset muut 316 artiklan 1 kohdan mukaisesti ilmoitetut toimenpiteet. EU-osapuoli pyrkii harjoittamaan asianmukaista pidättyväisyyttä

hakiessaan tämän kohdan mukaista korvausta.

2. Jos korvauksesta ei päästä sopimukseen 30 päivän kuluessa kohtuullisen määräajan päättymisestä tai päivästä, jona annettiin tiedoksi 316 artiklan mukainen paneelin päätös, jonka mukaan toteutettu toimenpide ei ole 309 artiklassa tarkoitettujen määräysten mukainen, valituksen tehneellä osapuolella on oikeus keskeyttää 309 artiklassa tarkoitettuihin määräyksistä johtuvien velvoitteiden täyttäminen rikkomisesta johtuvien mitätöivien tai heikentävien vaikutusten tasoa vastaavasti ilmoitettuaan tästä valituksen kohteena olevalle osapuolelle ja lähetettyään ilmoituksensa jäljennöksen assosiaatiokomitealle. Ilmoituksessa on mainittava velvoitteet, joiden täyttämisen valituksen tehnyt osapuoli aikoo keskeyttää. Valituksen tehnyt osapuoli voi aloittaa keskeytyksen 10 päivän kuluttua ilmoituksista, ellei valituksen kohteena oleva osapuoli ole pyytänyt paneelin päätöstä 3 kohdan mukaisesti. Jos paneelin päätös koskee useampaa kuin yhtä Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltaa velvoitteiden keskeyttämistä sovelletaan erikseen kuhunkin sellaiseen Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltaan, joka ei ole noudattanut päätöstä, tai niistä kukin voi soveltaa velvoitteiden keskeyttämistä tapauksesta riippuen, ottaen huomioon 314 artiklan 4 kohdan mukaisesti määritetty mitätöivän tai heikentävän vaikutuksen taso sekä mahdolliset muut 316 artiklan 1 kohdan mukaisesti ilmoitetut toimenpiteet.

3. Jos valituksen kohteena oleva osapuoli katsoo, että keskeytyksen taso ei vastaa rikkomisesta johtuvia mitätöiviä tai heikentäviä vaikutuksia, se voi pyytää kirjallisesti alkuperäistä paneelia ratkaista asian. Kyseinen pyyntö on annettava tiedoksi valituksen tehneelle osapuolelle ja siitä on lähetettävä jäljennös assosiaatiokomitealle ennen 2 kohdassa tarkoitettua 10 päivän määräajan umpeutumista. Paneeli ilmoittaa velvoitteiden keskeyttämisen tasoa koskevan päätöksensä riidan osapuolille 30 päivän kuluessa pyynnön esittämisestä sekä lähettää ilmoituksensa jäljennöksen assosiaatiokomitealle. Velvoitteita ei saa keskeyttää ennen kuin paneeli on ilmoittanut päätöksestään, ja keskeytys on toteutettava paneelin päätöstä noudattaen.

4. Jos alkuperäinen paneeli tai jotkut sen jäsenistä eivät pysty kokoontumaan uudelleen, sovelletaan 312 artiklan mukaisia menettelyjä. Määräaika päätöksen tiedoksiantamiselle on 45 päivää 3 kohdassa tarkoitetun pyynnön esittämisestä.

5. Keskeyttäessään edut 1 kohdan mukaisesti EU-osapuoli pyrkii asianmukaiseen kohtuullisuuteen ottaen huomioon muun muassa todennäköisen vaikutuksen valituksen kohteena olevan osapuolen talouteen ja kehitystasoon ja valitsee sellaiset toimenpiteet, joilla valituksen kohteena oleva osapuoli saadaan noudattamaan päätöstä ja jolla on todennäköisesti vähiten kielteinen vaikutus tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseen.

6. Velvoitteiden keskeytyksen on oltava tilapäinen, ja sitä voidaan jatkaa ainoastaan siihen asti kun 309 artiklassa tarkoitettujen määräysten kanssa ristiriidassa olevaksi katsottu tietty toimenpide on saatettu täysin mainittujen määräysten mukaiseksi 318 artiklassa määrätyllä tavalla tai kun riidan osapuolet ovat sopineet riidan ratkaisemisesta.

318 artikla

Paneelin päätösten noudattamiseksi toteutettujen toimenpiteiden tarkastelu velvoitteiden keskeyttämisen jälkeen

1. Valituksen kohteena oleva osapuoli ilmoittaa valituksen tehneelle osapuolelle toimenpiteistä, jotka se on toteuttanut paneelin päätöksen noudattamiseksi, ja pyynnöstään valituksen tehneen osapuolen soveltaman velvoitteiden keskeyttämisen lopettamiseksi, sekä lähettää ilmoituksesta jäljennöksen assosiaatiokomitealle.

2. Jos riidan osapuolet eivät pääse sopimukseen ilmoitetun toimenpiteen yhteensovivuudesta 309 artiklassa tarkoitettujen määräysten kanssa 30 päivän kuluessa 1 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen tekemisestä, valituksen tehnyt osapuoli pyytää kirjallisesti alkuperäistä paneelia ratkaisemaan asian. Tällaisesta pyynnöstä on ilmoitettava valituksen kohteena olevalle osapuolelle ja lähetettävä siitä jäljennös assosiaatiokomitealle. Jos paneelin päätös koskee useampaa kuin yhtä Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltaa, pa-

neeli antaa tämän artiklan mukaisen päätöksensä kunkin Keski-Amerikka-osapuolen tasavallan osalta. Paneelin päätöksestä ilmoitetaan riidan osapuolille ja siitä toimitetaan jäljennös assosiaatiokomitealle 45 päivän kuluessa pyynnön esittämisestä. Jos paneeli päättää, että paneelin tuomion noudattamiseksi toteutettu toimenpide on 309 artiklassa tarkoitettujen määräysten mukainen, velvoitteiden keskeytys on lopetettava.

3. Jos alkuperäinen paneeli tai jotkut sen jäsenistä eivät pysty kokoontumaan uudelleen, sovelletaan 312 artiklan mukaisia menettelyjä. Määräaika päätöksen tiedoksiantamiselle on 60 päivää 2 kohdassa tarkoitetun pyynnön esittämisestä.

C J A K S O

Yhteiset määräykset

319 artikla

Työjärjestys

1. Elleivät riidan osapuolet toisin sovi, tämän osaston mukaisiin riitojenratkaisumenettelyihin sovelletaan assosiaationeuvoston hyväksymää työjärjestystä.

2. Ellei luottamuksellisten tietojen suojasta muuta johdu, paneelin järjestämät kuulemiset ovat yleisölle avoimia työjärjestyksen mukaisesti.

3. Jolleivät riidan osapuolet viiden päivän kuluessa paneelin asettamisesta toisin sovi, paneelin tehtävänä on "tarkastella tämän sopimuksen IV osan asianomaisten määräysten perusteella paneelin asettamista koskevassa pyynnössä tarkoitettua asiaa ja päättää, onko tarkasteltavana oleva toimenpide X osaston (Riitojen ratkaiseminen) 309 artiklassa tarkoitettujen määräysten mukainen, sekä antaa päätös X osaston (Riitojen ratkaiseminen) 313 artiklan mukaisesti".

4. Kun riidan osapuolet ovat sopineet eri tehtävästä, niiden on ilmoitettava tästä paneelille kahden päivän kuluessa kyseisen sopimuksen tekemisestä.

5. Jos riidan osapuoli katsoo, että paneelin jäsen rikkoo menettelysääntöjä tai jättää täyttämättä 325 artiklassa vahvistetut vaatimuk-

set, hänen erottamistaan voidaan pyytää työjärjestyksen mukaisesti.

320 artikla

Tiedot ja tekninen apu

1. Paneeli voi riidan osapuolen pyynnöstä tai omasta aloitteestaan hankkia tietoja kaikilta osapuolilta, joita se pitää asianmukaisina paneelikäsitteilyn kannalta.

2. Paneeli voi tarvittaessa myös hankkia tietoja ja lausuntoja asiantuntijoilta, laitoksilta tai muista lähteistä. Ennen tietojen ja lausuntojen hankkimista paneeli ilmoittaa siitä riidan osapuolille, joille on myös myönnettävä mahdollisuus esittää huomautuksensa. Kaikki tämän kohdan mukaisesti saadut tiedot on ilmoitettava kullekin riidan osapuolelle viipymättä, ja niiden johdosta on voitava esittää huomautuksia. Huomautukset on toimitettava sekä paneelille että toiselle osapuolelle.

321 artikla

Amicus curiae -lausumat

Riidan osapuolten alueilla asuvat tai niille sijoittautuneet luonnolliset ja oikeushenkilöt, joita asia koskee, voivat toimittaa amicus curiae -lausumia paneelin tarkasteltavaksi työjärjestyksen mukaisesti.

322 artikla

Tulkintaa koskevat säännöt ja periaatteet

1. Paneelit tulkitsevat 309 artiklassa tarkoitettuja määräyksiä kansainvälisen julkisoikeuden tavanomaisten tulkintasääntöjen mukaisesti kiinnittäen asianmukaisesti huomiota siihen, että osapuolten on noudatettava tätä sopimusta vilpittömässä mielessä ja pidättäytyttävä kiertämästä velvoitteitaan.

2. Kun jokin tämän sopimuksen IV osan määräys on identtinen WTO-sopimuksen määräyksen kanssa, paneeli hyväksyy tulkinnan, joka on yhdenmukainen WTO:n riitojenratkaisuelimen päätöksissä mahdollisesti vahvistetun asianmukaisen tulkinnan kanssa.

3. Paneelin päätöksillä ei voida lisätä eikä vähentää 309 artiklassa tarkoitettujen määräysten mukaisia oikeuksia ja velvoitteita.

323 artikla

Paneelin päätöksiä koskevat yhteiset määräykset

1. Paneeli pyrkii kaikin keinoin tekemään mahdolliset päätökset yhteisymmärryksessä. Jos päätöstä ei kuitenkaan voida tehdä yhteisymmärryksessä, asiasta on päätettävä äänten enemmistöllä. Paneelin jäsenten eräviä mielipiteitä ei kuitenkaan missään tapauksessa julkaista.

2. Kaikki paneelin päätökset ovat lopullisia ja sitovat riidan osapuolia. Päätökset eivät luo minkäänlaisia oikeuksia tai velvoitteita luonnollisille tai oikeushenkilöille.

3. Päätöksessä esitetään tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja koskevat paneelin havainnot, tämän sopimuksen asiaa koskevien määräysten sovellettavuus sekä paneelin selvityksen ja päätelmien perustelut. Päätökseen on myös sisällyttävä viittaus riidan jommankumman osapuolen tai molempien osapuolten tekemään mahdolliseen määrittelypyyntöön, myös paneelin työjärjestyksen mukaisesti. Riidan osapuolet julkaisevat paneelin päätöksen. Tämän kohdan määräyksiä ei sovelleta organisatorisiin päätöksiin.

4. Paneeli ei julkista luottamuksellisia tietoja päätöksessään, mutta se voi esittää tällaisiin tietoihin perustuvat päätelmänsä.

4 LUKU

Yleiset määräykset

324 artikla

Molempia osapuolia tyydyttävä ratkaisu

Riidan osapuolet voivat milloin tahansa päästä molempia osapuolia tyydyttävään sopimusratkaisuun tähän osastoon liittyvässä riidassa. Ne ilmoittavat assosiaatiokomitealle kaikista tällaisista ratkaisuksista. Kun molempia osapuolia tyydyttävästä sopimusratkaisusta on ilmoitettu, menettely päätetään.

325 artikla

Luettelo paneelin jäsenistä

1. Assosiaationeuvosto laatii kuuden kuukauden ⁽¹⁾ kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta luettelon 36 henkilöstä, jotka ovat halukkaita ja kykeneviä toimimaan paneelin jäseninä. EU-osapuoli ehdottaa 12:tä henkilöä paneelin jäseniksi, ja kukin Keski-Amerikka-osapuolen tasavalta ehdottaa kahta henkilöä. EU-osapuoli ja Keski-Amerikka-osapuolen tasavallat valitsevat myös 12 henkilöä, jotka eivät ole kummankaan osapuolen kansalaisia ja jotka toimivat paneelin puheenjohtajana. Assosiaationeuvosto voi tarkistaa ja muuttaa luetteloa koska tahansa, ja se varmistaa, että luettelo ylläpidetään aina tällä tasolla tämän kohdan määräysten mukaisesti.

2. Paneelin jäsenillä on oltava erityistä asiantuntemusta tai kokemusta oikeudellisista kysymyksistä, kansainvälisestä kaupasta tai muista tämän sopimuksen IV osaan liittyvistä kysymyksistä tai kansainvälisistä kauppasopimuksista johtuvien riitojen ratkaisusta, heidän on oltava riippumattomia ja heidän on toimittava yksilöinä eivätkä he saa olla sidoksissa kumpaankaan osapuoleen tai mihinkään organisaatioon eivätkä ottaa näiltä ohjeita ja heidän on täytettävä assosiaationeuvoston hyväksymien menettelysääntöjen vaatimukset.

3. Assosiaationeuvosto voi laatia lisäluetteloja enintään 15 henkilöstä, joilla on alakohdasta asiantuntemusta tämän sopimuksen IV osan piiriin kuuluvista erityiskysymyksistä. Kun käytetään 312 artiklan mukaista valintamenettelyä, assosiaatiokomitean puheenjohtaja voi osapuolten suostumuksella hyödyntää tällaista alakohdasta luetteloa.

⁽¹⁾ Tämän sopimuksen voimaantulosta alkaen

a) osapuolet lähettävät assosiaationeuvostolle ehdokasluettelonsa 75 päivän kuluessa;

b) assosiaationeuvosto hyväksyy tai hylkää luetteloissa mainitut ehdokkaat 120 päivän kuluessa;

c) osapuolet lähettävät luettelon hylätyt ehdokkaat korvaavista uusista ehdokkaista 150 päivän kuluessa;

d) ehdokasluettelo viimeistellään 180 päivän kuluessa.

326 artikla

Suhde WTO:n asettamiin velvoitteisiin

1. Jos riidan osapuoli haluaa korjata riitojen ratkaisemisesta annettuja sääntöjä ja menettelyjä koskevan WTO:n sopimuksen, jäljempänä 'riitojen ratkaisemista koskeva sopimus', mukaisen velvoitteen laiminlyönnin, sen on sovellettava asianomaisia WTO-sopimuksen sääntöjä ja WTO-sopimuksen mukaisia menettelyjä.

2. Jos riidan osapuoli haluaa korjata tämän sopimuksen IV osan määräysten mukaisen velvoitteen laiminlyönnin, sen on sovellettava tässä osastossa vahvistettuja sääntöjä ja menettelyjä.

3. Jos riidan osapuoli haluaa korjata tämän sopimuksen IV osan määräysten mukaisen velvoitteen laiminlyönnin, joka samalla tarkoittaa WTO-sopimuksen laiminlyöntiä, osapuoli voi valita, mitä foorumia se haluaa käyttää.

4. Riidan osapuolet välttävät samantapaisten, samoihin oikeusväitteisiin ja toimenpiteisiin perustuvien riitojen saattamista eri foorumien käsiteltäväksi.

5. Kun on kyse samaan toimenpiteeseen liittyvistä erilaisista riidoista, osapuolet välttävät samanaikaisten riitojenratkaisumenettelyjen aloittamista.

6. Kun riidan osapuoli on aloittanut riitojen ratkaisemista koskevan sopimuksen tai tämän osaston mukaiset riitojenratkaisumenettelyt ja haluaa myöhemmin korjata velvoitteen laiminlyönnin toisen foorumin puitteissa sellaisen riidan perusteella, joka on samanlainen kuin ensimmäiselle foorumille aikaisemmin saatettu, kyseinen osapuoli ei saa saattaa toista riitaa käsittelyyn. Tässä osastossa käsitellä "samanlainen" tarkoitetaan riitaa, joka perustuu samoihin valituksen kohteena oleviin oikeudellisiin väitteisiin ja toimenpiteisiin. Riitaa ei katsota samanlaiseksi, jos alun perin valittu foorumi ei ole menettelyihin tai oikeudenkäyttöön liittyvien syiden vuoksi antanut sen käsiteltäväksi tuotua oikeudellista väitettä koskevaa ratkaisua.

7. Edellisessä kohdassa riitojenratkaisumenettely katsotaan aloitetuksi riitojen ratkaisemista koskevan sopimuksen nojalla, kun paneeli on asetettu kyseisen sopimuksen 6 ar-

tiklan mukaisesti, ja tämän osaston määräysten nojalla, kun osapuoli on pyytänyt paneelin asettamista 311 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Riitojen ratkaisemista koskevan sopimuksen mukaiset riitojenratkaisumenettelyt päättyvät, kun riitojenratkaisuelin hyväksyy paneelin kertomuksen tai valituselimen kertomuksen riitojen ratkaisemista koskevan sopimuksen 16 artiklan ja 17 artiklan 14 kohdan mukaisesti. Tämän osaston mukaiset riitojenratkaisumenettelyt päättyvät, kun paneeli ilmoittaa osapuolille ja assosiaatiokomitealle päätöksestään 313 artiklan 1 kohdan mukaisesti.

8. Tämän osaston mukaisesti asetettujen paneelien toimivaltaa koskevat kysymykset on esitettävä 10 päivän kuluessa paneelin asettamisesta ja ne ratkaistaan antamalla alustava päätös 30 päivän kuluessa paneelin asettamisesta. Kun paneelin toimivalta on asetettu kyseenalaiseksi tämän artiklan mukaisesti, kaikki tässä osastossa ja työjärjestyksessä vahvistetut määräajat keskeytyvät siihen asti kunnes paneelin alustavasta päätöksestä on ilmoitettu.

9. Tämän osaston määräykset eivät estä riidan osapuolta soveltamasta WTO:n riitojenratkaisuelimen hyväksymää velvoitteiden keskeyttämistä. WTO-sopimukseen ei voida vedota siinä tarkoituksessa, että estetään riidan osapuolta keskeyttämästä tämän osaston mukaisia velvoitteitaan.

327 artikla

Määräajat

1. Tässä osastossa ja työjärjestyksessä vahvistetut määräajat, myös paneelille paneelin ratkaisun ilmoittamista varten asetettu määräaika, lasketaan kalenteripäivinä alkaen sitä toimea tai tosiseikkaa seuraavasta päivästä, johon ne viittaavat.

2. Riidan osapuolet voivat yhteisellä sopimuksella muuttaa mitä tahansa tässä osastossa ja työjärjestyksessä tarkoitettua määräaikaa.

3. Paneeli voi valituksen tehneen osapuolen pyynnöstä ja valituksen kohteena olevan osapuolen suostumuksella keskeyttää työnsä milloin tahansa enintään 12 kuukaudeksi. Tässä tapauksessa määräaikoja pidennetään

menettelyn keskeytymisen kestoja vastaavasti. Jos paneelimenettely on ollut keskeytettynä yli 12 kuukautta, paneelin tehtävä päättyy vaikuttamatta valituksen tehneen osapuolen oikeuteen pyytää kuulemista ja pyytää myöhemmässä vaiheessa paneelin asettamista samassa asiassa. Tätä kohtaa ei sovelleta silloin kun keskeytys on tulosta vilpittömässä mielessä suoritetuista yrityksistä päästä molempia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun 324 artiklan mukaisesti.

328 artikla

Työjärjestyksen ja menettelysääntöjen hyväksyminen ja muuttaminen

1. Assosiaationeuvosto hyväksyy työjärjestyksen ja menettelysäännöt ensimmäisessä kokouksessaan.

2. Assosiaationeuvosto voi muuttaa työjärjestystä ja menettelysääntöjä.

XI OSASTO

MUITA KUIN TARIFFITOIMENPITEITÄ KOSKEVA SOVITTELUIJÄRJESTELMÄ

1 LUKU

Soveltamisala

329 artikla

Soveltamisala

1. Sovittelujärjestelmää sovelletaan muihin kuin tariffitoimenpiteisiin, jotka vaikuttavat haitallisesti osapuolten väliseen tämän sopimuksen IV osan soveltamisalaan kuuluvaan kauppaan.

2. Sovittelujärjestelmää ei sovelleta mihinkään toimenpiteeseen tai muuhun kysymykseen, joka liittyy seuraaviin:

- a) VIII osasto (Kauppa ja kestävä kehitys);
- b) IX osasto (Alueellinen taloudellinen yhdentyminen);
- c) EU-osapuolen ja Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen yhdentymisprosessit;
- d) kysymykset, joissa ei voida soveltaa riitojenratkaisumenettelyjä; ja

e) tässä sopimuksessa olevat institutionaalisluonteiset määräykset.

3. Tätä osastoa sovelletaan kahdenvälisesti EU-osapuolen ja Keski-Amerikka-osapuolen kunkin tasavallan välillä.

4. Sovittelumenettely on luottamuksellinen.

2 LUKU

Sovittelujärjestelmän mukainen menettely

330 artikla

Menettelyn aloittaminen

1. Osapuoli voi koska tahansa pyytää kirjallisesti toista osapuolta osallistumaan sovittelumenettelyyn. Pyyntöön on sisällyttävä riittävän selkeä kuvaus kyseisestä toimenpiteestä ja sen kauppaan kohdistuvista vaikutuksista.

2. Osapuolen, jolle pyyntö osoitetaan, on tarkasteltava pyyntöä myönteisessä hengessä ja annettava siihen kirjallinen vastaus 10 päivän kuluessa sen vastaanottamispäivästä.

3. Ennen 331 artiklan mukaista sovittelijan valintaa menettelyn osapuolet pyrkivät vilpittömässä mielessä pääsemään sopimukseen suorien neuvottelujen avulla, joihin käytettävissä oleva aika on 20 päivää.

331 artikla

Sovittelijan valinta

1. Menettelyn osapuolia kannustetaan sopimaan sovittelijasta viimeistään 15 päivää 330 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun määräajan päättymisen jälkeen tai aikaisemmin, jos osapuoli ilmoittaa toiselle osapuolelle, että sopimukseen pääseminen ei ole mahdollista ilman sovittelijan apua.

2. Jos menettelyn osapuolet eivät pysty sopimaan sovittelijasta asetetussa määräajassa, kumpi tahansa osapuoli voi pyytää sovittelijan nimittämistä arvalla. Kukin osapuoli laatii viiden päivän kuluessa tästä pyynnöstä luettelon vähintään kolmesta henkilöstä, jotka eivät ole kyseisen osapuolen kansalaisia, täyttävät 4 kohdassa mainitut edellytykset ja voivat toimia sovittelijana. Viiden päivän kuluessa luettelon toimittamisesta kukin osa-

puoli valitsee vähintään yhden nimen toisen osapuolen luettelosta. Assosiaatiokomitean puheenjohtaja tai tämän valtuuttama henkilö valitsee tämän jälkeen sovittelijan valittujen nimien joukosta arvalla. Arvonta suoritetaan 15 päivän kuluessa sitä koskevan pyynnön tekemisestä osapuolille viipymättä ilmoitettuna ajankohtana ja ilmoitetussa paikassa. Osapuolet voivat halutessaan olla läsnä arvontatilaisuudessa.

3. Jos menettelyn osapuoli ei laadi luetteloa tai valitse yhtä nimeä toisen osapuolen luettelosta, puheenjohtaja tai hänen valtuuttamansa valitsee sovittelijan arvalla sen osapuolen luettelosta, joka on noudattanut 2 kohdan määräyksiä.

4. Sovittelijan on oltava sen aihealueen asiantuntija, johon kyseessä oleva toimenpide liittyy ⁽¹⁾. Sovittelija auttaa menettelyn osapuolia puolueettomasti ja avoimesti toimien selvittämiseen kyseessä olevaa toimenpidettä ja sen mahdollisia kauppavaikutuksia sekä pääsemään sovintoratkaisuun asiassa.

5. Jos menettelyn osapuoli katsoo, että sovittelija on rikkonut menettelysääntöjä, voidaan esittää hänen erottamisestaan koskeva pyyntö, ja uusi sovittelija valitaan 1–4 kohdan mukaisesti.

332 artikla

Sovittelumenettelyä koskevat säännöt

1. Osapuolet osallistuvat sovittelumenettelyyn vilpittömässä mielessä ja pyrkivät molempia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun.

2. Sovittelumenettelyn käynnistänyt osapuoli esittää 15 päivän kuluessa sovittelijan nimittämisestä sovittelijalle ja menettelyn toiselle osapuolelle kirjallisesti yksityiskohdaisen kuvauksen ongelmasta ja erityisesti kyseessä olevan toimenpiteen toiminnasta ja kauppavaikutuksista. Toinen osapuoli saa esittää kyseistä ongelman kuvausta koskevat kirjalliset huomautuksensa 10 päivän kuluessa kuvauksen toimittamisesta. Osapuolet voivat sisällyttää kuvaukseensa tai huomau-

⁽¹⁾ Jos kyse on esimerkiksi standardeista ja teknisistä vaatimuksista, sovittelijalla olisi oltava kansainvälisiin standardointielimiin liittyvää kokemusta.

tuksiinsa kaikki tarpeellisiksi katsomansa tiedot.

3. Sovittelija voi päättää menettelyn asianmukaisimmasta kulusta, erityisesti siitä, kuullaanko menettelyn osapuolia, milloin ja kuinka niitä kuullaan ja kuullaanko niitä yhdessä vai erikseen. Jos osapuolet eivät ole antaneet tiettyjä tietoja tai jos osapuolilla ei ole kyseisiä tietoja, sovittelija voi myös päättää, onko kyseisessä tilanteessa pyydettävä apua sellaisilta asiantuntijoilta, valtion laitoksilta tai muilta oikeus- tai luonnollisilta henkilöiltä, joilla on asiaan liittyvää erityistietämystä, tai kuultava niitä. Jos sellaisilta asiantuntijoilta, valtion laitoksilta ja muilta oikeus- tai luonnollisilta henkilöiltä pyydettyyn apuun, joilla on asiaan liittyvää erityistietämystä, tai niiden kuulemiseen liittyy tämän osaston 336 artiklassa määriteltyjä luottamuksellisia tietoja, tällaiset tiedot annetaan vasta kun menettelyn osapuolille on ilmoitettu asiasta ja sillä nimenomaisella ehdolla, että kyseisiä tietoja on käsiteltävä luottamuksellisinä kaikkina aikoina.

4. Kun tarpeelliset tiedot on hankittu, sovittelija voi antaa arvion asiasta ja toimenpiteestä ja ehdottaa ratkaisua menettelyn osapuolten harkittavaksi. Tällaisessa arvioissa ei saa ottaa kantaa siihen, onko kyseessä oleva toimenpide tämän sopimuksen mukainen.

5. Menettely toteutetaan sen osapuolen alueella, jolle pyyntö osoitettiin, tai yhteisestä sopimuksesta missä tahansa muualla tai millä tahansa muulla tavalla.

6. Sovittelija voi tehtäviensä täyttämiseksi käyttää mitä tahansa viestintäkeinoja, kuten puhelinta, faksia, internetlinkkejä tai videoneuvotteluja.

7. Menettely on yleensä saatettava päätökseen 60 päivän kuluessa sovittelijan nimittämisestä. Menettelyn osapuolet voivat missä tahansa vaiheessa päättää menettelyn yhteisestä sopimuksesta.

3 LUKU

Täytäntöönpano

333 artikla

Sovintoratkaisun täytäntöönpano

1. Jos menettelyn osapuolet ovat päässeet sopimukseen menettelyn kohteena olevan toimenpiteen aiheuttamien kaupan esteiden ratkaisemiseksi, kunkin osapuolen on toteutettava tarvittavat toimenpiteet ratkaisun täytäntöönpanemiseksi ilman aiheetonta viivästystä.

2. Täytäntöön panevan osapuolen on säännöllisesti ilmoitettava toiselle osapuolelle ja assosiaatiokomitealle kirjallisesti kaikista sovintoratkaisun täytäntöön panemiseksi toteutetuista toimenpiteistä. Tämä velvoite lakkaa kun molempia osapuolia tyydyttävä ratkaisu on pantu täytäntöön asianmukaisesti ja täysimääräisesti.

4 LUKU

Yleiset määräykset

334 artikla

Suhde riitojen ratkaisemista koskevaan X osastoon

1. Sovittelujärjestelmän mukainen menettely ei ole riippuvainen tämän sopimuksen IV osan X osaston (Riitojen ratkaiseminen) määräyksistä eikä sen tarkoituksena ole toimia perustana kyseisen osaston tai muun sopimuksen mukaisille riitojenratkaisumenettelyille. Sovittelupyyntö ja mahdolliset sovittelujärjestelmän mukaiset menettelyt eivät sulje pois X osaston soveltamista.

2. Tämä sovittelujärjestelmä ei vaikuta X osastosta johtuviin osapuolten oikeuksiin ja velvoitteisiin.

335 artikla

Määräajat

Menettelyn osapuolet voivat yhteisellä sopimuksella muuttaa mitä tahansa tässä osastossa tarkoitettua määräaika.

336 artikla

Tietojen luottamuksellisuus

1. Menettelyn osapuoli, joka toimittaa asiakirjoja tai lausuntoja sovittelumenettelyn

osana, voi ilmoittaa, että kyseiset asiakirjat tai lausunnot tai mitkä tahansa niiden osat ovat luottamuksellisia.

2. Jos osapuoli on ilmoittanut asiakirjoja tai lausuntoja tai mitä tahansa niiden osia luottamuksellisiksi, toinen osapuoli ja sovittelija joko palauttavat tai tuhoavat kyseiset asiakirjat viimeistään 15 päivän kuluttua sovittelumenettelyn päättymisestä.

3. Samoin jos luottamuksellisiksi ilmoitettuja asiakirjoja tai lausuntoja tai mitä tahansa niiden osia on annettu sellaisille asiantuntijoille, valtion laitoksille tai muille oikeus- tai luonnollisille henkilöille, joilla on asiaan liittyvää erityistietämystä, kyseiset asiakirjat tai lausunnot on palautettava tai tuhottava viimeistään 15 päivän kuluttua avunannon tai kuulemisten päättymisestä.

337 artikla

Kustannukset

1. Menettelyn osapuolet vastaavat kaikista sovittelumenettelyn kustannuksista tasasuosin. Kustannuksiksi katsotaan sovittelijan palkkio ja tämän matka-, majoitus- ja ruokailukustannukset sekä kaikki sovittelumenettelyn yleiset hallintokustannukset sovittelijan esittämän kulukorvaushakemuksen mukaan.

2. Sovittelijan on pidettävä täydellistä ja yksityiskohtaista kirjaa kaikista asiaan liittyvistä kustannuksista ja esitettävä kulukorvaushakemus ja tositteet menettelyn osapuolille.

3. Assosiaationeuvosto vahvistaa kaikki korvauskelpoiset kustannukset samoin kuin sovittelijalle maksettavan palkkion ja korvaukset.

XII OSASTO

AVOIMUUS JA HALLINTO-MENETTELYT

338 artikla

Avoimuuden lisäämistä koskeva yhteistyö

Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä asianmukaisilla kahden- ja monenvälisillä foorumeilla avoimuuden lisäämiseksi, mu-

kaan lukien lahjonnan ja korruption poistaminen tämän sopimuksen IV osan soveltamisalaan kuuluvissa asioissa.

339 artikla

Julkaiseminen

1. Kukin osapuoli varmistaa, että sen yleiset soveltamistoimenpiteet, myös tämän sopimuksen IV osan soveltamisalaan liittyviä kauppakysymyksiä koskevat lait, asetukset, tuomioistuinten päätökset, menettelyt ja hallinnolliset päätökset, julkaistaan tai asetetaan asianomaisten henkilöiden saataville viipymättä siten, että sellaiset osapuolen ja minkä tahansa muun osapuolen henkilöt, joita asia koskee, voivat tutustua niihin. Kukin osapuoli toimittaa pyynnöstä selvityksen tällaisen toimenpiteen tavoitteesta ja sen perusteluista ja varmistaa, että toimenpiteen julkaisemisen ja voimaantulon välinen aika on riittävä, ellei erityisistä oikeudellisista tai käytännön olosuhteista muuta johdu.

2. Kukin osapuoli pyrkii antamaan toisen osapuolen asianomaisille henkilöille mahdollisuuden esittää huomautuksia ehdotuksista, jotka koskevat yleisesti sovellettavaa lakia, asetusta, menettelyä tai hallinnollista päätöstä, ja ottamaan huomioon saadut asianmukaiset huomautukset.

3. Edellä 1 kohdassa tarkoitetut yleisesti sovellettavat toimenpiteet katsotaan asetuiksi viipymättä saataville, kun toimenpide on saatettu saataville ilmoittamalla siitä asianmukaisesti WTO:lle tai kun toimenpide on saatettu nähtäville asianomaisen osapuolen virallisilla verkkosivuilla, joille pääsy on avoin ja maksuton.

4. Tämän sopimuksen IV osan määräysten ei ole katsottava velvoittavan osapuolta toimittamaan luottamuksellisia tietoja, joiden luovuttaminen estäisi lain noudattamisen tai olisi muutoin yleisen edun vastaista tai vaarantaisi yksittäisen julkisen tai yksityisen yrityksen oikeudet kaupalliset edut.

340 artikla

Yhteyspisteet ja tietojenvaihto

1. Tietojenvaihdon helpottamiseksi ja tämän sopimuksen tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseksi EU-osapuoli, Keski-Amerikka-osapuoli ⁽¹⁾ ja kukin Keski-Amerikka-osapuolen tasavalta nimeävät yhteyspisteen ennen tämän sopimuksen voimaantuloa ⁽²⁾. Yhteyspisteiden nimeäminen ei rajoita tämän sopimuksen erityisten määräysten mukaista toimivaltaisten viranomaisten nimenomaista nimeämistä.

2. Toisen osapuolen yhteyspisteen on osapuolen pyynnöstä ilmoitettava kaikista tämän sopimuksen IV osan täytäntöönpanoon liittyvistä asioista vastaava virasto tai virkailija ja annettava tarvittavaa apua helpottaakseen yhteydenpitoa pyynnön esittäneen osapuolen kanssa.

3. Osapuolen pyynnöstä ja siinä määrin, kuin se on laillisesti mahdollista, kukin asianomaisen osapuolen on tarjottava tietoa ja vastattava viipymättä kaikkiin kysymyksiin, jotka liittyvät nykyiseen tai ehdotettuun toimenpiteeseen, joka saattaa vaikuttaa olennaisesti tämän sopimuksen IV osaan.

341 artikla

Hallintomenettelyt

Kunkin osapuolen on hallinnoitava 339 artiklassa tarkoitettuja yleisesti sovellettavia toimenpiteitä johdonmukaisella, puolueettomalla ja järkevällä tavalla. Soveltaessaan kyseisiä toimenpiteitä yksittäistapauksissa osapuolen yksittäisiin henkilöihin, hyödykkeisiin, palveluihin tai yksiköihin kukin osapuoli

a) pyrkii tarjoamaan sellaisille asianomaisille henkilöille, joita menettely välittömästi koskee, kohtuullisessa määräajassa menettelyn aloittamisen jälkeen selvityksen siitä oi-

⁽¹⁾ Keski-Amerikka-osapuolen nimeämää yhteyspistettä käytetään sen tämän sopimuksen V osan (Loppumääräykset) 352 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja yhteisiä velvoitteita koskevien tietojen vaihtamiseksi, ja se toimii Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen sopimien suorien ohjeiden mukaisesti.

⁽²⁾ Kun on kyse Keski-Amerikka-osapuolen velvollisuudesta nimetä yhteyspiste, "voimaantulopäivällä" tarkoitetaan päivää, jona kaikki Keski-Amerikka-osapuolen tasavallat ovat saattaneet tämän sopimuksen voimaan 353 artiklan 4 kohdan mukaisesti.

keusviranomaisesta, jossa menettely on aloitettu, ja yleisen kuvauksen riidan aiheista sekä menettelyn luonteesta;

b) antaa asianomaisille henkilöille kohtuullisen mahdollisuuden esittää tosiasioita ja väitteitä näkemystensä tueksi ennen lopullista hallintotoimenpidettä, jos siihen on aikaa ja jos menettelyjen luonne ja yleinen etu sen sallivat; ja

c) varmistaa, että sen menettelyt perustuvat lakiin.

342 artikla

Uudelleentarkastelu ja muutoksenhaku

1. Kukin osapuoli perustaa tai pitää voimassa oikeudellisia tuomioistuimia, niihin verrattavia tuomioistuimia tai hallinnollisia tuomioistuimia tai menettelyjä, joiden tarkoituksena on tarkastella pikaisesti uudelleen ja, jos on aihetta, korjata tämän sopimuksen IV osan soveltamisalaan vaikuttavia kaupan alaan liittyviä lopullisia hallintotoimenpiteitä. Kyseisten tuomioistuinten ja menettelyjen on oltava riippumattomia hallinnollisesta toimenpanosta vastaavasta viranomaisesta ja niistä vastaavien on oltava puolueettomia eikä niille saa koitua merkittävää etua asian lopputuloksesta.

2. Kukin osapuoli varmistaa, että kyseisten tuomioistuinten tai menettelyjen osapuolilla on oikeus

a) kohtuulliseen mahdollisuuteen tukea tai puolustaa kantojaan; ja

b) ratkaisuun, joka perustuu näyttöön ja esitettyihin asiakirjoihin tai, jos lainsäädäntö niin edellyttää, hallintoviranomaisen kokoomiin asiakirjoihin.

3. Kukin osapuoli varmistaa, että kyseessä olevan hallinnollisen toimen osalta toimivaltainen viranomainen panee mahdollisen kyseisen ratkaisun täytäntöön ja noudattaa sitä, sen mukaan kuin sen omassa lainsäädännössä säädetään muutoksenhausta tai uudelleentarkastelusta.

343 artikla

Erityiset säännöt

Tämän osaston määräysten soveltaminen ei vaikuta tämän sopimuksen muissa määräyksissä vahvistettuihin erityisiin sääntöihin.

344 artikla

Tukia koskeva avoimuus

1. Tässä sopimuksessa tuella tarkoitetaan tavaroiden kauppaan liittyvää toimenpidettä, joka täyttää tukisopimuksen 1 artiklan 1 kohdan edellytykset ja joka on erityinen kyseisen sopimuksen 2 artiklassa tarkoitetulla tavalla. Tämä määräys koskee maataloussopimuksessa määritettyjä tukia.

2. Kukin osapuoli varmistaa tavaroiden kauppaan liittyvien tukien avoimuuden. Tämän sopimuksen voimaantulosta alkaen kukin osapuoli toimittaa joka toinen vuosi toiselle osapuolelle kertomuksen, joka koskee sen hallituksen tai viranomaisten myöntämän tuen oikeusperustaa, muotoa, määrää tai talousarviota ja mahdollisuuksien mukaan vastaanottajaa. Kertomus katsotaan esitetyksi, jos osapuolet asettavat tai niiden nimissä asetetaan asianmukaiset tiedot saataville verkkosivuilla, joille on kaikilla pääsy. Osapuolet ottavat tietojenvaihdossa huomioon salassapitovelvollisuutta ja liikesalaisuuksia koskevat vaatimukset.

3. Osapuolet voivat vaihtaa tietoja osapuolen pyynnöstä asioissa, jotka liittyvät palvelualan tukiin.

4. Assosiaatiokomitea tarkastelee määräjain osapuolten edistymistä tämän artiklan täytäntöönpanossa.

5. Tämän artiklan määräyksiä sovelletaan rajoittamatta WTO-sopimuksen asiaa koskevista määräyksistä johtuvia osapuolten oikeuksia, jotka koskevat kaupan oikeussuojakeinoja tai riidanratkaisua tai muita asianmukaisia toimia toisen osapuolen myöntämää tukea vastaan.

6. Osapuolet eivät turvaudu tämän sopimuksen IV osan X osaston (Riitojen ratkaiseminen) mukaisiin riitojenratkaisumenettelyihin tähän artiklaan liittyvissä kysymyksissä.

XIII OSASTO

TÄMÄN SOPIMUKSEN NOJALLA

PERUSTETTUJEN ELINTEN ERITYISTEHTÄVÄT KAUPAN ALALLA

345 artikla

Assosiaationeuvoston erityistehtävät

1. Suorittaessaan sille tämän sopimuksen IV osassa uskottuja tehtäviä assosiaationeuvosto koostuu, osapuolten lainsäädännön mukaisesti, sellaisista EU-osapuolen ministeritason edustajista ja Keski-Amerikka-osapuolen kunkin tasavallan ministreistä, jotka vastaavat kauppaan liittyvistä asioista, tai näiden nimeämistä henkilöistä.

2. Kun kyse on kauppaan liittyvistä asioista, assosiaationeuvosto voi

a) tämän sopimuksen IV osan tavoitteiden saavuttamiseksi muuttaa

i) liitteessä I (Tullien poistaminen) esitettyjä tavaraluetteloita yhden tai useamman tavaralan lisäämiseksi tullien alentamista koskevaan luetteloon,

ii) liitteeseen I (Tullien poistaminen) kuuluvia tulliluetteloita tullien poistamisen nopeuttamiseksi,

iii) liitteen I (Tullien poistaminen) lisäyksiä 1, 2 ja 3,

iv) liitteen II (Käsitteen "alkuperä tuotteet" määrittely ja hallinnollisen yhteistyön menettelmät) lisäyksiä 1, 2, 2A, 3, 4, 5 ja 6,

v) liitettä XVI (Julkiset hankinnat),

vi) liitettä XVIII (Suojatut maantieteelliset merkinnät),

vii) liitettä XIX (Luettelo 306 artiklan 4 kohdassa tarkoitetuista tuotteista),

viii) liitettä XXI (Alakomiteat);

b) antaa tulkintoja tämän sopimuksen IV osan määräyksistä; ja

c) ryhtyä osapuolten sopimiin muihin toimenpiteisiin tehtäviään suorittaessaan.

3. Kukin osapuoli panee sovellettavien oikeudellisten menettelyjensä mukaisesti täytäntöön 2 kohdan a alakohdassa tarkoitetut muutokset osapuolten sopiman ajan kuluessa ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Assosiaationeuvoston hyväksymien muutosten täytäntöönpano:

1. Costa Rican tapauksessa assosiaationeuvoston 345 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisesti tekemät pää-

346 artikla

Assosiaatiokomitean erityistehtävät

1. Suorittaessaan sille tämän sopimuksen IV osassa uskottuja tehtäviä assosiaatiokomitea koostuu sellaisista Euroopan komission ja Keski-Amerikka-osapuolen kunkin tasavallan korkean tason virkamiesedustajista, jotka vastaavat kauppaan liittyvistä asioista, tai näiden nimeämistä henkilöistä.

2. Kun kyse on kauppaan liittyvistä asioista, assosiaatiokomitealla on erityisesti seuraavat tehtävät:

a) avustaa assosiaationeuvostoa sen hoitaessa kauppaan liittyviä tehtäviään;

b) vastata tämän sopimuksen IV osan määräysten asianmukaisesta täytäntöönpanosta ja soveltamisesta. Tältä osin kukin osapuoli voi saattaa assosiaatiokomitean käsiteltäväksi kaikki sopimuksen IV osan soveltamista tai tulkintaa koskevat kysymykset, sanotun kuitenkaan vaikuttamatta tämän sopimuksen IV osan X osastossa (Riitojen ratkaiseminen) ja XI osastossa (Muita kuin tariffitoimenpiteitä koskeva sovittelujärjestelmä) vahvistettuihin oikeuksiin;

c) seurata tämän sopimuksen IV osan määräysten kehittämistä edelleen ja arvioida sen soveltamisesta saatuja tuloksia;

d) etsiä sopivia keinoja estää ja ratkaista ongelmia, joita muutoin voisi ilmetä tämän sopimuksen IV osan soveltamisalaan kuuluvilla aloilla; ja

e) hyväksyä kaikkien tämän sopimuksen IV osan mukaisesti perustettujen alakomiteoiden työjärjestyksen ja valvoa niiden toimintaa.

3. Assosiaatiokomitea voi 2 kohdassa tarkoitettuja tehtäviään hoitaessaan

a) perustaa tämän sopimuksen IV osassa perustettujen alakomiteoiden lisäksi myös muita alakomiteoita, jotka koostuvat Euroo-

pan komission ja Keski-Amerikka-osapuolen kunkin tasavallan edustajista, ja osoittaa niille tehtäviä toimivaltansa rajoissa. Se voi myös päättää muuttaa perustamilleen alakomiteoille osoitettuja tehtäviä ja lakkauttaa näitä komiteoita;

b) suositella assosiaationeuvostolle tämän sopimuksen IV osan erityistavoitteiden mukaisten päätösten tekemistä; ja

c) ryhtyä osapuolten sopimiin tai assosiaationeuvoston määräämiin muihin toimenpiteisiin tehtäviään suorittaessaan.

347 artikla

Tämän sopimuksen IV osan koordinaattorit

1. Euroopan komissio ja kukin Keski-Amerikka-osapuolen tasavalloista nimeää tämän sopimuksen IV osalle koordinaattorin 60 päivän kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta.

2. Koordinaattorit laativat yhteistyössä esityslistoja ja tekevät kaikki muut tarvittavat valmistelut assosiaationeuvoston ja assosiaatiokomitean kokouksia varten edellä esitettyjen määräysten mukaisesti sekä huolehtivat tarvittaessa näiden elinten päätösten seurannasta.

348 artikla

Alakomiteat

1. Tätä artiklaa sovelletaan kaikkiin tämän sopimuksen IV osassa perustettuihin alakomiteoihin, sanotun kuitenkaan rajoittamatta tämän sopimuksen I osan II osaston (Institutionaalinen kehys) 8 artiklan soveltamista.

2. Alakomiteat koostuvat Euroopan komission edustajista ja Keski-Amerikka-osapuolen kunkin tasavallan edustajista.

3. Alakomiteat kokoontuvat kerran vuodessa tai kumman tahansa osapuolen tai assosiaatiokomitean pyynnöstä sopivalla tasolla. Kokoukset, joissa osanottajat ovat henkilökohtaisesti läsnä, pidetään vuorotellen Brysselissä tai Keski-Amerikassa. Kokoukset voidaan pitää myös mitä tahansa osapuolten käytettävissä olevaa teknistä välinettä hyödyntäen.

tökset rinnastetaan Costa Rican valtiosäännön (*Constitución Política de la República de Costa Rica*) 121 artiklan 4 kohdan kolmannessa kappaleessa tarkoitettuun asiakirjaan (*Protocolo de Menor Rango*).

2. Hondurasin tapauksessa assosiaationeuvoston 345 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisesti tekemät päätökset rinnastetaan Hondurasin perustuslain (*Constitución de la República de Honduras*) 21 artiklassa tarkoitettuun asiakirjaan.

4. Alakomiteoiden puheenjohtajana toimii vuorotellen EU-osapuolen edustaja ja Keski-Amerikka-osapuolen jonkin tasavallan edustaja vuoden kerrallaan.

XIV OSASTO

POIKKEUKSET

349 artikla

Maksutase

1. Jos osapuolella on vakavia maksutaseeseen tai ulkoiseen rahoitusasemaan liittyviä ongelmia tai sellaisten uhka on olemassa, se voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa tavara- ja palvelukauppaan ja maksuliikenteeseen liittyviä rajoittavia toimenpiteitä.

2. Osapuolet pyrkivät siihen, ettei 1 kohdassa tarkoitettuja rajoittavia toimenpiteitä sovelleta.

3. Tämän artiklan mukaisesti käyttöön otettujen tai voimassa pidettyjen rajoittavien toimenpiteiden on oltava syrjimättömiä ja määräaikaista eikä niiden vaikutus saa olla suurempi kuin mitä maksutasetta ja ulkoista rahoitusasemaa koskevien ongelmien korjaamiseksi on tarpeen. Niiden on oltava WTO:n sopimuksissa vahvistettujen edellytysten ja Kansainvälistä valuuttarahastoa koskevan sopimuksen artiklojen mukaisia.

4. Rajoittavat toimenpiteet käyttöön ottaen tai niitä voimassa pitävän taikka niihin muutoksia tehneen osapuolen on ilmoitettava asiasta viipymättä toiselle osapuolelle ja esitettävä mahdollisimman pian aikataulu niiden soveltamisen lopettamista varten.

5. Jos osapuoli katsoo, että käyttöön otettu tai voimassa pidetty rajoittava toimenpide vaikuttaa kahdenvälisiin kauppasuhteisiin, se voi pyytää toiselta osapuolelta neuvotteluja, jotka järjestetään viipymättä assosiaatiokomiteassa. Neuvotteluissa arvioidaan asianomaisen osapuolen maksutasetilanne ja tämän artiklan mukaisesti käyttöön otetut tai voimassa pidetyt rajoitukset ottaen huomioon muun muassa seuraavat tekijät:

a) maksutaseeseen ja ulkoiseen rahoitusasemaan liittyvien ongelmien luonne ja laajuus;

b) taloudelliset ja kaupankäyntiin liittyvät ulkoiset olosuhteet; tai

c) mahdollisesti käytettävissä olevat vaihtoehtoiset korjaavat toimenpiteet.

Neuvotteluissa käsitellään sitä, ovatko mahdolliset rajoittavat toimenpiteet 3 ja 4 kohdan mukaisia. Kaikki Kansainvälisen valuuttarahaston esittämät valuuttaan, rahavarantoon ja maksutaseeseen liittyvät tilastolliset ja muut tiedot otetaan huomioon, ja päätelmien perustana käytetään Kansainvälisen valuuttarahaston arviota asianomaisen osapuolen maksutasetta ja ulkoista rahoitusasemaa koskevasta tilanteesta.

350 artikla

Verotus

1. Tämän sopimuksen IV osan määräysten tai tämän sopimuksen mukaisesti toteutettujen järjestelyjen ei katsoa estävän osapuolia näiden soveltaessa asiaa koskevia verolainsäädäntönsä säännöksiä tekemästä eroa veronmaksajien välillä, jotka ovat eri tilanteessa erityisesti asuinpaikkansa tai pääomansa sijoituspaikan suhteen.

2. Tämän sopimuksen IV osan määräysten tai tämän sopimuksen mukaisesti toteutettujen järjestelyjen ei voida katsoa estävän sellaisen toimenpiteen käyttöönottoa tai täytäntöönpanoa, jonka tarkoituksena on kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi tehtyjen sopimusten tai muiden verotusjärjestelyjen tai osapuolen sisäisen verolainsäädännön säännösten mukaisesti estää verojen kiertäminen ja veropetokset.

3. Tämän sopimuksen IV osan määräykset eivät vaikuta minkään verosopimuksen nojalla osapuolille kuuluviin oikeuksiin ja velvoitteisiin. Jos tämän sopimuksen IV osa ja tällainen verosopimus ovat keskenään ristiriidassa, tältä osin sovelletaan verosopimusta.

351 artikla

Alueellinen etusija

1. Tämän sopimuksen IV osan määräykset eivät velvoita osapuolta myöntämään toiselle osapuolelle sellaista suotuisampaa kohtelua, jota kunkin osapuolen alueella sovelletaan

osana sen omaa alueellista taloudellista yhdentymisprosessia.

2. Tämän sopimuksen IV osan määräykset eivät estä osapuolten välisten tai osapuolten ja kolmansien maiden tai alueiden välisten tulliliittojen, vapaakauppa-alueiden tai muiden sopimusjärjestelyjen ylläpitämistä, muuttamista tai perustamista.

V OSA

LOPPUMÄÄRÄYKSET

352 artikla

Osapuolten määritelmä

1. Tämän sopimuksen osapuolia ovat Costa Rican, El Salvadorin, Guatemalan, Honduran, Nicaraguan ja Panaman tasavallat, tässä sopimuksessa 'Keski-Amerikka-osapuolen tasavallat', sekä Euroopan unioni tai sen jäsenvaltiot taikka Euroopan unioni ja sen jäsenvaltiot toimivallan jakautumisesta riippuen, tässä sopimuksessa 'EU-osapuoli'.

2. Tässä sopimuksessa ilmaisulla "osapuoli" viitataan kuhunkin Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltaan, sanotun kuitenkin rajoittamatta velvollisuutta toimia yhdessä 3 kohdan määräysten mukaisesti, tai EU-osapuoleen.

3. Tämän sopimuksen soveltamiseksi Keski-Amerikka-osapuolen tasavallat sopivat toimivansa ja sitoutuvat toimimaan yhdessä seuraavissa asioissa:

a) tämän sopimuksen I osan II osastossa (Institutionaalinen kehys) tarkoitettujen elinten päätöksenteko;

b) tämän sopimuksen IV osan IX osastossa (Alueellinen taloudellinen yhdentyminen) vahvistettujen velvoitteiden täyttäminen;

c) sen velvoitteen täyttäminen, joka koskee Keski-Amerikan kilpailuasetuksen antamista ja kilpailuviranomaisen perustamista tämän sopimuksen IV osan VII osaston (Kauppa ja kilpailu) 277 artiklan ja 279 artiklan 2 kohdan mukaisesti; ja

d) sen velvoitteen täyttäminen, joka koskee alueellisen tason keskitetyn palvelupisteen perustamista tämän sopimuksen IV osan V osaston (Julkiset hankinnat) 212 artiklan 2 kohdan mukaisesti.

Kun Keski-Amerikka-osapuolen tasavallat toimivat yhdessä tämän kohdan mukaisesti, niihin viitataan ilmaisulla "Keski-Amerikka-osapuoli".

4. Tämän sopimuksen kaikkien muiden määräysten osalta Keski-Amerikka-osapuolen tasavallat vastaavat kukin velvoitteistaan ja toimivat itsenäisesti.

5. Sen estämättä, mitä 3 kohdassa määrätään, Keski-Amerikka-osapuolen tasavallat sitoutuvat Keski-Amerikan alueellisen yhdentymisen etenemisen myötä asteittain laajentamaan niitä osa-alueita, joilla ne toimivat yhdessä, ja ne ilmoittavat tästä EU-osapuolelle. Assosiaationeuvosto tekee päätöksen, jossa nämä osa-alueet määritellään tarkoin.

353 artikla

Voimaantulo

1. Osapuolet hyväksyvät tämän sopimuksen omien sisäisten oikeudellisten menettelyjensä mukaisesti.

2. Tämä sopimus tulee voimaan sitä kuukautta seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, jonka kuluessa osapuolet ovat ilmoittaneet toisilleen 1 kohdassa tarkoitettujen sisäisten oikeudellisten menettelyjen päätökseen saattamisesta.

3. EU-osapuolen tapauksessa ilmoitukset lähetetään Euroopan unionin neuvoston pääsihteerille ja Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen tapauksessa Keski-Amerikan integraatiojärjestelmän pääsihteeristölle (*Secretaría General del Sistema de la Integración Centroamericana, SG-SICA*), jotka ovat tämän sopimuksen tallettajia.

4. Sen estämättä, mitä 2 kohdassa määrätään, Euroopan unioni ja kukin Keski-Amerikka-osapuolen tasavalta voivat soveltaa tämän sopimuksen IV osaa sitä päivää seuraavan kuukauden ensimmäisestä päivästä, jona ne ovat ilmoittaneet toisilleen tätä varten tarvittavien sisäisten oikeudellisten menettelyjen päätökseen saattamisesta. Sopimuksen toiminnan edellyttämät toimet ryhtyvät tällaisessa tapauksessa hoitamaan tehtäviään.

5. Kunkin osapuolen on 2 kohdassa määrättyyn sopimuksen voimaantulopäivään

mennessä tai sopimuksen soveltamisen alkamispäivään mennessä, jos sopimusta sovelletaan 4 kohdan mukaisesti, täytettävä tämän sopimuksen IV osan VI osaston (Teollis- ja tekijänoikeudet) 244 artiklassa ja 245 artiklan 1 kohdan a ja b alakohdassa vahvistetut vaatimukset. Jos jokin Keski-Amerikka-osapuolen tasavalta ei ole täyttänyt näitä vaatimuksia, tämä sopimus ei tule voimaan 2 kohdan mukaisesti tai sitä ei sovelleta 4 kohdan mukaisesti EU-osapuolen ja kyseisen vaatimukset täyttämättä jättäneen Keski-Amerikka-osapuolen tasavallan välillä ennen kuin vaatimukset on täytetty.

6. Jos jotakin tämän sopimuksen määräystä sovelletaan 4 kohdan mukaisesti, määräyksessä olevaa viittausta tämän sopimuksen voimaantulopäivään pidetään viittauksena päivään, josta alkaen osapuolet sopivat soveltavansa kyseistä määräystä 4 kohdan mukaisesti.

7. Osapuolet, joiden osalta tämän sopimuksen IV osa on tullut voimaan 2 tai 4 kohdan mukaisesti, voivat käyttää myös aineksia, jotka ovat peräisin niistä Keski-Amerikka-osapuolen tasavalloista, joiden osalta tämä sopimus ei ole tullut voimaan.

8. Tämä sopimus korvaa 2 kohdan mukaisesta voimaantulopäivästään lukien Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen ja EU-osapuolen välillä voimassa olevat sopimukset poliittisesta vuoropuhelusta ja yhteistyöstä.

354 artikla

Kesto

1. Tämä sopimus on voimassa rajoittamattoman ajan.

2. Osapuolen on ilmoitettava asianmukaiselle sopimuksen tallettajalle aikomuksestaan irtisanoa sopimus.

3. Jos jokin osapuoli irtisanoa sopimuksen, muut osapuolet tarkastelevat assosiaatiokomiteassa tällaisen irtisanomisen vaikutusta tähän sopimukseen. Assosiaationeuvosto päättää mahdollisesti tarvittavista mukautuksista tai siirtymätoimenpiteistä.

4. Irtisanominen tulee voimaan kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun asiasta on ilmoitettu asianmukaiselle sopimuksen tallettajalle.

355 artikla

Velvoitteiden täyttäminen

1. Osapuolet toteuttavat kaikki tämän sopimuksen mukaisten velvoitteiden täyttämiseksi tarvittavat yleiset tai erityiset toimenpiteet ja varmistavat, että ne ovat tässä sopimuksessa vahvistettujen tavoitteiden mukaisia.

2. Jos osapuoli katsoo, että toinen osapuoli on jättänyt täyttämättä tämän sopimuksen mukaisen velvoitteensa, se voi toteuttaa tarvittavat toimenpiteet. Erityisen kiireellisiä tapauksia lukuun ottamatta sen on ennen toimenpiteiden toteuttamista esitettävä assosiaationeuvostolle 30 päivän kuluessa kaikki tilanteen perinpohjaiseksi tutkimiseksi tarvittavat tiedot osapuolten kannalta hyväksyttävän ratkaisun saavuttamiseksi. Toteutettavia toimenpiteitä valittaessa on etusija annettava toimenpiteille, jotka vähiten häiritsevät tämän sopimuksen täytäntöönpanoa. Toimenpiteistä on ilmoitettava viipymättä assosiaatiokomitealle, jossa niistä keskustellaan osapuolen sitä pyytäessä.

3. Osapuolet sopivat, että 2 kohdassa käytetyllä ilmaisulla "erityisen kiireelliset tapaukset" tarkoitetaan tilanteita, joissa osapuoli on rikkonut tätä sopimusta olennaisella tavalla. Osapuolet sopivat lisäksi, että 2 kohdassa tarkoitettujen "tarvittavien toimenpiteiden" ovat kansainvälisen oikeuden mukaisesti toteutettuja toimenpiteitä. Velvoitteiden keskeyttämistä pidetään viimeisenä keinona.

4. Tämän sopimuksen olennainen rikkominen käsittää

a) tämän sopimuksen hylkäämisen kansainvälisen oikeuden yleisten sääntöjen vastaisesti;

b) tämän sopimuksen olennaisten osien rikkomisen.

5. Jos osapuoli toteuttaa toimenpiteen erityisen kiireellisessä tapauksessa, toinen osapuoli voi pyytää, että osapuolet kutsutaan 15 päivän kuluessa kiireelliseen kokoukseen.

6. Sen estämättä, mitä 2 kohdassa määrätään, jos osapuoli katsoo, että toinen osapuoli on jättänyt täyttämättä yhden tai useamman tämän sopimuksen IV osan mukaisen velvoitteen, sen on käytettävä ja noudatettava yksinomaan tämän sopimuksen IV osan X

osastossa (Riitojen ratkaiseminen) vahvistettuja riitojenratkaisumenettelyjä ja XI osastossa (Muita kuin tariffitoimenpiteitä koskeva sovittelujärjestelmä) vahvistettua sovittelujärjestelmää tai muita vaihtoehtoisia järjestelmiä, jotka koskevat tämän sopimuksen IV osaan sisältyviä erityisiä velvoitteita.

356 artikla

Tästä sopimuksesta johtuvat oikeudet ja velvoitteet

Tämän sopimuksen ei ole katsottava luovan henkilöille muita oikeuksia tai velvoitteita kuin tällä sopimuksella luodut oikeudet ja velvoitteet eikä velvoittavan osapuolta sallimaan, että tähän sopimukseen vedotaan suoraan sen sisäisessä oikeusjärjestelmässä, ellei kyseisen osapuolen sisäisessä lainsäädännössä toisin säädetä.

357 artikla

Poikkeukset

1. Tämän sopimuksen ei ole katsottava
 - a) velvoittavan osapuolta toimittamaan tai antamaan käyttöön tietoja, joiden paljastamista se pitää tärkeiden turvallisuusetujensa vastaisina; tai
 - b) estävän osapuolta ryhtymästä toimenpiteisiin, joita se pitää välttämättöminä tärkeiden turvallisuusetujensa suojelemiseksi ja jotka
 - i) liittyvät fission tuotantoon ja fuusioituvaan ydinmateriaaliin tai materiaaleihin, joista edellä mainittu on johdettu,
 - ii) liittyvät taloudelliseen toimintaan, jonka tarkoituksena on suoraan tai välillisesti sotilaskohteen varustaminen,
 - iii) liittyvät aseiden, ammusten tai sotatarvikkeiden tuotantoon tai kauppaan,
 - iv) liittyvät kansallisen turvallisuuden tai puolustuksen kannalta välttämättömiin julkisiin hankintoihin,
 - v) toteutetaan sodan tai muun kansainvälisissä suhteissa ilmenevän hätätilanteen aikana;
 - c) estävän osapuolia toteuttamasta toimenpiteitä täyttääkseen velvoitteet, joihin ne ovat

sitoutuneet kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi; tai

d) estävän osapuolia päättämästä itsenäisesti talousarvion painopisteistä tai edellyttä, että osapuolet lisäävät tämän sopimuksen mukaisten velvoitteiden ja sitoumusten täyttämiseen suunnattuja talousarviovaroja.

2. Assosiaationeuvostolle on toimitettava mahdollisimman kattavat tiedot 1 kohdan a ja b alakohdan mukaisesti toteutetuista toimenpiteistä ja niiden soveltamisen päättymisestä.

358 artikla

Tuleva kehitys

1. Osapuolet voivat sopia tämän sopimuksen laajentamisesta ja täydentämisestä muuttamalla sitä tai tekemällä tiettyjä aloja tai toimintamuotoja koskevia sopimuksia muun muassa tämän sopimuksen täytäntöönpanosta saatujen kokemusten perusteella.

2. Osapuolet voivat myös sopia mistä tahansa muista muutoksista tähän sopimukseen.

3. Kaikki edellä mainitut muutokset ja sopimukset hyväksytään kunkin osapuolen sisäisten oikeudellisten menettelyjen mukaisesti.

359 artikla

Uusien jäsenten liittyminen

1. Assosiaatiokomitealle on ilmoitettava kaikista kolmansien valtioiden pyynnöistä liittyä Euroopan unioniin ja kaikista kolmansien valtioiden pyynnöistä liittyä Keski-Amerikan poliittisen ja taloudellisen yhdentymisen prosesseihin.

2. Euroopan unionin ja hakijavaltion välisen neuvottelujen aikana EU-osapuoli toimittaa Keski-Amerikka-osapuolelle kaikki asiaankuuluvat tiedot, ja Keski-Amerikka-osapuoli puolestaan ilmoittaa EU-osapuolelle omat näkökantansa (jos niitä on), jotta ne voidaan ottaa täysin huomioon. EU-osapuoli ilmoittaa Keski-Amerikka-osapuolelle kaikista liittymisistä Euroopan unioniin.

3. Vastaavasti Keski-Amerikka-osapuolen ja Keski-Amerikan poliittisen ja taloudellisen yhdentymisen prosesseihin liittymistä hake-

van valtion välisten neuvottelujen aikana Keski-Amerikka-osapuoli toimittaa EU-osapuolelle kaikki asiaankuuluvat tiedot, ja EU-osapuoli puolestaan ilmoittaa Keski-Amerikka-osapuolelle omat näkökantansa (jos niitä on), jotta ne voidaan ottaa täysin huomioon. Keski-Amerikka-osapuoli ilmoittaa EU-osapuolelle kaikista liittymisistä Keski-Amerikan poliittisen ja taloudellisen yhdentymisen prosesseihin.

4. Osapuolet tarkastelevat assosiaatiokomiteassa uusien jäsenten liittymisen vaikutuksia tähän sopimukseen. Assosiaationeuvosto päättää mahdollisesti tarvittavista mukautuksista tai siirtymätoimenpiteistä, jotka hyväksytään kunkin osapuolen sisäisten oikeudellisten menettelyjen mukaisesti.

5. Jos Keski-Amerikan poliittisen ja taloudellisen yhdentymisen prosesseihin liittymistä koskevassa asiakirjassa ei määrätä ilman eri toimenpiteitä tapahtuvasta liittymisestä tähän sopimukseen, asianomainen valtio liittyy siihen tallettamalla liittymisasiakirjan osapuolten asianmukaisille tallettajille.

6. Liittymiskirja talletetaan tallettajille.

360 artikla

Alueet, joihin sopimusta sovelletaan

1. EU-osapuolen osalta tätä sopimusta sovelletaan alueisiin, joihin sovelletaan Euroopan unionista tehtyä sopimusta ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyä sopimusta niissä määrätyn edellytyksin.

2. Sen estämättä, mitä 1 kohdassa määrätään, tätä sopimusta sovelletaan myös Euroopan unionin tullialueeseen siltä osin kuin se

käsittää alueita, jotka eivät kuulu edellä esitettyyn aluemääritelmään.

3. Keski-Amerikan osalta tätä sopimusta sovelletaan Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen alueisiin niiden kansallisen lainsäädännön ja kansainvälisen oikeuden mukaisesti.

361 artikla

Varaumat ja tulkintaselitykset

Tässä sopimuksessa ei anneta mahdollisuutta yksipuolisiin varaumiin tai tulkintaselityksiin.

362 artikla

Liitteet, lisäykset ja pöytäkirjat sekä huomautukset, alaviitteet ja yhteiset julistukset

Tämän sopimuksen liitteet, lisäykset ja pöytäkirjat sekä huomautukset, alaviitteet ja yhteiset julistukset ovat sen erottamaton osa.

363 artikla

Todistusvoimaiset tekstit

Tämä sopimus laaditaan kahtena kappaleena bulgarian, englannin, espanjan, hollannin, italian, kreikan, latvian, liettuan, maltan, portugalil, puolan, ranskan, romanian, ruotsin, saksan, slovakian, sloveenin, suomen, tanskan, tšekin, unkarin ja viron kielellä, ja kukin teksti on yhtä todistusvoimainen.

LIITE X

LUETTELOT SIOITTAUTUMISSITOUMUKSISTA

A JAKSO

EU-OSAPUOLI

1. Jäljempänä esitettävässä sitoumusluettelossa ilmoitetaan tämän sopimuksen 166 artiklan mukaisesti vapautetut toimialat sekä ne markkinoille pääsyä ja kansallista kohtelua koskevat rajoitukset, joita kyseisillä aloilla varausten muodossa sovelletaan Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen sijoittautuneisiin yksiköihin ja sijoittajiin. Luetteloissa on seuraavat osat:

a) Ensimmäisessä sarakkeessa ilmoitetaan toimiala tai osa-ala, jota koskevan sitoumuksen osapuoli tekee, sekä se, millä laajuudella vapautettuihin aloihin sovelletaan varauksia.

b) Toisessa sarakkeessa esitetään sovellettavat varaukset.

Jos b alakohdassa tarkoitettua sarakkeessa on ainoastaan jäsenvaltiokohtaisia varauksia, siinä mainitsemattomat jäsenvaltiot tekevät kyseistä alaa koskevat sitoumukset ilman varauksia (vaikka tietyllä alalla ei ole jäsenvaltiokohtaisia varauksia, siihen voidaan kuitenkin soveltaa horisontaalisia varauksia tai alakohtaisia EU:n laajuisia varauksia).

Niitä toimialoja ja osa-aloja, joita ei mainita jäljempänä olevassa luettelossa, koskevia sitoumuksia ei ole tehty.

2. Yksittäisten toimialojen ja osa-alojen yksilöiminen:

a) ISIC Rev. 3.1 tarkoittaa kaikkia toimialoja koskevaa kansainvälistä toimialaluokitusstandardia sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N° 4, ISIC REV 3.1, 2002).

b) CPC tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC prov., 1991).

c) CPC ver. 1.0 tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC ver. 1.0, 1998).

3. Jäljempänä olevaan luetteloon ei sisälly toimenpiteitä, jotka koskevat pätevyysvaatimuksia ja -menettelyjä, teknisiä standardeja tai lupavaatimuksia ja -menettelyjä, elleivät ne ole tämän sopimuksen 164 ja 165 artiklassa tarkoitettuja markkinoille pääsyn tai kansallisen kohtelun rajoituksia. Kyseisiä toimenpiteitä (esimerkiksi toimiluvan myöntämistä, yleispalveluvelvoitteita, tutkintotodistusten tunnustamista säännellyillä aloilla, tiettyjen tutkintojen – kielitutkinnot mukaan luettuina – läpäisemistä koskevat edellytykset ja syrjimätön vaatimus, jonka mukaan tiettyä toimintaa ei saa harjoittaa suojelluilla luonnonalueilla eikä historiallisesti tai taiteellisilta arvoiltaan erityisen merkittävillä alueilla) sovelletaan joka tapauksessa toisen osapuolen sijoittajiin, vaikka toimenpiteitä ei mainita luettelossa.

4. Tämän sopimuksen 159 artiklan 3 kohdan mukaisesti jäljempänä oleva luettelo ei sisällä toimenpiteitä, jotka koskevat osapuolten myöntämiä tukia.

5. Tämän sopimuksen 164 artiklan mukaisesti syrjimättömät vaatimukset, jotka koskevat sijoittautuneen yksikön oikeudellista muotoa, eivät sisälly jäljempänä olevaan luetteloon.

6. Sitoumusluettelosta syntyvät oikeudet ja velvoitteet eivät ole sellaisenaan välittömästi sovellettavissa, eivätkä ne näin ollen luo välittömästi oikeuksia yksittäisille luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille.

7. Jäljempänä olevassa luettelossa käytetään seuraavia lyhenteitä:

AT Itävalta

BE Belgia

BG Bulgaria

CY Kypros

CZ Tšekki

DE Saksa

DK Tanska

EU	EU-osapuoli
ES	Espanja
EE	Viro
FI	Suomi
FR	Ranska
EL	Kreikka
HU	Unkari
IE	Irlanti
IT	Italia
LV	Latvia
LT	Liettua
LU	Luxemburg
MT	Malta
NL	Alankomaat
PL	Puola
PT	Portugali
RO	Romania
SK	Slovakia
SI	Slovenia
SE	Ruotsi
UK	Yhdistynyt kuningaskunta

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
KAIKKI TOIMIALAT	Kiinteistöt AT, BG, CY, CZ, DK, EE, ES, EL, FI, HU, IE, IT, LT, LV, MT, PL, RO, SI, SK: Ulkomaisten sijoittajien maa- ja kiinteistöhankinnoille on asetettu rajoituksia (*).
KAIKKI TOIMIALAT	Yleishyödylliset palvelut EU: Kansallisen tai paikallisen tason yleishyödyllisiksi palveluiksi katsottava taloudellinen toiminta voidaan varata julkisille monopolille tai yksinoikeudet saaneille yksityisille palvelujen tarjontajille (*).
KAIKKI TOIMIALAT	Sijoittautumismuodot EU: Jonkin jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti perustetuille (kolmansien maiden yritysten) tytäryhtiöille, joiden kotipaikka, keskuhallinto tai päätoimipaikka on EU:ssa, myönnettyä kohtelua ei laajenneta koskemaan kolmannen maan yrityksen jonkin jäsenvaltion perustamia sivuliikkeitä tai agenttuureja. BG: Sivuliikkeen perustamiseen tarvitaan lupa. EE: Johtokunnan jäsenistä vähintään puolet on asuttava EU:ssa. FI: Ulkomaalainen, joka harjoittaa kauppaa yhtiökumppanina suomalaisessa kommandiittiyhtiössä tai avoimessa yhtiössä, tarvitsee elinkeinoluvan ja hänen on asuttava vakituisesti EU:ssa. Televiestintäpalveluja lukuun ottamatta kaikilla aloilla vähintään puolta hallituksen varsinaisista ja varajäsenistä koskee kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimus. Yrityksille voidaan kuitenkin myöntää erivapauksia. Jos ulkomainen organisaatio alkaa harjoittaa liiketoimintaa tai kauppaa perustamalla sivuliikkeen Suomeen, sen on hankittava elinkeinolupa. Ulkomaisen organisaation tai yksityishenkilön, joka ei ole EU:n kansalainen, on haettava lupaa toimia osakeyhtiön perustajana. Televiestintäpalvelujen alalla perustajista ja hallituksen jäsenistä vähintään puolelta vaaditaan pysyvää asuinpaikkaa maassa. Jos perustaja on oikeushenkilö, asuinpaikkavaatimus koskee kyseistä oikeushenkilöä. IT: Teollisen, kaupallisen ja käsiteollisen ammatin harjoittaminen edellyttää oleskelulupaa ja erityisvaltuutusta. BG, PL: Edustustoimiston toiminta saa käsittää ainoastaan sen edustaman ulkomaisen emoyhtiön mainonnan ja myynninedistämisen. PL: Rahoituspalveluja lukuun ottamatta ei sitoumuksia sivuliikkeiden osalta. EU:n ulkopuoliset sijoittajat voivat harjoittaa taloudellista toimintaa ainoastaan kommandiittiosakeyhtiön, rajoitetun vastuun yhtiön tai osakeyhtiön muodossa (lakiasuinpalvelujen osalta ainoastaan rekisteröidyn yhtiön tai kommandiittiyhtiön muodossa). RO: Kaupallisten yhtiöiden ainoan johtajan tai johtokunnan puheenjohtajan sekä johtokunnan jäsenten lukumäärästä puolet on oltava Romanian kansalaisia, jollei yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä. Kaupallisten yhtiöiden tilintarkastajien ja varatilintarkastajien enemmistö on oltava Romanian kansalaisia. SE: Ulkomaisen yrityksen (joka ei ole rekisteröitynyt oikeushenkilöksi Ruotsissa) on harjoitettava kaupallista toimintaansa sellaisen Ruotsin sijoittautuneen sivuliikkeen välityksellä, jolla on itsenäinen johto ja erillinen kirjanpito. Alle vuoden kestävä rakennushankkeet vapautetaan vaatimuksista perustaa sivuliike tai nimetty maassa asuva edustaja. Rajoitetun vastuun yhtiöllä (osakeyhtiöllä) voi olla yksi tai useampi perustaja. Perustajan on joko asuttava Ruotsissa tai oltava ruotsalainen oikeushenkilö. Avoin yhtiö voidaan perustaa vain, jos jokainen yhtiökumppani asuu Ruotsissa. Kaikkien muuntuyppisten oikeushenkilöiden perustamiseen sovelletaan vastaavia ehtoja. Hallituksen jäsenistä vähintään puolet on asuttava Ruotsissa. Sellaisen ulkomaan tai Ruotsin kansalaisen, joka eivät asu Ruotsissa ja jotka haluavat harjoittaa kaupallista toimintaa Ruotsissa, on

Toimiala tai osa-ala	Vaustusten kuvaus
	nimittävä kyseisestä toiminnasta vastaava maassa asuva edustaja ja ilmoitettava tämä paikallisen viranomaisen rekisteriin. Asuinpaikkaehdoista voidaan poiketa tapauksissa, joissa ne todistettavasti eivät ole tarpeen. SI: Ulkomaisten yhtiöiden sivuliikkeiden perustaminen edellyttää, että emoyhtiö on ollut rekisteröitynä alkuperäisessä valtiostaan yhden vuoden. SK: Ulkomaisten luonnollisten henkilöiden, jonka nimi rekisteröidään kaupparekisteriin yrittäjän puolesta toimimaan valtuutettuna henkilönä, on esitettävä Slovakian oleskelulupa.
KAIKKI TOIMIALAT	Investoinnit ES: Ulkomaan hallituksen tai ulkomaisten julkisyhteisöjen joko suoraan tai ulkomaisten hallitusten joko välittömässä tai välillisessä määräysvallassa olevien yritysten tai muiden yhteisöjen välityksellä Espanjan tekemät investoinnit (jotka tuovat yhteisöille taloudellisten etujen lisäksi yleensä myös muita etuja) edellyttävät hallituksen antamaa etukäteislupaa. BG: Yrityksissä, joissa julkinen (valtion tai kunnan) osuus pääomasta ylittää 30 prosenttia, osakkeiden siirtämiseen kolmansille osapuolille tarvitaan lupa. Tietyin taloudelliseen toimintaan, joka liittyy valtion omaisuuden tai muun julkisen omaisuuden hyödyntämiseen tai käyttöön, edellytetään toimilupia koskevan lain (Concessions Act) mukaisesti myönnetty toimilupa. Ulkomaiset sijoittajat eivät voi osallistua yksityistämiseen. Ulkomaisilta sijoittajilta ja bulgarialaisilta oikeushenkilöiltä, joilla on määräävä ulkomaalaisomistus, edellytetään lupa a) luonnonvarojen etsintään, käyttöön- tai talteenottoon aluevesillä, mannerjalustasta tai talousvyöhykkeeltä ja b) määräävän omistussuuden hankintaan yrityksissä, jotka harjoittavat a kohdassa määritettyä toimintaa. FR: Ulkomaisiin ostoihin, jotka oikeuttavat yli 33,33 prosenttiin olemassa olevan ranskalaisyhtiön osakepääomasta tai äänivallasta tai 20 prosenttiin ranskalaisesta pörssiyhtiöstä, sovelletaan seuraavia määräyksiä: — ranskalaisiin yrityksiin, joiden liikevaihto on enintään 76 miljoonaa euroa, voidaan tehdä alle 7,6 miljoonan euron investointeja ennakkolomituksella seuraavan 15 päivän määräajan jälkeen, kun kyseisten määrien paikkansapitävyys on tarkistettu; — lupa muihin investointeihin annetaan ennakkolomituksella seuraavan kuukauden jälkeen ilman eri toimenpiteitä, jollei talousministeri ole poikkeustapauksessa käyttänyt oikeuttaan lykätä investointia. Hiljattain yksityistetyissä yrityksissä voidaan rajoittaa ulkomaalaisomistusta siten, että Ranskan hallitus määrää yleisölle tarjottavien osakkeiden enimmäismäärän apauskohtaisesti. Tietyin kaupallisen, teollisen tai käsinteollisen toiminnan käynnistäminen edellyttää erityisvaltuutusta, jos toimitusjohtajalla ei ole pysyvää oleskelulupaa. FI: Suomen viranomaisten on vahvistettava sellainen ulkomaisten omistajien osakehankinta, joka oikeuttaa yli kolmanneksen suuren suomalaisen yhtiön tai suuren liikeyrityksen (jossa on yli 1 000 työntekijää tai jonka liikevaihto on yli 168 miljoonaa euroa tai jonka taseen loppusumma on yli 168 miljoonaa euroa) äänivallasta; vahvistus voidaan evätä vain, jos tärkeä kansallinen etu olisi uhattuna. Näitä rajoituksia ei sovelleta televisiotähtäveluihin. HU: Ei sitoumuksia hiljattain yksityistettyjen yritysten ulkomaisen omistuksen suhteen. IT: Hiljattain yksityistetyille yrityksille voidaan myöntää yksinoikeuksia tai niiden yksinoikeudet voidaan säilyttää. Joissakin tapauksissa voidaan rajoittaa hiljattain yksityistetyissä yrityksissä käytettäviä äänioikeuksia. Puolustuksen, liikenne-, televiestintä- ja energiapalvelujen alalla toimivien yritysten suurten omistussuhteiden hankinta edellyttää viiden vuoden ajan toimivaltaisten viranomaisten hyväksyntää.

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
KAIKKI TOIMIALAT	Maantieteelliset alueet FI: Ahvenanmaalla on rajoitettu Ahvenanmaan kotiseutu-oikeutta vailla olevien luonnollisten henkilöiden sekä kaikkien oikeushenkilöiden vapautta sijoittautua ilman Ahvenanmaan toimivaltaisten viranomaisten lupaa.
1. MAATALOUS, RIISTATALOUS, METSÄTALOUS	
A. Maatalous, riistatalous (ISIC Rev. 3.1: 011, 012, 013, 014, 015) pl. neuvonta- ja konsultointipalvelut (?)	AT, HU, MT, RO: Ei sitoumuksia maataloustoiminnan osalta. CY: EU:n ulkopuolinen osallistuminen on sallittua enintään 49 prosenttiin saakka. FR: Muut kuin EU:n kansalaiset tarvitsevat luvan maatalousyritysten perustamiseen ja EU:n ulkopuoliset sijoittajat viintarhojen hankintaan. IE: EU:n alueen ulkopuolella vakinaisesti asuvat tarvitsevat luvan sijoittautumiseen myllytoiminnan alalla.
B. Metsätalous (ISIC Rev. 3.1: 020) pl. neuvonta- ja konsultointipalvelut (?)	BG: Ei sitoumuksia puunkorjuun osalta.
2. KALASTUS JA VESIVILJELY (ISIC Rev. 3.1: 0501, 0502) pl. neuvonta- ja konsultointipalvelut (?)	AT: Vähintään 25 prosenttia aluksista on olava tävältäan rekisteröityjä. BE, FI, IE, LV, NL, PT, SK: Yhtiöittämättömät ulkomaiset sijoittajat, joiden päätoimipaikka ei ole Belgiassa, Suomessa, Irlannissa, Latviassa, Alankomaissa, Portugalissa tai Slovakiassa, eivät voi omistaa vastaavasti Belgian, Suomen, Irlannin, Latvian, Alankomaiden, Portugalin tai Slovakian lipun alla purjehtivia aluksia. CY, EL: EU:n ulkopuolinen osallistuminen on sallittua enintään 49 prosenttiin saakka. DK: EU:n ulkopuolella vakinaisesti asuvien omistussuuden kaupallista kalastusta harjoittavasta yrityksestä on olava alle kolmannes. EU:n ulkopuolella vakinaisesti asuvat saavat omistaa Tanskan lipun alla purjehtivia aluksia ainoastaan Tanskassa rekisteröidyn yrityksen kautta. FR: Muut kuin EU:n kansalaiset eivät saa omistaa merenkulkuvaltiolle kuuluvaa maata kalan-, äyriäisten- ja leväviljelytarkoituksessa. Yhtiöittämättömät ulkomaiset sijoittajat, joiden päätoimipaikka ei ole Ranskassa, saavat omistaa enintään 50 prosenttia Ranskan lipun alla purjehtivasta aluksesta. DE: Merikalastuslupa myönnetään ainoastaan Saksan lipun alla purjehtiville aluksille. Nämä ovat kalastuslupia, joiden osake-enemistön omistavat EU:n kansalaiset tai sellaiset yritykset, jotka on perustettu EU:n sääntöjen mukaisesti ja joiden päätoimipaikka on jossakin jäsenvaltiossa. Näiden alusten käytön johto ja valvonta on olava Saksassa oleskelevilla henkilöillä. Kalastusluvan saamiseksi kaikki kalastusluokset on rekisteröitävä niissä ramikkovaltioissa, joissa laivojen kotisatama sijaitsee. EE: Laiva voi purjehtia Viron lipun alla, jos sen kotisatama sijaitsee Virossa ja osake-enemistön on Viron kansalaisilla avoimessa yhtiössä tai kommandiittiyhtiössä tai muussa oikeushenkilössä, joka sijaitsee Virossa ja jonka johtokunnassa äänienemmistö on Viron kansalaisilla. BG, HU, LT, MT, RO: Ei sitoumuksia.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
	IT: Muilla kuin EU:ssa oleskelevilla ulkomaalaisilla ei saa olla enemmistöosakkuutta Italian lipun alla purjehdivia aluksista tai määräysvallan tuottavaa osakkuutta sellaista laivanvarustamoista, joiden päätoimipaikka on Italiassa. Kalastus Italian aluevesillä on varattu Italian lipun alla purjehdiville aluksille. SE: Yhtiöitämättömät ulkomaiset sijoittajat, joiden päätoimipaikka ei ole Ruotsissa, saavat omistaa enintään 50 prosenttia Ruotsin lipun alla purjehdivasta aluksesta. Ulkomaiset sijoittajat tarvitsevat luvan hankkiakseen 50 prosenttia tai enemmän sellaisten yritysten osakkeista, jotka harjoittavat Ruotsin aluevesillä kaupallista kalastustoimintaa. SI: Laivat saavat purjehdita Slovenian lipun alla, jos niistä yli puolet on EU-kansalaisten omistuksessa tai sellaisten oikeushenkilöiden omistuksessa, joiden päätoimipaikka on jossakin EU-jäsenvaltiossa. UK: Varaukset, jotka koskevat Yhdistyneen kuningaskunnan lipun alla purjehdivia alusten ostoa, jollei vähintään 75 prosenttia sijoitetuista varoista ole Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten ja/tai sellaisten yritysten omistamia, joista vähintään 75 prosenttia on Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten omistamia, ja jotka kaikki oleskelevat ja joiden kotipaikka on Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Alusten johdon, ohjauksen ja valvonnan on tapahduttava Yhdistyneessä kuningaskunnassa. EU: Energiantuottajamaista tulevia sijoittajia voidaan estää saamasta toimintaa koskeva määräysvalta. Ei sitoumuksia siviilikelien suoran perustamisen osalta (yhdistäminen vaaditaan). Ei sitoumuksia raakaöljyn ja maakaasun tuotannon osalta. ES: Ei sitoumuksia strategisesti tärkeitä mineraaleja koskevien ulkomaisten sijoitusten osalta.
3. KAIVOSTOIMINTA JA LOUHINTA ⁽⁴⁾ A. Kivi- ja ruskohiilen kaivu; turpeen nosto (ISC Rev. 3.1: 10) B. Raakaöljyn ja maakaasun tuotanto ⁽⁵⁾ (ISC Rev. 3.1: 1110) C. Metallimalmien louhinta (ISC Rev. 3.1: 13) D. Muu mineraalien kaivu (ISC Rev. 3.1: 14)	
4. TEOLLISUUS ⁽⁶⁾	
A. Elintarvikkeiden ja juomien valmistus (ISC Rev. 3.1: 15)	Ei mitään.
B. Tupakkatuotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 16)	Ei mitään.
C. Tekstiilien valmistus (ISC Rev. 3.1: 17)	Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
D. Vaatteiden valmistus; turkkien muokkaus ja värjäys (ISIC Rev. 3.1: 18)	Ei mitään.
E. Näiden parkitus ja muokkaus; matka- ja käsilaakkujen, satuloiden, valjaiden ja jalkineiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 19)	Ei mitään.
F. Sahaavien sekä puu- ja korkituotteiden valmistus, pl. huonekalut; olki- ja punontatuotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 20)	Ei mitään.
G. Paperin ja paperituotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 21)	Ei mitään.
H. Kustantaminen, painaminen ja tallenteiden jäljentäminen (?) (ISIC Rev. 3.1: 22, pl. palkkio- ja sopimusperusteinen kustantaminen ja painaminen (6))	IT: Kustannus- ja painonrytyn omistajaa koskee kansallisuusvaatimus.
I. Koksituotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 231)	Ei mitään.
J. Öljytuotteiden valmistus (*) (ISIC Rev. 3.1: 232)	EU: Energiantuottajamaiden sijoittajia voidaan estää saamasta toimintaa koskeva määräysvalta. Ei sitoumuksia sivuliikkeiden suoran perustamisen osalta (yhtiöittäminen vaaditaan).
K. Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden, muiden kuin räjähdysaineiden, valmistus (ISIC Rev. 3.1: 24 pl. räjähdysaineiden valmistus)	Ei mitään.
L. Kumi- ja muovituotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 25)	Ei mitään.
M. Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 26)	Ei mitään.
N. Metallien jalostus (ISIC Rev. 3.1: 27)	Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
O. Metallituotteiden valmistus, pl. koneet ja laitteet (ISC Rev. 3.1: 28)	Ei mitään.
P. Koneiden valmistus	
a) Yleiskäyttöön tarkoitettujen koneiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 291)	Ei mitään.
b) Erikoiskoneiden, muiden kuin asien ja ammusten, valmistus (ISC Rev. 3.1: 2921, 2922, 2923, 2924, 2925, 2926, 2929)	Ei mitään.
c) Muualle luokittelematon kodinkoneiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 293)	Ei mitään.
d) Toimisto- ja tietokoneiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 30)	Ei mitään.
e) Muualle luokittelematon sähkökoneiden ja -laitteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 31)	Ei mitään.
f) Radio-, televisio- ja tietoliikennevälineiden ja -laitteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 32)	Ei mitään.
Q. Lääkintäkojeiden, hienomekaanisten kojeiden ja optisten instrumenttien sekä kellojen valmistus (ISC Rev. 3.1: 33)	Ei mitään.
R. Moottoriajoneuvojen, perävaunujen ja puoliperävaunujen valmistus (ISC Rev. 3.1: 34)	Ei mitään.
S. Muiden (ei sotilaskäyttöön tarkoitettujen) kulkuneuvojen valmistus (ISC Rev. 3.1: 35 pl. sotalaivojen, -lentokoneiden ja muiden sotilaskäyttöön tarkoitettujen kulkuneuvojen valmistus)	Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
T. Huonekalujen valmistus; muualluokittalematon valmistus (ISC Rev. 3.1: 361, 369)	Ei mitään.
U. Kiertävyys (ISC Rev. 3.1: 37)	Ei mitään.
5. SÄHKÖN, KAASUN, HÖYRYN JA LÄMMINVEDEN TUOTANTO, SIIRTO JA JAKELU OMAAN LUKUUN ^(*) (PL YDINVOIMAAAN PERUSTUVA SÄHKÖNTUOTANTO)	
A. Sähkön tuotanto; sähkön siirto ja jakelu omaan lukuun (osittain ISC Rev. 3.1: 4010) ^(*)	EU: Energiantuottajamaista tulevia sijoittajia voidaan estää saamasta toimintaa koskeva määräysvalta. Ei sitoumuksia siviili- den suoran perustamisen osalta (yhtiöittäminen vaaditaan).
B. Kaasun tuotanto; kaasumaisten polttoaineiden jakelu putkiverkossa omaan lukuun (osittain ISC Rev. 3.1: 4020) ^(*)	EU: Energiantuottajamaista tulevia sijoittajia voidaan estää saamasta toimintaa koskeva määräysvalta. Ei sitoumuksia siviili- den suoran perustamisen osalta (yhtiöittäminen vaaditaan).
C. Höyryn ja lämmينveden tuotanto; höyryn ja lämmينveden jakelu omaan lukuun (osittain ISC Rev. 3.1: 4030) ^(*)	EU: Energiantuottajamaista tulevia sijoittajia voidaan estää saamasta toimintaa koskeva määräysvalta. Ei sitoumuksia siviili- den suoran perustamisen osalta (yhtiöittäminen vaaditaan).
6. YRITYSPALVELUT	
A. Ammatilliset palvelut	
a) Lakiasianpalvelut (CPC 861) ^(1,2) pl julkisia tehtäviä hoitavien oikeusalan ammattilaisten (kuten notaarit, huus- siers de justice ja muut <i>officiers publics et ministériels</i>) tarjoamat oikeudelliset neuvontapalvelut sekä oikeudelliset asiakirja- ja todistuspalvelut	AT: Ulkomaisten asianajajien (joilla on olava täysi pätevyys kotimaassaan) pääomaosakkuus ja osuus minkään lakiasiantoinimis- ton liitetuloksesta ei saa ylittää 25:ää prosenttia. Heillä ei saa olla ratkaisevaa vaikutusvaltaa päätöksenteossa. BE: "Cour de cassation" -oikeusistuimessa esiintymiseen muissa kuin rikosoikeudellisissa tapauksissa sovelletaan kiintiöitä. FR: Asianajajat voivat harjoittaa "avocats auprès de la Cour de Cassation" - ja "avocats auprès du Conseil d'Etat" -ammattiteja kiintiöiden rajoissa. DK: Ainoastaan asianajajat, joilla on Tanskassa myönnetty elinkeinolupa, ja Tanskassa rekisteröidyt asianajotoimistot voivat omistaa tanskalaisen asianajotoimiston osakkeita. Ainoastaan asianajajat, joilla on Tanskassa myönnetty elinkeinolupa, voivat olla tanskalaisen asianajotoimiston hallintoneuvoston jäseniä tai osallistua muuten sen hallintoon. Tanskalaisen elinkeinoluvan myöntämisen edellytyksenä on Tanskassa suoritettu lainopillinen tutkinto.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
	FR: Jotkin oikeudelliset muodot ("association d'avocats" ja "société en participation d'avocat") on varattu asianajajille, jotka ovat Ranskan asianajajaliiton täysjäseniä. Asianajotoimistossa, joka tarjoaa Ranskan tai EU:n oikeuteen liittyviä palveluja, vähintään 75 prosenttia niistä osakkaista, joiden hallussa on 75 prosenttia osakepääomasta, on oltava Ranskan asianajajaliiton täysjäseniä. HU: Kaupallisen läsnäolon muotona on oltava avoin yhtiö unkarilaisen asianajajan (ügyvéd) tai asianajotoimiston (ügyvédi iroda) kanssa tai edustustoimisto. PL: EU:n asianajajille sallitaan muitakin oikeudellisia toimintamuotoja, mutta ulkomaiset asianajajat voivat toimia ainoastaan kaupparekisteriin merkityn avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön muodossa. AT: Ulkomaisten kirjanpitäjien (joiden on oltava kotimaansa lainsäädännön mukaisesti hyväksytyjä) pääomaosakkuus ja osuus liitavän minkä tahansa oikeushenkilön liikeloksesta ei saa olla yli 25 prosenttia, jos he eivät ole liitavän ammatillisen toimielimen jäseniä. CY: Markkinoille pääsy edellyttää taloudellista tarveharkintaa. Pääasiallinen arviointiperuste: osa-alan työllisyystilanne. DK: Ulkomaisten tilintarkastajien on saatava Tanskan kauppa- ja teollisuusvirastolta (<i>Danish Commerce and Companies Agency</i>) lupa avoimen yhtiön muodostamiseen tanskalaisten valtuutettujen tilintarkastajien kanssa. AT: Ulkomaisten tilintarkastajien (joiden on oltava kotimaansa lainsäädännön mukaisesti hyväksytyjä) pääomaosakkuus ja osuus liitavän minkä tahansa oikeushenkilön liikeloksesta ei saa olla yli 25 prosenttia, jos he eivät ole liitavän ammatillisen toimielimen jäseniä. CY: Markkinoille pääsy edellyttää taloudellista tarveharkintaa. Pääasiallinen arviointiperuste: osa-alan työllisyystilanne. CZ ja SK: Vähintään 60 prosenttia osakepääomasta ja äänioikeuksista on varattu maan kansalaisille. DK: Ulkomaisten tilintarkastajien on saatava Tanskan kauppa- ja teollisuusvirastolta (<i>Danish Commerce and Companies Agency</i>) lupa avoimen yhtiön muodostamiseen tanskalaisten valtuutettujen tilintarkastajien kanssa. FI: Suomalaisen osakeyhtiön tilintarkastajista vähintään yhtä koskee asuinpaikkavaatimus. LV: Valan tehneiden tilintarkastajien kaupallisessa yrityksessä äänioikeutetuista osakkeista yli 50 prosenttia on oltava valan tehneiden tilintarkastajien tai EU:n valan tehneiden tilintarkastajien kaupallisten yritysten omistamia. LT: Vähintään 75 prosenttia osakkeista olisi kuuluttava EU:n tilintarkastajille tai tilintarkastusyrityksille. SE: Tietyiden oikeushenkilöiden, mm. kaikkien osakeyhtiöiden, tilintarkastuspalveluja voivat tarjota ainoastaan Ruotsissa hyväksytyt tilintarkastajat. Ainoastaan tällaiset tilintarkastajat voivat olla osakkeenomistajia tai muodostaa avoimen yhtiön, joka toimii laillisesti hyväksytynä tilintarkastusyhteisönä (virallisissa tarkoituksissa). Hyväksyminen edellyttää maassa asumista. SI: Ulkomaisten henkilöiden omistuosuus tilintarkastusyrityksistä saa olla enintään 49 prosenttia osakepääomasta. AT: Ulkomaisten veroneuvojien (joiden on oltava kotimaansa lainsäädännön mukaisesti hyväksytyjä) pääomaosakkuus ja osuus liitavän minkä tahansa oikeushenkilön liikeloksesta ei saa olla yli 25 prosenttia; tämä koskee ainoastaan liitavän ammatillisen toimielimeen kuulumattomia veroneuvojia.
b) 1. Laskentatoimen palvelut ja kirjanpito palvelut (CPC 86212, muut kuin "tilintarkastuspalvelut", CPC 86213, CPC 86219 ja CPC 86220)	
b) 2. Tilintarkastuspalvelut (CPC 86211 ja 86212, muut kuin laskentatoimen palvelut)	
c) Verotukseen liittyvät neuvontapalvelut (CPC 863) ⁽¹⁾	

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
d) Arkkitehtipalvelut ja e) Kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut (CPC 8671 ja CPC 8674)	CY: Markkinoille pääsy edellyttää taloudellista tarveharkintaa. Pääasiallinen arviointiperuste: osa-alan työllisyystilanne. BG: Kansallisesti tai alueellisesti merkittävässä hankkeissa ulkomaisten sijoittajien on toimitettava paikallisten sijoittajien yhteiskumppaneina tai alihankkijoina. LV: Arkkitehtipalvelujen alalla liiketoiminnan harjoittamiseen täydellä oikeudella tehtä hankesopimuksia tarvitaan toimilupa, jonka edellytyksenä on kolmen vuoden toiminta Latviassa rakennushankkeiden alalla ja korkeakoulututkiminto.
f) Tekniset palvelut ja g) Tekniset kokonaispalvelut (CPC 8672 ja CPC 8673)	BG: Kansallisesti tai alueellisesti merkittävässä hankkeissa ulkomaisten sijoittajien on toimitettava paikallisten sijoittajien yhteiskumppaneina tai alihankkijoina.
h) Lääkäripalvelut (ml. psykologi) ja hammashoitopalvelut (CPC 9312 ja osittain CPC 85201)	AT: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta hammaslääkäripalveluja sekä psykologien ja psykoterapeuttien palveluja, joissa: ei mitään. DE: Taloudellinen tarveharkinta sellaisten lääkäreiden ja hammaslääkäreiden osalta, joilla on lupa hoitaa julkisten vakautusjärjestelmien jäseniä. Pääasiallinen arviointiperuste: pula lääkäreistä ja hammaslääkäreistä asianomaisella alueella. FI: Ei sitoumuksia. FR: EU:n sijoittajille sallitaan muitakin oikeudellisia muotoja, mutta ulkomaiset sijoittajat voivat toimia ainoastaan seuraavissa yhtiömuodoissa: "société d'exercice libéral" ja "société civile professionnelle". LV: Taloudellinen tarveharkinta. Pääasiallinen arviointiperuste: pula lääkäreistä ja hammaslääkäreistä asianomaisella alueella. BG, LT: Palvelujen tarjoamiseen vaaditaan lupa, jonka perusteena on tarpeisiin perustuva terveydenhuollon palvelusuunnitelma ja jossa otetaan huomioon väestö ja jo olemassa olevat lääkärin- ja hammashoitopalvelut. SI: Ei sitoumuksia sosiaali- ja lääketieteen palvelujen, puhtaanapito- ja epidemiologisten sekä lääketieteellisten-ekologisten palvelujen, vertoilu- ja verensuuttimien ja verensuuttimien eläinlääkintä- ja ruumiinvaustien osalta. UK: Lääkärien sijoittautumisessa julkisen terveydenhuollon järjestelmän (National Health Service) mukaisesti otetaan huomioon terveydenhuollon resurssisuunnittelu.
i) Elämlääkintäpalvelut (CPC 932)	AT: Ei sitoumuksia. BG: Taloudellinen tarveharkinta. Pääasiallinen arviointiperuste: väestö ja olemassa olevien yritysten tiheys. FR: EU:n sijoittajille sallitaan muitakin oikeudellisia muotoja, mutta ulkomaiset sijoittajat voivat toimia ainoastaan seuraavissa yhtiömuodoissa: "société d'exercice libéral" ja "société civile professionnelle". HU: Taloudellinen tarveharkinta. Pääasiallinen arviointiperuste: alan työmarkkinatilanne.

Toimiala tai osa-ala	Vaustusten kuvaus
j) 1. Kätilöpalvelut (CPC 93191 osittain)	BG, FI, HU, MT, SI: Ei sitoumuksia. FR: EU:n sijoittajille sallitaan muitakin oikeudellisia muotoja, mutta ulkomaiset sijoittajat voivat toimia ainoastaan seuraavissa yhtiömuodoissa: "société d'exercice libéral" ja "société civile professionnelle". LT: Taloudellista tarveharkintaa saatetaan soveltaa. Pääasiallinen arviointiperuste: osa-alan työllisyystilanne.
j) 2. Sairaanhoidaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut (CPC 93191 osittain)	AT: Ulkomaiset sijoittajat voivat toimia ainoastaan seuraavilla toiminta-aloilla: sairaanhoidajat, fysioterapeuttit, työterapeuttit, puheterapeuttit ja ravitsemusterapeuttit. BG, MT, SI: Ei sitoumuksia. FI: Ei sitoumuksia fysioterapeuttien ja avustavan hoitohenkilöstön osalta. FR: EU:n sijoittajille sallitaan muitakin oikeudellisia muotoja, mutta ulkomaiset sijoittajat voivat toimia ainoastaan seuraavissa yhtiömuodoissa: "société d'exercice libéral" ja "société civile professionnelle". LT: Taloudellista tarveharkintaa saatetaan soveltaa. Pääasiallinen arviointiperuste: osa-alan työllisyystilanne. LV: Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan ulkomaisiin fysioterapeutteihin ja ulkomaiseen avustavaan hoitohenkilöstöön. Pääasiainen arviointiperuste: asianomaisen alueen työllisyystilanne.
k) Farmaseuttisten tuotteiden sekä lääkinnällisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyyni (CPC 63211) sekä muut farmaseuttien tarjoamat palvelut ⁽¹⁴⁾	AT, BG, CY, FI, MT, PL, RO, SE, SI: Ei sitoumuksia. BE, DE, DK, EE, ES, FR, IT, HU, IE, LV, PT, SK: Lupa edellyttää taloudellista tarveharkintaa. Pääasiallinen arviointiperuste: väestö ja olemassa olevien apteekkien maantieteellinen tiheys.
B. Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 84)	Ei mitään.
C. Tutkimus- ja kehittämispalvelut ⁽⁴⁾ a) Luonnontieteen tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 851) b) Yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden tutkimus- ja kehittämis- palvelut (CPC 852 pl. psykologien palvelut) ⁽¹⁵⁾ c) Tieteidenväliset tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 853)	EU: Julkisin varoin rahoitettavien tutkimus- ja kehittämispalvelujen osalta yksinoikeuksia ja/tai lupia voidaan myöntää ainoastaan EU:n jäsenvaltioiden kansalaisille ja sellaisille EU:n oikeushenkilöille, joiden päätoimipaikka on Euroopan unionissa.

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
D. Kiinteistöpalvelut ⁽¹⁶⁾	
a) Omaan tai kolmannen osapuolen lukuun suoritettavat kiinteistöpalvelut (CPC 821)	Ei mitään.
b) Palkkio- tai sopimusperusteiset kiinteistöpalvelut (CPC 822)	Ei mitään.
E. Vuokraus- ja leasingpalvelut ilman käyttäjää tai kuljettajaa	
a) Aluksiin liittyvät (CPC 83103)	LT: Alusten omistajien on oltava liettualaisia luonnollisia henkilöitä tai Liettuaan sijoittautuneita yrityksiä. SE: Purjehtiminen Ruotsin lipun alla edellyttää, että määräävä ruotsalaisvaikutus toiminassa osoitetaan, jos alukseen liittyy ulkomaalaskomistukseen kykyviä etuja.
b) Ilma-aluksiin liittyvät (CPC 83104)	EU: EU:n lentoliikenteen harjoittajien käyttämien ilma-alusten on oltava rekisteröityjä kyseiselle lentoliikenteen harjoittajalle luvan antaneessa EU:n jäsenvaltiossa tai muualla EU:ssa. Ilma-aluksen on oltava joko erityiset kansalaisuusvaatimukset täyttävien luonnollisten henkilöiden tai osakkuutta ja määräysvaltaa (ml. johtajien kansalaisuus) koskevat erityiset vaatimukset täyttävien oikeushenkilöiden omistuksessa. Tästä vaatimuksesta voidaan poiketa, kun kyseessä on lyhytaikainen leasing sopimus tai jos olosuhteet ovat poikkeukselliset.
c) Muihin kulkuneuvoihin liittyvät (CPC 83101, CPC 83102 ja CPC 83105)	Ei mitään.
d) Muihin koneisiin ja laitteisiin liittyvät (CPC 83106, CPC 83107, CPC 83108 ja CPC 83109)	Ei mitään.
e) Henkilökohtaisiin ja kotitaloustarvikkeisiin liittyvät (CPC 832)	AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, IE, IT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SE, SK, UK: Ei sitoumuksia koodin CPC 83202 osalta.
f) Televiestintälaitteiden vuokraus (CPC 7541)	Ei mitään.
F. Muut yrityspalvelut	
a) Mainontapalvelut (CPC 871)	Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
b) Markkina- ja mielipidetutkimuspalvelut (CPC 864)	Ei mitään.
c) Liikkeenjohdon konsultointipalvelut (CPC 865)	Ei mitään.
d) Liikkeenjohdon konsultointipalveluihin liittyvät palvelut (CPC 866)	HU: Ei sitoumuksia välillies- ja sovittelupalvelujen (CPC 86602) osalta.
e) Tekniset testaus- ja analysointipalvelut (17) (CPC 8676)	Ei mitään.
f) Maa-, riista- ja metsätalouteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 881 osittain)	Ei mitään.
g) Kalastukseen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 882 osittain)	Ei mitään.
h) Teollisuuteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 884 osittain ja CPC 885 osittain)	Ei mitään.
i) Työnvälitys- ja henkilöstönhankintapalvelut	
i) 1. Johtohenkilöiden hakupalvelut (CPC 87201)	BG, CY, CZ, DE, EE, FI, LV, LT, MT, PL, PT, RO, SK, SI: Ei sitoumuksia.
i) 2. Työnvälityspalvelut (CPC 87202)	AT, BG, CY, CZ, EE, FI, LV, LT, MT, PL, PT, RO, SK: Ei sitoumuksia. BE, FR, IT: Valtionmonopoli. DE: Lupa edellyttää taloudellista tarveharkintaa. Pääasiallinen arviointiperuste: työmarkkinoiden tilanne ja kehitys.
i) 3. Tilapäisen toimistohenkilöstön hankintapalvelut (CPC 87203)	AT, BG, CY, CZ, DE, EE, FI, LV, LT, MT, PL, PT, RO, SK, SI: Ei sitoumuksia. IT: Valtionmonopoli.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
j) 4. Mallitoimintapalvelut (CPC 87209 osittain)	Ei mitään.
j) 1. Etsiväpalvelut (CPC 87301)	BE, BG, CY, CZ, DE, ES, EE, FR, EL, HU, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI: Ei sitoumuksia.
j) 2. Turvallisuus- ja vartiointipalvelut (CPC 87302, CPC 87303, CPC 87304 ja CPC 87305)	DK: Hallituksen jäseniä koskee kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimus. Ei sitoumuksia lentokenttäturvallisuuspalvelujen osalta. BG, CY, CZ, EE, FI, LV, LT, MT, PL, RO, SI, SK: Lupa voidaan myöntää ainoastaan kansalaisille ja kansallisille rekisteröidyille organisaatioille. ES: Ei sitoumuksia sivuliikkeiden suoran perustamisen osalta (yhtiöittäminen vaaditaan). Markkinoille pääsy edellyttää etukäteishyväksyntää.
k) Tieteelliset ja tekniset konsultointipalvelut ⁽¹⁸⁾ (CPC 8675)	FR: Ulkomaiset sijoittajat tarvitsevat erityisluvan malminetsintä- ja kockaivauspalveluihin.
l) 1. Alusten huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Ei mitään.
l) 2. Rautatiekaluston huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	LV: Valtionmonopoli. SE: Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan, jos sijoittaja on alkeissa luoda omia terminaali-infrastruktuureja. Pääasiallinen arviointiperuste: tila- ja kapasiteettirajoitteet.
l) 3. Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja maantietiliikenteen kuljetusvälineiden huolto ja korjaus (CPC 6112, CPC 6122, CPC 8867 osittain ja CPC 8868 osittain)	SE: Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan, jos sijoittaja on alkeissa luoda omia terminaali-infrastruktuureja. Pääasiallinen arviointiperuste: tila- ja kapasiteettirajoitteet.
l) 4. Ilma-alusten ja niiden osien huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Ei mitään.
l) 5. Metallituotteiden, koneiden (ei toimisto-), laitteiden (ei kuljetus- ja toimitus-) sekä henkilökohtaisten ja kotitaloustarvikkeiden huolto ja korjaus ⁽¹⁹⁾ (CPC 633, CPC 7545, CPC 8861, CPC 8862, CPC 8864, CPC 8865 ja CPC 8866)	Ei mitään.
m) Rakennusten puhtaanapitoalvelut (CPC 874)	Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
n) Valokuvauspalvelut (CPC 875)	Ei mitään.
o) Pakkauspalvelut (CPC 876)	Ei mitään.
p) Julkaisu- ja painopalvelut (CPC 88442)	LT, LV: Julkaisualan sijoittautumisoikeudet annetaan ainoastaan kansallisesti yhtiöityille oikeushenkilöille (ei sivuliikkeitä). PL: Sanoma- ja aikakauslehtien päätoimittajia koskee kansalaisuusvaatimus. SE: Kustantajaa ja kustannus- tai painoyrityksen omistajaa koskee asuinpaikkavaatimus.
q) Kokouspalvelut (CPC 87909 osittain)	Ei mitään.
r) 1. Käännös- ja tulkkauspalvelut (CPC 87905)	DK: Virallisille kielenkääntäjille ja tulkeille annettava lupa voi sisältää toiminta-alaa koskevia rajoituksia. PL: Ei rajoituksia valantehtäneiden tulkkien palvelujen osalta. BG, HU, SK: Ei sitoumuksia virallisen kääntämisen ja tulkauksen osalta.
r) 2. Sisustus suunnittelu- ja muut muotoilu- ja suunnittelupalvelut (CPC 87907)	Ei mitään.
r) 3. Perintätoimistojen palvelut (CPC 87902)	IT, PT: Sijoittajia koskee kansalaisuusvaatimus.
r) 4. Luottotietopalvelut (CPC 87901)	BE: Kulutusluottotietopankkien osalta sijoittajia koskee kansalaisuusvaatimus. IT, PT: Sijoittajia koskee kansalaisuusvaatimus.
r) 5. Kopiointipalvelut (CPC 87904) ⁽²⁰⁾	Ei mitään.
r) 6. Televiestinnän konsultointipalvelut (CPC 7544)	Ei mitään.
r) 7. Puhelinvastauspalvelut (CPC 87903)	Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Värausten kuvaus
7. VIENTITÄPALVELUT	
A. Posti- ja kuitipalvelut (Postilähetysten ⁽²¹⁾ käsittelyyn ⁽²²⁾ liittyvät palvelut seuraavan osa-aloja koskevan luettelon mukaisesti sekä koti- että ulkomaan läheksissä: i) osoitteellisten, mulla tahansa fyysisellä välineellä ⁽²³⁾ tuotettujen, kirjallisten viestien käsittely, ml. yhdistelmäpostipalvelu ja suoramainonta, ii) osoitteellisten pakettien ⁽²⁴⁾ käsittely, iii) osoitteellisten painotuotteiden ⁽²⁵⁾ käsittely, iv) edellä kohdassa i-iii tarkoitettujen tuotteiden käsittely kirjattuna tai vakuumetuna postina, v) edellä kohdassa i-iii tarkoitettujen tuotteiden pikälähetyspalvelut ⁽²⁶⁾, vi) osoitteittomien tuotteiden käsittely, ja vii) asiakirjojen vaihto ⁽²⁷⁾) Osa-ajat i, iv ja v suljetaan kuitenkin pois, jos ne kuuluvat varattavissa oleviin palveluihin eli jos ne koskevat sellaisia alle 50 gramman painoisia kirjälähetysiä ⁽²⁸⁾, joiden hinta on alempi kuin 2,5 -kertainen perustariffi, tai jos ne koskevat oikeus- ja hallintomenettelyjen yhteydessä käytettäviä kirjatua läheksiiä.) (CPC 751 osittain, CPC 71235 osittain ⁽²⁹⁾ ja CPC 73210 osittain ⁽³¹⁾)	Ei mitään. ⁽²⁹⁾
B. Televisiopalvelut Nämä palvelut eivät kata taloudellista toimintaa, joka koostuu sellaisen sisällön tarjoamisesta, jonka välittäminen edellyttää televisiotointipalveluja.	
a) Kaikki palvelut, jotka koostuvat sähkömagneettisten signaalien lähettämisestä ja vastaanottamisesta ⁽³²⁾ lukuun ottamatta yleisradiotoimintaa ⁽³³⁾	Ei mitään. ⁽³⁴⁾
b) Sateiliitälyhetysten välityspalvelut ⁽³⁵⁾	EU: Ei mitään lukuun ottamatta sitä, että — sitoumukset edellyttävät vastavuoroisuutta; — tämän toimialan palveluntarjoajin saatetaan soveltaa sähköisiä viestintää koskevan EU:n sääntelyjärjestelmän mukaista velvoitetta turvata yleisen edun mukaiset tavoitteet, jotka liittyvät sisällön siirtoon palveluntarjoajien verkossa. BE: Ei sitoumuksia.
8. RAKENNUSPALVELUT JA NIIHIN LIITTYVÄT TEKNISET PALVELUT (CPC 511, CPC 512, CPC 513, CPC 514, CPC 515, CPC 516, CPC 517 ja CPC 518)	Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
9. JAKELUPALVELUT (pl. aseiden, ammusten, räjähdysaineiden ja muiden sotatarvikkeiden jakelu) Kaikki jäljempänä luetellut osa-alat ⁽¹⁸⁾	AT: Ei sitoumuksia pyroteknisten tuotteiden, helposti syttyvien tuotteiden, räjäytysvälineiden ja myrkyllisten aineiden jakelun osalta. Farmaseuttisten tuotteiden ja tupakkatuotteiden jakelua varten yksinoikeuksia ja/tai lupia voidaan myöntää ainoastaan EU:n jäsenvaltioiden kansalaisille ja sellaisille EU:n oikeushenkilöille, joiden päätoimipaikka on Euroopan unionissa. FI: Ei sitoumuksia alkoholijuomien ja farmaseuttisten tuotteiden jakelun osalta.
A. Komissionääripalvelut	
a) Moottoriajoneuvoja, moottoripyöriä, moottorikelkkoja ja niiden osia ja tarvikkeita koskevat komissionääripalvelut (CPC 61111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Ei mitään.
b) Muut komissionääripalvelut (CPC 621)	Ei mitään.
B. Tukkukaupan palvelut	
a) Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden tukkukaupan palvelut (CPC 61111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Ei mitään.
b) Radio- ja telepäätelaitteiden tukkukaupan palvelut (CPC 7542 osittain)	Ei mitään.
c) Muut tukkukaupan palvelut (CPC 622, pl. energiatuotteiden tukkukaupan palvelut ⁽¹⁹⁾)	FR, IT: Valtion tupakkamonopoli.
d) Vähittäiskaupan palvelut ⁽¹⁸⁾ Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 61112, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain) Radio- ja telepäätelaitteiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 7542 osittain) Elintarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut	FR: Uusien tukkukauppaa harjoittavien apteekkien toimilupiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa. Pääasiallinen arviointiperuste: väestö ja olemassa olevien apteekkien maantieteellinen tiheys. IE, SE: Ei sitoumuksia alkoholijuomien vähittäiskaupan osalta. SE: Vaateiden, jalkineiden ja sellaisten elintarvikkeiden, joita ei kuluteta myyntipisteessä, tilapäisiä kauppaa varten myönnettäviin lupiin voidaan soveltaa taloudellista tarveharkintaa. Pääasiallinen arviointiperuste: asianomaisella maantieteellisellä alueella jo oleviin myymälöihin kohdistuvat vaikutukset.

Toimiala tai osa-ala	Värausten kuvaus
(CPC 631) Muiden tuotteiden (ei energian) vähittäiskaupan palvelut, pl. farmaseuttiset, lääkinälliset ja ortopediset tuotteet ⁽²⁵⁾ (CPC 632, pl. CPC 63211 ja 63297)	
D. Franchising-toiminta (CPC 8929)	Ei mitään.
10. KOULUTUSPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Aiemman perusasteen koulutuspalvelut (CPC 921)	EU: Yksityisten toimijoiden osallistumiselle koulutusverkostoon tarvitaan hyväksyntä. AT: Ei sitoumuksia korkea-asteen koulutuspalvelujen osalta. Ei sitoumuksia radio- tai televisiolähetäyksiä toteutettavien alkuisuusvaatimusten osalta. BG: Ei sitoumuksia ulkomaisten luonnollisten henkilöiden ja yhteisöjen tarjoamien alemman perusasteen ja/tai ylemmän perusasteen ja keskiasteen koulutuspalvelujen tarjoamisen osalta eikä korkea-asteen koulutuspalvelujen tarjoamisen osalta. CZ, SK: Johtokunnan jäsenistä enemmistöä koskee kansalaisuusvaatimus. Ei sitoumuksia korkea-asteen koulutuspalvelujen tarjoamisen osalta lukuun ottamatta keskiasteen koulutuksen jälkeisiä ammatillisia koulutuspalveluja (CPC 92310). CY, FI, MT, RO, SE: Ei sitoumuksia.
B. Ylemmän perusasteen ja keskiasteen koulutuspalvelut (CPC 922)	EL: Aiemman perusasteen sekä ylemmän perusasteen ja keskiasteen koulujen johtokunnan jäsenistä enemmistöä koskee kansalaisuusvaatimus. Ei sitoumuksia sellaisten korkea-asteen oppilaitosten osalta, jotka myöntävät tunnustettuja valtiollisia tukintotodistuksia. ES, IT: Tarveharkintaa sovelletaan sellaisten yksityisten yliopistojen perustamiseen, joilla on oikeus myöntää tunnustettuja tukintotodistuksia; menettelyyn kuuluu parlamentin lausunto. Pääasiallinen arviointiperuste: väestö ja olemassa olevien oppilaitosten tiheys. HU, SK: Lupien myöntämistä vastaavat paikallisviranomaiset (korkeakoulujen ja korkea-asteen oppilaitosten tapauksessa keskusviranomaiset) voivat rajoittaa perustettavien koulujen lukumäärää. LV: Ei sitoumuksia sellaisten koulutuspalvelujen osalta, jotka liittyvät varmaisille opiskelijoille tarkoitettuihin keskiasteen ammatillisen koulutuksen kaltaisiin koulutuspalveluihin (CPC 9224).
C. Korkea-asteen koulutuspalvelut (CPC 923)	SI: Ei sitoumuksia alemman perusasteen koulujen osalta. Ylemmän perusasteen ja keskiasteen koulujen sekä korkeakoulujen johtokunnan jäsenistä enemmistöä koskee kansalaisuusvaatimus.
D. Alkuskoulutuspalvelut (CPC 924)	AT, BE, BG, CY, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia.
E. Muut koulutuspalvelut (CPC 929)	CZ, SK: Yksityisten toimijoiden osallistumiselle koulutusverkostoon tarvitaan hyväksyntä. Johtokunnan jäsenistä enemmistöä koskee kansalaisuusvaatimus.

Toimiala tai osa-ala	Vastausten kuvaus
11. YMPÄRISTÖPALVELUT (*)	
A. Jätevesipalvelut (CPC 9401) ⁽⁴⁰⁾	Ei mitään.
B. Kiinteiden tai vaarallisten jätteiden käsittely pl. vaarallisten jätteiden kuljetus rajojen yli	
a) Jätehuoltopalvelut (CPC 9402)	
b) Puhdistus- ja sen kaltaiset palvelut (CPC 9403)	
C. Ilman laadun ja ilmastoinnin suojeleminen (CPC 9404) ⁽⁴¹⁾	
D. Maaperän ja vesistön kunnostaminen ja puhdistaminen	
a) Saastuneen maaperän ja veden käsittely ja kunnostaminen (CPC 9406 osittain) ⁽⁴²⁾	
E. Melun ja värinän torjunta (CPC 9405)	
F. Biologisen monimuotoisuuden ja maiseman säilyttäminen	
a) Luonnon- ja maisemansuojelua koskevat palvelut (CPC 9406 osittain)	
G. Muut ympäristöpalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 9409)	
12. RAHOITUSPALVELUT	
A. Vakuutuslaitosten ja niihin liittyvät palvelut	AT: Lupa ulkomaisen vakuutuslaitoksen sivuliikkeitä varten on evättävä, jos vakuutuslaitos ei ole kotimaassaan oikeudellista muotoa, joka vastaa osakeyhtiötä tai keskinäistä vakuutusyhtiötä tai on niihin verrattavissa.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
	BG, ES: Ennen tiettyihin luokkiin kuuluvia vakuutuksia tarjoavan siviilikkeen tai toimiston perustamista Bulgarian tai Espanjaan ulkomaisella vakuutusentittäjällä on täytynyt olla lupa tarjota samanlaisia vakuutuksia alkuperänsä vähintään viiden vuoden ajan. EL: Sijoittautumisoikeuteen ei kuulu vakuutusyhtiöiden edustustojen tai muun pysyvän edustuksen perustaminen, elleivät kyseiset edustukset ole toimistoja, siviilikkeitä tai päätoimipaikkoja. FI: Vähintään puolella vakuutusyhtiön perustajista sekä hallituksen ja hallintoneuvoston jäsenistä on oltava vakainainen asuinpaikka EU:ssa, jolleivät toimivaltaiset viranomaiset ole myöntäneet poikkeusta. Ulkomaiset vakuutusentittäjät eivät voi saada lupaa perustaa Suomeen siviilikettä lakisääteisten eläkevakuutusten tarjoamista varten. IT: Lupa siviilikkeiden perustamiseen edellyttää viime kädessä valvontaviranomaisten suorittamaa arviointia. BG, PL: Vakuutusten välittäjien on perustettava yhtö paikalla (ei siviilikkeitä). PT: Voidakseen perustaa siviilikkeen Portugalin ulkomaisen vakuutusyhtiöiden on osoitettava, että niillä on kokemusta toiminnan harjoittamisesta vähintään viideltä edeltävältä vuodelta. Siviilikkeiden perustaminen suoraan ei ole vakuutusten välittämisestä varten sallittua, sillä se on varattu EU:n jäsenvaltioiden lainsäädännön mukaisesti muodostetuille yhtiöille. SK: Ulkomaiden kansalaiset voivat perustaa vakuutusyhtiön osakeyhtiönä tai harjoittaa vakuutustoimintaa tytäryhtiöidensä kautta, jolla on Slovakiassa rekisteröity kotipaikka (ei siviilikkeitä). SI: Ulkomaiset sijoittajat eivät voi olla osakkaana yksityistämisen kohteena olevissa vakuutusyhtiöissä. Keskinäisen vakuutusyhtiön jäsenyyden rajoittaminen, josta ovat sijoittautuneet Slovenian (ei siviilikkeitä), ja slovenialaisiin luonnollisiin henkilöihin. Konsultointi- ja vahingonkorvauspalvelujen tarjoaminen edellyttää, että oikeushenkilö on yhtö (ei siviilikkeitä). Yksityisten elinkeinonharjoittajien on oleskeltava Sloveniassa. SE: Sellaiset vakuutukset välittävät yritykset, joita ei ole yhtiötetty Ruotsissa, voivat sijoittautua ainoastaan siviilikkeen kautta.
B. Pankki- ja muut rahoituspalvelut (pl. vakuutuspalvelut)	EU: Ainoastaan yritykset, joiden sääntömääräinen kotipaikka on EU:ssa, voivat toimia sijoitusrahastojen säilytysyhteisöinä. Sijoitusrahastojen ja sijoitusyhtiöiden hoitamista varten on perustettava erikoistunut rahastoyhtiö, jonka päätoimipaikan ja rekisteröidyn kotipaikan on oltava samassa EU:n jäsenvaltiossa. BG: Eläkevakuutustoimintaa varten vaaditaan osakkuus yhtiötetyssä eläkevakuutusyhtiössä (ei siviilikkeitä). Hallintoneuvoston puheenjohtajalla ja johtokunnan puheenjohtajalla on oltava vakainainen asuinpaikka Bulgariassa. CY: Ainoastaan Kyproksen pörssin jäsenet (meklarit) voivat harjoittaa arvopaperivälitykseen liittyvää liiketoimintaa Kyproksella. Meklariliike voi rekisteröityä Kyproksen pörssin jäseneksi vain, jos se on sijoittautunut ja rekisteröitynyt Kyproksen yhtiölain mukaisesti (ei siviilikkeitä). FI: Rahoituslaitoksen perustajista ja johtokunnan jäsenistä vähintään puolet, hallintoneuvostosta vähintään yhden varsinaisen ja yhden varajäsenen sekä henkilön, jolla on allekirjoitusoikeus rahoituslaitoksen nimissä, on oleskeltava pysyvästi EU:ssa. Poikkeuksen näistä vaatimuksista voivat myöntää toimivaltaiset viranomaiset. HU: Ulkomaisen yrityksen siviilikkeen ei saa tarjota omaisuudenhoitopalveluja yksityisille eläkerahastoille eivätkä pääomasi-joitusten hallinnointipalveluja. Rahoituslaitoksen johtokuntaan on kuuluttava ainakin kaksi jäsentä, jotka ovat Unkarin kansalaisia, asuvat maassa astaa koskevien valuutakauppaussääntöjen mukaisesti ja joiden vakainainen asuinpaikkana on vähintään vuoden ajan ollut Unkari.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
	IE: Sijoitusrahastojen ja vaihtuvapääomaisten yhtiöiden (muut kuin arvopapereihin kohdistuvaa yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavat yritykset) muodossa olevien yhteissijoitusten osalta toimitusjärjestelmien/omaisuudenhoitajan ja rahastoyhtiön on oltava yhtiötetty Irlannissa tai muussa EU:n jäsenvaltiossa (ei sivuliikkeitä). Kommandiittisijoitusyhtiön osalta vähintään yhden osakkaan on oltava yhtiötetty Irlannissa. Pääsy Irlannin pörssin jäseneksi edellyttää, että yrityselle on myönnetty lupa joko I) Irlannissa, mikä tavallisesti edellyttää, että yrityksen on oltava yhtiötetty tai osakeyhtiö, jonka päätoimipaikka / rekisteröity kotipaikka on Irlannissa, tai II) muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa EU:n sijoituspalveludirektiivin mukaisesti. IT: Jotta yritys voisi saada luvan hoitaa arvopapereiden selvitysjärjestelmiä Italiassa sijaitsevan yrityksen kanssa, sen on oltava yhtiötetty Italiassa (ei sivuliikkeitä), jotta yritys voi saada luvan arvopaperikeskuksen talouspalvelujen hoitoon Italiassa sijaitsevan yrityksen kanssa, sen on oltava yhtiötetty Italiassa (ei sivuliikkeitä). Muiden yhteissijoitusjärjestelyjen kuin arvopapereihin kohdistuvaa yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavien yritysten (UCITS) osalta toimitusjärjestelmien/omaisuudenhoitajan on oltava yhtiötetty Italiassa tai muussa EU:n jäsenvaltiossa ja sijoittautunut Italiaan siviilikkeen kautta. Arvopapereihin kohdistuvaa yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavien yritysten rahastoyhtiöiden, joita ei ole yhdenmukaistettu EU:n lainsäädännöllä, on myös oltava yhtiötetty Italiassa (ei sivuliikkeitä). Ainoastaan sellaiset pankit, vakuutusyhtiöt, sijoitusyhtiöt ja EU:n lainsäädännöllä yhdenmukaistettua arvopapereihin kohdistuvaa yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavien yritysten rahastoyhtiöt, joiden sääntömääräinen päätoimipaikka on EU:ssa, sekä Italiassa yhtiötetyt yhteissijoitusyritykset voivat hoitaa eläkerahastojen varoja. Ovelta ovelle -nyynnissä välittäjien on käytettävä EU:n jäsenvaltion alueella asuvia luvua saaneita rahoituspalvelujen tarjoajia. Ulkomaisten välittäjien edustustot eivät voi harjoittaa sijoituspalvelujen tarjoamiseen tähtäävää toimintaa. LT: Varainhoitoa varten on perustettava erikoistunut rahastoyhtiö (ei sivuliikkeitä). Ainoastaan yritykset, joiden rekisteröity kotipaikka on Liettuassa, voivat toimia varojen säilytysyhteisöinä. PT: Eläkerahastojen hoitoa voivat tarjota ainoastaan Portugalissa tätä tarkoitusta varten yhtiötetyt erikoistuneet yritykset, Portugalin sijoittautuneet ja toimiluvan henkivakuutusten myyntiin saaneet vakuutusyhtiöt tai muissa EU:n jäsenvaltioissa toimiluvan eläkerahastojen hoitoon saaneet yhteisöt (ei sitoumuksia EU:n ulkopuolisten maiden yritysten siviilieläkkeiden suoran perustamisen osalta). RO: Ulkomaisten yritysten siviilielikkeet eivät saa tarjota omaisuudenhoitopalveluja. SK: Sijoituspalveluja voivat Slovakiassa tarjota pankit, sijoitusyhtiöt, sijoitusrahastot ja arvopaperikauppiat, jotka ovat oikeudellisesti muodoltaan osakeyhtiöitä ja jolla on lain edellyttämä pääoma (ei sivuliikkeitä). SI: Ei sitoumuksia yksityistämisen kohteena olevien pankkien omistuksen tai yksityisten (ei-lakisääteisten) eläkerahastojen osalta. SE: Säästöpankin perustajan on oltava luonnollinen henkilö ja asuttava EU:ssa.
13. TERVEYDENHUOLTO- JA SOSIAALIPALVELUT (*) (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut) A. Sairaalapalvelut (CPC 9311) B. Sairaankuljetuspalvelut (CPC 93192)	EU: Yksityisten toimijoiden osallistumiseen terveydenhuolto- ja sosiaaliverkostoon vaaditaan hyväksyntä. Taloudellista tarvehar- kintaa saatetaan soveltaa. Pääasiallinen arviointiperuste: olemassa olevien laitosten lukumäärä ja niihin kohdistuvat vaikutukset, kuljetusinfrastruktuuri, asukastiheys, maantieteellinen levinneisyys ja uusien työpaikkojen syntyminen. AT, SI, SE: Ei sairaankuljetuspalveluja koskevia sitoumuksia. BG: Ei sitoumuksia sairaalapalvelujen, sairaankuljetuspalvelujen tai muiden hoitolaitosten kuin sairaaloiden palvelujen osalta.

Toimiala tai osa-ala	Väestön kuvaus
C. Hoitolaitosten palvelut, muut kuin sairaalapaivalut (CPC 93193)	CZ, FI, MT, SE, SK, EI sitoumuksia.
D. Sosiaalipalvelut (CPC 933)	HU, SI: Ei sitoumuksia sosiaalipalvelujen osalta. PL: Ei sitoumuksia sairaankuljetuspalvelujen, muiden hoitolaitosten kuin sairaaloiden palvelujen tai sosiaalipalvelujen osalta. BE, UK: Ei sitoumuksia sairaankuljetuspalvelujen, muiden hoitolaitosten kuin sairaaloiden palvelujen eikä muiden sosiaalipalvelujen kuin toipilas- ja lepotien ja vanhainkotien osalta. CY: Ei sitoumuksia sairaalapaivalujen, sairaankuljetuspalvelujen, muiden hoitolaitosten kuin sairaaloiden palvelujen eikä muiden sosiaalipalvelujen kuin toipilas- ja lepotien ja vanhainkotien osalta.
14. MATKAILU JA SIHIN LIITTYVÄT PALVELUT	
A. Hotelli- ja ravintolapaivalut sekä ateriapalvelut (CPC 641, CPC 642 ja CPC 643) pl. ilmaluikenteen ateriapalvelut (*)	BG: Yhtiöittäminen vaaditaan (ei sivuliikkeitä). IT: Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan baareihin, kahviloihin ja ravintoloihin. Pääasiainen arviointiperuste: väestö ja ole-massa olevien yritysten tiheys.
B. Matkatoimistopaivalut ja matkanjärjestäjien palvelut (matkaoppaiden palvelut mukaan luettuina) (CPC 7471)	BG: Ei sitoumuksia sivuliikkeiden suoran perustamisen osalta (yhtiöittäminen vaaditaan). PT: Perustettava kaupallinen yhtiö, jonka kotipaikka on Portugalissa (ei sitoumuksia sivuliikkeiden osalta).
C. Matkailijoiden opastuspalvelut (CPC 7472)	Ei mitään.
15. VIRKISTYS-, KULTTUURI- JA URHEILUPALVELUT (muut kuin audiovisuaalalan palvelut)	
A. Viihdepaivalut (ml. teatteripaivalut, musiikkilyhye-, sirkus- ja diskopaivalut) (CPC 9619)	CY, CZ, FI, MT, PL, RO, SI, SK: Ei sitoumuksia. BG: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta teatterituottajien, lauluhytyiden, orkestereiden ja musiikkiryhmien palveluja (CPC 9619), kirjailijoiden, säveltäjien, kuvanveistäjien, viihdetaitelijoiden ja muiden yksittäisten taitelijoiden palveluja (CPC 9619) sekä teatteripaivaluihin liittyviä palveluja (CPC 96193). EE: Ei muita viihdepaivaluja (CPC 96199) koskevia sitoumuksia lukuun ottamatta elokuvateatteripaivaluja. LV: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta elokuvateattereiden käyttöpaivaluja (CPC 96199 osittain).
B. Uutis- ja uutistoimistopaivalut (CPC 962)	FR: Ulkomainen onnistusosuus ranskankielisiä julkaisuja julkaisussa kustantamossa voi olla enintään 20 prosenttia pääomasta tai äänivallasta. Ulkomaisten sijoittajien uutistoimistojen perustaminen edellyttää vastavuoroisuutta.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
C. Kirjasto-, arkisto-, museo- ja muut kulttuuripalvelut (*) (CPC 963)	BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia. AT, LT: Yksityisten toimijoiden osallistumiseen kirjastojen, arkistojen, museoiden ja muiden kulttuurilaitosten palveluverkostoon vaaditaan hyväksyntä tai toimilupa.
D. Urheilupalvelut (CPC 9641)	AT, SI: Ei hiihtokoulupalveluja eikä vuoristo-oppaiden palveluja koskevia sitoumuksia. BG, CY, CZ, EE, LV, MT, PL, RO, SK: Ei sitoumuksia.
E. Virkistyspuistojen ja uimarantojen palvelut (CPC 96491)	Ei mitään.
16. LIIKENNEPALVELUT	
A. Meriliikenne (44)	
a) Kansainvälinen henkilöliikenne (CPC 7211 ilman kansallista kabotaasiliikennettä)	AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LT, LU, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia, kun on kyseessä rekisteröidyn yhtiön sijoittautuminen sijoittautumisvaltion lipun alla purjehtivan laivaston liikennöimiseksi.
b) Kansainvälinen tavaraliikenne (CPC 7212 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) (45)	BG, CY, EE, HU, LV, LT, MT, RO: Ei sitoumuksia, kun kyseessä ovat muut kaupallisen läsnäolon muodot kansainvälisten meriliikennepalvelujen tarjoamiseksi. DE, ES, FR, FI, EL, IT, LV, MT, PL, PT, SI ja SE: Syöttöliikenteen palvelut ovat luvanvaraisia.
B. Sisävesiliikenne (46)	
a) Henkilöliikenne (CPC 7221)	EU: Toimenpiteillä, jotka perustuvat joko nykyisiin tai tuleviin sisävesiliikenteeseen pääsyä koskeviin sopimuksiin (nm. Rein-, Main- ja Tonava-joen yhdistämistä toisiinsa koskevat sopimukset), vartaan eräät liikenneoikeudet asianomaisin mahdin sijoittautuneille ja kansalaisuusperusteet omistajuuden osalta täytävälle liikenteenharjoittajille. Reinin vesiliikenteestä tehdyn yleissopimuksen (Mannheimin yleissopimus) täytäntöpanomääräykset.
b) Tavaraliikenne (CPC 7222)	AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia, kun on kyseessä rekisteröidyn yhtiön sijoittautuminen sijoittautumisvaltion lipun alla purjehtivan laivaston liikennöimiseksi. AT: Meriliikenneyhtiön perustavia luonnollisia henkilöitä koskee kansalaisuusvaatimus. Kun on kyseessä rekisteröityminen oikeushenkilöksi, johdunkuntaa ja hallintoneuvostoa koskee kansalaisuusvaatimus. Vaatimuksena on rekisteröity yhtiö tai pysyvä toimipaikka läheisyydessä. Lisäksi osake-enemmistön on oltava EU:n kansalaisten omistuksessa.
C. Rautatieliikenne (47)	BG: Ei sitoumuksia siviili liikenteen suoran perustamisen osalta (yhtiöittäminen vaaditaan).
a) Henkilöliikenne (CPC 7111)	FI: Palveluja voivat tarjota ainoastaan Suomen lipun alla purjehtivat alukset.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
b) Tavaraliikenne (CPC 7112)	
D. Tietoliikenne ⁽⁴⁾	
a) Henkilöliikenne (CPC 7121 ja CPC 7122)	EU: Ulkomaiset sijoittajat eivät voi tarjota jäsenvaltion sisäisiä liikennepalveluja (kabotaasi) lukuun ottamatta linja-autojen, joissa on kuljettajia, mutta kuin säännöllisiä vuokrauspalveluja. EU: Taksipalveluihin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa. Pääasiallinen arviointiperuste: olemassa olevien yritysten lukumäärä ja niihin kohdistuvat vaikutukset, asukastiheys, maantieteellinen levinneisyys, liikenneolosuhteisiin kohdistuvat vaikutukset ja uusien työpaikkojen syntyminen. AT, BG: Yksinoikeuksia ja/tai lupia voidaan myöntää ainoastaan EU:n jäsenvaltioiden kansalaisille ja sellaisille EU:n oikeushenkilöille, joiden päätoimipaikka on Euroopan unionissa. BG: Ei sitoumuksia sivuliikkeiden suoran perustamisen osalta (yhtiöittäminen vaaditaan). FI, LV: Toimilupa vaaditaan; sitä ei myönnetä ulkomailla rekisteröidyille ajoneuvoille. LV ja SE: Maahan sijoittautuneiden liikenteenharjoittajien on käytettävä kyseiseen maahan rekisteröityjä ajoneuvoja. ES: Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan koodiin CPC 7122. Pääasiallinen arviointiperuste: paikallinen kysyntä. IT, PT: Henkilöautojen vuokrauspalveluihin kuljettajineen sovelletaan taloudellista tarveharkintaa. Pääasiallinen arviointiperuste: olemassa olevien yritysten lukumäärä ja niihin kohdistuvat vaikutukset, asukastiheys, maantieteellinen levinneisyys, liikenneolosuhteisiin kohdistuvat vaikutukset ja uusien työpaikkojen syntyminen. ES, IE, IT: Kaukoliikenteen linja-autopalveluihin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa. Pääasiallinen arviointiperuste: olemassa olevien yritysten lukumäärä ja niihin kohdistuvat vaikutukset, asukastiheys, maantieteellinen levinneisyys, liikenneolosuhteisiin kohdistuvat vaikutukset ja uusien työpaikkojen syntyminen. FR: Ei sitoumuksia kaukoliikenteen linja-autopalvelujen osalta.
b) Tavaraliikenne ⁽⁴⁵⁾ (CPC 7123, pl. postin kuljetus omaan lukuun ⁽⁴⁹⁾)	AT, BG: Yksinoikeuksia ja/tai lupia voidaan myöntää ainoastaan EU:n jäsenvaltioiden kansalaisille ja sellaisille EU:n oikeushenkilöille, joiden päätoimipaikka on Euroopan unionissa. BG: Ei sitoumuksia sivuliikkeiden suoran perustamisen osalta (yhtiöittäminen vaaditaan). FI, LV: Toimilupa vaaditaan; sitä ei myönnetä ulkomailla rekisteröidyille ajoneuvoille. LV ja SE: Maahan sijoittautuneiden liikenteenharjoittajien on käytettävä kyseiseen maahan rekisteröityjä ajoneuvoja. IT, SK: Taloudellinen tarveharkinta. Pääasiallisena perusteena on paikallinen kysyntä.
E. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetus ⁽⁵⁰⁾ ⁽⁴⁾ (CPC 7139)	AT: Yksinoikeuksia voidaan myöntää ainoastaan EU:n jäsenvaltioiden kansalaisille ja sellaisille EU:n oikeushenkilöille, joiden päätoimipaikka on Euroopan unionissa.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
17. LIIKENTEEN LIITÄNNÄISPALVELUT ⁽⁵¹⁾	
A. Meriliikenteen liitännäispalvelut ⁽⁵²⁾	AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Hinaus- ja työntöpalvelujen ja meriliikenteen tukipalvelujen osalta ei sitoumuksia, kun on kyseessä rekisteröidyn yhtiön sijoittautuminen sijoittautumisvaltion lipun alla purjehdivan laivaston liikennöimiseksi.
a) Meriliikenteen lastinkäsittelypalvelut	IT: Meriliikenteen lastinkäsittelypalveluihin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa. Pääasiallinen arviointiperuste: olemassa olevien yritysten lukumäärä ja niihin kohdistuvat vaikutukset, asukastiheys, maantieteellinen levnneisyys ja uusien työpaikkojen syntyminen.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	BG: Ei sitoumuksia siviilieläinten suoran perustamisen osalta (yhtiöittäminen vaaditaan). Osakkuus bulgarialaisista yrityksistä voi olla enintään 49 prosenttia.
c) Tulliselvityspalvelut	SI: Tulliselvityspalveluja voivat tarjota ainoastaan Sloveniaan sijoittautuneet oikeushenkilöt (ei siviilieläimiä).
d) Konttiasema- ja varastointipalvelut	FI: Hinaus- ja työntöpalveluja voivat tarjota ainoastaan Suomen lipun alla purjehdivat alukset.
e) Varustamon edustajan palvelut	
f) Meriliikenteen huolintapalvelut	
g) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7213)	
h) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7214)	
i) Meriliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain)	
j) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (ml. ateriapalvelut) (CPC 749 osittain)	
B. Sisävesiliikenteen liitännäispalvelut ⁽⁵²⁾	EU: Toimenpiteillä, jotka perustuvat joko nykyisiin tai tuleviin sisävesiliikenteeseen pääsyä koskeviin sopimuksiin (mm. Rein-, Main- ja Tonava-joen yhdistämisestä toisinsa koskevat sopimukset), varataan eräät liiketoimelkoedet asianomaisiin maihin sijoittautuneille ja kansalaisuusperusteet omistajuuden osalta täytävälle liikenteenharjoittajille. Reinin vesiliikenteestä tehdyn yleissopimuksen (Mannheimin yleissopimus) täytäntöpanomääräykset.
a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain)	AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia sisävesiliikenteen hinaus- ja työntöpalvelujen ja tukipalvelujen osalta.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	AT: Meriliikenteen perustavia luonnollisia henkilöitä koskee kansalaisuusvaatimus. Kun on kyseessä rekisteröityminen oikeushenkilöksi, johtokuntaa ja hallintoneuvostoa koskee kansalaisuusvaatimus. Vaatimuksena on rekisteröity yhtiö tai pysyvä toimipaikka liavallassa. Lisäksi osake-enemmistön on oltava EUn kansalaisten omistuksessa.
c) Rahdin kuljetusväyläpalvelut (CPC 748 osittain)	BG: Ei sitoumuksia siviilieläinten suoran perustamisen osalta (yhtiöittäminen vaaditaan). Osakkuus bulgarialaisista yrityksistä voi olla enintään 49 prosenttia.
d) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen	HU: Sijoittautumisen edellytyksenä saattaa olla valtion osallistuminen.

Toimiala tai osa-ala	Vrausten kuvaus
(CPC 7223) e) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7224) f) Sisävesiliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) g) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	FI: Hinaus- ja työntöpalveluja voivat tarjota ainoastaan Suomen lipun alla purjehtivat alukset. SI: Tulliselviytyspalveluja voivat tarjota ainoastaan Sloveniaan sijoittautuneet oikeushenkilöt (ei sivuliikkeitä).
C. Rautatieliikenteen liitännäispalvelut ⁽³⁾ a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113) e) Rautatiekuljetuspalveluiden tukipalvelut (CPC 743) f) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	BG: Ei sitoumuksia sivuliikkeiden suoran perustamisen osalta (yhdyttämisen vaaditaan). Osakkuus bulgarialaisista yrityksistä voi olla enintään 49 prosenttia. SI: Tulliselviytyspalveluja voivat tarjota ainoastaan Sloveniaan sijoittautuneet oikeushenkilöt (ei sivuliikkeitä).
D. Tiedeliikenteen liitännäispalvelut ⁽³⁾ a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	AT: Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maanteijoneuvojen, joissa on käyttäjä/kuljettaja, vuokrauspalveluihin voidaan myöntää toimilupa ainoastaan EU:n jäsenvaltioiden kansalaisille ja sellaisille EU:n oikeushenkilöille, joiden päätoimipaikka on Euroopan unionissa. BG: Ei sitoumuksia sivuliikkeiden suoran perustamisen osalta (yhdyttämisen vaaditaan). Osakkuus bulgarialaisista yrityksistä voi olla enintään 49 prosenttia. FI: Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maanteijoneuvojen, joissa on käyttäjä/kuljettaja, vuokrauspalveluihin vaaditaan toimilupa; sitä ei myönnetä ulkomailta rekisteröidyille ajoneuvoille. SI: Tulliselviytyspalveluja voivat tarjota ainoastaan Sloveniaan sijoittautuneet oikeushenkilöt (ei sivuliikkeitä).

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	
d) Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maanteajoneuvojen, joissa on kuljettaja, vuokrauspalvelut (CPC 7124)	
e) Tieliikennevälineisiin liittyvät tukipalvelut (CPC 744)	
f) Muut tuki- ja liiännäispalvelut (CPC 749 osittain)	
E. Ilmailukennepalvelujen liiännäispalvelut	
a) Maahuolinapalvelut (ml. ateriapalvelut)	EU: Ei mitään lukuun ottamatta sitä, että — sitoumukset edellyttävät vastavuoroisuutta; — toimenpiteiden luokan ratkaisee lentokentän koko. Kullakin lentokentällä toimivien palveluntarjoajien määrää voidaan rajoittaa käytettävissä olevan tilan mukaan taikka muista syistä mutta tällöin ei kuitenkaan vähennä kuin kahteen tarjotaan. BG: Ei sitoumuksia siviili-ilmailun osalta (yhtiöittäminen vaaditaan).
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	BG: Ei sitoumuksia siviili-ilmailun osalta (yhtiöittäminen vaaditaan). PL: Jäädetytyjen tai jäädetytyjen tuotteiden varastointipalveluja sekä kaasujen irtovarastointipalveluja koskevien toimenpiteiden luokan ratkaisee lentokentän koko. Kullakin lentokentällä toimivien palveluntarjoajien määrää voidaan rajoittaa käytettävissä olevan tilan mukaan taikka muista syistä mutta tällöin ei kuitenkaan vähennä kuin kahteen tarjotaan.
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	BG: Ei sitoumuksia siviili-ilmailun osalta (yhtiöittäminen vaaditaan). HU: Ei sitoumuksia. SI: Tulliselvityspalveluja voivat tarjota ainoastaan Sloveniaan sijoittautuneet oikeushenkilöt (ei siviili-ilmailua).
d) Ilmailukennepalvelujen vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 734)	EU: EU:n lentoliikenteen harjoittajien käyttämien ilma-alusten on oltava rekisteröityjä kyseiselle lentoliikenteen harjoittajalle luvan antaneessa EU:n jäsenvaltiossa tai muualla EU:ssa. Ilma-aluksen on oltava joko erityiset kansalaisuusvaatimukset täyttävien luonnollisten henkilöiden tai osakkuutta ja määräysvaltaa (ml. johtajien kansalaisuus) koskevat erityiset vaatimukset täyttävien oikeushenkilöiden omistuksessa. Tästä vaatimuksesta voidaan poiketa, kun kyseessä on lyhytaikainen leasing-sopimus tai jos olosuhteet ovat poikkeukselliset. BG: Ei sitoumuksia siviili-ilmailun osalta (yhtiöittäminen vaaditaan).
e) Myynti ja markkinointi	EU: Sellaisia sijoittajia, jotka hoitavat lentoliikenteen harjoittajien omistamia tai hallinnoimia tietokonepohjaisia paikanvarausjärjestelmiä, koskevat erityisvelvollisuudet. BG: Ei sitoumuksia siviili-ilmailun osalta (yhtiöittäminen vaaditaan).

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
f) Tietokonepohjainen paikanvarausjärjestelmä (TPP)	EU: Sellaisia sijoittajia, jotka hoitavat lentoliikenteen harjoittajien omistamia tai hallinnoimia tietokonepohjaisia paikanvarausjärjestelmiä, koskevat erityisvelvollisuudet. BG: Ei sitoumuksia siviili-ilmojen suoran perustamisen osalta (yhdistäminen vaaditaan).
g) Lentosemien hallinta (*)	EU: Sitoumukset edellyttävät vastavuoroisuutta. BG: Ei sitoumuksia siviili-ilmojen suoran perustamisen osalta (yhdistäminen vaaditaan). PL: Ulkomainen omistussuus voi olla enintään 49 prosenttia.
F. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetusten liittäminen palveluun (*) a) Putkijohtoja pitkin kuljetettujen muiden tuotteiden kuin polttoaineiden varastointipalvelut (*) (CPC 742 osittain)	Ei mitään.
18. ENERGIAPALVELUT	
A. Kaivostuomintaan liittyvät palvelut (*) (CPC 883) (*)	Ei mitään.
B. Polttoaineiden putkijohtokuljetukset (*) (CPC 7131)	AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, IE, IT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia.
C. Putkijohtoja pitkin kuljetettujen polttoaineiden varastointipalvelut (*) (CPC 742 osittain)	PL: Energiantuottajamaista tulevia sijoittajia voidaan estää samasta toimintaa koskeva määräysvalta. Ei sitoumuksia siviili-ilmojen suoran perustamisen osalta (yhdistäminen vaaditaan).
D. Kiinteiden, nestemäisten ja kaasumaisten polttoaineiden sekä niihin liittyvien tuotteiden tukkukaupan palvelut (CPC 62271) sekä sähkön, höyryn ja lämmön tukkukaupan palvelut (*)	EU: Ei sitoumuksia sähkön, höyryn ja lämmön tukkukaupan palvelujen osalta.
E. Moottoripolttoaineiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 613)	EU: Ei sitoumuksia moottoripolttoaineiden, sähkön, (pullotamattoman) kaasun, höyryn ja lämmön vähittäismyynnin palvelujen osalta. BE, BG, DK, FR, IT, MT, PT: Tavarataloille (Ranskan osalta ainoastaan suurille tavarataloille) myönnetään lupa polttoöljyn, pullotetun kaasun, hiilen ja puun vähittäismyynnin ainoastaan taloudellisen tarveharkinnan perusteella. Pääasiainen arviointiperuste: olemassa olevien myymälöiden lukumäärä ja niihin kohdistuvat vaikutukset, asukasliikenne, maantieteellinen levinneisyys, liikenneolosuhteisiin kohdistuvat vaikutukset ja uusien työpaikkojen synnyminen.

Toimiala tai osa-ala		Varausten kuvaus
F. Polttoöljyn, pulloitetun kaasun, hiilen ja puun vähittäismyynti (CPC 63297)		
sekä sähköön, (pullottamattoman) kaasun, höyryn ja lämminveden vähittäismyyntipalvelut ⁽⁴⁾		
G. Energian jakeluun liittyvät palvelut ⁽⁵⁶⁾ (CPC 887)		AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, IE, HU, IT, LU, LT, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SE, UK: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluja, joissa: ei mitään. SI: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta kaasun jakeluun liittyviä palveluja, joissa: ei mitään.
19. MUUT MUUALLE LUOKITTELEMATTOMAT PALVELUT		
a) Pesu-, puhdistus- ja värjäyspalvelut (CPC 97011)		Ei mitään.
b) Kampaamopalvelut (CPC 97021)		IT: Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan kansallisen kohtelun perusteella. Jos taloudellista tarveharkintaa sovelletaan, yritysten määrälle asetetaan raja. Pääasiallinen arviointiperuste: väestö ja olemassa olevien yritysten tiheys.
c) Kosmetologin käsittely, käsi- ja jalkahoitopalvelut (CPC 97022)		IT: Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan kansallisen kohtelun perusteella. Jos taloudellista tarveharkintaa sovelletaan, yritysten määrälle asetetaan raja. Pääasiallinen arviointiperuste: väestö ja olemassa olevien yritysten tiheys.
d) Muut kauneushoito- ja muualluokittamattomat palvelut (CPC 97029)		IT: Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan kansallisen kohtelun perusteella. Jos taloudellista tarveharkintaa sovelletaan, yritysten määrälle asetetaan raja. Pääasiallinen arviointiperuste: väestö ja olemassa olevien yritysten tiheys.
e) Kylpyläpalvelut ja muut kuin terapeutitser hieromat, joita tarjotaan rentouttavina ja fyysisistä hyvinvointia edistävänä palveluna eikä lääkinällisin tai kuntoutustarkoituksiin ⁽⁵⁷⁾ ⁽⁵⁸⁾ (CPC ver. 1.0 97230)		Ei mitään.
f) Televiestintä-yhteyspalvelut (CPC 7543)		Ei mitään.

(¹) Palvelualoja koskevat rajoitukset eivät ylitä nykyisten GATS-sitoumusten mukaisia rajoituksia.

(2) Koska yleishyödyllisiä palveluja tarjotaan usein myös kansallista tasoa suppeammalla tasolla, yksityiskohtainen ja yhtenäinen toimialakohtainen luettelo ei ole käytännöllinen. Ymmärrettävyyden lisäämiseksi tämän sitoumusluettelon alaviteissa ilmoitetaan viitteellisesti ne alat, joilla yleishyödyllisiä palveluita on merkittävä osa.

(³) Maa-, riista-, metsä- ja kalatalouteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut sisältyvät YRITYSPALVELUJEN kohtiin 6.F.f ja 6.F.g.

(4) Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan.

⁽⁵⁾ Ei sisällä öljy- ja kaasukentillä toimitettuja kaivostointintaan liittyviä palkkio- tai sopimusperusteisia palveluja, jotka sisältyvät ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 18.A.

- (⁶) Ei sisällä teollisuuteen liittyviä neuvontapalveluja, jotka sisältävät YRITYSPALVELUJEN kohtaan 6.F.h.
- (⁷) Toimiala on rajattu valmistustoimintaan. Siihen ei kuulu audiovisuaaliseen liittyvä eikä kulttuurisallion esittämistä koskeva toiminta.
- (⁸) Palkko- ja sopimusperusteinen kustantaminen ja painaminen sisältävät YRITYSPALVELUJEN kohtaan 6.F.p.
- (⁹) Ei sisällä palkkoihin tai sopimuksen perustuvan sähkönsiirron ja -jälkeen järjestelmien, jotka sisältävät kohtaan ENERGIAPALVELUT.
- (¹⁰) Ei sisällä maakaasun ja kaasumaisten polttoaineiden siirtoa putkijohtoja pitkin, palkko- tai sopimusperusteista kaasun siirtoa ja jakelua eikä maakaasun ja kaasumaisten polttoaineiden myyntiä, jotka sisältävät kohtaan ENERGIAPALVELUT.
- (¹¹) Ei sisällä palkko- tai sopimusperusteista höyryn ja lämmityksen siirtoa ja jakelua eikä höyryn ja lämmityksen myyntiä, jotka sisältävät kohtaan ENERGIAPALVELUT.
- (¹²) Sisältää oikeudellisen neuvonnan, oikeudellisen edustuksen, välimiesmenettelyn ja soveltun sen oikeudellisen asiantuntijajulkiokeutta, EU-oikeutta ja sellaisen hallintoalueen oikeutta, jolla sijottaja tai sen henkilöstö on oikeutettu toimintaan lakimiehenä. Koskevien lakiasiantuntijapalvelujen tarjoaminen on sallittua, ja siihen sovelletaan muiden palvelujen tavoin Euroopan unionin jäsenvaltioiden lupaväitelmistä ja -menettelyistä. Asiantuntijajulkio, jotka tarjoavat kansainvälisen julkiokeutteen ja ulkomaisen oikeuteen liittyviä oikeudellisia palveluja, voidaan näin ollen edellyttää paikallisten etuisten sääntöjen noudattamista ja kohtaan ammattimikkeen käyttämistä ajallitointoon lapsensalla soveltuvuudesta sekä lämmitystä kohtaan 6.F.p. Elin oikeuteen liittyviä lakiasiantuntijajulkioita voi periaatteessa tarjota EU:ssa asiantuntijajulkioon hyväksytty täysin pätevä asiantuntija henkilökohtaisesti, tai kyseisiä palveluja voidaan tarjota hänen kauttaan. Näin ollen edustaminen EUn tuomioistuimissa ja muissa toimivaltaisissa viranomaisissa saattaa edellyttää täysijäsenyyttä kyseisen EU-jäsenvaltion asiantuntijajulkioissa, koska tällöin on kyse EUn ja kansallisen prosessioikeuden harjoittamisesta. Joissakin jäsenvaltioissa ulkomaiset asiantuntijat, jotta ei ole hyväksytty asiantuntijajulkioon täysijäseniksi, voivat kuitenkin edustaa siviilioikeudellisisa menettelyissä osapuolia, joka on sellaisen valtion kansallinen tai kuuluu sellaiselle valtiolle, jossa asiantuntijajulkio on lupa harjoittaa ammattiaan.
- (¹³) Ei sisällä verokysymyksiin liittyviä lainopillisia neuvonta- ja edustuspalveluja, jotka sisältävät kohtaan 6.A.a. Lakiasiantuntijajulkioita.
- (¹⁴) Farmaseuttien tuotteiden tarjoaminen yleisesti on muun palvelutarjoamisen tavoin luvanvaraista ja siihen sovelletaan Euroopan unionin jäsenvaltioissa sovellettavia hyväksymisväitelmistä ja -menettelyistä. Yleisenä sääntönä on, että ääniä toiminta on varattu farmaseutuille. Joissakin jäsenvaltioissa ainoastaan reseptilääkkeiden toimittaminen on varattu farmaseutuille.
- (¹⁵) CPC 85201 osittain; sisältävät kohtaan 6.A.h. Lääkärinpalvelut ja hammashoitopalvelut.
- (¹⁶) Tässä tarkoitettui palvelut liittyvät kinteistönvälittämisen ammattin, eivätkä ne vaikuta kiinteistöjä ostavien luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden olkukseen jol/tai heitä koskeviin rajoituksiin.
- (¹⁷) Yleistydyöllisiä palveluja koskevat horisontaaliset rajoitukset sovelletaan niihin teknisiin testauk- ja analysointipalveluihin, jotka ovat pakollisia myynti- ja käyttöluupien myöntämistä varten (esim. autojen katsastus, dntarvikkeiden tarkastus).
- (¹⁸) Julkisia perushyödykkeitä koskevaa horisontaalisia rajoituksia sovelletaan tiettyihin kaivostuotintaa (mineraalit, öljy, kaasu jne.) koskeviin palveluihin.
- (¹⁹) Kuljetusvälineiden huolto- ja korjauspalvelut (CPC 6112, 6122, 8867 ja CPC 8868) sisältävät kohtaan 6.F.1.1–6.F.1.4.
- (²⁰) Toimistokoneiden ja -laitteiden, ml. tietokoneen, huolto- ja korjauspalvelut (CPC 845) sisältävät kohtaan 6.B. Tietokonepalvelut.
- (²¹) Ei sisällä tulostuspalveluja, jotka luetaan koodin CPC 88442 ja jotka sisältävät kohtaan 6.F.p.
- (²²) "Postilähetyksellä" tarkoitetaan minkä tahansa kaupallisen toimijan, niin julkisen kuin yksityisenkin, käsittelemää lähetyksiä.
- (²³) Postin "käsitteily" katsotaan sisältävän postilähetyksen keräilyä, läjittelyä, kuljetuksen ja jakelun.
- (²⁴) Esimerkiksi kirjeet ja postikortit.
- (²⁵) Kirjat ja kuvatot kuuluvat tähän.
- (²⁶) Alkakausiulkaukset ja snomalehdet.
- (²⁷) Pikalähetykset voivat sisältää nopean ja luotettavan toimituksen lisäksi lisäarvoa tuovia palveluja, kuten lähetyksen nouo lähettäjällä, henkilökohtainen toimitus vastaanottajalle, seuranta ja paikantaminen, mahdollisuus muuttaa määränpäättää ja vastaanottajaa kuljetuksen aikana sekä vastaanottovastivustus.
- (²⁸) Sellaisten välineiden tarjoaminen, ml. valokäiset toimitilat sekä kolmannen osapuolen hoitama kuljetus, jotka mahdollistavat postilähetyksen toimituksen omatoimisesti tämän palvelun tilaajien kesken tapahtuvalla vaihdolla. Postilähetyksellä tarkoitetaan minkä tahansa kaupallisen toimijan, niin julkisen kuin yksityisenkin, käsittelemää lähetyksiä.
- (²⁹) Osa-alolla i-iv saatetaan vastata yksittäisiä lupia, joissa edellytetään erityisiä yleispalveluvetoitteita jol/tai osallistumista korvauksahoston rahoitukseen.
- (³⁰) "Kirjälähetyksellä" tarkoitetaan mille tahansa fyysiselle välineelle kirjoitettua viestiä, joka kuljetaan ja toimitetaan lähettäjän itse lähetyksen tai sen kuoren merkitsemään osoitteeseen. Kirjälähetyksiksi ei katsota kirjoja, kuvastoja, sanomalehtiä eikä alkakausiulkauksia.
- (³¹) Postin kuljetus ontaan lukuun matse millä tahansa välineellä.
- (³²) Postin kuljetus ontaan lukuun lmatsetse.
- (³³) Näihin palveluihin ei sisälly suorakäyttötoimen tietojen ja/tai datan käsittely (ml. tapahtumakäsittely), joka on osa koodia CPC 843 ja joka sisältyy kohtaan 6.B. Tietokonepalvelut.
- (³⁴) Yleisradionlähetykset määritellään yleisön vastaanotettavaksi tarkoitetuksi, vapaasti eteneviä radioaaltoja hyväksi käytäväksi televisio- tai radio-ohjelmaa sisältäväksi lähetykseksi, mutta siihen eivät kuulu operaattoreiden väliset yhteydet.
- (³⁵) Seiventävä alavie: Joissakin Euroopan unionin jäsenvaltioissa on säilytetty julkisen omistusoosus tiettyissä televisiooperaattoreissa. Jäsenvaltiot varavat oikeudet säilyttää tällainen julkisen omistusoosus myös tulevaisuudessa. Tämä ei ole markkinolle pääsyn rajoittamista. Belgassa valtion osuus ja äänivalta Belgassa valtion vapaasti länsäädäntövaltuuksin, kuten tällä hetkellä voimassa olevalla, valtionomistuksessa olevien taloudellisten yritysten uudistamisesta 21 päivästä maaliskuuta 1991 annetulla lailla.
- (³⁶) Nämä palvelut karavat televisiointipalveluita, jotka koostuvat radio- ja televisiolähetyksen lähettämistä ja vastaanotamisesta satelliittiteitse (satelliittin välityksellä tapahtuva ohjelmassaisten keskeyttymätoen siirtokehti, jota tarvitaan television ja radion ohjelmassaisten välittämiseksi suuulle yleisölle). Toiminta karata satelliittipalvelujen käytön myynnin mutta ei television ohjelmakettien myyntiä kotitalouksille.
- (³⁷) Yleistydyöllisiä palveluja koskevaa horisontaalisia rajoituksia sovelletaan kemiaanollisuuden tuotteiden, farmaseuttisten tuotteiden, lääkimäalliseen käyttöön tarkoitettujen tuotteiden kuten lääkimäallisten ja kirurgisten laitteiden, lää- kaineiden, lääkimäalliseen käyttöön tarkoitettujen tavaroiden, sotatarvikkeiden ja jalometallien (ja jalokiven) jakeluun sekä joissakin Euroopan unionin jäsenvaltioissa myös tupakan ja tupakkatuotteiden sekä alkoholiinujen jakeluun.
- (³⁸) Nämä palvelut, jotka käsittävät koodin CPC 62271, sisältävät ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 18.D.
- (³⁹) Nämä palvelut, jotka käsittävät koodin CPC 62271, sisältävät YRITYSPALVELUJEN kohtaan 6.B ja 6.F.1.
- (⁴⁰) Ei kasia energiatuotteiden vähittäiskaupan palveluja, jotka sisältävät ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 18.E ja 18.F.
- (⁴¹) Farmaseuttisten, lääkimäallisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyynni sisältyy AMMATILLISTEN PALVELUJEN kohtaan 6.A.k.
- (⁴²) Vastaa viemärintipalveluja.
- (⁴³) Vastaa poltostaasujen puhdistuspalveluja.

B JAKSO

KESKI-AMERIKA-OSAPUOLEN TASAVALLAT

COSTA RICA

1. Jäljempänä esitettävässä sitoumusluettelossa ilmoitetaan tämän sopimuksen 166 artiklan mukaisesti toimialat, joiden osalta on tehty sitoumuksia, sekä ne markkinoillepääsyn ja kansallisen kohtelun rajoitukset, edellytykset ja kelpoisuusehdot, joita näillä aloilla varausten muodossa sovelletaan EU-osapuolen sijoittautuneisiin yksiköihin ja sijoittajiin. Luettelossa on seuraavat osat:

a) Ensimmäisessä sarakkeessa ilmoitetaan toimiala, jota koskevan sitoumuksen osapuoli tekee, sekä se, millä laajuudella aloihin sovelletaan varauksia.

b) Toisessa sarakkeessa esitetään sovellettavat varaukset.

2. Tässä luettelossa ilmauksella "ei mitään" tarkoitetaan sitä, että kyseisellä toimialalla ei ole kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Ilmauksella "ei sitoumuksia" tarkoitetaan sitä, että mitään kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä sitoumuksia ei ole tehty.

On huomattava, että vaikka tietyllä toimialalla ei ole erityisvarauksia, siihen kuitenkin sovelletaan horisontaalisia varauksia.

3. Niitä toimialoja, joita ei mainita jäljempänä olevassa luettelossa, koskevia sitoumuksia ei ole tehty.

4. Yksittäisten toimialojen yksilöiminen:

a) ISIC Rev. 3.1 tarkoittaa kaikkia toimialoja koskevaa kansainvälistä toimialaluokitusstandardia sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N° 4, ISIC REV 3.1, 2002).

b) CPC tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC prov., 1991).

c) CPC ver. 1.0 tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC ver. 1.0, 1998).

5. Jäljempänä olevaan luetteloon ei sisälly toimenpiteitä, jotka koskevat pätevyysvaatimuksia ja -menettelyjä, teknisiä standardeja tai lupavaatimuksia (mukaan luettuna toimitukset, rekisterit ja muut luvat) ja lupamenettelyjä, elleivät ne ole tämän sopimuksen 164 ja 165 artiklassa tarkoitettuja markkinoille pääsyyn tai kansalliseen kohteluun liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Kyseisiä toimenpiteitä (esimerkiksi toimituksen myöntämistä, yleispalveluvelvoitteita, tutkintotodistusten tunnustamista säännellyillä aloilla, tiettyjen tutkintojen – kielitutkinnot mukaan luetuina – läpäisemistä koskevat edellytykset ja syrjimätön vaatimus, jonka mukaan tiettyä toimintaa ei saa harjoittaa suojelluilla luonnonalueilla eikä historiallisesti tai taiteellisilta arvoiltaan erityisen merkittävillä alueilla) sovelletaan joka tapauksessa EU-osapuolen sijoittajiin, vaikka toimenpiteitä ei mainita luettelossa.

6. Tämän sopimuksen 159 artiklan 3 kohdan mukaisesti jäljempänä oleva luettelo ei sisällä toimenpiteitä, jotka koskevat osapuolten myöntämiä tukia.

7. Tämän sopimuksen 164 artiklan mukaisesti syrjimättömät vaatimukset, jotka koskevat sijoittautuneen yksikön oikeudellista muotoa, eivät sisälly jäljempänä olevaan luetteloon.

8. Sitoumusluettelosta syntyvät oikeudet ja velvoitteet eivät ole sellaisenaan välittömästi sovellettavissa, eivätkä ne näin ollen luo välittömästi oikeuksia yksittäisille luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille.

Toimiala	Varausten kuvaus
HORISONTTAALAISET VARAUKSET	
Kaikki luetellut toimialat:	
1. Costa Rican lainsäädännön mukaisesti perustetuille EU-osapuolen oikeushenkilöiden tytäryhtiöille, joiden kotipaikka, keskushallinto tai päätoimipaikka on Costa Rican alueella, myönnettyä kohtelua ei uloteta koskemaan EU-osapuolen oikeushenkilön Costa Rican alueelle sijoittautuneita sivuliikkeitä, toimistoja tai edustustoja. Sellaisille Costa Rican lainsäädännön mukaisesti perustetuille EU-osapuolen oikeushenkilöiden tytäryhtiöille, joilla on ainoastaan kotipaikka tai keskushallinto Costa Rican alueella, voidaan myöntää vähemmän edullinen kohtelu, jollei voida osoittaa, että niillä on merkittäviä liiketoimia Costa Rican alueella.	
2. Ulkomaille sijaitsevat yhdistykset, jotka haluavat toimia Costa Ricassa, sekä ulkomaiset oikeushenkilöt, jotka ovat avanneet tai haluavat avata sivuliikkeitä Costa Rican alueelle, ovat velvollisia antamaan ja pitämään voimassa maassa valtiakirjan sivuliikkeen toimintaa varten.	
3. Costa Rican lainsäädännön mukaisesti määritellyille merenrantayrityshyötykelle ei saa sijoittaa mitään toimintaa julkiselle alueelle. Toimilupia myönnetään vain rajoitetulle alueelle; niitä ei kuitenkaan myönnetä seuraaville: a) ulkomaalaiset, jotka eivät ole asuneet maassa vähintään viittä vuotta; b) yritykset, joilla on haltijaosakkeita; c) yritykset, joiden kotipaikka on ulkomailla; d) yksinomaan ulkomaisten henkilöiden kyseisessä maassa yhtiöittämät yritykset; ja e) yritykset, joiden pääomasta tai osakkeista ulkomaiset henkilöt omistavat yli 50 prosenttia. Toimilupien haltijoina olevat yksiköt ja niiden osakkaat eivät saa siirtää osuuksia tai osakkeita ulkomaisille henkilöille.	
4. Costa Rican vapaa-alueenmenettelyn piiriin kuuluva yritys saa tuoda korkeintaan 25 prosenttia tuotemyyntinsä kokonaismäärästä ja korkeintaan 50 prosenttia palvelumyynninsä kokonaismäärästä Costa Rican tullialueelle. Sellainen Costa Rican vapaa-alueenmenettelyn piiriin kuuluva yritys, joka ainoastaan käsittelee, pakkaa uudelleen tai jakelee uudelleen tavarot, ei saa tuoda kyseisiä tuotteita Costa Rican tullialueelle.	
5. Valtion omistuksesta ei saa pysyvästi poistaa seuraavia: valtion alueella sijaitsevalta yleiseltä vesialueelta saatava energia; valtion alueella sijaitsevat hiihtesintymät, öljyn ja muiden hiilivetyjen lähteet ja esiintymät sekä radioaktiivisten mineraalien esiintymät; ja langattomat palvelut. Edellä mainittuja voivat hyödyntää vain julkishallinto tai yksityiset osapuolet lain määräysten mukaisesti tai sellaisen toimiluvan nojalla, joka on myönnetty määrääjäksi ja joka perustuu lainsäädäntötoimen vahvistamiin ehtoihin ja määräyksiin.	
6. Kansallisia rautateitä, satamia ja käytössä olevia lentoasemia ei saa suoraan eikä epäsuorasti myydä, vuokrata tai kiinnittää eikä muutoin poistaa valtion omistuksesta ja valvonnasta. Rautateitä, satamia ja kansainvälisiä lentokenttiä, nykyisiä tai tulevia, sekä niissä tarjottavia palveluja koskevia toimilupia voidaan myöntää vain kansallisessa lainsäädännössä vahvistettujen menettelyjen mukaisesti. <i>Limónin, Moínin, Calderan ja Puntarenasin</i> satamien osalta toimilupia voidaan myöntää vain tekeillä oleville uusille rakennustöille, ei käytössä oleville osille. Kaikkien rautateitä, satamia tai lentokenttiä koskevia toimilupia hallussa pitävien yritysten on oltava Costa Rican lainsäädännön mukaisesti perustettuja, ja niiden kotipaikan on oltava Costa Ricassa.	
7. Yleistydylliseksi tai julkiseksi katsotavan taloudellisen toiminnan ⁽¹⁾ harjoittaminen voidaan varata julkisille monopolille tai yksinoikeudet saaneille luonnollisille henkilöille tai yksityisille tai julkisille oikeushenkilöille. Julkisen palvelun tarjoamiseksi tarvitaan toimivaltaisen viranomaisen antama lupa. Tätä vaatimusta ei sovelleta laitoksiin tai julkisiin yrityksiin, joiden lakisääteisenä tehtävänä on tarjota näitä palveluja. Palveluntarjoajilla ei saa olla monopolistista oikeutta tarjoamaansa julkiseen palveluun, ja niihin sovelletaan rajoituksia ja muutoksia. Uusia lupia voidaan myöntää, mikäli se on perusteltua palvelujen kysynnän vuoksi tai siksi, että palveluja voitaisiin tarjota käyttäjille paremmin ehdoin. Etusijalle on asetettava ne toimiluvan haltijat, jotka tarjoavat kyseisiä palveluja. Edellä sanottua ei sovelleta lailla perustettuihin tai hallinnossa vahvistettuihin valtion monopolihin.	

Toimiala	Varausten kuvaus
	Ainoastaan tonnikalan verkkokalastus on sallittua ulkomaisille aluksille talousalueella, aluevesiä lukuun ottamatta. Tonnikalan verkkokalastusta harjoittaviin ulkomaisiin aluksiin sovelletaan seuraavia edellytyksiä: matkakohtainen lupa, vuotuinen rekisteröinti, taloudellinen tarveharkinta (pääasiallinen arviointiperuste: alan kehitystarpeet ja kestävyys), erilaiset määräjat ja maksut. Kalastustuotteiden purkamiseen oikeuttavat luvat myönnetään ulkomaisille aluksille taloudellisen tarveharkinnan perusteella (pääasiallinen arviointiperuste: tarjonta ja kysyntä, kuluttajansuoja sekä oman maan kalastusalan suojelu). Kansalliselle kalastuslaivastolle myönnetään etuuskohtelu verotuksen ja polttoainemyynnin osalta.
3. KAIVOSTOIMINTA JA LOUHINTA (?) (lukuun ottamatta palveluja)	
Hiihi-, maakaasu- ja öljyesiintymät sekä hiiliveijien esiintymät; radioaktiiviset mineraalit, lämmönlähteet, geotermisen energian ja merilämpöenergian lähteet; vesivoiman lähteet; lähteet ja kivennäisvesilähteet sekä pohja- ja pirtavedet on varattu valtiolle, ja niitä saavat käyttää ainoastaan valtio sekä yksityiset osapuolet lain mukaisesti tai saatuaan erityisluvan, joka myönnetään määräajaksi ja lainsäädäntöelimen vahvistamin ehdoin ja määräyksiin. Luonnonvaroja, jotka ovat maaperässä, maanalaisissa kerrostumissa ja kansallisen alueen lähellä olevilla merialueella enintään 200 peninkulman etäisyydellä rannikkoa noudattavasta laskuvelilinjasta, saa käyttää ainoastaan Costa Rican valtiosäännön (<i>Constitución Política de la República de Costa Rica</i>) mukaisesti. Sovelletaan syrjimätöntä, määräämättömäksi ajaksi annettua avolouhintakieltoa.	
A. Kivi- ja ruskohiilen kaivu; turpeen nosto (ISIC Rev. 3.1: 10)	Ei sitoumuksia koodin ISIC 1110 osalta. Kaivulupia ei voida myöntää ulkomaiden hallituksille eikä niiden edustajille. Jos luvanhaltija on ulkomaisen oikeuden mukaisesti perustettu yritys tai Costa Rican ulkopuolella kotipaikkaansa pitävä luonnollinen henkilö, sen on nimittava oikeudellinen edustaja, jolla on täydet valtuudet hankkia oikeuksia ja tehdä sitoumuksia edustamansa yrityksen tai luonnollisen henkilön puolesta, ja rekisteröidyttävä Costa Ricassa. Costa Rican pankkijärjestelmään kuuluvat pankit saavat myöntää rahoitusta enintään kymmenen prosenttia kokonaisinvestointiin määrättyä yrityksille, joiden pääoma on ulkomaista, tai yrityksille, joissa ulkomaisen omistuksen osuus on yli 50 prosenttia. Ainoastaan luonnolliset henkilöt voivat perustaa kaivosalan osuuskuntia, ja 75 prosenttia osuuskunnan jäsenistä on oltava Costa Rican kansalaisia. Jos hiilivedyn etsintää ja muita hiiliveijien louhintaan liittyviä palveluja koskevan luvan saaja on ulkomaan lain mukaan perustettu, sillä on oltava siviilike ja oikeudellinen edustaja Costa Ricassa.
B. Raakaöljyn ja maakaasun tuotanto (?) (ISIC Rev. 3.1: 1110)	
C. Metallimalmien louhintaa (ISIC Rev. 3.1: 13)	
D. Muu mineraalien kaivu (ISIC Rev. 3.1: 14)	
4. TEOLLISUUS (*) (pl. aseiden, ammusten, räjähdysainesten ja muiden sotatarvikkeiden valmistus ja niihin liittyvät palvelut)	
A. Elintarvikkeiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 151, 152, 153, 154)	Ei mitään.
B. Tupakkatuotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 16)	Ei mitään.

Toimiala	Varustusten kuvaus
C. Tekstiilien valmistus (ISC Rev. 3.1: 17)	Ei mitään.
D. Vaatteiden valmistus; turkisten muokkaus ja värjäys (ISC Rev. 3.1: 18)	Ei mitään.
E. Nahan parkitseminen ja muokkaus; matka- ja käsilaukkujen, satuloiden, valjaiden ja jalkineiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 19)	Ei mitään.
F. Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus, pl. huonekalut; olki- ja punonintuotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 20)	Ei mitään.
G. Paperin ja paperituotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 21)	Ei mitään.
H. Kustantaminen, painaminen ja tallenteiden jäljentäminen ⁽²⁾ (ISC Rev. 3.1: 22, pl. palkkio- ja sopimusperusteinen kustantaminen ja painaminen ⁽⁶⁾)	Ei mitään.
I. Koksituotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 231)	Varattu julkiselle monopolille.
J. Öljytuotteiden valmistus ⁽²⁾ (ISC Rev. 3.1: 232)	Varattu julkiselle monopolille.
K. Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden, muiden kuin räjähdysaineiden, valmistus (ISC Rev. 3.1: 24 pl. räjähdysaineiden valmistus)	Ei sitoumuksia ISC 241:n osalta.
L. Kumi- ja muovituotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 25)	Ei mitään.
M. Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 26)	Ei mitään.
N. Metallien jalostus (ISC Rev. 3.1: 27)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
O. Metallituotteiden valmistus, pl. koneet ja laitteet (ISIC Rev. 3.1: 28)	Ei mitään.
P. Koneiden valmistus	
a) Yleiskäyttöön tarkoitettujen koneiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 291)	Ei mitään.
b) Erikoiskoneiden, muiden kuin aseiden ja ammusten, valmistus (ISIC Rev. 3.1: 2921, 2922, 2923, 2924, 2925, 2926, 2929)	Ei mitään.
c) Muualle luokittelematon kodinkoneiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 293)	Ei mitään.
d) Toimisto- ja tietokoneiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 30)	Ei mitään.
e) Muualle luokittelematon sähkökoneiden ja -laitteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 31)	Ei mitään.
f) Radio-, televisio- ja tietoliikennevälineiden ja -laitteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 32)	Ei mitään.
Q. Lääkintäkojeiden, hienomekaanisten kojeiden ja optisten instrumenttien sekä kellojen valmistus (ISIC Rev. 3.1: 33)	Ei mitään.
R. Moottoriajoneuvojen, perävaunujen ja puolperävaunujen valmistus (ISIC Rev. 3.1: 34)	Ei mitään.
S. Muiden (ei sotilaskäyttöön tarkoitettujen) kulkuneuvojen valmistus (ISIC Rev. 3.1: 35 pl. sotalaivojen, -lentokoneiden ja muiden sotilaskäyttöön tarkoitettujen kulkuneuvojen valmistus)	Ei mitään.
T. Huonekalujen valmistus; muualle luokittelematon valmistus (ISIC Rev. 3.1: 36)	Ei mitään.

Toimiala	Varustusten kuvaus
U. Kiertämys (ISC Rev. 3.1: 37)	Ei mitään.
5. SÄHKÖN, KAASUN, HÖYRYN JA LÄMMINVEDEN TUOTANTO, SIIRTO JA JAKELU OMAAN LUKUUN ⁽²⁾ (pl. ydinvoimaan perustuva sähköntuotanto)	
A. Sähkön tuotanto; sähkön siirto ja jakelu omaan lukuun (osittain ISC Rev. 3.1: 4010) ⁽⁷⁾	Varattu julkiselle monopolille tai yksinoikeudet saaneille.
B. Kaasun tuotanto; kaasumaisten polttoainesten jakelu putkiverkossa omaan lukuun (osittain ISC Rev. 3.1: 4020) ⁽⁸⁾	Varattu julkiselle monopolille tai yksinoikeudet saaneille.
C. Höyryn ja lämmينveden tuotanto; höyryn ja lämmينveden jakelu omaan lukuun (osittain ISC Rev. 3.1: 4030) ⁽⁸⁾	Varattu julkiselle monopolille tai yksinoikeudet saaneille.
6. YRITYSPALVELUT ⁽¹⁰⁾	
A. Ammatilliset palvelut	
a) Lakiasiainpalvelut (CPC 861) pl. julkisia tehtäviä hoitavien oikeusalan ammattilaisten, kuten notaarien, tarjoamat neuvontapalvelut sekä oikeudelliset asiakirja- ja todistuspalvelut	Ammattinharjoittajaa koskee kansalaisuusvaatimus.
b) 1. Laskentatoimen palvelut ja tilintarkastuspalvelut (CPC 86212, muut kuin "tilintarkastuspalvelut", CPC 86213, CPC 86219 ja CPC 86220)	Ammattinharjoittajaa koskee kansalaisuusvaatimus. Vaatimuksena kumppanuus Costa Rican luonnollisten tai oikeushenkilöiden kanssa.
b) 2. Tilintarkastuspalvelut (CPC 86211 ja 86212, muut kuin laskentatoimen palvelut)	Ammattinharjoittajaa koskee kansalaisuusvaatimus. Vaatimuksena kumppanuus Costa Rican luonnollisten tai oikeushenkilöiden kanssa.
c) Verotukseen liittyvät neuvontapalvelut (CPC 863) ⁽¹¹⁾	Ammattinharjoittajaa koskee kansalaisuusvaatimus. Vaatimuksena kumppanuus Costa Rican luonnollisten tai oikeushenkilöiden kanssa.

Toimiala	Vaustusten kuvaus
d) Arkkitehtipalvelut ja e) Kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut (CPC 8671 ja CPC 8674)	Ei mitään.
f) Tekniset palvelut ja g) Tekniset kokonaispalvelut (CPC 8672 ja CPC 8673)	Ei mitään.
h) Lääkäripalvelut (ml. psykologit) ja hammashoitopalvelut (CPC 9312 ja osittain CPC 85201)	Sosiaalipalveluja koskevan vaatimuksen osalta etusijalle asetetaan maan kansalaiset.
i) Eläinlääkintäpalvelut (CPC 932)	Ei mitään.
j) 1. Kätilöpalvelut (CPC 93191 osittain)	Ei sitoumuksia.
j) 2. Sairaanhoidaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut (CPC 93191 osittain)	Sosiaalipalveluja koskevan vaatimuksen osalta etusijalle asetetaan maan kansalaiset.
k) Farmaseuttisten tuotteiden sekä lääkinnällisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyynti (CPC 63211)	Sosiaalipalveluja koskevan vaatimuksen osalta etusijalle asetetaan maan kansalaiset. Taloudellista tarveharkintaa edellytetään. Pääasiallinen arviointiperuste: väestö ja maantieteellinen tiheys.
B. Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 84)	Ei mitään.
C. Tutkimus- ja kehittämispalvelut (T&K) (?)	
a) Luonnontieteen tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 851 pl. orgaaniset luonnonvarat)	Muiden maiden kansalaisten ja ulkomaille sijoittautuneiden yritysten, jotka tarjoavat biodiversiteettiä ^(1,2) liittyviä tieteellisiä tutkimus- ja bioprospektiivipalveluita ^(1,3) Costa Ricassa, on nimitetty oikeudellinen edustaja, jonka kotipaikka on Costa Ricassa. Ulkomaalaisiin, jotka eivät asu maassa, sovelletaan erilaisia määriä (kuuteen kuukauteen saakka) ja maksuja tieteellisten tai kulttuurin liittyvien keräilylupien osalta.

Toimiala	Vaustien kuvaus
b) Yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 852 pl. psykologien palvelut) ⁽⁴⁾	Ei mitään.
c) Tieteidenväliset tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 853)	Ei mitään.
D. Kiinteistöpalvelut ⁽¹⁾	
a) Omaan tai kolmannen osapuolen lukuun suoritettavat kiinteistöpalvelut (CPC 821)	Ei mitään.
b) Palkkio- tai sopimusperusteiset kiinteistöpalvelut (CPC 822)	Ei mitään.
E. Vuokraus- ja leasingpalvelut ilman käyttäjää tai kuljettajaa	
a) Aluksiin liittyvät (CPC 83103)	Alusten on oltava Costa Rican lipun alla ja Costa Ricassa rekisteröityjä. Ulkomaille sijoitautuneiden luonnollisten henkilöiden tai yritysten, jotka omistavat yhden tai useampia ulkomaille rekisteröityjä, Costa Rican sijoitettuja aluksia, on nimitävä Costa Ricassa toimiva asiamies tai oikeudellinen edustaja, joka toimii yhteyspisteenä kaikissa aluksiin liittyvissä viranomaisasioissa. Vain Costa Rican kansalliset, kansalliset julkisoikeudelliset yhteisöt, menliikenneyhtiöiden edustajat ja yritykset, jotka on perustettu ja joiden kotipaikka on Costa Ricassa, voivat rekisteröidä aluksia Costa Ricassa.
b) Ilma-aluksiin liittyvät (CPC 83104)	Asuinpaikka- ja vastavuoroisuusperiaatteita sovelletaan. Taloudellista tarveharkintaa edellytetään. Pääasiainen arviointiperuste: liikenteelliset ja toiminnalliset tarpeet.
c) Muihin kulkuneuvoihin liittyvät (CPC 83101, CPC 83102 ja CPC 83105)	Ei mitään.
d) Muihin koneisiin ja laitteisiin liittyvät (CPC 83106, CPC 83107, CPC 83108 ja CPC 83109)	Ei mitään.
e) Henkilökohtaisiin ja kotitaloustarvikkeisiin liittyvät (CPC 832)	Ei sitoumuksia koodin CPC 83202 osalta.
f) Televisiointilaitteiden vuokraus (CPC 7541)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
F. Muut yrityspalvelut	
a) Mainontapalvelut (CPC 871)	Ei sitoumuksia koodin CPC 8719 osalta. Yhtiön perustamista ja tietyn tyyppisiä oikeudellisia muotoja (<i>societates personales</i>) edellytetään. Ulkomaisiin luonnollisiin ja oikeushenkilöihin sovelletaan omistuksen luovuudesta koskevia rajoituksia. Ulkomaisten mainosten ja tunnustavien esittämiseen radiossa, televisiossa ja elokuvateattereissa sovelletaan rajoituksia. Etuuskohdetta sovelletaan Keski-Amerikan maihin peräisin oleviin mainoksiin. Radio-, televisio- ja elokuvamainosten esittäjiin sovelletaan kansalaisuus-, asuinpaikka- ja rekisteröintymisvaatimuksia. Valtion, valtion laitoksen tai muun valtion tukeman tahon sponsorointiin mainoskartoihin, spotteihin ja mainoksiin sovelletaan kansalaisuusvaatimuksia.
b) Markkina- ja mielipidetutkimuspalvelut (CPC 864)	Ei mitään.
c) Liikkeenjohdon konsultointipalvelut (CPC 865)	Ei mitään.
d) Liikkeenjohdon konsultointipalveluihin liittyvät palvelut (CPC 866)	Ei mitään.
e) Tekniset testaus- ja analysointipalvelut (¹⁶) (CPC 8676)	Ei mitään.
f) Maa-, riista- ja metsätalouteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 881 osittain)	Ei mitään.
g) Kalastukseen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 882 osittain)	Ei mitään.
h) Teollisuuteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 884 osittain ja CPC 885 osittain)	Ei mitään.
i) Työnvälitys- ja henkilöstöönhankintapalvelut	
i) 1. Johtohenkilöiden hakupalvelut (CPC 87201)	Ei mitään.

Toimiala	Varustusten kuvaus
i) 2. Tilapäisten toimisto- ja muiden työntekijöiden työnvälityspalvelut (CPC 87202)	Ei mitään.
i) 3. Tilapäisen toimistohenkilöstön hankintapalvelut (CPC 87203)	Ei mitään.
i) 4. Mallitoimistopalvelut (CPC 87209 osittain)	Ei mitään.
j) 1. Eisiväpalvelut (CPC 87301)	Asuinpaikka- ja kansalaisuusvaatimus. Lukumääräisiä kiintiöitä sovelletaan. Pääasiallinen arviointiperuste: alalla toimivien palveluntarjoajien tiheys.
j) 2. Turvallisuus- ja vartiointipalvelut (CPC 87302, CPC 87303, CPC 87304 ja CPC 87305)	Asuinpaikka- ja kansalaisuusvaatimus. Lukumääräisiä kiintiöitä sovelletaan. Pääasiallinen arviointiperuste: alalla toimivien palveluntarjoajien tiheys.
k) Tieteelliset ja tekniset konsultointipalvelut ⁽¹⁷⁾ (CPC 8675)	Ei sitoumuksia koodin CPC 86751 osalta.
l) 1. Alusten huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Ei mitään.
l) 2. Rautatiekaluston huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Varattu julkiselle monopolille.
l) 3. Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja maantietiliikenteen kuljetusvälineiden huolto ja korjaus (CPC 6112, CPC 6122, CPC 8867 osittain ja CPC 8868 osittain)	Ei mitään.
l) 4. Ilma-alusten ja niiden osien huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Yhtiöittäminen vaaditaan. Asuinpaikka- ja vastavuoroisuusperiaatteita sovelletaan. Taloudellista tarveharkintaa edellytetään. Pääasiallinen arviointiperuste: liikenteelliset ja toiminnalliset tarpeet.
l) 5. Metallituotteiden, koneiden (ei toimisto-) laitteiden (ei kuljetus- ja toimisto-) sekä henkilökohtaisten ja kotitaloustarvikkeiden huolto ja korjaus ⁽¹⁸⁾ (CPC 633, CPC 7545, CPC 8861, CPC 8862, CPC 8864, CPC 8865 ja CPC 8866)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
m) Rakennusten puhtaanapalvelut (CPC 874)	Ei mitään.
n) Valokuvauspalvelut (CPC 875)	Ei sitoumuksia koodin CPC 87504 osalta.
o) Pakkauspalvelut (CPC 876)	Ei mitään.
p) Julkaisu- ja painopalvelut (CPC 88442)	Ei mitään.
q) Kokouspalvelut (CPC 87909 osittain)	Ei mitään.
r) 1. Käännös- ja tulkkauspalvelut (CPC 87905)	Ei sitoumuksia virallisen kääntämisen ja tulkkauksen osalta.
r) 2. Sisustussuunnittelu- ja muut muotoilu- ja suunnittelupalvelut (CPC 87907)	Ei mitään.
r) 3. Perintätoimistojen palvelut (CPC 87902)	Ei mitään.
r) 4. Luottoietopalvelut (CPC 87901)	Ei mitään.
r) 5. Kopiointipalvelut (CPC 87904) ⁽¹⁹⁾	Ei mitään.
r) 6. Televiestinnän konsultointipalvelut (CPC 7544)	Ei mitään.
r) 7. Puhelinvastauspalvelut (CPC 87903)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
7. VIESTINTÄPALVELUT	
A. Kuriinipalvelut, ml. pikälähetyspalvelut ⁽²⁰⁾ (CPC 7512, pl. valtiolle ja sen yrityksille kansallisen lainsäädännön mukaisesti varatut palvelut)	Ei mitään.
B. Televisiointipalvelut	
a) Kaikki palvelut, jotka koostuvat yksinomaan tai pääasiassa signaalien siir- rosta televerkkojen kautta, pl. yleisradiotoiminta ⁽²¹⁾ ⁽²²⁾	Televisiointipalvelujen tarjoamiseen Costa Ricassa tarvitaan toimi- ja muut luvat. Toimi- ja muiden lupien myöntäminen edellyttää taloudellista tarveharkintaa. Perinteisten peruspuhelinpalvelujen ⁽²³⁾ tarjoamiseen tarvitaan lainsäädännöllinen myöntämä erityislupa. Osus <i>Instituto Costarricense de Electricidad</i> -laitoksen perustaman tai hankkiman yrityksen pääomasta voi olla enintään 49 prosenttia. Ulkomaisen pääoman osuus <i>Empresa de Servicios Públicos de Heredia</i> -yrityksen kanssa perustetuissa yhteisyrityksissä voi olla enintään 49 prosenttia. <i>Fondo Nacional de Telecomunicaciones</i> -rahaston trust-järjestelyä koskevat sopimukset on tehtävä <i>Sistema Bancario Nacional</i> -järjes- telmään kuuluvien julkisten pankkien kanssa.
b) Satelliittilähetysten välityspalvelut ⁽²⁴⁾	Ei sitoumuksia.
8. RAKENNUSPALVELUT JA NIIHIN LIITTYVÄT TEKNISET PALVELUT ⁽²⁵⁾ (CPC 511, CPC 512, CPC 513, CPC 514, CPC 515, CPC 516, CPC 517 ja CPC 518)	Ei mitään.
9. JAKELUPALVELUT (pl. aseiden, ammusten, räjähdysaineiden ja muiden sotatarvikkeiden jakelu) ⁽²⁶⁾	
A. Komissionääripalvelut	
a) Moottoriajoneuvoja, moottoripyöriä, moottorikelkkoja ja niiden osia ja tar- vikkeita koskevat komissionääripalvelut (CPC 61111 osittain, CPC 61113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Ei mitään.
b) Muut komissionääripalvelut (CPC 621)	Ei sitoumuksia koodien CPC 62112, CPC 62113 ja 62117 osalta.
B. Tukkukaupan palvelut	
a) Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden tukkukaupan palvelut (CPC 61111 osittain, CPC 61113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
b) Radio- ja telepäätelaitteiden tukkukaupan palvelut (CPC 7542 osittain)	Ei mitään.
c) Muut tukkukaupan palvelut (CPC 622, pl. energiatuotteiden tukkukaupan palvelut ⁽²⁶⁾)	Ei sitoumuksia koodien CPC 62226, CPC 6225 ja 6227 osalta.
C. Vähittäiskaupan palvelut ⁽²⁷⁾	
a) Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 61112, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Ei mitään.
b) Radio- ja telepäätelaitteiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 7542 osittain)	Ei mitään.
c) Elintarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 631)	Ei sitoumuksia koodin CPC 63107 osalta.
d) Muiden tuotteiden (ei energian) vähittäiskaupan palvelut, pl. farmaseutiset, lääkinnälliset ja ortopediset tuotteet ⁽²⁸⁾ (CPC 632, pl. CPC 63211 ja 63297)	Ei mitään.
D. Franchising-toiminta (CPC 8929)	Ei mitään.
10. KOULUTUSPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Alemman perusasteen koulutuspalvelut (CPC 921)	Ei sitoumuksia koodin CPC 923 osalta.
B. Ylemmän perusasteen ja keskiasteen koulutuspalvelut (CPC 922)	
C. Korkea-asteen koulutuspalvelut (CPC 923)	
D. Aikuiskoulutuspalvelut (CPC 924)	
E. Muut koulutuspalvelut (CPC 929)	

Toimiala	Varausten kuvaus
11. YMPÄRISTÖPALVELUT ⁽¹⁰⁾	
A. Jätevesipalvelut (CPC 9401) ⁽²⁹⁾	Varattu julkiselle monopolille tai yksinoikeudet saaneille.
B. Kiinteiden tai vaarallisten jätteiden käsittely pl. vaarallisten jätteiden kuljetus rajojen yli	Taloudellista tarveharkintaa edellytetään. Pääasiallinen arviointiperuste: ympäristöön liittyvät tarpeet.
a) Jätehuoltopalvelut (CPC 9402)	
b) Puhdistaus ja sen kaltaiset palvelut (CPC 9403)	
C. Ilman laadun ja ilmastoinnin suojelu (CPC 9404) ⁽¹⁰⁾	
D. Maaperän ja vesistön kunnostaminen ja puhdistaminen	
Saastuneen maaperän ja veden käsittely ja kunnostaminen (CPC 9406 osittain) ⁽¹¹⁾	
E. Melun ja värinän torjunta (CPC 9405)	
F. Biologisen monimuotoisuuden ja maiseman säilyttäminen	
Luonnon- ja maisemasuojelua koskevat palvelut (CPC 9406 osittain)	
G. Muut ympäristöpalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 9409)	
12. RAHOITUSPALVELUT	
Rahoituspalvelujen osalta Costa Rican lainsäädännössä on vahvistettu valtiota, valtion liikepankkeja sekä muita julkisia laitoksia koskeva erilliskohde, joka eroaa yksityisten rahoituslaitosten (costaricalaista tai ulkomaista pääomaa) ja muiden valtioiden kohteista; kyseessä ei ole markkinollepääsy ja kansallista kohtelua koskeva varaus.	Rahoituspalvelujen osalta Costa Rican lainsäädännössä on vahvistettu valtiota, valtion liikepankkeja sekä muita julkisia laitoksia koskeva erilliskohde, joka eroaa yksityisten rahoituslaitosten (costaricalaista tai ulkomaista pääomaa) ja muiden valtioiden kohteista; kyseessä ei ole markkinollepääsy ja kansallista kohtelua koskeva varaus.
Costa Rica pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, joiden mukaan ulkomaisten rahoituspalvelujen tarjoajien – ei kuitenkaan niiden tarjoajien, joiden on tarkoitus toimia pankkeina tai vakuutusyhtiöinä Costa Ricassa – on perustettava yhtiö Costa Ricassa.	Costa Rica pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, joiden mukaan ulkomaisten rahoituspalvelujen tarjoajien – ei kuitenkaan niiden tarjoajien, joiden on tarkoitus toimia pankkeina tai vakuutusyhtiöinä Costa Ricassa – on perustettava yhtiö Costa Ricassa.
A. Vakuustointiminta ja siihen liittyvät palvelut	Vaatimuksena on yhtiöittäminen vakuutus- ja jälleenvakuutusyhtiöksi lukuun ottamatta.
	Liiketoimintojen harjoittaminen ja palvelujen markkinointi kielletään edustustoilta syrjimättömin perustein.
	Valtio takaa Instituto Nacional de Seguros -laitoksen vakuustointiminnan.
	Julkisen monopolin pakollisen autovakuutuksen ja työperäisiä riskejä koskevan vakuutuksen osalta 1 päivään tammikuuta 2011 asti.

Toimiala	Varausten kuvaus
B. Pankki- ja muut rahoituspalvelut (pl. vakuutuspalvelut)	Costa Ricassa olevien yksityisten pankkien on oltava Costa Rican lainsäädännön mukaisesti perustettuja ja järjestettyjä. Valtio takaa valtiopankkien velat. Käyttö- ja säästöilejät tarjoavien yksityisten pankkien on täytettävä seuraavat vaatimukset: a) Niillä on oltava <i>fondo de crédito para el desarrollo</i> -rahastoa hallinnoivaan valtiopankkiin niiden jatkuvasti vähimmäisvelka-saldo, joka on sekä kotimaan- että ulkomaanvaluutan osalta suuruudeltaan seitsemäntoista prosenttia lyhytaikaisten (korkein-taan 30 päivän) talletusten kokonaismäärästä vastaavan varannon vähentämisen jälkeen. Kyseiset varat sijoitetaan, ja niistä maksetaan korkoa, joka on 50 prosenttia joko <i>Banco Central de Costa Rica</i> -pankin laskemasta, kotimaan valuutalle makset-tavasta peruskorosta tai ulkomaan valuutalle maksettavasta yhden kuukauden Libor-korosta. b) Vaihtoehtoisesti niiden on perustettava vähintään neljä – sekä passiivisia että aktiivisia – peruspankkipalveluja tarjoavaa konttoria tai sivuliikettä seuraaville alueille: Chorotege, Central Pacific, Brunca, Atlantic Huetar ja North Huetar; näiden on suunnattava vähintään kymmenen prosenttia lyhytaikaisten (enintään 30 päivän) talletusten kokonaismäärästä vastaavan varannon vähentämisen jälkeen kotimaan tai ulkomaan valuutana <i>Consejo Rector del Sistema de Banca para el Desarrollo</i> -nimien ohjelmien luottoihin; kyseiset varat on sijoitettava enintään <i>Banco Central de Costa Rica</i> -pankin laskemalla per-uskorolla sen kotimaan valuutan määräisiin sijoituksiin ja yhden kuukauden Libor-korolla ulkomaan valuutan määräisiin varoihin. Valtio ja valtionlaitoksiksi luokiteltavat julkiset laitokset sekä sellaiset julkiset laitokset, joiden pääomasta valtaosa kuuluu valtiolle tai sen laitoksille, voivat tehdä talletuksia ja toteuttaa käyttö- ja säästötilipahtumia ainoastaan valtion liikepankkien kautta. Yksinomaan <i>Banco Popular y de Desarrollo Comunal</i> -pankki hallinnoi työntekijöiden ja työntekijöiden pakollisista lakisääteisistä vakuutusmaksuista kertyneitä rahastoja. Osuuspankin perustamiseen ja hallinnointiin tarvitaan vähintään kymmenen costaricalaista osakasorganisaatiota. Solidaarisuuspankin perustamiseen ja hallinnointiin tarvitaan vähintään kaksikymmentä costaricalaista hyväntekeväisyysyhdis-tystä. Muut rahoitusyritykset kuin pankit eivät saa tarjota rahoituskeskipalveluja, sillä kyseisiin yrityksiin kohdistuu irtaimen ja kiinteän omaisuuden hankintaa koskevia lakisääteisiä rajoituksia syrjimätönin perustein.
13. TERVEYDENHUOLTO- JA SOSIAALIPALVELUT ⁽⁶⁾ (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	Ei mitään.
A. Sairaala palvelut (CPC 9311) B. Sairaankuljetuspalvelut (CPC 93192) C. Hoitolaitosten palvelut, muut kuin sairaala palvelut (CPC 93193)	

Toimiala	Varausten kuvaus
14. MATKAILU JA SIIHEN LIITTYVÄT PALVELUT	
A. Hotelli- ja ravintolapalvelut sekä ateriapalvelut (CPC 641 ja CPC 642) pl. ilmailukenteen ateriapalvelut ⁽²⁾	Taloudellista tarveharkintaa edellyttäen. Pääasiallinen arviointiperuste: väestö ja maantieteellinen tiheys.
B. Markkinoimistopalvelut ja matkanjärjestäjien palvelut (matkaoppaiden palvelut mukaan luettuina) (CPC 7471)	Costa Ricassa toimimiseen oikeutettujen matkatoimistojen lukumäärään sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.
C. Matkailijoiden opastuspalvelut (CPC 7472)	Matkailijoiden opastuspalveluja koskevaan lupaan sovelletaan asuinpaikkavaatimusta.
15. VIRKISTYS-, KULTTUURI- JA URHEILUPALVELUT (muut kuin audiovisuaalialan palvelut) (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Viihdepalvelut (ml. teatteripalvelut, musiikkiryhmy-, sirkus- ja diskopalvelut) (CPC 9619)	Ei mitään.
B. Uutis- ja uutistoimistopalvelut (CPC 962)	Luvansaaneita toimittajia lukuun ottamatta Costa Rican tapahtumista saavat raportoida ainoastaan ne ulkomaan kansalaisuutta olevat toimittajat, jotka asuvat Costa Ricassa. <i>Colegio de Periodistas</i> hallitus voi myöntää sellaiselle ulkomaan kansalaisuutta olevalle toimittajalle, jonka asuinpaikka ei ole Costa Ricassa, erityislupaan Costa Rican tapahtumien raportointiin enintään yhdeksi vuodeksi ja pidentää luvan voimassaoloa edellyttäen, että luvan myöntäminen tai jatkaminen ei ole ristiriidassa <i>Colegio de Periodistas</i> jäsenten etujen kanssa. Jos <i>Colegio de Periodistas</i> katsoo, että Costa Ricassa toteutunut tai toteutettava tapahtuma on kansainvälisesti merkittävä, se voi myöntää sellaiselle ulkomaan kansalaiselle, joka ei asu Costa Ricassa ja jolla on asianmukainen pätevyys, väliaikaisen luvan raportoida tapahtumasta sen ulkomaisen viestintäviraston puolesta, jota kyseinen toimittaja edustaa. Sellaisen luvan voimassaolo päättyy viimeistään kuukauden kuluttua tapahtumasta.
C. Kirjasto-, arkisto-, museo- ja muut kulttuuripalvelut ⁽²⁾ (CPC 963)	Ei sitoumuksia.
D. Urheilupalvelut (CPC 9641)	Ei mitään.
E. Virkistyspuistojen ja uimarantojen palvelut (ml. matkailusatamat) (CPC 96491)	Ei sitoumuksia.

1968

FI

Euroopan unionin virallinen lehti

15.12.2012

Toimiala	Varausten kuvaus
16. LIIKENNEPALVELUT	
A. Meriliikenne ⁽³³⁾	
a) Kansainvälinen henkilöliikenne (CPC 7211 ilman kansallista kabotaasiliikennettä)	Ei sitoumuksia, kun on kyseessä rekisteröidyn yhtiön sijoittautuminen Costa Rican lipun alla purjehtivan laivaston liikennöimiseksi.
b) Kansainvälinen tavaraliikenne (CPC 7212 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) ⁽³⁴⁾	
B. Sisävesiliikenne ⁽³⁵⁾	
a) Henkilöliikenne (CPC 7221)	Ei sitoumuksia.
b) Tavaraliikenne (CPC 7222)	
C. Rautatieliikenne ⁽³⁶⁾	
a) Henkilöliikenne (CPC 7111)	Varattu julkiselle monopolille.
b) Tavaraliikenne (CPC 7112)	
D. Tieliikenne ⁽²⁾	
a) Henkilöliikenne (CPC 7121 ja CPC 7122)	Ei sitoumuksia.
b) Tavaraliikenne ⁽²⁾ (CPC 7123)	
E. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetus ⁽¹⁷⁾ ⁽²⁾ (CPC 7139)	Ei sitoumuksia.

Toimiala	Varausten kuvaus
17. LIIKENTEEN LIITÄNNÄISPALVELUT ⁽¹⁸⁾	
A. Meriliikenteen liitännäispalvelut ⁽¹⁹⁾	
a) Meriliikenteen lastinkäsittelypalvelut b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Tulliselvityspalvelut d) Konttiasema- ja varastointipalvelut e) Varustamon edustajan palvelut f) Meriliikenteen huolintapalvelut g) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7213) h) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7214) i) Meriliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) j) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (ml. ateriapalvelut) (CPC 749 osittain)	Varattu julkiselle monopolille tai yksinoikeudet saaneille. Costa Rica pidättää itsellään oikeuden rajoittaa kansallisissa satamissa meriliikennepalvelujen tarjontaan oikeuttavien toimilupien määrää kyseisten palvelujen kysynnän perusteella. Etusijalle asetetaan ne toimiluvan haltijat, jotka jo tarjoavat kyseisiä palveluja. Kaikkien toimilupia hallussa pitävien yritysten on oltava Costa Rican lainsäädännön mukaisesti perustettuja, ja niiden kotipaikan on oltava Costa Ricassa. Ei sitoumuksia tulliselvityspalvelujen, hinaus- ja työntöpalvelujen eikä muiden tuki- ja liitännäispalvelujen (ml. ateriapalvelut) osalta.
B. Sisävesiliikenteen liitännäispalvelut ⁽¹⁹⁾	
a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7223)	Ei sitoumuksia.

Toimiala	Varausten kuvaus
e) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7224)	
f) Sisävesiliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain)	
g) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	
C. Rautatieliikenteen liitännäispalvelut ⁽⁴⁰⁾	
a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain)	Ei sitoumuksia.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	
d) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113)	
e) Rautatiekuljetuspalveluiden tukipalvelut (CPC 743)	
f) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	
D. Tielikenteen liitännäispalvelut ⁽⁴⁰⁾	
a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain)	Ei sitoumuksia.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	

Toimiala	Varausten kuvaus
d) Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maantietajoneuvojen, joissa on kuljettajaa, vuokrauspalvelut (CPC 7124)	
e) Tietoliikennevälineisiin liittyvät tukipalvelut (CPC 744)	
f) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	
E. Ilmailukäyttöpalvelujen liitännäispalvelut	
a) Maahuolintapalvelut (ml. ateriapalvelut)	Varattu julkiselle monopolille tai yksinoikeudet saaneille.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Costa Rica pitää itsellään oikeuden rajoittaa kansallisilla lentoasemilla ilmailukäyttöpalvelujen liitännäispalvelujen tarjontaan oikeutavien toimilupien määrää kyseisten palvelujen kysynnän perusteella. Etusijalle asetetaan ne toimiluvan haltijat, jotka jo tarjoavat kyseisiä palveluja. Kaikkien toimilupia hallussa pitävien yritysten on oltava Costa Rican lainsäädännön mukaisesti perustettuja, ja niiden kotipaikan on oltava Costa Ricassa.
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	
d) Lentoasemien hallinta (?)	
e) Ilmailukäyttövälineiden vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 734)	Asuinrakka- ja vastavuoroisuusperiaatteita sovelletaan.
f) Myynti ja markkinointi	Taloudellista tarveharkintaa edellytetään. Pääasiallinen arviointiperuste: liikenteelliset ja toiminnalliset tarpeet.
g) Tietokonepohjainen paikanvarausjärjestelmä (TP)	Ei mitään.
F. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetusten liitännäispalvelut (*)	Ei sitoumuksia.
Putkijohtoja pitkin kuljetettujen muiden tuotteiden kuin polttoaineiden varastointipalvelut (?) (CPC 742 osittain)	
18. ENERGIAPALVELUT	
A. Kaivostuomintaan liittyvät palvelut (?) (CPC 883) (*)	Ei sitoumuksia.
B. Polttoaineiden putkijohtokuljetukset (?) (CPC 7131)	Varattu julkiselle monopolille.

Toimiala	Varausten kuvaus
C. Putkijohtoja pitkin kuljetettujen polttoaineiden varastointipalvelut ⁽²⁾ (CPC 742 osittain)	Varattu julkiselle monopolille.
D. Kiinteiden, nestemäisten ja kaasumaisten polttoaineiden sekä niihin liittyvien tuotteiden tukkukaupan palvelut (CPC 62271) pl. sähkön, höyryn ja lämmönveden tukkukaupan palvelut ⁽²⁾	Varattu julkiselle monopolille.
E. Moottoripolttoaineiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 613)	Varattu julkiselle monopolille. Costa Rica pidättää itsellään oikeuden rajoittaa raakaöllyn ja siitä johdettujen tuotteiden – polttoaine, asfaltti ja teollisuusbenssiini mukaan luettuna – vähittäismyyjille myönnettävien toimitusten lukumäärää kyseisen palvelujen kysynnän perusteella. Etusijalle asetetaan ne toimitusten haltijat, jotka jo tarjoavat kyseisiä palveluja.
F. Polttoöllyn, pullotetun kaasun, hiilen ja puun vähittäismyynti (CPC 63297) pl. sähkön, (pullottamattoman) kaasun, höyryn ja lämmönveden vähittäiskaupan palvelut ⁽²⁾	Varattu julkiselle monopolille tai yksinoikeudet saaneille. Costa Rica pidättää itsellään oikeuden rajoittaa raakaöllyn ja siitä johdettujen tuotteiden – polttoaine, asfaltti ja teollisuusbenssiini mukaan luettuna – vähittäismyyjille myönnettävien toimitusten lukumäärää kyseisen palvelujen kysynnän perusteella. Etusijalle asetetaan ne toimitusten haltijat, jotka jo tarjoavat kyseisiä palveluja.
G. Energian jakeluun liittyvät palvelut ⁽⁴⁾ (CPC 887)	Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluja.
19. MUUT MUUALLE LUOKITTELEMATTOMAT PALVELUT	
A. Pesu-, puhdistus- ja väriäyspalvelut (CPC 9701)	Ei mitään.
B. Kampaamopalvelut (CPC 97021)	Ei mitään.
C. Kosmetologin käsittely, käsi- ja jalkahoitopalvelut (CPC 97022)	Ei mitään.
D. Muut kauneushoitopalvelut, muualle luokittelemattomat (CPC 97029)	Ei mitään.
E. Kylpyläpalvelut ja muut kuin terapeutiset hieronnat, joita tarjotaan rentouttavina ja fyysisiä hyvinvointia edistävinä palveluina eikä lääkimäällisin tai kuntoutustarkoituksiin ⁽⁴⁾ ⁽⁴⁾ (CPC ver. 1.0 97230)	Ei mitään.

(23) Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horisontaalista varausta sovelletaan satamapalveluihin ja muihin sellaisiin meriliikennepalveluihin, jotka edellyttävät yleisten alueiden käyttöä.

⁽³⁴⁾ Sisältää syöttöliikenteen sekä kansainvälisten meriliikennepalvelujen toimittajien suorittaman välineiden siirtämisen satamasta toiseen Costa Ricassa, jos siihen ei liity tuloja.

(34) Sisälää syöttöliikenteen sekä kansainvälisten meriliikennepalvelujen toimittajien suostuttaman satamasta toiseen Costa Ricassa, jos siihen ei liity tuloja.

⁽³⁶⁾ Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horisontaalista varausta sovelletaan sellaisiin rautatieliikennepalveluihin, jotka edellyttävät yleisten alueiden käyttöä.

(17) Polttoaineiden putkijohdotukset sisältyy kohtaan Energiapalvelut, 18.B.

³⁸⁾ Ei sisällä liikennevälineiden huolto- ja korjauspalveluja, jotka sisältyvät Yrityspalvelujen kohtiin 6.F.1.1–1.F.1.4.

(39) Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horisontaalista varausta sovelletaan satamapalveluihin, muihin liitännäispalveluihin, jotka edellyttävät yleisten alueiden käyttöä, sekä hinaus- ja työntöpalveluihin.

(40) Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horisontaalista varausta sovelletaan palveluihin, jotka edellyttävät yleisten alueiden käyttöä.

(41) Polttoaineiden putkijohtokuljetusten liitännäispalvelut sisällyvät Energialvelujen kohtaan 18.C.

(42) Sisältää seuraavat palkio- tai sopimusperusteiset palvelut: kaivostoimintaan liittyvät neuvontat

[illegible][illegible]

ja hylkääminen.

Ei sisällä suoraa pääsyä luonnonvaroihin tai muiden liioyntyntamista.

Ei sisällä maaperän rakentamista muita luonnonvaroja kuin öljyä ja kaasua koskevaa kaivostoimintaa varten (CPC 5115), joka sisältyy kohtaan 8, Rakennuspalvelut.

⁽⁴³⁾ Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horisontaalista varausta sovelletaan lukuun ottamatta konsultointipalveluja.

(44) Terapeuttiset hieronnat ja kylpyhoitoapalvelut sisällyvät kohtiin Laakaripalvelut (6.A.h), Sairaanhoidaja- ja fysioterapeuttipalvelut (6.A.i.2) ja Terveystieteiden tutkimus- ja koulutuspalvelut (13.A ja 13.C).

⁽⁴³⁾ Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horizontaalista varausta sovelletaan sellaisiin kylpyläpalveluihin ja muuhun kuin lääkinnälliseen hierontaan, joita tarjotaan yleisillä alueilla, kuten tietyillä vesialueilla.

EL SALVADOR

1. Jäljempänä esitettävässä sitoumusluettelossa ilmoitetaan tämän sopimuksen 166 artiklan mukaisesti toimialat, joiden osalta on tehty sitoumuksia, sekä ne markkinoillepääsyn ja kansallisen kohtelun rajoitukset, edellytykset ja kelpoisuusehdot, joita näillä aloilla varausten muodossa sovelletaan EU-osapuolen sijoittautuneisiin yksiköihin ja sijoittajiin. Luettelossa on seuraavat osat:
 - a) ensimmäisessä sarakkeessa ilmoitetaan toimiala, jota koskevan sitoumuksen osapuoli tekee, sekä se, millä laajuudella aloihin sovelletaan varauksia; ja
 - b) toisessa sarakkeessa esitetään sovellettavat varaukset.
2. Tässä luettelossa ilmauksella "ei mitään" tarkoitetaan sitä, että kyseisellä toimialalla ei ole kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Ilmauksella "ei sitoumuksia" tarkoitetaan sitä, että mitään kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä sitoumuksia ei ole tehty.

On huomattava, että vaikka tietyllä toimialalla ei ole erityisvarauksia, siihen kuitenkin sovelletaan horisontaalisia varauksia.
3. Niitä toimialoja, joita ei mainita jäljempänä olevassa luettelossa, koskevia sitoumuksia ei ole tehty.
4. Yksittäisten toimialojen yksilöiminen:
 - a) ISIC Rev. 3.1 tarkoittaa kaikkia toimialoja koskevaa kansainvälistä toimialaluokitusstandardia sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N° 4, ISIC REV 3.1, 2002);
 - b) CPC tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC prov., 1991); ja
 - c) CPC ver. 1.0 tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC ver. 1.0, 1998).
5. Jäljempänä olevaan luetteloon ei sisälly toimenpiteitä, jotka koskevat pätevyysvaatimuksia ja -menettelyjä, teknisiä standardeja tai lupavaatimuksia (mukaan luettuna toimiluvat, rekisterit ja muut luvat) ja lupamenettelyjä, elleivät ne ole tämän sopimuksen 164 ja 165 artiklassa tarkoitettuja markkinoille pääsyyn tai kansalliseen kohteluun liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Kyseisiä toimenpiteitä (esimerkiksi toimiluvan myöntämistä, yleispalveluvainkeita, tutkintotodistusten tunnustamista säännellyillä aloilla, tiettyjen tutkintojen – kielitutkinnot mukaan luetuina – läpäisemistä koskevat edellytykset ja syrjimätön vaatimus, jonka mukaan tiettyä toimintaa ei saa harjoittaa suojelluilla luonnonalueilla eikä historiallisesti tai taiteellisilta arvoiltaan erityisen merkittävillä alueilla) sovelletaan joka tapauksessa EU-osapuolen sijoittajiin, vaikka toimenpiteitä ei mainita luettelossa.
6. Tämän sopimuksen 159 artiklan 3 kohdan mukaisesti jäljempänä oleva luettelo ei sisällä toimenpiteitä, jotka koskevat osapuolten myöntämiä tukia.
7. Tämän sopimuksen 164 artiklan mukaisesti syrjimättömät vaatimukset, jotka koskevat sijoittautuneen yksikön oikeudellista muotoa, eivät sisälly jäljempänä olevaan luetteloon.
8. Sitoumusluettelosta syntyvät oikeudet ja velvoitteet eivät ole sellaisenaan välittömästi sovellettavissa, eivätkä ne näin ollen luo välittömästi oikeuksia yksittäisille luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
HORISONTAALISET SITOUKSET	
1. Maaperän ja ilmatilan sekä vastaavan mannerjalustan ja saari shelfin omistaa El Salvador. Valtio voi myöntää toimilupa maaperän hyödyntämistä varten.	
2. Ulkomainen henkilö ei saa omistaa maaseudun maa-alueita, eikä omistajana saa myöskään olla ulkomaisen henkilön sivuliike, jos kyseinen henkilö on sellaisen maan kansalainen tai perustettu sellaisen maan lainsäädännön mukaisesti, joka ei salli El Salvadorin kansalaisten omistaa maaseudun maa-alueita; poikkeuksena ovat teollisuuslaitoksiin käytettävät maa-alueet.	
3. Edellisiä kohtaa sovelletaan sellaisen El Salvadorin lainsäädännön mukaisesti perustettuun yritykseen, jonka pääomasta valtaosa tulee ulkomaisilta henkilöiltä tai jonka osakkaista valtaosa on ulkomaisia henkilöitä.	
4. Ainoastaan seuraavat henkilöt voivat harjoittaa pienimuotoista kaupallista ja elinkeinotoimintaa ja tarjota palveluja El Salvadorissa:	
a) El Salvadorissa syntyneet El Salvadorin kansalaiset; ja	
b) Costa Rican, Guatemalan, Honduranin ja Nicaraguan kansalaiset.	
Sellainen El Salvadorin lainsäädännön mukaisesti perustettu yritys, jonka pääomasta valtaosa tulee ulkomaisilta henkilöiltä tai jonka osakkaista valtaosa on ulkomaisia henkilöitä, ei saa perustaa pienimuotoista yritystä harjoittaakseen pienimuotoista kaupallista ja elinkeinotoimintaa ja tarjotakseen palveluja.	
Tätä kohtaa sovellettaessa pienimuotoisella yrityksellä tarkoitetaan yritystä, jonka osakepääoma on enintään 200 000 Yhdysvaltain dollaria.	
5. Tuotanto-osuuskuntien osakkeiden kokonaismäärästä vähintään 75 prosentin on oltava elsalvadorilaisia henkilöitä. Yrityksen sivuliike, jota ei ole perustettu El Salvadorin lainsäädännön mukaisesti, ei ole elsalvadorilainen henkilö.	
Selvennyksenä todetaan, että tuotanto-osuuskunnan tarkoituksena on tarjota jäsenilleen tiettyjä etuja, muun muassa jakelu-, myynti- ja hallintokysymyksiä, sekä teknistä apua. Sen toiminta ei ole luonteeltaan pelkästään taloudellista vaan myös sosiaalista.	
6. Jokaikin työnantajan on otettava palvelukseen El Salvadorin kansalaisia siten, että heidän osuutensa kyseisen yrityksen henkilökunnasta on vähintään 90 prosenttia. Erityisissä olosuhteissa työ- ja sosiaaliturvaministeriö voi antaa luvan palkata suuremman määrän ulkomaisia työntekijöitä, jos heitä on vaikea tai mahdoton korvata maan kansalaisilla, mutta työnantajilla on velvollisuus kouluttaa elsalvadorilaisia henkilöitä kyseisen ministeriön johdolla ja valvonnassa enintään viiden vuoden kuluessa. Elsalvadorilaisten työntekijöiden palkkojen määrä ei saa olla pienempi kuin 85 prosenttia maksettujen palkkojen kokonaismäärästä. Tätä prosenttiosuutta voidaan muuttaa edellä mainitun ministeriön luvalla. (1)	
7. El Salvador voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, joilla myönnetään oikeuksia tai etuuksia sosiaalisesti tai taloudellisesti epäedullisessa asemassa oleville vähemmistöille.	
8. El Salvador voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka liittyvät yhteiskunnallista uudelleensopentamista koskevien lakien ja palvelujen täytäntöönpanoon, sekä mitä tahansa sosiaalipalveluja siitä osin kuin on kyse yleisiä tarkoituksia varten käyttöön otetuista ja ylläpidettävistä palveluista.	
9. Minkään tässä sopimuksessa, tämä erityisten sitoumusten luettelo mukaan luettuna, ei katsota edellyttävän sitä, että osapuolen olisi yksityistettävä julkista valtaa käyttäessä tarjottavia julkisia palveluja.	
10. Pakallishallinnon tasolla sovellettavat markkinoille pääsyä ja kansallista kohtelua koskevat rajoitukset pätevät, mutta niitä ei mainita luettelossa. Näiden varausten ei voida katsoa määrittävän niitä sitoumuksia, jotka El Salvador on tehnyt tämän sopimuksen julkisia hankintoja koskevan osan mukaisesti.	
11. El Salvador voi syrjimättömin ehdoin vaatia, että taloudellisen toiminnan harjoittamista tai palvelujen tarjoamista varten on hankittava lupa, lisenssi tai muu valtuutus.	
12. Tätä luetteloa sovellettaessa elsalvadorilaisiksi katsotaan ne oikeushenkilöt, jotka on perustettu El Salvadorin lakien mukaisesti ja joiden laimukainen kotipaikka on kyseisessä maassa. Elsalvadorilaisia koskevia lakeja ja asetuksia sovelletaan niihin elsalvadorilaisiin oikeushenkilöihin, joiden osakskanta tai pääoma on valtaosin ulkomaisia.	
13. Yleistydylliseksi tai julkiseksi katsottavan taloudellisen toiminnan harjoittaminen voidaan varata julkisille monopolille tai yksinoikeudet saaneille luonnollisille henkilöille tai yksityisille tai julkisille oikeushenkilöille.	
14. Syrjimättömistä toimenpiteistä määrätään tämän sopimuksen 164 artiklassa.	
15. Muiden kuin palvelujen osalta ei ole markkinoillepääsyä koskevia sitoumuksia. Muita kuin palvelualoja koskeva, kansainvälisestä sopimuksesta johtuva mahdollinen edullisempi markkinoillepääsytoimustus tämän sopimuksen 164 artiklassa tarkoitettua merkityksessä katsotaan tämän sopimuksen mukaiseksi sitoumuksiksi kyseisen kansainvälisen sopimuksen voimaantulopäivästä.	

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
SJOITTAUTUMINEN MUILLA KUIN PALVELUALOILLA	
1. MAATALOUS, RIISTATALOUS, METSÄTALOUS	
A. Maatalous, riistatalous (ISIC Rev. 3.1: 011, 012, 013, 014, 015) pl. neuvonta- ja konsultointipalvelut	Ei mitään.
B. Metsätalous (ISIC Rev. 3.1: 020), pl. neuvonta- ja konsultointipalvelut (?)	Ei mitään.
2. KALASTUS JA VESIVILJELY (ISIC Rev. 3.1: 0501, 0502) pl. palvelut	Ei mitään.
3. KAIVOSTOIMINTA JA LOUHINTA	
A. Kivi- ja ruskohiilen kaivu; turpeen nosto (ISIC Rev. 3.1: 10)	Ei mitään.
B. Raakaöljyn ja maakaasun tuotanto (?) (ISIC Rev. 3.1: 1110)	Energiantuottajamaisista tulevia sijoittajia voidaan estää saamasta toimintaa koskeva määräysvalta.
C. Metallimalmien louhinta (ISIC Rev. 3.1: 13)	Ei mitään.
D. Muu mineraalien kaivu (ISIC Rev. 3.1: 14)	Ei mitään.
4. TEOLLISUUS (*)	
A. Elintarvikkeiden ja juomien valmistus (ISIC Rev. 3.1: 151, 152, 153, 154)	Ei mitään.
B. Tupakkatuotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 16)	Ei mitään.
C. Tekstiilien valmistus (ISIC Rev. 3.1: 17)	Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
D. Vaatteiden valmistus; turkisten muokkaus ja värjäys (ISC Rev. 3.1: 18)	Ei mitään.
E. Näiden parkitseminen ja muokkaus; matka- ja käsilaukkujen, satuloiden, valjaiden ja jalkineiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 19)	Ei mitään.
F. Sahaavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus, pl. huonekalut; olki- ja punonatuotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 20)	Ei mitään.
G. Paperin ja paperituotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 21)	Ei mitään.
H. Kustantaminen, painaminen ja tallenteiden jäljentäminen ⁽⁸⁾ (ISC Rev. 3.1: 22, pl. palkkio- ja sopimusperusteinen kustantaminen ja painaminen ⁽⁹⁾)	Ei mitään.
I. Kokituotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 231)	Ei mitään.
J. Öljytuotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 232)	Energiantuottajajamaista tulevia sijoittajia voidaan estää saamasta toimintaa koskeva määräysvala.
K. Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden, muiden kuin räjähdysaineiden, valmistus (ISC Rev. 3.1: 24 pl. räjähdysaineiden valmistus)	Ei mitään.
L. Kumi- ja muovituotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 25)	Ei mitään.
M. Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 261)	Ei mitään.
N. Metallien jalostus (ISC Rev. 3.1: 27)	Ei mitään.
O. Metallituotteiden valmistus, pl. koneet ja laitteet (ISC Rev. 3.1: 28)	Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
P. Koneiden valmistus	
a) Yleiskäyttöön tarkoitettujen koneiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 291)	Ei mitään.
b) Erikoiskoneiden, muiden kuin aseiden ja ammusten, valmistus (ISIC Rev. 3.1: 2921, 2922, 2923, 2924, 2925, 2926, 2929)	Ei mitään.
c) Muualle luokittelematon kodinkoneiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 293)	Ei mitään.
d) Toimisto- ja tietokoneiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 30)	Ei mitään.
e) Muualle luokittelematon sähkökoneiden ja -laitteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 31)	Ei mitään.
f) Radio-, televisio- ja tietoliikennevälineiden ja -laitteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 32)	Ei mitään.
Q. Lääkinäköjen, hienomekaanisten kojeiden ja optisten instrumenttien sekä kellojen valmistus (ISIC Rev. 3.1: 33)	Ei mitään.
R. Moottoriajoneuvojen, perävaunujen ja puoliperävaunujen valmistus (ISIC Rev. 3.1: 34)	Ei mitään.
S. Muiden (ei sotilaskäyttöön tarkoitettujen) kulkuneuvojen valmistus (ISIC Rev. 3.1: 351, 352, 359 pl. sotalaivojen, -lentokoneiden ja muiden sotilaskäyttöön tarkoitettujen kulkuneuvojen valmistus)	Ei mitään.
T. Huonekalujen valmistus muualle luokittelematon valmistus (ISIC Rev. 3.1: 361, 369)	Ei mitään.
U. Kiertäys (ISIC Rev. 3.1: 371)	Ei mitään.

Toiminta tai osa-ala	Varausten kuvaus
5. SÄHKÖN, KAAСУN, HÖYRYN JA LÄMMINVEDEN TUOTANTO, SIIRTO JA JAKELU OMAAN LUKUUN (PL YDINVOIMAAN PERUSTUVA SÄHKÖNTUOTANTO)	
A. Sähkön tuotanto; sähkön siirto ja jakelu omaan lukuun (osittain ISIC Rev. 3.1: 4010) (*)	Energiantuottajamaista tulevia sijoittajia voidaan estää saamasta toimintaa koskeva määräysvalta.
B. Kaasun tuotanto; kaasumaisten polttoaineiden jakelu putkiverkossa omaan lukuun (osittain ISIC Rev. 3.1: 4020) (*)	Energiantuottajamaista tulevia sijoittajia voidaan estää saamasta toimintaa koskeva määräysvalta.
C. Höyryn ja lämmينveden tuotanto; höyryn ja lämmينveden jakelu omaan lukuun (osittain ISIC Rev. 3.1: 4030) (*)	Energiantuottajamaista tulevia sijoittajia voidaan estää saamasta toimintaa koskeva määräysvalta.
SIJOITTAUTUMINEN PALVELUALOILLA	
6. YRITYSPALVELUT	
A. Ammatilliset palvelut	
a) Lakiasianpalvelut (CPC 861) pl. julkisia tehtäviä hoitavien oikeusalan ammattilaisten, kuten notaarien, tarjoamat oikeudelliset asiakirja- ja todistuspalvelut Yksinomaan: oikeudellinen konsultointi ja oikeudelliset tietopalvelut (86190**) (*)	Ei mitään.
b) 1. Laskentatoimen palvelut ja kirjanpito palvelut (CPC 86212, muut kuin "tilintarkastuspalvelut", CPC 86213, CPC 86219 ja CPC 86220), pl. julkisen sektorin kirjanpito	Julkisen tilintarkastajan ammatin harjoittamiseen sovelletaan kansalaisuuslainsäädäntöä; vain julkinen tilintarkastaja voi toimia ulkopuolisenä tilintarkastajana. Tilintarkastus- ja kirjanpito yrityksissä on olava elävalvontalain osakkaista.
b) 2. Tilintarkastuspalvelut (CPC 86211 ja 86212, muut kuin laskentatoimen palvelut), pl. julkisen sektorin tilintarkastus	Ei mitään tilintarkastuspalvelujen (CPC 86211), laskentatoimen tarkastuspalvelujen (CPC 86212) eikä kirjanpito palvelujen osalta lukuun ottamatta verolmoituksia (86302).
c) Verotukseen liittyvät neuvonpalvelut (CPC 863) (*) pl. julkisen sektorin kirjanpito ja tilintarkastus	Ei mitään, paitsi että veroalan yrityksissä on olava elävalvontalain osakkaista.

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
d) Arkkitehtipalvelut ja e) Kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut (CPC 8671 ja CPC 8674)	Registro Nacional -rekisteriin rekisteröitymiseen sovelletaan asuinpaikkavaatimusta lukuun ottamatta neuvontapalveluita ja arkkitehtonisten ennakkosuunnitelmien laadintaa (CPC 86711) ja arkkitehtonisia suunnittelupalveluita (CPC 86712), joihin ei sovelleta vaatimuksia. Suunnittelijoihin sovelletaan kansalaisuusehtoa. Arkkitehtipalvelujen ja kaupunkisuunnittelupalvelujen tarjoamiseen sovelletaan El Salvadorissa asuinpaikkavaatimusta.
f) Tekniset palvelut ja g) Tekniset kokonaispalvelut (CPC 8672 ja CPC 8673)	Registro Nacional -rekisteriin rekisteröitymiseen sovelletaan asuinpaikkavaatimusta lukuun ottamatta teknisiä neuvonta- ja konsultointipalveluita (CPC 86721), joihin ei sovelleta vaatimuksia. Suunnittelijoihin sovelletaan kansalaisuusehtoa.
h) Lääkäripalvelut (ml. psykologit) ja hammashoitopalvelut (CPC 9312 ja osittain CPC 85201)	Junta de Vigilancia myöntämään pysyvään lupaan sovelletaan asuinpaikkavaatimusta. Näiden palveluiden tarjoamiseen sovelletaan El Salvadorissa kansalaisuusvaatimusta.
i) Eläinlääkintäpalvelut (CPC 932)	
j) 1. Kätilöpalvelut (CPC 93191 osittain)	
j) 2. Sairaanhoidaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut (CPC 93191 osittain)	
k) Farmaseuttisten tuotteiden sekä lääkinnällisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyynti (CPC 63211)	Ei mitään.
k.1) Farmaseuttien palvelut	Näiden palveluiden tarjoamista varten tarvitaan lupa. Näiden palveluiden tarjoamiseen sovelletaan El Salvadorissa kansalaisuusvaatimusta.
Tullilastoitsijat ja erityiset tulliedustajat	Näiden palveluiden tarjoamiseen sovelletaan El Salvadorissa kansalaisuusvaatimusta.
B. Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 84)	Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
C. Tutkimus- ja kehittämispalvelut ⁽¹⁾	
a) Luonnontieteen tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 851)	Ei mitään.
b) Yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 852 pl. psykologien palvelut) ⁽²⁾	Ei mitään.
c) Tieteidenväliset tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 853)	
D. Kiinteistöpalvelut ⁽³⁾	
a) Omaan tai kolmannen osapuolen lukuun suoritettavat kiinteistöpalvelut (CPC 821)	Ei mitään.
b) Palkkio- tai sopimusperusteiset kiinteistöpalvelut (CPC 822)	Ei mitään.
E. Vuokraus- ja leasingpalvelut ilman käyttäjää/kuljettajaa	
a) Aluksiin liittyvät (CPC 83103)	Ei mitään.
b) Ilma-aluksiin liittyvät (CPC 83104)	Ei mitään.
c) Muihin kulkuneuvoihin liittyvät (CPC 83101, CPC 83102 ja CPC 83105)	Ei mitään.
d) Muihin koneisiin ja laitteisiin liittyvät (CPC 83106, CPC 83107, CPC 83108 ja CPC 83109)	Ei mitään.
e) Henkilökohtaisiin ja kotitaloustarvikkeisiin liittyvät (CPC 832)	Ei mitään.
f) Televiestintälaitteiden vuokraus (CPC 7541)	Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
F. Muut yrityspalvelut	
a) Mainontapalvelut (CPC 871)	Ei mitään.
b) Markkina- ja mielipidetutkimuspalvelut (CPC 864)	Ei mitään.
c) Liikkeenjohdon konsultointipalvelut (CPC 865)	Ei mitään.
d) Liikkeenjohdon konsultointipalveluihin liittyvät palvelut (CPC 866)	Ei mitään.
e) Tekniset testaus- ja analysointipalvelut (CPC 8676)	Ei mitään.
f) Maa-, riista- ja metsätalouteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 881 osittain)	Ei mitään.
g) Kalastukseen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 882 osittain)	Ei mitään.
h) Teollisuuteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 884 osittain ja CPC 885 osittain)	Ei mitään.
i) Työnvälitys- ja henkilöstönhankintapalvelut	
i) 1. Johtohenkilöiden hakupalvelut (CPC 87201)	Ei mitään.
i) 2. Työnvälityspalvelut (CPC 87202)	Ei mitään.
i) 3. Tilapäisen toimistohenkilöstön hankintapalvelut (CPC 87203)	Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
i) 4. Mallitoimistopalvelut (CPC 87209 osittain)	Ei mitään.
j) 1. Esiiväpalvelut (CPC 87301) j) 2. Turvallisuus- ja vartiointipalvelut (CPC 87302, CPC 87303, CPC 87304 ja CPC 87305)	Näiden palveluiden tarjoamista varten tarvitaan lupa. Yksityisiä turvallisuuspalveluja varten voidaan vahvistaa vaatimuksia, jotka koskevat henkilöstön enimmäismäärää, aseiden osuutta, ampumatarvikkeita, laitteita ja materiaalia.
k) Tieteelliset ja tekniset konsultointipalvelut (CPC 8675)	Ei mitään.
l) 1. Alusten huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Ei mitään.
l) 2. Rautatekaluston huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Näiden palveluiden tarjoamista varten on haettava toimilupaa tai lisenssiä CEPAlta (<i>Comisión Ejecutiva Portuaria Autónoma</i>).
l) 3. Moottorisajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja maantielikäntien kuljetusvälineiden huolto ja korjaus (CPC 6112, CPC 6122, CPC 8867 osittain ja CPC 8868 osittain)	Ei mitään.
l) 4. Ilma-alusten ja niiden osien huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Näiden palveluiden tarjoamista varten tarvitaan toimilupa tai lisenssi. Ei Salvador soveltaa vastavuoroisuusvaatimuksia ulkomaisten ilmailikenneviranomaisten myöntämien lisenssien, todistusten ja lupien tunnustamiseen tai valdointiin.
l) 5. Metallituotteiden, koneiden (ei toimisto-), laitteiden (ei kuljetus- ja toimitus-) sekä henkilökohtaisten ja kotitalousarvikkeiden huolto ja korjaus (⁽¹⁴⁾) (CPC 633, CPC 7545, CPC 8861, CPC 8862, CPC 8864, CPC 8865 ja CPC 8866)	Ei mitään.
m) Rakennusten puhtaanapitopalvelut (CPC 874)	Ei mitään.
n) Valokuvauspalvelut (CPC 875)	Eriyisten ilmailikennepalvelujen tarjoaminen edellyttää enakkolupaa, siihen sovelletaan vastavuoroisuusperiaatetta ja siinä on otettava huomioon kansalliset ilmailikenneseäntökset.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
o) Pakkauspalvelut (CPC 876)	Ei mitään.
p) Julkaisu- ja painopalvelut (CPC 88442)	Ei mitään.
q) Kokouspalvelut (CPC 87909 osittain)	Ei mitään.
r) 1. Käännös- ja tulkkauspalvelut (CPC 87905)	Ei mitään.
r) 2. Sisustus suunnittelu- ja muut muotoilu- ja suunnittelupalvelut (CPC 87907)	Ei mitään.
r) 3. Perintötoimistojen palvelut (CPC 87902)	Ei mitään.
r) 4. Luottotietopalvelut (CPC 87901)	Ei mitään.
r) 5. Kopiointipalvelut (CPC 87904) ⁽¹⁵⁾	Ei mitään.
r) 6. Televisiointin konsultointipalvelut (CPC 7544)	Ei mitään.
r) 7. Puhelinvastauspalvelut (CPC 87903)	Ei mitään.
7. VIESTINTÄPALVELUT	
A. Kuriinipalvelut, ml. pikälähetyspalvelut ⁽¹⁶⁾ (CPC 75121)	Ei mitään.
B. Televisiointipalvelut	
a) Kaikki palvelut, jotka koostuvat sähkömagneettisten signaalien lähettämisestä ja vastaanottamisesta ⁽¹⁷⁾ lukuun ottamatta yleisradiotoimintaa ⁽¹⁸⁾	Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
b) Satelliittilähetysten välityspalvelut ⁽¹⁹⁾	Ei mitään.
8. RAKENNUSPALVELUT JA NIIHIN LIITTYVÄT TEKNISET PALVELUT ⁽²⁰⁾ (CPC 511, CPC 512, CPC 513, CPC 514, CPC 515, CPC 516, CPC 517 ja CPC 518)	Osallistuminen rakennus- tai arkkitehtonisiin hankkeisiin liittyvään suunnitteluun tai konsultointiin taikka rakennus- tai arkkitehtuurihankkeiden hallintoon tai mihin tahansa tällaisiin hankkeisiin liittyvään työhön tai tutkimukseen edellyttäen sopimus-suhdetta El Salvadorin sijoittautuneen yrityksen kanssa. Ulkomaaisella yrityksellä on oltava El Salvadorin sijoittautunut edustaja. Edellytyksenä on, että rakennus- ja arkkitehtonisiin hankkeisiin osallistuu El Salvadorin kansalaisia, yritykset mukaan luettuina. Kaikissa rakennus- ja arkkitehtonisissa hankkeissa edellytetään, että niihin osallistuu El Salvadorin kansalaisia työntekijöinä ja että yhteisyrityksissä on osakkaina elsalvadorilaisia yrityksiä. Rakennus- ja sähköasennusalan ammattilaisten on oltava El Salvadorin kansalaisia voidakseen rekisteröityä <i>Registro Nacional de Arquitectos, Ingenieros, Proyectistas y Constructores</i> -rekisteriin.
9. JAKELUPALVELUT	
(pl. aseiden, ammusten, räjähdysainesten ja muiden sotatarvikkeiden jakelu)	
A. Komissionääripalvelut	
a) Moottoriajoneuvoja, moottoripyöriä, moottorikelkkoja ja niiden osia ja tarvikkeita koskevat komissionääripalvelut (CPC 61111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Ei mitään.
b) Muut komissionääripalvelut (CPC 621)	Ei mitään.
B. Tukkukaupan palvelut	
a) Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden tukkukaupan palvelut (CPC 61111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Ei mitään.
b) Radio- ja telepäätelaitteiden tukkukaupan palvelut (CPC 7542 osittain)	Ei mitään.
c) Muut tukkukaupan palvelut (CPC 622, pl. energiatuotteiden tukkukaupan palvelut ⁽²¹⁾)	Ei mitään.
C. Vähittäiskaupan palvelut ⁽²²⁾ Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut	Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Vaustusten kuvaus
(CPC 61112, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain) Radio- ja televisiolaitteiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 7542 osittain)	
Elintarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 631) Muiden tuotteiden (ei energian) vähittäiskaupan palvelut, pl. farmaseutiset, lääkinnälliset ja ortopediset tuotteet ⁽²³⁾ (CPC 632, pl. CPC 63211 ja 63297)	Ei mitään.
D. Franchising-toiminta (CPC 8929)	Ei mitään.
10. KOULUTUSPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Alemman perusasteen koulutuspalvelut (CPC 921) B. Ylemmän perusasteen ja keskiasteen koulutuspalvelut (CPC 922) C. Korkea-asteen koulutuspalvelut (CPC 923) D. Aikuiskoulutuspalvelut (CPC 924)	Kansallisen historian ja valtiomuodon opettamiseen sovelletaan El Salvadorissa kansalaisuusvaatimusta.
E. Muut koulutuspalvelut (CPC 929)	Ei mitään.
11. YMPÄRISTÖPALVELUT	
A. Jätevesipalvelut (CPC 9401) ⁽²⁴⁾ B. Kiinteiden tai vaarallisten jätteiden käsittely pl. vaarallisten jätteiden kuljetus rajojen yli a) Jätehuoltopalvelut (CPC 9402) b) Puhdistus- ja sen kaltaiset palvelut (CPC 9403)	Näiden palveluiden tarjoaminen voi edellyttää toimilupaa tai lupaa.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
C. Ilman laadun ja ilmaston suojeleminen (CPC 9404) ⁽²³⁾	
D. Maaperän ja vesistön kunnostaminen ja puhdistaminen	
a) Saastuneen maaperän ja veden käsittely ja kunnostaminen (CPC 9406 osittain) ⁽²⁴⁾	
E. Melun ja tärinän torjunta (CPC 9405)	
F. Biologisen monimuotoisuuden ja maiseman säilyttäminen	
a) Luonnon- ja maisemansuojelua koskevat palvelut (CPC 9406 osittain)	
G. Muut ympäristöpalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 9409)	
12. RAHOITUSPALVELUT	
El Salvador pitää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa syrjintätömiä toimenpiteitä, joiden mukaan niiden rahoituslaitosten, joiden on tarkoitus toimia pankkeina tai vakuutusyhtiöinä El Salvadorissa – on perustettava yhtiö El Salvadoriin.	
Oikeushenkilöihin, jotka tarjoavat rahoituspalveluja ja jotka on perustettu El Salvadorin lakien mukaisesti, sovelletaan oikeudellista muotoa koskevia syrjintätömiä rajoituksia.	
Rahoituspalveluja koskevien sitoumustensa osalta El Salvador voi kohdella Panamaa Keski-Amerikka-osa-alueena.	
A. Vakuutustoiminta ja siihen liittyvät palvelut	Ulkomailla laimmutuksella perustetut vakuutusyhtiöt voivat myös toimia maassa perustamalla siviiliin aikaisintaan vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta El Salvadorin lainsäädännön mukaisesti perustettavan yrityksen osalta on edellytys, että seuraavat tahot omistavat yhdessä tai erikseen vähintään 75 prosenttia sen osakkeista: a) elsalvadorilaiset luonnolliset henkilöt taikka Guatemalan, Nicaraguan, Honduran tai Costa Rican luonnolliset henkilöt; b) El Salvadorin lainsäädännön mukaisesti perustetut oikeushenkilöt, joiden enemmistöosakkeenomistajat tai -osakkaat ovat elsalvadorilaisia luonnollisia henkilöitä taikka Guatemalan, Nicaraguan, Honduran tai Costa Rican luonnollisia henkilöitä; c) guatemalalaiset, nicaragualaiset, honduralaiset ja costaricalaiset vakuutus- tai jälleenvakuutusyhtiöt; tai d) ulkomaiset vakuutus- ja jälleenvakuutusyhtiöt, jotka kansainvälisesti hyväksytty luokitustulos (esimerkiksi Moody's, A.M. Best tai S&P) on luokitellut parhaaseen luokkaan.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
B. Pankki- ja muut rahoituspalvelut (pl. vakuutuspalvelut)	Pankkien, jotka haluavat perustaa yhtiön El Salvadoriin, on perustettava kiinteäpääomainen yhtiö, jonka pääoma jakautuu rekisteröityihin osakkeisiin ja jossa on vähintään kymmenen osakasta. Säästö- ja luottolaitosten ja -osaukuntien on oltava El Salvadorin lainsäädännön mukaisia yrityksiä. Vähintään 51 prosenttia El Salvadoriin lainmukaisesti perustettujen pankkien osakkeista on oltava seuraavan tyyppisten sijoittajien omistuksessa: a) El Salvadorin tai jonkin muun Keski-Amerikan maan kansalaiset; b) El Salvadorin lakien mukaisesti perustetut oikeushenkilöt, joiden enemmistöosakkeenomistajina tai -osakkaina ovat seuraavat: i) El Salvadorin tai jonkin Keski-Amerikan maan kansalaiset tai ii) El Salvadorin lakien mukaisesti perustetut muut oikeushenkilöt, joiden enemmistöosakkeenomistajat tai -osakkaat ovat El Salvadorin tai jonkin muun Keski-Amerikan maan kansalaisia; c) jonkin Keski-Amerikan maan lakien mukaisesti perustetut pankit, jotka i) ovat kyseisessä maassa vakavaraisuussääntelyn ja -valvonnan kohteena asiaa koskevien kansainvälisten käytäntöiden mukaisesti, ii) ovat kansainvälisesti hyväksyttyjen riskiluokitustietojen hyväksymää ja iii) noudattavat täysimääräisesti kyseisissä maissa voimassa olevia sääntöjä ja ohjeita; tai d) pankit ja muut ulkomaiset rahoituspalveluiden tarjoajat, jotka kansainvälisesti hyväksytty riskiluokitusyhteisöt ovat luokitelleet ensiluokkaisiksi rahoituspalvelujen tarjoajiksi ja jotka täyttävät muut sovellettavat vaatimukset. Kyseiset vaatimukset täyttävät holdingyhtiöt ja muut ulkomaiset rahoituspalveluiden tarjoajat kuuluvat myös tämän alakohdan soveltamisalaan. El Salvadorissa toimiminen edellyttää, että ulkomaisen pankin sivuliikkeet ovat osa sellaista pankkia, joka täyttää c tai d alakohdassa esitetyt vaatimukset. Ulkomaisen sivuliikkeiden toiminta El Salvadorissa rajoitetaan niiden El Salvadorissa olevaan pääomaan. El Salvadorin lakien mukaisesti perustetulla pankilla, jonka osakkeista yli 50 prosenttia on ulkomaisen pankkien tai finanssiryhmittymien omistuksessa, voi ainostaan olla yhteinen nimi tai yhteistä omaisuutta tai infrastruktuuria taikka yleisölle suuntautuvaa yhteistä palvelujen tarjontaa saman ulkomaisen ryhmittymän muiden yhtiöiden kanssa. Säästö- ja luottolaitoksiin sovelletaan samoja omistusta koskevia vaatimuksia kuin edellisessä kohdassa on asetettu pankkeille pankkipalvelujen osa-alalla. Säästö- ja luottolaitosten ja -osaukuntien on oltava El Salvadorin lainsäädännön mukaisia yrityksiä. Edellisissä kohdissa asetettua osakkeenomistusrajaa ei sovelleta sellaisiin ulkomaisiin voittoja tavoittelemattomiin säästöihin ja yhdistyksiin, jotka ovat oikeushenkilöitä. Osakepörsien ja välitystyysten on oltava El Salvadorin lainsäädännön mukaisesti perustettuja yrityksiä. Osakepörsien johtajien tai hallintojien sekä välitystyysten hallitusten jäsenten on täytettävä vakavaraisuusvaatimukset, ja heidän on oltava El Salvadorin tai jonkin Keski-Amerikan maan kansalaisia; ulkomaisilla henkilöillä edellytetään, että he ovat asuneet maassa vähintään kolmen vuoden ajan. Valuutanvaihtotoimistojen on oltava El Salvadorin lainsäädännön mukaisesti perustettuja yrityksiä. Valuutanvaihtotoimistojen osakkeiden on oltava kansallisten rahoituslaitosten tai El Salvadorin kansalaisten tai yksinomaan elsalvadorilaisista muodostuvien oikeushenkilöiden omistuksessa. Eläkerahastoja hallinnoivilla rahoituspalveluiden tarjoajilla edellytetään, että ne ovat El Salvadoriin perustettuja kiinteäpääomaisia yhtiöitä, joiden pääoma jakautuu rekisteröityihin osakkeisiin ja joissa on vähintään kymmenen osakasta.

Toimiala tai osa-ala	Vastausten kuvaus
13. TERVEYDENHUOLTO- JA SOSIAALIPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut) A. Sairaalapalvelut (CPC 9311) B. Sairaankuljetuspalvelut (CPC 9312) C. Hoitolaistosten palvelut, muut kuin sairaalapalvelut (CPC 9313) D. Sosiaalipalvelut (CPC 933)	Seuraavien henkilöiden on yhdessä tai erikseen omistettava vähintään 50 prosenttia tällaisten palveluntarjoajien osakkeista: a) El Salvadorin tai jonkin Keski-Amerikan maan kansalaiset; b) El Salvadorin laken mukaisesti perustetut oikeushenkilöt, joiden enemmistöosakkeenomistajat ovat a alakohdassa kuvattuja luonnollisia henkilöitä; c) ulkomaiset eläkerahaston hallinnoijat, joilla on kolmen vuoden kokemus alalta; d) kansainväliset rahoitusyhteisöt ja vastaavanlaiset sijoituspalveluiden tarjoajat, joista <i>Banco Central de Reserva</i> -pankki omistaa osuuksia; ja e) erityistarkoituksen perustettu (<i>sociedad controladora de finalidad exclusiva</i> -tyyppinen) holdingyhtiö, jota säännellään <i>Ley de Bancos</i> -lailla; ehdottomana edellytyksenä on, että omaisuutta ja verotusta koskevat vaatimukset täyttyvät. El Salvador ei vaadi, että <i>Banco de Fomento Agropecuario</i> -pankin on oltava <i>Instituto de Garantía de Depósitos</i> -laitoksen jäsen.
14. MATKAILU JA SIIHEN LIITTYVÄT PALVELUT A. Hotelli- ja ravintolapalvelut sekä ateriapalvelut (CPC 641, CPC 642 ja CPC 643) pl. ilmailukenteen ateriapalvelut ⁽²⁷⁾ B. Matkatoimistopalvelut ja matkanjärjestäjien palvelut (matkaoppaiden palvelut mukaan luettuina) (CPC 7471) C. Matkailijoiden opastuspalvelut (CPC 7472)	Ei sitoumuksia. Ei mitään. Ei mitään. Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
15. VIRKISTYS-, KULTTUURI- JA URHEILUPALVELUT (muut kuin audiovisuaalialan palvelut) (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Viihdepalvelut (ml. teatteripalvelut, musiikkiyhte-, sirkus- ja diskopalvelut) (CPC 9619)	Maksullisia esityksiä tarjoavien ulkomaisten artistien on haettava lupa <i>Ministerio de Gobernación</i> ja suoritettava maksuja etukäteen tai tapahtuksen mukaan tehtävä riittävä vakustallutus johonkin seuraavista järjestöistä: <i>Sindicato Gremial de Músicos, Cantantes y Bailarines Salvadoreños, Sindicato Gremial de Artista del Espectáculo</i> ja <i>Sindicato de Artistas Círculos</i>. Ulkomaisten sirkusten ja vastaavien esitysten on maksettava esiintymismaksu asianomaiselle sirkusliitolle ja saatava asianomaisen ministeriön lupa. Ulkomaisten sirkusten on lisäksi maksettava lisämaksu, joka perustuu kunkin esityksen lipunmyyntistä saatuu bruttotuloon sekä viirien, lakkien, t-paitojen, ilmapallojen, valokuvien ja muiden tavaroiden myynnistä yleisölle saatuu kokonaistuloon. Ulkomaisen sirkuksen on suoritettava riittävä vakustallutus. Ulkomaisten artistien ja sirkusten esityskertojen määrään El Salvadorissa sovelletaan rajoituksia. Esiintyvien artistien julkisiin esityksiin sovelletaan vaatimusta elsalvadorilaisten osallistujien vähimmäisosuudesta ulkomaalaisiin nähden.
B. Uutis- ja uutistoimistopalvelut (CPC 962)	Ei mitään.
C. Kirjasto-, arkisto-, museo- ja muut kulttuuripalvelut (CPC 963)	Ei mitään.
D. Urheilupalvelut (CPC 964) Poikkeus: rahapelit (CPC 96492)	Ei mitään.
E. Virkistyspuistojen ja uimarantojen palvelut (CPC 96491)	Ei mitään.
16. LIIKENNEPALVELUT	
A. Meriliikenne a) Kansainvälinen henkilöliikenne (CPC 7211 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) b) Kansainvälinen tavaraliikenne (CPC 7212 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) ⁽²⁸⁾	Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
B. Sisävesiliikenne a) Henkilöliikenne (CPC 7221)	Ei mitään.
b) Tavaraliikenne (CPC 7112)	Näiden palveluiden tarjoamista varten on haettava toimilupaa tai lisenssiä CEPAlta (<i>Comisión Ejecutiva Portuaria Autònoma</i>).
C. Rautatieliikenne a) Henkilöliikenne (CPC 7111) b) Tavaraliikenne (CPC 7112) c) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113)	Näiden palveluiden tarjoamista varten on haettava toimilupaa tai lisenssiä CEPAlta (<i>Comisión Ejecutiva Portuaria Autònoma</i>).
D. Tieliikenne a) Henkilöliikenne (CPC 7121 ja CPC 7122)	Henkilöliikennepalveluiden tarjoamiseen sovelletaan kansalaisuusvaatimusta. Julkisia matse tapahtuvan henkilöliikenteen palveluja koskeviin reittikohtaisiin toimilupiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa. Julkisia matse tapahtuvan henkilöliikenteen palveluja koskeva maksuton toimilupa rajoittuu yhteen ajoneuvoon.
b) Tavaraliikenne (CPC 7123)	Ei sitoumuksia.
E. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetus ⁽¹⁹⁾ (CPC 7139)	Ei mitään.
17. LIIKENTEEN LIITÄNNÄISPALVELUT ⁽²⁰⁾	
A. Meriliikenteen liitännäispalvelut a) Meriliikenteen lastinkäsittelypalvelut b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Tulliselvityspalvelut d) Konttiasema- ja varastointipalvelut	Ei sitoumuksia "meriliikenteen lastinkäsittelypalvelujen" osalta, muutoin ei mitään. Keski-Amerikka soveltaa kansalaisuusvaatimusta "tulliasioitsijoiden" ja "erityisten tulliedustajien" palvelujen tarjoamiseen.

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
e) Varustamon edustajan palvelut f) Meriliikenteen huolintapalvelut g) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7213) h) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7214) i) Meriliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) j) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (ml. ateriapalvelut) (CPC 749 osittain)	
B. Sisävesiliikenteen liitännäispalvelut a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7223) e) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7224) f) Sisävesiliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) g) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	Ei sitoumuksia.
C. Rautatieliikenteen liitännäispalvelut a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain)	Ei sitoumuksia.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113) e) Rautatiekuljetuspalveluiden tukipalvelut (CPC 743) f) Muut tuki- ja liittämispalvelut (CPC 749 osittain)	
D. Tielikenteen liittämispalvelut a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maantiesijoneuvojen, joissa on kuljettaja, vuokrauspalvelut (CPC 7124) e) Tielikennevälineisiin liittyvät tukipalvelut (CPC 744) f) Muut tuki- ja liittämispalvelut (CPC 749 osittain)	Ei sitoumuksia.
E. Ilmailukennepalvelujen liittämispalvelut	
a) Maahuolintapalvelut (ml. ateriapalvelut)	Ei sitoumuksia lukuun ottamatta ateriapalveluja.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Ei sitoumuksia.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	Ei sitoumuksia.
d) Ilmaliikennevälineiden vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 734)	Ei mitään.
e) Lentosiemien hallinta	Ei sitoumuksia.
f) Myynti ja markkinointi	Ei mitään.
g) Tietokonepohjainen paikanvarausjärjestelmä (TPP)	Ei mitään.
F. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetusten liitämäispa- lvelut ⁽¹⁾	Ei sitoumuksia.
a) Putkijohtoja pitkin kuljetettujen muiden tuotteiden kuin polttoaineiden varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	
18. ENERGIAPALVELUT	
A. Kaivostuomintaan liittyvät palvelut (CPC 883) ⁽¹²⁾	Ei sitoumuksia.
B. Polttoaineiden putkijohtokuljetukset (CPC 7131)	Ei mitään.
C. Putkijohtoja pitkin kuljetettujen polttoaineiden varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Ei mitään.
D. Kiinteiden, nestemäisten ja kaasumaisten polttoaineiden sekä niihin liitty- vien tuotteiden tukkukaupan palvelut (CPC 62271)	Ei mitään.
E. Moottoripolttoaineiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 613)	Ei mitään.
F. Polttoöllyn ja pullotetun kaasun vähittäismyynti	
G. Energian jakeluun liittyvät palvelut (CPC 887)	Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluja, joissa: Ei mitään.

- (17) Näihin palveluihin ei sisälly suoraikäyttöinen tietojen ja/tai datan käsittely (ml. apahuumakäsittely), joka on osa koodia CPC 843 ja joka sisällyy kohtaan 1.B. Tietokonepalvelut.
- (18) Yleisradiolähetyksien määrittämisen yleisön vastaanottamiseksi tarkoitettu, vapaasti eneneviä radioaaltoja hyväksi käytäväksi televisio- tai radio-ohjelmaa sisältäväksi lähetyskeskukseksi, mutta siihen eivät kuulu operaattoreiden väliset yhteydet.
- (19) Nämä palvelut kattavat televisioinnin palvelut, jotka koostuvat radio- ja televisiolähetysten lähettämisestä ja vastaanottamisesta satelliittiteitse (satelliittin välityksellä upahutuva ohjelmamateriaalin keskerymäläisten siirtojen, jota tarvitaan television ja radion ohjelmamateriaalin välittämiseksi suurelle yleisölle). Toiminta kattaa satelliittipalvelujen käytön myynnin mutta ei television ohjelmakäyttäjien myyntiä kotitalouksille.
- (20) Horisontaalista sitoumusta nro 15 sovelletaan tähän alaan.
- (21) Nämä palvelut, jotka käsittävät koodin CPC 62271, sisältyvät ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 18.D.
- (22) Ei kassia huolto- ja korjauspalveluja, jotka sisältyvät YRITYSPALVELUJEN kohtaan 6.B ja 6.F.I. Ei kassia energiatuotteiden vähittäiskaupan palveluja, jotka sisältyvät ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 18.E ja 18.F.
- (23) Farmaseuttisten, lääkimäisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyynni sisältyy AMMATILLISTEN PALVELUJEN kohtaan 6.A.k.
- (24) Vastaa viemärintäpalveluja.
- (25) Vastaa poistokasvien puhdistuspalveluja.
- (26) Vastaa ostitain luonon- ja maisemansuojelua koskevia palveluja.
- (27) Ilmailukenteen ateriapalvelut sisältyvät LIIKENTEEN LIIKUNNAPALVELUJEN kohtaan 17.E.a. Maahuolinnapalvelut.
- (28) Sisältää syöttöliikenteen sekä kansainvälisten meriliikennepalvelujen toimittajien suorittaman valitsemisen satamasta toiseen samassa valtiossa, jos siihen ei liity tuloja.
- (29) Polttoainetien putkijohdotus sisältyy ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 18.B.
- (30) Ei sisällä liikennevälineiden huolto- ja korjauspalveluja, jotka sisältyvät YRITYSPALVELUJEN kohtaan 6.F.I.1–6.F.I.4.
- (31) Polttoainetien putkijohdotuksen liianpalvelut sisältyvät ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 18.C.
- (32) Sisältää seuraavat palkkio- tai sopimusperusteiset palvelut: kavoitoimintaa liittyvät neuvonta ja konsultointipalvelut, porauspaikan valmistelu, porauslaitteen asennus, poraus, poranterien huoltopalvelut, suojauspalvelut, porausleijun valmistus ja toimitus, kintään aineen hallinta, porausleijun suorittavat erikoistuneet kavausleijun geologia ja porauksen hallinta, kavausleijun otto, reän koostus, vaijeripalvelut, viimeistelyruuseiden (suolaliuosten) toimitus ja käyttö, viimeistelylaitteiden toimitus ja asennaminen, haportaminen, haportaminen ja painepumppaus, porausleijun korjauspalvelut, porausleijun tulppaaminen ja hylkääminen.
- (33) Ei sisällä suoraa pääsyä luonnonvaroihin tai niiden hyödyntämistä.
- (34) Ei sisällä maaperän rakentamista muita luonnonvaroja kuin öljyä ja kaasua koskevaa kavausleijun varten (CPC 5115), joka sisällyy kohtaan 8, RAKENNUSPALVELUT.
- (35) Terapeuttiset hieronnat ja kylpylähoitopalvelut sisältyvät kohtaan 13.A ja 13.C.

GUATEMALA

1. Jäljempänä esitettävässä sitoumusluettelossa ilmoitetaan tämän sopimuksen 166 artiklan mukaisesti toimialat, joiden osalta on tehty sitoumuksia, sekä ne markkinoillepääsyn ja kansallisen kohtelun rajoitukset, edellytykset ja kelpoisuusehdot, joita näillä aloilla varausten muodossa sovelletaan EU-osapuolen sijoittautuneisiin yksiköihin ja sijoittajiin. Luettelossa on seuraavat osat:

a) Ensimmäisessä sarakkeessa ilmoitetaan toimiala, jota koskevan sitoumuksen osapuoli tekee, sekä se, millä laajuudella aloihin sovelletaan varauksia.

b) Toisessa sarakkeessa esitetään sovellettavat varaukset.

2. Tässä luettelossa ilmauksella "ei mitään" tarkoitetaan sitä, että kyseisellä toimialalla ei ole kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Ilmauksella "ei sitoumuksia" tarkoitetaan sitä, että mitään kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä sitoumuksia ei ole tehty.

On huomattava, että vaikka tietyllä toimialalla ei ole erityisvarauksia, siihen kuitenkin sovelletaan horisontaalisia varauksia.

3. Niitä toimialoja, joita ei mainita jäljempänä olevassa luettelossa, koskevia sitoumuksia ei ole tehty.

4. Yksittäisten toimialojen yksilöiminen:

a) ISIC Rev. 3.1 tarkoittaa kaikkia toimialoja koskevaa kansainvälistä toimialaluokitusstandardia sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N° 4, ISIC REV 3.1, 2002).

b) CPC tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC prov., 1991).

c) CPC ver. 1.0 tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC ver. 1.0, 1998).

5. Jäljempänä olevaan luetteloon ei sisälly toimenpiteitä, jotka koskevat pätevyysvaatimuksia ja -menettelyjä, teknisiä standardeja tai lupavaatimuksia (mukaan luettuna toimitukset, rekisterit ja muut luvat) ja lupamenettelyjä, elleivät ne ole tämän sopimuksen 164 ja 165 artiklassa tarkoitettuja markkinoille pääsyyn tai kansalliseen kohteluun liittyviä varauksia. Kyseisiä toimenpiteitä (esimerkiksi toimituksen myöntämistä, yleispalveluvelvoitteita, tutkintotodistusten tunnustamista säännellyillä aloilla, tiettyjen tutkintojen – kielitutkinnot mukaan luettuina – läpäisemistä koskevat edellytykset ja syrjimätön vaatimus, jonka mukaan tiettyä toimintaa ei saa harjoittaa suojelluilla luonnonalueilla eikä historiallisesti tai taiteellisilta arvoiltaan erityisen merkittävillä alueilla) sovelletaan joka tapauksessa EU-osapuolen sijoittajiin, vaikka toimenpiteitä ei mainita luettelossa.

6. Tämän sopimuksen 159 artiklan 3 kohdan mukaisesti jäljempänä oleva luettelo ei sisällä toimenpiteitä, jotka koskevat osapuolten myöntämiä tukia.

7. Tämän sopimuksen 164 artiklan mukaisesti syrjimättömät vaatimukset, jotka koskevat sijoittautuneen yksikön oikeudellista muotoa, eivät sisälly jäljempänä olevaan luetteloon.

8. Sitoumusluettelosta syntyvät oikeudet ja velvoitteet eivät ole sellaisenaan välittömästi sovellettavissa, eivätkä ne näin ollen luo välittömästi oikeuksia yksittäisille luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille.

Toimiala	Varausten kuvaus
HORISONTTAALAISET VARAUKSET	
Kaikki luetellut toimialat:	
Guatemala varaa oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, joilla myönnetään oikeuksia tai etuuksia sosiaalisesti ja taloudellisesti epäedullisessa asemassa oleville vähemmistöille ja etnisille ryhmille.	
Investoinnit	
Ulkomaiden kansalaisten on saatava <i>Oficina de Control de Areas de Reserva del Estado</i> -viraston lupa hankkiakseen omistukseensa seuraavia valtion omistamia maita:	
a)	kaupunkialueella sijaitsevat kiinteistöt; ja
b)	yleiseen kiinteistörekisteriin
ennen 1 päivää maaliskuuta 1956 merkityt kiinteistöt, jotka sijaitsevat seuraavasti:	
i)	kolmen kilometrin levyisellä merenranta-kaistaleella;
ii)	200 metriä järven rannan ympärillä;
iii)	100 metriä purjehduskelpoisten jokien kummallakin rannalla; ja
iv)	50 metriä väestön vesihuoltoon käytetyn lähteen ympärillä.
Ainoastaan hallitus voi vuokrata edellä kuvattuja valtion omistamia maita Guatemalan lainsäädännön mukaisesti perustetuille yrityksille.	
Investoinnit	
Ainoastaan syntyperäiset guatemalalaiset ja syntyperäisten guatemalalaisten sataprosenttisesti omistamat yritykset voivat omistaa tai hallita valtion maita viidentoista kilometrin levyisellä alueella valtionrajaista.	
Ulkomaiden kansalaiset voivat kuitenkin omistaa tai hallita yleiseen kiinteistörekisteriin ennen 1 päivää maaliskuuta 1956 merkittyjä valtion kaupunkikiinteistöjä tai niihin liittyviä oikeuksia viidentoista kilometrin levyisellä alueella valtionrajaista.	
Investoinnit	
Ulkomaisen lainsäädännön mukaisesti perustettu yritys voi sijoittautua Guatemalaan missä tahansa muodossa, mutta sen on osoitettava Guatemalaan toteutettavaa toimintaansa varten varattu pääoma sekä kolmannen henkilön hyväksi annettu maksusitoumus, jonka arvo quetzalain dollarina ja joka pysyy voimassa niin kauan kuin yritys toimii Guatemalaan.	
Maksusitoumuksen tarkka suuruus määräytyy yhtiörekisterin mukaan, muun muassa investointisumman perusteella.	
Selkeyden vuoksi todetaan, että maksusitoumusta koskevaa vaatimusta ei olisi pidettävä tekijänä, joka estää ulkomaaan lainsäädännön mukaisesti perustetun yrityksen sijoittautumisen Guatemalaan.	
Jokaisen työnantajan palveluksessa olevista työntekijöistä vähintään 90 prosenttia on oltava guatemalalaisia, ja heille on maksettava vähintään 85 prosenttia kyseisessä yrityksessä maksetuista kokonaispalkkoista, jollei erityislainsäädännössä toisin säädetä.	
Kumppaakin prosenttiosuutta voidaan muuttaa,	
a)	jos se on välttämätöntä kansantalouden suojaamisen ja edistämisen liittyvistä ilmeisistä syistä tai jos tietyllä toimialalla ei ole riittävästi guatemalalaisia teknistä henkilöstä, taikka kotimaisten työntekijöiden puolesta puolesta heidän pätevyytensä osoittamistarkoituksessa. Kaikissa näissä olosuhteissa toimeenpanon voi sosiaaliturva- ja työvoimaministeriön välityksellä tehdä perustellulla sopimuksella laskea kumppaakin prosenttiosuutta enintään 10 prosenttia viiden vuoden ajaksi kunkin yrityksen osalta tai nostaa niitä ulkomaisten työntekijöiden osuuden poistamiseksi.

Toimiala	Varausten kuvaus
	Jos ministeriö sallii edellä mainittujen prosentiosuuksien alentamisen, sen olisi vaadittava yrityksiä takaamaan guatemalalaisen teknisen henkilöstön saatavuus niillä toimialoilla, joilla lupa myönnetään; ja
b)	jos maahanmuutto tapahtuu toimeenpanoelimen sallimana ja valvomana tai sen toimeksiannosta ja jos maahanmuutto tapahtuu tai on tapahtunut uudisvirjelyn tai kotieläintalouden taikka sosiaalitoimen tai kulttuurialan laitoksen perustamis- tai kehittämistarkoituksessa; tai jos henkilöt ovat peräisin Keski-Amerikasta. Kaikissa näissä olosuhteissa kyseisen muutoksen soveltamisala edellyttää toimeenpanoelimen harkintaa, mutta sosiaaliurva- ja työvoimaministeriön välityksellä toimitetussa sopimuksessa on selkeästi mainittava muutoksen syyt, laajuus ja kesto.
	Ensimmäistä kappaletta sovellettaessa ei tulisi ottaa huomioon murto-osia, ja kun työntekijöiden kokonaismäärä ei ylitä viittä, heistä neljän on oltava guatemalalaisia.
	Tämän toimenpiteen säännökset eivät koske yritysten johtajia, hallintohenkilöstöä, valvojia eikä toimitusjohtajia.
	Tätä lauseketta sovelletaan ulkomaisiin työntekijöihin, jotka ovat työsuhteessa vastaanotattavassa maassa, rajoittamatta 4 luvun (luonnollisten henkilöiden tilapäinen oleskelu liiketoimintaa varten) mukaan tehtyjä sitoumuksia.
MUUT KUIN PALVELUALAT	
	Muiden kuin palvelujen osalta ei ole markkinoillepanosyistä koskevia sitoumuksia. Muita kuin palvelualoja koskeva, kansainvälisestä sopimuksesta johtuva mahdollinen edullisempi markkinoillepanosyistösitoumus sijoitautumista käsittelevän luvun 164 artiklassa tarkoitettua merkityksessä katsotaan tämän sopimuksen mukaiseksi sitoumuksena kansainvälisen sopimuksen voimaantulopäivästä.
KAIKKI TOIMIALAT	
	Yleishyödylliseksi tai julkiseksi katsottavan taloudellisen toiminnan harjoittaminen voidaan varata julkisille monopolille tai yksinoikeudet saaneille luonnollisille henkilöille tai julkisille oikeushenkilöille.
ERITYISVARAUKSET	
1. MAATALOUS, RIISTATALOUS, METSÄTALOUS	
A. Maatalous, riistatalous (ISIC Rev. 3.1: 011, 012, 013, 014, 015) pl. neuvonta- ja konsultointipalvelut (*)	Ei mitään.
B. Metsätalous (ISIC Rev. 3.1: 020) pl. neuvonta- ja konsultointipalvelut	Ainoastaan Guatemalan kansalliset ja Guatemalan lainsäädännön mukaisesti perustetut yritykset voivat käyttää ja uudistaa metsävaroja.
2. KALASTUS JA VESIVILJELY (ISIC Rev. 3.1: 0501, 0502) pl. palvelut	Ei mitään.
3. KAIVOSTOIMINTA JA LOUHINTA	
A. Kivi- ja ruskohiilen kaivu; turpeen nosto (ISIC Rev. 3.1: 10)	Ei mitään.
B. Raakakäijyn ja maakaasun tuotanto (*) (ISIC Rev. 3.1: 1110)	Ei mitään.

Toimiala	Vaustuksen kuvaus
C. Metallimalmien louhinta (ISC Rev. 3.1: 13)	Ei mitään.
D. Muu mineraalien kaivu (ISC Rev. 3.1: 14)	Ei mitään.
4. TEOLLISUUS ⁽³⁾	
A. Elintarvikkeiden ja juomien valmistus (ISC Rev. 3.1: 151, 152, 153, 154)	Ei mitään.
B. Tupakkatuotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 16)	Ei mitään.
C. Tekstiilien valmistus (ISC Rev. 3.1: 17)	Ei mitään.
D. Vaatteiden valmistus; turkisten muokkaus ja värjäys (ISC Rev. 3.1: 18)	Ei mitään.
E. Nahan parkitseminen ja muokkaus; matka- ja käsilaukkujen, satuloiden, valjaiden ja jalkineiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 19)	Ei mitään.
F. Sahatavaran sekä puu- ja korkituotteiden valmistus, pl. huonekalut; olki- ja punontatuotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 20)	Ei mitään.
G. Paperin ja paperituotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 21)	Ei mitään.
H. Kustantaminen, painaminen ja talenteiden jäljentäminen ⁽⁴⁾ (ISC Rev. 3.1: 22, pl. palkkio- ja sopimusperusteinen kustantaminen ja painaminen ⁽⁵⁾)	Ei mitään.
I. Koksituotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 231)	Ei mitään.
J. Öljytuotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 232)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
K. Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden, muiden kuin räjähdysaineiden, valmistus (ISIC Rev. 3.1: 24 pl. räjähdysaineiden valmistus)	Ei mitään.
L. Kumi- ja muovituotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 25)	Ei mitään.
M. Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 261)	Ei mitään.
N. Metallien jalostus (ISIC Rev. 3.1: 27)	Ei mitään.
O. Metallituotteiden valmistus, pl. koneet ja laitteet (ISIC Rev. 3.1: 28)	Ei mitään.
P. Koneiden valmistus	
a) Yleiskäyttöön tarkoitettujen koneiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 291)	Ei mitään.
b) Erikoiskoneiden, muiden kuin aseiden ja ammusten, valmistus (ISIC Rev. 3.1: 2921, 2922, 2923, 2924, 2925, 2926, 2929)	Ei mitään.
c) Muualle luokittelematon kodinkoneiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 293)	Ei mitään.
d) Toimisto- ja tietokoneiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 30)	Ei mitään.
e) Muualle luokittelematon sähkökoneiden ja -laitteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 31)	Ei mitään.
f) Radio-, televisio- ja tietoliikennevälineiden ja -laitteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 32)	Ei mitään.

Toimiala	Vaustien kuvaus
Q. Lääkinäköjen, hienomekaanisten kokeiden ja optisten instrumenttien sekä kellojen valmistus (ISIC Rev. 3.1: 33)	Ei mitään.
R. Moottoriajoneuvojen, perävaunujen ja puoliperävaunujen valmistus (ISIC Rev. 3.1: 34)	Ei mitään.
S. Muiden (ei sotilaskäyttöön tarkoitettujen) kulkuneuvojen valmistus (ISIC Rev. 3.1: 351, 352, 359 pl. sotalaivojen, -lentokoneiden ja muiden sotilaskäyttöön tarkoitettujen kulkuneuvojen valmistus)	Ei mitään.
T. Huonekalujen valmistus; muualle luokittelematon valmistus (ISIC Rev. 3.1: 361, 369)	Ei mitään.
U. Kierrätys (ISIC Rev. 3.1: 371)	Ei mitään.
5. SÄHKÖN, KAASUN, HÖYRYN JA LÄMMINVEDEN TUOTANTO, SIIRTO JA JAKELU OMAAN LUKUUN (pl. ydinvoimaan perustuva sähköntuotanto)	
A. Sähkön tuotanto; sähkön siirto ja jakelu omaan lukuun (osittain ISIC Rev. 3.1: 4010) (¶)	Ei mitään.
B. Kaasun tuotanto; kaasumaisten polttoaineiden jakelu putkiverkossa omaan lukuun (osittain ISIC Rev. 3.1: 4020) (¶)	Ei mitään.
C. Höyryn ja lämmينveden tuotanto; höyryn ja lämmينveden jakelu omaan lukuun (osittain ISIC Rev. 3.1: 4030) (¶)	Ei mitään.
6. YRITYSPALVELUT	
A. Ammatilliset palvelut	
a) 1. Lakiasianpalvelut (CPC 861) (¶)	Asianajajaliiton täysjäsenyyteen sovelletaan kansalaisuusvaatimusta. Ulkomaalaiset henkilöt voivat tarjota palveluja ainoastaan tekemällä kumppanuus- tai yhteistyösopimuksen kansallisten asianajajien kanssa.

Toimiala	Varausten kuvaus
pl. julkisia tehtäviä hoitavien oikeusalan ammattilaisten, kuten notaarien, tarjoamat neuvontapalvelut sekä oikeudelliset asiakirja- ja todistuspalvelut	
b) 1. Laskentatoimen palvelut ja kirjanpitoalvelut (CPC 86212, muut kuin "tilintarkastuspalvelut", CPC 86213, CPC 86219 ja CPC 86220)	Ulkomaiset henkilöt voivat tarjota palveluja ainoastaan tekemällä kumppanuus- tai yhteistyösopimuksen kansallisten palveluntarjoajien kanssa.
b) 2. Tilintarkastuspalvelut (CPC 86211 ja 86212, muut kuin laskentatoimen palvelut)	Ulkomaiset henkilöt voivat tarjota palveluja ainoastaan tekemällä kumppanuus- tai yhteistyösopimuksen kansallisten palveluntarjoajien kanssa.
c) Verotukseen liittyvät neuvontapalvelut (CPC 863) ⁽¹⁰⁾	Ulkomaiset henkilöt voivat tarjota palveluja ainoastaan tekemällä kumppanuus- tai yhteistyösopimuksen kansallisten palveluntarjoajien kanssa.
d) Arkkitehtipalvelut	Ulkomaiset henkilöt voivat tarjota palveluja ainoastaan tekemällä kumppanuus- tai yhteistyösopimuksen kansallisten palveluntarjoajien kanssa.
e) Kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut (CPC 8671 ja CPC 8674)	Ulkomaiset henkilöt voivat tarjota palveluja ainoastaan tekemällä kumppanuus- tai yhteistyösopimuksen kansallisten palveluntarjoajien kanssa.
f) Tekniset palvelut sekä g) Tekniset kokonaispalvelut (CPC 8672 ja CPC 8673)	Ulkomaiset henkilöt voivat tarjota palveluja ainoastaan tekemällä kumppanuus- tai yhteistyösopimuksen kansallisten palveluntarjoajien kanssa.
h) Lääkäripalvelut (ml. psykologit) ja hammashoitopalvelut (CPC 9312 ja osittain CPC 85201)	Ulkomaiset henkilöt voivat tarjota palveluja ainoastaan tekemällä kumppanuus- tai yhteistyösopimuksen kansallisten palveluntarjoajien kanssa.
i) Eläinlääkintäpalvelut (CPC 932)	Ulkomaiset henkilöt voivat tarjota palveluja ainoastaan tekemällä kumppanuus- tai yhteistyösopimuksen kansallisten palveluntarjoajien kanssa.
j) 1. Kätilöpalvelut (CPC 93191 osittain)	Ei mitään.
j) 2. Sairaanhoidaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut (CPC 93191 osittain)	Ulkomaiset henkilöt voivat tarjota palveluja ainoastaan tekemällä kumppanuus- tai yhteistyösopimuksen kansallisten palveluntarjoajien kanssa.

Toimiala	Varausten kuvaus
k) Farmaseuttisten tuotteiden sekä lääkinnällisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyynti (CPC 63211) sekä muut farmaseuttien tarjoamat palvelut	Ei mitään.
B. Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 841, 842, 843, 844, 845, 849)	Ei mitään.
C. Tutkimus- ja kehittämispalvelut (T&K) ⁽¹⁾	
a) Luonnontieteen tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 851)	Ei mitään.
b) Yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 852 pl. psykologien palvelut) ⁽²⁾	Ei mitään.
c) Tieteidenväliset tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 853)	
D. Kiinteistöpalvelut ⁽³⁾	
a) Omaan tai kolmannen osapuolen lukuun suoritettavat kiinteistöpalvelut (CPC 821)	Ei mitään.
b) Palkkio- tai sopimusperusteiset kiinteistöpalvelut (CPC 822)	Ei mitään.
E. Vuokraus- ja leasingpalvelut ilman käyttäjää tai kuljettajaa	
a) Aluksiin liittyvät (CPC 83103)	Ei mitään.
b) Ilma-aluksiin liittyvät (CPC 83104)	Ei mitään.
c) Muihin kulkuneuvoihin liittyvät (CPC 83101, CPC 83102 ja CPC 83105)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
d) Muihin koneisiin ja laitteisiin liittyvät (CPC 83106, CPC 83107, CPC 83108 ja CPC 83109)	Ei mitään.
e) Henkilökohtaisiin ja kotitaloustarvikkeisiin liittyvät (CPC 832)	Ei mitään.
f) Televiestintälaitteiden vuokraus (CPC 7541)	Ei mitään.
F. Muut yrityspalvelut	
a) Mainontapalvelut (CPC 871)	Ei mitään.
b) Markkina- ja mielipidetutkimuspalvelut (CPC 864)	Ei mitään.
c) Liikkeenjohdon konsultointipalvelut (CPC 865)	Ei mitään.
d) Liikkeenjohdon konsultointipalveluihin liittyvät palvelut (CPC 866)	Ei mitään.
e) Tekniset testaus- ja analysointipalvelut (CPC 8676)	Ei mitään.
f) Maa-, riista- ja mersälouuteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 881 osittain)	Ei mitään.
g) Kalastukseen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 882 osittain)	Ei mitään.
h) Teollisuuteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 884 osittain ja CPC 885 osittain)	Ei mitään.

Toimiala	Vaustun kuvaus
i) Työnvälitys- ja henkilöstönhankintapalvelut	
i) 1. Johtohenkilöiden hakupalvelut (CPC 87201)	Ei mitään.
i) 2. Työnvälityspalvelut (CPC 87202)	Ei mitään.
i) 3. Tilapäisen toimistohenkilöstön hankintapalvelut (CPC 87203)	Ei mitään.
i) 4. Mallitoimistopalvelut (CPC 87209 osittain)	Ei mitään.
j) 1. Esiiväpalvelut (CPC 87301)	Ei mitään.
j) 2. Turvallisuus- ja vartiointipalvelut (CPC 87302, CPC 87303, CPC 87304 ja CPC 87305)	Ei mitään.
k) Tieteelliset ja tekniset konsultointipalvelut ⁽¹⁴⁾ (CPC 8675)	Ei mitään.
l) 1. Alusten huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Ei mitään.
l) 2. Rautatiekaluston huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Ei mitään.
l) 3. Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja maantiilikenteen kuljetusvälineiden huolto ja korjaus (CPC 6112, CPC 6122, CPC 8867 osittain ja CPC 8868 osittain)	Ei mitään.
l) 4. Ilma-alusten ja niiden osien huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
l) 5. Metallituotteiden, koneiden (ei toimisto-), laitteiden (ei kuljetus- ja toimitus-) sekä henkilökohtaisten ja kotitaloustarvikkeiden huolto ja korjaus ⁽¹⁵⁾ (CPC 633, CPC 7545, CPC 8861, CPC 8862, CPC 8864, CPC 8865 ja CPC 8866)	Ei mitään.
m) Rakennusten puhtaanapito palvelut (CPC 874)	Ei mitään.
n) Valokuvauspalvelut (CPC 875)	Ei mitään.
o) Pakkauspalvelut (CPC 876)	Ei mitään.
p) Julkaisu- ja painopalvelut (CPC 88442)	Ei mitään.
q) Kokouspalvelut (CPC 87909 osittain)	Ei mitään.
r) 1. Käännös- ja tulkkauspalvelut (CPC 87905)	Ei mitään.
r) 2. Sisustus suunnittelu- ja muut muotoilu- ja suunnittelupalvelut (CPC 87907)	Ei mitään.
r) 3. Perintätoimistojen palvelut (CPC 87902)	Ei mitään.
r) 4. Luottotietopalvelut (CPC 87901)	Ei mitään.
r) 5. Koptointipalvelut (CPC 87904) ⁽¹⁶⁾	Ei mitään.

Toimiala	Vaustien kuvaus
6. Televisiointin konsultointipalvelut (CPC 7544)	Ei mitään.
7. Puhelinvastauspalvelut (CPC 87903)	Ei mitään.
7. VIESTINTÄPALVELUT	
A. Posti- ja kuriiripalvelut (CPC 7511 ja CPC 7512)	Ei mitään.
Postiläheysten käsittelyyn liittyvät palvelut seuraavan osa-aloja koskevan luettelon mukaisesti sekä koti- että ulkomaan läheyksissä:	
i) osoitteellisten, millä tahansa fyysisellä välineellä tuotettujen kirjallisten viestien käsittely, ml. yhdistelmäpostipalvelu ja suoramainonta,	
ii) osoitteellisten pakettien käsittely,	
iii) osoitteellisten painotuotteiden käsittely,	
iv) edellä i–iii kohdassa tarkoitettujen tuotteiden käsittely kirjattuna tai vakuutettuna postina,	
v) edellä i–iii kohdassa tarkoitettujen tuotteiden pikälähetyspalvelut ⁽¹⁷⁾ ,	
vi) osoitteettomien tuotteiden käsittely,	
vii) asiakirjojen vaihto.	
B. Televisiointipalvelut	
a) Kaikki palvelut, jotka koostuvat sähkömagneettisten signaalien lähettämisestä ja vastaanotomisesta ⁽¹⁸⁾ lukuun ottamatta yleisradiotoimintaa ⁽¹⁹⁾	Ei mitään.
b) Satelliittilähetysten välityspalvelut ⁽²⁰⁾	Ei mitään lukuun ottamatta sitä, että: — sitoumukset edellyttävät vastavuoroisuutta; — tämän toimialan palveluntarjoajiin voidaan soveltaa sähköistä viestintää koskevan, Guatemalan tasavallan sääntelyjärjestelmän mukaista velvoitetta turvata yleisen edun mukaiset tavoitteet, jotka liittyvät sisällön siirtoon palveluntarjoajien verkossa.

Toimiala	Varausten kuvaus
8. RAKENNUSPALVELUT JA NIIHIN LIITTYVÄT TEKNISET PALVELUT (CPC 511, CPC 512, CPC 513, CPC 514, CPC 515, CPC 516, CPC 517 ja CPC 518)	Ei mitään.
9. JAKELUPALVELUT (pl. aseiden, ammuksien, räjähdysaineiden ja muiden sotatarvikkeiden jakelu)	
A. Komissionääripalvelut	
a) Moottoriajoneuvoja, moottoripyöriä, moottorikelkkoja ja niiden osia ja tarvikkeita koskevat komissionääripalvelut (CPC 61111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Ei mitään.
b) Muut komissionääripalvelut (CPC 621)	Ei mitään.
B. Tukku kaupan palvelut	
a) Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden tukku kaupan palvelut (CPC 61111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Ei mitään.
b) Radio- ja telepäätelaitteiden tukku kaupan palvelut (CPC 7542 osittain)	Ei mitään.
c) Muut tukku kaupan palvelut (CPC 622, pl. energiatuotteiden tukku kaupan palvelut ⁽²¹⁾)	Ei mitään.
C. Vähittäiskaupan palvelut ⁽²²⁾	
Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 61112, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain) Radio- ja telepäätelaitteiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 7542 osittain)	Ei mitään.

Toimiala	Vrausten kuvaus
Elintarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 631)	
Muiden tuotteiden (ei energian) vähittäiskaupan palvelut, pl. farmaseutiset, lääkinnälliset ja ortopediset tuotteet ⁽²⁾ (CPC 632, pl. CPC 63211 ja 63297)	
D. Franchising-toiminta (CPC 8929)	Ei mitään.
10. KOULUTUSPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Aiemman perusasteen koulutuspalvelut (CPC 921)	Ei mitään.
B. Ylemmän perusasteen ja keskiasteen koulutuspalvelut (CPC 922)	
C. Korkea-asteen koulutuspalvelut (CPC 923)	
D. Aikuiskoulutuspalvelut (CPC 924)	
E. Muut koulutuspalvelut (CPC 929)	Ei sitoumuksia.
11. YMPÄRISTÖPALVELUT	
A. Jätevesipalvelut (CPC 9401) ⁽²⁴⁾	Ei mitään.
B. Kiinteiden tai vaarallisten jätteiden käsittely pl. vaarallisten jätteiden kuljetus rajojen yli a) Jätehuoltopalvelut (CPC 9402)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
b) Puhtaanapito ja sen kalaiset palvelut (CPC 9403)	
C. Ilman laadun ja ilmaston suojeleminen (CPC 9404) ⁽²³⁾	Ei mitään.
D. Maaperän ja vesistön kunnostaminen ja puhdistaminen Saastuneen maaperän ja veden käsittely ja kunnostaminen (CPC 9406 osittain) ⁽²⁴⁾	Ei mitään. ⁽²⁷⁾
E. Melun ja tärinän torjunta (CPC 9405)	Ei mitään.
F. Biologisen monimuotoisuuden ja maiseman säilyttäminen Luonnon- ja maisemansuojelua koskevat palvelut (CPC 9406 osittain)	Ei mitään.
G. Muut ympäristöpalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 9409)	Ei sitoumuksia.
12. RAHOITUSPALVELUT Guatemala pitää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, joiden mukaan ulkomaisten rahoituspalvelujen tarjoajien – ei kuitenkaan niiden tarjoajien, joiden on tarkoitus toimia pankkeina tai vakuutusyhtiöinä Guatemalassa – on perustettava yhteis Guatemalassa.	
A. Vakuutus toiminta ja siihen liittyvät palvelut ⁽²⁸⁾ 1–4 osa-ajat	Ei mitään.
B. Pankki- ja muut rahoituspalvelut (pl. vakuutuspalvelut) 1–12 osa-ajat	Ei mitään.
13. TERVEYDENHUOLTO- JA SOSIAALIPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Sairaala palvelut (CPC 9311)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
B. Sairaankuljetuspalvelut (CPC 93192)	Ei mitään.
C. Hoitolaitosten palvelut, muut kuin sairaalapalvelut (CPC 93193)	Ei mitään.
D. Sosiaalipalvelut (CPC 933)	Ei sitoumuksia.
14. MATKAILU JA SIIHEN LIITTYVÄT PALVELUT	
A. Hotelli- ja ravintolapalvelut sekä ateriapalvelut (CPC 641, CPC 642 ja CPC 643) pl. ilmailukenteen ateriapalvelut ⁽²⁹⁾	Ei mitään.
B. Matkatoimistopalvelut ja matkanjärjestäjien palvelut (matkaoppaiden palvelut mukaan luettuina) (CPC 7471)	Ei mitään.
C. Matkailijoiden opastuspalvelut (CPC 7472)	Ei mitään, paitsi että matkailijoiden opastuspalveluita voivat tarjota vain Guatemalan kansalaiset tai muiden maiden kansalaiset, joiden asuinpaikka on Guatemalassa.
15. VIRKISTYS-, KULTTUURI- JA URHEILUPALVELUT (muut kuin audiovisuaalialan palvelut) (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Viihdepalvelut (ml. teatteripalvelut, musiikkiyhtye-, sirkus- ja diskopalvelut) (CPC 9619)	Ei mitään.
B. Uutis- ja uutistoimistopalvelut (CPC 962)	Ei mitään.
C. Kirjasto-, arkisto-, museo- ja muut kulttuuripalvelut (CPC 963)	Ei mitään.
D. Urheilupalvelut (CPC 9641)	Ei mitään.

2014

FI

Euroopan unionin virallinen lehti

15.12.2012

Toimiala	Varausten kuvaus
E. Virkistyspuistojen ja uimarantojen palvelut (CPC 96491)	Ei mitään.
16. LIIKENNEPALVELUT	
A. Meriliikenne	
a) Kansainvälinen henkilöliikenne (CPC 7211 ilman kansallista kabotaasiliikennettä)	Ei mitään.
b) Kansainvälinen tavaraliikenne (CPC 7212 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) ⁽²⁰⁾	
B. Sisävesiliikenne	
a) Henkilöliikenne (CPC 7221)	Ei mitään.
b) Tavaraliikenne (CPC 7222)	
C. Rautatieliikenne	
a) Henkilöliikenne (CPC 7111)	Ei mitään.
b) Tavaraliikenne (CPC 7112)	
c) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113)	
D. Tieliikenne	
a) Henkilöliikenne (CPC 7121 ja CPC 7122)	Ei mitään.
b) Tavaraliikenne (CPC 7123)	Ei mitään.

Tömiä	Varustusten kuvaus
E. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetus ⁽³¹⁾ (CPC 7139)	Ei mitään.
17. LIIKENTEEN LIITÄNNÄISPALVELUT ⁽³²⁾	
A. Meriliikenteen liitännäispalvelut	
a) Meriliikenteen lastinkäsittelypalvelut b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Tulliselvityspalvelut d) Konttiasema- ja varastointipalvelut e) Varustamon edustajan palvelut f) Meriliikenteen huolintapalvelut g) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7213) h) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7214) i) Meriliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) j) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (ml. ateriapalvelut) (CPC 749 osittain)	Ei mitään, lukuun ottamatta hinaus- ja työntöpalveluja.
B. Sisävesiliikenteen liitännäispalvelut	
a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	Ei mitään, lukuun ottamatta hinaus- ja työntöpalveluja.

Toimiala	Varausten kuvaus
d) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7223) e) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7224) f) Sisävesiliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) g) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	
C. Rautatiliikenteen liitännäispalvelut	
a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113) e) Rautatiekuljetuspalveluiden tukipalvelut (CPC 743) f) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	Ei mitään.
D. Tieliikenteen liitännäispalvelut	
a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	
d) Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maantietajoneuvojen, joissa on kuljetta- ja, vuokrauspalvelut (CPC 7124)	
e) Tietoliikennevälineisiin liittyvät tukipalvelut (CPC 744)	
f) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	
E. Ilmailukennepalvelujen liitännäispalvelut	
a) Maahuolintapalvelut (ml. ateriapalvelut)	Ei mitään.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Ei mitään.
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	Ei mitään.
d) Ilmailukennepalveluiden vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 734)	Ei mitään.
e) Myynti ja markkinointi	Ei mitään.
f) Ilma-alusten huolto ja korjaus	Ei mitään.
g) Tietokoneohjainen paikanvarausjärjestelmä (TP)	Ei mitään.
h) Lentoasemien hallinta	Ei mitään.
F. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetusten liitännäispalvelut	
Putkijohtoja pitkin kuljetettujen muiden tuotteiden kuin polttoaineiden varas- tointipalvelut (CPC 742 osittain)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
18. ENERGIAPALVELUT	
A. Kaivostointintaan liittyvät palvelut (CPC 883) ⁽³⁾	Ei mitään.
B. Polttoaineiden putkijohdokuljetukset (CPC 7131)	Ei mitään.
C. Putkijohdoja pitkin kuljetettujen polttoaineiden varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Ei mitään.
D. Kiinteiden, nestemäisten ja kaasumaisten polttoaineiden sekä niihin liittyvien tuotteiden tukkukaupan palvelut (CPC 62271) sekä sähkön, höyryn ja lämmönsiirron tukkukaupan palvelut	Ei mitään.
E. Moottoripolttoaineiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 613)	Ei mitään.
F. Polttoöljyn, pullotetun kaasun, hiilen ja puun vähittäismyynti (CPC 63297) sekä sähkön, (pullotamattoman) kaasun, höyryn ja lämmönsiirron vähittäismyyntipalvelut	
G. Energian jakeluun liittyvät palvelut ⁽⁴⁾ (CPC 887)	Ei mitään.
19. MUUT MUUALLE LUOKITTELEMATTOMAT PALVELUT	
a) Pesu-, puhdistus- ja värjäyspalvelut (CPC 9701)	Ei mitään.
b) Kampaamopalvelut (CPC 97021)	Ei mitään.
c) Kosmetologin käsittely, käsi- ja jalkahoitopalvelut (CPC 97022)	Ei mitään.

- (¹¹) Polttoainoiden pumppu- ja suuttimien huolto- ja korjauspalvelut, energiapalvelut, jotka sisältyvät YRTYSPALVELUJEN kohtiin 6.F.1.1–6.F.1.4.
- (¹²) Ei sisällä liikennevälineiden huolto- ja korjauspalveluja, jotka sisältyvät YRTYSPALVELUJEN kohtiin 6.F.1.1–6.F.1.4.
- (¹³) Sisältää seuraavat palkkio- tai sopimuspäätöset palvelut: kaivostöihin liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut, porauslaitteen asennus, poraus, poranterien huoltopalvelut, suojapumppupalvelut, porausleijun valmistus ja toimitus, kiinteän aineen hallinta, porausreitissä suoritettavat erikoisomenteet, kaivostöiden geologia ja porauksen hallinta, kaivostöiden otto, reian koostus, väljeripalvelut, viimeistelytyöskentelyn (suojaliuosten) toimitus ja käyttö, viimeistelytyöskentelyn toimitus ja asennaminen, semenoitit (paineputkipaasit), aktiivipalvelut (rakentaminen ja painepumppaus), porausreian korjauspalvelut, porausreian tulppaaminen ja hylkääminen. Ei sisällä suoraa paasien luonnontarvikkeiden tai niiden hyödyntämistä.
- (¹⁴) Ei sisällä maaperän rakentamista muuta luonnontarvikkeiden kuin öljyä ja kaasua koskevaa kaivostöihin varten (CPC 5115), joka sisältyy kohtiin 8, RAKENNUSPALVELUT.
- (¹⁵) Lukuun ottamatta konsulttipalveluita.
- (¹⁶) Terapeuttiset hieronnat ja kylpyhoitopalvelut sisältyvät kohtiin Lääkärin palvelut (6.A.h), Sairaanhoidon- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitoonkäsittelyn palvelut (6.A.j.2) ja Terveystieteiden palvelut (13.A ja 13.C).

HONDURAS

1. Jäljempänä esitettävässä sitoumusluettelossa ilmoitetaan tämän sopimuksen 166 artiklan mukaisesti toimialat, joiden osalta on tehty sitoumuksia, sekä ne markkinoillepääsyn ja kansallisen kohtelun rajoitukset, edellytykset ja kelpoisuusehdot, joita näillä aloilla varausten muodossa sovelletaan EU-osapuolen sijoittautuneisiin yksiköihin ja sijoittajiin. Luettelossa on seuraavat osat:
 - a) Ensimmäisessä sarakkeessa ilmoitetaan toimiala, jota koskevan sitoumuksen osapuoli tekee, sekä se, millä laajuudella aloihin sovelletaan varauksia.
 - b) Toisessa sarakkeessa esitetään sovellettavat varaukset.
2. Tässä luettelossa ilmauksella "ei mitään" tarkoitetaan sitä, että kyseisellä toimialalla ei ole kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Ilmauksella "ei sitoumuksia" tarkoitetaan sitä, että mitään kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä sitoumuksia ei ole tehty.

On huomattava, että vaikka tietyllä toimialalla ei ole erityisvarauksia, siihen kuitenkin sovelletaan horisontaalisia varauksia.
3. Niitä toimialoja, joita ei mainita jäljempänä olevassa luettelossa, koskevia sitoumuksia ei ole tehty.
4. Yksittäisten toimialojen yksilöiminen:
 - a) ISIC Rev. 3.1 tarkoittaa kaikkia toimialoja koskevaa kansainvälistä toimialaluokitusstandardia sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N° 4, ISIC REV. 3.1, 2002).
 - b) CPC tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N° 77, CPC prov., 1991).
 - c) CPC ver. 1.0 tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N° 77, CPC ver. 1.0, 1998).
5. Jäljempänä olevaan luetteloon ei sisälly toimenpiteitä, jotka koskevat pätevyysvaatimuksia ja -menettelyjä, teknisiä standardeja tai lupavaatimuksia (mukaan luettuna toimitukset, rekisterit ja muut luvat) ja lupamenettelyjä, elleivät ne ole tämän sopimuksen 164 ja 165 artiklassa tarkoitettuja markkinoille pääsyyn tai kansalliseen kohteluun liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Kyseisiä toimenpiteitä (esimerkiksi toimituksen myöntämistä, yleispalveluvelvoitteita, tutkintotodistusten tunnustamista säännellyillä aloilla, tiettyjen tutkintojen – kielitutkinnot mukaan luettuina – läpäisemistä koskevat edellytykset ja syrjimätön vaatimus, jonka mukaan tiettyä toimintaa ei saa harjoittaa suojeleilla luonnonalueilla eikä historiallisesti tai taiteellisesti arvoiltaan erityisen merkittävillä alueilla) sovelletaan joka tapauksessa EU-osapuolen sijoittajiin, vaikka toimenpiteitä ei mainita luettelossa.
6. Tämän sopimuksen 159 artiklan 3 kohdan mukaisesti jäljempänä oleva luettelo ei sisällä toimenpiteitä, jotka koskevat osapuolten myöntämiä tukia.
7. Tämän sopimuksen 164 artiklan mukaisesti syrjimättömät vaatimukset, jotka koskevat sijoittautuneen yksikön oikeudellista muotoa, eivät sisälly jäljempänä olevaan luetteloon.
8. Sitoumusluettelosta syntyvät oikeudet ja velvoitteet eivät ole sellaisenaan välittömästi sovellettavissa, eivätkä ne näin ollen luo välittömästi oikeuksia yksittäisille luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille.

Toimiala	Varausten kuvaus
ERITYISVARAUKSET	
1. MAATALOUS, RIISTATALOUS, METSÄTALOUS	
A. Maatalous, riistatalous (ISIC Rev. 3.1: 011, 012, 013, 014, 015) pl. neuvonta- ja konsultointipalvelut (?)	Edustajien on oltava syntyperäisiä Hondurasin kansalaisia, jotka toimivat yksityishenkilöinä tai maaseutuosuuskunnissa tai muissa maaseutuyrityksissä.
B. Metsätalous (ISIC Rev. 3.1: 020) pl. neuvonta- ja konsultointipalvelut	Ei mitään.
2. KALASTUS JA VESIVILJELY (ISIC Rev. 3.1: 0501, 0502) pl. palvelut	Ainoastaan Hondurasissa asuvat Hondurasin kansalaiset sekä sellaiset Hondurasin lainsäädännön mukaisesti perustetut yritykset, joissa Hondurasin kansalaisilla on vähintään 51 prosentin omistusosuus, voivat harjoittaa kaupallista kalastusta Hondurasin aluevesillä, joissa ja jävissä. Ainoastaan Hondurasin lipun alla purjehtivat alukset voivat harjoittaa kaupallista kalastustoimintaa Hondurasin aluevesillä. Ainoastaan syntyperäiset Hondurasin kansalaiset voivat toimia kaupallisten kalastuslupien kapteenina.
3. KAIVOSTOIMINTA JA LOUHINTA	
A. Kivi- ja ruskohiilen kaivu; turpeen nosto (ISIC Rev. 3.1: 10)	Ei mitään.
B. Raakaöljyn ja maakaasun tuotanto (?) (ISIC Rev. 3.1: 1110)	Honduras n pitää itellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa syöttämättömiä toimenpiteitä, jotka koskevat raakaöljyn, sulfoinoidun öljyn, öljyalosteiden, polttoaineiden ja kaikkien öljyjohtamisten tarjontaa, jakelua ja tukkukauppaa.
C. Metallimalmien louhinta (ISIC Rev. 3.1: 13)	Ei mitään.
D. Muu mineraalien kaivu (ISIC Rev. 3.1: 14)	Ei mitään.
4. TEOLLISUUS (?)	
A. Elintarvikkeiden ja juomien valmistus (ISIC Rev. 3.1: 151, 152, 153, 154)	Ei mitään.
B. Tupakkatuotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 16)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
C. Tekstiilien valmistus (ISIC Rev. 3.1: 17)	Ei mitään.
D. Vaatteiden valmistus; turkkisten muokkaus ja väriäys (ISIC Rev. 3.1: 18)	Ei mitään.
E. Nahan parkitseminen ja muokkaus; matka- ja käsilaukkujen, satuloiden, valjaiden ja jalkineiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 19)	Ei mitään.
F. Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus, pl. huonekalut; olki- ja punonatuotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 20)	Ei mitään.
G. Paperin ja paperituotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 21)	Ei mitään.
H. Kustantaminen, painaminen ja talenteiden jäljentäminen (*) (ISIC Rev. 3.1: 22, pl. palkkio- ja sopimusperusteinen kustantaminen ja painaminen (2))	Ei mitään.
I. Kokituotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 231)	Ei mitään.
J. Öljytuotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 232)	Honduras pitää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa syrjimättömiä toimenpiteitä, jotka koskevat raakaöljyn, sulfonydun öljyn, öljyalosteiden, polttoaineiden ja kaikkien öljyjohdannaisien tarjontaa, jakelua ja tukkukauppaa.
K. Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden, muiden kuin räjähdysaineiden, valmistus (ISIC Rev. 3.1: 24 pl. räjähdysaineiden valmistus)	Ei mitään.
L. Kumi- ja muovituotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 25)	Ei mitään.
M. Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 261)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
N. Metallien jalostus (ISIC Rev. 3.1: 27)	Ei mitään.
O. Metallituotteiden valmistus, pl. koneet ja laitteet (ISIC Rev. 3.1: 28)	Ei mitään.
P. Koneiden valmistus	
a) Yleiskäyttöön tarkoitettujen koneiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 291)	Ei mitään.
b) Erikoiskoneiden, muiden kuin aseiden ja ammusten, valmistus (ISIC Rev. 3.1: 2921, 2922, 2923, 2924, 2925, 2926, 2929)	Ei mitään.
c) Muualle luokittelematon kodinkoneiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 293)	Ei mitään.
d) Toimisto- ja tietokoneiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 30)	Ei mitään.
e) Muualle luokittelematon sähkökoneiden ja -laitteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 31)	Ei mitään.
f) Radio-, televisio- ja tietoliikennevälineiden ja -laitteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 32)	Ei mitään.
Q. Lääkinäkökojeiden, hienomekaanisten kojeiden ja optisten instrumenttien sekä kellojen valmistus (ISIC Rev. 3.1: 33)	Ei mitään.
R. Moottoriajoneuvojen, perävaunujen ja puoliperävaunujen valmistus (ISIC Rev. 3.1: 34)	Ei mitään.
S. Muiden (ei sotilaskäyttöön tarkoitettujen) kulkuneuvojen valmistus (ISIC Rev. 3.1: 351, 352, 359 pl. sotajäätien, -lentokoneiden ja muiden sotilaskäyttöön tarkoitettujen kulkuneuvojen valmistus)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
T. Huonekalujen valmistus; muualle luokittelematon valmistus (ISIC Rev. 3.1: 361, 369)	Ei mitään.
U. Kierätyks (ISIC Rev. 3.1: 371)	Ei mitään.
5. SÄHKÖN, KAAСУN, HÖYRYN JA LÄMMINVEDEN TUOTANTO, SIIRTO JA JAKELU OMAAN LUKUUN (PL YDINVOIMAAN PERUSTUVA SÄHKÖNTUOTANTO)	
A. Sähkön tuotanto; sähkön siirto ja jakelu omaan lukuun (osittain ISIC Rev. 3.1: 4010) ⁽⁶⁾	Hondurasin sijoittautuminen sähköenergian jakelupalvelujen tarjontaa varten edellyttää, että yritys on kaupallinen osakeyhtiö, jonka osakkeet on rekisteröity.
B. Kaasun tuotanto; kasumaisten polttoaineiden jakelu putkiverkossa omaan lukuun (osittain ISIC Rev. 3.1: 4020) ⁽⁷⁾	Ainoastaan Hondurasin kansalliset ja Hondurasin lainsäädännön mukaisesti perustetut yritykset voivat saada luvan myydä öljytuotteita. Hondurasin kansallaisilla on oltava näissä yrityksissä vähintään 51 prosentin omistusosuus. Honduras pitää itellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa syrjimättömiä toimenpiteitä, jotka koskevat raakaöljyn, sulfonoidun öljyn, öljyjalosteiden, polttoaineiden ja kaikkien öljyjohdamaisten tarjontaa, jakelua ja tukkukauppaa.
C. Höyryn ja lämmينveden tuotanto; höyryn ja lämmينveden jakelu omaan lukuun (osittain ISIC Rev. 3.1: 4030) ⁽⁸⁾	Ei mitään.
6. YRITYSPALVELUT	
A. Ammatilliset palvelut	
a) Lakiasiainpalvelut (CPC 861) pl. julkisia tehtäviä hoitavien oikeusalan ammattilaisten, kuten notaarien, tarjoamat neuvontapalvelut sekä oikeudelliset asiakirja- ja todistuspalvelut	Ei mitään, paitsi että Hondurasin oikeuteen liittyviin lakiasiainpalveluihin ja oikeudelliseen edustukseen sovelletaan kansalaisuusvaatimusta.
b) 1. Laskentatoimen palvelut ja kirjanpito palvelut (CPC 86212, muut kuin "tilintarkastuspalvelut", CPC 86213, CPC 86219 ja CPC 86220)	Ei mitään, paitsi että ammattilajärjestön myöntämään lupaan sovelletaan asuinpaikkavaatimusta.
b) 2. Tilintarkastuspalvelut (CPC 86211 ja 86212, muut kuin laskentatoimen palvelut)	

Toimiala	Varausten kuvaus
c) Verotukseen liittyvät neuvontapalvelut (CPC 863) ⁽⁹⁾	
d) Arkkitehtipalvelut ja e) Kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut (CPC 8671 ja CPC 8674)	Ei mitään, paitsi että EU:n lainsäädännön mukaisesti perustetun oikeushenkilön on nimettävä ammattilajijärjestön jäsen edustajakseen ennen rekisteröitymistä ammattialan järjestöön Hondurasissa tapahtuvaa palvelujen tarjontaa varten.
f) Tekniset palvelut ja g) Tekniset kokonaispalvelut (CPC 8672 ja CPC 8673)	Ei mitään, paitsi että EU:n lainsäädännön mukaisesti perustettujen oikeushenkilöiden on nimettävä ammattilajijärjestön jäsen edustajakseen ennen rekisteröitymistä ammattialan järjestöön erityisiä maa- ja vesirakennushankkeita varten. Ulkomaalaisten pääomaosakkuus voi olla enintään 30 prosenttia.
h) Lääkäripalvelut (ml. psykologit) ja hammashoitopalvelut (CPC 9312 ja osittain CPC 85201)	Ei mitään, paitsi että ammattilajijärjestön ulkomaiselle ammatinharjoittajalle myöntämään lupaan sovelletaan asuinpaikkavaatimusta.
i) Eläinlääkintäpalvelut (CPC 932)	Ei mitään, paitsi että ammattilajijärjestön ulkomaiselle ammatinharjoittajalle myöntämään lupaan sovelletaan asuinpaikkavaatimusta.
j) 1. Kätilöpalvelut (CPC 93191 osittain)	Ei mitään.
j) 2. Sairaanhoidaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut (CPC 93191 osittain)	Ei mitään, paitsi että ammattilajijärjestön ulkomaiselle ammatinharjoittajalle myöntämään lupaan sovelletaan asuinpaikkavaatimusta ja kokeen suorittamista. Lupa antaa oikeuden saada työluvan, jota edellytetään palvelun tarjoamista varten. Enintään viisi prosenttia lääkinnällisen laitoksen palveluksessa olevista sairaanhoitajista saa olla ulkomaiden kansalaisia.
k) Farmaseuttisten tuotteiden sekä lääkinnällisten ja ortopedisten tuotteiden valmistus (CPC 63211) sekä muut farmaseuttien tarjoamat palvelut	Ei mitään, paitsi että farmaseuttien on oltava Hondurasin kansalaisia.
B. Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 841, 842, 843, 844)	Ei mitään.

Toimiala	Varauksen kuvaus
C. Tutkimus- ja kehittäminen	
a) Luonnontieteen tutkimus- ja kehittäminen (CPC 851)	Ei mitään.
b) Yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden tutkimus- ja kehittäminen (CPC 852 pl. psykologien palvelut) ⁽¹⁰⁾	Ei mitään.
c) Tieteidenväliset tutkimus- ja kehittäminen (CPC 853)	
D. Kiinteistöpalvelut ⁽¹¹⁾	
a) Omaan tai kolmannen osapuolen lukuun suoritettavat kiinteistöpalvelut (CPC 821)	Ei mitään.
b) Palkkio- tai sopimusperusteiset kiinteistöpalvelut (CPC 822)	Ei mitään.
E. Vuokraus- ja leasingpalvelut ilman käyttäjää tai kuljettajaa	
a) Aluksiin liittyvät (CPC 83103)	Ei mitään.
b) Ilma-aluksiin liittyvät (CPC 83104)	Ei mitään.
c) Muihin kulkuneuvoihin liittyvät (CPC 83101, CPC 83102 ja CPC 83105)	Ei mitään.
d) Muihin koneisiin ja laitteisiin liittyvät (CPC 83106, CPC 83107, CPC 83108 ja CPC 83109)	Ei mitään.
e) Henkilökohtaisiin ja kotitaloustarvikkeisiin liittyvät (CPC 832)	Ei mitään.
f) Televisiotalaitteiden vuokraus (CPC 7541)	Ei mitään.

Toimiala	Vaustusten kuvaus
F. Muut yrityspalvelut	
a) Mainontapalvelut (CPC 871)	Ei mitään.
b) Markkina- ja mielipidetutkimuspalvelut (CPC 864)	Ei mitään.
c) Liikkeenjohdon konsultointipalvelut (CPC 865)	Ulkomaisen oikeuden mukaan perustettu yritys voi tehdä sopimuksen johdon konsultointipalvelujen tarjoamisesta sen jälkeen, kun ammattilajärjestö on vahvistanut sopimuksen. Taloudellinen tarveharkinta (arviointiperuste: palvelujen saatavuus Hondurasissa tai sopimuksiin liittyvät syyt). Vaatimuksena on kumppanuussuhteen muodostaminen sellaisen hondurasilaisen yrityksen kanssa, jonka <i>Colegio de Administradores de Empresas de Honduras</i> on asianmukaisesti rekisteröinyt. Perittävät maksut voivat olla suurempia.
d) Liikkeenjohdon konsultointipalveluihin liittyvät palvelut (CPC 866)	Taloushallinnon konsultointipalveluja tarjoavalla ulkomaisen oikeuden mukaan perustetulla yrityksellä on oltava edustajia, joka on <i>Colegio Hondureño de Economistasin</i> jäsen.
e) Tekniset testaus- ja analysointipalvelut (¹²) (CPC 8676)	Ei mitään.
f) Maan-, riista- ja metsätalouteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 881 osittain)	Ei mitään.
g) Kalastukseen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 882 osittain)	Ei mitään.
h) Teollisuuteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 884 osittain ja CPC 885 osittain)	Ei mitään.
i) Työnvälitys- ja henkilöstönhankintapalvelut	
i) 1. Johtohenkilöiden hakupalvelut (CPC 87201)	Ei mitään.
i) 2. Työnvälityspalvelut (CPC 87202)	Ei mitään.
i) 3. Tilapäisen toimitushenkilöstön hankintapalvelut (CPC 87203)	Ei mitään.
i) 4. Mallitoimituspalvelut (CPC 87209 osittain)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
j) 1. Etsiväpalvelut (CPC 87301)	Ei sitoumuksia.
j) 2. Turvallisuus- ja vartiointipalvelut (CPC 87302, CPC 87303, CPC 87304 ja CPC 87305)	Ei mitään, paitsi että yksityisten turvallisuusalan yritysten on sijoitautuakseen muodostettava kumppanuussuhde samalla alalla toimivien hondurasilaisten yritysten kanssa ja nimitettävä johtajaksi Hondurasin kansalainen.
k) Tieteelliset ja tekniset konsultointipalvelut ⁽¹⁾ (CPC 8675)	Ei mitään.
l) 1. Alusten huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Ei mitään.
l) 2. Rautatiekaluston huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Ei mitään.
l) 3. Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja maantietiliikenteen kuljetusvälineiden huolto ja korjaus (CPC 6112, CPC 6122, CPC 8867 osittain ja CPC 8868 osittain)	Ei mitään.
l) 4. Ilma-alusten ja niiden osien huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Ei mitään.
l) 5. Metallituotteiden, koneiden (ei toimisto-), laitteiden (ei kuljetus- ja toimitus-) sekä henkilökohtaisten ja kotitaloustarvikkeiden huolto ja korjaus ⁽¹⁾ (CPC 633, CPC 7545, CPC 8861, CPC 8862, CPC 8864, CPC 8865 ja CPC 8866)	Ei mitään.
m) Rakennusten puhtaanapito palvelut (CPC 874)	Ei mitään.
n) Valokuvauspalvelut (CPC 875)	Ei mitään.
o) Pakkauspalvelut (CPC 876)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
p) Julkaisu- ja painopalvelut (CPC 88442)	Ei mitään.
q) Kokouspalvelut (CPC 87909 osittain)	Ei mitään.
r) 1. Käännös- ja tulkauspalvelut (CPC 87905)	Ei mitään.
r) 2. Sisustus suunnittelu- ja muut muotoilu- ja suunnittelupalvelut (CPC 87907)	Ei mitään.
r) 3. Perintätoimistojen palvelut (CPC 87902)	Ei mitään.
r) 4. Luottotietopalvelut (CPC 87901)	Ei mitään.
r) 5. Kopiointipalvelut (CPC 87904) ⁽¹⁵⁾	Ei mitään.
r) 6. Televiestinnän konsultointipalvelut (CPC 7544)	Ei mitään.
r) 7. Puhelinvastauspalvelut (CPC 87903)	Ei mitään.
7. VIESTINTÄPALVELUT	
A. Kuriiripalvelut (CPC 7512) ⁽¹⁶⁾	Ei mitään.
Postilähetysten ⁽¹⁷⁾ käsittelyyn ⁽¹⁸⁾ liittyvät palvelut seuraavan osa-aloja koskevan luettelon mukaisesti sekä koti- että ulkomaan lähetyksissä: i) osoitteellisten, millä tahansa fyysisellä välineellä ⁽¹⁹⁾ tuotettujen, kirjallisten viestien käsittely, ml. yhdistelmäpostipalvelu ja suoramainonta, ii) osoitteellisten pakettien ⁽²⁰⁾ käsittely, iii) osoitteellisten painotuotteiden ⁽²¹⁾ käsittely, iv) edellä kohdassa i–iii tarkoitettujen tuotteiden käsittely kirjattuna tai vaakuutettuna postina, v) edellä kohdassa i–iii tarkoitettujen tuotteiden pikälähetyspalvelut ⁽²²⁾ ⁽²³⁾, vi) osoitteettomien tuotteiden käsittely, ja vii) asiakirjojen vaihto ⁽²⁴⁾	

Toimiala	Varausten kuvaus
B. Televiestintäpalvelut	
Vain televiestintäpalveluja koskeva lisäys horisontaalisiin huomautuksiin: Honduras pitää itsellään oikeuden ottaa käyttöön, pitää voimassa tai muuttaa Hondurasin telyhtiön (HONDUTEL) ja sen sidosyritysten ja tytäryhtiöiden omaisuuden omistusoikeutta koskevia säännöksiä.	
a) Kaikki palvelut, jotka koostuvat sähkömagneettisten signaalien lähettämisestä ja vastaanotamisesta ⁽²⁵⁾ lukuun ottamatta yleisradiotoimintaa ⁽²⁶⁾	Ei mitään, paitsi että ulkomaisten yritysten on ilmoitettava voimassa oleva osoiteensa ja nimittävät edustajat Hondurasiin.
b) Satelliittilähetysten välityspalvelut ⁽²⁷⁾	Ei mitään, paitsi että — sitoumukset edellyttävät vastavuoroisuutta; — tämän toimialan palveluntarjoajiin voidaan soveltaa sähköisiä viestintää koskevan EU:n sääntelyjärjestelmän mukaista velvoitetta turvata yleisen edun mukaiset tavoitteet, jotka liittyvät sisällön siirtoon palveluntarjoajien verkossa.
8. RAKENNUSPALVELUT JA NIIHIN LIITTYVÄT TEKNISET PALVELUT (CPC 511, CPC 512, CPC 513, CPC 514, CPC 515, CPC 516, CPC 517 ja CPC 518)	Konsultti- ja rakennusyritysten on oltava Hondurasin lainsäädännön mukaisesti perustettuja, jotta ne voivat kuulua <i>Colegio de Ingenieros Civiles de Honduras</i> (CICH) ja toteuttaa maa- ja vesirakennushankkeita Hondurasiin. Ulkomaisen oikeuden mukaan perustetut konsultti- ja rakennusyritykset voivat rekisteröityä väliaikaisesti CICH:hon toteuttaakseen erityisiä maa- ja vesirakennushankkeita. Ulkomaisomisteisilta yrityksiltä peritään suurempia jäsenmaksuja. Lisäksi ulkomaisen palveluntarjoajien on saatava CICH:n hyväksyntä osallistuakseen kyseisiin hankkeisiin. Kunnat vastaavat vesijohtojen rakentamisesta.
9. JAKELUPALVELUT (pl. aseiden, ammusten, räjähdysaineiden ja muiden sotatarvikkeiden jakelu)	
A. Komissionääripalvelut	
a) Moottorijoneuvoja, moottoripyöriä, moottorikelkkoja ja niiden osia ja tarvikkeita koskevat komissionääripalvelut (CPC 61111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Ei mitään.
b) Muut komissionääripalvelut (CPC 621)	Ei mitään.
B. Tukukaupan palvelut	
a) Moottorijoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden tukukaupan palvelut (CPC 61111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
b) Radio- ja telepäätelaitteiden tukkukaupan palvelut (CPC 7542 osittain)	Ei mitään.
c) Muut tukkukaupan palvelut (CPC 622, pl. energiatuotteiden tukkukaupan palvelut ⁽²⁸⁾)	Ei mitään.
C. Vähittäiskaupan palvelut ⁽²⁹⁾ Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 61112, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain) Radio- ja telepäätelaitteiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 7542 osittain) Elintarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 631) Muiden tuotteiden (ei energian) vähittäiskaupan palvelut, pl. farmaseuttiset, lääkinnälliset ja ortopediset tuotteet ⁽³⁰⁾ (CPC 632, pl. CPC 63211 ja 63297)	Ei mitään.
D. Franchising-toiminta (CPC 8929)	Ei mitään.
10. KOULUTUSPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Alempien perusasteen koulutuspalvelut (CPC 921)	Koulun johtaja tai esimies ja opettajat kaikilla koulutustasoilla voivat olla ulkomaiden kansalaisia. Taloudellinen tarveharkinta (arviointiperuste: Hondurasin työmarkkinat). Sen estämättä, mitä taloudellisesta tarveharkinnasta määrätään, muiden maiden kansalaiset voivat kuitenkin opettaa valtiomuotoa, kansalaiskasvatusta, maantiedettä ja Hondurasin historiaa vain, jos heidän kotimaassaan noudatetaan vastavuoroisuutta Hondurasin kansalaisten suhteen.
B. Ylemmän perusasteen ja keskiasteen koulutuspalvelut (CPC 922)	
C. Korkea-asteen koulutuspalvelut (CPC 923)	
D. Aikuisenkoulutuspalvelut (CPC 924)	

Toimiala	Varausten kuvaus
E. Muut koulutuspalvelut (CPC 929)	Ei sitoumuksia.
11. YMPÄRISTÖPALVELUT ⁽¹⁾	
A. Jätevesipalvelut (CPC 9401) ⁽¹²⁾	Ainoastaan valtio voi kuntiensä kautta tarjota julkisia vedenjakelu- jätehuolto-, puhtaanapito- ja hygieniapalveluja. Kunnat vastaavat vesijohtojen rakentamisesta, juomavesihuollosta ja hallinnoinnista, viemäroinnista ja kuivatuksista sekä niihin liittyvien hankkeiden tukemisesta ja kehittämisestä.
B. Kiinteiden tai vaarallisten jätteiden käsittely pl. vaarallisten jätteiden kuljetus rajojen yli a) jätehuoltopalvelut (CPC 9402) b) Puhtaanapito ja sen kaltaiset palvelut (CPC 9403) C. Ilman laadun ja ilmastojen suojeleminen (CPC 9404) ⁽¹³⁾ D. Maaperän ja vesistön kunnostaminen ja puhdistaminen Saastuneen maaperän ja veden käsittely ja kunnostaminen (CPC 9406 osittain) ⁽¹⁴⁾	Ainoastaan valtio voi kuntiensä kautta tarjota julkisia vedenjakelu- jätehuolto-, puhtaanapito- ja hygieniapalveluja. Kunnat vastaavat vesijohtojen rakentamisesta, juomavesihuollosta ja hallinnoinnista, viemäroinnista ja kuivatuksista sekä niihin liittyvien hankkeiden tukemisesta ja kehittämisestä.
E. Melun ja värinän torjunta (CPC 9405)	Ei mitään.
F. Biologisen monimuotoisuuden ja maiseman säilyttäminen Luonnon- ja maisemansuojelua koskevat palvelut (CPC 9406 osittain)	Ei mitään.
G. Muut ympäristöpalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 9409)	Ei mitään.
12. RAHOITUSPALVELUT	
Vain rahoituspalvelualoja koskeva lisäys horisontaalisiin huomautuksiin: Honduras pitää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka koskevat otto- ja antolainausa harjoittavien osuuskuntien tarjoamia palveluja.	

Toimiala	Varausten kuvaus
Honduras pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, joiden mukaan ulkomaisten rahoituspalvelujen tarjoajien – ei kuitenkaan niiden tarjoajien, joiden on tarkoitus toimia pankkeina tai vakuutusyhtiöinä Hondurasissa – on perustettava yhtiö Hondurasiin.	
A. Vakuutustoiminta ja siihen liittyvät palvelut	Ulkomaisten vakuutuslaitosten, jotka haluavat sijoittautua Hondurasiin, on talletettava vähintään kymmenen prosenttia perustettavaksi esitetyn yhtiön vähimmäispääomasta joko <i>Banco Central de Honduras</i>in tai sijoitettava edellä mainittu määrä valtion arvopapereihin. Talletus maksetaan takaisin, kun hakemus on hyväksytty tai käsitelty. Voidakseen toimia työsuhteisena vakuutusasiamiehenä, itsenäisenä vakuutusasiamiehenä tai vakuutuksenvälittäjänä luonnollisen henkilön on oltava hondurasilainen tai oltava asunut laillisesti Hondurasissa yhteensä yli kolmen vuoden ajan. Voidakseen toimia vakuutusasiantuntijana, vahinkokäsittelijänä, onnettomuustutkijana tai vahinkotarkastajana luonnollisen henkilön on oltava Hondurasin kansalainen tai hänen on asuttava laillisesti Hondurasissa.
B. Pankki- ja muut rahoituspalvelut (pl. vakuutuspalvelut)	Ulkomaisten rahoituspalveluiden tarjoajien on sijoitauduttava yhtiön (<i>sociedades anónimas</i>), siviiliyhtiö tai edustuston muodossa. Ulkomaisten rahoituspalvelujen tarjoajien edustustot eivät saa ottaa vastaan varoja. Valuutanvaihtotoimistojen osakkeenomistajien on oltava luonnollisia henkilöitä, joilla on Hondurasin kansalaisuus.
13. TERVEYDENHUOLTO- JA SOSIAALIPALVELUT ⁽¹⁾ (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Sairaalapalvelut (CPC 9311) B. Sairaankuljetuspalvelut (CPC 93192) C. Hoitolaitosten palvelut, muut kuin sairaalapalvelut (CPC 93193) D. Sosiaalipalvelut (CPC 933)	Ei mitään.
14. MATKAILU JA SIIHEN LIITTYVÄT PALVELUT	
A. Hotelli- ja ravintolapalvelut sekä ateriapalvelut (CPC 641, CPC 642 ja CPC 643) pl. ilmalihikkeen ateriapalvelut ⁽¹⁵⁾	Ei mitään.

Toimiala	Varustusten kuvaus
B. Matkatoimistopalvelut ja matkanjärjestäjien palvelut (matkatoimistojen palvelut mukaan luettuina) (CPC 7471)	Ei mitään.
C. Matkailijoiden opastuspalvelut (CPC 7472)	Ei mitään.
15. VIRKISTYS-, KULTTUURI- JA URHEILUPALVELUT (muut kuin audiovisuaalialan palvelut) (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Viihdepalvelut (ml. teatteripalvelut, musiikkiryhmiä, sirkus- ja diskopalvelut) (CPC 9619)	Ei mitään.
B. Uutis- ja uutistoimistopalvelut (CPC 962)	Ainoastaan Hondurasin kansalliset voivat kuulua yllimpään johtoon sanomalehdissä tai maksuttomia (radio- ja televisio-) lähetystyksiä tuottavissa uutisväestimissä, sisältöä, toimintalinjaa ja hallintoa koskeva ohjaus mukaan luettuna.
C. Kirjasto-, arkisto-, museo- ja muut kulttuuripalvelut ⁽³¹⁾ (CPC 963)	Ei mitään.
D. Urheilupalvelut (CPC 964)	Ei mitään.
E. Virkistyspuistojen ja uimarantojen palvelut (CPC 96491)	Ei mitään.
16. LIIKENNEPALVELUT	
A. Meriliikenne ⁽³⁶⁾ ⁽³⁷⁾ a) Kansainvälinen henkilöliikenne (CPC 7211 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) b) Kansainvälinen tavaraliikenne (CPC 7212 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) ⁽³⁸⁾	Ei mitään, paitsi jos on kyseessä rekisteröidyn yhtiön sijoittautuminen Hondurasin lipun alla purjehtivan laivaston liikennöimisiä varten.
B. Sisävesiliikenne ⁽³⁹⁾ a) Henkilöliikenne (CPC 7221) b) Tavaraliikenne (CPC 7222)	Ei mitään.

Toimiala	Vaustusten kuvaus
C. Rautatie liikenne ⁽⁴⁰⁾ a) Henkilöliikenne (CPC 7111) b) Tavaraliikenne (CPC 7112) c) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113)	<i>Ferrocarril Nacional de Honduras</i> voi myydä tytäryhtiönsä ainoastaan Hondurasin kansalaisille ja Hondurasin lainsäädännön mukaisesti perustetuille yrityksille. <i>Ferrocarril Nacional de Honduras</i>in johtajan on oltava Hondurasin kansalainen.
D. Tietoliikenne a) Henkilöliikenne (CPC 7121 ja CPC 7122)	Julkisia matse tapahtuvan henkilöliikenteen palveluja voivat tarjota ainoastaan Hondurasin kansalaiset sekä sellaiset Hondurasin lainsäädännön mukaisesti perustetut yritykset, joissa Hondurasin kansalaisilla on vähintään 51 prosentin omistusosuus. Palvelujen tarjontaa varten on saatava <i>Dirección General de Transporte y Vivienda</i>ta toimintalupa, joka myönnetään taloudellisen tarveharkinnan perusteella. Valtakunnan alueelle saapuvat ulkomaalaiset voivat ajaa voimassa olevalla ajokortilla, joka on heidän hallussaan, ja heihin sovelletaan vastavuoroisuusperiaatetta.
b) Tavaraliikenne (CPC 7123)	Tavaraliikennepalveluja voivat tarjota ainoastaan Hondurasin kansalaiset sekä sellaiset Hondurasin lainsäädännön mukaisesti perustetut yritykset, joissa Hondurasin kansalaisilla on vähintään 51 prosentin omistusosuus. Palvelujen tarjontaa varten on saatava <i>Dirección General de Transporte y Vivienda</i>ta toimintalupa, joka myönnetään taloudellisen tarveharkinnan perusteella. Ulkomaisten kansalaisten ja ulkomaisen oikeuden mukaan perustetut yritykset voivat tarjota julkisia matse tapahtuvan kansainvälisen henkilö- ja tavaraliikenteen palveluja vastavuoroisuuden pohjalta, mutta tietyt rajoitteet koskevat luvat myönnetään suostumuksenaatteella Hondurasin kansalaisille ja Hondurasin lainsäädännön mukaisesti perustetuille yrityksille.
E. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetus ⁽⁴¹⁾ (CPC 7139)	Ei mitään, edellyttäen että palveluntarjoajan alkuperämaassa noudatetaan vastavuoroisuutta hondurasilaisten palveluntarjoajien suhteen. Tietyillä reiteillä oman maan palveluntarjoajat asetetaan etusijalle.
17. LIIKENTEEN LIITÄNNÄISPALVELUT ⁽⁴²⁾	
A. Meriliikenteen liitännäispalvelut ⁽⁴³⁾ a) Meriliikenteen lastinkäsittelypalvelut b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Tulliselvityspalvelut d) Konttiasema- ja varastointipalvelut e) Varustamon edustajan palvelut f) Meriliikenteen huolintapalvelut	Ei mitään seuraavien osalta: e) varustamon edustajan palvelut, f) meriliikenteen huolintapalvelut, i) meriliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) ja j) muut tukit- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain).

Toimiala	Varausten kuvaus
g) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7213) h) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7214) i) Meriliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) j) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (ml. ateriapalvelut) (CPC 749 osittain)	
B. Sisävesiliikenteen liitännäispalvelut (*) a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7223) e) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7224) f) Sisävesiliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) g) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	Ei mitään, lukuun otamatta hinaus- ja työntöpalveluja (CPC 7224).
C. Rautatieliikenteen liitännäispalvelut (**) a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain)	Ei mitään.

15.12.2012

FI

Euroopan unionin virallinen lehti

2039

Toimiala	Varausten kuvaus
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113) e) Rautatiekuljetuspalveluiden tukipalvelut (CPC 743) f) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	
D. Tielikenteen liitännäispalvelut (44) a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maantietajoneuvojen, joissa on kuljettaja, vuokrauspalvelut (CPC 7124) e) Tielikentevälineisiin liittyvät tukipalvelut (CPC 744) f) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	Ei mitään.
E. Ilmailukäyttöpalvelujen liitännäispalvelut	
a) Maahuolintapalvelut (ml. ateriapalvelut)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Ei mitään, paitsi että yritysten on oltava Hondurasin lainsäädännön mukaisesti perustettuja.
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	Ei mitään.
d) Ilmaliikennevälineiden vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 734)	Ei mitään.
e) Myynti ja markkinointi	Ei mitään.
f) Tietokonepohjainen paikanvarausjärjestelmä (TPI)	Ei mitään.
g) Lentoasemien hallinta	Ei mitään, paitsi että yritysten on oltava Hondurasin lainsäädännön mukaisesti perustettuja.
F. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetusten liitännäispalvelut ⁽⁴⁵⁾	Ei mitään.
a) Putkijohtoja pitkin kuljetettujen muiden tuotteiden kuin polttoaineiden varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	
18. ENERGIAPALVELUT	
A. Kaivostointintaan liittyvät palvelut (CPC 883) ⁽⁴⁶⁾	Ei mitään.
B. Polttoaineiden putkijohtokuljetukset (CPC 7131)	Ei mitään.
C. Putkijohtoja pitkin kuljetettujen polttoaineiden varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Näitä palveluja saavat tarjota ainoastaan sellaiset Hondurasin lainsäädännön mukaisesti perustetut kiinteäpääomaiset yritykset, joiden yksinomaisena tarkoituksena on tarjota varastointipalveluja.
D. Kiinteiden, nestemäisten ja kaasumaisten polttoaineiden sekä niihin liittyvien tuotteiden tukkukaupan palvelut (CPC 62271) sekä sähkön, höyryn ja lämmön veden tukkukaupan palvelut	Ainoastaan Hondurasin lainsäädännön mukaisesti perustetut oikeushenkilöt voivat saada luvan myydä öljytuotteita (polttotest, moottoriöljy, dieselöljy, kerosiini, nestekaasu). Ulkomaisen pääoman osuus enintään 51 prosenttia.
E. Moottoripolttoaineiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 613)	Ainoastaan Hondurasin lainsäädännön mukaisesti perustetut oikeushenkilöt voivat saada luvan myydä öljytuotteita (polttotest, moottoriöljy, dieselöljy, kerosiini, nestekaasu). Ulkomaisen pääoman osuus enintään 51 prosenttia.

Toimiala	Varausten kuvaus
F. Polttoöljyn, pullotetun kaasun, hiilen ja puun vähittäismyynti (CPC 63297) sekä sähkön, (pullottamattoman) kaasun, höyryn ja lämminveden vähittäismyyntipalvelut	
G. Energian jakeluun liittyvät palvelut ^(*) (CPC 887)	Hondurasiin sijoitautuminen sähköenergian jakelupalvelujen tarjontaa varten edellyttää, että yritys on kaupallinen osakeyhtiö, jonka osakkeet on rekisteröity.
19. MUUT MUUALLE LUOKITTELEMATTOMAT PALVELUT	
a) Pesu-, puhdistus- ja värijäyspalvelut (CPC 9701)	Ei mitään.
b) Kampaamopalvelut (CPC 97021)	Ei mitään.
c) Kosmetologin käsittely, käsi- ja jalkahoito palvelut (CPC 97022)	Ei mitään.
d) Muut kauneushoito palvelut, muualle luokittelemattomat (CPC 97029)	Ei mitään.
e) Kylpyläpalvelut ja muut kuin terapeutitset hieronnat, joita tarjotaan rentoutuvina ja fyysisistä hyvinvointia edistävinä palveluina eikä lääkimäällisiin tai kuntoutustarkoituksiin ^(*) ^(*) (CPC ver. 1.0 97230)	Ei mitään.
f) Televiestinnän yhteyspalvelut (CPC 7543)	Ei mitään.

- ⁽¹⁾ Maan-, riista-, metsä- ja kalatalouteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut sisältyvät Yrityspalvelujen kohtaan 6.F.f ja 6.F.g.
- ⁽²⁾ Ei sisällä öljy- ja kaasukentillä toimitettuja kaivostuomintaa liittyviä palkkio- tai sopimusperusteisia palveluja, jotka sisältyvät Energiapalvelujen kohtaan 18.A.
- ⁽³⁾ Ei käsitä teollisuuteen liittyviä neuvontapalveluja, jotka sisältyvät Yrityspalvelujen kohtaan 6.F.h.
- ⁽⁴⁾ Toimiala on rajattu valmistustoimintaan. Siihen ei kuulu audiovisuaalalan liittyviä eikä kulttuurisäälön esittämistä koskeva toiminta.
- ⁽⁵⁾ Palkkio- ja sopimusperusteinen kustantaminen ja pannaaminen sisältyvät Yrityspalvelujen kohtaan 6.F.p.
- ⁽⁶⁾ Ei sisällä palkkio- tai sopimuksen perustuvan sähkösiirron ja -jakelun järjestelmää, jotka sisältyvät kohtaan Energiapalvelut.
- ⁽⁷⁾ Ei sisällä maakaasun ja kaasumaisten polttoaineiden siirtoa putkijohtoja pitkin, palkkio- tai sopimusperusteista kaasun siirtoa ja jakelua eikä maakaasun ja kaasumaisten polttoaineiden siirtoa putkijohtoja pitkin, palkkio- tai sopimusperusteista kaasun siirtoa ja jakelua eikä höyryn ja lämminveden siirtoa, jotka sisältyvät kohtaan Energiapalvelut.
- ⁽⁸⁾ Ei sisällä verokysymyksiin liittyviä lainopillisia neuvonta- ja edustuspalveluja, jotka sisältyvät Yrityspalvelujen kohtaan 6.A.a. Lakiasiainpalvelut.
- ⁽⁹⁾ CPC 85201 sisältää: sisältyy kohtaan 6.A.h. Lääkäripalvelut ja hammashoito palvelut.
- ⁽¹⁰⁾ Tässä tarkoitettuihin palveluihin liittyvät kineettöönvälittäjän ammatit, eivätkä ne valkua kineettöönjäv osavien luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden oikeuksiin ja/tai heitä koskeviin rajoituksiin.
- ⁽¹¹⁾ Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan niihin teknisiin testaukseen ja analysointipalveluihin, jotka ovat pakollisia myynti- ja käyttöluopien myöntämistä varten (esim. autojen katsastus, elintarvikkeiden tarkastus).
- ⁽¹²⁾ Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan tiettyihin kaivostuomintaa (mineraali, öljy, kaasu jne.) koskeviin palveluihin.

NICARAGUA

1. Jäljempänä esitettävässä sitoumusluettelossa ilmoitetaan tämän sopimuksen 166 artiklan mukaisesti toimialat, joiden osalta on tehty sitoumuksia, sekä ne markkinoillepääsyn ja kansallisen kohtelun rajoitukset, edellytykset ja kelpoisuusehdot, joita näillä aloilla varausten muodossa sovelletaan EU-osapuolen sijoittautuneisiin yksiköihin ja sijoittajiin. Luettelossa on seuraavat osat:

a) Ensimmäisessä sarakeessa ilmoitetaan toimiala, jota koskevan sitoumuksen osapuoli tekee, sekä se, millä laajuudella aloihin sovelletaan varauksia.

b) Toisessa sarakeessa esitetään sovellettavat varaukset.

2. Tässä luettelossa ilmauksella "ei mitään" tarkoitetaan sitä, että kyseisellä toimialalla ei ole kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Ilmauksella "ei sitoumuksia" tarkoitetaan sitä, että mitään kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä sitoumuksia ei ole tehty.

On huomattava, että vaikka tietyllä toimialalla ei ole erityisvarauksia, siihen kuitenkin sovelletaan horisontaalisia varauksia.

3. Niitä toimialoja, joita ei mainita jäljempänä olevassa luettelossa, koskevia sitoumuksia ei ole tehty.

4. Yksittäisten toimialojen yksilöiminen:

a) ISIC Rev. 3.1 tarkoittaa kaikkia toimialoja koskevaa kansainvälistä toimialaluokitusstandardia sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N° 4, ISIC REV. 3.1, 2002).

b) CPC tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC prov., 1991).

c) CPC ver. 1.0 tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N° 77, CPC ver. 1.0, 1998).

5. Jäljempänä olevaan luetteloon ei sisälly toimenpiteitä, jotka koskevat pätevyysvaatimuksia ja -menettelyjä, teknisiä standardeja tai lupavaatimuksia (mukaan luettuna toimiluvat, rekisterit ja muut luvat) ja lupamenettelyjä, elleivät ne ole tämän sopimuksen 164 ja 165 artiklassa tarkoitettuja markkinoille pääsyyn tai kansalliseen kohteluun liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Kyseisiä toimenpiteitä (esimerkiksi toimiluvan myöntämistä, yleispalveluvelvoitteita, tutkintotodistusten tunnustamista säännellyillä aloilla, tiettyjen tutkintojen – kielitutkinnot mukaan luetuina – läpäisemistä koskevat edellytykset ja syrjimätön vaatimus, jonka mukaan tiettyä toimintaa ei saa harjoittaa suojelluilla luonnonalueilla eikä historiallisesti tai taiteellisilta arvoiltaan erityisen merkittävillä alueilla) sovelletaan joka tapauksessa EU-osapuolen sijoittajiin, vaikka toimenpiteitä ei mainita luettelossa.

6. Tämän sopimuksen 159 artiklan 3 kohdan mukaisesti jäljempänä oleva luettelo ei sisällä toimenpiteitä, jotka koskevat osapuolten myöntämiä tukia.

7. Tämän sopimuksen 164 artiklan mukaisesti syrjimättömät vaatimukset, jotka koskevat sijoittautuneen yksikön oikeudellista muotoa, eivät sisälly jäljempänä olevaan luetteloon.

8. Sitoumusluettelosta syntyvät oikeudet ja velvoitteet eivät ole sellaisenaan välittömästi sovellettavissa, eivätkä ne näin ollen luo välittömästi oikeuksia yksittäisille luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille.

9. Tähän luetteloon sisältyvien sitoumusten ei pitäisi aiheuttaa sitä, että EU-osapuolen sijoittautumisia ja sijoittajia kohdeltaisiin vähemmän edullisesti kuin mitä GATS-sopimuksen määräyksistä, rajoituksista ja ehdoista johtuu.

Toimiala	Varausten kuvaus																
HORISONTTAALISET VARAUKSET Kaikki luetellut toimialat:	Työntantajat voivat ottaa palvelukseen enintään kymmenen prosenttia ulkomaalaisia työntekijöitä. Erityisissä olosuhteissa <i>Ministerio del Trabajo</i> voi antaa luvan palkata suuremman määrän ulkomaalaisia, jos heitä on vaikea tai mahdoton korvata maan kansalaisilla, missä tapauksessa työntantajien on koulutettava nicaragualaista henkilöstöä ministeriön johdolla ja valvonnassa enintään viiden vuoden kuluessa. Tämä kymmenen prosentin osuus on varattu yksinomaan hallitusten jäsenille ja erikoishenkilöstölle. ⁽¹⁾ Jokainen sijoittaja voi hakea sijoituksia koskevan erityisjärjestelmän mukaista etuusoikeutta vapaa-alueella. Sijoittajat, jotka eivät toimi kyseisen järjestelmän piirissä, eivät voi hakea tällaista vapaa-alueella myönnettävää etuusoikeutta. Sellaisten Nicaraguan tai muiden maiden luonnollisten tai oikeushenkilöiden, jotka omistavat tai pitävät hallussaan <i>Ley de Protección al Patrimonio Cultural de la Nación (Decreto No. 1142)</i> -sääntöksen soveltamisalaan kuuluvia tai mainitulla säädöksellä suojeltuja tavaroita ja jotka päättävät myydä kyseisiä tavaroita, on annettava valtiolle etuosto-oikeus. Sellaiset ulkomailla virallisesti perustetut yhtiöt, jotka ovat sijoittautuneet Nicaraguan tai joilla on toimisto tai sivuliike Nicaraguan alueella, ovat velvollisia nimeämään maahan oikeudellisen edustajan, jolla on yleisvaltuutus ja joka on merkitty asianmukaiseen rekisteriin. Nicaragua pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, joilla myönnetään nicaragualaistille mikroyrityksille ja pienille ja keskiuurille yrityksille oikeuksia tai etuja <i>Ley de Fomento y Desarrollo en las micro, pequeña y mediana Empresa (Ley 645)</i> -lain ja <i>Reglamento de Ley de Fomento y Desarrollo en las micro, pequeña y mediana Empresa Decree No. 17-2008</i> -asetuksen mukaisesti. ⁽²⁾																
	Luonnollinen tai oikeushenkilö luokitellaan mikroyritykseksi taikka pieneksi tai keskiuuriseksi yritykseksi seuraavien kumulatiivisten vaatimusten mukaisesti: <table><tr><th></th><th>Mikro</th><th>Pieni</th><th>Keskiuuri</th></tr><tr><td>Työntekijämäärä</td><td>1-5</td><td>6-30</td><td>31-100</td></tr><tr><td>Varat yhteensä (kultacórdobaa)</td><td>Enintään 200 tuhatta</td><td>Enintään 1,5 miljoonaa</td><td>Enintään 6 miljoonaa</td></tr><tr><td>Liikevaihto yhteensä (kultacórdobaa)</td><td>Enintään 1 miljoonaa</td><td>Enintään 9 miljoonaa</td><td>Enintään 40 miljoonaa</td></tr></table> Nicaragua pidättää itsellään oikeuden rajoittaa olemassa olevan valtionyrityksen omistussuoksien siirtoa tai luovutusta niin, että ainoastaan Nicaraguan kansalaiset voivat saada kyseisiä omistussuosia. Edellinen lause koskee kuitenkin ainoastaan omistussuoksien siirtoa tai luovuttamista ensimmäisen kerran. Nicaragua pidättää itsellään oikeuden rajoittaa sellaisten uusien yritysten määräysvaltaa, jotka on perustettu edellisessä kappaleessa kuvatun omistussuoksien siirron tai luovutuksen kautta. Nicaragua pidättää itsellään myös oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka koskevat tällaisten uusien yritysten ylimmän johdon ja hallituksen jäsenten kansalaisuutta. Nicaragua pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka koskevat Nicaraguan omistuksessa olevia ranta-alueita, saaria ja jokirantoja. Nicaragua pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa asuinpaikkavaatimuksiin liittyviä toimenpiteitä, jotka koskevat ranta-alueiden omistusta tai toisen osapuolen sijoittajien niihin tekemiä sijoituksia.		Mikro	Pieni	Keskiuuri	Työntekijämäärä	1-5	6-30	31-100	Varat yhteensä (kultacórdobaa)	Enintään 200 tuhatta	Enintään 1,5 miljoonaa	Enintään 6 miljoonaa	Liikevaihto yhteensä (kultacórdobaa)	Enintään 1 miljoonaa	Enintään 9 miljoonaa	Enintään 40 miljoonaa
	Mikro	Pieni	Keskiuuri														
Työntekijämäärä	1-5	6-30	31-100														
Varat yhteensä (kultacórdobaa)	Enintään 200 tuhatta	Enintään 1,5 miljoonaa	Enintään 6 miljoonaa														
Liikevaihto yhteensä (kultacórdobaa)	Enintään 1 miljoonaa	Enintään 9 miljoonaa	Enintään 40 miljoonaa														

Toimiala	Varausten kuvaus
	Nicaragua tasavalta pitää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, joilla myönnetään oikeuksia tai etuuksia sosiaalisesti tai taloudellisesti epäedullisessa asemassa oleville vähemmistöille ja alkuperäiskansoille. Taloudellisen toiminnan aloihin tai palveluihin, jotka katsotaan julkisiksi tai yleishyödyllisiksi palveluiksi ja jotka on varattu julkisille monopolille, ei lity sitoumuksia. Tällaisia aloja ovat seuraavat: sähköenergian toimittaminen, mukaan luettuna siirto ja jakelu; vesi- ja viemärintilapalvelut, joihin sisältyvät juomavesihuolto, jäte-, jännös- ja sadeveden keräys, käsittely ja poisto sekä vesipostijärjestelmien asennus, käyttö ja kunnossapito; karttojen laatiminen; kansainvälisten lentokenttien perustaminen, käyttö ja hallinto; arpaisten hallinnointi; julkiset viestintäpalvelut sekä postimerkkien liikkeellelasku, rahoitus ja markkinointi ja postimaksukoneiden ja muiden vastaavien järjestelmien käyttö; nykyisten kansallisesti merkittävien, <i>Empresa Portuaria Nacional</i> (EPN) -yhtiönselle varattujen satamien (Corinto, Sandino, San Juan del Sur, Cabezas, el Rama ja El Bluff) hallinnointi ja käyttö; sekä kaikki muut palvelut, jotka lainsäätäjä on luokitellut ja määrännyt julkisiksi palveluiksi, koska ne ovat tärkeitä maan kestävän kehityksen kannalta. Mikään tässä sopimuksessa ei rajoita Nicaraguan oikeuksia ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka liittyvät lainvalvonta- ja vankienhoitopalvelujen tarjoamiseen tai yleisiä tarkoituksia varten käyttöön otettuihin ja ylläpidettäviin sosiaalipalveluihin, kuten toimeentuloturvaan tai -vakuutukseen, sosiaaliturvaan tai -vakuutukseen, sosiaalietuuksiin, julkiseen koulutukseen, terveydenhoitoon, lastenhoitoon, julkisiin viemärintilapalveluihin ja vesihuoltoon liittyviin palveluihin.
Muiden kuin palvelujen osalta ei ole markkinoillepääsyä koskevia sitoumuksia. Muita kuin palvelualoja koskeva, kansainvälisestä sopimuksesta johtuva mahdollinen edullisempi markkinoillepääsytoimisuus sijoittautumista käsittelevän luvun 164 artiklassa tarkoitetussa merkityksessä katsotaan tämän sopimuksen mukaiseksi sitoumuksiksi kyseisen kansainvälisen sopimuksen voimaantulopäivästä.	
ERITYISVARAUKSET	
1. MAATALOUS, RIISTATALOUS, METSÄTALOUS	
A. Maatalous, riistatalous (ISC Rev. 3.1: 011, 012, 013, 014, 015) pl. neuvonta- ja konsultointipalvelut (*)	Ei mitään, paitsi että Nicaraguan alueella maatalouden tarkoituksiin toteutettuihin ilmailualan toimintoihin osallistuvan lentohenkilöstön on oltava Nicaraguan kansalaisia. Näihin tarkoituksiin käytettyjen ilma-alusten on vastaavasti oltava Nicaraguassa rekisteröityjä.
B. Metsätalous (ISC Rev. 3.1: 020), pl. neuvonta- ja konsultointipalvelut (*)	Ei mitään.
2. KALASTUS JA VESIVILJELY (ISC Rev. 3.1: 0501, 0502) pl. palvelut	Ei mitään, paitsi että kaupalliseen kalastukseen oikeuttavan luvan saaminen edellyttää sijoittautumista oikeushenkilönä Nicaraguassa ja asianmukaista rekisteröitymistä julkiseen kaupparekisteriin, ja kyseisen oikeushenkilön on nimettävä oikeudellinen edustaja, jonka pysyvä asuinpaikka on Nicaraguassa. Kalavarojen käyttö on sallittua ulkomaisen lipun alla purjehtiville aluksille, jos kansallinen laivasto ei pysty käyttämään näitä varoja. Kalavarojen käyttöön sovelletaan lain määräyksiä sekä Nicaraguan ratifioimissa kansainvälisissä sopimuksissa määrättyjä edellytyksiä ja rajoituksia. Kaikki vientiin tarkoitetut kalastus- ja vesiviljelytuotteet on käsiteltävä ja pakattava asianmukaisen luvan saaneissa ja Nicaraguan alueelle sijoittautuneissa laitoksissa kutakin hydrobiologista varaa koskevien säännösten ja erityismääräysten mukaisesti.

Toimiala	Varausten kuvaus
	Investoijille ei myönnetä lisenssiä tai lupaa "rajoitetun saatavuuden järjestelmän" kalastustuotteita varten; rajoitetun saatavuuden järjestelmässä täysin päteviksi todetut pyynnöt koskevat Karibianmeren langustivaroja sekä rannikkoalueiden katkarapuja (<i>Penaeidae</i>) Karibianmeressä ja Tyynessä valtameressä sekä sittemmin <i>Instituto Nicaraguense de la Pesca y Acuicultura</i> -laitoksen ilmoittamia kalakantoja. Tonnikalan ja sen sukuisten laajasti vaeltavien kalalajien kalastukseen oikeuttava erityislupa voidaan myöntää kansallisille aluksille tai ulkomaisen lipun alla purjehtiville aluksille, jotka on vuokrattu tai hankittu leasing-sopimuksella (johon voi sisältyä ostomahdollisuus) ja joissa on mukana nicaragualaisia luonnollisia tai oikeushenkilöitä tai kotimaisia yrityksiä, joissa on ulkomaalaisomistusta. Pienimuotoinen kalastus on varattu yksinomaan Nicaraguan kansalaisille. Nicaraguan valtio edistää yhteisrahoitusta kansallisen kalastuslaivaston perustamista ja lujittamista varten syrjimättömin perustein.
3. KAIVOSTOIMINTA JA LOUHINTA	
Tämän alan toiminnan harjoittamista varten voidaan vaatia lupa, lisenssi tai muu valtuutus.	
Edellytyksenä on aluehallinnon tai kunnanvaltuuston antama lupa.	
A. Kivi- ja ruskohiilen kaivu; turpeen nosto (ISC Rev. 3.1: 10)	Ei mitään, paitsi että yrityksellä edellytetään sijoittautumista ja Nicaraguassa vakinaisesti asuvan oikeudellisen edustajan nimeä-
B. Raakaöljyn ja maakaasun tuotanto (°) (ISC Rev. 3.1: 1110)	Ei mitään, paitsi että yrityksellä edellytetään sijoittautumista ja Nicaraguassa vakinaisesti asuvan oikeudellisen edustajan nimeä-
C. Metallimalmien louhinta (ISC Rev. 3.1: 13)	Ei mitään, paitsi että yrityksellä edellytetään sijoittautumista ja Nicaraguassa vakinaisesti asuvan oikeudellisen edustajan nimeä-
D. Muu mineraalien kaivu (ISC Rev. 3.1: 14)	Ei mitään, paitsi että yrityksellä edellytetään sijoittautumista ja Nicaraguassa vakinaisesti asuvan oikeudellisen edustajan nimeä-
4. TEOLLISUUS (°)	
A. Elintarvikkeiden ja juomien valmistus (ISC Rev. 3.1: 151, 152, 153, 154)	Ei mitään.
B. Tupakkatuotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 16)	Ei mitään.
C. Tekstiilien valmistus (ISC Rev. 3.1: 17)	Ei mitään.
D. Vaatteiden valmistus; turkkien muokkaus ja väriäys (ISC Rev. 3.1: 18)	Ei mitään.

Toimiala	Vaustusten kuvaus
E. Nahan parkitseminen ja muokkaus; matka- ja käsilaukkujen, satuloiden, valjaiden ja jalkineiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 19)	Ei mitään.
F. Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus, pl. huonekalut; olki- ja punontatuotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 20)	Ei mitään.
G. Paperin ja paperituotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 21)	Ei mitään.
H. Kustantaminen, painaminen ja tallenteiden jäljentäminen (?) (ISC Rev. 3.1: 22, pl. palkkio- ja sopimusperusteinen kustantaminen ja painaminen (¶))	Ei mitään.
I. Koksituotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 231)	Ei mitään.
J. Öljytuotteiden valmistus (?) (ISC Rev. 3.1: 232)	Ei mitään.
K. Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden, muiden kuin räjähdysaineiden, valmistus (ISC Rev. 3.1: 24 pl. räjähdysaineiden valmistus)	Ei mitään.
L. Kumi- ja muovituotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 25)	Ei mitään.
M. Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 261)	Ei mitään.
N. Metallien jalostus (ISC Rev. 3.1: 27)	Ei mitään.
O. Metallituotteiden valmistus, pl. koneet ja laitteet (ISC Rev. 3.1: 28)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
P. Koneiden valmistus	
a) Yleiskäyttöön tarkoitettujen koneiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 291)	Ei mitään.
b) Erikoiskoneiden, muiden kuin aseiden ja ammusten, valmistus (ISC Rev. 3.1: 2921, 2922, 2923, 2924, 2925, 2926, 2929)	Ei mitään.
c) Muualle luokittelematon kodinkoneiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 293)	Ei mitään.
d) Toimisto- ja tietokoneiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 30)	Ei mitään.
e) Muualle luokittelematon sähkökoneiden ja -laitteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 31)	Ei mitään.
f) Radio-, televisio- ja tietoliikennevälineiden ja -laitteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 32)	Ei mitään.
Q. Lääkintäkojeiden, hienomekaanisten kojeiden ja optisten instrumenttien sekä kellojen valmistus (ISC Rev. 3.1: 33)	Ei mitään.
R. Moottoriajoneuvojen, perävaunujen ja puoliperävaunujen valmistus (ISC Rev. 3.1: 34)	Ei mitään.
S. Muiden (ei sotilaskäyttöön tarkoitettujen) kulkuneuvojen valmistus (ISC Rev. 3.1: 351, 352, 359 pl. sotalaivojen, -lentokoneiden ja muiden sotilaskäyttöön tarkoitettujen kulkuneuvojen valmistus)	Ei mitään.
T. Huonekalujen valmistus; muualle luokittelematon valmistus (ISC Rev. 3.1: 361, 369)	Ei mitään.
U. Kierätyks (ISC Rev. 3.1: 371)	Ei mitään.

Toimiala	Vaustien kuvaus
5. SÄHKÖN, KAAASUN, HÖYRYN JA LÄMMINVEDEN TUOTANTO, SIIRTO JA JAKELU OMAAN LUKUUN ⁽⁹⁾ (pl. ydinvoimaan perustuva sähkötuotanto)	
A. Sähkön tuotanto: sähkön siirto ja jakelu omaan lukuun (osittain ISIC Rev. 3.1: 4010) ⁽¹⁰⁾	Ei mitään, paitsi että tämän alan toiminnan harjoittamista varten voidaan vaatia lupa, lisenssi tai muu valtuutus. Sähkön siirtopalveluja voi tarjota ainoastaan valtio ENATREL-yrityksen (<i>Empresa Nacional de Transmisión Eléctrica</i>) kautta. Sähkön jakelun alalla toimivien yritysten on oltava Nicaraguan lainsäädännön mukaisesti perustettuja.
B. Kaasun tuotanto: kaasumaisten polttoaineiden jakelu putkiverkossa omaan lukuun (osittain ISIC Rev. 3.1: 4020) ⁽¹¹⁾	Ei mitään, paitsi että tämän alan toiminnan harjoittamista varten voidaan vaatia lupa, lisenssi tai muu valtuutus.
C. Höyryn ja lämmينveden tuotanto: höyryn ja lämmينveden jakelu omaan lukuun (osittain ISIC Rev. 3.1: 4030) ⁽¹²⁾	Ei mitään.
6. YRITYSPALVELUT	
A. Ammatilliset palvelut	
a) Lakiasiainpalvelut (CPC 861) pl. julkisia tehtäviä hoitavien oikeusalan ammattilaisten, kuten notaarien, tarjoamat neuvontapalvelut sekä oikeudelliset asiakirja- ja todistuspalvelut	Ei mitään, paitsi että Nicaraguan oikeuteen liittyviin lakiasiainpalveluihin ja oikeudelliseen edustukseen sovelletaan kansalaisuusvaatimusta.
b) 1. Laskentatoimen palvelut ja kirjanpidon palvelut (CPC 86212, muut kuin "tilintarkastuspalvelut", CPC 86213, CPC 86219 ja CPC 86220)	Ei mitään, paitsi että ulkomaiset tilintarkastusyritykset, tilintarkastajat ja kirjanpitäjät, sekä yksityishenkilöt että yritykset, voivat harjoittaa ammattiaan tai muuta siihen liittyvää toimintaa Nicaraguassa hyväksytyn tilintarkastusyrityksen tai -liiton kautta.
b) 2. Tilintarkastuspalvelut (CPC 86211 ja 86212, muut kuin laskentatoimen palvelut)	
c) Verotukseen liittyvät neuvontapalvelut (CPC 863) ⁽¹³⁾	

Toimiala	Varausten kuvaus
d) Arkkitehtipalvelut ja e) Kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut (CPC 8671 ja CPC 8674)	Ei mitään, paitsi että ammatin harjoittamiseen sovelletaan samoja ehtoja ja vaatimuksia kuin Nicaraguan kansalaisiin siinä EUn jäsenvaltiossa, jonka kansalainen ulkomainen palveluntarjoaja on.
f) Tekniset palvelut ja g) Tekniset kokonaispalvelut (CPC 8672 ja CPC 8673)	Ei mitään, paitsi että ammatin harjoittamiseen sovelletaan samoja ehtoja ja vaatimuksia kuin Nicaraguan kansalaisiin siinä EUn jäsenvaltiossa, jonka kansalainen ulkomainen palveluntarjoaja on.
h) Lääkäripalvelut (ml. psykologit) ja hammashoitopalvelut (CPC 9312 ja osittain CPC 85201)	Ei mitään, paitsi että ammatin harjoittamiseen sovelletaan samoja ehtoja ja vaatimuksia kuin Nicaraguan kansalaisiin siinä EUn jäsenvaltiossa, jonka kansalainen ulkomainen palveluntarjoaja on.
i) Eläinlääkintäpalvelut (CPC 932)	Ei mitään, paitsi että ammatin harjoittamiseen sovelletaan samoja ehtoja ja vaatimuksia kuin Nicaraguan kansalaisiin siinä EUn jäsenvaltiossa, jonka kansalainen ulkomainen palveluntarjoaja on.
j) 1. Kätilöpalvelut (CPC 93191 osittain)	Ei mitään.
j) 2. Sairaanhoidon- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut (CPC 93191 osittain)	Ei mitään, paitsi että ammatin harjoittamiseen sovelletaan samoja ehtoja ja vaatimuksia kuin Nicaraguan kansalaisiin siinä EUn jäsenvaltiossa, jonka kansalainen ulkomainen palveluntarjoaja on.
k) Farmaseuttisten tuotteiden sekä lääkimälisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyynti (CPC 63211) sekä muut farmaseuttien tarjoamat palvelut	Ei mitään.
B. Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 841, 842, 843, 844)	Ei mitään.
C. Tutkimus- ja kehittämispalvelut (T&K) (?)	
a) Luonnontieteen tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 851)	Ei mitään, paitsi että luonnontieteen tutkimustoimintaan osallistuvalla ulkomaaan kansalaisella on oltava oikeudellinen edustaja Nicaraguassa koko sen ajan, jolloin tutkimustyötä tehdään.

Toimiala	Varausten kuvaus
b) Yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 852 pl. psykologien palvelut) ⁽⁴⁾ c) Tieteidenväliset tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 853)	Ei mitään.
D. Kiinteistöpalvelut ⁽¹³⁾	
a) Omaan tai kolmannen osapuolen lukuun suoritettavat kiinteistöpalvelut (CPC 821)	Ainoastaan Nicaraguan kansalaiset sekä henkilöt, joiden lainmukainen vakainainen asuinpaikka on Nicaraguassa, voivat hakea kiinteistönvälittäjän toimilupaa. Kiinteistönvälitysyhtiöiden on oltava Nicaraguan lainsäädännön mukaisesti perustettuja, ja ne voivat tarjota palvelujaan ainoastaan hyväksytyjen välittäjien välityksellä. Voidakseen harjoittaa kiinteistönvälitystä Nicaraguan alueella kansainvälisten kiinteistönvälitysyhtiöiden on nimitettävä edustajakseen luonnollinen henkilö tai lallistettu kansallinen kiinteistönvälittäjä, jolla on valtuudet edustaa kyseistä kansainvälistä yritystä ja harjoittaa kiinteistönvälitystä Nicaraguassa.
b) Palkio- tai sopimusperusteiset kiinteistöpalvelut (CPC 822)	Ainoastaan Nicaraguan kansalaiset sekä henkilöt, joiden lainmukainen vakainainen asuinpaikka on Nicaraguassa, voivat hakea kiinteistönvälittäjän toimilupaa. Kiinteistönvälitysyhtiöiden on oltava Nicaraguan lainsäädännön mukaisesti perustettuja, ja ne voivat tarjota palvelujaan ainoastaan hyväksytyjen välittäjien välityksellä. Voidakseen harjoittaa kiinteistönvälitystä Nicaraguan alueella kansainvälisten kiinteistönvälitysyhtiöiden on nimitettävä edustajakseen luonnollinen henkilö tai lallistettu kansallinen kiinteistönvälittäjä, jolla on valtuudet edustaa kyseistä kansainvälistä yritystä ja harjoittaa kiinteistönvälitystä Nicaraguassa.
E. Vuokraus- ja leasingpalvelut ilman käyttäjää tai kuljetajaa	
a) Aluksiin liittyvät (CPC 83103)	Ei mitään.
b) Ilma-aluksiin liittyvät (CPC 83104)	Ei mitään.
c) Muihin kulkuneuvoihin liittyvät (CPC 83101, CPC 83102 ja CPC 83105)	Ei mitään.
d) Muihin koneisiin ja laitteisiin liittyvät (CPC 83106, CPC 83107, CPC 83108 ja CPC 83109)	Ei mitään.
e) Henkilökohtaisiin ja kotitaloustarvikkeisiin liittyvät (CPC 832)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
f) Televisiotalaitteiden vuokraus (CPC 7541)	Ei mitään.
F. Muut yrityspalvelut	
a) Mainontapalvelut (CPC 871)	Ei mitään.
b) Markkina- ja mielipidetutkimuspalvelut (CPC 864)	Ei mitään.
c) Liikkeenjohdon konsultointipalvelut (CPC 865)	Ei mitään.
d) Liikkeenjohdon konsultointipalveluihin liittyvät palvelut (CPC 866)	Ei mitään.
e) Tekniset testaus- ja analysointipalvelut ⁽¹⁶⁾ (CPC 8676)	Ei mitään.
f) Maa-, riista- ja metsätalouteen liittyvät palvelut (CPC 881)	Ei mitään.
g) Kalastukseen liittyvät palvelut (CPC 882)	Ei mitään.
h) Teollisuuteen liittyvät palvelut (CPC 884 ja CPC 885)	Ei mitään.
J. Työnvälitys- ja henkilöstönhankintapalvelut	
i) 1. Johtohenkilöiden hakupalvelut (CPC 87201)	Ei mitään.
i) 2. Työnvälityspalvelut (CPC 87202)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
i) 3. Tilapäisen toimistohenkilöstön hankintapalvelut (CPC 87203)	Ei mitään.
i) 4. Mallitoimistopalvelut (CPC 87209 osittain)	Ei mitään.
j) 1. Esiiväpalvelut (CPC 87301)	Ei mitään, paitsi että vaaditaan lupa.
j) 2. Turvallisuu- ja vartointipalvelut (CPC 87302, CPC 87303, CPC 87304 ja CPC 87305)	Ei sitoumuksia.
k) Tieteelliset ja tekniset konsultointipalvelut (*) (CPC 8675)	Ei sitoumuksia.
l) 1. Alusten huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Ei mitään.
l) 2. Rautatiekaluston huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Ei mitään.
l) 3. Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja maantieliikenteen kuljetusvälineiden huolto ja korjaus (CPC 6112, CPC 6122, CPC 8867 osittain ja CPC 8868 osittain)	Ei mitään.
l) 4. Ilma-alusten ja niiden osien huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Ei mitään, lukuun ottamatta sitä, että huolto- ja korjauspalvelujen tarjoamiseen Nicaraguassa saa osallistua vain nicaragualainen tekninen henkilöstö. Jos tällaista henkilöstöä ei ole saatavilla, <i>Instituto Nicaraguense de Aeronáutica Civil</i> voi sallia ulkomaisten lenäijien tai muun teknisen henkilöstön osallistumisen kyseiseen toimintaan, mutta tällöin <i>Instituto Nicaraguense de Aeronáutica Civil</i> on velvollinen asettamaan etusijalle muiden Keski-Amerikan maiden kansalaiset.
l) 5. Metallituotteiden, koneiden (ei toimisto-) laitteiden (ei kuljetus- ja toimitus-) sekä henkilökohtaisten ja kotitalousarvokkeiden huolto ja korjaus (*) (CPC 633, CPC 7545, CPC 8861, CPC 8862, CPC 8864, CPC 8865 ja CPC 8866)	Ei mitään.

Toimiala	Vaustun kuvus
7. VIENTINTÄPALVELUT Horizontaalisia huomautuksia vain televiestintäalan osalta Televiestintäpalvelujen tarjoamista tai radiotaajuuksien tai muiden siirtotapojen käyttämistä varten tarvitaan mahdollista asiakirja (toimilupa, lisenssi, rekisteröinti tai lupa), jonka myöntää alan sääntelyelin TELCOR. Lupa voidaan myöntää vain nicaragualaisille luonnollisille tai oikeushenkilöille taikka ulkomaisille oikeushenkilöille, joilla on edustus Nicaraguassa ja jotka on rekisteröity asianomaisen rekisterin. Nämä ulkomaiset oikeushenkilöt kuuluvat Nicaraguan tasavallan tuomioistuimen tuomiovoiman piiriin, ja niihin sovelletaan kaikkia televiestintäalaa koskevia lakeja, asetuksia, sääntöjä, päätöslausemia ja hallinnollisia järjestelyjä. Keski-Amerikan televiestintäsopimuksesta ja sen pöytäkirjoista johtuvia oikeuksia sovelletaan ainoastaan Keski-Amerikan maiden välillä. Keski-Amerikan tehtyjä sopimuksia, sekä kahdenvälisiä että kollektiivisia sopimuksia ja niitä johdettuja sopimuksia, sovelletaan samoin ainoastaan Keski-Amerikan maiden välillä. Televiestintää koskevan jakson sekä tämän tarjouksen määrjysten tarkoituksena ei ole määrittää suoraan eikä välillisesti kansainvälisiä yhteenliittämismaksuja tai niihin sovellettavia toimintalinjoja.	
A. Kuriinipalvelut, ml. pikälähetyspalvelut ⁽²⁰⁾ (CPC 7512, pl. valtiolle ja sen yrityksille kansallisen lainsäädännön mukaisesti varatut palvelut) tämän sopimuksen voimaantuloa alkaen ⁽²¹⁾	Ei mitään, paitsi että on nimitävä oikeudellinen edustaja, jonka kotipaikka on Nicaraguassa, ja että palveluntarjoajiin sovelletaan asianomaista kansallista lainsäädäntöä tämän sopimuksen voimaantuloa alkaen. ⁽²⁾
B. Televiestintäpalvelut	
a) Palvelut, jotka koostuvat sähkömagneettisten signaalien lähettämisestä ja vastaanotomisesta ⁽²²⁾ lukuun ottamatta yleisradiotoimintaa ⁽²³⁾	Ei mitään, lukuun ottamatta horisontaalisissa huomautuksissa kaikkien osa-alojen osalta ilmoitettuja.
— Julkiset puhelinpalvelut paikallisverkossa ⁽²⁴⁾ (CPC 75211) — Julkiset puhelinpalvelut kaukoverkossa ⁽²⁵⁾ (CPC 75212) — Kansainväliset puhelinpalvelut kaukoverkossa (CPC 7521**)	
— Matkapuhelinpalvelut (CPC 75213)	Ei mitään, lukuun ottamatta horisontaalisissa huomautuksissa kaikkien osa-alojen osalta ilmoitettuja.
— Sähköposti (CPC 7523) — Sähköiset tieto- ja tietokantapalvelut (CPC 7523**)	Ei mitään, lukuun ottamatta horisontaalisissa huomautuksissa kaikkien osa-alojen osalta ilmoitettuja, ja Nicaragua pitäää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka koskevat henkilötietojen suojaa ja siirrettyjen tietojen luottamuksellisuuden turvaamista.

Toimiala	Varausten kuvaus
— Organisaatioiden välinen tiedonsiirto (IED) (CPC 7523**) — Tietojenkäsittely (CPC 843**)	Ei mitään, lukuun ottamatta horisontaalisissa huomautuksissa kaikkien osa-alojen osalta ilmoitettuja.
— Piirityöntekijäiset tiedonsiirtopalvelut (CPC 7523**) — Teleksipalvelut (CPC 7523**) — Lennätipalvelut (CPC 7522) — Parannetut tai lisäarvoaksipalvelut, ml. etappvälitys (store and retrieve), ei koodin ja protokollan muuntaminen (CPC 7521** + CPC 7529**) — Yksityisiä vuokraohjoja koskevat palvelut (CPC 7522** + CPC 7523**) — Puheposti (CPC 7521**, CPC 7523**)	Ei mitään, lukuun ottamatta horisontaalisissa huomautuksissa kaikkien osa-alojen osalta ilmoitettuja. Nicaragua pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka koskevat henkilöiden tietojen suojaamista ja siirrettyjen tietojen luotettavuuden turvaamista.

Toimiala	Vaustun kuvaus
— Mobilidatapalvelut (CPC 7523**)	
— Laitteiden vuokrauspalvelut (CPC 75410)	Ei mitään, lukuun ottamatta horisontaalisissa huomautuksissa kaikkien osa-alojen osalta ilmoitettuja, ja Nicaragua pitää itsetään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka koskevat sellaisten laitteiden tuontia, joille on saatava hyväksyntä ennen niiden liittämistä julkiseen televiestimäverkkoon tai joissa on käytävä sallitujen taajuuskaistojen mukaisia radiotaajuuksia.
— Laitteiden myyntipalvelut (CPC 75420)	
— Yhteysspalvelut (CPC 75430**)	
— Konsultointipalvelut (CPC 75440)	
— Viestintälaitteiden huoltopalvelut (CPC 75450)	
b) Satelliittilähetysten välityspalvelut ⁽²⁶⁾	Ei mitään, paitsi seuraava: Sitoumukset edellyttävät vastavuoroisuutta. Tämän toimialan palveluntarjoajiin voidaan soveltaa sähköistä viestintää koskevan Nicaraguan sääntelyjärjestelmän mukaista velvoitetta turvata yleisen edun mukaiset tavoitteet, jotka liittyvät sisällön siirtoon palveluntarjoajien verkossa. Palveluntarjoajiin sovelletaan lupien ja muiden määräysten osalta kansallista lainsäädäntöä, myös sitä, että oikeudellisen edustajan kotipaikan on oltava Nicaraguassa.
8. RAKENNUSPALVELUT JA NIIHIN LIITTYVÄT TEKNISET PALVELUT (CPC 511, CPC 512, CPC 513, CPC 514, CPC 515, CPC 516, CPC 517 ja CPC 518)	Voidakseen tarjota rakennuspalveluita Nicaraguassa, yrityksen on oltava Nicaraguan lain mukainen, ja ulkomaan kansalaisen on asuttava Nicaraguassa tai nimitettävä Nicaraguassa toimiva oikeudellinen edustaja.
9. JAKELUPALVELUT (pl. aseiden, ammuksen, räjähdysaineiden ja muiden sotatarvikkeiden jakelu)	
A. Komissionääripalvelut	
a) Moottoriajoneuvoja, moottoripyöriä, moottorikelkkoja ja niiden osia ja tarvikkeita koskevat komissionääripalvelut (CPC 61111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Ei mitään.

Toimiala	Varustusten kuvaus
b) Muut komissionäripalvelut (CPC 621)	Ei mitään.
B. Tukku kaupan palvelut	
a) Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden tukku kaupan palvelut (CPC 61111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Ei mitään.
b) Radio- ja telepääte laitteiden tukku kaupan palvelut (CPC 7542 osittain)	Ei mitään.
c) Muut tukku kaupan palvelut (CPC 622, pl. energiatuotteiden tukku kaupan palvelut ⁽²⁷⁾)	Ei mitään.
C. Vähittäiskaupan palvelut ⁽²⁸⁾	
a) Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden vähittäiskauppa palvelut (CPC 61112, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Ei mitään.
b) Radio- ja telepääte laitteiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 7542 osittain)	
c) Elintarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 631)	
d) Muiden tuotteiden (ei energian) vähittäiskaupan palvelut, pl. farmaceuttiset, lääkin nälliset ja ortopediset tuotteet ⁽²⁹⁾ (CPC 632, pl. CPC 63211 ja 63297)	
D. Franchising-toiminta (CPC 8929)	Ei mitään.
10. KOULUTUSPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Aiemman perusasteen koulutuspalvelut (CPC 921)	Ei sitoumuksia.
B. Ylemmän perusasteen ja keskiasteen koulutuspalvelut (CPC 922)	

Toimiala	Vaustun kuvaus
C. Korkea-asteen koulutuspalvelut (CPC 923)	
D. Aikuiskoulutuspalvelut (CPC 924)	
E. Muut koulutuspalvelut (CPC 929)	Ei sitoumuksia.
11. YMPÄRISTÖPALVELUT ⁽⁹⁾	
A. Jätevesipalvelut (CPC 9401) ⁽¹⁰⁾	Ainoastaan <i>Empresa Nicaragüense de Acueductos y Alcantarillados Sanitarios (ENACAL)</i> voi toteuttaa toimia, jotka koskevat julkisten rakennusrakoiden perustamista, rakentamista ja kehittämistä, kun kyseessä on juomaveden toimittaminen ja jakelu sekä jäteveden kerääminen ja käsittely. ENACAL on valtion yksikkö, joka vastaa juomaveden toimittamisesta sekä jäteveden keräämisestä ja käsittelystä ja jonka tehtävänä on a) kerätä, käsitellä, johtaa, varastoida, jakaa ja myydä juomavettä sekä huolehtia jäteveden keräämisestä, käsittelystä ja hallinnasta; b) ostaa luonnonvettä, ostaa ja myydä juomavettä sekä saattaa markkinoille jäteveden keräämiseen, käsittelyyn ja lopulliseen purkamiseen liittyviä palveluja; c) toteuttaa kaikki tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että käsitellyn jäteveden purkamisesta johtuvat ympäristövaikutukset ovat mahdollisimman pienet d) kehittää yrityksen lyhyen, keskipitkän ja pitkän ajan laajentamissuunnitelmaa; e) tutkia, etsiä, kehittää ja käyttää vesivaroja; ja f) toteuttaa yrityksen kehittämisen edellyttämiä muita toimia.
B. Kiinteiden tai vaarallisten jätteiden käsittely pl. vaarallisten jätteiden kuljetus rajojen yli	Ei sitoumuksia.
a) Jätehuoltopalvelut (CPC 9402)	
b) Puhdistus- ja sen kaltaiset palvelut (CPC 9403)	Ei sitoumuksia.
C. Ilman laadun ja ilmastun suojelu (CPC 9404) ⁽¹¹⁾	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
D. Maaperän ja vesistön kunnostaminen ja puhdistaminen Saastuneen maaperän ja veden käsittely ja kunnostaminen (CPC 9406 osittain) ^(1,2)	Ei mitään.
E. Melun ja tärinän torjunta (CPC 9405)	Ei mitään.
F. Biologisen monimuotoisuuden ja maiseman säilyttäminen Luonnon- ja maisemansuojelua koskevat palvelut (CPC 9406 osittain)	Ei mitään.
G. Muut ympäristöpalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 9409)	Ei sitoumuksia.
12. RAHOITUSPALVELUT Vain rahoituspalvelualoja koskeva lisäys horisontaalisiin huomautuksiin: Nicaragua pidättää oikeuden myöntää etuuskia sellaisille rahoituspalvelujen tarjoajille tai julkisille elimille, jotka ovat kokonaan tai enemmistöään valtion omistuksessa ja jotka tarjoavat rahoituspalveluja ja jotka on perustettu yleisiä etua varten. Tällaisia palveluja ovat muiden muassa maataloustuotannon rahoittaminen, asuntolainat pienituloisille perheille ja luotonanto pienille ja keski suurille yrityksille. Myönnettävät etuudet eivät saa haitata kaupallisten kilpailijoiden perusliiketoimintaa, ja niitä ovat esimerkiksi seuraavat: valtion takausten myöntäminen, verohelpotukset sekä poikkeukset, jotka liittyvät oikeudellista muotoa ja toiminnan aloittamisen oikeudellisia edellytyksiä koskeviin vaatimuksiin. Nicaragua pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, joiden mukaan muiden maiden lainsäädännön mukaisesti perustettujen ulkomaisten rahoituspalvelujen tarjoajien - ei kuitenkaan niiden tarjoajien, joiden on tarkoitus toimia pankkeina tai vakuutusyhtiöinä Nicaraguassa - on perustettava yhteisö Nicaraguassa.	
A. Vakuutus toiminta ja siihen liittyvät palvelut 1. Ensivakuutus (mukaan luettuna rinnakkaisvakuutus) a) henkivakuutus, b) vahinkovakuutus 2. jälleen- ja edelleen vakuutuspalvelut 3. Vakuutusten välittäminen 4. Vakuutusten liitännäispalvelut, kuten neuvonta-, aktuaari-, riskinarvioin- ti- ja vahingonkäsittelypalvelut	Vakuutus- ja jälleenvakuutus toimintaa saavat harjoittaa vain Nicaraguassa perustetut ja siellä kotipaikkaa pitävät yhtiömuotoiset (<i>societades anónimas</i>) oikeushenkilöt tai itsenäinen valtion liikelaitos perustamissääntönsä mukaisin valtuuksin. Ulkomaisten rahoituspalvelujen tarjoajien on noudatettava niitä vaatimuksia ja velvoitteita, jotka sisältyvät tämän sopimuksen voimaantulopäivästä lähtien Nicaraguassa voimassa oleviin asiaankuuluvien lakeihin ja rahoitusalan sääntöihin. ⁽²⁾

Toimiala	Varausten kuvaus
B. Pankki- ja muut rahoituspalvelut (pl. vakuutuspalvelut)	
1. Tallusten ja muiden takaisinmaksettavien varojen hankinta yleisöitä	Ulkomailla lainmukaisesti perustetut pankit voivat myös toimia maassa perustamalla sivuliikkeen.
2. Kaikentyyppinen luotonanto, mukaan lukien kulutusluotot, kiinnitysluotot, factoring-rahoitus ja liiketoimien rahoitus	Ulkomaisten rahoituspalvelujen tarjoajien on noudatettava niitä vaatimuksia ja velvoitteita, jotka sisältyvät tämän sopimuksen voimaantulopäivästä lähtien Nicaraguassa voimassa oleviin asiaankuuluviin lakeihin ja rahoitusalan säännöksiin. ⁽²¹⁾
3. Rahoitusleasing	
4. Kaikki maksu- ja rahansiirtopalvelut, mukaan lukien luotto-, til- ja mak-sukortit, matkasekit ja pankkivекselit	
5. Takaukset ja sitoumukset	
6. Kaupankäynti omaan tai asiakkaitten lukuun pörssissä, OTC-markkinoilla tai muuten seuraavilla välineillä:	
a) rahamarkkinavälineet (mukaan luettuina sekki, vekselit ja talletustodis-tukset),	
b) ulkomaanvaluutta,	
c) johdannais tuotteet, esimerkiksi futuuri ja optiot,	
d) valuuttakursseihin ja korkoihin liittyvät välineet, mukaan lukien sellaiset tuotteet kuin swap-sopimukset ja korkoterminiit,	
e) siirtokelpoiset arvopaperit,	
f) muut siirtokelpoiset välineet ja rahoitusomaisuus, myös jalometallihar-kot.	
7. Osallistuminen asiamiehenä (julkisesti tai yksityisesti) kaikentyyppisten ar-vopapereiden liikkeeseenlaskuun, myös merkinä vastuuseen ja sijoitukseen, ja liikkeeseenlaskuun liittyvien palvelujen tarjoaminen	
8. Välytystoiminta rahamarkkinoilla	
9. Varainhoito, kuten käteisvarojen tai arvopaperisalkun hoito, kaikentyyppi-nen yhteissijoitusten hoito, eläkerahastojen hoito, arvopapereiden talletus- ja notariaattipalvelut	
10. Rahoitusomaisuuden, kuten arvopapereiden, johdannaisvälineiden ja mui-den siirtokelpoisten välineiden maksu- ja clearingpalvelut	

Toimiala	Varausten kuvaus
11. Rahoitustietojen antaminen ja siirto, rahoitukseen liittyvä tietojenkäsittely ja siihen liittyvien ohjelmistojen toimittaminen muiden rahoituspalvelujen tarjoajien toimesta	
12. Neuvonta, välitys ja muut liitämäsrahoituspalvelut 1–11 alakohtassa lueteltujen toimintamuotojen osalta, mukaan lukien luottotiedot ja luotto- ja arvopapereiden sijoittaminen ja arvopapereiden liittyvä tutkimus ja neuvonta, yritysosastoihin sekä yritysten uudelleenjärjestelyyn ja strategiaan liittyvä neuvonta	
13. TERVEYDENHUOLTO- JA SOSIAALIPALVELUT ^(*) (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Sairaalapalvelut (CPC 9311) B. Sairaankuljetuspalvelut (CPC 93192) C. Hoitolaitosten palvelut, muut kuin sairaalapalvelut (CPC 93193) D. Sosiaalipalvelut (CPC 933)	Ei sitoumuksia.
14. MATKAILU JA SIIHEN LIITTYVÄT PALVELUT Voidakseen tarjota matkailupalveluita Nicaraguassa, yrityksen on oltava Nicaraguan lain mukainen ja ulkomaan kansalaisen on asuttava Nicaraguassa tai nimitettävä Nicaraguassa toimiva oikeudellinen edustaja.	
A. Hotelli- ja ravintolapalvelut sekä ateriapalvelut (CPC 641, CPC 642 ja CPC 643) pl. ilmalikenteen ateriapalvelut ⁽²⁾	Ei mitään.
B. Matkatoimistopalvelut ja matkanjärjestäjien palvelut (matkatoimistopalvelut mukaan luettuina) (CPC 7471)	Ei mitään.
C. Matkailijoiden opastuspalvelut (CPC 7472)	Ei mitään, paitsi että matkatoimistojen on oltava Nicaraguan kansalaisia.

Toimiala	Vaustien kuvaus
15. VIRKISTYS-, KULTTUURI- JA URHEILUPALVELUT	
(muut kuin audiovisuaalialan palvelut) (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Viihdepalvelut (ml. teatteripalvelut, musiikkityö-, sirkus- ja diskopalvelut) (CPC 9619)	Ei mitään. Ei sitoumuksia koodien CPC 96193, CPC 96195 osalta.
B. Uutis- ja uutistoimistopalvelut (CPC 962)	Ei sitoumuksia.
C. Kirjasto-, arkisto-, museo- ja muut kulttuuripalvelut ⁽⁹⁾ (CPC 963)	Ei mitään.
D. Urheilupalvelut (CPC 964)	Ei mitään.
E. Virkistyspuistojen ja uimarantojen palvelut (CPC 96491)	Ei mitään.
16. LIIKENNEPALVELUT	
A. Meriliikenne⁽¹⁴⁾	
a) Kansainvälinen henkilöliikenne (CPC 7211 ilman kansallista kabotaasiliikennettä)	Ei mitään, paitsi että ainoastaan Nicaraguan kansalaiset tai Nicaraguassa perustetut yritykset voivat saada kansainvälisen henkilöliikenteen harjoittamiseen oikeuttavan liikennöintiluvan.
b) Kansainvälinen tavaraliikenne (CPC 7212 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) ⁽¹⁵⁾	Ei mitään, paitsi että ainoastaan Nicaraguan kansalaiset tai Nicaraguassa perustetut yritykset voivat saada meritahiliikenteen harjoittamiseen oikeuttavan luvan.
B. Sisävesiliikenne⁽¹⁶⁾	
a) Henkilöliikenne (CPC 7221)	Ei mitään, paitsi että ainoastaan Nicaraguan kansalaiset tai Nicaraguassa perustetut yritykset voivat saada sisävesien henkilöliikenteen harjoittamiseen oikeuttavan liikennöintiluvan.
b) Tavaraliikenne (CPC 7222)	Ei mitään, paitsi että ainoastaan Nicaraguan kansalaiset tai Nicaraguassa perustetut yritykset voivat saada sisävesien tavaraliikenteen harjoittamiseen oikeuttavan liikennöintiluvan.

Toimiala	Varausten kuvaus
C. Rautatieliikenne ⁽³⁷⁾	
a) Henkilöliikenne (CPC 7111)	Ei mitään, paitsi että edellytyksenä on toimilupa.
b) Tavaraliikenne (CPC 7112)	
c) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113)	Ei sitoumuksia.
D. Tielikenne ⁽⁸⁾	
a) Henkilöliikenne (CPC 7121 ja CPC 7122)	Voidakseen tarjota julkisia henkilöliikennepalveluja luonnollisten tai oikeushenkilöiden on saatava valtion myöntämä toimilupa <i>Ministerio de Transporte e Infraestructura</i>-ministeriöltä (MTI) tai kunnalta ja noudatettava asiaan liittyvää kansallista lainsäädäntöä. Ainoastaan nicaragualaiset henkilöt voivat tarjota joukkoliikenteen maakuljetuksia Nicaraguan alueen sisällä. Ainoastaan nicaragualaiset tarjoajat voivat hoitaa henkilöliikennettä Nicaraguan alueella.
b) Tavaraliikenne ⁽⁹⁾ (CPC 7123)	Kansainvälistä rahitia kuljettavien ulkomaisten yritysten on täytettävä seuraavat erityisvaatimukset voidakseen sijoittautua maahan: a) Vähintään 51 prosenttia sen pääomasta kuuluu Nicaraguan kansalaisille. b) Yrityksen tosiasiallinen valvonta ja johto on Nicaraguan kansalaisten käsissä. Paikallista tavaraliikennettä (<i>abotaje</i>) saavat hoitaa ainoastaan nicaragualaiset liikenteenharjoittajat, ja Nicaraguan valtio ja viranomaiset pidättävät itsellään oikeuden myöntää lupia Keski-Amerikan integraatiojärjestelmän (SICA) allekirjoittajavaltioista oleville moottoriajoneuvojen omistajille edellyttäen, että omistajien alkuperämaat soveltavat vastavuoroisuusperiaatetta Nicaraguan kansainvälisten sopimusten mukaisesti. Toimiluvat myönnetään uudistettavissa olevaksi kahdenkymmenen vuoden kaudeksi noudattaen laissa vahvistettujen sääntöjen mukaista tarjouskilpailua. Liikennepalveluja tarjoavien oikeushenkilöiden on, kaikissa laimukaissa menettelyissä, oltava rekisteröityjä kaupparekisteriin, ja niihin sovelletaan vastavuoroisuusperiaatetta sekä Keski-Amerikan integraatiota koskevia yleissopimuksia. Ainoastaan nicaragualaiset tarjoajat voivat hoitaa kaikkien rahtitavara- ja henkilöliikennepalvelujen Nicaraguan alueella. MTI (<i>Ministerio de Transporte e Infraestructura</i> -ministerio) voi antaa tilapäisesti luvan käyttää näiden palvelujen tarjontaan ulkomaisia ajoneuvoja, kun kyseessä on erikoislasi; edellytyksenä on, että lastin omistaa Nicaraguan sijoittautunut yritys ja että noudatetaan vastavuoroisuusperiaatetta. Kun kyseessä on Keski-Amerikan ulkopuolisiin maihin viettäväksi tarkoitettu rahti ja sen kuljetus kautakulkustamiin, edellytetään, että nicaragualaiset liikenteenharjoittajat hoitavat paikallisen ja kautakulkuavaraaliikenteen ja että noudatetaan vastavuoroisuusperiaatetta ja Keski-Amerikan integraatiojärjestelmän (SICA) määräyksiä. Verovarastoihin viety kansallisen veron alainen rahti voidaan kuljettaa mihin tahansa Nicaraguan alueen osaan ainoastaan nicaragualaisten liikenteenharjoittajien kuljetamana.

Toimiala	Varausten kuvaus
E. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetus ⁽¹⁸⁾ ⁽⁹⁾ (CPC 7139)	Kansainvälistä rahita kuljettavien ulkomaisten yritysten on täytettävä seuraavat erityisvaatimukset voidakseen sijoittautua maahan: a) Vähintään 51 prosenttia sen pääomasta kuuluu Nicaraguan kansalaisille. b) Yrityksen tosiasiallinen valvonta ja johto on Nicaraguan kansalaisten käsissä. Paikallista tavarakuljetusta (<i>aboyaje</i>) saavat hoitaa ainoastaan nicaragualaiset liikenteenharjoittajat, ja Nicaraguan valtio ja viranomaiset pitävät itsellään oikeuden myöntää lupia Keski-Amerikan integraatiojärjestelmän (SICA) allekirjoittajavaltioista oleville moottoriajoneuvojen omistajille edellyttäen, että omistajien alkuperäiset sovellettavat vastavuoroisuusperiaatetta Nicaraguan kansalaisiin. Toimiluvat myönnetään uudistettavissa olevaksi kahdenkymmenen vuoden kaudeksi noudattaen laissa vahvistettujen sääntöjen mukaista tarjouskilpailua. Liikennepalveluja tarjoavien oikeushenkilöiden on, kaikissa laimukaisissa menettelyissä, oltava rekisteröityjä kaupparekisterin, ja mihin sovelletaan vastavuoroisuusperiaatetta sekä Keski-Amerikan integraatiota koskevia yleissopimuksia. Ainoastaan nicaragualaiset tarjoajat voivat hoitaa kaikkien rahtityyppien kuljetuksia Nicaraguan alueella. MTI (<i>Ministerio de Transporte e Infraestructura -ministeriö</i>) voi antaa tilapäisesti luvan käyttää näiden palvelujen tarjontaan ulkomaisia ajoneuvoja, kun kyseessä on erikoislähti; edellytyksenä on, että lastin omistaa Nicaraguan sijoittautunut yritys ja että noudatetaan vastavuoroisuusperiaatetta. Kun kyseessä on Keski-Amerikan ulkopuolisiin maihin vietäväksi tarkoitettu rahti ja sen kuljetus kauttakulkusatamiin, edellytetään, että nicaragualaiset liikenteenharjoittajat hoitavat paikallisen ja kauttakulkuväylien liikenteen ja että noudatetaan vastavuoroisuusperiaatetta ja Keski-Amerikan integraatiojärjestelmän (SICA) määräyksiä. Varastointiin viety kansallisen veron alainen rahti voidaan siirtää mihin tahansa Nicaraguan alueen osaan ainoastaan nicaragualaisen liikenteenharjoittajien kuljettamana.
17. LIIKENTEEN LIITÄNNÄISPALVELUT ⁽²⁰⁾	
A. Meriliikenteen liitännäispalvelut ⁽⁴⁰⁾	
a) Meriliikenteen lastinkäsittelypalvelut	Ei sitoumuksia.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Ei mitään, paitsi että kyseisten palvelujen tarjonta ei ole sallittua niissä kansallisten satamien tiloissa, jotka on varattu toimivaltaiselle satamaviranomaiselle.
c) Tulliselvityspalvelut	Ei mitään, paitsi että Nicaraguassa tullihuoltisijana toimivien yritysten on oltava Nicaraguan lainsäädännön mukaisesti perustettu ja vähintään yhdellä huoltavavirkailijalla on oltava voimassa oleva lupa. Tullihuoltisijoiden on oltava Nicaraguan kansalaisia.
d) Konttiasema- ja varastointipalvelut	Ei mitään, paitsi että kyseisten palvelujen tarjonta ei ole sallittua niissä kansallisten satamien tiloissa, jotka on varattu toimivaltaiselle satamaviranomaiselle.
e) Varustamon edustajan palvelut	Ei mitään, paitsi että voidakseen toimia laivameklarina tai laivanselvittäjänä luonnollisen henkilön on oltava Nicaraguan kansalainen ja yrityksen on oltava Nicaraguan lainsäädännön mukaisesti perustettu.
f) Meriliikenteen huoltipalvelut	Ei mitään, paitsi että voidakseen toimia huoltisijana tai yhteisrahtiliikenteen kokojana luonnollisen henkilön on oltava Nicaraguan kansalainen ja yrityksen on oltava sijoittautunut Nicaraguahan.
g) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7213)	Ei mitään, paitsi että yrityksen on oltava sijoittautunut Nicaraguahan ja 90 prosenttia miehistöstä on oltava Nicaraguan kansalaisia, joilla on sovellettavan lain mukaiset luvat. Ainoastaan Nicaraguan kansalainen voidaan nimittää kapteeniksi mihin tahansa kansallisilla vesillä purjehtivaan alukseen.

Toimiala	Varausten kuvaus
h) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7214)	Ei sitoumuksia.
i) Meriliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain)	Ei sitoumuksia.
j) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (ml. ateriapalvelut) (CPC 749 osittain)	Ei mitään. Ei sitoumuksia ateriapalvelujen osalta.
B. Sisävesiliikenteen liitännäispalvelut ⁽⁴⁰⁾	
a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain)	Ei sitoumuksia.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Ei mitään, paitsi että kysiesten palvelujen tarjonta ei ole sallittua niissä kansallisten satamien tiloissa, jotka on varattu toimivaltaiselle satamaviranomaiselle.
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	Ei mitään, paitsi että voidakseen toimia huolisijana tai yhteisrahoitustien kokoajana luonnollisen henkilön on oltava Nicaraguan kansalainen ja yrityksen on oltava sijoittautunut Nicaraguaan.
d) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7223)	Ei mitään, paitsi että yrityksen on oltava sijoittautunut Nicaraguaan ja 90 prosenttia miehistöstä on oltava Nicaraguan kansalaisia, jollia on sovellettavan lain mukaiset luvat. Ainoastaan Nicaraguan kansalainen voidaan nimittää kapteeniksi mihin tahansa kansallisilla vesillä purjehtivaan alukseen.
e) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7224)	Ei sitoumuksia.
f) Sisävesiliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain)	Ei sitoumuksia.
g) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	Ei mitään.
C. Rautatieliikenteen liitännäispalvelut ⁽⁴¹⁾	
a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain)	Ei sitoumuksia.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Ei sitoumuksia.

Toimiala	Varausten kuvaus
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	Ei sitoumuksia.
d) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113)	Ei sitoumuksia.
e) Rautatiekuljetuspalveluiden tukipalvelut (CPC 743)	Ei sitoumuksia.
f) Muut tuki- ja liittämispalvelut (CPC 749 osittain)	Ei sitoumuksia.
D. Tielikenteen liittämispalvelut ⁽⁴¹⁾	
a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain)	Ei mitään.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Ei mitään.
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	Ei mitään, paitsi että voidakseen tarjota rahdin kuljetusvälityspalveluja yrityksen on oltava sijoittautunut Nicaraguahan.
d) Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maantiejoneuvojen, joissa on kuljetta- ja, vuokrauspalvelut (CPC 7124)	Ei mitään, paitsi että voidakseen tarjota kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maantiejoneuvojen, joissa on kuljetta- palveluja yrityksen on oltava sijoittautunut Nicaraguahan.
e) Tielikennevälineisiin liittyvät tukipalvelut (CPC 744 pl. CPC 7442)	Ei mitään.
f) Muut tuki- ja liittämispalvelut (CPC 749 osittain)	Ei mitään.
E. Ilmailukennepalvelujen liittämispalvelut	
a) Maahuolintapalvelut (ml. ateriapalvelut)	Ei sitoumuksia.

Toimiala	Varausten kuvaus
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Ei mitään, paitsi että kyseisten palvelujen tarjonta ei ole sallittua niillä kansallisten lentoasemien alueilla, jotka on varattu lentoasemasta vastaavalle viranomaiselle.
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	Ei mitään, paitsi että kyseisten palvelujen tarjonta ei ole sallittua niillä kansallisten lentoasemien alueilla, jotka on varattu lentoasemasta vastaavalle viranomaiselle. Yrityksen on oltava sijoittautunut Nicaraguahan.
d) Ilmaliikennevälineiden vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 734)	Ei mitään, paitsi että yrityksen on oltava sijoittautunut Nicaraguahan ja 90 prosenttia miehistöstä on oltava Nicaraguan kansalaisia, joilla on sovellettavan lain mukaiset luvat. Ainoastaan Nicaraguan kansalainen voidaan nimittää kapteeniksi mihin tahansa ilma-alukseen.
e) Myynti ja markkinointi	Ei mitään.
f) Tierokonepohjainen paikanvarausjärjestelmä (TPP)	Ei mitään.
g) Lentoasemien hallinta (*)	Ei sitoumuksia.
F. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetusten liitännäispalvelut (*) Putkijohtoja pitkin kuljetettujen muiden tuotteiden kuin polttoaineiden varastointipalvelut (*) (CPC 742 osittain)	Ei mitään: voidakseen tarjota kysisiä palveluja yrityksen on oltava sijoittautunut Nicaraguahan.
18. ENERGIAPALVELUT	
A. Kaivostointintaan liittyvät palvelut (*) (CPC 883) (*)	Ei mitään, paitsi että hiihdevyöjen etsintä- ja testauspalveluja tarjoavan yrityksen on oltava Nicaraguan lainsäädännön mukaisesti perustettu. Voidakseen suorittaa hiihdevyöjä koskevia tutkimuksia, kuten geologisia ja geofyysikaalisia tutkimuksia, laatia topografisia karttoja tai suorittaa seismisiä tai geokemikaalisia tutkimuksia ulkomaan kansalaisten on nimitettävä Nicaraguassa vakinaisesti asuva oikeudellinen edustaja.
B. Polttoaineiden putkijohtokuljetukset (*) (CPC 7131)	Ei mitään, paitsi että kansainvälistä rahaa kuljettavien ulkomaisten yritysten on täytettävä seuraavat erityisvaatimukset voidakseen sijoittaa maahan: a) Vähintään 51 prosenttia sen pääomasta kuuluu Nicaraguan kansalaisille. b) Yrityksen tosiasiallinen valvonta ja johto on Nicaraguan kansalaisten käsissä. Paikallista tavaraliikennettä (<i>cabotaje</i>) saavat hoitaa ainoastaan nicaragualaiset liikenteenharjoittajat, ja Nicaraguan valtio ja viranomaiset pitävät itsellään oikeuden myöntää lupia Keski-Amerikan integraatiojärjestelmän (SICA) allekirjoittajavaltoista oleville moottoriajoneuvojen omistajille edellyttäen, että omistajien alkuperänaat soveltavat vastavuoroisuusperiaatetta Nicaraguan kansalaisiin. Toimiluvat myönnetään uudistettavissa olevaksi kahdenkymmenen vuoden kaudeksi noudattaen laissa vahvistettujen sääntöjen mukaista tarjouskilpailua. Liikennepalveluja tarjoavien oikeushenkilöiden on kaikissa lainmukaisissa menettelyissä, olava rekisteröityjä kaupparekisteriin, ja niihin sovelletaan vastavuoroisuusperiaatetta sekä Keski-Amerikan integraatiota koskevia yleissopimuksia.

Toimiala	Varausten kuvaus
Ainoastaan nicaragualaiset tarjoajat voivat hoitaa kaikkien rahtitavara- ja matkustajien kuljetusta Nicaraguan alueella. <i>Ministerio de Transporte e Infraestructura</i> -ministeriö (MTI) voi antaa tilapäisesti luvan käyttää näiden palvelujen tarjontaan ulkomaisia ajoneuvoja, kun kyseessä on erikoislasi; edellytyksenä on, että lastin omistaa Nicaraguan sijoittautunut yritys ja että noudatetaan vastavuoroisuusperiaatetta. Kun kyseessä on Keski-Amerikan ulkopuolisiin maihin vietäväksi tarkoitettu rahti ja sen kuljetus kauttakulkusatamiin, edellytetään, että nicaragualaiset liikenteenharjoittajat hoitavat paikallisen ja kauttakulkuvaraliikenteen ja että noudatetaan vastavuoroisuusperiaatetta ja Keski-Amerikan integraatiojärjestelmän (SICA) määräyksiä. Varastointiin viety kansallisen veron alainen rahti voidaan siirtää mihin tahansa Nicaraguan alueen ainoastaan nicaragualaisien liikenteenharjoittajien kuljettamana.	Ei mitään.
C. Putkijohtoja pitkin kuljetettujen polttoaineiden varastointipalvelut (*) (CPC 742 osittain)	Ei mitään.
D. Kiinteiden, nestemäisten ja kaasumaisten polttoaineiden sekä niihin liittyvien tuotteiden tukkukaupan palvelut (CPC 62271) sekä sähkön, höyryn ja lämmön tukkukaupan palvelut (*)	Ei mitään.
E. Moottoripolttoaineiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 613)	Ei mitään.
F. Polttoöljyn, pullotetun kaasun, hiilen ja puun vähittäismyynti (CPC 63297) sekä sähkön, (pullotamattoman) kaasun, höyryn ja lämmön veden vähittäismyyntipalvelut (*)	Ei sitoumuksia.
G. Energian jakeluun liittyvät palvelut (*) (CPC 887)	Ei mitään.
19. MUUT MUUALLE LUOKITTELEMATTOMAT PALVELUT	
a) Pesu-, puhdistus- ja värjäyspalvelut (CPC 9701)	Ei mitään.
b) Kampaanopalvelut (CPC 97021)	Ei mitään.
c) Kosmetologin käsittely, käsi- ja jalkahoitopalvelut (CPC 97022)	Ei mitään.

- (12) Vastaa osittain luomoon- ja maisemansuojelua koskevia palveluja.
- (13) Ilmankilmenten arcticpalvelut sisältyvät LIKENTEEN LIIÄNNÄISPAALVELUJEN kohtaan 17.E.a, Maahuoltopalvelut.
- (14) Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan satamapalveluihin ja muihin sellaisiin meriliikennepalveluihin, jotka edellyttävät yleisten alueiden käyttöä.
- (15) Sisältää syöttökilientien sekä kansainvälisten meriliikennepalvelujen toimittajien suorittamaan välineiden siirtämisen satamassa toiseen samassa välissa, jos siihen ei liity tuloja.
- (16) Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan satamapalveluihin ja muihin sellaisiin sisävesiliikennepalveluihin, jotka edellyttävät yleisten alueiden käyttöä.
- (17) Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan sellaisiin rautatieliikennepalveluihin, jotka edellyttävät yleisten alueiden käyttöä.
- (18) Polttoaineiden purkijokuljetukset sisältyvät ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 18.B.
- (19) Ei sisällä liikennevälineiden huolto- ja korjauksipalveluja, jotka sisältyvät YRITYSPALVELUJEN kohtiin 6.F.1.1–6.F.1.4.
- (20) Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan satamapalveluihin, muihin yleisten alueiden käyttöä edellyttäviin liitännäispalveluihin sekä hinaus- ja työntöpalveluihin.
- (21) Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan palveluihin, jotka edellyttävät yleisten alueiden käyttöä.
- (22) Polttoaineiden purkijokuljetusten liittämissä palveluihin sisältyvät ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 18.C.
- (23) Sisältää seuraavat palkkiot: tai sopimusperusteiset palvelut: kalvostointipalvelut; kalvostointipalvelut, porauslaitteen asennus, poraus, poranterien huoltopalvelut, suojauspukkipalvelut, poraus-laitteen valmistus ja noutitus, kiinteän alustan hallinta, kaurasäätösä suoritettavat erikoistointipieleet, kaurasäätös geologia ja porauksen hallinta, kaivaydinsäätöjen otto, reian koetus, vaijeripalvelut, viimeisteleydetseiden (suoluottojen) toimitus ja käyttö, viimeisteleydetseiden toimitus ja asentaminen, sementtoidut (paneumpumppaus), aktivoitupalvelut (rakolluttaminen, hapottaminen ja paineumpumppaus), porausreian tulppaaminen ja hylkäminen.
- (24) Ei sisällä suoraan pääsyä luonnonvaroihin tai niiden hyödyntämistä.
- (25) Ei sisällä maaperän rakentamista muita luonnonvaroja kuin öljyä ja kaasua koskevaa kalvostointia varten (CPC 5115), joka sisältyy kohtaan 8, RAKENNUSPALVELUT.
- (26) Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan lukuun ottamatta konsultointipalveluja.
- (27) Terapeuttiset hieronnat ja kylpylähoito-palvelut sisältyvät kohtiin Laatu-palvelut (6.A.h), Saarrahhoitaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoito-henkilöstön palvelut (6.A.j.2) ja Terveystieteiden palvelut (13.A ja 13.C).
- (28) Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horisontaalista varausta sovelletaan sellaisiin kylpyläpalveluihin ja muuten kuin lääkinällisen hieronnan, kuten tarjotaan yleisillä alueilla, kuten tiettyillä vesialueilla.

PANAMA

1. Jäljempänä esitettävässä sitoumusluettelossa ilmoitetaan tämän sopimuksen 166 artiklan mukaisesti toimialat, joiden osalta on tehty sitoumuksia, sekä ne markkinoillepääsyä ja kansallista kohtelua koskevat varaukset, joita näillä aloilla rajoitusten, edellytysten ja kelpoisuusehtojen muodossa sovelletaan EU-osapuolen sijoittautuneisiin yksiköihin ja sijoittajiin. Luettelossa on seuraavat osat:

a) Ensimmäisessä sarakkeessa ilmoitetaan toimiala, jota koskevan sitoumuksen osapuoli tekee, sekä se, millä laajuudella aloihin sovelletaan varauksia.

b) Toisessa sarakkeessa esitetään sovellettavat varaukset.

2. Tässä luettelossa ilmauksella "ei mitään" tarkoitetaan sitä, että kyseisellä toimialalla ei ole kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Ilmauksella "ei sitoumuksia" tarkoitetaan sitä, että mitään kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä sitoumuksia ei ole tehty.

On huomattava, että vaikka tietyllä toimialalla ei ole erityisvarauksia, siihen kuitenkin sovelletaan horisontaalisia varauksia.

3. Niitä toimialoja, joita ei mainita jäljempänä olevassa luettelossa, koskevia sitoumuksia ei ole tehty.

4. Yksittäisten toimialojen yksilöiminen:

a) ISIC Rev. 3.1 tarkoittaa kaikkia toimialoja koskevaa kansainvälistä toimialaluokitusstandardia sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N° 4, ISIC REV 3.1, 2002).

b) CPC tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC prov., 1991).

c) CPC ver. 1.0 tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC ver. 1.0, 1998).

5. Jäljempänä olevaan luetteloon ei sisälly toimenpiteitä, jotka koskevat pätevyysvaatimuksia ja -menettelyjä, teknisiä standardeja tai lupavaatimuksia (mukaan luettuna toimitukset, rekisterit ja muut luvat) ja lupamenettelyjä, elleivät ne ole tämän sopimuksen 164 ja 165 artiklassa tarkoitettuja markkinoille pääsyyn tai kansalliseen kohteluun liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Kyseisiä toimenpiteitä (esimerkiksi toimituksen myöntämistä, yleispalveluvelvoitteita, tutkintotodistusten tunnustamista säännellyillä aloilla, tiettyjen tutkintojen – kielitutkinnot mukaan luettuina – läpäisemistä koskevat edellytykset ja syrjimätön vaatimus, jonka mukaan tiettyä toimintaa ei saa harjoittaa suojelluilla luonnonalueilla eikä historiallisesti tai taiteellisilta arvoiltaan erityisen merkittävillä alueilla) sovelletaan joka tapauksessa EU-osapuolen sijoittajiin, vaikka toimenpiteitä ei mainita luettelossa.

6. Tämän sopimuksen 159 artiklan 3 kohdan mukaisesti jäljempänä oleva luettelo ei sisällä toimenpiteitä, jotka koskevat osapuolten myöntämiä tukia.

7. Tämän sopimuksen 164 artiklan mukaisesti syrjimättömät vaatimukset, jotka koskevat sijoittautuneen yksikön oikeudellista muotoa, eivät sisälly jäljempänä olevaan luetteloon.

8. Sitoumusluettelosta syntyvät oikeudet ja velvoitteet eivät ole sellaisenaan välittömästi sovellettavissa, eivätkä ne näin ollen luo välittömästi oikeuksia yksittäisille luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille.

Toimiala	Varausten kuvaus
KAIKKI TOIMIALAT	Yleishyödylliset palvelut Yleishyödylliseksi tai julkiseksi katsottavan taloudellisen toiminnan harjoittaminen tai tällaisten palvelujen tarjoaminen voidaan varata julkisille monopolille tai yksinoikeudet saaneille luonnollisille henkilöille tai yksityisille tai julkisille oikeushenkilöille. Yleishyödyllisiä palveluja tarjoavan Panamassa toimivan yksityisyrittäjien pääomasta valtaosan on tullava panamalaisella henkilöllä, jollei Panaman lainsäädännössä toisin säädetä.
KAIKKI TOIMIALAT	Investoinnit Panama pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka liittyvät Panaman kanavan kanavan omistukseen ja mihin tahansa oikeushenkilöön, josta mahdollisesti tulee Panaman kanavaviranomaisen (Panama Canal Authority, PCA) seuraaja. Tällaisen oikeushenkilön hallituksen jäsenen on oltava Panaman kansalainen. Panaman kanavaviranomainen voi vaatia, että Panaman kanavalla toimiva yritys on Panaman lainsäädännön mukaisesti perustettu ja muodostaa yhteisyytensä tai muun oikeussubjektin Panaman kanavaviranomaisen kanssa. Panaman kanavaviranomaisen voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, joilla rajoitetaan Panaman kanavalla toimimista koskevien toimilupien määrää. Panaman kanavaan kuuluvat varsinainen vesireitin lisäksi ankkuripaikat, laturi- ja kiinnityspaikat sekä sisäntuloväylät; maa-alueet sekä järvi-, joki- ja merivedet; sulut; suoja- ja satama-alueet; sekä vedenhallintarakenteet.
KAIKKI TOIMIALAT	Investoinnit - Panama pidättää itsellään oikeuden rajoittaa olemassa olevan valtionyrityksen omistussuhteiden siirtoa tai luovutusta niin, että ainoastaan Panaman kansalaiset voivat saada kyseisiä omistussuhteita. - Jos Panama siirtää tai luovuttaa olemassa olevan valtionyrityksen omistussuhteen 1 kohdassa kuvatulla tavalla, Panama voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka koskevat omistussuhteen saavan yrityksen ylimmän johdon ja johtokunnan jäsenten kansalaisuutta.
KAIKKI TOIMIALAT	Panama pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka liittyvät lainvalvonta- ja vankien hoitopalvelujen tarjoamiseen tai seuraaviin palveluihin siltä osin kuin on kyse yleisiä tarkoituksia varten käyttöön otetuista ja ylläpidettävistä sosiaalipalveluista: toimeentuloturva tai -vakuutus, sosiaaliturva tai -vakuutus, sosiaali- ja terveyspalvelut, julkisen koulutuksen, terveydenhuolto ja lastenhoito.
KAIKKI TOIMIALAT	Panama pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, joilla estetään sellaisten oikeuden tai etuuden myöntäminen ulkomaisille sijoittajille ja heidän sijoituksilleen tai ulkomaisille palveluntarjoajille, joka on myönnetty sosiaalisesti tai taloudellisesti epäedullisessa asemassa oleville vähemmistöille tai heille varatuilla alueilla asuville alkuperäiskansoille.
KAIKKI TOIMIALAT	- Ulkomainen hallitus, ulkomainen viranomainen tai ulkomainen valtionyritys ei saa omistaa kiinteää omaisuutta Panamassa lukuun ottamatta suurlähetystä varten käytettyä omaisuutta. - Ulkomaan kansalainen, ulkomainen yritys tai ulkomaan kansalaisten kokonaisuus tai osittain omistama Panaman lainsäädännön mukaisesti perustettu yritys ei saa omistaa kiinteää omaisuutta kymmenen kilometrin levyisellä alueella Panaman rajoista.

Toimiala	Varustusten kuvaus
1. MAA-, RIISTA- JA METSÄTALOUS	
A. Maatalous, riistatalous (ISIC Rev. 3.1: 011, 012, 013, 014, 015) pl. palvelut	Ei mitään.
B. Metsätalous (ISIC Rev. 3.1: 020) pl. palvelut	Ei mitään.
2. KALASTUS JA VESIVILJELY (ISIC Rev. 3.1: 0501, 0502) pl. palvelut	- Ainoastaan panamalainen henkilö voi myydä Panaman alueella pyydettyä kalaa Panamassa kulutettavaksi. - Ainoastaan panamalaisvalmisteen alue voi harjoittaa kaupallista tai teollista katkaravun pyyntiä Panaman alueella. - Alus, jonka kapasiteetti on alle 150 tonnia, saa harjoittaa tonnikalan kalastusta Panaman alueella ainoastaan, jos se on panamalaisen henkilön omistama. - Ainoastaan panamalaisen henkilön omistama alus voi saada luvan (manuaaliseen) rannikkokalastukseen. - Ainoastaan sellainen Panaman lipun alla purjehtiva alus, josta vähintään 75 prosenttia on panamalaisen henkilön omistuksessa ja joka harjoittaa kansainvälisiä tonnikala-kauppaa Panaman alueella, voi saada maksultaan edullisemman luvan tonnikalan kalastukseen. - Katkaravun tai muiden merieläinlajien varastointia tai myyntiä harjoittavan teollisuusyrityksen on sijoitettava laitoksensa Arrajanin alueella olevaan Vacamontien kalastamaan, jolleivät laitokset sijaitse siellä, missä katkarapuja kasvatetaan. - Kansainvälisten tonnikalanpyyntialusten on käytettävä Panamassa kotipaikkaansa pitävien laimukaisten varustamojen palveluja voidakseen saada luvan tonnikalan pyyntiin Panaman lainkäyttövaltaan kuuluvilla vesillä.
3. KAIVOSTOIMINTA JA LOUHINTA	
A. Kivi- ja ruskokohien kaivu; turpeen nosto (ISIC Rev. 3.1: 10)	Ei mitään, paitsi seuraavat:
B. Raakaöljyn ja maakaasun tuotanto (1)	- Ulkomainen hallitus, ulkomainen valtionyhtiö tai oikeushenkilö, josta ulkomainen hallitus omistaa suoraan tai välillisesti osan, ei voi - saada kaivostointintaa koskevaa toimilupaa; - olla suoraan eikä välillisesti kaivostointintaa koskevien hankkeiden toimeksisaaja; - käyttää kaivostointintaa koskevaa toimilupaa tai olla sellaisen edunsaajana; tai - hankkia, omistaa tai pitää hallussaan laitteita tai varusteita Panamassa toteutettavaa kaivostointintaa varten, jos siihen ei ole saatu kaikkien hallituksen jäsenten allekirjoittamalla tasavallan presidentin asetuksella myönnettyä erikoislupaa.
C. Metallimalmien louhinta (ISIC Rev. 3.1: 13)	
D. Muu mineraalien kaivu (ISIC Rev. 3.1: 14)	Ainoastaan Panaman kansalainen tai panamalainen yritys voi suoraan tai välillisesti saada esintä- ja louhintasopimuksen, joka koskee kalkkikiveä, hiekkää, rakennuskiveä, sinteriä, savea, soraa, lohkareita, maasilpää, kipsiä ja muita ei-metallisia mineraaleja.

Toimiala	Vaustun kuvaus
	3. Seuraavat eivät voi suoraa tai epäsuoraa saada tai käyttää edellä 1 kohdassa tarkoitettua sopimusta tai olla sen edunsaajana, jollei toimeenpanonin päättää toisin: a) ulkomainen hallitus tai valtionyhtiö; tai b) oikeushenkilö, josta ulkomainen hallitus omistaa suoraan tai välillisesti osan. Raakaöljy ja maakaasu 1. Jos toimeksisaaja on ulkomainen oikeushenkilö, sen on sijoitettava itse tai avattava siviilike Panaman tasavaltaan. Toimeksisaajat voivat anoa vapautusta sopimustensa edellyttämien toimien toteuttamiseen tarvittavien koneiden, laitteiden, varaosien ja muiden tavaroiden tuontiverosta. Vapautus voidaan myöntää, jos tavaroiden laatu on hyväksyttävä ja hinta kilpailukykyinen kauppaja- ja teollisuusministeriön määritelmien mukaisesti ja jos tavarointa ei tuoteta Panamassa.
4. TEOLLISUUS ⁽²⁾	
A. Elintarvikkeiden ja juomien valmistus (ISC Rev. 3.1: 15)	Ei mitään.
B. Tupakkatuotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 16)	Ei mitään.
C. Tekstiilien valmistus (ISC Rev. 3.1: 17)	Ei mitään.
D. Vaatteiden valmistus; turkisten muokkaus ja värjäys (ISC Rev. 3.1: 18)	Ei mitään.
E. Nähan parkitseminen ja muokkaus; matka- ja käsilaukkujen, satuloiden, valjaiden ja jalkineiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 19)	Ei mitään.
F. Sahatavaran sekä puu- ja korkituotteiden valmistus, pl. huonekalut; olki- ja punontatuotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 20)	Ei mitään.
G. Paperin ja paperituotteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 21)	Ei mitään.

Toimiala	Varustusten kuvaus
H. Kustantaminen, painaminen ja tallenteiden jättäminen ⁽³⁾ (SIC Rev. 3.1: 22, pl. palkkio- ja sopimusperusteinen kustantaminen ja painaminen ⁽⁴⁾)	Panamaalisiin joukkoviestimiin kuuluvaa painettua julkaisua, kuten sanoma- tai aikakauslehteä, tuottavan yrityksen on oltava sataprosenttisesti (suoraan tai välillisesti) Panaman kansalaisen omistuksessa ja yrityksen johtajien (myös sen kustantajien, päätoimittajien, apulaistoimittajien ja johtoryhmän avustajien) on oltava Panaman kansalaisia.
I. Koksituotteiden valmistus (SIC Rev. 3.1: 231)	Ei mitään.
J. Öljytuotteiden valmistus (SIC Rev. 3.1: 232)	Ei mitään.
K. Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden, muiden kuin räjähdysaineiden, valmistus (SIC Rev. 3.1: 24 pl. räjähdysaineiden valmistus)	Ei mitään.
L. Kumi- ja muovituotteiden valmistus (SIC Rev. 3.1: 25)	Ei mitään.
M. Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus (SIC Rev. 3.1: 26)	Ei mitään.
N. Metallien jalostus (SIC Rev. 3.1: 27)	Ei mitään.
O. Metallituotteiden valmistus, pl. koneet ja laitteet (SIC Rev. 3.1: 28)	Ei mitään.
P. Koneiden valmistus	
a) Yleiskäyttöön tarkoitettujen koneiden valmistus (SIC Rev. 3.1: 291)	Ei mitään.
b) Erikoiskoneiden, muiden kuin aseiden ja ammusten, valmistus (SIC Rev. 3.1: 2921, 2922, 2923, 2924, 2925, 2926, 2929)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
c) Muualle luokittelematon kodinkoneiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 293)	Ei mitään.
d) Toimisto- ja tietokoneiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 30)	Ei mitään.
e) Muualle luokittelematon sähkökoneiden ja -laitteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 31)	Ei mitään.
f) Radio-, televisio- ja tietoliikennevälineiden ja -laitteiden valmistus (ISC Rev. 3.1: 32)	Ei mitään.
Q. Lääkinäköjen, hienomekaanisten kokeiden ja optisten instrumenttien sekä kellojen valmistus (ISC Rev. 3.1: 33)	Ei mitään.
R. Moottoriajoneuvojen, perävaunujen ja puoliperävaunujen valmistus (ISC Rev. 3.1: 34)	Ei mitään.
S. Muiden (ei sotilaskäyttöön tarkoitettujen) kulkuneuvojen valmistus (ISC Rev. 3.1: 35 pl. sotalaivojen, -lentokoneiden ja muiden sotilaskäyttöön tarkoitettujen kulkuneuvojen valmistus)	Ei mitään.
T. Huonekalujen valmistus; muualle luokittelematon valmistus (ISC Rev. 3.1: 361, 369)	Ei mitään.
U. Kierätykset (ISC Rev. 3.1: 37)	Ei mitään.
5. SÄHKÖN, KAASUN, HÖYRYN JA LÄMMINVEDEN TUOTANTO, SIIRTO JA JAKELU OMAAN LUKUUN (PL YDINVOIMAAN PERUSTUVA SÄHKÖNTUOTANTO)	
A. Sähkön tuotanto; sähkön siirto ja jakelu omaan lukuun (osittain ISC Rev. 3.1: 4010) (*)	1. Sähkön siirtopalvelua voi Panaman alueella tarjota vain Panaman valtio. 2. Sähkön jakelupalvelua Panaman alueella tarjoaa kolme yritystä, joille <i>Autoridad Nacional de los Servicios (ASEP)</i> on myöntänyt toimiluvat viidentoista vuoden ajaksi. Toimilupakausi alkoi 22 päivänä lokakuuta 1998.

Toimiala	Varausten kuvaus
B. Kaasun tuotanto; kaasumaisten polttoaineiden jakelu putkiverkossa omaan lukuun (osittain ISIC Rev. 3.1: 4020) ⁽⁹⁾	Ei mitään.
C. Höyryn ja lämminveden tuotanto; höyryn ja lämminveden jakelu omaan lukuun (osittain ISIC Rev. 3.1: 4030) ⁽⁷⁾	Ei mitään.
6. YRITYSPALVELUT	
A. Ammatilliset palvelut	
a) Lakiasianpalvelut (CPC 861 osittain) Yksinomaan seuraavat: kansainvälistä oikeutta koskeva neuvonta (Panaman oikeus pois luettuna) sekä siihen oikeuteen liittyvä neuvonta, jonka osalta palvelumarjoajalla on asianajajan pätevyys. Ei sisällä edustamista oikeudessa tai hallinto-, lainkäyttö-, meri- tai välitysviranomaissa Panamassa eikä oikeudellisten asiakirjojen laatimista.	Ei mitään.
b) 1. Laskentatoimen palvelut ja kirjanpito palvelut (CPC 86212, muut kuin "tilintarkastuspalvelut", CPC 86213, CPC 86219 ja CPC 86220)	Panamalaiset oikeushenkilöt voivat tehdä sopimuksia, joiden mukaan ne lisäävät kirjepaperissaan oleviin nimiin, logoihin tai merkkeihin niiden yritysten, yhtiöiden ja ulkomaisten luonnollisten tai oikeushenkilöiden nimet, jotka tarjoavat hyväksytyn julkisen tilintarkastajan palveluja alkuperämaassaan tai kirjanpidon ammattikäytäntöiden mukaisen kansainvälisen koordinaation putteissa.
b) 2. Tilintarkastuspalvelut (CPC 86211 ja 86212, muut kuin laskentatoimen palvelut)	Palvelun tarjoamiseksi tarvittavaan ammatillisenssiin (<i>doneidaa</i>) sovelletaan kansalaisuusvaatimusta.
c) Verotukseen liittyvät neuvontapalvelut (CPC 863) ⁽⁸⁾	Palvelun tarjoamiseksi tarvittavaan ammatillisenssiin (<i>doneidaa</i>) sovelletaan kansalaisuusvaatimusta.
d) Arkkitehtipalvelut ja e) Kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut (CPC 8671 ja CPC 8674)	Palvelun tarjoamiseksi tarvittavaan ammatillisenssiin (<i>doneidaa</i>) sovelletaan kansalaisuusvaatimusta.

Toimiala	Varausten kuvaus
f) Tekniset palvelut sekä g) Tekniset kokonaispalvelut (CPC 8672 ja CPC 8673)	Palvelun tarjoamiseksi tarvittavaan ammatillisenssiin (<i>idoneidad</i>) sovelletaan kansalaisuusvaatimusta.
h) Lääkäripalvelut (ml. psykologit) ja hammashoitopalvelut (CPC 9312 ja osittain CPC 85201)	Palvelun tarjoamiseksi tarvittavaan ammatillisenssiin (<i>idoneidad</i>) sovelletaan kansalaisuusvaatimusta.
i) Elämlääkintäpalvelut (CPC 932)	Palvelun tarjoamiseksi tarvittavaan ammatillisenssiin (<i>idoneidad</i>) sovelletaan kansalaisuusvaatimusta.
j) 1. Kätilöpalvelut (CPC 93191 osittain)	Ei mitään.
j) 2. Sairaanhoidaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut (CPC 93191 osittain)	Palvelun tarjoamiseksi tarvittavaan ammatillisenssiin (<i>idoneidad</i>) sovelletaan kansalaisuusvaatimusta.
k) Farmaseuttisten tuotteiden sekä lääkinnällisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyynti (CPC 63211) sekä muut farmaseuttien tarjoamat palvelut	1. Ainoastaan seuraavat henkilöt voivat omistaa vähittäismyyntiyrityksen Panamassa: a) syntyperäinen Panaman kansalainen; b) luonnollinen henkilö, joka vuoden 1972 perustuslain voimaantulopäivänä oli Panaman kansalaisuuden saanut henkilö, Panaman kansalaisen puoliso tai luonnollinen henkilö, jolla oli lapsi Panaman kansalaisen kanssa; c) luonnollinen henkilö, jolla on ollut Panaman kansalaisuus vähintään kolmen vuoden ajan; d) ulkomaan kansalainen tai ulkomaan lainsäädännön mukaisesti perustettu oikeushenkilö, joka vuoden 1972 perustuslain voimaantulopäivänä omisti lainmukaisen vähittäismyyntiyrityksen Panamassa; ja e) Panaman tai jonkin muun maan lainsäädännön mukaisesti perustettu oikeushenkilö, jos sen omistavat a, b, c tai d alakohdassa selostetut luonnolliset henkilöt, kuten perustuslain 295 pykälän 5 momentissa esitetään. 2. Sen estämättä, mitä 1 kohdan e alakohdassa määrätään, ulkomaan kansalainen voi omistaa vähittäiskauppaa harjoittavan oikeushenkilön, jos a) kyseinen oikeushenkilö myy vähittäiskaupassa yksinomaan sellaisia tuotteita, jotka on tuotettu sen ohjeiden mukaisesti ja joissa on sen merkki; tai b) kyseinen oikeushenkilö harjoittaa ensisijaisesti palvelun myyntiä, ja sen myymät tuotteet liittyvät välttämättä kyseisen palvelun myyntiin.

Toimiala	Varausten kuvaus
	3. Vähittäismyyntiyrityksen johtajien on täytettävä samat kansalaisuusvaatimukset kuin vähittäismyyntiyritysten omistajien.
B. Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 84)	Ei mitään.
C. Tutkimus- ja kehittämispalvelut	Ei mitään.
a) Luonnontieteen tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 851)	
b) Yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden tutkimus- ja kehittämis- palvelut (CPC 852 pl. psykologien palvelut)	
c) Tieteidenväliset tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 853)	
D. Kiinteistöpalvelut	
a) Omaan tai kolmannen osapuolen lukuun suoritettavat kiinteistöpalvelut (CPC 821)	Ei mitään, paitsi että kiinteistönvälittäjillä on oltava ammattilaisenssi, johon sovelletaan kansalaisuusvaatimusta.
b) Palkkio- tai sopimusperusteiset kiinteistöpalvelut (CPC 822)	Ei mitään, paitsi että kiinteistönvälittäjillä on oltava ammattilaisenssi, johon sovelletaan kansalaisuusvaatimusta.
E. Vuokraus- ja leasingpalvelut ilman käyttäjää tai kuljettajaa	
a) Aluksiin liittyvät (CPC 83103)	Ei mitään.
b) Ilma-aluksiin liittyvät (CPC 83104)	Ei mitään.
c) Muihin kulkuneuvoihin liittyvät (CPC 83101, CPC 83102 ja CPC 83105)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
d) Muihin koneisiin ja laitteisiin liittyvät (CPC 83106, CPC 83107, CPC 83108 ja CPC 83109)	Ei mitään.
e) Henkilökohtaisiin ja kotitaloustarvikkeisiin liittyvät (CPC 832)	Ei mitään.
f) Televiestintälaitteiden vuokraus (CPC 7541)	Ei mitään.
F. Muut yrityspalvelut	
a) Mainontapalvelut (CPC 871)	Ei mitään.
b) Markkina- ja mielipidetutkimuspalvelut (CPC 864)	Ei mitään.
c) Liikkeenjohdon konsultointipalvelut (CPC 865)	Ei mitään.
d) Liikkeenjohdon konsultointipalveluihin liittyvät palvelut (CPC 866)	Ei mitään.
e) Tekniset testaus- ja analysointipalvelut (*) (CPC 8676)	Ei mitään.
f) Maa-, riista- ja metsätalouteen liittyvät palvelut (CPC 881)	Ei mitään.
g) Kalastukseen liittyvät palvelut (CPC 882)	Ei mitään.
h) Teollisuuteen liittyvät palvelut (CPC 884 ja CPC 885)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
i) Työnvälitys- ja henkilöstönhankintapalvelut	
i) 1. Johtohenkilöiden hakupalvelut (CPC 87201)	Ei mitään.
i) 2. Työnvälityspalvelut (CPC 87202)	Ei mitään.
i) 3. Tilapäisen toimistohenkilöstön hankintapalvelut (CPC 87203)	Ei mitään.
i) 4. Mallitoimistopalvelut (CPC 87209 osittain)	Ei mitään.
j) 1. Esiiväpalvelut (CPC 87301)	Ei mitään.
j) 2. Turvallisuus- ja vartiointipalvelut (CPC 87302, CPC 87303, CPC 87304 ja CPC 87305)	Turvallisuuspalveluja tarjoavan yhtiön omistajien on oltava Panaman kansalaisia, jotta henkilö voi olla hallituksen jäsen, hänen on täytettävä samat kriteerit kuin vähittäismyyntiyrityksen omistajuuteen sovellettavat kriteerit, jotka esitetään vähittäismyyntiä koskevassa kohdassa. Vain Panaman kansalainen voi toimia turvallisuuspäällikkönä tai vartijana Panaman alueella. Turvallisuuspalveluja tarjoavassa yrityksessä Panaman alueella toimivien henkilöiden on saatava Panaman hallituksen ennakkohyväksyntä.
k) Tieteelliset ja tekniset konsultointipalvelut (CPC 8675)	Ei mitään.
l) 1. Alusten huolto ja korjaus (CPC 8868)	Ei mitään.
l) 2. Rautatiekaluston huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Ei mitään.
l) 3. Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja maantietiliikenteen kuljetusvälineiden huolto ja korjaus (CPC 6112, CPC 6122, CPC 8867 osittain ja CPC 8868 osittain)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
l) 4. Ilma-alusten ja niiden osien huolto ja korjaus (CPC 8868)	Ei mitään.
l) 5. Metallituotteiden, koneiden (ei toimisto-), laitteiden (ei kuljetus- ja toimitus-) sekä henkilökohtaisten ja kotitaloustarvikkeiden huolto ja korjaus ⁽¹⁹⁾ (CPC 633, CPC 7545, CPC 8861, CPC 8862, CPC 8864, CPC 8865 ja CPC 8866)	Ei mitään.
m) Rakennusten puhtaanapito palvelut (CPC 874)	Ei mitään.
n) Valokuvapalvelut (CPC 875)	Ei mitään.
o) Pakkauspalvelut (CPC 876)	Ei mitään.
p) Julkaisu- ja painopalvelut (CPC 8842)	Ei mitään, paitsi että panamalaisiin joukkoviestimiin kuuluvaa painettua julkaisua, kuten sanoma- tai aikakauslehteä, tuottavan yrityksen on oltava sataprosenttisesti (suoraan tai välillisesti) Panaman kansalaisen omistuksessa ja yrityksen johtajien (myös sen kustantajien, päätoimittajien, apulaistoimittajien ja johtoryhmän avustajien) on oltava Panaman kansalaisia.
q) Kokouspalvelut (CPC 87909 osittain)	Ei mitään.
r) 1. Käännös- ja tulkkauspalvelut (CPC 87905)	Ei sitoumuksia virallisen kääntämisen ja tulkkauksen osalta.
r) 2. Sisustus suunnittelu- ja muut muotoilu- ja suunnittelupalvelut (CPC 87907)	Ei mitään.
r) 3. Perintätoimistojen palvelut (CPC 87902)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
r) 4. Luottotietopalvelut (CPC 87901)	Ei mitään.
r) 5. Kopiointipalvelut ⁽¹⁾ (CPC 87904)	Ei mitään.
r) 6. Televiestinnän konsultointipalvelut (CPC 7544)	Ei mitään.
7. VIESTINTÄPALVELUT	
Kuriiripalvelut (CPC 7512), ml. pikälähetyspalvelut ⁽²⁾	Ei mitään.
B. Televiestintäpalvelut (Nämä palvelut eivät kata taloudellista toimintaa, joka koostuu sellaisen sisällön tarjonnasta, jonka välittäminen edellyttää televiestintäpalveluja.)	
a) Kaikki palvelut, jotka koostuvat sähkömagneettisten signaalien lähettämisestä ja vastaanottamisesta ⁽¹⁾ lukuun ottamatta yleisradiotoimintaa ⁽¹⁴⁾	1. Yritys, joka on joko suoraan tai välillisesti ulkomaisen hallituksen omistuksessa tai määräysvallassa tai jossa ulkomainen hallitus on osakkaana, ei saa tarjota televiestintäpalveluja Panaman alueella. 2. Matkapuhelinpalveluja tarjoaa ainoastaan neljä operaattoria, joille valtio on myöntänyt toimiluvat.
b) Satelliittilähetysten välityspalvelut ⁽¹³⁾	Ei mitään lukuun ottamatta sitä, että: — sitoumukset edellyttävät vastavuoroisuutta; — tämän toimialan palveluntarjoajiin voidaan soveltaa sähköisiä viestintää koskevan Panaman sääntelyjärjestelmän mukaista velvoitetta turvata yleisen edun mukaiset tavoitteet, jotka liittyvät sisällön siirtoon palveluntarjoajien verkossa.
8. RAKENNUSPALVELUT JA NIIHIN LIITTYVÄT TEKNISET PALVELUT (CPC 511, CPC 512, CPC 513, CPC 514, CPC 515, CPC 516, CPC 517 ja CPC 518)	Ei mitään.
9. JAKELUPALVELUT (pl. aseiden, ammuksen, räjähdysainesten ja muiden sotatarvikkeiden jakelu) Kaikki jäljempänä luetellut osa-alat	
A. Komissionääripalvelut	
a) Moottoriajoneuvoja, moottoripyöriä, moottorikelkkoja ja niiden osia ja tarvikkeita koskevat komissionääripalvelut (CPC 61111 osittain, CPC 61113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
b) Muut komissionääripalvelut (CPC 621)	Ei mitään.
B. Tukkaupan palvelut	
a) Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkien ja niiden osien ja tarvikkeiden tukkaupan palvelut (CPC 6111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 612 osittain)	Ei mitään.
b) Radio- ja telepäätelaitteiden tukkaupan palvelut (CPC 7542 osittain)	Ei mitään.
c) Muut tukkaupan palvelut (CPC 622, pl. energiatuotteiden tukkaupan palvelut ⁽¹⁶⁾)	Ei mitään.
C. Vähittäiskaupan palvelut (CPC 61112, osittain CPC 6113 ja osittain CPC 6121, 613, 631, 632, pl. Panaman lainkäyttövaltaan kuuluvilla vesillä pyydytty panamalainen kala)	1. Ainoastaan seuraavat henkilöt voivat omistaa vähittäismyyntiyrityksen Panamassa: a) syntyperäinen Panaman kansalainen; b) luonnollinen henkilö, joka vuoden 1972 perustuslain voimaantulopäivänä oli Panaman kansalaisuuden saanut henkilö, Panaman kansalaisen puoliso tai luonnollinen henkilö, jolla oli lapsi Panaman kansalaisen kanssa; c) luonnollinen henkilö, jolla on ollut Panaman kansalaisuus vähintään kolmen vuoden ajan; d) ulkomaan kansalainen tai ulkomaan lainsäädännön mukaisesti perustettu oikeushenkilö, joka vuoden 1972 perustuslain voimaantulopäivänä omisti länmukaisen vähittäismyyntiyrityksen Panamassa; ja e) Panaman tai jonkin muun maan lainsäädännön mukaisesti perustettu oikeushenkilö, jos sen omistavat a, b, c tai d alakohdassa selostetut luonnolliset henkilöt, kuten perustuslain 295 pykälän 5 momentissa esitetään. 2. Sen estämättä, mitä 1 kohdan e alakohdassa määrätään, ulkomaan kansalainen voi omistaa vähittäiskauppaa harjoittavan oikeushenkilön, jos a) kyseinen oikeushenkilö myy vähittäiskaupassa yksinomaan sellaisia tuotteita, jotka on tuotettu sen ohjeiden mukaisesti ja joissa on sen merkki; tai b) kyseinen oikeushenkilö harjoittaa ensisijaisesti palvelun myyntiä, ja sen myymät tuotteet liittyvät välttämättä kyseisen palvelun myyntiin. 3. Vähittäismyyntiyrityksen johtajien on käytettävä samat kansalaisuusvaatimukset kuin vähittäismyyntiyrityksen omistajien.

Toimiala	Varustuksen kuvaus
D. Franchising-toiminta (CPC 8929)	Franchising-toimintaan liittyviä palveluita vähittäiskaupan tasolla voivat tarjota vain Panaman kansalaiset.
10. KOULUTUSPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Alennuksen perusteen koulutuspalvelut (CPC 921)	Ei mitään.
B. Ylempään perusteen ja keskiasteen koulutuspalvelut (CPC 922)	
C. Korkeasteen koulutuspalvelut (CPC 923)	
D. Aikuskoulutuspalvelut (CPC 924)	
E. Muut koulutuspalvelut (CPC 929)	Ei sitoumuksia.
11. YMPÄRISTÖPALVELUT	Ei mitään.
A. Jätevesipalvelut (CPC 9401) ⁽¹⁷⁾	
B. Kiinteiden tai vaarallisten jätteiden käsittely pl. vaarallisten jätteiden kuljetus rajojen yli	
a) Jätehuoltopalvelut (CPC 9402)	
b) Puhdistus ja sen kaltaiset palvelut (CPC 9403)	
C. Ilman laadun ja ilmastuksen suojeleminen (CPC 9404) ⁽¹⁸⁾	
D. Maaperän ja vesistön kunnostaminen ja puhdistaminen	
a) Suostuneen maaperän ja veden käsittely ja kunnostaminen (CPC 9406 osittain) ⁽¹⁹⁾	

Toiminta	Varausten kuvaus
E. Melun ja värinän torjunta (CPC 9405)	
F. Biologisen monimuotoisuuden ja maiseman säilyttäminen a) Luonnon- ja maisemansuojelua koskevat palvelut (CPC 9406 osittain)	
G. Muut ympäristöpalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 9409)	
12. RAHOITUSPALVELUT	
A. Vakuustointiminta ja siihen liittyvät palvelut	Ei mitään, paitsi seuraavat: 1. Vakuutusvälittäjän toimiluvan saaminen edellyttää, että hakija on Panamassa asuva panamalainen. 2. Panamassa vakuutusvälitysyhtiöksi toimivan oikeushenkilön osakkeista vähintään 49 prosenttia on oltava Panamassa vakuutusvälittäjän toimiluvan saaneiden kansalaisten omistuksessa. Tällaisen yrityksen oikeudellisesti edustajana on oltava Panamassa vakuutusvälittäjän toimiluvan saanut panamalainen.
B. Pankki- ja muut rahoituspalvelut (pl. vakuutuspalvelut)	Ei mitään.
13. TERVEYDENHUOLTO- JA SOSIAALIPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Sairaala palvelut (CPC 9311)	Ei mitään.
B. Sairaankuljetuspalvelut (CPC 93192)	Ei mitään.
C. Hoitolaitosten palvelut, muut kuin sairaala palvelut (CPC 93193)	Ei mitään.
14. MATKAILU JA SIIHEN LIITTYVÄT PALVELUT	
Hotelli- ja ravintolapalvelut, pl. ilmailukenteen ateriapalvelut ⁽²⁶⁾ (CPC 641, CPC 642 ja CPC 643)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
B. Matkatoimistopalvelut ja matkanjärjestäjien palvelut (matkaoppaiden palvelut mukaan luettuina) (CPC 7471)	Matkatoimistotoimintaa Panaman alueella harjoittavan on oltava Panaman kansalainen.
C. Matkailijoiden opastuspalvelut (CPC 7472)	Ei mitään.
15. VIRKISTYS-, KULTTUURI- JA URHEILUPALVELUT (muut kuin audiovisuaalialan palvelut)	
A. Viihdepalvelut (ml. teatteripalvelut, musiikkilyhye-, sirkus- ja diskopalvelut) (CPC 9619)	1. Ulkomaisen orkesterin tai musiikkilyhyeen palkkaavan työnantajan edellytetään palkkaavan panamalaisen orkesterin tai musiikkilyhyeen esiintymään jokaisessa paikassa, jossa ulkomainen orkesteri tai musiikkilyhye esiintyy. Tämä velvoite on voimassa ulkomaisen orkesterin tai musiikkilyhyeen sopimuksen keston ajan. 2. Ulkomaisen taitelijan kanssa esiintyvä panamalainen taitelija on palkattava samoin ehdoin ja samoin ammatillisiin kriteereihin. Tämä koskee myös muun muassa tapahtumaan liittyvää myynninedistämistä, tiedottamista ja mainontaa, käytävistä viestintästä riippumatta. Panamalaisiin joukkoviestimiin kuuluvaa painettua julkaisua, kuten sanoma- tai aikakauslehteä, tuottavan yrityksen on oltava sataprosenttisesti (suoraan tai välillisesti) Panaman kansalaisen omistuksessa ja yrityksen johtajien (myös sen kustantajien, päätoimittajien, apulaistoimittajien ja johtoryhmän avustajien) on oltava Panaman kansalaisia.
B. Uutis- ja uutistoimistopalvelut (CPC 962)	Ei sitoumuksia.
C. Kirjasto-, arkisto-, museo- ja muut kulttuuripalvelut (CPC 963)	Ei mitään.
D. Urheilupalvelut (CPC 9641)	Ei mitään.
E. Virkistyspuistojen ja uimarantojen palvelut (CPC 96491)	Ei mitään.
16. LIIKENNEPALVELUT	
A. Meriliikenne ⁽²⁾	Ei mitään.
a) Kansainvälinen henkilöliikenne (CPC 7211 ilman kansallista kabotaasiliikennettä)	
b) Kansainvälinen tavaraliikenne ⁽²⁾ (CPC 7212 ilman kansallista kabotaasiliikennettä)	

Toimiala	Vaustien kuvaus
B. Sisävesiliikenne	
a) Henkilöliikenne (CPC 7221)	Ei mitään.
b) Tavaraliikenne (CPC 7222)	
C. Rautatieliikenne ⁽²³⁾	
a) Henkilöliikenne (CPC 7111)	Ei mitään.
b) Tavaraliikenne (CPC 7112)	
D. Tietiliikenne	
a) Henkilöliikenne (CPC 7121 ja CPC 7122)	Ei sitoumuksia.
b) Tavaraliikenne (CPC 7123, pl. postin kuljetus omaan lukuun ⁽²⁴⁾)	Maahan sijoitautuneiden liikenteenharjoittajien on käytettävä kyseiseen maahan rekisteröityjä ajoneuvoja.
E. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetus ⁽²⁵⁾ (CPC 7139)	Ei mitään.
17. LIIKENTEEN LIITÄNNÄISPALVELUT	
A. Meriliikenteen liitäntäpalvelut ⁽²⁶⁾	Ei mitään.
a) Meriliikenteen lastinkäsittelypalvelut	
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	
c) Tulliselvityspalvelut	

Toimiala	Varausten kuvaus
d) Konttiasema- ja varastointipalvelut e) Varustamon edustajan palvelut f) Meriliikenteen huolintapalvelut g) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7213) h) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7214) i) Meriliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) j) Muut tuki- ja liittämäispalvelut (ml. ateriapalvelut) (CPC 749 osittain)	
B. Sisävesiliikenteen liittämäispalvelut ⁽²⁹⁾ a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7223) e) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7224) f) Sisävesiliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) g) Muut tuki- ja liittämäispalvelut (CPC 749 osittain)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
C. Rautatieliikenteen liitäntäpalvelut ⁽²⁾ a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113) e) Rautatiekuljetuspalveluiden tukipalvelut (CPC 743) f) Muut tuki- ja liitäntäpalvelut (CPC 749 osittain)	Ei mitään.
D. Tieliikenteen liitäntäpalvelut a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maantietajoneuvojen, joissa on kuljettaja, vuokrauspalvelut (CPC 7124) e) Tieliikennevälineisiin liittyvät tukipalvelut (CPC 744) f) Muut tuki- ja liitäntäpalvelut (CPC 749 osittain)	Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maantietajoneuvojen, joissa on käyttäjä/kuljettaja, vuokrauspalveluihin vaaditaan toimilupa (sitä ei myönnetä ulkomailta rekisteröidyille ajoneuvoille), ja käyttäjän/kuljettajan on oltava Panaman kansalainen.

Toimiala	Varauksen kuvaus
E. Ilmaliikennepalvelujen liitännäispalvelut	
a) Maahuolintapalvelut (ml. ateriapalvelut)	Ei mitään.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Ei mitään.
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	1. Ainoastaan panamalainen henkilö, jonka toimipaikka on Panamassa, voi olla ilmaliiikennepalvelujen tarjontaan Panamassa oikeutetun todistuksen haltija.
d) Ilmaliikennevälineiden vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 734)	2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettujen todistuksen saaminen edellyttää, että panamalainen yritys osoittaa <i>Autoridad de Aeroductos Civil</i> -viranomaiselle, että Panaman kansallinen omistaa yrityksen keskeisen omaisuuden ja käyttää yrityksessä tosiallista määräysvaltaa. Esimerkiksi vähintään 51 prosenttia yhtiön merkitystä ja maksetusta pääomasta on Panaman kansallaisen omistuksessa rekisteröitynä osakkeina. 3. Kotimaan liikenteen osalta 2 kohdassa tarkoitettu prosenttiosuus on vähintään 60 prosenttia. 4. Edellä 1 kohdassa tarkoitettujen todistuksen voimassaoloaikana todistuksen haltijan on säilytettävä 2 tai 3 kohdassa määritetty Panaman kansallaisen vähimmäisomistusosuus.
e) Myynti ja markkinointi	Ei mitään.
f) Tietokonepohjainen paikanvarausjärjestelmä (TP)	Ei mitään.
g) Lentoasemien hallinta	Ei mitään.
F. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetusten liitännäispalvelut ⁽²⁸⁾ a) Putkijohtoja pitkin kuljetettujen muiden tuotteiden kuin polttoaineiden varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Ei mitään.
18. ENERGIAPALVELUT	
A. Kaivostointintaan liittyvät palvelut ⁽²⁹⁾ (CPC 883)	Ei mitään.
B. Polttoaineiden putkijohtokuljetukset (CPC 7131)	Ei mitään.

Toimiala	Varausten kuvaus
D. Kiinteiden, nestemäisten ja kaasumaisten polttoaineiden sekä niihin liittyvien tuotteiden tukkukaupan palvelut (CPC 62271)	Ei mitään.
E. Moottoripolttoaineiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 613) F. Polttoöljyn, pullotetun kaasun, hilen ja puun vähittäismyynti (CPC 63297) sekä sähkön, (pullottamattoman) kaasun, höyryn ja lämmönveden vähittäismyyntipalvelut	Ei mitään, paitsi seuraavat: - Ainoastaan seuraavat henkilöt voivat omistaa vähittäismyyntiyrityksen Panamassa: - syntyperäinen Panaman kansalainen; - luonnollinen henkilö, joka vuoden 1972 perustuslain voimaantulopäivänä oli Panaman kansalaisuuden saanut henkilö, Panaman kansalaisen puoliso tai luonnollinen henkilö, jolla oli lapsi Panaman kansalaisen kanssa; - luonnollinen henkilö, jolla on ollut Panaman kansalaisuus vähintään kolmen vuoden ajan; - ulkomaan kansalainen tai ulkomaan lainsäädännön mukaisesti perustettu oikeushenkilö, joka vuoden 1972 perustuslain voimaantulopäivänä omisti lainmukaisen vähittäismyyntiyrityksen Panamassa; ja - Panaman tai jonkin muun maan lainsäädännön mukaisesti perustettu oikeushenkilö, jos sen omistavat a, b, c tai d alakohdassa selostetut luonnolliset henkilöt, kuten perustuslain 295 pykälän 5 momentissa esitetään. - Sen estämättä, mitä 1 kohdan e alakohdassa määrätään, ulkomaan kansalainen voi omistaa vähittäiskauppaa harjoittavan oikeushenkilön, jos - kyseinen oikeushenkilö myy vähittäiskaupassa yksinomaan sellaisia tuotteita, jotka on tuotettu sen ohjeiden mukaisesti ja joissa on sen merkki tai - kyseinen oikeushenkilö harjoittaa ensisijaisesti palvelun myyntiä, ja sen myymät tuotteet liittyvät välttämättä kyseisen palvelun myyntiin. - Vähittäismyyntiyrityksen johtajien on täytettävä samat kansalaisuusvaatimukset kuin vähittäismyyntiyrityksen omistajien.
G. Energian jakeluun liittyvät palvelut (CPC 887)	Ei mitään, paitsi seuraavat: - Sähkön siirtopalvelua voi Panaman alueella tarjota vain Panaman valtio. - Sähkön jakelupalvelua Panaman alueella tarjoaa kolme yritystä, joille <i>Autoridad Nacional de los Servicios (ASEP)</i> on myöntänyt toimiluvat viidentoista vuoden ajaksi. Toimilupakausi alkoi 22 päivänä lokakuuta 1998.
19. MUUT MUUALLE LUOKITTELEMATTOMAT PALVELUT a) Pesu-, puhdistus- ja värjäyspalvelut (CPC 9701)	Ei mitään.

	Toimiala	Varausten kuvaus
b) Kampaamopalvelut (CPC 97021)	Ei sitoumuksia.	
c) Kosmetologin käsittely, käsi- ja jalkahoitopalvelut (CPC 97022)		
d) Muut kauneudenhoitopalvelut, muualle luokittelemattomat (CPC 97029)		
e) Kylpylähäpalvelut ja muut kuin terapeutiset hieronnat, joita tarjotaan rentouttavina ja fyysisistä hyvinvointia edistävänä palveluna eikä lääkmällisiin tai kuntoutuksarkoituksiin ^(a) (CPC ver. 1.0 97230)		
g) Televisiostinnain yhteispalvelut (CPC 7543)	Ei sitoumuksia.	
(1) Ei sisällä öljy- ja kaasukonnulla toimittuja kaivostoimintaan liittyviä palkkio- tai sopimusperusteisia palveluja, jotka sisältyvät ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 18.A. (2) Ei sisällä teollisuuteen liittyviä neuvontapalveluja, jotka sisältyvät YRITYSPALVELUJEN kohtaan 6.F.I. (3) Toimiala on rajattu valmistustoimintaan. Siitä ei kuulu audiovisuaaläänäntä liityvä eikä kulttuurissallion esittämistä koskeva toiminta. (4) Palkkio- ja sopimusperusteen kustantaminen ja painaminen sisältyvät YRITYSPALVELUJEN kohtaan 6.F.p. (5) Ei sisällä palkkiokohdian tai sopimuksen perustuen sähkönsiirton ja -jakelun järjestelmää, jotka sisältyvät kohtaan ENERGIAPALVELUT. (6) Ei sisällä maakaasun ja kaasumaisten polttoaineiden siirtoa putkijohto pitkin, palkkio- tai sopimusperusteista kaasun siirtoa ja jakelua eikä maakaasun ja kaasumaisten polttoaineiden siirtoa putkijohto pitkin, palkkio- tai sopimusperusteista kaasun siirtoa ja jakelua ENERGIAPALVELUT. (7) Ei sisällä palkkio- tai sopimuspuhjoista höyrön ja lämmönnveden siirtoa ja jakelua eikä höyrön ja lämmönnveden myyntiä, jotka sisältyvät kohtaan ENERGIAPALVELUT. (8) Ei sisällä verkoyksymysiin liittyviä lainoipilisia netwonta- ja edustuspalveluja, jotka sisältyvät kohtaan 6.A.a. Lakaisainpalvelut. (9) Yleshydydyllisä palveluja koskevaa rajoitusta sovelletaan niihin teknisiin testaus- ja analysointipalveluihin, jotka ovat pakollisia myynti- ja käyttöluopien myöntämistä varten (esim. autojen katsastus, dimtarvikkeiden tarkastus). (10) Kuljetusvälineiden huolto- ja korjauspalvelut (CPC 6112, 6122, 8867 ja CPC 8868) sisältyvät kohtiin 6.E.I.1–6.E.I.4. (11) Toimistoakoneiden ja -laitteiden, ml tietokoneet, huolto- ja korjauspalvelut (CPC 845) sisältyvät kohtaan 6.B. Tietokonepalvelut. (12) Ei sisällä ruoantuotepalveluja, jotka lueaan koodin CPC 8842 ja jotka sisältyvät kohtaan 6.F.p. (13) Pikalahjeypalvelut voivat sisältää nappien ja luotevarien toimittuksen lisäksi lisäarvoa tuovia palveluja, kuten läherysten nouro lähettäjälle, henkilökohtainen toimitus vastaanottajalle, seuranta ja paikantaminen, mahdollisuus muuttaa määräraapaa ja vastaanottaja paikkujen alana sekä vastaanottovaltuutus. Pikalahjeypalveluihin eivät kuulu i) limakuljetuspalvelut, ii) julkista valtaa käytettäessä tarjottavat palvelut, iii) meriliikennepalvelut. (14) Näihin palveluihin ei sisälly suoraajoitoon tetejojen jättä dan kastitte (ml. tapahtumakastitte), joka on osa koodia CPC 843 ja joka sisältyy kohtaan 6.B. Tietokonepalvelut. (15) Yiesradiolaajehien määritellään yleison vastaanotettavaksi tarkoitettu, vapaasti eteneviä radioaaltoja hyvakä käyttäväksi televisio- tai radio-ohjelmaa sisältäväksi lähetykseksi, mutta siihen eivät kuulu operaattoreiden väliset yhteydet. (16) Nanna palvelut kattavat televiestintäpalvelut, jotka koostuvat radio- ja televisiolaajehysten lähettämistä ja vastaanotamisesta satelliittiteitse (satelliitin välityksellä tapahtuva ohjelmalaailan keskeytymätön siirroketti, jota tarvitaan television ja radion ohjelmalaailan välittämiseksi suurelle yleisölle). Toiminta kattaa satelliittipalvelujen kayton myynnin mutta ei television ohjelmapaketien myyntiä kotitalouksille. (17) Nanna palvelut, jotka kasittävät koodin CPC 6271, sisältyvät ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 18.D. (18) Vasa viemärointiipalveluja. (19) Vasa poistokaasuinen puhdistuspalveluja. (20) Vasa ostain luonnoin ja maitemanusojelu koskevia palveluja. (21) Ilmaläikkeen ateriapalvelut sisältyvät LUIKENTEEN LITÄÄNSIPALVELUJEN kohtaan 17.E.a. Maahuoliinpalvelut. (22) Yieshydydyllisä palveluja koskevaa horisaontoalisia rajoitusta sovelletaan satnapalveluihin, ja muulin sellisiin meriliikennepalveluihin, jotka edellyttävät yleisten alueiden käyttöä. (23) Sisältää syntioilukenttien sekä kansunvälisen meriliikennepalvelujen toimittajien suorittaman välinneen siirtamisen satmassa välihossa, jos siihen ei liity tulolo. (24) Yieshydydyllisä palveluja koskevaa horisaontoalisia rajoitusta sovelletaan sellaisiin rautiliikennepalveluihin, jotka edellyttävät yleisten alueiden käyttöä. (25) Koodi CPC 71235 osittain; sisältyy VIESTINTÄPALVELUJEN kohtaan 7.A. Posti- ja kuririipalvelut. (26) Polttoaineiden punktiiohkokuiluus sisältyy ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 18.B. (27) Yieshydydyllisä palveluja koskevaa horisaontoalisia rajoitusta sovelletaan satnapalveluihin, muulin ylesten alueiden kaytioa edellyttävän liittänaispalveluihin sekä hinaus- ja työmötapalveluihin. (28) Yieshydydyllisä palveluja koskevaa horisaontoalisia rajoitusta sovelletaan palveluihin, jotka edellyttävät ylesten alueiden kaytioa. (29) Polttoaineiden punktiiohkokuiluksen liittänaispalvelut sisältyvät ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 18.C.		

(79) Sisältää seuraavat palkkio- tai sopimusperusteiset palvelut: kaivostointinaan liittyvät neuvonta ja konsultointipalvelut, porauspaikan valmistelu, porauslaitteen asennus, poraus, poranterien huolopalvelut, suojauspalvelut, porauslaitteen valmistus ja toimitus, kiinteän aneen hallinta, porausalueen geologia ja porauksen hallinta, kaivostointiin liittyvät osto, reikiä, porauspalvelut, viimeistelytyönteiden (suojatuosten) toimitus ja käyttö, viimeistelytyönteiden toimitus ja asentaminen, seminaarit (painepumppaus), aktivointipalvelut (rakentaminen ja painepumppaus), porausreian korjauspalvelut, porausreian tulppaaminen ja hylkääminen.

Ei sisällä suoraa pääsyä luonnonvaroihin tai niiden hyödyntämistä.

Ei sisällä maaperän rakentamista muita luonnonvaroja kuin öljyä ja kaasua koskevaa kaivostointintiaa varten (CPC 5115), joka sisältyy kohtaan 8, RAKENNUSPALVELUT.

(80) Terapeuttiset hieronnat ja kylpyhoitopalvelut sisältyvät kohtiin Lääkäripalvelut (6.A.h), Sairaanhoidaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoito henkilöstön palvelut (6.A.j.2) ja Terveystieteiden palvelut (13.A ja 13.C).

LIITE XI

LUETTELOT RAJATYLITTÄVÄÄ PALVELUJEN TARJONTAA KOSKEVISTA SITOUMUKSISTA

A JAKSO

EU-OSAPUOLI

1. Jäljempänä esitettävässä sitoumusluettelossa ilmoitetaan tämän sopimuksen 172 artiklan mukaisesti ne palvelualueet, jotka on vapautettu, sekä ne markkinoille pääsyä ja kansallista kohtelua koskevat rajoitukset, joita kyseisillä aloilla varausten muodossa sovelletaan Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen palveluihin ja palveluntarjoajiin. Luettelossa on seuraavat osat:

- a) Ensimmäisessä sarakkeessa ilmoitetaan toimiala tai osa-ala, jota koskevan sitoumuksen osapuoli tekee, sekä se, millä laajuudella vapautettuihin aloihin sovelletaan varauksia.
- b) Toisessa sarakkeessa esitetään sovellettavat varaukset.

Jos b alakohdassa tarkoitettua sarakkeessa on ainoastaan jäsenvaltiokohtaisia varauksia, siinä mainitsemattomat jäsenvaltiot tekevät kyseistä alaa koskevat sitoumukset ilman varauksia (vaikka tietyllä alalla ei ole jäsenvaltiokohtaisia varauksia, siihen voidaan kuitenkin soveltaa horisontaalisia varauksia tai alakohtaisia EU:n laajuisia varauksia).

Sitoumuksia ei sovelleta rajatylittävään palvelujen tarjontaan niillä tämän sopimuksen kattamilla toimialoilla ja osa-aloilla, joita ei mainita jäljempänä olevassa luettelossa.

2. Yksittäisten toimialojen ja osa-alojen yksilöiminen:

- a) CPC tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC prov., 1991).
- b) CPC ver. 1.0 tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC ver. 1.0, 1998).

3. Jäljempänä olevaan luetteloon ei sisälly toimenpiteitä, jotka koskevat pätevyysvaatimuksia ja -menettelyjä, teknisiä standardeja tai lupavaatimuksia ja -menettelyjä, elleivät ne ole tämän sopimuksen 170 ja 171 artiklassa tarkoitettuja markkinoille pääsyn tai kansallisen kohtelun rajoituksia. Vaikka tällaiset toimenpiteet (esimerkiksi toimiluvan saamista, yleispalveluvuoroitusta, tutkintotodistusten tunnustamista säännellyillä aloilla, tiettyjen tutkintojen – kielitutkinnot mukaan luettuina – läpäisemistä koskevat edellytykset) eivät sisälly luetteloon, niitä sovelletaan joka tapauksessa Keski-Amerikka-osapuolen tasavaltojen palveluntarjoajiin.

4. Jäljempänä oleva luettelo ei rajoita muoto 1:n soveltamista tietyillä palvelualueilla ja osa-aloilla eikä sijoittautumissitoumuksia koskevan luettelon mukaisten julkisten monopolien ja yksinoikeuksien olemassaoloa.

5. Tämän sopimuksen 159 artiklan 3 kohdan mukaisesti jäljempänä oleva luettelo ei sisällä toimenpiteitä, jotka koskevat osapuolten myöntämiä tukia.

6. Sitoumusluettelosta syntyvät oikeudet ja velvoitteet eivät ole sellaisenaan välittömästi sovellettavissa, eivätkä ne näin ollen luo välittömästi oikeuksia yksittäisille luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille.

Toiminta tai osa-ala	Varausten kuvaus
KAIKKI TOIMIALAT	Kiinteistöt Muotojen 1 ja 2 osalta: AT, BG, CY, CZ, DK, EE, EL, FI, HU, IE, IT, LT, LV, MT, PL, RO, SI, SK: Ulkomaisten sijoittajien maa- ja kiinteistöihankinnoille on asetettu rajoituksia. (1)
1. YRITYSPALVELUT	
A. Ammatilliset palvelut	
a) Lakiasiainpalvelut (CPC 861) (2)	Muotojen 1 ja 2 osalta: AT, CY, ES, EL, LT, MT, SK: Kansallisen (EU ja jäsenvaltio) oikeuden harjoittamiseen vaadittava asianajajaliiton täysjäsenyys edellyttää kansalaisuusvaatimuksen täyttymistä. BE, FI: Oikeudellista edustusta koskeviin palveluihin vaadittava asianajajaliiton täysjäsenyys edellyttää kansalaisuusvaatimuksen ja asuinpaikkavaatimuksen täyttymistä. Belgiassa sovelletaan kiintolaita "Cour de cassation" -oikeusistuimessa esiintymiseen muussa kuin rikosoikeudellisissa tapauksissa. BG: Ulkomaiset asianajajat voivat tarjota oikeudellista edustusta koskevia palveluja ainoastaan oman maansa kansalaisten osalta, ja edellytyksenä on vastavuoroisuus ja yhteistyö bulgarialaisen asianajajan kanssa. Oikeudellista soviteltua palvelujen tarjoaminen edellyttää vakinaista asuinpaikkaa. FR: Asianajajat voivat harjoittaa "avocats auprès de la Cour de Cassation" ja "avocats auprès du Conseil d'Etat" -ammatteja kiintojen rajoissa ja kansalaisuusvaatimuksen täytyessä. HU: Asianajajaliiton täysjäsenyys edellyttää kansalaisuusvaatimuksen ja asuinpaikkavaatimusten täyttymistä. Ulkomaisten lakimiesten harjoittama lakiasiantointia on rajattu oikeudellisen neuvonnan tarjoamiseen. LV: Valan tehneitä asianajajia, joille edustaminen rikosoikeudenkäynnissä on varattu, koskee kansalaisuusvaatimus. DK: Oikeudellisen neuvontatoiminnan markkinointi on rajoitettu asianajajiin, joilla on Tanskassa myönnetty elinkeinolupa, ja Tanskassa rekisteröityihin lakiasiantointeihin. Tanskalaisen elinkeinoluvan myöntämisen edellytyksenä on Tanskassa suoritettu lainopillinen tutkinto. SE: Asianajajaliiton jäsenyys, joka on tarpeen ainoastaan käytettäessä ruotsalaista "advokat"-ammattinimikettä, edellyttää asuinpaikkavaatimuksen täyttymistä.
b) 1. Laskentatoimen palvelut ja kirjanpito palvelut (CPC 86212, muut kuin "tilintarkastuspalvelut", CPC 86213, CPC 86219 ja CPC 86220)	Muodon 1 osalta: FR, HU, IT, MT, RO, SI: Ei sitoumuksia. AT: Edustaminen toimivaltaisissa viranomaisissa edellyttää kansalaisuusvaatimuksen täyttymistä. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) 2. Tilintarkastuspalvelut (CPC 86211 ja 86212, muut kuin laskentatoimen palvelut)	Muodon 1 osalta: BE, BG, CY, DE, ES, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LU, MT, NL, PT, RO, SI, UK: Ei sitoumuksia.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
	AT: Edustaminen toimivaltaisissa viranomaisissa ja lävällän erityislainsäädännössä (esim. osakeyhtiölaki, pörssilaki, pankkilaki jne.) säädettyjen tilintarkastusten suorittaminen edellyttävät kansalaisuusvaatimuksen täyttymistä. SE: Tietyjen oikeushenkilöiden, mm. kaikkien osakeyhtiöiden, tilintarkastuspalveluja voivat tarjota ainoastaan Ruotsissa hyväksytyt tilintarkastajat. Ainoastaan tällaiset tilintarkastajat voivat olla osakkeenomistajia tai muodostaa avoimen yhtiön, joka toimii laillisesti hyväksytyinä tilintarkastusyhteisönä (virallisissa tarkoituksissa). Hyväksyminen edellyttää maassa asumista. LT: Tilintarkastuskertomus on laadittava yhdessä sellaisen tilintarkastajan kanssa, joka on auktorisoitu Liettuassa. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
c) Verotukseen liittyvät neuvontapalvelut (CPC 863) ⁽³⁾	Muodon 1 osalta: AT: Edustaminen toimivaltaisissa viranomaisissa edellyttää kansalaisuusvaatimuksen täyttymistä. CY: Veroasiainmiehillä on oltava valtiovarainministeriön myöntämä asianmukainen lupa. Lupa edellyttää taloudellista tarveharkintaa. Käytetään vastaavia arviointiperusteita kuin myönnettäessä lupaa ulkomaisille sijoituksille (arviointiperusteet luetaan horisontaalisia sitoumuksia koskevassa jaksossa) siltä osin kuin kyseisiä arviointiperusteita sovelletaan myös tähän osa-alaan, ja osan työeläisyysilanne otetaan aina huomioon. BG, MT, RO, SI: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
d) Arkkitehtipalvelut ja e) Kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut (CPC 8671 ja CPC 8674)	Muodon 1 osalta: AT: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta suunnittelupalveluja. BE, BG, CY, EL, IT, MT, PL, PT, SI: Ei sitoumuksia. DE: Kansallisia sääntöjä sovelletaan kaikista ulkomailta toimitettavista palveluista maksettaviin korvauksiin ja palkkoihin. HU, RO: Ei sitoumuksia maisemasuunnittelupalvelujen osalta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
f) Tekniset palvelut ja g) Tekniset kokonaispalvelut (CPC 8672 ja CPC 8673)	Muodon 1 osalta: AT, SI: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta pelkkiä suunnittelupalveluja. BG, CY, EL, IT, MT, PT: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Vastausten kuvaus
h) Lääkäripalvelut (ml. psykologit) ja hammashoitopalvelut (CPC 9312 ja (CPC 85201 osittain)	Muodon 1 osalta: AT, BE, BG, CY, DE, DK, EE, ES, FI, FR, EL, IE, IT, LU, MT, NL, PT, RO, SI, SK, UK: Ei sitoumuksia. SI: Ei sitoumuksia sosiaalilääketieteiden palvelujen, puhtaanapito- ja verensiirtojen, epidemiologisten sekä lääketieteellisten-ekologisten palvelujen, veritoimitusten, verivalmistuksen ja verensiirtojen eikä ruumiinauasteiden osalta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
i) Eläinlääkäripalvelut (CPC 932)	Muodon 1 osalta: AT, BE, BG, CY, DE, DK, EE, ES, FR, EL, HU, IE, IT, LV, LT, MT, NL, PT, RO, SI, SK: Ei sitoumuksia. UK: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta eläinlääketieteellisiä laboratoriotutkimuksia ja eläinlääkäreille tarjottavia teknisiä palveluja, yleisiä neuvontaa, opastusta ja tiedottamista esim. ravitsemuksesta, käyttäytymisestä ja lemmikkieläinten hoidosta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
j) 1. Kätilöpalvelut (CPC 93191 osittain)	Muodon 1 osalta: AT, BE, BG, CY, DE, DK, EE, ES, FR, EL, HU, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, PT, RO, SI, SK, UK: Ei sitoumuksia.
2. Sairaanhoidaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut (CPC 93191 osittain)	FI, PL: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta sairaanhoitajia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
k) Farmaseuttisten tuotteiden sekä lääkinnällisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyynti (CPC 63211)	Muodon 1 osalta: AT, BE, BG, DE, CY, DK, EE, FI, FR, EL, IE, IT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SK, SE, SI, UK: Ei sitoumuksia.
sekä muut farmaseuttien tarjoamat palvelut (*)	CZ, LV, LT: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta postinmyyntiä. HU: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta koodia CPC 63211. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 84)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
C. Tutkimus- ja kehittämispalvelut	
a) Luonnontieteen tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 851)	Muotojen 1 ja 2 osalta: EU: julkisin varoin rahoitettavien tutkimus- ja kehittämispalvelujen osalta yksinoikeuksia ja/tai lupia voidaan myöntää ainoastaan EU:n jäsenvaltioiden kansalaisille ja sellaisille EU:n oikeushenkilöille, joiden päätoimipaikka on Euroopan unionissa.
b) Yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 852 pl. psykologien palvelut) (*)	
c) Tieteidenväliset tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 853)	
D. Kiinteistöpalvelut (*)	
a) Omaan tai kolmannen osapuolen lukuun suoritettavat kiinteistöpalvelut (CPC 821)	Muodon 1 osalta: BG, CY, CZ, EE, HU, IE, LV, LT, MT, PL, RO, SK, SE: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Palkkio- tai sopimusperusteiset kiinteistöpalvelut (CPC 822)	Muodon 1 osalta: BG, CY, CZ, EE, HU, IE, LV, LT, MT, PL, RO, SK, SE: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
E. Vuokraus- ja leasingpalvelut ilman käyttäjää tai kuljettajaa	
a) Aluksiin liittyvät (CPC 83103)	Muodon 1 osalta: BG, CY, DE, HU, MT, RO: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Ilma-aluksiin liittyvät (CPC 83104)	Muotojen 1 ja 2 osalta: BG, CY, CZ, HU, LV, MT, PL, RO, SK: Ei sitoumuksia. EU: EU:n lentoliikenteen harjoittajien käyttämien ilma-alusten on oltava rekisteröityjä kyseiselle lentoliikenteen harjoittajalle luvan antaneessa EU:n jäsenvaltiossa tai muualla EU:ssa. Tästä vaatimuksesta voidaan poiketa, kun kyseessä on lyhytaikainen leasing-sopimus tai jos olosuhteet ovat poikkeukselliset.

Toimiala tai osa-ala	Vaustuksen kuvaus
c) Muihin kulkuneuvoihin liittyvät (CPC 83101, CPC 83102 ja CPC 83105)	Muodon 1 osalta: BG, CY, HU, LV, MT, PL, RO, SI: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
d) Muihin koneisiin ja laitteisiin liittyvät (CPC 83106, CPC 83107, CPC 83108 ja CPC 83109)	Muodon 1 osalta: BG, CY, CZ, HU, MT, PL, RO, SK: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
e) Henkilökohtaisiin ja kotitaloustarvikkeisiin liittyvät (CPC 832)	Muotojen 1 ja 2 osalta: AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SE, SK, UK: Ei sitoumuksia. EE: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta kodin viihdelaitteissa käytettävien nauhoitettujen videokasettien vuokraus- ja leasingpalveluja.
f) Televisiolaitteiden vuokraus (CPC 7541)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
F. Muut yrityspalvelut	
a) Mainontapalvelut (CPC 871)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Markkina- ja mielipidetutkimuspalvelut (CPC 864)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
c) Liikkeenjohdon konsultointipalvelut (CPC 865)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
d) Liikkeenjohdon konsultointipalveluihin liittyvät palvelut (CPC 866)	Muotojen 1 ja 2 osalta: HU: Ei sitoumuksia välillies- ja sovittelupalvelujen (CPC 86602) osalta.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
e) Tekniset testaus- ja analysointipalvelut (CPC 8676)	Muodon 1 osalta: IT: Ei sitoumuksia biologin tai kemistin ammattien osalta. BG, CY, CZ, MT, PL, RO, SK, SE: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: BG, CY, CZ, MT, PL, RO, SK, SE: Ei sitoumuksia.
f) Maa-, riista- ja metsätalouteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 881 osittain)	Muodon 1 osalta: IT: Ei sitoumuksia agronomille ja maatalousneuvojille (periti agrari) varatun toiminnan osalta. EE, MT, RO, SI: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
g) Kalastukseen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 882 osittain)	Muodon 1 osalta: LV, MT, RO, SI: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
h) Teollisuuteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 884 osittain ja CPC 885 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
i) Työnvälitys- ja henkilöstönhankintapalvelut	
i) 1. Johtohenkilöiden hakupalvelut (CPC 87201)	Muodon 1 osalta: AT, BG, CY, CZ, DE, EE, ES, FI, IE, LV, LT, MT, PL, PT, RO, SK, SI, SE: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: AT, BG, CY, CZ, DE, EE, ES, FI, IE, LV, LT, MT, PL, PT, RO, SK, SI: Ei sitoumuksia.
i) 2. Työnvälityspalvelut (CPC 87202)	Muodon 1 osalta: AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, EE, ES, EL, FI, FR, IE, IT, LU, LV, LT, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SE, SK, UK: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: AT, BG, CY, CZ, DE, DK, EE, ES, EL, FI, FR, IE, IT, LU, LV, LT, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SK, UK: Ei sitoumuksia.

Toimiala tai osa-ala	Vrausten kuvaus
i) 3. Tilapäisen toimistohenkilöstön hankintapalvelut (CPC 87203)	Muodon 1 osalta: AT, BG, CY, CZ, DE, EE, ES, FI, FR, IT, IE, LV, LT, MT, NL, PL, PT, RO, SE, SK, SI, Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: AT, BG, CY, CZ, DE, EE, ES, FI, FR, IT, IE, LV, LT, MT, NL, PL, PT, RO, SE, SK, SI, Ei sitoumuksia.
j) 1. Eisiväpalvelut (CPC 87301)	Muotojen 1 ja 2 osalta: BE, BG, CY, CZ, DE, DK, EE, ES, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, UK, Ei sitoumuksia.
j) 2. Turvallisuus- ja vartiointipalvelut (CPC 87302, CPC 87303, CPC 87304 ja CPC 87305)	Muotojen 1 ja 2 osalta: HU: Ei sitoumuksia koodien CPC 87304 ja CPC 87305 osalta. BE, BG, CY, CZ, DE, EE, ES, FI, FR, IT, LV, LT, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SK, Ei sitoumuksia.
k) Tieteelliset ja tekniset konsultointipalvelut (CPC 8675)	Muodon 1 osalta: BE, BG, CY, DE, DK, ES, FR, EL, IE, IT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SI, UK, Ei sitoumuksia esintäpalvelujen osalta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
l) 1. Alusten huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muodon 1 osalta: Meriliikennealusten osalta: BE, BG, CY, DE, DK, ES, FI, FR, EL, IE, IT, LT, MT, NL, PL, PT, RO, SE, SI, UK, Ei sitoumuksia. Sisävesiliikennealusten osalta: EU: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
l) 2. Rautatiekaluston huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muodon 1 osalta: AT, BE, BG, DE, CY, CZ, DK, ES, FI, FR, EL, IE, IT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SE, SI, SK, UK, Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
l) 3. Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja maantieliikenteen kuljetusvälineiden huolto ja korjaus (CPC 6112, CPC 6122, CPC 8867 osittain ja CPC 8868 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
l) 4. Ilma-alusten ja niiden osien huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muodon 1 osalta: BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
l) 5. Metallituotteiden, koneiden (ei toimisto-), laitteiden (ei kuljetus- ja toimitus-) sekä henkilökohtaisten ja kotitaloustarvikkeiden huolto ja korjaus (?) (CPC 633, CPC 7545, CPC 8861, CPC 8862, CPC 8864, CPC 8865 ja CPC 8866)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
m) Rakennusten puhtaanapito palvelut (CPC 874)	Muodon 1 osalta: AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, IE, IT, LU, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SE, SK, UK: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
n) Valokuvapalvelut (CPC 875)	Muodon 1 osalta: BG, EE, MT, PL: Ei sitoumuksia ilmapalokuvapalvelujen osalta. LV: Ei sitoumuksia erikoisvalokuvapalvelujen osalta (CPC 87504). Muodon 2 osalta: Ei mitään.
o) Pakkauspalvelut (CPC 876)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
p) Julkaisu- ja painopalvelut (CPC 88442)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
q) Kokouspalvelut (CPC 87909 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Vastausten kuvaus
r) 1. Käännös- ja tulkkaukset (CPC 87905)	Muodon 1 osalta: PL: Ei sitoumuksia valantehneiden tulkien palvelujen osalta. HU, SK: Ei sitoumuksia virallisen kääntämisen ja tulkauksen osalta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
r) 2. Sisustus suunnittelun- ja muut muotoilu- ja suunnittelupalvelut (CPC 87907)	Muodon 1 osalta: DE: Kansallisia sääntöjä sovelletaan kaikista ulkomailta toimitettavista palveluista maksettaviin korvauksiin ja palkkoihin. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
r) 3. Perintätoimistojen palvelut (CPC 87902)	Muotojen 1 ja 2 osalta: BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia.
r) 4. Luottotietopalvelut (CPC 87901)	Muotojen 1 ja 2 osalta: BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia.
r) 5. Kopiointipalvelut (CPC 87904) ⁽⁶⁾	Muodon 1 osalta: AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SE, SK, UK: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
r) 6. Televiestinnän konsultointipalvelut (CPC 7544)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 7. Puhelinvastauspalvelut (CPC 87903)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
2. VIESTINTÄPALVELUT	
A. Posti- ja kuriiripalvelut (Postilähetysten ⁽¹⁾ käsittelyyn ^(1a) liittyvät palvelut seuraavan osa-aloja koskevan luettelon mukaisesti sekä koti- että ulkomaan lähetyksissä: i) osoitteellisten, millä tahansa fyysisellä välineellä ⁽¹⁾ tuotettujen, kirjallisten viestien käsittely, ml. yhdistelmäpostipalvelu ja suoramainonta, ii) osoitteellisten pakettien ⁽¹⁾ käsittely, iii) osoitteellisten painotuotteiden ⁽¹⁾ käsittely, iv) edellä kohdassa i–iii tarkoitettujen tuotteiden käsittely kirjattuna tai vakuumitettuna postina, v) edellä kohdassa i–iii tarkoitettujen tuotteiden pikälähetyspalvelut ^(1a), vi) osoitteettomien tuotteiden käsittely, ja vii) asiakirjojen vaihto ⁽¹⁾) Osa-alat i, iv ja v suljetaan kuitenkin pois, jos ne kuuluvat varattavissa oleviin palveluihin eli jos ne koskevat sellaisia alle 50 gramman painoisia kirjälähetyksiä ⁽¹⁾, joiden hinta on alempi kuin 2,5-kertainen perustariffi, tai jos ne koskevat oikeus- ja hallintomenettelyjen yhteydessä käytettäviä kirjattuja lähetyksiä.) (CPC 751 osittain, CPC 71235 osittain ^(1a) ja CPC 73210 osittain ^(1a))	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään. ^(1a)
B. Televiestintäpalvelut Nämä palvelut eivät kata taloudellista toimintaa, joka koostuu sellaisen sisällön tarjonnasta, jonka välittäminen edellyttää televiestintäpalveluja.	
a) Kaikki palvelut, jotka koostuvat sähkömagneettisten signaalien lähettämisestä ja vastaanottamisesta ^(1a) lukuun ottamatta yleisradiotoimintaa ⁽¹⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Satelliittilähetysten välityspalvelut ⁽²⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta: EU: Ei mitään lukuun ottamatta sitä, että alan palveluntarjoajiin voidaan soveltaa sähköisiä viestintää koskevan EU:n sääntelyjärjestelmän mukaisia velvoitteita turvata yleisen edun mukaiset tavoitteet, jotka liittyvät sisällön siirtoon palveluntarjoajien verkossa. BE: Ei sitoumuksia.
3. RAKENNUSPALVELUT JA NIIHIN LIITTYVÄT TEKNISET PALVELUT (CPC 511, CPC 512, CPC 513, CPC 514, CPC 515, CPC 516, CPC 517 ja CPC 518)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
4. JAKELUPALVELUT	Muotojen 1 ja 2 osalta:
(pl. aseiden, ammusten, räjähdysainesten ja muiden sotatarvikkeiden jakelu)	EU: Ei sitoumuksia kemiallisten tuotteiden ja jalometallien (ja jalokivien) jakelun osalta.
A. Komissionääripalvelut	AT: Ei sitoumuksia pyroteknisten tuotteiden, helposti syttyvien tuotteiden, räjäytysvälineiden ja myrkyllisten aineiden jakelun osalta.
a) Moottoriajoneuvoja, moottoripyöriä, moottorikelkkoja ja niiden osia ja tarvikkeita koskevat komissionääripalvelut (CPC 61111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	AT, BG: Ei sitoumuksia lääkitäminen käyttöön tarkoitettujen tuotteiden kuten lääkitämisvälineiden ja kirurgisten laitteiden, lääkeaineiden ja lääkitämisvälineiden käyttöön tarkoitettujen tavaroiden osalta.
b) Muut komissionääripalvelut (CPC 621)	Muodon 1 osalta:
B. Tukku kaupan palvelut	AT, BG, PL, RO: Ei sitoumuksia tupakan ja tupakkatuotteiden jakelun osalta.
a) Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden tukku kaupan palvelut (CPC 61111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	IT: Tukku kauppapalvelujen osalta valtion tupakkamonopoli.
b) Radio- ja telepääte laitteiden tukku kaupan palvelut (CPC 7542 osittain)	BG, FI, PL, RO: Ei sitoumuksia alkoholi juomien jakelun osalta.
c) Muut tukku kaupan palvelut (CPC 622, pl. energiatuotteiden tukku kaupan palvelut ⁽²³⁾)	SE: Ei sitoumuksia alkoholi juomien vähittäismyyntipalvelujen osalta.
C. Vähittäiskaupan palvelut ⁽²⁴⁾	AT, BG, CZ, FI, RO, SK, SI: Ei sitoumuksia lääkkeiden jakelun osalta.
Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 61112, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	BG, HU, PL: Ei sitoumuksia hyödykkeiden välittäjien palvelujen osalta.
Radio- ja telepääte laitteiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 7542 osittain)	FR: Komissionääripalvelujen osalta ei sitoumuksia niiden kauppiaiden ja välittäjien palvelujen osalta, jotka toimivat kansallista etua koskevalla tuoteiden elintarvikkeiden markkina-alalla. Ei sitoumuksia lääkkeiden tukkumyyntin osalta.
	MT: Ei sitoumuksia komissionääripalvelujen osalta.
	BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FR, EL, IE, IT, LU, MT, NL, PL, PT, SK, UK: Ei sitoumuksia vähittäiskaupan palvelujen osalta lukuun ottamatta postimyyntiä.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
Elintarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 631) Muiden tuotteiden (ei energian) vähittäiskaupan palvelut, pl. farmaseutiset, lääkinmälliset ja ortopediset tuotteet ⁽²⁾ (CPC 632, pl. CPC 63211 ja 63297) D. Franchising-toiminta (CPC 8929)	
5. KOULUTUSPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Alennan perusasteen koulutuspalvelut (CPC 921)	Muodon 1 osalta: BG, CY, FI, FR, IT, MT, RO, SE, SI: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: CY, FI, MT, RO, SE, SI: Ei sitoumuksia.
B. Ylemmän perusasteen ja keskiasteen koulutuspalvelut (CPC 922)	Muodon 1 osalta: BG, CY, FI, FR, IT, MT, RO, SE: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: CY, FI, MT, RO, SE: Ei sitoumuksia. Muotojen 1 ja 2 osalta: LV: Ei sitoumuksia sellaisten koulutuspalvelujen osalta, jotka liittyvät vammaisille opiskelijoille tarkoitettuihin keskiasteen ammatillisten koulujen kaltaisiin koulutuspalveluihin (CPC 9224).
C. Korkea-asteen koulutuspalvelut (CPC 923)	Muodon 1 osalta: AT, BG, CY, FI, FR, IT, MT, RO, SE: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: AT, BG, CY, FI, MT, RO, SE: Ei sitoumuksia. Muotojen 1 ja 2 osalta: CZ, SK: Ei sitoumuksia korkea-asteen koulutuspalvelujen osalta, lukuun ottamatta keskiasteen jälkeisiä ammatillisia koulutuspalveluja (CPC 92310).

Toimiala tai osa-ala	Vaustusten kuvaus
D. Aikuiskoulutuspalvelut (CPC 924)	Muotojen 1 ja 2 osalta: AT: Ei sitoumuksia radio- tai televisiolähetysinä toteutettavien aikuiskoulutuspalvelujen osalta. CY, FI, MT, RO, SE: Ei sitoumuksia.
E. Muut koulutuspalvelut (CPC 929)	Muotojen 1 ja 2 osalta: AT, BE, BG, CY, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia.
6. YMPÄRISTÖPALVELUT	Muodon 1 osalta: EU: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluita.
A. Jätevesipalvelut (CPC 9401) ⁽²⁶⁾	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Kiinteiden tai vaarallisten jätteiden käsittely pl. vaarallisten jätteiden kuljetus rajojen yli a) Jätehuoltopalvelut (CPC 9402)	
b) Puhdistuspalvelut ja sen kaltaiset palvelut (CPC 9403)	
C. Ilman laadun ja ilmastonsuojelu (CPC 9404) ⁽²⁷⁾	
D. Maaperän ja vesistön kunnostaminen ja puhdistaminen Saastuneen tai pilaantuneen maaperän ja veden käsittely ja kunnostaminen (CPC 94060 osittain) ⁽²⁸⁾	
E. Melun ja värinän torjunta (CPC 9405)	
F. Biologisen monimuotoisuuden ja maiseman säilyttäminen Luonnon- ja maisemansuojelua koskevat palvelut (CPC 9406 osittain)	
G. Muut ympäristöpalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 94090)	

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
7. RAHOITUSPALVELUT	
A. Vakuutustoiminta ja siihen liittyvät palvelut	Muotojen 1 ja 2 osalta: AT, BE, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LU, NL, PL, PT, RO, SK, SE, SI, UK: Ei sitoumuksia ensivakuutuspalvelujen osalta lukuun ottamatta vakuutuksia seuraaviin liittyvien riskien varalta: i) merenkulku ja kaupallinen lentoliikenne sekä avaruuteen laukaisu ja avaruuskuljetukset (ml. satelliitit), joissa vakuutus kattaa kokonaan tai osittain kuljetettavan tavarat, kuljetusvälineen sekä siitä mahdollisesti syntyvän vastuun; ja ii) kansainvälinen kauttakulkuvara. AT: Myynninedistämis- ja välitystoimet EU:n alueelle sijoittamattoman tytäryhtiön tai lävältäan sijoittamattoman sivuliikkeen (lukuun ottamatta jälleen- ja edelleenvakuutusta) puolesta ovat kiellettyjä. Pakollisen lentovakuutuksen, lukuun ottamatta kansainvälisen kaupallisen lentoliikenteen vakuutuksia, voi antaa ainoastaan EU:n alueelle sijoittautunut tytäryhtiö tai lävältäan sijoittautunut sivuliike. EU:n alueelle sijoittamattoman tytäryhtiön tai lävältäan sijoittamattoman sivuliikkeen tekemistä vakuutus sopimuksista (lukuun ottamatta jälleen- ja edelleenvakuutusta koskevia sopimuksia) kannettava vakuutusmaksuvero on korkeampi. Korkeammasta verosta voidaan myöntää vapautuksia. DK: Pakollisen lentokuljetusvakuutuksen voi antaa ainoastaan EU:n alueelle sijoittautuneet yritykset. Mirkään muut henkilöt tai yritykset (mukaan luettuna vakuutusyhtiöt) kuin ne vakuutusyhtiöt, jolla on Tanskan lainsäädännön mukaisesti myönnetty tai Tanskan toimivaltuisten viranomaisten myöntämä toimilupa, eivät voi Tanskassa liiketoiminnallisia tarkoituksia varten antaa ensivakuutuksia Tanskassa oleskeleville henkilöille, tanskalaisille aluksille tai Tanskassa olevalle omaisuudelle. DE: Pakollisen lentovakuutuksen voi antaa ainoastaan EU:n alueelle sijoittautunut tytäryhtiö tai Saksaan sijoittautunut sivuliike. Jos ulkomainen vakuutusyhtiö on perustanut sivuliikkeen Saksaan, se voi tehdä Saksassa kansainvälisiin kuljetuksiin liittyviä vakuutus sopimuksia ainoastaan Saksaan sijoittautuneen sivuliikkensä kautta. FR: Maakuljetuksiin liittyviä riskejä voivat vakuuttaa ainoastaan EU:n alueelle sijoittautuneet vakuutusyhtiöt. PL: Ei sitoumuksia jälleenvakuutuksen ja edelleenvakuutuksen osalta lukuun ottamatta kansainvälisessä kaupassa oleviin tavaroihin liittyviä riskejä. PT: Ainoastaan EU:n alueelle sijoittautuneet yhtiöt voivat antaa lento- ja merikuljetusvakuutuksia, jotka kattavat tavarat, lentokoneen, laivan ja vastuuvuolisuuden; ainoastaan EU:n alueelle sijoittautuneet henkilöt tai yritykset voivat toimia edellä mainitun kaltaisen vakuutustoiminnan asiamiehinä Portugalissa. RO: Jälleenvakuutus kansainvälisillä markkinoilla on sallittua vain, jos riskiä ei voida jälleenvakuuttaa kotimaisilla markkinoilla. ES: Aktuaaripalveluja koskee asuinpaikkavaatimus ja kolmen vuoden kokemus asiaankuuluvalla alalla. Muodon 1 osalta: AT, BE, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LU, NL, PL, PT, RO, SK, SE, SI, UK: Ei sitoumuksia ensivakuutuksia koskevien välityspalvelujen osalta lukuun ottamatta vakuutuksia seuraaviin liittyvien riskien varalta:

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
	i) merenkulku ja kaupallinen lentoliikenne sekä avaruuteen laukaisu ja avaruuskuljetukset (ml. satelliittit), joissa vakuutus kattaa kokonaan tai osittain kuljetettavan tavarat, kuljetusvälinen sekä siitä mahdollisesti syntyvän vastuun; ja ii) kansainvälinen kauttakulutusvara. BG: Ei ensivakuuksia koskevia sitoumuksia, paitsi sellaisten palvelujen osalta, joita ulkomaiset palveluntarjoajat tarjoavat ulkomaalaisille henkilöille Bulgarian tasavallan alueella. Ulkomaiset vakuutusyhtiöt eivät voi suoraan antaa tavaroiden kuljetusta ja ajoneuvoja koskevaa vakuutusta tai vastuuvakuutusta Bulgarian tasavallan sijottuvien riskien varalta. Ulkomainen vakuutusyhtiö voi tehdä vakuutusopimuksia vain siviilikkeen kautta. Ei sitoumuksia talletusvakuutusten ja niiden kaltaisten korvausjärjestelmien eikä pakollisten vakuutusjärjestelmien osalta. CY, LV, MT: Ei sitoumuksia ensivakuutuspalvelujen osalta lukuun ottamatta vakuutuksia seuraaviin liittyvien riskien varalta: i) merenkulku ja kaupallinen lentoliikenne sekä avaruuteen laukaisu ja avaruuskuljetukset (mukaan lukien satelliittit), jossa vakuutus kokonaan tai osittain kattaa kuljetettavan tavarat, kuljetusvälinen sekä siitä mahdollisesti syntyvät vastuut; ja ii) kansainvälinen kauttakulutusvara. LT: Ei sitoumuksia ensivakuutuspalvelujen osalta lukuun ottamatta vakuutuksia seuraaviin liittyvien riskien varalta: i) merenkulku ja kaupallinen lentoliikenne sekä avaruuteen laukaisu ja avaruuskuljetukset (mukaan lukien satelliittit), jossa vakuutus kokonaan tai osittain kattaa kuljetettavan tavarat, kuljetusvälinen sekä siitä mahdollisesti syntyvät vastuut; ja ii) kansainvälinen kauttakulutusvara lukuun ottamatta maakuljetuksia, joiden riskit liittyvät Liettuun. BG, LV, LT, PL: Ei sitoumuksia vakuutusväilyksen osalta. FI: Ensivakuutuspalveluja (ml. rinnakkaisvakuutus) voivat tarjota ainoastaan vakuutusalanantajat, joiden päätoimipaikka on EU:ssa tai joilla on sivuliike Suomessa. Vakuutusväilytjän palvelujen tarjonta edellyttää vakituista toimipaikkaa EU:ssa. HU: Vakuutusyhtiöt, jotka eivät ole sijoittautuneet EU:ssa, voivat välittää ensivakuutuksia Unkarin alueella ainoastaan Unkariin rekisteröidyn siviilikkeen kautta. IT: Ei sitoumuksia aktuaarien ammatikunnan osalta. Ainoastaan EU:n alueelle sijoittautuneet vakuutusyhtiöt voivat antaa tavaroiden kuljetusta ja ajoneuvoja koskevan vakuutuksen sekä vastuuvakuutuksen Italiaan liittyvien riskien varalta. Kyseistä varuunaa ei sovelleta kansainvälisiin kuljetuksiin, joihin liittyy tuontia Italiaan.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
	SE: Ensisivakuutusten tarjonta sallitaan ainoastaan Ruotsissa toimiluvan saaneen vakuutuspalvelujen tarjoajan kautta edellyttäen, että ulkomainen palveluntarjoaja ja ruotsalainen vakuutusyhtiö kuuluvat samaan yritysryhmiin tai ne ovat tehneet sopimuksen keskinäisestä yhteistyöstä. Muodon 2 osalta: AT, BE, BG, CZ, CY, DE, DK, ES, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SE, SI, UK: Ei sitoumuksia välitystoiminnan osalta. BG: Bulgarialaiset luonnolliset ja oikeushenkilöt sekä ulkomaalaiset henkilöt, jotka harjoittavat liiketoimintaa Bulgarian tasavallan alueella, voivat tehdä ensivakuutusopimuksia Bulgariassa harjoittamansa toiminnan osalta vain sellaisten palveluntarjoajien kanssa, joilla on lupa harjoittaa vakuutustoimintaa Bulgariassa. Näistä sopimuksista johtuvat vakuutuskorvaukset on maksettava Bulgariassa. Ei sitoumuksia talletusvakuutusten ja niiden kaltaisten korvausjärjestelmien eikä pakollisten vakuutusjärjestelmien osalta. IT: Ainoastaan EU:n alueelle sijoittautuneet vakuutusyhtiöt voivat antaa tavaroiden kuljetusta ja ajoneuvoja koskevan vakuutuksen sekä vastuuvakuutuksen Italiaan liittyvien riskien varalta. Kyseistä varuunaa ei sovelleta kansainvälisiin kuljetuksiin, joihin liittyy tuontia Italiaan. Muodon 1 osalta: AT, BE, BG, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LU, NL, PL, PT, SK, SE, UK: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta rahoitustietojen ja rahoitukseen liittyvän tietojenkäsittelyn sekä neuvonta- ja muiden liittämissäpalvelujen, välitystoimintaa lukuun ottamatta, tarjoamista. BE: Sijoitusneuvontapalvelujen tarjonta edellyttää sijoittautumista Belgiaan. BG: Televerkon käyttöön saatetaan soveltaa rajoituksia ja ehtoja. CY: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta siirtokelpoisten arvopapereiden kauppaa, rahoitustietojen ja rahoitukseen liittyvän tietojenkäsittelyn sekä neuvonta- ja muiden liittämissäpalvelujen, välitystoimintaa lukuun ottamatta, tarjoamista. EE: Talletusten hankintaa varten edellytetään Viron rahoitustarkastuslaitoksen lupa ja rekisteröityminen Viron lain mukaan osakeyhtiönä, tytäryhtiönä tai sivuliikkeenä. EE: Edellytetään erikoistuneen rahastoyhtiön perustamista, jotta yhtiö voi harjoittaa sijoitusrahastojen hoitamista, ja ainoastaan yritykset, joiden sääntömääräinen kotipaikka on EU:ssa, voivat toimia sijoitusrahastojen omaisuudenhoitajina. LT: Edellytetään erikoistuneen rahastoyhtiön perustamista, jotta yhtiö voi harjoittaa sijoitusrahastojen ja sijoitusyhtiöiden hoitamista, ja ainoastaan yritykset, joiden sääntömääräinen kotipaikka on EU:ssa, voivat toimia sijoitusrahastojen omaisuudenhoitajina. IE: Sijoituspalvelujen tai sijoitusneuvonnan tarjoaminen edellyttää I) Irlannissa saatua lupaa, jonka mukaan yrityksen on tavallisesti oltava yhtiötetty tai osakeyhtiö tai yksityisyhtiö; kussakin tapauksessa pääkonttorin / sääntömääräisen kotipaikan on sijaittava Irlannissa (toimilupaa ei vaadita tietyissä tapauksissa, kuten jos kolmannen maan palvelujen tarjoajalla ei ole kaupallista toimintaa Irlannissa ja palveluja ei tarjota yksityishenkilöille), tai II) muussa jäsenvaltiossa saatua lupaa EU:n sijoituspalveludirektiivin mukaisesti.
B. Pankki- ja muut rahoituspalvelut (pl. vakuutuspalvelut)	

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
	IT: Ei sitoumuksia rahoituspalvelujen tarjoajien (promotori di servizi finanziari) osalta. LV: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta osallistumista kaikenlaisiin arvopapereiden liikkeeseenlaskuun sekä rahoitustietojen ja rahoitukseen liittyvän tietojenkäsittelyn ja neuvonta- ja muiden liitännäispalvelujen, välitystoimintaa lukuun ottamatta, tarjoamis- ta. LT: Eläkerahastojen hoito edellyttää kaupallista läsnäoloa. MT: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta talletusten hankintaa, kaikenlaisia luotonantoa sekä rahoitustietojen ja rahoitustiedon tietojenkäsittelyä sekä neuvonta- ja muiden liitännäispalvelujen, välitystoimintaa lukuun ottamatta, tarjoamista. PL: Rahoitustietojen antaminen ja siirto, rahoitukseen liittyvä tietojenkäsittely ja siihen liittyvien ohjelmistojen toimitaminen: käytettävä julkista televestintäverkkoa tai muun luvansaaneen toimijan verkkoa. RO: Ei sitoumuksia rahoitusleasingin osalta, rahamarkkinavälineiden, ulkomaanvaluutan, johdannaisnuotteiden, valuutakursien ja korkovälineiden, siirtokelpoisten arvopapereiden sekä muiden markkinakelpoisten välineiden ja rahoitusvarojen kaupan, kaikenlaisiin arvopapereiden liikkeeseenlaskuun osallistumisen, onaisuuden hoidon sekä rahoitusomaisuuden maksu- ja clearingpalvelujen osalta. Maksu- ja rahansiirtopalvelut ovat sallittuja ainoastaan maahan sijoittautuneille pankkeille. SI: i) Osallistuminen valtion joukkovelkakirjalainojen liikkeeseenlaskuun, eläkerahastojen hoito: Ei sitoumuksia. ii) Kaikki osa-alat lukuun ottamatta osallistumista valtion joukkovelkakirjalainojen liikkeeseenlaskuun, eläkerahastojen hoitoa, rahoituspalveluihin liittyvän tiedon hankintaa ja siirtoa sekä neuvontaa ja alan muita liitännäispalveluita: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta kotimaisten oikeussubjektien ja yksityisten elinkeinonharjoittajien luotonhankintaa (kaikenlaisen lainanotto) sekä takauksen ja sitoumusten hankintaa ulkomaisilta luottolaitoksilta. Ulkomaalaiset henkilöt voivat tarjota ulkomaisia arvopapereita ainoastaan kotimaisten pankkien ja pörsävalittajajärjestysten kautta. Slovenian pörsin jäsenten on oltava yhtiöi- tettäjä Sloveniassa tai niiden on oltava ulkomaisten investointiyhtiöiden tai pankkien sivuliikkeitä. Muodon 2 osalta: BG: Televerkon käyttöön saatetaan soveltaa rajoituksia ja ehtoja. PL: Rahoitustietojen antaminen ja siirto, rahoitukseen liittyvä tietojenkäsittely ja siihen liittyvien ohjelmistojen toimitaminen: käytettävä julkista televestintäverkkoa tai muun luvan saaneen toimijan verkkoa.
8. TERVEYDENHUOLTO- JA SOSIAALIPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Sairaalapalvelut (CPC 9311)	Muodon 1 osalta: AT, BE, BG, DE, CY, CZ, DK, ES, EE, FI, FR, EL, IE, IT, LV, LT, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SE, SK, UK: Ei sitoumuksia.
C. Hoitolaitosten palvelut, muut kuin sairaalapalvelut (CPC 93193)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
D. Sosiaalipalvelut (CPC 933)	Muodon 1 osalta: AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, EE, EL, FI, FR, HU, IE, IT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SE, SI, SK, UK: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: BE: Ei sitoumuksia muiden sosiaalipalvelujen kuin toipilas- ja lepokotien ja vanhainkotien osalta.
9. MATKAILU JA SIIHEN LIITTYVÄT PALVELUT	
A. Hotelli- ja ravintolapalvelut sekä ateriapalvelut (CPC 641, CPC 642 ja CPC 643) pl. ilmaliiikenteen ateriapalvelut ⁽²⁹⁾	Muodon 1 osalta: AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FR, EL, IE, IT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta ateriapalveluja. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Matkatoimistopalvelut ja matkanjärjestäjien palvelut (matkaoppaiden palvelut mukaan luettuina) (CPC 7471)	Muodon 1 osalta: BG, HU: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Matkailijoiden opastuspalvelut (CPC 7472)	Muodon 1 osalta: BG, CY, CZ, HU, IT, LT, MT, PL, SK, SI: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
10. VIRKISTYS-, KULTTUURI- JA URHEILUPALVELUT (muut kuin audiovisuaalialan palvelut)	
A. Viihdepalvelut (ml. teatteripalvelut, musiikkilyhye-, sirkus- ja diskopalvelut) (CPC 9619)	Muodon 1 osalta: BE, BG, CY, CZ, DE, DK, EE, EL, FI, FR, HU, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, UK: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: CY, CZ, FI, MT, PL, RO, SK, SI: Ei sitoumuksia. BG: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta teatterituotantajien, lauluyhtyeiden, orkesterien ja musiikkiryhmien palveluja (CPC 9619); kirjailijoiden, säveltäjien, kuvanveistäjien, viihdeaiattelijoiden ja muiden yksittäisten taitelijoiden palveluja (CPC 9619) sekä teatteripalveluihin liittyviä palveluja (CPC 9619).

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
	EE: Ei muita viihdepalveluja (CPC 96199) koskevia sitoumuksia lukuun ottamatta elokuvateatteripalveluja. LT, LV: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta elokuvateattereiden käyttöpalveluja (CPC 96199 osittain)
B. Uutis- ja uutistoimistopalvelut (CPC 962)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
C. Kirjasto-, arkisto-, museo- ja muut kulttuuripalvelut (CPC 963)	Muodon 1 osalta: BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia.
D. Urheilupalvelut (CPC 9641)	Muotojen 1 ja 2 osalta: AT: Ei hiihtokoulupalveluja eikä vuoristo-oppaiden palveluja koskevia sitoumuksia. BG, CZ, LV, MT, PL, RO, SK: Ei sitoumuksia. Muodon 1 osalta: CY, EE: Ei sitoumuksia.
E. Virkistyspuistojen ja uimarantojen palvelut (CPC 96491)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
11. LIIKENNEPALVELUT	
A. Meriliikenne a) Kansainvälinen henkilöliikenne (CPC 7211 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) b) Kansainvälinen tavaraliikenne (CPC 7212 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) ⁽¹⁹⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta: BG, CY, DE, EE, ES, FR, FI, EL, IT, LT, LV, MT, PL, PT, RO, SI ja SE: Syöttöliikenteen palvelut ovat luvanvaraisia.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
B. Sisävesiliikenne a) Henkilöliikenne (CPC 7221) b) Tavaraliikenne (CPC 7222)	Muotojen 1 ja 2 osalta: EU: Toimenpiteillä, jotka perustuvat joko nykyisiin tai tuleviin sisävesiliikenteeseen pääsyä koskeviin sopimuksiin (mm. Rein-, Main- ja Tonava-joen yhdistämistä toisiinsa koskevat sopimukset), varataan eräät liikenneoikeudet asianomaisiin maihin sijoittautuneille ja kansalaisuusperusteet omistajuuden osalta täyttävälle liikenteenharjoittajille. Reimin vesiliikenteestä tehdyn yleissopimuksen (Mannheimin yleissopimus) täytäntöönpanomääräykset. AT: Laivanvarustamon perustavia luonnollisia henkilöitä koskee kansalaisuusvaatimus. Kun on kyseessä rekisteröityminen oikeushenkilöksi, toimitusjohtajien, johtokunnan ja hallintoneuvoston enemmistöä koskee kansalaisuusvaatimus. Vaatimuksena on rekisteröity yhtiö tai pysyvä toimipaikka tietyllä alueella. Lisäksi osake-enemmistön on oltava EU:n kansalaisten omistuksessa. BG, CY, CZ, EE, FI, HU, LT, MT, RO, SE, SI, SK: Ei sitoumuksia.
C. Rautatieliikenne a) Henkilöliikenne (CPC 7111) b) Tavaraliikenne (CPC 7112)	Muodon 1 osalta: EU: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
D. Tieliikenne a) Henkilöliikenne (CPC 7121 ja CPC 7122) b) Tavaraliikenne (CPC 7123, pl. postin kuljetus omaan lukuun ⁽¹⁾)	Muodon 1 osalta: EU: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
E. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetus ⁽²⁾ (CPC 7139)	Muodon 1 osalta: EU: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, IE, IT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia.
12. LIIKENTEEN LIITÄNNÄISPALVELUT ⁽³⁾	
A. Meriliikenteen liitännäispalvelut a) Meriliikenteen lastinkäsittelypalvelut b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Muodon 1 osalta: EU: Ei sitoumuksia tulliselvityspalvelujen ja konttiasema- ja varastointipalvelujen osalta. AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia meriliikenteen lastinkäsittelypalvelujen osalta.

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
c) Tulliselvityspalvelut d) Konttiasema- ja varastointipalvelut e) Varustamon edustajan palvelut f) Meriliikenteen huolintapalvelut g) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7213) h) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7214) i) Meriliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) j) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia varastointipalvelujen osalta. AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, IE, IT, MT, NL, PL, PT, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia hinaus- ja työntöpalvelujen osalta. AT, BG, CY, CZ, DE, EE, HU, LT, MT, PL, RO, SK, SI, SE: Ei sitoumuksia alusten, joissa on miehistö, vuokrauspalvelujen osalta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Sisävesiliikenteen liitännäispalvelut a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7223) e) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7224) f) Sisävesiliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) g) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: EU: Toimenpiteillä, jotka perustuvat joko nykyisiin tai tuleviin sisävesiliikenteeseen pääsyä koskeviin sopimuksiin (mm. Rein-, Main- ja Tonava-joen yhdistämistä toisiinsa koskevat sopimukset), varataan eräät liikenneoikeudet asianomaisiin maihin sijoittautuneille ja kansalaisuusperusteet omistajuuden osalta täyriäville liikenteenharjoittajille. Reinin vesiliikenteestä tehdyn yleissopimuksen (Mannheimin yleissopimus) täytäntöönpanomääräykset. EU: Ei sitoumuksia hinaus- ja työntöpalvelujen osalta. Muodon 1 osalta: AT, BG, CY, CZ, DE, EE, FI, HU, LV, LT, MT, RO, SK, SI, SE: Ei sitoumuksia alusten, joissa on miehistö, vuokrauspalvelujen osalta.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
C. Rautatieliikenteen liitännäispalvelut a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113) e) Rautatiekuljetuspalveluiden tukipalvelut (CPC 743) f) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	Muodon 1 osalta: EU: Ei sitoumuksia hinaus- ja työntöpalvelujen osalta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
D. Tietoliikenteen liitännäispalvelut a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maanteajoneuvojen, joissa on kuljettaja, vuokrauspalvelut (CPC 7124) e) Tietoliikennevälineisiin liittyvät tukipalvelut (CPC 744) f) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	Muodon 1 osalta: AT, BG, CY, CZ, EE, HU, LV, LT, MT, PL, RO, SK, SI, SE: Ei sitoumuksia kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maanteajoneuvojen, joissa on käyttäjä/kuljettaja, vuokrauspalvelujen osalta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
E. Ilmaliikennepalvelujen liitännäispalvelut	
a) Maahuolintapalvelut (ml. ateriapalvelut)	Muotojen 1 ja 2 osalta: EU: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta ateriapalveluja.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
d) Ilmaliikennevälineiden vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 734)	Muotojen 1 ja 2 osalta: EU: EUn lentoliikenteen harjoittajien käyttämien ilma-alusten on oltava rekisteröityjä kyseiselle lentoliikenteen harjoittajalle luvan antaneissa EUn jäsenvaltioissa tai muualla EU:ssa. Tästä vaatimuksesta voidaan poiketa, kun kyseessä on lyhytaikainen leasing-sopimus tai jos olosuhteet ovat poikkeukselliset.
e) Myynti ja markkinointi	Muotojen 1 ja 2 osalta:
f) Tietokonepohjainen paikanvarausjärjestelmä (TPP)	EU: Sellaisia palveluntarjoajia, jotka hoitavat lentoliikenteen harjoittajien omistamia tai hallinnoimia tietokonepohjaisia paikanvarausjärjestelmiä, koskevat erityisvelvoitteet.
g) Lentosmien hallinta	Muodon 1 osalta: EU: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
F. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetusten liitännäispalvelut ⁽¹⁴⁾	Muodon 1 osalta: AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
a) Putkijohtoja pitkin kuljetettujen muiden tuotteiden kuin polttoaineiden varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	
13. ENERGIAPALVELUT	
A. Kaivostointintaan liittyvät palvelut (CPC 883) ⁽¹⁵⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
B. Polttoaineiden putkijohtokuljetukset (CPC 7131)	Muodon 1 osalta: EU: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, IE, IT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia.
C. Putkijohtoja pitkin kuljetettujen polttoaineiden varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Muodon 1 osalta: AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, IE, IT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
D. Kiinteiden, nestemäisten ja kaasumaisten polttoaineiden sekä niihin liittyvien tuotteiden tukkukaupan palvelut (CPC 62271) sekä sähkön, höyryn ja lämmön tukkukaupan palvelut	Muodon 1 osalta: EU: Ei sitoumuksia sähkön, höyryn ja lämmön tukkukaupan palvelujen osalta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
E. Moottoripolttoaineiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 613)	Muodon 1 osalta: EU: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
F. Polttoöljyn, pulloitetun kaasun, hiilen ja puun vähittäismyynti (CPC 63297) sekä sähkön, (pulloittamattoman) kaasun, höyryn ja lämmön vähittäismyyntipalvelut	Muodon 1 osalta: EU: Ei sitoumuksia sähkön, (pulloittamattoman) kaasun, höyryn ja lämmön vähittäismyyntin palvelujen osalta. BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FR, EL, IE, IT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia polttoöljyn, pulloitetun kaasun, hiilen ja puun osalta lukuun ottamatta postimyyntiä, jossa: ei mitään Muodon 2 osalta: Ei mitään.
G. Energian jakeluun liittyvät palvelut (CPC 887)	Muodon 1 osalta: EU: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluja, joissa: ei mitään Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
14. MUUT MUUALLE LUOKITTELEMATTOMAT PALVELUT	
a) Pesu-, puhdistus- ja värjäyspalvelut (CPC 9701)	Muodon 1 osalta: EU: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Kampaamopalvelut (CPC 97021)	Muodon 1 osalta: EU: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
c) Kosmetologin käsittely, käsi- ja jalkahoitopalvelut (CPC 97022)	Muodon 1 osalta: EU: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
d) Muut kauneudenhoitopalvelut, muualle luokittelemattomat (CPC 97029)	Muodon 1 osalta: EU: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
e) Kylpyläpalvelut ja muut kuin terapeutiset hieronnat, joita tarjotaan rentouttavina ja fyysisiä hyvinvointia edistävinä palveluina eikä lääkinällisin tai kuntoutustarkoituksiin ⁽¹⁾ (CPC ver. 1.0 97230)	Muodon 1 osalta: EU: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
f) Televiestintäyhteyspalvelut (CPC 7543)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

(1) Palveluajaja koskevat rajoitukset eivät ylitä nykyisten GATS-sitoumusten mukaisia rajoituksia.

(2) Sisältää oikeudellisen neuvonnan, oikeudellisen edustuksen, välittämisen ja sovittelun sekä oikeudelliset asiakirja- ja todistuspalvelut. Lakiasianpalvelujen tarjonta on sallittua ainoastaan kansainväliseen oikeuteen. EU:n oikeuteen ja sellaisen lankayritykseen oikeuteen kuuluvissa asioissa, jolla palveluntarjoaja tai sen henkilöstö on oikeutettu toimimaan lakimiehenä, ja siihen sovelletaan, samoin kuin palvelujen yhteydessä. Euroopan unionin jäsenvaltioissa sovellettavia lupavaatimuksia ja -menettelyjä. Asianajajilla, jotka tarjoavat kansainväliseen julkisoikeuteen ja ulkomaisen oikeuteen liittyviä oikeudellisia palveluja, voidaan näin ollen edellyttää paikallisten eettisten sääntöjen noudattamista ja kotimaan ammattinimikkeen käyttämistä (ellei isäntämaan ammattinimikkeen käyttämiselle ole saatu hyväksyntää), vakuutusta koskevien vaatimusten täyttämistä, yksinkertaistettua pääsyä isäntämaan asianajajaliittoon tai yksinkertaistettua pääsyä isäntämaan asianajajaliittoon läpäisemällä soveltuvuuskoe sekä lainmukaista kotipaikkaa tai toimipaikkaa isäntämaassa. EU:n oikeuteen liittyviä lakiasianpalveluja voi periaatteessa tarjota EU:ssa asianajajaliittoon hyväksytty täysin pätevä asianajaja henkilökohtaisesti, tai kyseisiä palveluja voidaan tarjota hänen kauttaan, ja Euroopan unionin jäsenvaltion oikeuteen liittyviä lakiasianpalveluja voi periaatteessa tarjota kyseisen jäsenvaltion asianajajaliittoon hyväksytty täysin pätevä asianajaja henkilökohtaisesti, tai kyseisiä palveluja voidaan tarjota hänen kauttaan. Näin ollen edustaminen EU:n tuomioistuimissa ja muissa toimivaltaisissa viranomaisissa saatua edellyttä täysijäsenyyttä kyseisen jäsenvaltion asianajajaliitossa, koska tällöin on kyse EU:n ja kansallisen prosessioikeuden harjoittamisesta, joissakin jäsenvaltioissa ulkomaiset asianajajat, joita ei ole hyväksytty asianajajaliiton täysijäseniksi, voivat kuitenkin edustaa siviilioikeudellisissa menettelyissä osapuolia, joka on sellaisen valtion kansalainen tai kuuluu sellaiselle valtiolle, jossa asianajajalla on lupa harjoittaa ammattiaan.

B JAKSO

KESKI-AMERIKA-OSAPUOLEN TASAVALLAT

COSTA RICA

1. Jäljempänä esitettävässä sitoumusluettelossa ilmoitetaan tämän sopimuksen 172 artiklan mukaisesti ne palvelualat tai osa-alat, joiden osalta on tehty sitoumuksia, sekä ne markkinoille pääsyä ja kansallista kohtelua koskevat rajoitukset, edellytykset ja kelpoisuusehdot, joita kyseisillä aloilla tai osa-aloilla varausten muodossa sovelletaan EU-osapuolen palveluihin ja palveluntarjoajiin. Luettelossa on seuraavat osat:

a) Ensimmäisessä sarakkeessa ilmoitetaan palveluala tai osa-ala, jota koskevan sitoumuksen osapuoli tekee, sekä se, millä laajuudella aloihin sovelletaan varauksia.

b) Toisessa sarakkeessa esitetään sovellettavat varaukset.

2. Tässä luettelossa ilmauksella "ei mitään" tarkoitetaan sitä, että kyseisellä palvelualalla tai osa-alalla ei ole kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Ilmauksella "ei sitoumuksia" tarkoitetaan sitä, että mitään kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä sitoumuksia ei ole tehty.

On huomattava, että vaikka tietyllä palvelualalla tai osa-alalla ei ole erityisvarauksia, siihen kuitenkin sovelletaan horisontaalisia varauksia.

3. Sitoumuksia ei sovelleta rajatylittävään palvelujen tarjontaan niillä toimialoilla ja osa-aloilla, joita ei mainita jäljempänä olevassa luettelossa.

4. Yksittäisten palvelualojen tai osa-alojen yksilöiminen:

a) CPC tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC prov., 1991).

b) CPC ver. 1.0 tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC ver. 1.0, 1998).

5. Jäljempänä olevaan luetteloon ei sisälly toimenpiteitä, jotka koskevat pätevyysvaatimuksia ja -menettelyjä, teknisiä standardeja tai lupavaatimuksia (mukaan luettuna toimitukset, rekisterit ja muut luvat) ja lupamenettelyjä, elleivät ne ole tämän sopimuksen 170 ja 171 artiklassa tarkoitettuja markkinoille pääsyyn tai kansalliseen kohteluun liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Vaikka tällaiset toimenpiteet (esimerkiksi toimituksen saamista, yleispalveluvetoa, tutkimustodistusten tunnustamista säännellyillä aloilla, tiettyjen tutkintojen – kielitutkinnot mukaan luettuina – läpäisemistä koskevat edellytykset) eivät sisälly luetteloon, niitä sovelletaan joka tapauksessa EU-osapuolen palveluihin ja palveluntarjoajiin.

6. Jäljempänä oleva luettelo ei rajoita muoto 1:n soveltamista tietyillä palvelualoilla tai osa-aloilla eikä sijoittautumissitoumuksia koskevan luettelon mukaisten julkisten monopolien ja yksinoikeuksien olemassaoloa.

7. Tämän sopimuksen 159 artiklan 3 kohdan mukaisesti jäljempänä oleva luettelo ei sisällä toimenpiteitä, jotka koskevat osapuolten myöntämiä tukia.

8. Sitoumusluettelosta syntyvät oikeudet ja velvoitteet eivät ole sellaisenaan välittömästi sovellettavissa, eivätkä ne näin ollen luo välittömästi oikeuksia yksittäisille luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
HORISONTAALISET VARAUKSET	
Kaikki luettelut toimialat ja osa-alat:	
1. Valtion omistuksesta ei saa pysyvästi poistaa seuraavia: valtion alueella sijaitsevalta yleistä vesialueelta saatava energia; valtion alueella sijaitsevat hiihtesintymät, ölyn ja muiden hiihtevyiden lähteet ja esiintymät sekä radioaktiivisten mineraalien esiintymät ja langattomat palvelut. Edellä mainittuja voivat hyödyntää vain julkishallinto tai yksityiset osapuolet lain mukaisesti tai saatuaan erityisluvan, joka myönnetään määräajaksi ja lainsäädäntötoimen vahvistamin ehdoin.	
2. Kansallisia rautateitä, satamia ja käytössä olevia lentoasemia ei saa suoraan eikä epäsuorasti myydä, vuokrata tai kiinnittää eikä muutoin poistaa valtion omistuksesta ja valvonnasta. Rautateitä, satamia ja kansainvälisiä lento kenttiä, nykyisiä tai tulevia, sekä niissä tarjottavia palveluja koskevia toimilupia voidaan myöntää vain kansallisessa lainsäädännössä vahvistettujen menettelyjen mukaisesti. Limónin, Mofnin, Calderán ja Puntarenan satamien osalta toimilupia voidaan myöntää vain tekniällä oleville uusille rakennustoille ja laajennuksille, ei käytössä oleville osille.	
3. Yleishyödyllisiksi tai julkisiksi katsottavien palvelujen (!) tarjoaminen voidaan varata julkisille monopolille tai yksinoikeudet saaneille luonnollisille henkilöille tai julkisille oikeushenkilöille. Julkisen palvelun tarjoamiseksi tarvitaan toimivaltaisen viranomaisen antama lupa. Tätä vaatimusta ei sovelleta laitoksiin tai julkisiin yrityksiin, joiden lakisäteisenä tehtävänä on tarjota näitä palveluja. Palveluntarjoajilla ei saa olla monopolistista oikeutta tarjoamaansa julkiseen palveluun, ja niihin sovelletaan lailla säädettyjä rajoituksia ja muuoksia. Uusia lupia voidaan myöntää, mikäli se on perusteltua palvelujen kysynnän vuoksi tai siksi, että palveluja voitaisiin tarjota käyttäjille paremmin ehdoin. Etusijalle on asetettava ne toimiluvan haltijat, jotka tarjoavat kyseisiä palveluja. Edellä sanottua ei sovelleta lailla perustettuihin tai hallinnossa vahvistettuihin valtion monopolihin.	
4. Vain Costa Ricassa kyseisen ammattikuntajärjestöön asianmukaisesti kuuluvat ammatillisten palvelujen tarjoajat voivat harjoittaa ammattia Costa Rican alueella, mukaan luettuina neuvoja- ja konsultointipalvelut. Asuinpaikkavaatimusta sovelletaan, jotta ulkomainen ammatillisten palvelujen tarjoaja voidaan ottaa jäseneksi johonkin Costa Rican ammattikuntajärjestöön, palveluntarjoajan on voitava osoittaa, että sen alkupeirämaassa, jossa sillä on oikeus harjoittaa ammattiaan, Costa Rican ammatillisten palvelujen harjoittajat voivat harjoittaa ammattiaan samoin ehdoin.	
5. Costa Rica pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, a) joilla myönnetään oikeuksia tai etuuksia sosiaalisesti tai taloudellisesti epäedullisessa asemassa oleville tai etnisille ryhmille ja b) jotka liittyvät lainvalvonta- ja vankienhoitopalvelujen tarjoamiseen tai seuraaviin palveluihin sillä osin kuin on kyse yleisiä tarkoituksia varten käyttöön otetuista ja ylläpidettävistä sosiaalipalveluista: toimeentuloturva tai -vakuutus, sosiaaliturva tai -vakuutus, sosiaalietuudet, julkinen koulutus, terveydenhuolto, lastenhoito, julkiset viemäröintipalvelut ja veshuoltoon liittyvät palvelut.	
6. Tähän luetteloon sisältyvien palvelujen osalta pätevät kaikki paikallishallinnon tasolla (kunnissa) sovellettavat markkinoille pääsyä ja kansallista kohtelua koskevat varaukset, mutta tällaisia varauksia ei mainita luettelossa. Näiden varausten ei voida katsoa mitätöivän niitä sitoumuksia, jotka Costa Rica on tehnyt tämän sopimuksen IV osan V osaston (julkiset hankinnat) mukaisesti.	

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
ERITYISVARAUKSET	
1. YRITYSPALVELUT ⁽²⁾	
A. Ammatilliset palvelut	
a) Lakiasiainpalvelut (CPC 861) pl. julkisia tehtäviä hoitavien oikeusalan ammattilaisten, kuten notaarien, tarjoamat neuvontapalvelut sekä oikeudelliset asiakirja- ja todistuspalvelut	Muodon 1 osalta: Kansalaisuusvaatimus. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) 1. Laskentatoimen palvelut ja tilintarkastuspalvelut (CPC 86212, muut kuin "tilintarkastuspalvelut", CPC 86213, CPC 86219 ja CPC 86220)	Muodon 1 osalta: Kansalaisuusvaatimus. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) 2. Tilintarkastuspalvelut (CPC 86211 ja 86212, muut kuin laskentatoimen palvelut)	Muodon 1 osalta: Kansalaisuusvaatimus. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
c) Verotukseen liittyvät neuvontapalvelut (CPC 863) ⁽³⁾	Muodon 1 osalta: Kansalaisuusvaatimus. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
d) Arkkitehtipalvelut ja e) Kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut (CPC 8671 ja CPC 8674)	Muodon 1 osalta: Kansalaisuusvaatimus. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
f) Tekniset palvelut ja g) Tekniset kokonaispalvelut (CPC 8672 ja CPC 8673)	Muodon 1 osalta: Kansalaisuusvaatimus. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
h) Lääkäripalvelut (ml. psykologi) ja hammashoitopalvelut (CPC 9312 ja CPC 85201 osittain)	Muodon 1 osalta: Kansalaisuusvaatimus. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
i) Eläinlääkintäpalvelut (CPC 932)	Muodon 1 osalta: Kansalaisuusvaatimus. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
j) 1. Kätilöpalvelut (CPC 93191 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
j) 2. Sairaanhoidaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut (CPC 93191 osittain)	Muodon 1 osalta: Kansalaisuusvaatimus. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
k) Farmaseuttisten tuotteiden sekä lääkinällisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyynti (CPC 63211)	Muodon 1 osalta: Kansalaisuusvaatimus. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
B. Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 84)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
C. Tutkimus- ja kehittämispalvelut (T&K) ⁽⁴⁾	
a) Luonnontieteen tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 851 pl. orgaaniset luonnonvarat)	Muodon 1 osalta: Muiden maiden kansalaisten ja ulkomaille sijoitautuneiden yritysten, jotka tarjoavat biodiversiteettiin ⁽⁵⁾ liittyviä tieteellisiä tutkimus- ja bioprospektiivipalveluita ⁽⁶⁾ Costa Ricassa, on nimettävä oikeudellinen edustaja, jonka kotipaikka on Costa Ricassa. Ulkomaalaisiin, jotka eivät asu maassa, sovelletaan erilaisia määraikoja (kuuteen kuukauteen saakka) ja maksuja tieteellisten tai kulttuurin liittyvien keräilylupien osalta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 852 pl. psykologien palvelut) ⁽⁷⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
c) Tieteidenväliset tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 853)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
D. Kiinteistöpalvelut ⁽⁸⁾	
a) Omaan tai kolmannen osapuolen lukuun suoritettavat kiinteistöpalvelut (CPC 821)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Palkkio- tai sopimusperusteiset kiinteistöpalvelut (CPC 822)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
E. Vuokraus- ja leasingpalvelut ilman käyttäjää tai kuljettajaa	
a) Aluksiin liittyvät (CPC 83103)	Muodon 1 osalta: Alusten on oltava Costa Rican lipun alla ja Costa Ricassa rekisteröityjä. Ulkomaille sijoitautuneiden luonnollisten henkilöiden tai yritysten, jotka omistavat yhden tai useampia ulkomaille rekisteröityjä, Costa Rican sijoitettuja aluksia, on nimettävä Costa Ricassa toimiva asiamies tai oikeudellinen edustaja, joka toimii yhteyspisteenä kaikissa aluksiin liittyvissä vitanomaisasioissa. Vain Costa Rican kansalaiset, kansalliset julkisoikeudelliset yhteisöt, laivanvarustamoiden edustajat ja yritykset, jotka on perustettu ja joiden kotipaikka on Costa Ricassa, voivat rekisteröidä aluksia Costa Ricassa.

Toimiala tai osa-ala	Vaustuksen kuvaus
	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Ilma-aluksiin liittyvät (CPC 83104)	Muodon 1 osalta: Asuinpaikka- ja vastavuoroisuusperiaatteita sovelletaan. Taloudellista tarveharkintaa edellytetään. Pääasialliset arviointiperusteet: liikenteelliset ja toiminnalliset tarpeet. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
c) Muihin kulkuneuvoihin liittyvät (CPC 83101, CPC 83102 ja CPC 83105)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
d) Muihin koneisiin ja laitteisiin liittyvät (CPC 83106, CPC 83107, CPC 83108 ja CPC 83109)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
e) Henkilökohtaisiin ja kotitaloustarvikkeisiin liittyvät (CPC 832)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia CPC 83202:n osalta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
f) Televiestintälaitteiden vuokraus (CPC 7541)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
F. Muut yrityspalvelut	
a) Mainontapalvelut (CPC 871)	Muodon 1 osalta: Yhtiön perustamista ja tietyn tyyppistä oikeudellista muotoa (<i>societas personales</i>) edellytetään. Ulkomaisiin luonnollisiin ja oikeushenkilöihin sovelletaan omistuksen luovutusta koskevia rajoituksia. Ulkomaisten mainosten ja tunnusävelmien esittämiseen radiossa, televisiossa ja elokuvateattereissa sovelletaan rajoituksia. Etuuskohdetta sovelletaan Keski-Amerikan maista peräisin oleviin mainoksiin. Radio-, televisio- ja elokuvamainosten esittäjiin sovelletaan kansalaisuus-, asuinpaikka- ja rekisteröitymisvaatimuksia.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
	Valtion, valtion laitoksen tai muun valtion tukeman tahon sponsoroihin mainoskatkoihin, spotteihin ja mainoksiin sovelletaan kansalaisuusvaatimuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Markkina- ja mielipidetutkimuspalvelut (CPC 864)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
c) Liikkeenjohdon konsultointipalvelut (CPC 865)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
d) Liikkeenjohdon konsultointipalveluihin liittyvät palvelut (CPC 866)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
e) Tekniset testaus- ja analysointipalvelut (*) (CPC 867/6)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
f) Maa-, riista- ja metsätalouteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 881 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
g) Kalastukseen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 882 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
h) Teollisuuteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 884 osittain ja CPC 885 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
i) Työnvälitys- ja henkilöstönhankintapalvelut	
i) 1. Johtohenkilöiden hakupalvelut (CPC 87201)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
i) 2. Tilapäisten toimisto- ja muiden työntekijöiden työnvälityspalvelut (CPC 87202)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
i) 3. Tilapäisen toimistohenkilöstön hankintapalvelut (CPC 87203)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
j) 1. Etsiväpalvelut (CPC 87301)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
j) 2. Turvallisuus- ja vartiointipalvelut (CPC 87302, CPC 87303, CPC 87304 ja CPC 87305)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
k) Tieteelliset ja tekniset konsultointipalvelut ⁽¹⁹⁾ (CPC 8675)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia CPC 8675:n osalta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
l) 1. Alusten huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
l) 2. Rautatiekaluston huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muodon 1 osalta: Varattu julkiselle monopolille. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
l) 3. Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja maantietiliikennevälineiden huolto ja korjaus (CPC 6112, CPC 6122, CPC 8867 osittain ja CPC 8868 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
l) 4. Ilmailukennevälineiden ja niiden osien huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muodon 1 osalta: Yhdistämiä edellytetään. Asuinpaikka- ja vastaavuusperiaatteita sovelletaan. Taloudellista tarveharkintaa edellytetään. Pääasialliset arvioiniperusteet: liikenteelliset ja toiminnalliset tarpeet.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
l) 5. Metallituotteiden, koneiden (ei toimisto-), laitteiden (ei kuljetus- ja toimitus-) sekä henkilökohtaisten ja kotitalousarvokkeiden huolto ja korjaus ⁽¹⁾ (CPC 633, CPC 7545, CPC 8861, CPC 8862, CPC 8864, CPC 8865 ja CPC 8866)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
m) Rakennusten puhtaanapito palvelut (CPC 874)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
n) Valokuvauspalvelut (CPC 875)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia CPC 87504:n osalta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
o) Pakkauspalvelut (CPC 876)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
p) Julkaisu- ja painopalvelut (CPC 88442)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
q) Kokouspalvelut (CPC 87909 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 1. Käännös- ja tulkkauspalvelut (CPC 87905)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei sitoumuksia virallisen kääntämisen ja tulkkausten osalta.
r) 2. Sisustus suunnittelu- ja muut muotoilu- ja suunnittelupalvelut (CPC 87907)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
r) 3. Perintätoimistojen palvelut (CPC 87902)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 4. Luottotietopalvelut (CPC 87901)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 5. Kointipalvelut (CPC 87904) ⁽¹²⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 6. Televiestintään konsultointipalvelut (CPC 7544)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
2. VIESTINTÄPALVELUT	
A. Kuriinipalvelut, m. pikälähetyspalvelut ⁽¹³⁾ (CPC 7512, pl. valtiolle ja sen yrityksille kansallisen lainsäädännön mukaisesti varatut palvelut)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
B. Televiestintäpalvelut	
a) Kaikki palvelut, jotka koostuvat yksinomaan tai pääasiassa signaalien siir- rosta televerkkojen kautta, pl. yleisradiotoiminta ⁽¹⁴⁾ ⁽¹⁵⁾	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Satelliittilähetysten välityspalvelut ⁽¹⁶⁾	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
3. RAKENNUSPALVELUT JA NIIHIN LIITTYVÄT TEKNISET PALVELUT ⁽¹⁷⁾ (CPC 511, CPC 512, CPC 513, CPC 514, CPC 515, CPC 516, CPC 517 ja CPC 518)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
4. JAKELUPALVELUT	
(pl. aseiden, ammuksen, räjähdysaineiden ja muiden sotatarvikkeiden jakelu) ⁽⁴⁾	
A. Komissionääripalvelut	
a) Moottoriajoneuvoja, moottoripyöriä, moottorikelkkoja ja niiden osia ja tarvikkeita koskevat komissionääripalvelut (CPC 61111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia koodien CPC 62112, CPC 62113 ja 62117 osalta.
b) Muut komissionääripalvelut (CPC 621)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Tukkukaupan palvelut	
a) Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden tukkukaupan palvelut (CPC 61111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia koodien CPC 62226, CPC 6225 ja 6227 osalta.
b) Radio- ja telepäätelaitteiden tukkukaupan palvelut (CPC 7542 osittain)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
c) Muut tukkukaupan palvelut (CPC 622, pl. energia tuotteiden tukkukaupan palvelut ⁽¹⁸⁾)	
C. Vähittäiskaupan palvelut ⁽¹⁹⁾	
a) Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 61112, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia CPC 63107:n osalta.
b) Radio- ja telepäätelaitteiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 7542 osittain)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
c) Elintarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 631)	
d) Muiden tuotteiden (ei energian) vähittäiskaupan palvelut, pl. farmaseutiset, lääkinnälliset ja ortopediset tuotteet ⁽²⁰⁾ (CPC 632, pl. CPC 63211 ja 63297)	
D. Franchising-toiminta (CPC 8929)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
5. KOULUTUSPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Aiemman perusasteen koulutuspalvelut (CPC 921)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia CPC 923:n osalta.
B. Ylemmän perusasteen ja keskiasteen koulutuspalvelut (CPC 922)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Korkea-asteen koulutuspalvelut (CPC 923)	
D. Aikuiskoulutuspalvelut (CPC 924)	
E. Muut koulutuspalvelut (CPC 929)	
6. YMPÄRISTÖPALVELUT ⁽²⁾	
A. Jätevesipalvelut (CPC 9401) ⁽²¹⁾	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluita.
B. Kiinteiden tai vaarallisten jätteiden käsittely pl. vaarallisten jätteiden kuljetus rajojen yli a) Jätehuoltopalvelut (CPC 9402)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimintaa tai osa-ala	Varausten kuvaus
b) Puhtaanapito ja sen kaltaiset palvelut (CPC 9403) C. Ilman laadun ja ilmaston suojeleminen (CPC 9404) ⁽²⁾ D. Maaperän ja vesistön kunnostaminen ja puhdistaminen Saastuneen maaperän ja veden käsittely ja kunnostaminen (CPC 9406 osittain) ⁽²⁾ E. Melun ja värinän torjunta (CPC 9405) F. Biologisen monimuotoisuuden ja maiseman säilyttäminen Luonnon- ja maisemansuojelua koskevat palvelut (CPC 9406 osittain) G. Muut ympäristöpalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 9409)	
7. RAHOITUSPALVELUT	
Muotojen 1 ja 2 osalta tehdyt sitoumukset eivät velvoita Costa Ricaa sallimaan sitä, että Euroopan unionin rahoituspalvelujen tarjoajat voivat harjoittaa liiketoimintaa tai markkinoida palveluja Costa Rican alueella. Costa Rica voi määrittää "liiketoiminnan harjoittamisen" ja "palvelujen markkinoinnin", kuitenkin niin, etteivät määritelmät ole ristiriidassa muotojen 1 ja 2 osalta tehtyjen sitoumusten kanssa. Costa Rica voi vaatia Euroopan unionin rajatylittävien rahoituspalvelujen tarjoajien ja rahoitusvälineiden rekisteröintiä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta rahoituspalveluiden rajatylittävään kauppaan liittyvien muiden, toiminnan vakauden ja luotettavuuden turvaamisen tarkoitettujen sääntelykeinojen käyttöä.	
A. Vakuutustoiminta ja siihen liittyvät palvelut	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta seuraavia: a) vakuutusriskien osalta seuraavissa tapauksissa: i) avaruuteen laukaisu ja avaruuskuljetukset (mukaan lukien satelliittit), merenkulku ja kaupallinen lentoliikenne, jossa vakuutus kokonaan tai osittain kattaa kuljetettavan tavarantoiminnan, kuljetusvälineen sekä siitä mahdollisesti syntyvät vastuut; ja

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
	ii) kansainvälisen kauttakulutavaran; b) edelleenvakuutus ja jälleenvakuutus; c) globaalien tilien hoitamiseen liittyvät palvelut ⁽²⁴⁾; d) rahoituspalvelujen määritelmässä sopimuksen 194 artiklan 2 kohdan a alakohdan A alakohdan 4 alakohdassa tarkoitetut vakuutusten liitännäispalvelut ⁽²⁵⁾ ja e) Costa Rican ulkopuolelle sijoitautuneiden meklarien ja asiainesten suorittama vakuutusten välittäminen, kuten rahoituspalvelujen määritelmässä sopimuksen 194 artiklan 2 kohdan a alakohdan A alakohdan 3 alakohdassa tarkoitettu vakuutusmeklarien ja -asiainesten toiminta. ⁽²⁵⁾ Muodon 2 osalta: Ei mitään, lukuunottamatta pakollista autovakuutusta ja työperäisiä riskejä koskevaa vakuutusta. Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia, lukuun ottamatta seuraavia: rahoituspalvelujen määritelmässä 194 artiklan 2 kohdan a alakohdan B alakohdan 11 alakohdassa tarkoitetut rahoitustietojen antaminen ja siirto, rahoitukseen liittyvä tietojenkäsittely ja siihen liittyvien ohjelmistojen toimitaminen; neuvonta ja muut liitännäispalvelut, vähimmäispalvelut, vähimmäistointia lukuun ottamatta, rahoituspalvelujen määritelmässä 194 artiklan 2 kohdan a alakohdan B alakohdan 1–11 alakohdassa lueteltujen toimintamuotojen osalta. ⁽²⁶⁾ Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Pankki- ja muut rahoituspalvelut (pl. vakuutuspalvelut)	
8. TERVEYDENHUOLTO- JA SOSIAALIPALVELUT ⁽²⁾ (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Sairaalapalvelut (CPC 9311)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia.
B. Hoitolaitosten palvelut, muut kuin sairaalapalvelut (CPC 93193)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
9. MATKAILU JA SIHEN LIITTYVÄT PALVELUT	
A. Hotelli- ja ravintolapalvelut sekä ateriapalvelut (CPC 641 ja CPC 642) pl. ilmalikenteen ateriapalvelut ⁽²⁾	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta ateriapalveluja. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
B. Matkatoimistopalvelut ja matkanjärjestäjien palvelut (matkaoppaiden palvelut mukaan luettuina) (CPC 7471)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
C. Matkailijoiden opastuspalvelut (CPC 7472)	Muodon 1 osalta: Matkailijoiden opastuspalveluja koskevaan lupaan sovelletaan asuinpaikkavaatimusta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
10. VIRKISTYS-, KULTTUURI- JA URHEILUPALVELUT (muut kuin audiovisuaalialan palvelut (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut))	
A. Viihdepalvelut (ml. teatteripalvelut, musiikkiyhtye-, sirkus- ja diskopalvelut) (CPC 9619)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Uutis- ja uutistoimistopalvelut (CPC 962)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Kirjasto-, arkisto-, museo- ja muut kulttuuripalvelut (*) (CPC 963)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
D. Urheilupalvelut (CPC 9641)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
E. Virkistyspuistojen ja uimarantojen palvelut (ml. matkailusatamat) (CPC 96491)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
11. LIIKENNEPALVELUT	
A. Meriliikenne ⁽²⁸⁾	
a) Kansainvälinen henkilöliikenne (CPC 7211 ilman kansallista kabotaasiliikennettä)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Kansainvälinen tavaraliikenne (CPC 7212 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) ⁽²⁹⁾	
B. Sisävesiliikenne ⁽³⁰⁾	
a) Henkilöliikenne (CPC 7221)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia.
b) Tavaraliikenne (CPC 7222)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Rautatieliikenne ⁽³¹⁾	
a) Henkilöliikenne (CPC 7111)	Muodon 1 osalta: Varattu julkiselle monopolille.
b) Tavaraliikenne (CPC 7112)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
D. Tietliikenne ⁽⁴⁾	
a) Henkilöliikenne (CPC 7121 ja CPC 7122)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
b) Tavaraliikenne ⁽⁴⁾ (CPC 7123)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
E. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohdotus ⁽⁴⁾ ⁽²⁾ (CPC 7139)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei sitoumuksia.
12. LIIKENTEEN LIITÄNNÄISPALVELUT ⁽³⁾	
A. Meriliikenteen liitännäispalvelut ⁽³⁴⁾ a) Meriliikenteen lastinkäsittelypalvelut b) Varastoinninpalvelut (CPC 742 osittain) c) Tulliselvityspalvelut d) Konttiasema- ja varastoinninpalvelut e) Varustamon edustajan palvelut f) Meriliikenteen huolintapalvelut g) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7213) h) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7214) i) Meriliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) j) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (ml. ateriapalvelut) (CPC 749 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta koodia CPC 742. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
B. Sisävesiliikenteen liitännäispalvelut ⁽³⁴⁾	
a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	
d) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7223)	
e) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7224)	
f) Sisävesiliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain)	
g) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	
C. Rautatieliikenteen liitännäispalvelut ⁽³⁵⁾	
a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	
d) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113)	
e) Rautatiekuljetuspalveluiden tukipalvelut (CPC 743)	

Toimiala tai osa-ala	Varausen kuvaus
f) Muut tuki- ja liittämispalvelut (CPC 749 osittain)	
D. Tietoliikenteen liittämispalvelut ⁽²⁵⁾	
a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maantiesuoneuvojen, joissa on kuljetta- ja, vuokrauspalvelut (CPC 7124) e) Tietoliikennevälineisiin liittyvät tukipalvelut (CPC 744) f) Muut tuki- ja liittämispalvelut (CPC 749 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
E. Ilmailukemepalvelujen liittämispalvelut	
a) Maahuolintapalvelut (ml. ateriapalvelut)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta ateriapalveluja. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
d) Ilmailukennälinneiden vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 734)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
e) Myynti ja markkinointi	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
f) Tietokonepohjainen paikanvarausjärjestelmä (TPP)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
g) Lentoasemien hallinta (*)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
F. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohdokuljetusten liitännäispalvelut (*) Putkijohdot ja pitkin kuljetettujen muiden tuotteiden kuin polttoaineiden varastointipalvelut (*) (CPC 742 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Vrausten kuvaus
13. ENERGIAPALVELUT	
A. Kaivostointintaan liittyvät palvelut (*) (CPC 883) ⁽³⁷⁾	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Polttoaineiden putkijohtokuljetukset (*) (CPC 7131)	Muodon 1 osalta: Varattu julkiselle monopolille. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Putkijoitoja pitkin kuljetettujen polttoaineiden varastointipalvelut (*) (CPC 742 osittain)	Muodon 1 osalta: Varattu julkiselle monopolille. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
D. Kiinteiden, nestemäisten ja kaasumaisten polttoaineiden sekä niihin liittyvien tuotteiden tukkukaupan palvelut (CPC 62271) pl. sähkön, höyryn ja lämmön veden tukkukaupan palvelut (*)	Muodon 1 osalta: Varattu julkiselle monopolille. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
E. Moottoripolttoaineiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 613)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
F. Polttoöljyn, pullotetun kaasun, hilen ja puun vähittäismyynti (CPC 63297) pl. sähkön, (pullotamattoman) kaasun, höyryn ja lämmön veden vähittäiskaupan palvelut (*)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
G. Energian jakeluun liittyvät palvelut ⁽³⁸⁾ (CPC 887)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluja. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
14. MUUT MUUALLE LUOKITTELEMATTOMAT PALVELUT	
A. Pesu-, puhdistus- ja värjäyspalvelut (CPC 9701)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Kampaanopalvelut (CPC 97021)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Kosmetologin käsittely, käsi- ja jalkahoitopalvelut (CPC 97022)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
D. Muut kauneushoitopalvelut, muualle luokittelemattomat (CPC 97029)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
E. Kylpyläpalvelut ja muut kuin terapeutitset hieronnat, joita tarjotaan rentouttavina ja fyysisistä hyvinvointia edistävänä palveluna eikä lääkinnällisin tai kuntoutustarkoituksiin ⁽³⁹⁾ ⁽⁴⁰⁾ (CPC ver. 1.0 97230)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

EL SALVADOR

1. Jäljempänä esitettävässä sitoumusluettelossa ilmoitetaan tämän sopimuksen 172 artiklan mukaisesti ne palvelualat tai osa-alat, joiden osalta on tehty sitoumuksia, sekä ne markkinoille pääsyä ja kansallista kohtelua koskevat rajoitukset, edellytykset ja kelpoisuusehdot, joita kyseisillä aloilla tai osa-aloilla varausten muodossa sovelletaan EU-osapuolen palveluihin ja palveluntarjoajiin. Luettelossa on seuraavat osat:

a) Ensimmäisessä sarakkeessa ilmoitetaan ala tai osa-ala, jota koskevan sitoumuksen osapuoli tekee, sekä se, millä laajuudella aloihin sovelletaan varauksia, ja

b) toisessa sarakkeessa esitetään sovellettavat varaukset.

2. Tässä luettelossa ilmauksella "ei mitään" tarkoitetaan sitä, että kyseisellä alalla tai osa-alalla ei ole kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Ilmauksella "ei sitoumuksia" tarkoitetaan sitä, että mitään kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä sitoumuksia ei ole tehty.

On huomattava, että vaikka tietyllä alalla tai osa-alalla ei ole erityisvarauksia, siihen kuitenkin sovelletaan horisonttaalisia varauksia.

3. Sitoumuksia ei sovelleta rajatylittävään palvelujen tarjontaan niillä toimialoilla ja osa-aloilla, joita ei mainita jäljempänä olevassa luettelossa.

4. Yksittäisten toimialojen tai osa-alojen yksilöiminen:

a) CPC tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC prov., 1991). ja

b) CPC ver. 1.0 tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC ver. 1.0, 1998).

5. Jäljempänä olevaan luetteloon ei sisälly toimenpiteitä, jotka koskevat pätevyysvaatimuksia ja -menettelyjä, teknisiä standardeja tai lupavaatimuksia (mukaan luettuna toimitukset, rekisterit ja muut luvat) ja lupamenettelyjä, elleivät ne ole tämän sopimuksen 170 ja 171 artiklassa tarkoitettuja markkinoille pääsyyn tai kansalliseen kohteluun liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Vaikka tällaiset toimenpiteet (esimerkiksi toimiluvan saamista, yleispalveluvoitteita, tutkintotodistusten tunnustamista säännellyillä aloilla, tiettyjen tutkintojen – kielitutkinnot mukaan luettuina – läpäisemistä koskevat edellytykset) eivät sisälly luetteloon, niitä sovelletaan joka tapauksessa EU-osapuolen palveluihin ja palveluntarjoajiin.

6. Jäljempänä oleva luettelo ei rajoita muoto 1:n soveltamista tietyillä palvelualoilla tai osa-aloilla eikä sijoittautumissitoumuksia koskevan luettelon mukaisten julkisten monopolien ja yksinoikeuksien olemassaoloa.

7. Tämän sopimuksen 159 artiklan 3 kohdan mukaisesti jäljempänä oleva luettelo ei sisällä toimenpiteitä, jotka koskevat osapuolten myöntämiä tukia.

8. Sitoumusluettelosta syntyvät oikeudet ja velvoitteet eivät ole sellaisenaan välittömästi sovellettavissa, eivätkä ne näin ollen luo välittömästi oikeuksia yksittäisille luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
HORISONTAALISET SITOUKUKSET	
1. Maaperän ja ilmatilan sekä vastaavan maanperän ja saarishelmin omistaja El Salvador. Valtio voi myöntää toimitilapääkän hyödyntämistä varten.	
2. El Salvador voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, joilla myönnetään oikeuksia tai etuuksia sosiaalisesti tai taloudellisesti epäedullisissa asemassa oleville vähemmistöille.	
3. El Salvador voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka liittyvät yhteiskunnallista uudelleensopeuttamista koskevien lakien ja palvelujen sekä kaikenlaisten sosiaalipalvelujen täytäntöönpanoon siitä osin kuin on kyse yleisiä tarkoituksia varten käyttöön otetuista ja ylläpidettävistä palveluista.	
4. Minkään tässä sopimuksessa, tämä erityisten sitoumusten luettelo mukaan luettuna, ei katsota edellyttävän sitä, että osapuolen olisi yksityistettävä julkista valtaa käytettäessä tarjottavia julkisia palveluja.	
5. Paikallishallinnon tasolla sovellettavat markkinoille pääsyä ja kansallista kohtelua koskevat rajoitukset pätevät, mutta niitä ei mainita luettelossa. Näiden varausten ei voida katsoa mitättömän niitä sitoumuksia, jotka El Salvador on tehnyt tämän sopimuksen julkisia hankintoja koskevan osan mukaisesti.	
6. El Salvador voi syrjimättömin ehdoin vaatia, että taloudellisen toiminnan harjoittamista tai palvelujen tarjoamista varten on hankittava lupa, lisenssi tai muu valtuutus.	
7. Yleishyödylliseksi tai julkiseksi katsottavan taloudellisen toiminnan harjoittaminen voidaan varata julkisille monopolille tai yksinoikeudelle tai yksinoikeudelle tai julkisille oikeushenkilöille.	
8. Syrjimättömistä toimenpiteistä määrätään sopimuksen 170 artiklassa.	
1. YRITYSPALVELUT	
A. Ammatilliset palvelut	
a) Lakiasiainpalvelut (CPC 861) pl. julkisia tehtäviä hoitavien oikeusalan ammattilaisten, kuten notaarien, tarjoamat neuvontapalvelut ja oikeudelliset asiakirja- ja todistuspalvelut Yksinomaan: konsultointipalvelut ja oikeudelliset tietopalvelut (86190**)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) 1. Laskentatoimen palvelut ja kirjanpito- ja kirjanpidon palvelut (CPC 86212, muut kuin "tilintarkastuspalvelut", CPC 86213, CPC 86219 ja CPC 86220), pl. julkisen sektorin kirjanpito	Muodon 1 osalta: Julkisen tilintarkastajan ammatin harjoittamiseen sovelletaan kansalaisuuslupaa, vain julkisen tilintarkastajan tai toimia ulkopuolisenä tilintarkastajana. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) 2. Tilintarkastuspalvelut (CPC 86211 ja 86212, muut kuin laskentatoimen palvelut), pl. julkisen sektorin tilintarkastus	

Toimia tai osa-ala	Varausten kuvaus
c) Verotukseen liittyvät neuvontapalvelut (CPC 863) ⁽¹⁾ pl. julkisen sektorin kirjanpito ja tilintarkastus	
d) Arkkitehtipalvelut ja e) Kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut (CPC 8671 ja CPC 8674)	Muodon 1 osalta: Registro Nacional -rekisteriin rekisteröitymiseen sovelletaan asuinpaikkavaatimusta: neuvontapalveluihin ja arkkitehtonisten ennakko-suunnitelmien laadintaan (CPC 86711) sekä arkkitehtonisiin suunnittelupalveluihin (CPC 86712) ei kuitenkaan sovelleta vaatimuksia. Vain rekisteröityneet arkkitehdit voivat allekirjoittaa ja vahvistaa rakennushankkeiden arkkitehtonisia suunnitelmia. Suunnittelijoihin sovelletaan kansalaisuushtoa. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
f) Tekniset palvelut ja g) Tekniset kokonaispalvelut (CPC 8672 ja CPC 8673)	Muodon 1 osalta: Registro Nacional -rekisteriin rekisteröitymiseen sovelletaan asuinpaikkavaatimusta lukuun ottamatta teknisiä neuvonta- ja konsultointipalveluita (CPC 86721), joihin ei sovelleta vaatimuksia. Vain rekisteröityneet insinöörit voivat allekirjoittaa ja vahvistaa rakennushankkeiden teknisiä suunnitelmia. Suunnittelijoihin sovelletaan kansalaisuushtoa. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
h) Lääkäripalvelut (ml. psykologit) ja hammashoitopalvelut (CPC 9312 ja CPC 85201 osittain) i) Eläinlääkintäpalvelut (CPC 932) j) 1. Kätilöpalvelut (CPC 93191 osittain) j) 2. Sairaanhoidaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut (CPC 93191 osittain)	Muodon 1 osalta: Junta de Vigilancia myöntämään pysyvään lupaan sovelletaan asuinpaikkavaatimusta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
k) Farmaseuttisten tuotteiden sekä lääkinnällisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyynti (CPC 63211)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
Farmaseuttien palvelut	Muodon 1 osalta: <i>Junta de Vigilancia</i> myöntämään pysyvään lupaan sovelletaan asuinpaikkavaatimusta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
Tulliasioitsijat ja erityiset tulliedustajat	Muodon 1 osalta: Palvelun tarjoaminen edellyttää Keski-Amerikan maan kansalaisuutta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 84)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
C. Tutkimus- ja kehittämispalvelut	
a) Luonnontieteen tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 851)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 852 pl. psykologien palvelut) (?) c) Tieteidenväliset tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 853)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
D. Kiinteistöpalvelut (2)	
a) Omaan tai kolmannen osapuolen lukuun suoritettavat kiinteistöpalvelut (CPC 821)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Palkkio- tai sopimusperusteiset kiinteistöpalvelut (CPC 822)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
E. Vuokraus- ja leasingpalvelut ilman käyttäjää tai kuljettajaa	
a) Aluksiin liittyvät (CPC 83103)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Ilma-aluksiin liittyvät (CPC 83104)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
c) Muihin kulkuneuvoihin liittyvät (CPC 83101, CPC 83102 ja CPC 83105)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
d) Muihin koneisiin ja laitteisiin liittyvät (CPC 83106, CPC 83107, CPC 83108 ja CPC 83109)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
e) Henkilökohtaisiin ja kotitaloustarvikkeisiin liittyvät (CPC 832)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
f) Televisiotalaitteiden vuokraus (CPC 7541)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
F. Muut yrityspalvelut	
a) Mainontapalvelut (CPC 871)	Muodon 1 osalta: El Salvador edellyttää, että kaikkien El Salvadorin yleisissä tiedotusvälineissä esitettävien kaupallisten ilmoitusten tuotannossa ja tallennuksessa on käytetty vähimmäismäärä elsalvadorilaista sisältöä. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
b) Markkina- ja mielipidetutkimuspalvelut (CPC 864)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
c) Liikkeenjohdon konsultointipalvelut (CPC 865)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
d) Liikkeenjohdon konsultointipalveluihin liittyvät palvelut (CPC 866)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
e) Tekniset testaus- ja analysointipalvelut (CPC 8676) pl. CPC 86761 ja CPC 86763	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
f) Maa-, riista- ja metsätalouteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 881 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
g) Kalastukseen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 882 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
h) Teollisuuteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 884 osittain ja CPC 885 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Vaustusten kuvaus
i) Työnvälitys- ja henkilöstönhankintapalvelut	
i) 1. Johtohenkilöiden hakupalvelut (CPC 87201)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
i) 2. Työnvälityspalvelut (CPC 87202)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
i) 3. Tilapäisen toimistohenkilöstön hankintapalvelut (CPC 87203)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
i) 4. Mallitoimistopalvelut (CPC 87209 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
j) 1. Eistiväpalvelut (CPC 87301)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia.
j) 2. Turvallisuus- ja vartiointipalvelut (CPC 87302, CPC 87303, CPC 87304 ja CPC 87305)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
k) Tieteelliset ja tekniset konsultointipalvelut (CPC 8675)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
l) 1. Alusten huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
l) 2. Rautatiekaluston huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
l) 3. Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja maantielikenteen kuljetusvälineiden huolto ja korjaus (CPC 6112, CPC 6122, CPC 8867 osittain ja CPC 8868 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
l) 4. Ilma-alusten ja niiden osien huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Näiden palveluiden tarjoamista varten tarvitaan toimilupa tai lisenssi. Ei Salvador soveltaa vastavuoroisuusvaatimuksia ulkomaisten ilmailikenneviranomaisten myöntämien lisenssien, todistusten ja lupien tunnustamiseen tai validointiin.
l) 5. Metallituotteiden, koneiden (ei toimisto-), laitteiden (ei kuljetus- ja toimitus-) sekä henkilökohtaisten ja kotitaloustarvikkeiden huolto ja korjaus (*) (CPC 633, CPC 7545, CPC 8861, CPC 8862, CPC 8864, CPC 8865 ja CPC 8866)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
m) Rakennusten puhdistuspalvelut (CPC 874)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
n) Valokuvauspalvelut (CPC 875)	Muodon 1 osalta: Erityisten ilmailikennepalvelujen tarjoaminen edellyttää ennakkolupaa, siihen sovelletaan vastavuoroisuusperiaatetta ja siinä on otettava huomioon kansalliset ilmailikennesiännökset. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
o) Pakkauspalvelut (CPC 876)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
p) Julkaisu- ja painopalvelut (CPC 88442)	Muodon 1 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Vastausten kuvaus
	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
q) Kokouspalvelut (CPC 87909 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 1. Käännös- ja tulkkaukset (CPC 87905)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 2. Sisustus suunnittelu- ja muut muotoilu- ja suunnittelupalvelut (CPC 87907)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 3. Perintötoimistojen palvelut (CPC 87902)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 4. Luottotietopalvelut (CPC 87901)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
r) 5. Kopiointipalvelut (CPC 87904) ⁽⁵⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 6. Televisiostinnän konsultointipalvelut (CPC 7544)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 7. Puhelinvastauspalvelut (CPC 87903)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
2. VIESTINTÄPALVELUT	
A. Kurjipalvelut, ml. pikälähetyspalvelut ⁽⁶⁾ (CPC 75121)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
B. Televiestintäpalvelut	
a) Kaikki palvelut, jotka koostuvat sähkömagneettisten signaalien lähettämisestä ja vastaanottamisesta (?) lukuun ottamatta yleisradiotoimintaa (6)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Satelliittilähetysten välityspalvelut (?)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
3. RAKENNUSPALVELUT JA NIIHIN LIITTYVÄT TEKNISET PALVELUT (CPC 511, CPC 512, CPC 513, CPC 514, CPC 515, CPC 516, CPC 517 ja CPC 518)	Muodon 1 osalta: Osallistuminen rakennus- tai arkkitehtonisiin hankkeisiin liittyvään suunnitteluun tai konsultointiin taikka rakennus- tai arkkitehtuurihankkeiden hallintoon tai mihin tahansa tällaisiin hankkeisiin liittyvään työhön tai tutkimukseen edellyttää sopimus-suhdetta El Salvadoriin sijoittautuneen yrityksen kanssa. Ulkomaisella yrityksellä on oltava El Salvadoriin sijoittautunut edustaja. Edellytyksenä on, että rakennus- ja arkkitehtonisiin hankkeisiin osallistuu El Salvadorin kansalaisia. Rakennus- ja sähköasennusalan ammattilaisten on oltava El Salvadorin kansalaisia voidakseen rekisteröityä <i>Registro Nacional de Arquitectos, Ingenieros, Proyectistas y Constructores</i> -rekisteriin. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
4. JAKELUPALVELUT (pl. aseiden, ammuksen, räjähdysaineiden ja muiden sotatarvikkeiden jakelu)	
A. Komissionääripalvelut	
a) Moottoriajoneuvoja, moottoripyöriä, moottorikelkkoja ja niiden osia ja tarvikkeita koskevat komissionääripalvelut (CPC 61111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
b) Muut komissionääripalvelut (CPC 621)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Tukkukaupan palvelut	
a) Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden tukkukaupan palvelut (CPC 61111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Radio- ja telepäärelaitteiden tukkukaupan palvelut (CPC 7542 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
c) Muut tukkukaupan palvelut (CPC 622, pl. energiatuotteiden tukkukaupan palvelut ⁽¹⁰⁾)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Vähittäiskaupan palvelut ⁽¹¹⁾	
Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 61112, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
Radio- ja telepäärelaitteiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 7542 osittain)	
Elintarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 631)	

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
Muiden tuotteiden (ei energian) vähittäiskaupan palvelut, pl. farmaseuttiset, lääkinnälliset ja ortopediset tuotteet ⁽¹⁾ (CPC 632, pl. CPC 63211 ja 63297)	
D. Franchising-toiminta (CPC 8929)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
5. KOULUTUSPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Aiemman perustasteen koulutuspalvelut (CPC 921)	Muodon 1 osalta: Kansallisen historian ja valtiomuodon opettamiseen sovelletaan El Salvadorissa kansalaisuusvaatimusta.
B. Ylempään perustasteen ja keskiasteen koulutuspalvelut (CPC 922)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Korkea-asteen koulutuspalvelut (CPC 923)	
D. Aikuis-koulutuspalvelut (CPC 924)	
E. Muut koulutuspalvelut (CPC 929)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei sitoumuksia.
6. YMPÄRISTÖPALVELUT	
A. Jätevesipalvelut (CPC 9401) ⁽¹³⁾	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluita.
B. Kiinteiden tai vaarallisten jätteiden käsittely pl. vaarallisten jätteiden kuljetus rajojen yli a) jätehuoltopalvelut (CPC 9402)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
b) Puhtaanapito ja sen kaltaiset palvelut (CPC 9403) C. Ilman laadun ja ilmastun suojeleminen (CPC 9404) ⁽⁴⁾ D. Maaperän ja vesistön kunnostaminen ja puhdistaminen Saastuneen maaperän ja veden käsittely ja kunnostaminen (CPC 94060 osittain) ⁽¹⁵⁾ E. Melun ja värinän torjunta (CPC 9405) F. Biologisen monimuotoisuuden ja maiseman säilyttäminen Luonnon- ja maisemansuojelua koskevat palvelut (CPC 9406 osittain) G. Muut ympäristöpalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 94090)	
7. RAHOITUSPALVELUT	
Oikeushenkilöihin, jotka tarjoavat rahoituspalveluja ja jotka on perustettu El Salvadorin lakien mukaisesti, sovelletaan oikeudellista muotoa koskevia syrjimättömiä rajoituksia. Muodon 2 osalta tehdyt rahoituspalveluja koskevat sitoumukset eivät velvoita osapuolta sallimaan sitä, että kyseiset toimittajat harjoittavat liiketoimintaa tai markkinointia osapuolen alueella. Kukin osapuoli voi määrittellä "liiketoiminnan harjoittamisen" tai "markkinoinnin", kuitenkin niin, etteivät määritelmät ole ristiriidassa muotojen 1 ja 2 osalta mainittujen sitoumusten kanssa. Rahoituspalveluja koskevien sitoumustensa osalta El Salvador voi kohdella Panamaa Keski-Amerikka-osapuolena. El Salvador voi edellyttää palveluja rajatylittävästi tarjoavien toisen osapuolen rahoitusvälineiden tarjoajien sekä rahoitusvälineiden rekisteröimistä.	
A. Vakuustointiminta ja siihen liittyvät palvelut	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia ensivakuutusten osalta lukuun ottamatta vakuutuksia seuraaviin liittyvien riskien varalta: i) merenkulku ja kaupallinen lentoliikenne sekä avaruuteen laukaisu ja avaruuskuljetukset (mukaan lukien satelliitti), jossa vakuutus kokonaan tai osittain kattaa kuljetettavan tavarat, kuljetusvälineen sekä siitä mahdollisesti syntyvät vastuut; ja

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
	ii) kansainvälinen kauttakulutavara. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Pankki- ja muut rahoituspalvelut (pl. vakuutuspalvelut) 1. Talletusten ja muiden takaisinmaksettavien varojen hankinta yleisöitä 2. Kaikenkattainen luotonanto, mukaan lukien kulutusluotot, kiinnitys-luotot, factoring-rahoitus ja liiketoimien rahoitus 3. Rahoitusleasing 4. Kaikki maksu- ja rahansiirtopalvelut, mukaan lukien luotto-, tili- ja maksukortit, matkashekkit ja pankkivekselit 5. Takaukset ja sitoumukset 6. Kaupankäynti omaan tai asiakkaitten lukuun pörsissä, OTC-markki-noilla tai muuten seuraavilla välineillä: a) rahamarkkinavälineet (mukaan luettuina sekki, vekselit ja talletus-todistukset), b) ulkomaanvaluutta, c) johdannaisuutteen, esimerkiksi futuurit ja optiot, d) valuuttakursseihin ja korkoihin liittyvät välineet, mukaan lukien sel-laiset tuotteet kuin swap-sopimukset ja korkoterminit, e) siirrokelpoiset arvopaperit, f) muut siirrokelpoiset välineet ja rahoitusomaisuus, myös jalometalli-harkot. 7. Osallistuminen kaikenlaisten arvopapereiden anteihin, mukaan lukien merkitätkäut ja sijoitukset asiamehenä (julkisesti tai yksityisesti) ja näihin anteihin liittyvien palvelujen tarjonta 8. Välitystoiminta rahamarkkinoilla 9. Omaisuuden hoito, kuten käteisvarojen tai arvopaperisalkun hoito, yh-teissioitusten hoidon kaikki muodot, eläkerahastojen hoito sekä arvo-papereiden talletus- ja notariaattipalvelut 10. Rahoitusomaisuuden, kuten arvopapereiden, johdannaisvälineiden ja muiden siirrokelpoisten välineiden maksu- ja clearingpalvelut	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta seuraavia: a) rahoituspalvelujen määrittelmän o alakohdassa tarkoitettu rahoitustietojen antaminen ja siirto; b) rahoituspalvelujen määrittelmän o alakohdassa tarkoitettu rahoitukseen liittyvä tietojenkäsittely, tarvittaessa asianomaisen sääntelyelimen emakkoluvalla (¹⁹); ja c) rahoituspalvelujen määrittelmän p alakohdassa tarkoitetut, pankki- ja muihin rahoituspalveluihin liittyvät neuvonta ja muut liitämäärärahoituspalvelut, välitys pois luettuna. (¹⁷) Ei Salvador sallii sen, että maan alueen ulkopuolelle sijoitautunut rahoit-tusyhtiö, rahastoyhtiöt pois luettuna, voi tarjota El Salvadorin alueella sijaitsevalle yhteissijoitusjärjestelylle sijoitusneuvonta- ja arvopaperisalkun hoitopalveluja, lukuun ottamatta a) säilytyspalveluja, b) notariaattipalveluja ja c) toimeksiantojen toteutus-palveluja, jotka eivät liity yhteissijoitusjärjestelyn hoitoon.

Toimintia tai osa-ala	Varausten kuvaus
11. Rahoitustietojen antaminen ja siirto, rahoitukseen liittyvä tietojenkäsittely ja siihen liittyvien ohjelmistojen toimittaminen muiden rahoituspalvelujen tarjoajien toimesta. 12. Neuvonta ja muut rahoituksen liitännäispalvelut, pl. välitystoiminta, kaikkien kohdissa B.1–B.11 mainittujen palvelujen osalta	
8. TERVEYDENHUOLTO- JA SOSIAALIPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Sairaala palvelut (CPC 9311) B. Sairaankuljetuspalvelut (CPC 93192) C. Hoitolaitosten palvelut, muut kuin sairaala palvelut (CPC 93193) D. Sosiaalipalvelut (CPC 933)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei sitoumuksia.
9. MATKAILU JA SIHEN LIITTYVÄT PALVELUT	
A. Hotelli- ja ravintolapalvelut sekä ateriapalvelut (CPC 641, CPC 642 ja CPC 643) pl. ilmalikenteen ateriapalvelut ⁽¹⁸⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
B. Matkatoimistopalvelut ja matkanjärjestäjien palvelut (matkatoimistojen palvelut mukaan luettuina) (CPC 7471)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
C. Matkailijoiden opastuspalvelut (CPC 7472)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
10. VIRKISTYS-, KULTTUURI- JA URHEILUPALVELUT (muut kuin audiovisuaalialan palvelut) (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Viihdepalvelut (ml. teatteripalvelut, musiikkilyhye-, sirkus- ja diskopalvelut) (CPC 9619)	Muodon 1 osalta: Maksullisia esityksiä tarjoavien ulkomaisten artistien on haettava lupa <i>Ministerio de Gobernaciónilla</i> ja suoritettava maksuja etukäteen tai tapauksen mukaan tehtävä vakuustalletus johonkin seuraavista järjestöistä: <i>Sindicato Gremial de Músicos, Cantantes y Bailarines Salvadoreños, Sindicato Gremial de Artista del Espectáculo</i> ja <i>Sindicato de Artistas Cincenses</i>. Ulkomaisten sirkusten ja vastaavien esitysten on maksettava esiintymismaksu asianomaiselle sirkusliitolle ja saatava asianomaisen ministeriön lupa. Ulkomaisten sirkusten on lisäksi maksettava lisämaksu, joka perustuu kunkin esityksen lipunmyyntistä saatuu bruttotoloon sekä viirien, lakkien, t-paitojen, ilmapallojen, valokuvien ja muiden tavaroiden myyntistä yleisölle saatuu kokonaistuloon. Ulkomaisten sirkusten on suoritettava riittävä vakuustalletus. Ulkomaisten artistien ja sirkusten esityskertojen määrään El Salvadorissa sovelletaan rajoituksia. Esintyvien artistien julkisiin esityksiin sovelletaan vaatimusta elsalvadorilaisten osallistujien vähimmäisosuudesta ulkomaalaisiin nähden. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Uutis- ja uutistoimistopalvelut (CPC 962)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
C. Kirjasto-, arkisto-, museo- ja muut kulttuuripalvelut (CPC 963)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
D. Urheilupalvelut (CPC 964)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
E. Virkistyspuistojen ja uimarantojen palvelut (CPC 96491)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
11. LIIKENNEPALVELUT	
A. Meriliikenne	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
a) Kansainvälinen henkilöliikenne (CPC 7211 ilman kansallista kabotasiiliikennettä)	

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
b) Kansainvälinen tavaraliikenne (CPC 7212 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) ⁽¹⁹⁾	
B. Sisävesiliikenne a) Henkilöliikenne (CPC 7221) b) Tavaraliikenne (CPC 7222)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
C. Rautatieliikenne a) Henkilöliikenne (CPC 7111) b) Tavaraliikenne (CPC 7112)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
c) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
D. Tietoliikenne a) Henkilöliikenne (CPC 7121 ja CPC 7122)	Muodon 1 osalta: Henkilöliikennepalveluiden tarjoamiseen sovelletaan kansalaisuusvaatimusta. Julkisia matse tapahtuvan henkilöliikenteen palveluja koskeviin reittikohtaisiin toimilupiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa. Julkisia matse tapahtuvan henkilöliikenteen palveluja koskeva maksuton toimilupa rajoittuu yhteen ajoneuvoon. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
b) Tavaraliikenne (CPC 7123)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
E. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetus ⁽²⁰⁾ (CPC 7139)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
12. LIIKENTEEN LIITÄNNÄISPALVELUT ⁽²¹⁾	
A. Meriliikenteen liitännäispalvelut a) Meriliikenteen lastinkäsittelypalvelut b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Tulliselviyyspalvelut d) Konttiasema- ja varastointipalvelut e) Varustamon edustajan palvelut f) Meriliikenteen huolintapalvelut g) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7213) h) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7214) i) Meriliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) j) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (ml. ateriapalvelut) (CPC 749 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei sitoumuksia "meriliikenteen lastinkäsittelypalvelujen" osalta, muutoin ei mitään. Keski-Amerikka soveltaa kansalaisuusvaatimusta "tulliasijotusjoiden" ja "erityisten tulliedustajien" palvelujen tarjoamiseen.

Toimiala tai osa-ala	Vrausten kuvaus
B. Sisävesiliikenteen liitännäispalvelut a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7223) e) Hinaus- ja työnoipalvelut (CPC 7224) f) Sisävesiliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) g) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei sitoumuksia.
C. Rautatieliikenteen liitännäispalvelut a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Hinaus- ja työnoipalvelut (CPC 7113) e) Rautatiekuljetuspalveluiden tukipalvelut (CPC 743)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei sitoumuksia.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
f) Muut tuki- ja liittämispalvelut (CPC 749 osittain)	
D. Tielikenteen liittämispalvelut b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) d) Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maaniteijonauvojen, joissa on kuljettaja, vuokrauspalvelut (CPC 7124) e) Tielikennevälineisiin liittyvät tukipalvelut (CPC 7441 ja 7443) f) Muut tuki- ja liittämispalvelut (CPC 749 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
E. Ilmaliikennepalvelujen liittämispalvelut	
a) Maahuolintapalvelut (ml. ateriapalvelut)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta ateriapalveluita
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei sitoumuksia.
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei sitoumuksia.
d) Ilmaliikennevälineiden vuokrauspalvelut miehittäneen (CPC 734)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei sitoumuksia.

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
e) Lentosiemien hallinta	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
f) Myynti ja markkinointi	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
g) Tietokonepohjainen paikanvarausjärjestelmä	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
F. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden purkijohkokuljetusten liännäspalvelut ⁽²⁾	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
a) Purkijoitoja pitkin kuljetettujen muiden tuotteiden kuin polttoaineiden varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	
13. ENERGIAPALVELUT	
A. Kaivostointintaan liittyvät palvelut (CPC 883) ⁽²⁾	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Polttoaineiden purkijohkokuljetukset (CPC 7131)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Purkijoitoja pitkin kuljetettujen polttoaineiden varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
D. Kiinteiden, nestemäisten ja kaasumuisten polttoaineiden sekä niihin liittyvien tuotteiden tukkukaupan palvelut (CPC 62271)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
E. Moottoripolttoaineiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 613)	Muodon 1 osalta: Ei mitään.
F. Polttoöljyn, pulloretun kaasun, hiilen ja puun vähittäismyynni (CPC 63297)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
G. Energian jakeluun liittyvät palvelut (CPC 887)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
14. MUUT MUUALLE LUOKITTELEMATTOMAT PALVELUT	
a) Pesu-, puhdistus- ja värjäyspalvelut (CPC 9701)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Kampaamopalvelut (CPC 97021)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
c) Kosmetologin käsittely, käsi- ja jalkahoito palvelut (CPC 97022)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
d) Muut kauneudenhoito palvelut, muualle luokittelemattomat (CPC 97029)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

GUATEMALA

1. Jäljempänä esitettävässä sitoumusluettelossa ilmoitetaan tämän sopimuksen 172 artiklan mukaisesti ne palvelualat tai osa-alat, joiden osalta on tehty sitoumuksia, sekä ne markkinoille pääsyä ja kansallista kohtelua koskevat rajoitukset, edellytykset ja kelpoisuusehdot, joita kyseisillä aloilla tai osa-aloilla varausten muodossa sovelletaan EU-osapuolen palveluihin ja palveluntarjoajiin. Luettelossa on seuraavat osat:

a) Ensimmäisessä sarakkeessa ilmoitetaan palveluala tai osa-ala, jota koskevan sitoumuksen osapuoli tekee, sekä se, millä laajuudella aloihin sovelletaan varauksia.

b) Toisessa sarakkeessa esitetään sovellettavat varaukset.

2. Tässä luettelossa ilmauksella "ei mitään" tarkoitetaan sitä, että kyseisellä palvelualalla tai osa-alalla ei ole kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Ilmauksella "ei sitoumuksia" tarkoitetaan sitä, että mitään kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä sitoumuksia ei ole tehty.

On huomattava, että vaikka tietyllä palvelualalla tai osa-alalla ei ole erityisvarauksia, siihen kuitenkin sovelletaan horisontaalisia varauksia.

3. Sitoumuksia ei sovelleta rajatylittävään palvelujen tarjontaan niillä toimialoilla ja osa-aloilla, joita ei mainita jäljempänä olevassa luettelossa.

4. Yksittäisten palvelualojen tai osa-alojen yksilöiminen:

a) CPC tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC prov., 1991).

b) CPC ver. 1.0 tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC ver. 1.0, 1998).

5. Jäljempänä olevaan luetteloon ei sisälly toimenpiteitä, jotka koskevat pätevyysvaatimuksia ja -menettelyjä, teknisiä standardeja tai lupavaatimuksia (mukaan luettuna toimiluvat, rekisterit ja muut luvat) ja lupamenettelyjä, elleivät ne ole tämän sopimuksen 170 ja 171 artiklassa tarkoitettuja markkinoille pääsyyn tai kansalliseen kohteluun liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Vaikka tällaiset toimenpiteet (esimerkiksi toimiluvan saamista, yleispalveluvaitteita, tutkintotodistusten tunnustamista säännellyillä aloilla, tiettyjen tutkintojen – kielitutkinnot mukaan luettuina – läpäisemistä koskevat edellytykset) eivät sisälly luetteloon, niitä sovelletaan joka tapauksessa EU-osapuolen palveluihin ja palveluntarjoajiin.

6. Jäljempänä oleva luettelo ei rajoita muoto 1:n soveltamista tietyillä palvelualoilla tai osa-aloilla eikä sijoittautumis-sitoumuksia koskevan luettelon mukaisten julkisten monopolien ja yksinoikeuksien olemassaoloa.

7. Tämän sopimuksen 159 artiklan 3 kohdan mukaisesti jäljempänä oleva luettelo ei sisällä toimenpiteitä, jotka koskevat osapuolten myöntämiä tukia.

8. Sitoumusluettelosta syntyvät oikeudet ja velvoitteet eivät ole sellaisenaan välittömästi sovellettavissa, eivätkä ne näin ollen luo välittömästi oikeuksia yksittäisille luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
HORISONTTAALAISET VARAUKSET	
Kaikki luetellut toimialat ja osa-alat:	
jokaisen työnantajan palveluksessa olevista työntekijöistä vähintään 90 prosenttia on oltava guatemalalaisia, ja heille on maksettava vähintään 85 prosenttia kyseisellä alalla maksetuista kokonaispalkoista, jollei erityislainsäädännössä toisin säädetä. Kunpaakin prosenttiosuutta voidaan muuttaa, a) jos se on välttämätöntä kansantalouden suojaamiseen ja edistämiseen liittyvistä ilmeisistä syistä tai jos tietyllä toimialalla ei ole riittävästi guatemalalaisia teknisiä henkilöitä, taikka kotimaisten työntekijöiden puolustamiseksi heidän pätevyytensä osoittamistarkoituksessa. Kaikissa näissä olosuhteissa toimeenpanoelin voi sosiaaliturva- ja työvoimaministeriön välityksellä tehdä perustellulla sopimuksella laskea kumpaakin prosenttiosuutta enintään 10 prosenttia viiden vuoden ajaksi kunkin yrityksen osalta tai nostaa niitä ulkomaisten työntekijöiden osuuden poistamiseksi. Jos ministeriö sallii edellä mainittujen prosenttiosuuksien alentamisen, sen olisi vaadittava yrityksiä takaamaan guatemalalaisen teknisen henkilöstön saatavuus niillä toimialoilla, joilla lupa myönnetään; ja b) jos maahanmuutto tapahtuu toimeenpanoelimen sallimana ja valvomana tai sen toimeksiantamosta ja jos maahanmuutto tapahtuu tai on tapahtunut uudisviejälyyn tai kotieläintalouden taikka sosiaalitoimen tai kulttuurialan laitoksen perustamis- tai kehittämistarkoituksessa; tai henkilöt ovat peräisin Keski-Amerikasta. Kaikissa näissä olosuhteissa kyseisen muutoksen soveltamisala edellyttää toimeenpanoelimen harkintaa, mutta sosiaaliturva- ja työvoimaministeriön välityksellä toimitetussa sopimuksessa on selkeästi mainittava muutoksen syyt, laajuus ja kesto. Ensimmäistä kappaletta sovellettaessa ei tulisi ottaa huomioon murto-osia, ja kun työntekijöiden kokonaismäärä ei ylitä viittä, heistä neljän on oltava guatemalalaisia. Tämän toimenpiteen säännökset eivät koske yritysten johtajia, hallintohenkilöstöä, valvojia eikä toimitusjohtajia. Tätä lauseketta sovelletaan ulkomaisiin työntekijöihin, jotka ovat työsuhteessa vastaanottavassa maassa, rajoittamatta 4 luvun (luonnollisten henkilöiden tilapäinen oleskelu liiketoimintaa varten) mukaan tehtyjä sitoumuksia.	
Guatemala varaa oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, joilla myönnetään oikeuksia tai etuuksia vähemmistöille ja etnisille ryhmille tai taloudellisesti epäedullisessa asemassa oleville ryhmille.	
Yleishyödylliseksi tai julkiseksi katsottavan taloudellisen toiminnan harjoittaminen voidaan varata julkisille monopolille tai yksinoikeudet saaneille luonnollisille henkilöille tai julkisille oikeushenkilöille.	
ERITYISVARAUKSET	
1. YRITYSPALVELUT	
A. Ammatilliset palvelut	
a) Lakiasianpalvelut	Muodon 1 osalta: Asianajajaliiton täysjäsenyyteen sovelletaan kansalaisuusvaatimusta.
(CPC 861) (*)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
pl. julkisia tehtäviä hoitavien oikeusalan ammattilaisten, kuten notaarien, tarjoamat neuvontapalvelut sekä oikeudelliset asiakirja- ja todistuspalvelut	

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
b) 1. Laskentatoimen palvelut ja kirjanpito- ja kirjanpidon palvelut (CPC 86212, muut kuin "tilintarkastuspalvelut", CPC 86213, CPC 86219 ja CPC 86220)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) 2. Tilintarkastuspalvelut (CPC 86211 ja 86212, muut kuin laskentatoimen palvelut)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
c) Verotukseen liittyvät neuvontapalvelut (CPC 863) (?)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
d) Arkkitehtipalvelut ja	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
e) Kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut (CPC 8671 ja CPC 8674)	
f) Tekniset palvelut ja g) Tekniset kokonaispalvelut (CPC 8672 ja CPC 8673)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
h) Lääkäripalvelut (ml. psykologi) ja hammashoitopalvelut (CPC 9312 ja CPC 85201 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
i) Eläinlääkintäpalvelut (CPC 932)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
j) 1. Kätilöpalvelut (CPC 93191 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
j) 2. Sairaanhoidaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoito henkilöstön palvelut (CPC 93191 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
k) Farmaseuttisten tuotteiden sekä lääkinnällisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyynti (CPC 63211) sekä muut farmaseuttien tarjoamat palvelut	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
B. Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 841, 842, 843, 844, 845 ja 849)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
C. Tutkimus- ja kehittämispalvelut (T&K)	
a) Luonnontieteen tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 851)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 852 pl. psykologien palvelut) (*)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
c) Tieteidenväliset tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 853)	
D. Kiinteistöpalvelut (*)	
a) Omaan tai kolmannen osapuolen lukuun suoritettavat kiinteistöpalvelut (CPC 821)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Palkkio- tai sopimusperusteiset kiinteistöpalvelut (CPC 822)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
E. Vuokraus- ja leasingpalvelut ilman käyttäjää tai kuljettajaa	
a) Aluksiin liittyvät (CPC 83103)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Ilma-aluksiin liittyvät (CPC 83104)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
c) Muihin kulkuneuvoihin liittyvät (CPC 83101, CPC 83102 ja CPC 83105)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
d) Muihin koneisiin ja laitteisiin liittyvät (CPC 83106, CPC 83107, CPC 83108 ja CPC 83109)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
e) Henkilökohtaisiin ja kotitaloustarvikkeisiin liittyvät (CPC 832)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
f) Televisiotalaitteiden vuokraus (CPC 7541)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
F. Muut yrityspalvelut	
a) Mainontapalvelut (CPC 871)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Markkina- ja mielipidetutkimuspalvelut (CPC 864)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
c) Liikkeenjohdon konsultointipalvelut (CPC 865)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
d) Liikkeenjohdon konsultointipalveluihin liittyvät palvelut (CPC 866)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Väruusten kuvaus
e) Tekniset testaus- ja analysointipalvelut (CPC 8676)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
f) Maa-, riisa- ja metsätalouteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 881 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
g) Kalastukseen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 882 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
h) Teollisuuteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 884 osittain ja CPC 885 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
i) Työnvälitys- ja henkilöstöhankintapalvelut	
i) 1. Johtohenkilöiden hakupalvelut (CPC 87201)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
i) 2. Tilapäisten toimisto- ja muiden työntekijöiden työnvälityspalvelut (CPC 87202)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
i) 3. Tilapäisen toimistohenkilöstön hankintapalvelut (CPC 87203)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
i) 4. Mallitoimistopalvelut (CPC 87209 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
j) 1. Eistiväpalvelut (CPC 87301)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
j) 2. Turvallisuus- ja vartiointipalvelut (CPC 87302, CPC 87303, CPC 87304 ja CPC 87305)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
k) Tieteelliset ja tekniset konsultointipalvelut (CPC 8675)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
l) 1. Alusten huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
l) 2. Rautatiekaluston huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
l) 3. Moottorijonuevojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja maantiilikenteen kuljetusvälineiden huolto ja korjaus (CPC 6112, CPC 6122, CPC 8867 osittain ja CPC 8868 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
l) 4. Ilma-alusten ja niiden osien huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
l) 5. Metallituotteiden, koneiden (ei toimisto-), laitteiden (ei kuljetus- ja toimitus-) sekä henkilökohtaisten ja kotitaloustarvikkeiden huolto ja korjaus ⁽³⁾ (CPC 633, CPC 7545, CPC 8861, CPC 8862, CPC 8864, CPC 8865 ja CPC 8866)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
m) Rakennusten puhtaanapitopalvelut (CPC 874)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Väruusten kuvaus
n) Valokuvapalvelut (CPC 875)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia ilmapalokuvapalveluja lukuun ottamatta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
o) Pakkauspalvelut (CPC 876)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
p) Julkaisu- ja painopalvelut (CPC 8842)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
q) Kokouspalvelut (CPC 87909 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 1. Käännös- ja tulkkauspalvelut (CPC 87905)	Muodon 1 osalta: Ei mitään, paitsi virallisten käännös- ja tulkkauspalvelujen osalta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
r) 2. Sisustus suunnittelu- ja muut muotoilu- ja suunnittelupalvelut (CPC 87907)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 3. Perintätoimistojen palvelut (CPC 87902)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
r) 4. Luottotietopalvelut (CPC 87901)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
r) 5. Kopiointipalvelut (CPC 87904) ⁽⁶⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 6. Televiestinnän konsultointipalvelut (CPC 7544)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 7. Puhelinvastauspalvelut (CPC 87903)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
2. VIESTINTÄPALVELUT	
A. Posti- ja kuriiripalvelut (CPC 7511 ja CPC 7512) Postilähetysten käsittelyyn liittyvät palvelut seuraavan osa-aloja koskevan luettelon mukaisesti sekä koti- että ulkomaan lähetyksissä: i) osoitteellisten, millä tahansa fyysisellä välineellä tuotettujen kirjallisten viestien käsittely, ml. yhdistelmäpostipalvelu ja suoramainonta, ii) osoitteellisten pakettien käsittely, iii) osoitteellisten painotuotteiden käsittely iv) edellä i-iii kohdassa tarkoitettujen tuotteiden käsittely kirjattuna tai vakuutettuna postina v) edellä i-iii kohdassa tarkoitettujen tuotteiden pikälähetyspalvelut (?), vi) osoitteettomien tuotteiden käsittely, vii) asiakirjojen vaihto.	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
B. Televisiointipalvelut	
a) Kaikki palvelut, jotka koostuvat sähkömagneettisten signaalien lähettämisestä ja vastaanotamisesta ⁽⁸⁾ lukuun ottamatta yleisradiotoimintaa ⁽⁷⁾	Muodon 1 osalta: Ei mitään, lukuun ottamatta sitä, että kansainvälinen liikenne on reititettävä sellaisen yrityksen verkkojen kautta, jolla on televisiointiin liittyvä rekisteröintitodistus. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Satelliittilähetyksen välityspalvelut ⁽¹⁰⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään lukuun ottamatta sitä, että: — sitoumukset edellyttävät vastavuoroisuutta; — tämän toimialan palveluntarjoajien saatetaan soveltaa sähköistä viestintää koskevan, Guatemalan tasavallan sääntelyjärjestelmän mukaista veloitetta turvata yleisen edun mukaiset tavoitteet, jotka liittyvät sisällön siirtoon palveluntarjoajien verkossa.
3. RAKENNUSPALVELUT JA NIIHIN LIITTYVÄT TEKNISET PALVELUT (CPC 511, CPC 512, CPC 513, CPC 514, CPC 515, CPC 516, CPC 517 ja CPC 518)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
4. JAKELUPALVELUT (pl. ascidien, ammusten, räjähdysainesten ja muiden sotatarvikkeiden jakelu)	
A. Komissionäärpalvelut	
a) Moottoriajoneuvoja, moottoripyöriä, moottorikelkkoja ja niiden osia ja tarvikkeita koskevat komissionäärpalvelut (CPC 61111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Muut komissionäärpalvelut (CPC 621)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
B. Tukkukaupan palvelut	
a) Moottorijoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkköjen ja niiden osien ja tarvikkeiden tukkukaupan palvelut (CPC 61111 osittain, CPC 61113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Radio- ja telepäätelaitteiden tukkukaupan palvelut (CPC 7542 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
c) Muut tukkukaupan palvelut (CPC 622, pl. energiatuotteiden tukkukaupan palvelut ⁽¹⁾)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Vähittäiskaupan palvelut ⁽²⁾	
Moottorijoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkköjen ja niiden osien ja tarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 61112, CPC 61113 osittain ja CPC 6121 osittain) Radio- ja telepäätelaitteiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 7542 osittain) Elintarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 631) Muiden tuotteiden (ei energian) vähittäiskaupan palvelut, pl. farmaseuttiset, lääkinnälliset ja ortopediset tuotteet ⁽¹⁾ (CPC 632, pl. CPC 63211 ja 63297)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
D. Franchising-toiminta (CPC 8929)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Väruusten kuvaus
5. KOULUTUSPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Alemman perusasteen koulutuspalvelut (CPC 921) B. Ylemmän perusasteen ja keskiasteen koulutuspalvelut (CPC 922) C. Korkea-asteen koulutuspalvelut (CPC 923) D. Aikuskoulutuspalvelut (CPC 924)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
E. Muut koulutuspalvelut (CPC 929)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
6. YMPÄRISTÖPALVELUT	
A. Jätevesipalvelut (CPC 9401) ⁽¹⁴⁾	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluita. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Kiinteiden tai vaarallisten jätteiden käsittely pl. vaarallisten jätteiden kuljetus rajojen yli a) Jätehuoltopalvelut (CPC 9402) b) Puhdistus ja sen kaltaiset palvelut (CPC 9403)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluita. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
C. Ilman laadun ja ilmaston suojeleminen (CPC 9404) ⁽¹⁵⁾	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluita. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
D. Maaperän ja vesistön kunnostaminen ja puhdistaminen Saastuneen maaperän ja veden käsittely ja kunnostaminen (CPC 94060 osittain) ⁽¹⁶⁾	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluita. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
E. Melun ja värinän torjunta (CPC 9405)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluita. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
F. Biologisen monimuotoisuuden ja maiseman säilyttäminen Luonnon- ja maisemansuojelua koskevat palvelut (CPC 9406 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluita. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
G. Muut ympäristöpalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 94090)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
7. RAHOITUSPALVELUT	
A. Vakuutustoiminta ja siihen liittyvät palvelut	
1 a) ensivakuutus (mukaan luettuna rinnakkaisvakuutus); henkivakuutus 1 b) ensivakuutus (mukaan luettuna rinnakkaisvakuutus); vahinkovakuutus	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei sitoumuksia ensivakuutusten osalta lukuun ottamatta vakuutuksia seuraaviin liittyvien riskien varalta:

Toimiala tai osa-ala	Värausten kuvaus
	i) merenkulku ja kaupallinen lentoliikenne sekä avaruuden laukaisu ja avaruuskuljetukset (mukaan lukien satelliittit), jossa vakuutus kokonaan tai osittain kattaa kuljetettavan tavaran, kuljetusvälineen sekä siitä mahdollisesti syntyvät vastuut; ja ii) kansainvälinen kautakulkuvara.
2. jälleenvakuutus ja edelleenvakuutus	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
3. vakuutusdustus, kuten vakuutusmeklarin ja -asiamiesten toiminta	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään edellä i ja ii kohdassa tarkoitettujen riskien, jälleenvakuutuksen ja edelleenvakuutuksen osalta,
4. vakuutusten liittämissä palvelut	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
B. Pankki- ja muut rahoituspalvelut (pl. vakuutuspalvelut)	
1. Talletusten ja muiden takaisinmaksettavien varojen hankinta yleisöä	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei sitoumuksia.
2. Kaikentyyppinen luotonanto, mukaan lukien kulutusluotot, kiinnitysluotot, factoring-rahoitus ja liiketoimien rahoitus	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
3. Rahoitusleasing	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
4. Kaikki maksu- ja rahansiirtopalvelut, mukaan lukien luotto-, tili- ja mak-sukortit, matkashekkit ja pankkivkselit	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
5. Takaukset ja sitoumukset	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
6. Kaupankäynti omaan tai asiakkaitten lukuun pörssissä, OTC-markkinoilla tai muuten seuraavilla välineillä: a) rahamarkkinavälineet (mukaan luettuina sekkit, vkselit ja talletustodis-tukset),	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei sitoumuksia.

Toimiala tai osa-ala	Värausten kuvaus
b) ulkomaanvaluutta, c) johdannais tuotteet, esimerkiksi futuuri ja optiot, d) valuutakursseihin ja korkoihin liittyvät välineet, mukaan lukien sellaiset tuotteet kuin swap-sopimukset ja korkotermit, e) siirtokepoiset arvopaperit, f) muut siirtokepoiset välineet ja rahoitusomaisuus, myös jalometalliharkot.	
7. g) Osallistuminen asiointeihin (julkisesti tai yksityisesti) kaikenlaisen arvopapereiden liikkeeseenlaskuun, myös merkintävastuuseen ja sijoitukseen, ja liikkeeseenlaskuun liittyvien palvelujen tarjoaminen.	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei sitoumuksia.
8. Väilytoiminta rahamarkkinoilla	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei sitoumuksia.
9. Varainhoito, kuten käteisvarojen tai arvopaperisalkun hoito, kaikenlaisen yhteissijoituksen hoito, eläkerahastojen hoito, arvopapereiden tallessa ja notaraattipalvelut.	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään Guatemalan alueella sijaitsevalle yhteissijoitusjärjestelylle tarjottavien sijoitusneuvonta- ja arvopaperisalkun hoitopalvelujen osalta, lukuun ottamatta a) säilytyspalveluja, b) notariaattipalveluja ja c) toimeksiantojen toteutuspalveluja, jotka eivät liity yhteissijoitusjärjestelyn hoitoon.
10. Rahoitusvarojen kuten arvopapereihin, johdannais tuotteisiin ja muihin markkinakepoisiin välineisiin liittyvät selvitys- ja toimituspalvelut.	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei sitoumuksia.
11. Rahoitustietojen antaminen ja siirto, rahoituksen liittyvä tietojenkäsittely ja siihen liittyvien ohjelmistojen toimittaminen muiden rahoituspalvelujen tarjoajien toimesta.	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
12. Neuvonta ja muut rahoituksen liitännäispalvelut, pl. väilytoiminta, kaikkien kohdissa B.1–B.11 mainittujen palvelujen osalta	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Väestön kuvaus
8. TERVEYDENHUOLTO- JA SOSIAALIPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Sairaala- ja hoivapalvelut (CPC 9311)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
B. Sairaankuljetus- ja hoivapalvelut (CPC 9312)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Hoitolaitosten palvelut, muut kuin sairaala- ja hoivapalvelut (CPC 9313)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
D. Sosiaalipalvelut (CPC 933)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
9. MATKAILU JA SIIHEN LIITTYVÄT PALVELUT	
A. Hotelli- ja ravintolapalvelut sekä ateriapalvelut (CPC 641, CPC 642 ja CPC 643) pl. ilmaluokituksen ateriapalvelut (17)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
B. Matkatoimistopalvelut ja matkanjärjestäjien palvelut (matkatoimistopalvelut mukaan luettuina) (CPC 7471)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
C. Matkailijoiden opastuspalvelut (CPC 7472)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään, paitsi että matkailijoiden opastuspalveluita voivat tarjota vain Guatemalan kansalaiset tai muiden maiden kansalaiset, joiden asuinpaikka on Guatemalassa.
10. VIRKISTYS-, KULTTUURI- JA URHEILUPALVELUT (muut kuin audiovisuaalialan palvelut) (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Viihdepalvelut (ml. teatteripalvelut, musiikkiyhte-, sirkus- ja diskopalvelut) (CPC 9619)	Muodon 1 osalta: Ei mitään, paitsi että sopimuksen tekemiseksi ulkomaisten ryhmien, yritysten tai artistien kanssa tarvitaan ennakkolupa, jonka myöntää <i>Dirección de Espectáculos</i> . Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Urts- ja uutistoimistopalvelut (CPC 962)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
C. Kirjasto-, arkisto-, museo- ja muut kulttuuripalvelut (CPC 963)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
D. Urheilupalvelut (CPC 964)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
E. Virkistyspuistojen ja uimarantojen palvelut (CPC 96491)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
11. LIIKENNEPALVELUT	
A. Meriliikenne	
a) Kansainvälinen henkilöliikenne (CPC 7211 ilman kansallista kabotaasiliikennettä)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Värausten kuvaus
b) Kansainvälinen tavaraliikenne (CPC 7212 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) ⁽¹⁸⁾	
B. Sisävesiliikenne	
a) Henkilöliikenne (CPC 7221)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia.
b) Tavaraliikenne (CPC 7222)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Rautatieliikenne	
a) Henkilöliikenne (CPC 7111)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Tavaraliikenne (CPC 7112)	
c) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
D. Tieliikenne	
a) Henkilöliikenne (CPC 7121 ja CPC 7122)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Tavaraliikenne (CPC 7123)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
E. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohdinkuljetus ⁽¹⁹⁾ (CPC 7139)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
12. LIIKENTEEN LIITÄNNÄISPALVELUT ⁽²⁹⁾	
A. Meriliikenteen liitännäispalvelut	
a) Meriliikenteen lastinkäsittelypalvelut b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Tulliselvityspalvelut d) Konttiasema- ja varastointipalvelut e) Varustamon edustajan palvelut f) Meriliikenteen huolintapalvelut g) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7213) h) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7214) i) Meriliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) j) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (ml. ateriapalvelut) (CPC 749 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään seuraavien osalta: e) varustamon edustajan palvelut, f) meriliikenteen huolintapalvelut; i) meriliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) ja j) muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain). Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Sisävesiliikenteen liitännäispalvelut	Muodon 1 osalta: Ei mitään, lukuun ottamatta hinaus- ja työntöpalveluja. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
d) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7223) e) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7224) f) Sisävesiliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) g) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	
C. Rautatieliikenteen liitännäispalvelut a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113) e) Rautatiekuljetuspalveluiden tukipalvelut (CPC 743) f) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään, lukuun ottamatta hinaus- ja työntöpalveluja. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
D. Tieliikenteen liitännäispalvelut a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maantieajoneuvojen, joissa on kuljettaja tai kuljettaja, vuokrauspalvelujen osalta.

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maantiesajoneuvojen, joissa on kuljetta- ja, vuokrauspalvelut (CPC 7124) e) Tietoliikennevälineisiin liittyvät tukipalvelut (CPC 744) f) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
E. Ilmaliikennepalvelujen liitännäispalvelut	
a) Maahuolintapalvelut (ml. ateriapalvelut)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia, lukuun ottamatta ateriapalveluja. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
d) Ilmaliikennevälineiden vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 734)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
e) Myynti ja markkinointi	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Väestön kuvaus
f) Ilma-alusten huolto ja korjaus	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
g) Tietokonepohjainen paikanvarausjärjestelmä	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
h) Lentoasemien hallinta	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
F. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetusten liitännäispalvelut ⁽²¹⁾ Putkijohtoja pitkin kuljetettujen muiden tuotteiden kuin polttoaineiden varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
13. ENERGIAPALVELUT	
A. Kaivostointintaan liittyvät palvelut (CPC 883) ⁽²²⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
B. Polttoaineiden putkijohtokuljetukset (CPC 7131)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
C. Putkijohtoja pitkin kuljetettujen polttoaineiden varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
D. Kiinteiden, nestemäisten ja kaasumaisten polttoaineiden sekä niihin liittyvien tuotteiden tukkukaupan palvelut (CPC 62271) sekä sähkön, höyryn ja lämmön veden tukkukaupan palvelut	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
E. Moottoripolttoaineiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 613)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
F. Polttoöljyn, puullotetun kaasun, hiilen ja puun vähittäismyynti (CPC 63297) sekä sähkön, (pultottamattoman) kaasun, höyryn ja lämmönveden vähittäismyyntipalvelut	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia sähkön, kaasun, höyryn ja lämmönveden vähittäismyyntiin palvelujen osalta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
G. Energian jakeluun liittyvät palvelut ⁽²⁾ (CPC 887)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
14. MUUT MUUALLE LUOKITTELEMATTOMAT PALVELUT	
A. Pesu-, puhdistus- ja värjäyspalvelut (CPC 9701)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Kampaamopalvelut (CPC 97021)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Kosmetologin käsittely, käsi- ja jalkahoitopalvelut (CPC 97022)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
D. Muut kauneudenhoitopalvelut, muualle luokittelemattomat (CPC 97029)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

- (¹⁷) Ilmailukenteen ateriapalvelut sisältyvät LIIKENTEEN LITÄÄNNÄISPALVELUJEN kohtaan 12.E.a, Maahuolinpalvelut.
- (¹⁸) Sisältää syöttöliikenteen sekä kansainvälisen meriliikennepalvelujen toimitusten suorittamiseen tarvittavien välineiden saamisen samassa valiossa, jos siihen ei liity tuloja.
- (¹⁹) Polttoaineiden putkijohdus sisältyy ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 13.B.
- (²⁰) Ei sisällä liikennevälineiden huolto- ja korjauspalveluja, jotka sisältyvät YRITYSPALVELUJEN kohtaan 1.F.1.1–1.F.1.4.
- (²¹) Polttoaineiden putkijohdus sisältyy ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 13.C.
- (²²) Sisältää seuraavat palkkio- tai sopimusperusteiset palvelut: kaivostöihin liittyvät neuvonta ja konsultointipalvelut, porauspaikan valmistelu, porauslaitteen asennus, poraus, poranterien huoltopalvelut, suojauspalvelut, poraus-
 lletun valmistus ja toimitus, kiinteän alueen hallinta, kaivostöiden geologia ja porauksen hallinta, kaivostöiden otto, reian koetus, vajertopalvelut, viimeistelytyösten (suolaliuosten)
 toimitus ja käyttö, viimeistelylaitteiden toimitus ja asennus, sementointi (paineputkusta), rakentaminen ja painepumppaus, porausreian korjauspalvelut, porausreian tulppaaminen ja hylkää-
 minen.
 Ei sisällä suoraa pääsyä luonnonvaroihin tai niiden hyödyntämistä.
 Ei sisällä maaperän rakentamista muita luonnonvaroja kuin öljyä ja kaasua koskevaa kaivostöitä varten (CPC 5115), joka sisältyy kohtaan 3, RAKENNUSPALVELUT.
- (²³) Lukuun otettuna konsultointipalveluita.
- (²⁴) Terapeuttiset hieronnat ja kylpyhoitopalvelut sisältyvät kohtaan Lääkäripalvelut (1.A.h), Sairaanhoidot ja fysioterapeuttiset palvelut (1.A.i) ja Terveystieteiden palvelut (8.A ja 8.C).

HONDURAS

1. Jäljempänä esitettävässä sitoumusluettelossa ilmoitetaan tämän sopimuksen 172 artiklan mukaisesti ne palvelualat tai osa-alat, joiden osalta on tehty sitoumuksia, sekä ne markkinoille pääsyä ja kansallista kohtelua koskevat rajoitukset, edellytykset ja kelpoisuusehdot, joita kyseisillä aloilla tai osa-aloilla varausten muodossa sovelletaan EU-osapuolen palveluihin ja palveluntarjoajiin. Luettelossa on seuraavat osat:

a) Ensimmäisessä sarakkeessa ilmoitetaan palveluala tai osa-ala, jota koskevan sitoumuksen osapuoli tekee, sekä se, millä laajuudella aloihin sovelletaan varauksia.

b) Toisessa sarakkeessa esitetään sovellettavat varaukset.

2. Tässä luettelossa ilmauksella "ei mitään" tarkoitetaan sitä, että kyseisellä palvelualalla tai osa-alalla ei ole kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Ilmauksella "ei sitoumuksia" tarkoitetaan sitä, että mitään kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä sitoumuksia ei ole tehty.

On huomattava, että vaikka tietyllä palvelualalla tai osa-alalla ei ole erityisvarauksia, siihen kuitenkin sovelletaan horisontaalisia varauksia.

3. Sitoumuksia ei sovelleta rajatylittävään palvelujen tarjontaan niillä toimialoilla ja osa-aloilla, joita ei mainita jäljempänä olevassa luettelossa.

4. Yksittäisten palvelualojen tai osa-alojen yksilöiminen:

a) CPC tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC prov., 1991).

b) CPC ver. 1.0 tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC ver. 1.0, 1998).

5. Jäljempänä olevaan luetteloon ei sisälly toimenpiteitä, jotka koskevat pätevyysvaatimuksia ja -menettelyjä, teknisiä standardeja tai lupavaatimuksia (mukaan luettuna toimitukset, rekisterit ja muut luvat) ja lupamenettelyjä, elleivät ne ole tämän sopimuksen 170 ja 171 artiklassa tarkoitettuja markkinoille pääsyyn tai kansalliseen kohteluun liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Vaikka tällaiset toimenpiteet (esimerkiksi toimituksen saamista, yleispalveluvoitteita, tutkintotodistusten tunnustamista säännellyillä aloilla, tiettyjen tutkintojen – kielitutkinnot mukaan luettuina – läpäisemistä koskevat edellytykset) eivät sisälly luetteloon, niitä sovelletaan joka tapauksessa EU-osapuolen palveluihin ja palveluntarjoajiin.

6. Jäljempänä oleva luettelo ei rajoita muoto 1:n soveltamista tietyillä palvelualoilla tai osa-aloilla eikä sijoittautumissitoumuksia koskevan luettelon mukaisten julkisten monopolien ja yksinoikeuksien olemassaoloa.

7. Tämän sopimuksen 159 artiklan 3 kohdan mukaisesti jäljempänä oleva luettelo ei sisällä toimenpiteitä, jotka koskevat osapuolten myöntämiä tukia.

8. Sitoumusluettelosta syntyvät oikeudet ja velvoitteet eivät ole sellaisenaan välittömästi sovellettavissa, eivätkä ne näin ollen luo välittömästi oikeuksia yksittäisille luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
HORISONTAALISET VARAUKSET	
Kaikki luetellut toimialat ja osa-alat:	
Sosiaalipalvelut: Honduras pitää isellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka liittyvät lainvalvonta- ja vankienhoitopalvelujen tarjoamiseen tai seuraaviin palveluihin siltä osin kuin on kyse yleisiä tarkoituksia varten käyttöön otetuista ja ylläpidettäviä sosiaalipalveluista: toimeentuloturva tai -vakuutus, sosiaaliturva tai -vakuutus, sosiaalietuudet, julkisen koulutus, terveydenhuolto ja lastenhoito.	
Yleishyödylliset palvelut: Yleishyödylliseksi tai julkiseksi katsotavan taloudellisen toiminnan harjoittaminen tai tällaisten palvelujen tarjoaminen voidaan varata julkisille monopooleille tai yksinoikeudet saaneille luonnollisille henkilöille tai yksityisille tai julkisille oikeushenkilöille.	
Paikallishallinnon tasolla sovellettavat markkinoille pääsyä ja kansallista kohtelua koskevat rajoitukset pätevät, mutta niitä ei mainita luettelossa. Näiden rajoitusten ei voida katsoa mitätöivän niitä sitoumuksia, jotka Honduras on tehnyt tämän sopimuksen IV osan V osaston (julkiset hankinnat) mukaisesti.	
ERITYISVARAUKSET	
1. YRITYSPALVELUT	
A. Ammatilliset palvelut	
Voidakseen tarjota ammatillisia palveluita Hondurasissa, ulkomaisten kansalaisten on saatava korkeakoulututkinnolle tunnus, jonka myöntää <i>Universidad Nacional Autónoma de Honduras</i>. Tunnustuksen saaminen edellyttää asuinpaikkaa Hondurasissa sekä jäsenyyttä asianomaisessa liitossa tai ammattikunnassa.	
a) Lakiasiainpalvelut (CPC 861)	Muodon 1 osalta: Ei mitään, paitsi että Hondurasin oikeuden liittyviin lakiasiainpalveluihin ja oikeudelliseen edustukseen sovelletaan kansalaisuusvaatimusta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) 1. Laskentatoimen palvelut ja kirjaintopalvelut (CPC 86212, muut kuin "tilinarkastuspalvelut", CPC 86213, CPC 86219 ja CPC 86220)	Muodon 1 osalta: Ei mitään, paitsi että ammatillijärjestön ulkomaiselle ammatinharjoittajalle myöntämään lupaan sovelletaan asuinpaikkavaatimusta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausien kuvaus
b) 2. Tilinarkastuspalvelut (CPC 86211 ja 86212, muut kuin laskentatoimen palvelut)	Muodon 1 osalta: Ei mitään, paitsi että ammattilajijärjestön ulkomaiselle ammatinharjoittajalle myöntämään lupaan sovelletaan asuinpaikkavaatimusta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
c) Verotukseen liittyvät neuvontapalvelut (CPC 863 (*)	Muodon 1 osalta: <i>Colegio Nacional de Contadores</i> ulkomaiselle ammatinharjoittajalle myöntämään lupaan sovelletaan asuinpaikkavaatimusta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
d) Arkkitehtipalvelut ja e) Kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut (CPC 8671 ja CPC 8674)	Muodon 1 osalta: Ammattilajijärjestön ulkomaiselle ammatinharjoittajalle myöntämään lupaan sovelletaan asuinpaikkavaatimusta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
f) Tekniset palvelut ja g) Tekniset kokonaispalvelut (CPC 8672 ja CPC 8673)	Muodon 1 osalta: Ammattilajijärjestön ulkomaiselle ammatinharjoittajalle myöntämään lupaan sovelletaan asuinpaikkavaatimusta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
h) Lääkäripalvelut (ml. psykologi) ja hammashoivopalvelut (CPC 9312 ja CPC 85201 osittain)	Muodon 1 osalta: Ammattilajijärjestön ulkomaiselle ammatinharjoittajalle myöntämään lupaan sovelletaan asuinpaikkavaatimusta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
i) Eläinlääkintäpalvelut (CPC 932)	Muodon 1 osalta: Ammattilajijärjestön ulkomaiselle ammatinharjoittajalle myöntämään lupaan sovelletaan asuinpaikkavaatimusta. Lupa antaa oikeuden saada työluvan, jota edellytetään palvelun tarjoamista varten. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
j) 1. Kätilöpalvelut (CPC 93191 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
j) 2. Sairaanhoidon- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut (CPC 93191 osittain)	Muodon 1 osalta: Ammattialajärjestön ulkomaiselle ammattinharjoittajalle myöntämään lupaan sovelletaan asuinpaikkavaatimusta ja kokeen suorittamista. Lupa antaa oikeuden saada työluvan, jota edellytetään palvelun tarjoamista varten. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
k) Farmaseuttisten tuotteiden sekä lääkinnällisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyynti (CPC 63211) sekä muut farmaseuttien tarjoamat palvelut	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
B. Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 841, 842, 843, 844)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
C. Tutkimus- ja kehittämispalvelut	
a) Luonnontieteen tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 851)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 852 pl. psykologien palvelut ⁽²⁾)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
c) Tieteidenväliset tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 853)	
D. Kiinteistöpalvelut ⁽²⁾	
a) Omaan tai kolmannen osapuolen lukuun suoritettavat kiinteistöpalvelut (CPC 821)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Vastausten kuvaus
b) Valtio- tai sopimusperusteiset kiinteistöpalvelut (CPC 822)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
E. Vuokraus- ja leasingpalvelut ilman käyttäjää tai kuljettajaa	
a) Aluksiin liittyvät (CPC 83103)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Ilma-aluksiin liittyvät (CPC 83104)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
c) Muihin kulkuneuvoihin liittyvät (CPC 83101, CPC 83102 ja CPC 83105)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
d) Muihin koneisiin ja laitteisiin liittyvät (CPC 83106, CPC 83107, CPC 83108 ja CPC 83109)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
e) Henkilökohtaisiin ja kotitaloustarvikkeisiin liittyvät (CPC 832)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
f) Televisiotalaitteiden vuokraus (CPC 7541)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
F. Muut yrityspalvelut	
a) Mainontapalvelut (CPC 871)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään, paitsi että ulkomaisen oikeuden mukaan perustettu yritys voi tehdä sopimuksen johdon konsultointipalvelujen tarjoamisesta sen jälkeen, kun <i>Colégio de Administradores de Empresas de Honduras</i> on vahvistanut sopimuksen, mikäli kyseisiä palveluja ei muutoin ole saatavilla Hondurasissa tai sopimukseen liittyvistä syistä. Kyseisten palvelujen tarjoamiseksi näiden yritysten on muodostettava kumppanuussuhde sellaisen hondurasilaisen yrityksen kanssa, jonka <i>Colégio de Administradores de Empresas de Honduras</i> on asianmukaisesti rekisteröinyt. Ulkomaisilta tai ulkomaisen oikeuden mukaisesti perustetuilta yrityksiltä veloitetaan korkeampia rekisteröintimaksuja kuin Hondurasin kansalaisilta tai Hondurasin oikeuden mukaisesti perustetuilta yrityksiltä, jotta ulkomaisen oikeuden mukaisesti perustettu konsultointityö voi tarjota taloudellisia konsultointipalveluja Hondurasin alueella, sillä on oltava edustaja, joka on <i>Colégio Hondureño de Economistasin</i> jäsen.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
b) Markkina- ja mielipidetutkimuspalvelut (CPC 864)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
c) Liikkeenjohdon konsultointipalvelut (CPC 865)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
d) Liikkeenjohdon konsultointipalveluihin liittyvät palvelut (CPC 866)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
e) Tekniset testaus- ja analysointipalvelut (*) (CPC 8676)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
f) Maa-, riista- ja metsätalouteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 881 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
g) Kalastukseen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 882 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
h) Teollisuuteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 884 osittain ja CPC 885 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
i) Työnvälitys- ja henkilöstönhankintapalvelut	
i) 1. Johtohenkilöiden hakupalvelut (CPC 87201)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
i) 2. Työnvälityspalvelut (CPC 87202)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
i) 3. Tilapäisen toimistohenkilöstön hankintapalvelut (CPC 87203)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
j) 1. Esiiväpalvelut (CPC 87301)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei sitoumuksia.
j) 2. Turvallisuus- ja vartiointipalvelut (CPC 87302, CPC 87303, CPC 87304 ja CPC 87305)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
k) Tieteelliset ja tekniset konsultointipalvelut ⁽³⁾ (CPC 8675)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
l) 1. Alustusten huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
l) 2. Rautatiekaluston huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
l) 3. Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja maantiilikenteen kuljetusvälineiden huolto ja korjaus (CPC 6112, CPC 6122, CPC 8867 osittain ja CPC 8868 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
l) 4. Ilma-alusten ja niiden osien huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
l) 5. Metallituotteiden, koneiden (ei toimisto-), laitteiden (ei kuljetus- ja toimitus-) sekä henkilökohtaisten ja kotitaloustarvikkeiden huolto ja korjaus ⁽⁹⁾ (CPC 633, CPC 7545, CPC 8861, CPC 8862, CPC 8864, CPC 8865 ja CPC 8866)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
m) Rakennusten puhtaanapito- ja siivousohjelmien palvelut (CPC 874)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
n) Valokuvauspalvelut (CPC 875)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
o) Pakkauspalvelut (CPC 876)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
p) Julkaisu- ja painopalvelut (CPC 88442)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
q) Kokouspalvelut (CPC 87909 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 1. Käännös- ja tulkkauspalvelut (CPC 87905)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 2. Sisustus suunnittelu- ja muut muotoilu- ja suunnittelupalvelut (CPC 87907)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 3. Perintätoimistojen palvelut (CPC 87902)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 4. Luottotietopalvelut (CPC 87901)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 5. Kopiointipalvelut (CPC 87904) (*)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 6. Televisioiden konsultointipalvelut (CPC 7544)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
r) 7. Puhelinvastauspalvelut (CPC 87903)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
2. VIESTINTÄPALVELUT	
A. Kuriiripalvelut ⁽⁸⁾ (CPC 7512) Postilähetysten ⁽⁹⁾ käsittelyyn ⁽¹⁰⁾ liittyvät palvelut seuraavan osa-aloja koskevan luettelon mukaisesti sekä koti- että ulkomaan läheyyksissä: i) osoitteellisten, millä tahansa fyysisellä välineellä ⁽¹¹⁾ tuotettujen, kirjallisten viestien käsittely, ml. yhdistelmäpostipalvelu ja suoramainonta, ii) osoitteellisten pakettien ⁽¹²⁾ käsittely, iii) osoitteellisten painotuotteiden ⁽¹³⁾ käsittely, iv) edellä kohdassa i–iii tarkoitettujen tuotteiden käsittely kirjattuna tai vaakuutettuna postina, v) edellä kohdassa i–iii tarkoitettujen tuotteiden pikälähetyspalvelut ⁽¹⁴⁾ , vi) osoitteettomien tuotteiden käsittely, ja vii) asiakirjojen vaihto ⁽¹⁵⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
B. Televiestintäpalvelut	
Vain televiestintäpalveluja koskeva lisäys horisontaalisiin huomautuksiin: Honduras pitää itsellään oikeuden ottaa käyttöön, pitää voimassa tai muuttaa Hondurasin teleyhön (HONDUTEL) ja sen sidosyritysten ja tytäryhtiöiden omaisuuden omistusoosuutta koskevia säännöksiä.	
a) Kaikki palvelut, jotka koostuvat sähkömagneettisten signaalien lähettämisestä ja vastaanottamisesta ⁽¹⁶⁾ lukuun ottamatta yleisradiotoimintaa ⁽¹⁷⁾	Muodon 1 osalta: Ei mitään, paitsi että ulkomaiden hallitukset eivät voi suoraan tai epäsuorasti osallistua yleisten televiestintäpalvelujen tarjoamiseen. Ulkomaisten yritysten on ilmoitettava voimassa oleva osoitteensa ja nimettävä edustaja Hondurasiin. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Satelliittilähetysten välityspalvelut ⁽¹⁸⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
3. RAKENNUSPALVELUT JA NIIHIN LIITTYVÄT TEKNISET PALVELUT (CPC 511, CPC 512, CPC 513, CPC 514, CPC 515, CPC 516, CPC 517 ja CPC 518)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
4. JAKELUPALVELUT (pl. aseiden, ammusten, räjähdysaineiden ja muiden sotatarvikkeiden jakelu)	
A. Komissionääripalvelut	
a) Moottoriajoneuvoja, moottoripyöriä, moottorikelkkoja ja niiden osia ja tarvikkeita koskevat komissionääripalvelut (CPC 61111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Muut komissionääripalvelut (CPC 621)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
B. Tukkukaupan palvelut	
a) Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden tukkukaupan palvelut (CPC 61111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Radio- ja telepäätelaitteiden tukkukaupan palvelut (CPC 7542 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
c) Muut tukkukaupan palvelut (CPC 622, pl. energiatuotteiden tukkukaupan palvelut (¹⁹))	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
C. Vähittäiskaupan palvelut (²⁰) Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
(CPC 61112, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain) Radio- ja telepäätelaitteiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 7542 osittain) Elintarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 631) Muiden tuotteiden (ei energian) vähittäiskaupan palvelut, pl. farmaseutiset, lääkinnälliset ja ortopediset tuotteet ⁽²¹⁾ (CPC 632, pl. CPC 63211 ja 63297)	
D. Franchising-toiminta (CPC 8929)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
5. KOULUTUSPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Alemman perusasteen koulutuspalvelut (CPC 921) B. Ylemmän perusasteen ja keskiasteen koulutuspalvelut (CPC 922) C. Korkea-asteen koulutuspalvelut (CPC 923) D. Alkukoulutuspalvelut (CPC 924)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään, paitsi että koulun johtajan tai esimiehen on oltava syntyperäinen Hondurasin kansalainen. Opettajien on kaikilla koulutustasoilla oltava syntyperäisiä Hondurasin kansalaisia. Muiden maiden kansalaiset voivat kuitenkin opettaa keski- ja korkea-asteen kouluissa sellaisia yksittäisiä aineita, joiden opettajiksi ei ole saatavilla Hondurasin kansalaisia. Sen estämättä, mitä edellisessä virkkeessä todettiin, muiden maiden kansalaiset voivat kuitenkin opettaa valtiomuotoa, kansalaiskasvatusta, maantiedettä ja Hondurasin historiaa vain, jos heidän kotimaassaan noudatetaan vastavuoroisuutta Hondurasin kansalaisten suhteen. Yksityiset oppilaitokset on kaikilla tasoilla perustettava Hondurasin lain mukaisesti.
E. Muut koulutuspalvelut (CPC 929)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
6. YMPÄRISTÖPALVELUT	
A. Jätevesipalvelut (CPC 9401) ⁽²²⁾	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluita. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Kiinteiden tai vaarallisten jätteiden käsittely pl. vaarallisten jätteiden kuljetus rajojen yli	
a) Jätehuoltopalvelut (CPC 9402)	
b) Puhdistus- ja sen kaltaiset palvelut (CPC 9403)	
C. Ilman laadun ja ilmastoinnituksen palvelut (CPC 9404) ⁽²³⁾	
D. Maaperän ja vesistön kunnostaminen ja puhdistaminen, saastuneen maaperän ja veden käsittely ja kunnostaminen (CPC 9406 osittain) ⁽²⁴⁾	
E. Melun ja värinän torjunta (CPC 9405)	
F. Biologisen monimuotoisuuden ja maiseman säilyttäminen Luonnon- ja maisemansuojelua koskevat palvelut (CPC 9406 osittain)	
G. Muut ympäristöpalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 9409)	
7. RAHOITUSPALVELUT	
Vain rahoituspalveluja koskeva lisäys horisontaalisiin huomautuksiin: Honduras pitää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka koskevat otto- ja antolainauksia harjoittavien osuuskuntien tarjoamia palveluja.	

Toimiala tai osa-ala	Vastausten kuvaus
A. Vakuustointiminta ja siihen liittyvät palvelut	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia ensivakuutuspalvelujen osalta lukuun ottamatta vakuutusksia seuraaviin liittyvien riskien varalta: i) merenkulku ja kaupallinen lentoliikenne sekä avaruuskuljetukset (mukaan lukien satelliittit), jossa vakuutus kokonaan tai osittain kattaa kuljetettavan tavaran, kuljetusvälineen sekä siitä mahdollisesti syntyvät vastuut; ja ii) kansainvälinen kauttakulkuvarava. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. PANKKI- JA MUUT RAHOITUSPALVELUT (PL. VAKUUTUSPALVELUT)	
1. Talletusten ja muiden takaisinmaksettavien varojen hankinta yleisöltä	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta seuraavia:
2. Kaikentyyppinen luotonanto, mukaan lukien kulutusluotot, kiinnitysluotot, factoring-rahoitus ja liiketoimien rahoitus	a) rahoituspalvelujen määritelmän 11 alakohtassa tarkoitettu rahoitustietojen antaminen ja siirto; c) rahoituspalvelujen määritelmän 12 alakohtassa tarkoitettut, pankki- ja muihin rahoituspalveluihin liittyvät neuvonta ja muut liittämäisrahoituspalvelut, välitys pois luettuna.⁽²⁵⁾
3. Rahoitusleasing	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
4. Kaikki maksu- ja rahansiirtopalvelut, mukaan lukien luotto-, tili- ja maksukortit, matkashekkit ja pankkivekselit	
5. Takaukset ja sitoumukset	
6. Kaupankäynti omaan tai asiakkaitten lukuun pörssissä, OTC-markkinoilla tai muuten seuraavilla välineillä:	a) rahamarkkinavälineet (mukaan luettuina sekä, vekselit ja talletustodistukset), b) ulkomaanvaluutta, c) johdannaisuutteen, esimerkiksi futuurit ja optiot; d) valuuttakurssihin ja korkoihin liittyvät välineet, mukaan lukien sellaiset tuotteet kuin swap-sopimukset ja korkoterminit;

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
e) siirtokelpoiset arvopaperit, f) muut siirtokelpoiset välineet ja rahoitusomaisuus, myös jalometalliharkot.	
7. Osallistuminen asiamiehenä (julkisesti tai yksityisesti) kaikenlaisien arvopapereiden liikkeeseenlaskuun, myös merkintävastuuseen ja sijoitukseen, ja liikkeeseenlaskuun liittyvien palvelujen tarjoaminen.	
8. Välttämättömyystoiminta rahamarkkinoilla	
9. Varainhoito, kuten käteisvarojen tai arvopaperisalkun hoito, kaikenlaisen yhteissijoituksen hoito, eläkerahastojen hoito, arvopapereiden talletus- ja notariaattipalvelut.	
10. Rahoitusvaroihin kuten arvopapereihin, johdannais tuotteisiin ja muihin markkinakelpoisin välineisiin liittyvät selvitys- ja toimituspalvelut.	
11. Rahoitustietojen antaminen ja siirto, rahoitukseen liittyvä tietojenkäsittely ja siihen liittyvien ohjelmistojen toimitaminen muiden rahoituspalvelujen tarjoajien toimesta	
12. Neuvonta ja muut rahoituksen liittämissä palvelut, pl. välttämättömyystoiminta, kaikkien kohdissa B.1–B.11 mainittujen palvelujen osalta	
8. TERVEYDENHUOLTO- JA SOSIAALIPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Sairaala palvelut (CPC 9311)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
B. Sairaankuljetuspalvelut (CPC 93192)	
C. Hoitolaitosten palvelut, muut kuin sairaala palvelut (CPC 93193)	
D. Sosiaalipalvelut (CPC 933)	

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
9. MATKAILU JA SIIHEN LIITTYVÄT PALVELUT	
A. Hotelli- ja ravintolapalvelut sekä ateriapalvelut (CPC 641, CPC 642 ja CPC 643) pl. ilmalikenteen ateriapalvelut ⁽²⁶⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
B. Matkatoimistopalvelut ja matkanjärjestäjien palvelut (matkaoppaiden palvelut mukaan luetuina) (CPC 7471)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
C. Matkailijoiden opastuspalvelut (CPC 7472)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
10. VIRKISTYS-, KULTTUURI- JA URHEILUPALVELUT (muut kuin audiovisuaalalan palvelut) (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Viihdepalvelut (ml. teatteripalvelut, musiikkiyhtye-, sirkus- ja diskopalvelut) (CPC 9619)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Uutis- ja uutistoimistopalvelut (CPC 962)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Kirjasto-, arkisto-, museo- ja muut kulttuuripalvelut (CPC 963)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
D. Urheilupalvelut (CPC 964)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
E. Virkistyspuistojen ja uimarantojen palvelut (CPC 96491)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
11. LIIKENNEPALVELUT	
A. Meriliikenne ⁽²⁷⁾ ⁽²⁸⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta:
a) Kansainvälinen henkilöliikenne (CPC 7211 ilman kansallista kabotaasiliikennettä)	Ei mitään.
b) Kansainvälinen tavaraliikenne (CPC 7212 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) ⁽²⁹⁾	
B. Sisävesiliikenne ⁽³⁰⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta:
a) Henkilöliikenne (CPC 7221)	Ei mitään.
b) Tavaraliikenne (CPC 7222)	
C. Rautatieliikenne ⁽³¹⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta:
a) Henkilöliikenne (CPC 7111)	Ei mitään.
b) Tavaraliikenne (CPC 7112)	
c) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113)	
D. Tieliikenne	Muodon 1 osalta:
a) Henkilöliikenne (CPC 7121 ja CPC 7122)	Ei mitään, edellyttäen että palveluntarjoajan alkuperämaassa noudatetaan vastavuoroisuutta hondurasilaisten palveluntarjoajien suhteen, joillakin reiteillä oman maan palveluntarjoajat aseteaan etusijalle.
	Muodon 2 osalta:
	Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
b) Tavaraliikenne (CPC 7123)	Muodon 1 osalta: Ei mitään, edellyttäen että palveluntarjoajan alkuperämaassa noudatetaan vastavuoroisuutta hondurasilaisten palveluntarjoajien suhteen, jollakin reitillä oman maan palveluntarjoajat asetetaan etusijalle. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
E. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetus ⁽²⁾ (CPC 7139)	Muodon 1 osalta: Ei mitään, edellyttäen että palveluntarjoajan alkuperämaassa noudatetaan vastavuoroisuutta hondurasilaisten palveluntarjoajien suhteen, jollakin reitillä oman maan palveluntarjoajat asetetaan etusijalle. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
12. LIIKENTEEN LIITÄNNÄISPALVELUT ⁽³⁾	
A. Meriliikenteen liitännäispalvelut ⁽⁴⁾ a) Meriliikenteen lastinkäsittelypalvelut b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Tulliselvityspalvelut d) Kontiasema- ja varastointipalvelut e) Varustamon edustajan palvelut f) Meriliikenteen huolintapalvelut g) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7213) h) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7214) i) Meriliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään seuraavien osalta: c) varustamon edustajan palvelut, f) meriliikenteen huolintapalvelut, i) meriliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) ja j) muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain). Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
j) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (ml. ateriapalvelut) (CPC 749 osittain)	
B. Sisävesiliikenteen liitännäispalvelut ⁽³⁴⁾	
a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään, lukuun ottamatta hinaus- ja työntöpalveluja (CPC 7224).
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	
d) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7223)	
e) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7224)	
f) Sisävesiliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain)	
g) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	
C. Rautatieliikenteen liitännäispalvelut ⁽³⁵⁾	
a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään, lukuun ottamatta hinaus- ja työntöpalveluja (CPC 7224).
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113) e) Rautatiekuljetuspalveluiden tukipalvelut (CPC 743) f) Muut tuki- ja liittämispalvelut (CPC 749 osittain)	
D. Tielikenteen liittämispalvelut ⁽²⁾ a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maantiejoneuvojen, joissa on kuljettaja, vuokrauspalvelut (CPC 7124) e) Tielikennevälineisiin liittyvät tukipalvelut (CPC 744) f) Muut tuki- ja liittämispalvelut (CPC 749 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään, lukuun ottamatta kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maantiejoneuvojen, joissa on kuljettaja, vuokrauspalveluja (CPC 7124). Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
E. Ilmaliikennepalvelujen liittämisspalvelut	
a) Maahuolintapalvelut (ml. ateriapalvelut)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
d) Ilmaliikennevälineiden vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 734)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
e) Myynti ja markkinointi	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
f) Tietokonepohjainen paikanvarausjärjestelmä	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
g) Lentoasemien hallinta	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei sitoumuksia.
F. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetusten liittämisspalvelut ⁽¹⁶⁾ Putkijohtoja pitkin kuljetettujen muiden tuotteiden kuin polttoaineiden varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
13. ENERGIAPALVELUT	
A. Kaivostuomintaan liittyvät palvelut (CPC 883) ⁽¹⁷⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
B. Polttoaineiden putkijohtokuljetukset (CPC 7131)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
C. Putkijoitoja pitkin kuljetettujen polttoaineiden varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
D. Kiinteiden, nestemäisten ja kaasumaisten polttoaineiden sekä niihin liittyvien tuotteiden tukkukaupan palvelut (CPC 62271) sekä sähkön, höyryn ja lämmön tukkukaupan palvelut	Muodon 1 osalta: Öljytuotteiden (poltonesteen, moottoriöljy, dieselöljy, kerosiini, nestekaasu) myyntiin sovelletaan kansallisuusvaatimusta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
E. Moottoripolttoaineiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 613)	Muodon 1 osalta: Ei mitään, lukuun ottamatta sähkön, kaasun, höyryn ja lämmön vähittäismyyntipalveluja.
F. Polttoöljyn, pullotetun kaasun, hiilen ja puun vähittäismyynti (CPC 63297) sekä sähkön, (pullottamattoman) kaasun, höyryn ja lämmön vähittäismyyntipalvelut	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
G. Energian jakeluun liittyvät palvelut ⁽³⁸⁾ (CPC 887)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
14. MUUT MUUALLE LUOKITTELEMATTOMAT PALVELUT	
a) Pesu-, puhdistus- ja värjäyspalvelut (CPC 9701)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
b) Kampaamopalvelut (CPC 97021)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
c) Kosmetologin käsittely, käsi- ja jalkahoitopalvelut (CPC 97022)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
d) Muut kauneudenhoitopalvelut, muualle luokittelemattomat (CPC 97029)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
e) Kylpyläpalvelut ja muut kuin terapeutit hieromat, joita tarjotaan rentouttavina ja fyysisiä hyvinvointia edistävänä palveluna eikä lääkinällisin tai kuntoutustarkoituksiin ⁽¹⁹⁾ ⁽⁴⁰⁾ (CPC ver. 1.0 97230)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
g) Televiestinnän yhteyspalvelut (CPC 7543)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

⁽¹⁾ Ei sisällä verokysymyksiin liittyviä lainopillisia neuvonta- ja edustuspalveluja, jotka sisältyvät kohtaan Yrityspalvelut, 1.A.a.

⁽²⁾ CPC 85201 osittain: sisältyy kohtaan 1.A.b. Lääkäripalvelut ja hammashoitopalvelut.

⁽³⁾ Tässä tarkoitettu palvelut liittyvät kintseisönvälittäjän ammattiin, eivätkä ne vaikuta kintseistöjä ostavien luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden oikeuksiin ja/tai heitä koskeviin rajoituksiin.

⁽⁴⁾ Yleistydyllisiä palveluita koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan niihin teknisiin testaus- ja analysointipalveluihin, jotka ovat pakollisia myynti- ja käyttöluupien myöntämistä varten (esim. autojen katsastus, elinvarikkeiden tarkastus).

⁽⁵⁾ Yleistydyllisiä palveluita koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan tiettyihin kaivostuotintuotantaa (mineraali, öljy, kaasu jne.) koskeviin palveluihin.

⁽⁶⁾ Kuljetusvälineiden huolto- ja korjauspalvelut (CPC 6112, 6122, 8867 ja CPC 8868) sisältyvät YRITYSPALVELUJEN kohtiin 1.F.1.1–1.F.1.4.

⁽⁷⁾ Toimistokoneiden ja -laitteiden, ml. tietokoneet, huolto- ja korjauspalvelut (CPC 845) sisältyvät kohtaan 1.B. Tietokonepalvelut.

⁽⁸⁾ Ei sisällä tulostuspalveluja, jotka luetaan koodiin CPC 88442 ja jotka sisältyvät YRITYSPALVELUJEN kohtaan 1.F.p.

NICARAGUA

1. Jäljempänä esitettävässä sitoumusluettelossa ilmoitetaan tämän sopimuksen 172 artiklan mukaisesti ne palvelualat tai osa-alat, joiden osalta on tehty sitoumuksia, sekä ne markkinoille pääsyä ja kansallista kohtelua koskevat rajoitukset, edellytykset ja kelpoisuusehdot, joita kyseisillä aloilla tai osa-aloilla varausten muodossa sovelletaan EU-osapuolen palveluihin ja palveluntarjoajiin. Luettelossa on seuraavat osat:

a) Ensimmäisessä sarakkeessa ilmoitetaan palveluala tai osa-ala, jota koskevan sitoumuksen osapuoli tekee, sekä se, millä laajuudella aloihin sovelletaan varauksia.

b) Toisessa sarakkeessa esitetään sovellettavat varaukset.

2. Tässä luettelossa ilmauksella "ei mitään" tarkoitetaan sitä, että kyseisellä palvelualalla tai osa-alalla ei ole kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Ilmauksella "ei sitoumuksia" tarkoitetaan sitä, että mitään kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä sitoumuksia ei ole tehty.

On huomattava, että vaikka tietyllä palvelualalla tai osa-alalla ei ole erityisvarauksia, siihen kuitenkin sovelletaan horisontaalisia varauksia.

3. Sitoumuksia ei sovelleta rajatylittävään palvelujen tarjontaan niillä toimialoilla ja osa-aloilla, joita ei mainita jäljempänä olevassa luettelossa.

4. Yksittäisten palvelualojen tai osa-alojen yksilöiminen:

a) CPC tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC prov., 1991).

b) CPC ver. 1.0 tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC ver. 1.0, 1998).

5. Jäljempänä olevaan luetteloon ei sisälly toimenpiteitä, jotka koskevat pätevyysvaatimuksia ja -menettelyjä, teknisiä standardeja tai lupavaatimuksia (mukaan luettuna toimiluvat, rekisterit ja muut luvat) ja lupamenettelyjä, elleivät ne ole tämän sopimuksen 170 ja 171 artiklassa tarkoitettuja markkinoille pääsyyn tai kansalliseen kohteluun liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Vaikka tällaiset toimenpiteet (esimerkiksi toimiluvan saamista, yleispalveluvoitteita, tutkintotodistusten tunnustamista säännellyillä aloilla, tiettyjen tutkintojen – kielitutkinnot mukaan luettuina – läpäisemistä koskevat edellytykset) eivät sisälly luetteloon, niitä sovelletaan joka tapauksessa EU-osapuolen palveluihin ja palveluntarjoajiin.

6. Jäljempänä oleva luettelo ei rajoita muoto 1:n soveltamista tietyillä palvelualoilla tai osa-aloilla eikä sijoittautumissitoumuksia koskevan luettelon mukaisten julkisten monopolien ja yksinoikeuksien olemassaoloa.

7. Tämän sopimuksen 159 artiklan 3 kohdan mukaisesti jäljempänä oleva luettelo ei sisällä toimenpiteitä, jotka koskevat osapuolten myöntämiä tukia.

8. Sitoumusluettelosta syntyvät oikeudet ja velvoitteet eivät ole sellaisenaan välittömästi sovellettavissa, eivätkä ne näin ollen luo välittömästi oikeuksia yksittäisille luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille.

9. Tähän luetteloon sisältyvien sitoumusten ei olisi aiheutettava sitä, että EU-osapuolen palveluja ja palveluntarjoajia kohdeltaisiin vähemmän edullisesti kuin mitä GATS-sopimuksen määräyksistä, rajoituksista ja ehdoista johtuu.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
HORISONTAALISET VARAUKSET	
Kaikki luetellut toimialat ja osa-alat:	Nicaragua pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, joilla myönnetään oikeuksia tai etuuksia sosiaalisesti tai taloudellisesti epäedullisessa asemassa oleville vähemmistöille ja alkueraiskansoille. Taloudellisen toiminnan aloihin tai palveluihin, jotka katsotaan julkisiksi tai yleishyödyllisiksi palveluiksi ja jotka on varattu julkisille monopolille, ei liity sitoumuksia. Tällaisia aloja ovat seuraavat: sähköenergian toimittaminen, mukaan luettuna siirto ja jakelu; vesti- ja viemäröintipalvelut, joihin sisältyvät juomavesihuolto, jäte-, jännös- ja sadeveden keräys, käsittely ja poisto sekä vesipostijärjestelmien asennus, käyttö ja kunnossapito; karttojen laatokentien lentokenttien perustaminen, käyttö ja hallinto; arpaajien hallinnointi; julkiset viestintäpalvelut sekä postimerkkien liikkeellelasku, rahoitus ja markkinointi ja postitietokoneiden ja muiden vastaavien järjestelmien käyttö; nykyisten kansallisesti merkittävien, <i>Empresa Portuaria Nacional (EPN)</i> -yritykselle varattujen satamien (Corinto, Sandino, San Juan del Sur, Cabezas, el Rama ja El Bluff) hallinnointi ja käyttö; sekä kaikki muut palvelut, jotka lainsäätäjä on luokitellut ja määrännyt julkisiksi palveluiksi, koska ne ovat tärkeitä maan kestävän kehittymisen kannalta. Mikään tässä sopimuksessa ei rajoita Nicaraguan oikeuksia ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka liittyvät lainvalvonta- ja vankienhoitopalvelujen tarjoamiseen tai yleisiä tarkoituksia varten käyttöön otettuihin ja ylläpidettaviin sosiaalipalveluihin, kuten toimeentuloturvaan tai -vakuutukseen, sosiaaliturvaan tai -vakuutukseen, sosiaalietuuksiin, julkiseen koulutukseen, terveydenhuoltoon, lastenhoitoon, julkisiin viemäröintipalveluihin ja vesiinhuoltoon liittyviin palveluihin. Ammatillisten palvelujen tarjoaminen luonnollisten tai oikeushenkilöiden toimesta edellyttää laissa <i>Ley de Colegiación y del Ejercicio Profesional, Ley No. 588</i> vahvistettujen, tällaisten palvelujen tarjoamista koskevien vaatimusten ja lupamenettelyjen noudattamista. Sijoitautumista, palvelukauppaa ja sähköistä kauppaa koskevan osaston ja tämän luettelon mukaisesti tehdyt sitoumukset eivät vaikuta niihin sitoumuksiin, jotka Nicaragua on tehnyt Keski-Amerikan integraatiojärjestelmän puitteissa.
ERITYISVARAUKSET	
1. YRITYSPALVELUT	
A. Ammatilliset palvelut	
a) Lakiasiainpalvelut (CPC 861) pl. julkisia tehtiäviä hoitavien oikeusalan ammattilaisten, kuten notaarien, tarjoamat neuvontapalvelut sekä oikeudelliset asiakirja- ja todistuspalvelut	Muodon 1 osalta: Ei mitään, paitsi että Nicaraguan oikeuteen liittyvien lakiasiainpalvelujen tarjoamiseen sovelletaan kansalaisuusvaatimusta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
b) 1. Laskentatoimen palvelut ja tilintarkastuspalvelut (CPC 86212, muut kuin "tilintarkastuspalvelut", CPC 86213, CPC 86219 ja CPC 86220)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Tilintarkastusyhtykset sekä tilintarkastajat ja kirjanpitäjät, sekä yksityishenkilöt että yritykset, voivat harjoittaa ammattiaan tai muuta siihen liittyvää toimintaa Nicaraguassa hyväksytyn nicaragualaisen tilintarkastusyhtyksen tai -liiton kautta. Ulkomaisen tilintarkastajan tilintarkastuskertomus on hyväksyttävä nicaragualaisella tilintarkastusyhtyksellä tai -liitolla. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) 2. Tilintarkastuspalvelut (CPC 86211 ja 86212, muut kuin laskentatoimen palvelut)	Muodon 1 osalta: Ei mitään, paitsi että ulkomaisen tilintarkastajan tilintarkastuskertomus on hyväksyttävä nicaragualaisella tilintarkastusyhtyksellä tai -liitolla. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
c) Verotukseen liittyvät neuvontapalvelut (CPC 863) (1)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
d) Arkkitehtipalvelut ja e) Kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut (CPC 8671 ja CPC 8674)	Muodon 1 osalta: Ei mitään, paitsi että Nicaraguassa toimivan hyväksytyn arkkitehdin on vahvistettava ulkomaisten arkkitehtien tekemät suunnitelmat. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
f) Tekniset palvelut ja g) Tekniset kokonaispalvelut (CPC 8672 ja CPC 8673)	Muodon 1 osalta: Ei mitään, paitsi että Nicaraguassa toimivan hyväksytyn arkkitehdin on vahvistettava ulkomaisten arkkitehtien tekemät suunnitelmat. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
h) Lääkäripalvelut (ml. psykologi) ja hammashoitopalvelut (CPC 9312 ja CPC 85201 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
i) Elämlääkintäpalvelut (CPC 932)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
j) 1. Kätilöpalvelut (CPC 93191 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
j) 2. Sairaanhoidaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut (CPC 93191 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
k) Farmaseuttisten tuotteiden sekä lääkinnällisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyynti (CPC 63211) sekä muut farmaseuttien tarjoamat palvelut	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
B. Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 841, 842, 843, 844)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Tutkimus- ja kehittämisspalvelut (T&K) ^(*)	
a) Luonnontieteen tutkimus- ja kehittämisspalvelut (CPC 851)	Muodon 1 osalta: Ei mitään, paitsi että luonnonvaroihin liittyvään tieteelliseen tutkimustoimintaan osallistuvalla ulkomaan kansalaisella on oltava oikeudellinen edustaja Nicaraguassa koko sen ajan, jolloin tutkimustyötä tehdään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
b) Yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 852 pl. psykologien palvelut) ⁽¹⁾ c) Tieteidenväliset tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 853)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
D. Kiinteistöpalvelut ⁽⁴⁾	
a) Omaan tai kolmannen osapuolen lukuun suoritettavat kiinteistöpalvelut (CPC 821)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Palkkio- tai sopimuspäätöset kiinteistöpalvelut (CPC 822)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
E. Vuokraus- ja leasingpalvelut ilman käyttäjää tai kuljettajaa	
a) Aluksiin liittyvät (CPC 83103)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Ilma-aluksiin liittyvät (CPC 83104)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
c) Muihin kulkuneuvoihin liittyvät (CPC 83101, CPC 83102 ja CPC 83105)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
d) Muihin koneisiin ja laitteisiin liittyvät (CPC 83106, CPC 83107, CPC 83108 ja CPC 83109)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
e) Henkilökohtaisiin ja kotitaloustarvikkeisiin liittyvät (CPC 832)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
f) Televisiotalaitteiden vuokraus (CPC 7541)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Väestön kuvaus
F. Muut yrityspalvelut	
a) Mainontapalvelut (CPC 871)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Markkina- ja mielipidetutkimuspalvelut (CPC 864)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
c) Liikkeenjohdon konsultointipalvelut (CPC 865)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
d) Liikkeenjohdon konsultointipalveluihin liittyvät palvelut (CPC 866)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
e) Tekniset testaus- ja analysointipalvelut (?) (CPC 8676)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
f) Maa-, riista- ja metsätalouteen liittyvät palvelut (CPC 881)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
g) Kalastukseen liittyvät palvelut (CPC 882)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei sitoumuksia.
h) Teollisuuteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 884 osittain ja CPC 885 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
i) Työnvälitys- ja henkilöstönhankintapalvelut	
i) 1. Johtohenkilöiden hakupalvelut (CPC 87201)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
i) 2. Työnvälityspalvelut (CPC 87202)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
i) 3. Tilapäisen toimistohenkilöstön hankintapalvelut (CPC 87203)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
j) 1. Esiiväpalvelut (CPC 87301)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
j) 2. Turvallisuus- ja vartiointipalvelut (CPC 87302, CPC 87303, CPC 87304 ja CPC 87305)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
k) Tieteelliset ja tekniset konsultointipalvelut (*) (CPC 8675)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
l) 1. Alusten huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
l) 2. Rautatiekaluston huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
l) 3. Moottorijoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja maantieliikennevälineiden huolto ja korjaus (CPC 6112, CPC 6122, CPC 8867 osittain ja CPC 8868 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
l) 4. Ilmailukennevälineiden ja niiden osien huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään, paitsi että korvausta vastaan tapahtuvaan korjaus- ja huoltotoimintaan ilmailukenteen erikoispalveluihin voi osallistua vain nicaragualainen tekninen henkilöstö. Jos tällaista henkilöstöä ei ole saatavilla, <i>Instituto Nicaraguense de Aeronáutica Civil</i> voi sallia ulkomaisten lentäjien tai muun teknisen henkilöstön osallistumisen kyseiseen toimintaan, mutta tällöin <i>Instituto Nicaraguense de Aeronáutica Civil</i> on velvollinen asettamaan etusijalle muiden Keski-Amerikan maiden kansalaiset.
l) 5. Metallituotteiden, koneiden (ei toimisto-), laitteiden (ei kuljetus- ja toimitus-) sekä henkilökohtaisten ja kotitaloustarvikkeiden huolto ja korjaus (!) (CPC 633, CPC 7545, CPC 8861, CPC 8862, CPC 8864, CPC 8865 ja CPC 8866)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
m) Rakennusten puhtaanapitopalvelut (CPC 874)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
n) Valokuvapalvelut (CPC 875) pl. CPC 87504	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
o) Pakkauspalvelut (CPC 876)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
p) Julkaisu- ja painopalvelut (CPC 88442)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
q) Kokouspalvelut (CPC 87909 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 1. Käännös- ja tulkkaukspalvelut (CPC 87905)	Muodon 1 osalta: Ei mitään, paitsi että ammatin harjoittamiseen sovelletaan samoja ehtoja ja vaatimuksia kuin Nicaraguan kansalaisiin siinä EUn jäsenvaltiossa, jonka kansallinen ulkomainen palveluntarjoaja on.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
r) 2. Sisustus suunnittelu- ja muut muotoilu- ja suunnittelupalvelut (CPC 87907)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 3. Perintätoimistojen palvelut (CPC 87902)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
r) 4. Luottotietopalvelut (CPC 87901)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei sitoumuksia.
r) 5. Kopiointipalvelut (CPC 87904) ⁽⁸⁾	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei sitoumuksia.
r) 6. Televisiön konsultointipalvelut (CPC 7544)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
2. VIESTINTÄPALVELUT	
Horisontaalisia huomautuksia vain televiestintäalan osalta	
Televiestintäpalvelujen tarjoamista tai radiotaajuuksien tai muiden siirtotapojen käyttämistä varten tarvitaan toiminnan mahdollisava asiakirja (toimilupapermittenssi, rekisteröinti tai lupa), jonka myöntää alan sääntelyelin TELCOR. Lupa voidaan myöntää vain nicaragualaisille luonnollisille tai oikeushenkilöille taikka ulkomaisille oikeushenkilöille, jolla on edustus Nicaraguassa ja jotka on rekisteröity asianomaisen rekisterin. Nämä ulkomaiset oikeushenkilöt kuuluvat Nicaraguan tasavallan tuomioistuimen tuomiovalan piiriin, ja niihin sovelletaan kaikkia televiestintäalaa koskevia lakeja, asetuksia, sääntöjä, päätöslausemia ja hallinnollisia järjestelyjä.	

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
A. Kuriinipalvelut ml. pikälähetyspalvelut ⁽¹⁾ (CPC 7512, pl. valtiolle ja sen yrityksille kansallisen lainsäädännön mukaisesti varautut palvelut) tämän sopimuksen voimaantulosta alkaen ⁽¹⁰⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään, paitsi että on nimettävä oikeudellinen edustaja, jonka kotipaikka on Nicaraguassa, ja että palveluntarjoajiin sovelletaan asianomaista kansallista lainsäädäntä tämän sopimuksen voimaantulosta alkaen. ⁽¹⁰⁾
B. Televiestintäpalvelut	
a) Kaikki palvelut, jotka koostuvat sähkömagneettisten signaalien lähettämisestä ja vastaanottamisesta ⁽¹¹⁾ lukuun ottamatta yleisradiovoimintaa ⁽¹²⁾	
Julkiset puhelinpalvelut paikallisverkossa ⁽¹³⁾ (CPC 75211) Julkiset puhelinpalvelut kaukoverkossa ⁽¹⁴⁾ (CPC 75212) Kansainväliset puhelinpalvelut kaukoverkossa (CPC 7521**)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
Matkapuhelinpalvelut (CPC 75213)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Sähköposti (CPC 7523) c) Sähköiset tieto- ja tietokantapalvelut (CPC 7523**) d) Organisaatioiden välinen tiedonsiirto (IED) (CPC 7523**) e) Tietojenkäsittely (CPC 843**)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
f) Piiriyhteyttäiset tiedonsiirtopalvelut (CPC 7523**) g) Teleksipalvelut (CPC 7523**)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Vaustien kuvaus
h) Lennätinpalvelut (CPC 7522) i) Parannetut tai lisäarvofaksipalvelut, ml. etappivälitys (store and retrieve), ei koodin ja protokollan muuntaminen (CPC 7521** + CPC 7529**) j) Yksityisiä vuokraohjeita koskevat palvelut (CPC 7522** + CPC 7523**) k) Puheposti (CPC 7521**, CPC 7523**)	
l) Pakettikytkentäiset tiedonsiirtopalvelut (CPC 7523**) m) Kaukokuulapalvelut (CPC 75291) n) Teleneuvottelupalvelut (CPC 75292) o) Internet-yhteyshypalvelut (CPC 7523**) p) Mobilidatapalvelut (CPC 7523**)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Satelliittiliikenteen välityspalvelut ⁽¹⁾	Muodon 1 osalta: Ei mitään, paitsi että alan palveluntarjoajiin voidaan soveltaa sähköistä viestintää koskevan Nicaraguan sääntelyjärjestelmän mukaista veloitusta turvata yleisen edun mukaiset tavoitteet, jotka liittyvät siirron palveluntarjoajien verkossa. Palveluntarjoajiin sovelletaan lupien ja muiden määräysten osalta kansallista lainsäädäntöä, myös sitä, että oikeudellisen edustajan kotipaikan on oltava Nicaraguassa. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varaus kuvaus
3. RAKENNUSPALVELUT JA NIIHIN LIITTYVÄT TEKNISET PALVELUT (CPC 511, CPC 512, CPC 513, CPC 514, CPC 515, CPC 516, CPC 517 ja CPC 518)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
4. JAKELUPALVELUT (pl. asiden, ammunten, räjähdysainesten ja muiden sotatarvikkeiden jakelu)	
A. Komissionääripalvelut	
a) Moottoriajoneuvoja, moottoripyöriä, moottorikelkkoja ja niiden osia ja tarvikkeita koskevat komissionääripalvelut (CPC 61111 osittain, CPC 61113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Muut komissionääripalvelut (CPC 621)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
B. Tukkukaupan palvelut	
a) Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden tukkukaupan palvelut (CPC 61111 osittain, CPC 61113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Radio- ja telepäätelaitteiden tukkukaupan palvelut (CPC 7542 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
c) Muut tukkukaupan palvelut (CPC 622, pl. energiatuotteiden tukkukaupan palvelut ⁽¹⁰⁾)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
C. Vähittäiskaupan palvelut ⁽¹¹⁾	
a) Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden vähittäiskaupapalvelut (CPC 61112, CPC 61113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
b) Radio- ja telepäätelaitteiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 7542 osittain)	

Toimiala tai osa-ala	Vaustien kuvaus
c) Elintarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 631)	
d) Muiden tuotteiden (ei energian) vähittäiskaupan palvelut, pl. farmaseuttiset, lääkimalliset ja ortopediset tuotteet ⁽¹⁶⁾ (CPC 632, pl. CPC 63211 ja 63297)	
D. Franchising-toiminta (CPC 8929)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
5. KOULUTUSPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Alemman perusasteen koulutuspalvelut (CPC 921)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia.
B. Ylempään perusasteen ja keskiasteen koulutuspalvelut (CPC 922)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Korkea-asteen koulutuspalvelut (CPC 923)	
D. Aikuisenkoulutuspalvelut (CPC 924)	
E. Muut koulutuspalvelut (CPC 929)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
6. YMPÄRISTÖPALVELUT ⁽²⁾	
A. Jätevesipalvelut (CPC 9401) ⁽¹⁹⁾	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluita. Muodon 2 osalta: Ei sitoumuksia.

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
B. Kintteiden tai vaarallisten jätteiden käsittely pl. vaarallisten jätteiden kuljetus rajojen yli a) jätehuoltopalvelut (CPC 9402)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluita. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Puhtaanapito ja sen kaltaiset palvelut (CPC 9403)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluita. Muodon 2 osalta: Ei sitoumuksia.
C. Ilman laadun ja ilmastonsuojelu (CPC 9404) ⁽²⁰⁾	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluita. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
D. Maaperän ja vesistön kunnostaminen ja puhdistaminen Saastuneen maaperän ja veden käsittely ja kunnostaminen (CPC 94060 osittain) ⁽²¹⁾	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluita. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
E. Melun ja värinän torjunta (CPC 9405)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluita. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
F. Biologisen monimuotoisuuden ja maiseman säilyttäminen Luonnon- ja maisemansuojelua koskevat palvelut (CPC 9406 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluita. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
G. Muut ympäristöpalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 94090)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluita.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
7. RAHOITUSPALVELUT ⁽²⁾	
Vain rahoituspalvelualoja koskeva lisäys horisontaalisiin huomautuksiin:	
Nicaragua pidättää oikeuden myöntää etuuksia sellaisille rahoituspalvelujen tarjoajille tai julkisille elimille, jotka ovat kokonaan tai enemmistöään valtion omistuksessa ja jotka tarjoavat rahoituspalveluja ja jotka on perustettu yleisiä etua varten. Tällaisia palveluja ovat muiden muassa maataloustuotannon rahoittaminen, asuntolainat pientuloisille perheille sekä luotonanto pienille ja keski suurille yrityksille. Myönnettävät etuudet eivät saa haitata kaupallisten kilpailijoiden perustamiskäytännön, ja niitä ovat esimerkiksi seuraavat: valtion takausten myöntäminen, verohelpotukset sekä poikkeukset, jotka liittyvät oikeudellista muotoa ja toiminnan aloittamisen oikeudellisia edellytyksiä koskeviin vaatimuksiin.	
A. Vakuutustoiminta ja siihen liittyvät palvelut	
1. ensivakuutus (mukaan luettuna rinnakkaisvakuutus):	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei sitoumuksia ensivakuutuksen osalta lukuun ottamatta seuraavia:
a) henkivakuutus	i) merenkulku ja kaupallinen lentoliikenne sekä avaruuteen laukaisu ja avaruuskuljetukset (mukaan lukien satelliitti), jossa vakuutus kokonaan tai osittain kattaa kuljetettavan tavarat, kuljetusvälineen sekä siitä mahdollisesti syntyvät vastuut; ja
b) vahinkovakuutus	ii) kansainvälinen kauttakuljetus.
2. jälleen- ja edelleenvakuutuspalvelut	
3. Vakuutusten välittäminen, joka liittyy ensivakuutusta, jälleenvakuutusta ja edelleenvakuutusta koskeviin, tässä luettelossa esitettyihin muotojen 1 ja 2 mukaisiin sitoumuksiin	
4. Vakuutusten liittäminen palveluihin, kuten neuvonta-, aktuaari-, riskinarviointi- ja vahingonkäsittelypalvelut ⁽²³⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
B. Pankki- ja muut rahoituspalvelut (pl. vakuutuspalvelut)	
1. Talletusten ja muiden takaisnimaksettavien varojen hankinta yleisöltä	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta seuraavia:
2. Kaikenkattainen luotonanto, mukaan lukien kulutusluotot, kiinnitysluotot, factoring-rahoitus ja liiketoimien rahoitus	rahoituspalvelujen määrittämän 11 alakohdassa tarkoitettu rahoitustietojen antaminen ja siirto;
3. Rahoitusleasing	rahoituspalvelujen määrittämän 11 alakohdassa tarkoitettu rahoitukseen liittyvä tietojenkäsittely, tarvittaessa asianomaisen sääntelyelimen emakkoluovalla; ja
4. Kaikki maksu- ja rahansiirtopalvelut, mukaan lukien luotto-, tili- ja mak-sukortit, matkashekkit ja pankkivekselit	rahoituspalveluiden määrittämän 12 alakohdassa tarkoitetut neuvonta ja muut liitäntärahoituspalvelut, pois luettuna välitys ja luottoedot ja luottoanalyysit ⁽²⁴⁾

Varauksen kuvaus	Toimiala tai osa-ala
5. Takaukset ja sitoumukset	
6. Kaupankäynti omaan tai asiakkaitten lukuun pörssissä, OTC-markkinoilla tai muihin seuraavilla välineillä a) rahamarkkinavälineet (mukaan luettuina sekkit, vekselit ja talletustodistukset), b) ulkomaanvaluutta, c) johdannaisuudet, esimerkiksi futuurit ja optiot, d) valuuttakurssien ja korkoihin liittyvät välineet, mukaan lukien sellaiset tuotteet kuin swap-sopimukset ja korkoterminit, e) siirtokeelpoiset arvopaperit, f) muut siirtokeelpoiset välineet ja rahoitusomaisuus, myös jalometalliharjat.	
7. Osallistuminen asiamehenä (julkisesti tai yksityisesti) kaikenlaisiin arvopapereiden liikkeeseenlaskuun, myös merkintävelvoitteen ja sijoituksen, ja liikkeeseenlaskuun liittyvien palvelujen tarjoaminen.	
8. Välitystoiminta rahamarkkinoilla	
9. Varainhoito, kuten käteisvarojen tai arvopaperisalkun hoito, kaikenlaisen yhteissijoitusten hoito, eläkerahastojen hoito, arvopapereiden talletus- ja notaraattipalvelut.	
10. Rahoitusvarojen kuten arvopapereiden, johdannaisuuteisiin ja muihin markkinakelpoisiin välineisiin liittyvät selvitys- ja toimituspalvelut.	
11. Rahoitustietojen antaminen ja siirto, rahoituksen liittyvä tietojenkäsittely ja siihen liittyvien ohjelmistojen toimittaminen muiden rahoituspalvelujen tarjoajien toimesta.	
12. Neuvonta, välitys ja muut liitäntärahoituspalvelut 1–11 alakohtassa lueteltujen toimintamuotojen osalta, mukaan luettuina luottotiedot ja luottotietoa-analyysit, sijoituksiin ja arvopaperisalkkuihin liittyvä tutkimus ja neuvonta, yritysostoihin sekä yritysten uudelleenjärjestelyyn ja strategiaan liittyvä neuvonta.	

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
8. TERVEYDENHUOLTO- JA SOSIAALIPALVELUT ⁽²⁾ (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Sairaalapalvelut (CPC 9311)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia.
B. Hoitolaitosten palvelut, muut kuin sairaalapalvelut (CPC 93103)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
E. Sosiaalipalvelut (CPC 933)	
9. MATKAILU JA SIIHEN LIITTYVÄT PALVELUT Voidakseen tarjota matkailupalveluita Nicaraguassa, yrityksen on oltava Nicaraguan lain mukainen ja ulkomaan kansalaisen on asuttava Nicaraguassa tai nimitettävä Nicaraguassa toimiva oikeudellinen edustaja.	
A. Hotelli- ja ravintolapalvelut sekä ateriapalvelut (CPC 641, CPC 642 ja CPC 643) pl. ilmailukenteen ateriapalvelut ⁽²⁵⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
B. Markatoimistopalvelut ja matkanjärjestäjien palvelut (matkaoppaiden palvelut mukaan luettuina) (CPC 7471)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
C. Matkailijoiden opastuspalvelut (CPC 7472)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
10. VIRKISTYYS-, KULTTUURI- JA URHEILUPALVELUT (muut kuin audiovisuaalialan palvelut) (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Viihdepalvelut (ml. teatteripalvelut, musiikkityhye-, sirkus- ja diskopalvelut) (CPC 9619)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia.

Toimiala tai osa-ala	Vastausten kuvaus
	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Uutis- ja uutistoimistopalvelut (CPC 962)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Kirjasto-, arkisto-, museo- ja muut kulttuuripalvelut (2) (CPC 963)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
D. Urheilupalvelut (CPC 964)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
E. Virkistyspuistojen ja uimarantojen palvelut (CPC 96491)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
11. LIIKENNEPALVELUT	
A. Meriliikenne (26)	
a) Kansainvälinen henkilöliikenne (CPC 7211 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) b) Kansainvälinen tavaraliikenne (CPC 7212 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) (27)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
B. Sisävesiliikenne ⁽²⁸⁾	
a) Matkustajaliikenne (CPC 7221)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia.
b) Tavaraliikenne (CPC 7222)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Rautatieliikenne ⁽²⁹⁾	
a) Matkustajaliikenne (CPC 7111)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia.
b) Tavaraliikenne (CPC 7112)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
c) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
D. Tieliikenne ⁽²⁾	
a) Matkustajaliikenne (CPC 7121 ja CPC 7122)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Tavaraliikenne ⁽²⁾ (CPC 7123)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
E. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohkokuljetus ⁽³⁾ ⁽³⁹⁾ (CPC 7139)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
12. LIIKENTEEN LIITÄNNÄISPALVELUT ⁽¹⁾	
A. Meriliikenteen liitännäispalvelut ⁽²⁾	
a) Meriliikenteen lastinkäsittelypalvelut	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
c) Tulliselvityspalvelut	
d) Konttasema- ja varastointipalvelut	
e) Varustamon edustajan palvelut	
f) Meriliikenteen huolintapalvelut	
g) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7213)	
h) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7214)	
i) Meriliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain)	
j) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (ml. ateriapalvelut) (CPC 749 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään, paitsi että näiden palvelujen tarjoaminen suoraan maan satamissa ei ole sallittua. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausen kuvaus
B. Sisävesiliikenteen liitännäispalvelut ⁽¹²⁾	
a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7223) e) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7224) f) Sisävesiliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) g) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Rautatiliikenteen liitännäispalvelut ⁽¹³⁾	
a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
e) Rautatiekuljetuspalveluiden tukipalvelut (CPC 743) f) Muut tuki- ja liiännäispalvelut (CPC 749 osittain)	
D. Tietoliikenteen liiännäispalvelut ⁽¹⁾	
a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastoinninpalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maanteijoneuvojen, joissa on kuljetta- ja, vuokrauspalvelut (CPC 7124) e) Tietoliikennevälineisiin liittyvät tukipalvelut (CPC 744) f) Muut tuki- ja liiännäispalvelut (CPC 749 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei siiroumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
E. Ilmailukennepalvelujen liiännäispalvelut	
a) Maahuolintapalvelut (ml. ateriapalvelut)	Muodon 1 osalta: Ei siiroumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
d) Ilmalikennevälineiden vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 734)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
e) Myynti ja markkinointi	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
f) Tietokoneperustainen paikanvarausjärjestelmä	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
g) Lentoasemien hallinta (?)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei sitoumuksia.
F. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetusten liitännäispalvelut (*) Putkijohtoja pitkin kuljetettujen muiden tuotteiden kuin polttoaineiden varastointipalvelut (?) (CPC 742 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
13. ENERGIAPALVELUT	
A. Kaivostoimintaan liittyvät palvelut ⁽²⁾ (CPC 883) ⁽¹⁵⁾	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Polttoaineiden putkijohtokuljetukset ⁽²⁾ (CPC 7131)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Putkijohtoja pitkin kuljetettujen polttoaineiden varastointipalvelut ⁽²⁾ (CPC 742 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
D. Kiinteiden, nestemäisten ja kaasumaisten polttoaineiden sekä niihin liittyvien tuotteiden tukkukaupan palvelut (CPC 62271) sekä sähkön, höyryn ja lämmön tunkukaupan palvelut ⁽²⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.
E. Moottoripolttoaineiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 613) F. Polttoöljyn, pullotetun kaasun, hilen ja puun vähittäismyynti (CPC 63297) sekä sähkön, (pullottamattoman) kaasun, höyryn ja lämmön vähittäismyyntipalvelut ⁽²⁾	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
G. Energian jakeluun liittyvät palvelut ⁽³⁶⁾ (CPC 887)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei sitoumuksia.
14. MUUT MUUALLE LUOKITTELEMATTOMAT PALVELUT	
a. Pesu-, puhdistus- ja värjäyspalvelut (CPC 9701)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Kampaamopalvelut (CPC 97021)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
c) Kosmetologin käsittely, käsi- ja jalkahoitopalvelut (CPC 97022)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
d) Muut kauneushoitopalvelut, muualle luokittelemattomat (CPC 97029)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
e) Kylpyläpalvelut ja muut kuin terapeutiset hieronnat, joita tarjotaan rentouttavina ja fyysisiä hyvinvointia edistävinä palveluina eikä lääkinällisin tai kuntoutustarkoituksiin ⁽³⁸⁾ ⁽³⁸⁾ (CPC ver. 1.0 97230)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

- (26) Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan satamapalveluihin ja muihin sellaisiin meriliikennepalveluihin, jotka edellyttävät yleisten alueiden käyttöä.
- (27) Sisältää syöttöliikenteen sekä kansainvälisen meriliikennepalvelujen toimittajien suorittaman välineiden siirtämisen samassa välissä, jos siihen ei liity tuloja.
- (28) Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan satamapalveluihin ja muihin sellaisiin sisävesiliikennepalveluihin, jotka edellyttävät yleisten alueiden käyttöä.
- (29) Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan satamapalveluihin, jotka edellyttävät yleisten alueiden käyttöä.
- (30) Pottoaineiden putkijohdinkuljetus sisältyy ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 13.B.
- (31) Ei sisällä liikennevälineiden huolto- ja korjauspalveluja, jotka sisältyvät YRITYSPALVELUJEN kohtaan 1.F.11–1.F.14.
- (32) Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan satamapalveluihin, muihin yleisten alueiden käyttöä edellyttäviin liännäispalveluihin sekä hinaus- ja työntöpalveluihin.
- (33) Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan satamapalveluihin, jotka edellyttävät yleisten alueiden käyttöä.
- (34) Polttoaineiden putkijohdinkuljetusten liännäispalvelut sisältyvät ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 13.C.
- (35) Sisältää seuraavat palkkio- tai sopimusperusteiset palvelut: kaivostuomintaan liittyvät neuvonta ja konsultointipalvelut, porauspaikan valmistelu, porauslaitteen asennus, poraus, poranterien huoltopalvelut, suojauspalvelut, poraus-
 liejun valmistus ja toimitus, kiinteän alueen hallinta, porausalueen geologia ja porauksen hallinta, kaivostuomintayhteisen otto, reian koostus, vajjeripalvelut, viimeistelymestereiden (suodaliuosten)
 toimitus ja käyttö, viimeistelylaitteiden toimitus ja asentaminen, seementointi (painepumppaus), aktivointipalvelut (rakolittaminen, hapottaminen ja painepumppaus), porausreian korjauspalvelut, porausreian tulppaaminen ja hylkää-
 minen.
 Ei sisällä suoraa pääsyä luonnonvaroihin tai niiden hyödyntämistä.
 Ei sisällä maaperän rakentamista muita luonnonvaroja kuin öljyä ja kaasua koskevaa kaivostuomintaa varten (CPC 5115), joka sisältyy kohtaan 3, RAKENNUSPALVELUT
- (36) Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan lukuun ottamatta konsultointipalveluja.
- (37) Terapeuttiset hieronnat ja kylpylähoitopalvelut sisältyvät kohtaan Lääkäripalvelut (1.A.h), Sairaanhoidot ja fysioterapeuttiset palvelut (1.A.j) ja Terveystuotopalvelut (8.A ja 8.C).
- (38) Yleishyödyllisiä palveluja koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan sellaisiin kylpyläpalveluihin ja muuhun kuin terapeuttiseen hierontaan, jota tarjotaan yleisillä alueilla, kuten tiettyillä vesilähteillä.

PANAMA

1. Jäljempänä esitettävässä sitoumusluettelossa ilmoitetaan tämän sopimuksen 172 artiklan mukaisesti ne palvelualat tai osa-alat, joiden osalta on tehty sitoumuksia, sekä ne markkinoille pääsyä ja kansallista kohtelua koskevat rajoitukset, edellytykset ja kelpoisuusehdot, joita kyseisillä aloilla tai osa-aloilla varausten muodossa sovelletaan EU-osapuolen palveluihin ja palveluntarjoajiin. Luettelossa on seuraavat osat:

a) Ensimmäisessä sarakkeessa ilmoitetaan palveluala tai osa-ala, jota koskevan sitoumuksen osapuoli tekee, sekä se, millä laajuudella aloihin sovelletaan varauksia.

b) Toisessa sarakkeessa esitetään sovellettavat varaukset.

2. Tässä luettelossa ilmauksella "ei mitään" tarkoitetaan sitä, että kyseisellä palvelualalla tai osa-alalla ei ole kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Ilmauksella "ei sitoumuksia" tarkoitetaan sitä, että mitään kansalliseen kohteluun tai markkinoille pääsyyn liittyviä sitoumuksia ei ole tehty.

On huomattava, että vaikka tietyllä palvelualalla tai osa-alalla ei ole erityisvarauksia, siihen kuitenkin sovelletaan horisontaalisia varauksia.

3. Sitoumuksia ei sovelleta rajatylittävään palvelujen tarjontaan niillä toimialoilla ja osa-aloilla, joita ei mainita jäljempänä olevassa luettelossa.

4. Yksittäisten palvelualojen tai osa-alojen yksilöiminen:

a) CPC tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC prov., 1991).

b) CPC ver. 1.0 tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC ver. 1.0, 1998).

5. Jäljempänä olevaan luetteloon ei sisälly toimenpiteitä, jotka koskevat pätevyysvaatimuksia ja -menettelyjä, teknisiä standardeja tai lupavaatimuksia (mukaan luettuna toimitukset, rekisterit ja muut luvat) ja lupamenettelyjä, elleivät ne ole tämän sopimuksen 170 ja 171 artiklassa tarkoitettuja markkinoille pääsyyn tai kansalliseen kohteluun liittyviä rajoituksia, edellytyksiä tai kelpoisuusehtoja. Vaikka tällaiset toimenpiteet (esimerkiksi toimiluvan saamista, yleispalveluvoitoita, tutkintotodistusten tunnustamista säännellyillä aloilla, tiettyjen tutkintojen – kielitutkinnot mukaan luettuina – läpäisemistä koskevat edellytykset) eivät sisälly luetteloon, niitä sovelletaan joka tapauksessa EU-osapuolen palveluihin ja palveluntarjoajiin.

6. Jäljempänä oleva luettelo ei rajoita muoto 1:n soveltamista tietyillä palvelualoilla tai osa-aloilla eikä sijoittautumissitoumuksia koskevan luettelon mukaisten julkisten monopolien ja yksinoikeuksien olemassaoloa.

7. Tämän sopimuksen 159 artiklan 3 kohdan mukaisesti jäljempänä oleva luettelo ei sisällä toimenpiteitä, jotka koskevat osapuolten myöntämiä tukia.

8. Sitoumusluettelosta syntyvät oikeudet ja velvoitteet eivät ole sellaisenaan välittömästi sovellettavissa, eivätkä ne näin ollen luo välittömästi oikeuksia yksittäisille luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille.

Toimiala tai osa-ala	Vaustien kuvaus
KAIKKI TOIMIALAT	Panama pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka liittyvät lainvalvonta- ja vankienhoitopalvelujen tarjoamiseen tai seuraaviin palveluihin sillä osin kuin on kyse yleisiä tarkoituksia varten käyttöön otetuista ja ylläpidettävistä sosiaalipalveluista: toimeentuloturva tai -vakuutus, sosiaaliturva tai -vakuutus, sosiaalielätyt, julkisen koulutuksen, terveydenhuolto ja lastenhoito.
KAIKKI TOIMIALAT	Panama pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka liittyvät Panaman kanavan omistukseen ja mihin tahansa oikeushenkilöön, josta mahdollisesti tulee Panaman kanavaviranomaisen (Panama Canal Authority, PCA) seuraaja. Tällaisen oikeushenkilön hallituksen jäsenen on oltava Panaman kansalainen.
KAIKKI TOIMIALAT	Panaman kanavaviranomainen voi vaatia, että Panaman kanavalla toimiva yritys on Panaman lainsäädännön mukaisesti perustettu ja muodostaa yhteistyöryhmän tai muun oikeussubjektin Panaman kanavaviranomaisen kanssa. Panaman kanavaviranomaisen voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, joilla rajoitetaan Panaman kanavalla toimimista koskevien toimilupien määrää.
KAIKKI TOIMIALAT	Panaman kanavaan kuuluvat varsinainen vesireitin lisäksi seuraavat: ankkuripaikat, lähturi- ja kiinnityspaikat sekä sisäntuloväylät; maa-alueet sekä meri-, järvi- ja jokivedet; sultut; suoja-alueet; satama-alueet; sekä vedenhallintarakenteet.
KAIKKI TOIMIALAT	Panama pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa asuinpaikkaa, rekisteröitymistä tai muuta paikallista läsnäoloa koskevia vaatimuksia taikka edellyttää rahoitusvakuutta, jos sellainen on tarpeen Panaman lain ja yksityisten sopimusvelvoitteiden noudattamisen takaamiseksi.
KAIKKI TOIMIALAT	Panama pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, joilla estetään sellaisen oikeuden tai etuuden myöntäminen ulkomaisille sijoittajille ja heidän sijoituksilleen tai ulkomaisille palveluntarjoajille, joka on myönnetty sosiaalisesti tai taloudellisesti epäedullisessa asemassa oleville vähemmistöille tai alkuperäiskansoille, jotka asuvat heille varatuilla alueilla.
1. YRITYSPALVELUT	
A. Ammatilliset palvelut	
a) Lakiasiainpalvelut (CPC 861 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään.
Yksinomaan: kansainvälistä oikeutta koskeva neuvonta (Panaman oikeus pois luetusta) sekä siihen oikeuteen liittyvä neuvonta, jonka osalta palveluntarjoajalla on asianajajan pätevyys. Ei sisällä edustamista tuomioistuimissa tai hallinto-, lainkäyttö-, meri- tai väliysviranomaisissa Panamassa eikä oikeudellisten asiakirjojen laatimista.	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) 1. Laskenta-toimen palvelut ja kirjanpito-palvelut (CPC 86212, muut kuin "tilintarkastuspalvelut", CPC 86213, CPC 86219 ja CPC 86220)	Muodon 1 osalta: Palvelun tarjoamiseksi tarvittavaan lissenssiin (<i>licencia</i>) sovelletaan kansalaisuusvaatimusta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Tönniä tai osa-ä	Varuften kuvaus
b) 2. Tilinarkastuapalvelut (CPC 86211 ja 86212, muut kuin laskentatoimen palvelut)	Muodon 1 osalta: Palvelun tarjoamiseksi tarvittavaan lissenssiin (<i>idoneidad</i>) sovelletaan kansalaisuusvaatimusta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
c) Verotukseen liittyvät neuvontapalvelut (CPC 863) ⁽¹⁾	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
d) Arkkitehtipalvelut ja e) Kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut (CPC 8671 ja CPC 8674)	Muodon 1 osalta: Palvelun tarjoamiseksi tarvittavaan lissenssiin (<i>idoneidad</i>) sovelletaan kansalaisuusvaatimusta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
f) Tekniset palvelut ja g) Tekniset kokonaispalvelut (CPC 8672 ja CPC 8673)	Muodon 1 osalta: Palvelun tarjoamiseksi tarvittavaan lissenssiin (<i>idoneidad</i>) sovelletaan kansalaisuusvaatimusta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
h) Lääkäripalvelut (ml. psykologit) ja hammashoitopalvelut (CPC 9312 ja CPC 85201 osittain)	Muodon 1 osalta: Palvelun tarjoamiseksi tarvittavaan lissenssiin (<i>idoneidad</i>) sovelletaan kansalaisuusvaatimusta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
i) Eläinlääkintäpalvelut (CPC 932)	Muodon 1 osalta: Palvelun tarjoamiseksi tarvittavaan lissenssiin (<i>idoneidad</i>) sovelletaan kansalaisuusvaatimusta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Vaustien kuvaus
j) 1. Käsitöpalvelut (CPC 93191 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
j) 2. Sairaanhoidaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut (CPC 93191 osittain)	Muodon 1 osalta: Palvelun tarjoamiseksi tarvittavaan lisenssiin (<i>idoneidat</i>) sovelletaan kansalaisuusvaatimusta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
k) Farmaseuttisten tuotteiden sekä lääkinnällisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyynti (CPC 63211) sekä muut farmaseuttien tarjoamat palvelut	Muodon 1 osalta: Palvelun tarjoamiseksi tarvittavaan lisenssiin (<i>idoneidat</i>) sovelletaan kansalaisuusvaatimusta. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 84)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Tutkimus- ja kehittämispalvelut a) Luonnontieteen tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 851) b) Yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden tutkimus- ja kehittämis- palvelut (CPC 852 pl. psykologien palvelut) (?) c) Tieteidenväliset tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 853)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
D. Kiinteistöpalvelut	
a) Omaan tai kolmannen osapuolen lukuun suoritettavat kiinteistöpalvelut (CPC 821)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Palkkio- tai sopimusperusteiset kiinteistöpalvelut (CPC 822)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
E. Vuokraus- ja leasingpalvelut ilman käyttäjää tai kuljettajaa	
a) Aluksiin liittyvät (CPC 83103)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Ilma-aluksiin liittyvät (CPC 83104)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
c) Muihin kulkuneuvoihin liittyvät (CPC 83101, CPC 83102 ja CPC 83105)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Vaustusten kuvaus
d) Muihin koneisiin ja laitteisiin liittyvät (CPC 83106, CPC 83107, CPC 83108 ja CPC 83109)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
e) Henkilökohtaisiin ja kotitaloustarvikkeisiin liittyvät (CPC 832)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
f) Televisiotalaitteiden vuokraus (CPC 7541)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
F. Muut yrityspalvelut	
a) Mainontapalvelut (CPC 871)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Markkina- ja mielipidetutkimuspalvelut (CPC 864)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
c) Liikkeenjohtoon konsultointipalvelut (CPC 865)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
d) Liikkeenjohdon konsultointipalveluihin liittyvät palvelut (CPC 866)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
e) Tekniset testaus- ja analysointipalvelut (CPC 8676)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
f) Maa-, riista- ja metsätalouteen liittyvät palvelut; pl. maatalouskonaiden käyttöön asettaminen kuljetajineen ja käyttäjiineen sadonkorjuu ja siihen liittyvät palvelut sekä työvoimapalvelut (CPC 881)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
g) Kalastukseen liittyvät palvelut (CPC 882)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
h) Teollisuuteen liittyvät palvelut (CPC 884 ja CPC 885)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
i) Työnvälitys- ja henkilöstönhankintapalvelut	
ii) 1. Johtohenkilöiden hakupalvelut (CPC 87201)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
i) 2. Työnvälityspalvelut (CPC 87202)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
i) 3. Tilapäisen toimistohenkilöstön hankintapalvelut (CPC 87203)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
i) 4. Mallitoimistopalvelut (CPC 87209 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
j) 1. Etsiväpalvelut (CPC 87301)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
j) 2. Turvallisuus- ja vartiointipalvelut (CPC 87302, CPC 87303, CPC 87304 ja CPC 87305)	Muodon 1 osalta: Turvallisuus- ja vartiointipalveluja tarjoavan yhtiön omistajien on oltava Panaman kansalaisia, jotta henkilö voi olla hallituksen jäsen, hänen on lisäksi täytettävä vähittäismyynnin omistajuutta koskevat kriteerit, jotka esitetään vähittäismyynnin koskevassa kohdassa. Vain Panaman kansalainen voi toimia turvallisuuspaiklikkona tai vartijana Panaman alueella. Turvallisuus- ja vartiointipalveluja tarjoavassa yrityksessä Panaman alueella toimivien ulkomaalaisten henkilöiden on saatava Panaman hallituksen ennakkohyväksyntä. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
k) Tieteelliset ja tekniset konsultointipalvelut (CPC 8675)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
l) 1. Alusten huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
l) 2. Rautatiekaluston huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
l) 3. Moottorijoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja maantielikenteen kuljetusvälineiden huolto ja korjaus (CPC 6112, CPC 6122, CPC 8867 osittain ja CPC 8868 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
l) 4. Ilma-alusten ja niiden osien huolto ja korjaus (CPC 8868)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
l) 5. Metallituotteiden, koneiden (ei toimisto-), laitteiden (ei kuljetus- ja toimisto-) sekä henkilökohtaisten ja kotitaloustarvikkeiden huolto ja korjaus (?) (CPC 633, CPC 7545, CPC 8861, CPC 8862, CPC 8864, CPC 8865 ja CPC 8866)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Vaustusten kuvaus
m) Rakennusten puhtaanapalvelut (CPC 874)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
n) Valokuvauspalvelut (CPC 875)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
o) Pakkauspalvelut (CPC 876)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
p) Julkaisu- ja painopalvelut (CPC 8842)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
q) Kokouspalvelut (CPC 87909 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
r) 1. Käännös- ja tulkkauspalvelut (CPC 87905)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia virallisen kääntämisen ja tulkkausten osalta. Muodon 2 osalta: Ei sitoumuksia virallisen kääntämisen ja tulkkausten osalta.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
r) 2. Sisustus suunnittelu- ja muut muotoilu- ja suunnittelupalvelut (CPC 87907)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
r) 3. Perintätoimistojen palvelut (CPC 87902)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei sitoumuksia.
r) 4. Luottoieropalvelut (CPC 87901)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei sitoumuksia.
r) 5. Kopiointipalvelut (*) (CPC 87904)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
r) 6. Televiestinnän konsultointipalvelut (CPC 7544)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
2. VIESTINTÄPALVELUT	
Kuriiripalvelut (CPC 7512), ml. pikälähetyspalvelut (*)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Vaustien kuvaus
B. Televisiointipalvelut	
Nämä palvelut eivät kata taloudellista toimintaa, joka koostuu sellaisen sisällön tarjoamisesta, jonka välittämiseen edellytetään televisiointipalveluja.	
a) Kaikki palvelut, jotka koostuvat sähkömagneettisten signaalien lähettämisestä ja vastaanotamisesta (*) lukuun ottamatta yleisradioaiointia (*)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Satelliittilähetysten välityspalvelut (*)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään lukuun ottamatta sitä, että alan palveluntarjoajiin voidaan soveltaa sähköistä viestintää koskevan Panaman sääntelyjärjestelmän mukaista velvoitetta turvata yleisen edun mukaiset tavoitteet, jotka liittyvät sisällön siirtoon palveluntarjoajien verkossa.
3. RAKENNUSPALVELUT JA NIIHIN LIITTYVÄT TEKNISET PALVELUT (CPC 511, CPC 512, CPC 513, CPC 514, CPC 515, CPC 516, CPC 517 ja CPC 518)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
4. JAKELUPALVELUT (pl. aseiden, ammuusten, räjähdysainesten ja muiden sotatarvikkeiden jakelu) Kaikki jäljempänä luetellut osa-alat	
A. Komissionäripalvelut	
a) Moottoriajoneuvoja, moottoripyöriä, moottorikelkkoja ja niiden osia ja tarvikkeita koskevat komissionäripalvelut (CPC 61111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Muut komissionäripalvelut (CPC 621)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
B. Tukkukaupan palvelut	
a) Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden tukkukaupan palvelut (CPC 61111 osittain, CPC 61113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Radio- ja telepäätelaitteiden tukkukaupan palvelut (CPC 7542 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
c) Muut tukkukaupan palvelut (CPC 622, pl. energiatuotteiden tukkukaupan palvelut (%))	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Vähittäiskaupan palvelut (CPC 61112, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
D. Franchising-toiminta (CPC 8929)	Muodon 1 osalta: Franchising-toimintaan liittyviä palveluita vähittäiskaupan tasolla voivat tarjota vain Panaman kansalaiset. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
5. KOULUTUSPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Aleman perusasteen koulutuspalvelut (CPC 921)	Muodon 1 osalta: Ei mitään.
B. Ylempään perusasteen ja keskiasteen koulutuspalvelut (CPC 922)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Korkea-asteen koulutuspalvelut (CPC 923)	
D. Aikuiskoulutuspalvelut (CPC 924)	
E. Muut koulutuspalvelut (CPC 929)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei sitoumuksia.
6. YMPÄRISTÖPALVELUT	
A. Jätevesipalvelut (CPC 9401) ⁽¹⁰⁾	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluita. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Kiinteiden tai vaarallisten jätteiden käsittely pl. vaarallisten jätteiden kuljetus rajojen yli a) Jätehuoltopalvelut (CPC 9402) b) Puhtaanapito ja sen kaltaiset palvelut (CPC 9403)	Muodon 1 osalta: Ei mitään seuraavien osalta: a) Jätevesipalvelut (CPC 94010) b) Jätehuoltopalvelut (CPC 94020), Yksinomaan: Satraalajätteen keruu ja hävittäminen c) Yksinomaan: Polstokaasujen puhdistuspalvelut; meluntorjuntapalvelut (CPC 94040 ja CPC 94050)

Toimia tai osa-ala	Varauksen kuvaus
C. Ilman laadun ja ilmastoon suojele (CPC 9404)	Sitoumukset rajoittuvat seuraaviin toimintoihin: Uusien tai toiminnassa olevien puhdistus-, parannus-, ehkäisy- ja seurantajärjestelmien toteutus ja asentaminen; näihin aloihin liittyvät konsultointipalvelut.
D. Maaperän ja vesistön kunnostaminen ja puhdistaminen Saastuneen tai pilaantuneen maaperän ja veden käsittely ja kunnostaminen (CPC 94060 osittain)	e) Luonnon- ja maisemansuojelua koskevat palvelut (CPC 94060 osittain) Yksinomaan:
E. Melun ja tärinän torjunta (CPC 9405)	i) Palvelut, jotka liittyvät ympäristön ja ilmastoon vuorovaikutusta koskeviin tutkimuksiin, ml. luonnonmullistusten arviointiin ja niiden seurausten lieventämiseen liittyvät palvelut.
F. Biologisen monimuotoisuuden ja maiseman säilyttäminen Luonnon- ja maisemansuojelua koskevat palvelut (CPC 9406 osittain)	ii) Veden ja maaperän puhdistus jätien, rannikkovyöhykkeiden ja rannikkovesien saastumisen ehkäisemiseksi.
G. Muut ympäristöpalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 9409)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
7. RAHOITUSPALVELUT	
A. Vakuustointiminta ja siihen liittyvät palvelut	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään lukuun ottamatta seuraavia: 1. Kaikki Panaman alueella sijaitseva omaisuus ja olevat henkilöt, jotka vakuutetaan, on vakuutettava vakuutusyhtiöissä, joilla on lupa toimia Panamassa. 2. Vakuutus- ja jälleenvakuustointiminnan valvontaelin (Insurance and Reinsurance Supervisory Board) voi myöntää poikkeuksen tästä vaatimuksesta, jos Panaman markkinoilta ei ole saatavilla vakuutusta.
B. Pankki- ja muut rahoituspalvelut (pl. vakuutuspalvelut)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Vaarausten kuvaus
8. TERVEYDENHUOLTO- JA SOSIAALIPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Sairaalapalvelut (CPC 9311)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia.
B. Sairaankuljetuspalvelut (CPC 93192)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Hoitolaitosten palvelut, muut kuin sairaalapalvelut (CPC 93193)	
9. MATKAILU JA SIIHEN LIITTYVÄT PALVELUT	
Hotelli- ja ravintolapalvelut, pl. ilmaluokenteen ateriapalvelut ⁽¹⁾ (CPC 641, CPC 642 ja CPC 643)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Matkatoimistopalvelut ja matkanjärjestäjien palvelut (matkatoimistopalvelut mukaan luettuna) (CPC 7471)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Matkailijoiden opastuspalvelut (CPC 7472)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
10. VIRKISTYS-, KULTTUURI- JA URHEILUPALVELUT (muut kuin audiovisuaalialan palvelut)	
A. Viihdepalvelut (ml. teatteripalvelut, musiikkiyhtye-, sirkus- ja diskopalvelut) (CPC 9619)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia.

15.12.2012

FI

Euroopan unionin virallinen lehti

2261

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Uunis- ja uristoisimispalvelut (CPC 962)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Kirjasto-, arkisto-, museo- ja muut kulttuuripalvelut (CPC 963)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
D. Urheilupalvelut (CPC 9641)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
E. Virkistyspuistojen ja uimarantojen palvelut (CPC 96491)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
11. LIIKENNEPALVELUT	
A. Meriliikenne a) Kansainvälinen henkilöliikenne (CPC 7211 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) b) Kansainvälinen tavaraliikenne (CPC 7212 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) ^(*)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
B. Sisävesiliikenne	
a) Matkustajaliikenne (CPC 7221)	Muodon 1 osalta: Ei mitään.
b) Tavaraliikenne (CPC 7222)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
C. Rautatieliikenne	
a) Matkustajaliikenne (CPC 7111)	Muodon 1 osalta: Ei mitään.
b) Tavaraliikenne (CPC 7112)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
D. Tielikenne	
a) Henkilöliikenne (CPC 7121 ja CPC 7122)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
b) Tavaraliikenne (CPC 7123, pl. postin kuljetus omaan lukuun ⁽¹⁵⁾)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
E. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden pumppuohjauksellinen ⁽¹⁶⁾ (CPC 7139)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varusteen kuvaus
12. LIIKENTEEN LIITÄNNÄISPALVELUT ⁽¹⁾	
A. Meriliikenteen liitännäispalvelut a) Meriliikenteen lastinkäsittelypalvelut b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Tulliselvityspalvelut d) Konttiasema- ja varastointipalvelut e) Varustamon edustajan palvelut f) Meriliikenteen huolintapalvelut g) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7213) h) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7214) i) Meriliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) j) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (ml. ateriapalvelut) (CPC 749 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään seuraavien osalta: e) varustamon edustajan palvelut, f) meriliikenteen huolintapalvelut, i) meriliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) ja j) muut tuki- ja liitännäispalvelut, ml. ateriapalvelut (CPC 749 osittain). Muodon 2 osalta: Ei mitään.
B. Sisävesiliikenteen liitännäispalvelut a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
d) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7223) e) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7224) f) Sisävesiliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) g) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	
C. Rautatieliikenteen liitännäispalvelut a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113) e) Rautatiekuljetuspalveluiden tukipalvelut (CPC 743) f) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
D. Tielikenteen liitännäispalvelut a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maantietajonien, joissa on kul- jetajia, vuokrauspalvelut (CPC 7124) e) Tieliikennevälineisiin liittyvät tukipalvelut (CPC 744) f) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
E. Ilmaliikennepalvelujen liitännäispalvelut	
a) Maahuolintapalvelut (ml. ateriapalvelut)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta ateriapalveluja. Muodon 2 osalta: Ei sitoumuksia.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
d) Ilmailukemivälineiden vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 734)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei sitoumuksia.
e) Myynti ja markkinointi	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
f) Tietokonepohjainen palkanvarausjärjestelmä	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
g) Lentoasemien hallinta	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
F. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohdotkujetusten liitämisäspalvelut ⁽¹⁵⁾ Putkijohdot pitkin kuljetettujen muiden tuotteiden kuin polttoaineiden varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
13. ENERGIAPALVELUT	
A. Kaivostuotintuotantaa liittyvät palvelut ⁽¹⁶⁾ (CPC 883)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
B. Polttoaineiden putkijohtokuljetukset (CPC 7131)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
D. Kintseiden, nestemäisten ja kaasumaisten polttoaineiden sekä niihin liittyvien tuotteiden tukkukaupan palvelut (CPC 62271)	Muodon 1 osalta: Ei mitään. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
E. Moottoripolttoaineiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 613)	Muodon 1 osalta: Ei mitään.
F. Polttoöljyn, pullotetun kaasun, hilen ja puun vähittäismyynti (CPC 63297) sekä sähkön, (pulloittamattoman) kaasun, höyryn ja lämmönveden vähittäismyyntipalvelut	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
G. Energian jakeluun liittyvät palvelut (CPC 887)	Muodon 1 osalta: Ei mitään, paitsi että sähkön siirtopalvelua voi Panaman alueella tarjota vain Panaman valtio. Sähkön jakelupalvelua Panaman alueella tarjoavat 22 päivästä lokakuuta 1998 alkaen 15 vuoden ajan kolme yritystä, jolle <i>Autoridad Nacional de los Servicios</i> (ASEP) on myöntänyt toimiluvat vuodesta 1998 alkaen. Muodon 2 osalta: Ei mitään.
14. MUUT MUUALLE LUOKITTELEMATTOMAT PALVELUT	
a) Pesu-, puhdistus- ja värjäyspalvelut (CPC 9701)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
b) Kampaamopalvelut (CPC 97021)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia.
c) Kosmetologin käsittely, käsi- ja jalkahoitopalvelut (CPC 97022)	Muodon 2 osalta: Ei mitään.
d) Muut kauneudenhoitopalvelut, muuallle luokittelemattomat (CPC 97029)	
e) Kylpylähöyryt ja muut kuin terapeuttiset hierontat, joita tarjotaan rentouttavina ja fyysisiä hyvinvointia edistävinä palveluina eikä lääkimäällisiin tai kuntoutustarkoituksiin ⁽²⁹⁾ (CPC ver. 1.0 97230)	
g) Televisiostinnän yhteyspalvelut (CPC 7543)	Muodon 1 osalta: Ei sitoumuksia. Muodon 2 osalta: Ei mitään.

(1) Ei sisällä verokysymyksiin liittyviä lainopillisia neuvontaa ja edustuspalveluja, jotka sisältyvät kohtaan 1.A.a. Lakiasianpalvelut.

(2) CPC 85201 osittain: sisältyy kohtaan 1.A.h. Lääkäripalvelut (ml. psykologi) ja hampaahoitopalvelut.

(3) Kuljetusvälineiden huolto- ja korjauspalvelut (CPC 6112, 8867 ja CPC 8868) sisältyvät kohtaan 1.F.1.1-1.F.1.4.

(4) Toimistokoneiden ja -laitteiden, ml. tietokoneet, huolto- ja korjauspalvelut (CPC 845) sisältyvät kohtaan 1.B. Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut.

(5) Ei sisällä tuotostuspalveluja, jotka luetaan koodin CPC 88442 ja jotka sisältyvät kohtaan 1.F.p.

(6) Pkäläheyspalvelut voivat sisältää nopean ja luotettavan toimituksen lisäksi lisäarvoa tuovia palveluja, kuten läheysten nouto lähettäjältä, henkilökohtainen toimitus vastaanottajalle, seuranta ja palkantaminen, mahdollisuus muuttaa määrärajoja ja vastaanottajan kuljetuksen aikana sekä vastaanottovalvutus. Pkäläheyspalveluihin eivät kuulu i) ilmakuulutuspalvelut, ii) julkista valtaa käyttäessä tarjottavat palvelut, iii) meriliikennepalvelut.

(7) Näihin palveluihin ei sisälly suoraan toimitettujen tulojen ja/tai datan käsittely (ml. tapahtumakäsittely), joka on osa koodia CPC 843 ja joka sisältyy kohtaan 1.B. Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut.

(8) Yleisradiolähetys määritellään yleisön vastaanotettavaksi tarkoitettuihin vapaasti eteneviin radioaaltojen välityksellä lähetettäväksi televisio- tai radio-ohjelmaa sisältäväksi lähetyskäsittelyksi, mutta siihen eivät kuulu operaattoreiden väliset yhteydet.

(9) Nämä palvelut kattavat televisiointipalvelut, jotka koostuvat radio- ja televisiolähetysten lähettämisestä ja vastaanottamisesta satelliittitietisellä (satelliittin välityksellä tapahtuva ohjelmajärjestelmän keskeytymättömän siirto) jolla tarvitaan televisioon ja radion ohjelmajärjestelmien välittämiseksi suurelle yleisölle. Toiminta kattaa satelliittipalvelujen käytön myymäin mutta ei television ohjelmajärjestelmien myyntiä kotitalouksille.

(10) Nämä palvelut, jotka käsittävät koodin CPC 62271, sisältyvät ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 13.D.

(11) Vastaa viemärituotostuspalveluja.

(12) Vastaa poistokaasujen puhdistuspalveluja.

(13) Vastaa ostettujen huone- ja maisemansuojelua koskevia palveluja.

(14) Linjalikenteen ateriapalvelut sisältyvät LIIKENTEEN LIIKENNÄSPALVELUJEN kohtaan 12.E.a. Maahuolintapalvelut.

(15) Sisältää syöttöliikenteen sekä kansainvälisten meriliikennepalvelujen toimittajien suorittaman välittömän siirtämisen saamassa valiossa, jos siihen ei liity tuloja.

(16) Koodi CPC 71235 osittain: sisältyy VIESTINTÄPALVELUJEN kohtaan 2.A. Posti- ja kurtinapalvelut.

(17) Polttoaineiden putkijohdotus sisältyy ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 13.B.

(18) Ei sisällä liikennevälineiden huolto- ja korjauspalveluja, jotka sisältyvät YHTIYSPALVELUJEN kohtaan 1.F.1.1-1.F.1.4.

(19) Polttoaineiden putkijohdotuksen liittämispalvelut sisältyvät ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 13.C.

(20) Sisältää seuraavaa palkkio- tai sopimusperusteiset palvelut: kaivostuotintuotantaa liittyvä neuvonta ja konsultointipalvelut, porauspaikan valmistelu, porauspaikan valmistelu, porauslaitteen asennus, poraus, poranterien huoltopalvelut, suojauspalvelut, poraus- ja käyttö, viimeistelylaitteiden toimitus ja asentaminen, sermentointi (paineputkisuus), aktivointipalvelut (tekoalutaminen, läpötäminen ja painepumppaus), porausreian korjauspalvelut, porausreian tulppaaminen ja hyökkäminen.

Ei sisällä suoraan paasyy luonnonvarojien tai niiden hyödyntämistä.

Ei sisällä maaperän rakentamista muuta luonnonvarojia kuin öljyä ja kaasua koskevaa kaivostuotintuotantaa varten (CPC 3115), joka sisältyy kohtaan 3. RAKENNUSPALVELUT.

(21) Terapeuttiset hierontat ja kylpylähöyryt sisältyvät kohtaan 1.A.h. Sairaanhoidoja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitojenkloston palvelut (1.A.j) ja Terveystuotostuspalvelut (8.A ja 8.C).

LIITE XII

**AVAINHENKILÖSTÖÄ JA KORKEAKOULUTUTKINNON SUORITTANEITA HARJOITTELIJOITA KOSKEVAT
EU-OSAPUOLEN VARAUKSET**

1. Jäljempänä esitettävässä varausluettelossa ilmoitetaan tämän sopimuksen 166 artiklan mukaisesti vapautettu taloudellinen toiminta, johon sovelletaan avainhenkilöstöä ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskevia tämän sopimuksen 174 artiklan mukaisia varauksia, ja määrittellään kyseiset rajoitukset. Luetteloissa on seuraavat osat:

- a) Ensimmäisessä sarakkeessa ilmoitetaan toimiala tai osa-ala, jolla rajoituksia sovelletaan.
- b) Toisessa sarakkeessa esitetään sovellettavat rajoitukset.

Jos b alakohdassa tarkoitettussa sarakkeessa on ainoastaan jäsenvaltiokohtaisia varauksia, siinä mainitsemattomat jäsenvaltiot tekevät kyseistä alaa koskevat sitoumukset ilman varauksia (HUOM. vaikka tietyllä alalla ei ole jäsenvaltiokohtaisia varauksia, siihen voidaan kuitenkin soveltaa horisontaalisia varauksia tai alakohtaisia EU:n laajuisia varauksia).

Euroopan unioni ja sen jäsenvaltiot eivät tee mitään avainhenkilöstöä ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskevia sitoumuksia sellaisen taloudellisen toiminnan osalta, jota ei vapauteta (pysyy ilman sitoumuksia) tämän sopimuksen 166 artiklan mukaisesti.

2. Yksittäisten toimialojen ja osa-alojen yksilöiminen:

- a) ISIC Rev. 3.1 tarkoittaa kaikkia toimialoja koskevaa kansainvälistä toimialaluokitusstandardia sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N° 4, ISIC REV 3.1, 2002).
- b) CPC tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC prov., 1991).
- c) CPC ver. 1.0 tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC ver. 1.0, 1998).

3. Avainhenkilöstöä ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskevia sitoumuksia ei sovelleta, jos heidän tilapäisen läsnäolonsa tarkoitus tai vaikutus on osallistuminen tai muunlainen vaikuttaminen työtekijöiden ja johdon välisen riidan tai neuvottelujen tulokseen.

4. Jäljempänä olevaan luetteloon ei sisälly toimenpiteitä, jotka koskevat pätevyysvaatimuksia ja -menettelyjä, teknisiä standardeja tai lupavaatimuksia ja -menettelyjä, elleivät ne ole tämän sopimuksen 174 artiklassa tarkoitettuja rajoituksia. Vaikka tällaiset toimenpiteet (esimerkiksi edellytykset, jotka koskevat toimiluvan saantia, tutkintotodistusten tunnustamista säännellyillä aloilla, tiettyjen tutkimusten – kielitutkinnot mukaan luettuina – läpäisemistä, lainmukaista kotipaikkaa alueella, jolla taloudellista toimintaa harjoitetaan) eivät sisälly luetteloon, niitä sovelletaan joka tapauksessa toisen osapuolen avainhenkilöstöön ja korkeakoulututkinnon suorittaneisiin harjoittelijoihin.

5. Tämän sopimuksen 159 artiklan 3 kohdan mukaisesti jäljempänä oleva luettelo ei sisällä toimenpiteitä, jotka koskevat osapuolten myöntämiä tukia.

6. Maahantuloa, oleskelua, työskentelyä ja sosiaaliturvaehtoja koskevia EU-osapuolen lakien ja asetusten kaikkia vaatimuksia sovelletaan edelleen, myös oleskeluaikaa, vähimmäispalkkaa ja työehtosopimuksia koskevia asetuksia, vaikka ne eivät sisältyisi jäljempänä olevaan luetteloon.

7. Jäljempänä oleva luettelo ei rajoita sijoittautumissitoumuksia koskevan luettelon mukaisten julkisten monopolien ja yksinoikeuksien olemassaoloa.

8. Toimialoilla, joilla sovelletaan taloudellista tarveharkintaa, sen pääasiallisena perusteena on sen jäsenvaltion tai alueen markkinatilanteen arviointi, jolla palvelua aiotaan tarjota, mukaan luettuna olemassa olevien palveluntarjoajien määrä ja niihin kohdistuvat vaikutukset.

9. Varausluettelosta syntyvät oikeudet ja velvoitteet eivät ole sellaisenaan välittömästi sovellettavissa, eivätkä ne näin ollen luo välittömästi oikeuksia yksittäisille luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
KAIKKI TOIMIALAT	Taloudellinen tarveharkinta BG, HU: Korkeakoulututkimnon suorittaneiden harjoittelijoiden osalta edellytetään taloudellista tarveharkintaa.
KAIKKI TOIMIALAT	Yritysten sisäisten siirtojen soveltamisala BG: Yritysten sisäisesti siirrettyjen henkilöiden lukumäärä ei saa ylittää 10:tä prosenttia kyseessä olevan bulgarialaisen oikeushenkilön vuositaitin työllistämien EU-kansalaisten keskimääräisestä määrästä; jos työntekijöitä on vähemmän kuin 100, yrityksen sisäisesti siirrettyjen määrä voi ylittää 10 prosenttia, jos siihen saadaan lupa. HU: Ei sitoumuksia luonnollisten henkilöiden osalta, jotka ovat olleet osakkaina toisen osapuolen oikeushenkilössä.
KAIKKI TOIMIALAT	Toimitusjohtajat ja tilintarkastajat AT: Oikeushenkilöiden sivuliikkeiden toimitusjohtajien on asuttava itävallassa; itävallan kauppalain noudattamisesta vastaavien, oikeushenkilön tai sivuliikkeen palveluksessa olevien luonnollisten henkilöiden kotipaikan on oltava itävallassa. FI: Ulkomaalainen, joka harjoittaa kauppaan yksityisiirtäjä, tarvitsee elinkeinoluvan ja hänen on asuttava vakituksella EU:ssa. Kaikilla toimialoilla, lukuun ottamatta televisiotuotantaa, osakeyhtiön toimitusjohtajaa koskee kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimus. Televisiotuotantapalvelujen osalta edellytetään toimitusjohtajan asuvan vakinaisesti maassa. FR: Teollisen, kaupallisen tai käsitteellisen yrityksen toimitusjohtajalla on oltava erityisvaltuutus, jollei hänellä ole oleskelulupaa. RO: Kaupallisten yhtiöiden tilintarkastajien ja varatilintarkastajien enemmistön on oltava Romanian kansalaisia. SE: Oikeushenkilön tai sivuliikkeen toimitusjohtajan on asuttava Ruotsissa.
KAIKKI TOIMIALAT	Tunnustaminen EU: EUn direktiivejä tutkintotoimistusten vastavuoroisesta tunnustamisesta sovelletaan EUn kansalaisiin. Oikeus harjoittaa säänneltävä ammattia yhdessä jäsenvaltiossa ei merkitse oikeutta harjoittaa ammattia toisessa jäsenvaltiossa ⁽¹⁾ .
KAIKKI TOIMIALAT	Korkeakoulututkimnon suorittaneet harjoittelijat AT, DE, ES, FR, HU: Harjoittelun on liityttävä suoritettuun korkeakoulututkimtoon.
4. TEOLLISUUS ⁽²⁾	
H. Kustantaminen, painaminen ja tallenteiden jäljentäminen (ISC Rev. 3.1: 22), pl. palkkio- ja sopimusperusteinen kustantaminen ja painaminen ⁽³⁾	IT: Kustantaja koskee kansalaisuusvaatimus. PL: Sanoma- ja aikakauslehtien päätoimittajia koskee kansalaisuusvaatimus. SE: Kustantajaa ja kustannus- tai painoyrityksen omistajaa koskee asuinpaikkavaatimus.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
6. YRITYSPALVELUT	
A. Ammatilliset palvelut	
a) Lakiasiainpalvelut (CPC 861) (*) pl, julkisia tehtäviä hoitavien oikeusalan ammattilaisten (kuten notaarit, "huissiers de justice" ja muut "officiers publics et ministériels") tarjoamat oikeudelliset neuvontapalvelut sekä oikeudelliset asiakirja- ja todistuspalvelut	AT, CY, ES, EL, LT, MT, RO, SK: Kansallisen (EU ja jäsenvaltio) oikeuden harjoittamiseen vaadittava asianajajaliiton täysjäsenyys edellyttää kansalaisuusvaatimuksen täyttymistä. Espanjassa toimivaltaiset viranomaiset voivat myöntää tähän poikkeuksia. BE, FI: Asianajajaliiton täysjäsenyys, joka vaaditaan oikeudellista edustusta koskeviin palveluihin, edellyttää kansalaisuusvaatimuksen ja asuinpaikkavaatimuksen täyttymistä. Belgiassa sovelletaan kiintoutta "Cour de cassation" -oikeusistuimessa esiintymiseen muissa kuin rikosoikeudellisissa tapauksissa. BG: Ulkomaiset asianajajat voivat tarjota oikeudellista edustusta koskevia palveluja ainoastaan kotimaansa kansalaisten osalta, ja edellytyksenä on vastavuoroisuus ja yhteistyö bulgarialaisen asianajajan kanssa. Oikeudellista soveltua koskeviin palveluihin vaaditaan pysyvää oleskelua. FR: Asianajajat voivat harjoittaa "avocats auprès de la Cour de Cassation" - ja "avocats auprès du Conseil d'Etat" -ammatteja kiintiöiden rajoissa ja kansalaisuusvaatimuksen täytyessä. HU: Asianajajaliiton täysjäsenyys edellyttää kansalaisuusvaatimuksen ja asuinpaikkavaatimuksen täyttymistä. Ulkomaisten asianajajien harjoittamat lakiasiainpalvelut on rajattu oikeudellisen neuvonnan tarjoamiseen, jonka on tapahtuttava unkarilaisen asianajajan tai lakiasiainliiton kanssa tehdyn yhteistyösopimuksen perusteella. LV: Valan tehneitä asianajajia, joille edustaminen rikosoikeudenkäynnissä on varattu, koskee kansalaisuusvaatimus.
b) 1. Laskentatoimen palvelut ja kirjanpidon palvelut (CPC 86212, muut kuin "tilintarkastuspalvelut", CPC 86213, CPC 86219 ja CPC 86220)	DK: Oikeudellista neuvontaa koskeva markkinointi on rajattu asianajajille, joilla on Tanskassa myönnetty elinkeinolupa. Tanskalaisen elinkeinoluvan myöntämisen edellytyksenä on Tanskassa suoritettu lainopillinen tutkinto. LU: Luxemburgin ja EU:n oikeuteen liittyvien lakiasiainpalvelujen tarjoaminen edellyttää kansalaisuusvaatimuksen täyttymistä. SE: Asianajajaliiton jäsenyys, joka on tarpeen ainoastaan käytettäessä ruotsalaista "advokat"-ammattinimikeriä, edellyttää asuinpaikkavaatimuksen täyttymistä.
b) 2. Tilintarkastuspalvelut (CPC 86211 ja 86212, muut kuin laskentatoimen palvelut)	FR: Laskentatoimen palvelujen ja kirjanpidon palvelujen tarjoaminen edellyttää talous-, finanssi- ja teollisuusministerin päätöstä ulkoministerin suostumuksella. Yli viiden vuoden oleskelua ei voida vaatia. AT: Edustaminen toimivaltaisissa viranomaisissa ja tävällän erityislainsäädännössä (esim. osakeyhtiölaki, pörssilaki, pankkilaki jne.) säädettyjen tilintarkastusten suorittaminen edellyttävät kansalaisuusvaatimuksen täyttymistä. DK: Asuinpaikkavaatimus. ES: Tilintarkastajien ja sellaisten yhtiöiden, joita yhtiöoikeudesta annettu kahdeksas EY:n direktiivi ei kata, hallintoehkäisystä johtajia ja yhteistyökumppaneita koskee kansalaisuusvaatimus. FI: Suomalaisen osakeyhtiön tilintarkastajista vähintään yhä koskee asuinpaikkavaatimus. EL: Tilintarkastajia koskee kansalaisuusvaatimus.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
	IT: Sellaisten yhtiöiden, joita yhteisöluokasta annettu kahdeksas ETY:n direktiivi ei kata, hallintohenkilöstöä, johtajia ja yhteistyökumppaneita koskee kansalaisuusvaatimus. Asuinpaikkavaatimus koskee yksittäisiä tilintarkastajia. SE: Ainoastaan Ruotsissa hyväksytty tilintarkastajat voivat suorittaa mm. osakeyhtiöiksi rekisteröityneiden oikeushenkilöiden tilintarkastuspalveluja. Hyväksyminen edellyttää maassa asumista.
c) Verotukseen liittyvät neuvontapalvelut (CPC 863) ⁽⁵⁾	AT: Edustaminen toimivaltaisissa viranomaisissa edellyttää kansalaisuusvaatimuksen täyttymistä. BG, SI: Asiantuntijoita koskee kansalaisuusvaatimus. HU: Asuinpaikkavaatimus.
d) Arkkitehtipalvelut sekä e) Kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut (CPC 8671 ja CPC 8674)	EE: Vähintään yhden vastuullisista henkilöistä (hankkeen johtaja tai konsultti) on asuttava Virossa. BG: Ulkomaisilla asiantuntijoilla on oltava vähintään kahden vuoden kokemus rakennusala. Arkkitehtipalvelujen sekä kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelujen yhteydessä sovelletaan kansalaisuusvaatimusta. EL, HU, SK: Asuinpaikkavaatimus.
f) Tekniset palvelut sekä g) Tekniset kokonaispalvelut (CPC 8672 ja CPC 8673)	EE: Vähintään yhden vastuullisista henkilöistä (hankkeen johtaja tai konsultti) on asuttava Virossa. BG: Ulkomaisilla asiantuntijoilla on oltava vähintään kahden vuoden kokemus rakennusala. EL, HU, SK: Asuinpaikkavaatimus.
h) Lääkäripalvelut (ml. psykologi) ja hammashoitopalvelut (CPC 9312 ja CPC 85201 osittain)	CZ, IT, SK: Asuinpaikkavaatimus. CZ, EE, RO, SK: Ulkomaiset luonnolliset henkilöt tarvitsevat toimivaltaisten viranomaisten luvan. BE, LU: Korkeakoulututkinnon suorittaneet harjoittelijat tarvitsevat toimivaltaisten viranomaisten ulkomaisille luonnollisille henkilöille myöntämän luvan. BG, CY, MT: Kansalaisuusvaatimus. DE: Kansalaisuusvaatimus, josta voidaan poikkeuksellisesti myöntää vapautus, mikäli se on perusteltua kansanterveyttä koskevien syiden nojalla. DK: Lupa jonkin erityistehävän suorittamiseen voidaan antaa tietyin rajoituksin enintään 18 kuukaudeksi ja edellyttää maassa oleskelua. FR: Kansalaisuusvaatimus. Pääsy mahdollista vuosittain vahvistettavien kiintiöiden rajoissa. LV: Ulkomaiset tarvitsevat lääkärinä toimia luvan paikallisilla terveysviranomaisilta; lupa perustuu lääkäritä ja hammaslääkäreitä koskevaan alueelliseen tarveharkintaan.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
	PL: Ulkomaalaiset voivat harjoittaa lääkärin ammattia luvanvaraisesti. Ulkomaisilla lääkäreillä on rajoitettu ääniökeus ammattikamareissa. PT: Psykologeja koskee asuinpaikkavaatimus.
i) Eläinlääkintäpalvelut (CPC 932)	BG, CY, DE, EE, EL, FR, HU, MT, SI: Kansalaisuusvaatimus. CZ ja SK: Kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimus. IT: Asuinpaikkavaatimus. PL: Kansalaisuusvaatimus. Ulkomaalaiset voivat anoa toimilupaa.
j) 1. Kätilöpalvelut (CPC 93191 osittain)	AT: Voidakseen ryhtyä harjoittamaan ammattia lävällässä asianomaisen henkilön on täyrynyt harjoittaa kyseistä ammattia vähintään kolmen vuoden ajan ennen toiminnan aloittamista lävällässä. BE, LU: Korkeakoulututkinnon suorittaneet harjoittelijat tarvitsevat toimivaltaisten viranomaisten ulkomaisille luonnollisille henkilöille myöntämän luvan. CZ, CY, EE, RO, SK: Ulkomaaiset luonnolliset henkilöt tarvitsevat toimivaltaisten viranomaisten luvan. FR: Kansalaisuusvaatimus. Pääsy mahdollista vuosittain vahvistettavien kiintiöiden rajoissa. HU: Kansalaisuusvaatimus. IT: Asuinpaikkavaatimus. LV: Tarveharkinnassa vaikuttaa paikallisten terveysviranomaisten luvalla toimivien kätilöiden kokonaismäärä kyseisellä alueella. PL: Kansalaisuusvaatimus. Ulkomaalaiset voivat anoa toimilupaa.
j) 2. Sairaanhoidaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoidon henkilöstön palvelut (CPC 93191 osittain)	AT: Ulkomaaiset palveluntarjoajat voivat toimia ainoastaan seuraavissa tehtävissä: sairaanhoitajat, fysioterapeutit, työterapeutit, puheterapeutit ja ravitsemusterapeutit. Voidakseen ryhtyä harjoittamaan ammattia lävällässä asianomaisen henkilön on täyrynyt harjoittaa kyseistä ammattia vähintään kolmen vuoden ajan ennen toiminnan aloittamista lävällässä. BE, FR, LU: Korkeakoulututkinnon suorittaneet harjoittelijat tarvitsevat toimivaltaisten viranomaisten ulkomaisille luonnollisille henkilöille myöntämän luvan. CY, CZ, EE, RO, SK: Ulkomaaiset luonnolliset henkilöt tarvitsevat toimivaltaisten viranomaisten luvan. HU: Kansalaisuusvaatimus. DK: Lupa jonkin erityistehävän suorittamiseen voidaan antaa tietyn rajoituksen erittäin 18 kuukaudeksi ja edellyttää maassa oleskelua. CY, CZ, EL, IT: Sovellettava taloudellista tarveharkintaa: päätös tehdään asianomaisen alueen avoimien virkojen ja tarpeiden mukaisesti. LV: Tarveharkinnassa vaikuttaa paikallisten terveysviranomaisten luvalla toimivien sairaanhoitajien kokonaismäärä kyseisellä alueella.

Toimiala tai osa-ala	Varustusten kuvaus
k) Farmaseuttisten tuotteiden sekä lääkinnällisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyynti (CPC 63211) sekä muut farmaseuttien tarjoamat palvelut ⁽⁹⁾	FR: Kansalaisuusvaatimus. Kolmansien maiden kansalaisilla on kuitenkin pääsy vahvistettujen kiintiöiden rajoissa edellyttäen, että palvelujen tarjoaja on suorittanut farmasia-alan tutkimon Ranskassa. DE, EL, SK: Kansalaisuusvaatimus. HU: Kansalaisuusvaatimus lukuun ottamatta farmaseuttisten tuotteiden sekä lääkinnällisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyyntiä (CPC 63211). IT, PT: Asuinpaikkavaatimus.
D. Kiinteistöpalvelut ⁽⁷⁾	
a) Omaan tai kolmannen osapuolen lukuun suoritettavat palvelut (CPC 821)	FR, HU, IT, PT: Asuinpaikkavaatimus. LV, MT, SI: Kansalaisuusvaatimus.
b) Palkkio- tai sopimusperusteiset palvelut (CPC 822)	DK: Asuinpaikkavaatimus, jollei Tanskan kaupp- ja teollisuusministeriö ole määrännyt toisin. FR, HU, IT, PT: Asuinpaikkavaatimus. LV, MT, SI: Kansalaisuusvaatimus.
E. Vuokraus- ja leasingpalvelut ilman käyttäjää tai kuljettajaa	
e) Henkilökohtaisiin ja kotitaloustarvikkeisiin liittyvät (CPC 832)	EU: Korkeakoulututkimon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus. AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, IE, IT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Asiantuntijoita koskee kansalaisuusvaatimus.
f) Televisiointilaitteiden vuokraus (CPC 7541)	EU: Asiantuntijoita ja korkeakoulututkimon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus.
F. Muut yrityspalvelut	
e) Tekniset testaus- ja analysointipalvelut (CPC 8676)	IT, PT: Biologeja ja kemistejä koskee asuinpaikkavaatimus.
f) Maa-, riita- ja metsätalouteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 881 osittain)	IT: Agronomeja ja maatalousneuvoja ("periti agrari") koskee asuinpaikkavaatimus.
j) 2. Turvallisuus- ja vartiointipalvelut (CPC 87302, CPC 87303, CPC 87304 ja CPC 87305)	BE: Johtohenkilöstöä koskee kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimus. BG, CY, CZ, EE, LV, LT, MT, PL, RO, SI, SK: Kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimus.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
	DK: Johtajin ja lentokenttäturvallisuuspalveluihin sovelletaan kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimusta. ES, PT: Erikoistunutta henkilöstöä koskee kansalaisuusvaatimus. FR: Toimitusjohtajia ja johtajia koskee kansalaisuusvaatimus. IT: Kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimus turvallisuus- ja vartiointipalveluja ja arvoesineiden kuljettamista varten tarvittavan luvan saamiseksi.
k) Tieteelliset ja tekniset konsultointipalvelut (CPC 8675)	BG: Asiantuntijoita koskee kansalaisuusvaatimus. DE: Julkisesti tehtävänsä nimitettyjä maanmittausinsinöörejä koskee kansalaisuusvaatimus. FR: Omistusoikeuksien määrittämiseen ja maa- ja metsätalouden liittyvien maanmittaustoimien osalta sovelletaan kansalaisuusvaatimusta. IT, PT: Asuinpaikkavaatimus.
l) 1. Alusten huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	MT: Kansalaisuusvaatimus.
l) 2. Rautatiekaluston huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	LV: Kansalaisuusvaatimus.
l) 3. Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja maantietiliikenteen kuljetusvälineiden huolto ja korjaus (CPC 6112, CPC 6122, CPC 8867 osittain ja CPC 8868 osittain)	EU: Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien ja moottorikelkkojen huollon ja korjauksen osalta asiantuntijoita ja korkeakoulututkimon suorittaneita harjoittajia koskee kansalaisuusvaatimus.
l) 5. Metallinuosien, koneiden (ei toimisto-), laitteiden (ei kuljetus- ja toimisto-) sekä henkilökohtaisten ja kotitaloustarvikkeiden huolto ja korjaus (*) (CPC 633, CPC 7545, CPC 8861, CPC 8862, CPC 8864, CPC 8865 ja CPC 8866)	EU: Asiantuntijoita ja korkeakoulututkimon suorittaneita harjoittajia koskee kansalaisuusvaatimus.
m) Rakennusten puhtaanapito- ja siivousohjelmat (CPC 874)	CY, EE, MT, PL, RO, SI: Asiantuntijoita koskee kansalaisuusvaatimus.
n) Valokuvauspalvelut (CPC 875)	LV: Erikoisvalokuvauspalveluihin sovelletaan kansalaisuusvaatimusta. PL: Ilmavalokuvauspalvelujen tarjoamiseen sovelletaan kansalaisuusvaatimusta.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
p) Julkaisu- ja painopalvelut (CPC 88442)	SE: Kustantajaa ja kustannus- tai painoyrityksen omistajaa koskee asuinpaikkavaatimus.
q) Kokouspalvelut (CPC 87909 osittain)	SI: Kansalaisuusvaatimus.
r) 1. Käännös- ja tulkkaukspalvelut (CPC 87905)	FI: Virallisia kielenkääntäjiä koskee asuinpaikkavaatimus. DK: Virallisia kielenkääntäjiä ja tulkkia koskee asuinpaikkavaatimus, jollei Tanskan kauppa- ja teollisuusministeriö ole myöntänyt poikkeusta.
r) 3. Perintätoimistojen palvelut (CPC 87902)	BE, EL, IT: Kansalaisuusvaatimus.
r) 4. Luottotietopalvelut (CPC 87901)	BE, EL, IT: Kansalaisuusvaatimus.
r) 5. Kopiointipalvelut (CPC 87904) ⁽⁹⁾	AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Asiantuntijoita ja korkeakoulututkimon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus. LV: Asiantuntijoita koskee taloudellinen tarveharkinta ja korkeakoulututkimon suorittaneita harjoittelijoita kansalaisuusvaatimus.
8. RAKENNUSPALVELUT JA NIIHIN LIITTYVÄT TEKNISET PALVELUT (CPC 511, CPC 512, CPC 513, CPC 514, CPC 515, CPC 516, CPC 517 ja CPC 518)	BG: Ulkomaisilla asiantuntijoilla on oltava vähintään kahden vuoden kokemus rakennusalalla.
9. JAKELUPALVELUT (pl. aseiden, ammusten ja sotatarvikkeiden jakelu)	
C. Vähittäiskauppapalvelut ⁽¹⁰⁾	
c) Elintarvikkeiden vähittäiskaupan palvelut (CPC 631)	FR: Tupakkakauppiaita (buraliste) koskee kansalaisuusvaatimus.
10. KOULUTUSPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Aiemman perusasteen koulutuspalvelut (CPC 921)	FR: Kansalaisuusvaatimus. Kolmansien maiden kansalaiset voivat kuitenkin saada toimivaltailta viranomaisilta luvan oppilaitoksen perustamiseen ja johtamiseen sekä opettamiseen. IT: Palveluntarjoajia, joilla on lupa myöntää valtion tunnustamia tutkintotodistuksia, koskee kansalaisuusvaatimus.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
	EL: Opettajia koskee kansalaisuusvaatimus.
B. Ylemmän perusasteen ja keskiasteen koulutuspalvelut (CPC 922)	FR: Kansalaisuusvaatimus. Kolmansien maiden kansalaiset voivat kuitenkin saada toimivaltaisilta viranomaisilta luvan oppilaitoksen perustamiseen ja johtamiseen sekä opettamiseen. IT: Palveluntarjoajia, joilla on lupa myöntää valtion tunnustamia tutkintotodistuksia, koskee kansalaisuusvaatimus. EL: Opettajia koskee kansalaisuusvaatimus. LV: Vammaisille opiskelijoille tarkoitettuihin keskiasteen teknisen ja ammatillisen koulutuksen kaltaisiin koulutuspalveluihin (CPC 9224) sovelletaan kansalaisuusvaatimusta.
C. Korkea-asteen koulutuspalvelut (CPC 923)	FR: Kansalaisuusvaatimus. Kolmansien maiden kansalaiset voivat kuitenkin saada toimivaltaisilta viranomaisilta luvan oppilaitoksen perustamiseen ja johtamiseen sekä opettamiseen. CZ, SK: Korkea-asteen koulutuspalveluihin, lukuun ottamatta teknisiä ja ammatillisia keskiasteen jälkeisiä koulutuspalveluja (CPC 92310), sovelletaan kansalaisuusvaatimusta. IT: Palveluntarjoajia, joilla on lupa myöntää valtion tunnustamia tutkintotodistuksia, koskee kansalaisuusvaatimus. DK: Opettajia koskee kansalaisuusvaatimus.
12. RAHOITUSPALVELUT	
A. Vakuustointiminta ja siihen liittyvät palvelut	AT: Sivuliikkeen johdossa on oltava kaksi lävällässä asuvaa luonnollista henkilöä. EE: Ensivakuutusten osalta vakuutusosakeyhtiön, jossa on ulkomaista pääomaa, hallitukseen voi kuulua muiden kuin EU-maiden kansalaisia ainoastaan sultissa ulkomaisen pääoman osuuteen ja emintään puolet hallituksen jäsenten määrästä. Tytäryhtiön tai itsenäisen yrityksen johtajan on asuttava vakinaisesti Virossa. ES: Aktuaarin ammatin harjoittajia koskee asuinpaikkavaatimus ja heillä on oltava kolmen vuoden kokemus. IT: Aktuaarin ammatin osalta asuinpaikkavaatimus. FI: Vakuutusyhtiön toimitusjohtajien ja vähintään yhden tilintarkastajan asuinpaikan on oltava EU:ssa, elleivät toimivaltaiset viranomaiset ole myöntäneet poikkeusta. Ulkomaisen vakuutusyhtiön pääasiamiehen asuinpaikan on oltava Suomessa, ellei yhtiön päätoimipaikka sijaitse EU:ssa.
B. Pankki- ja muut rahoituspalvelut (pl. vakuutuspalvelut)	BG: Pääjohtajan ja liikkeenjohdon edustajan pysyvän asuinpaikan on oltava Bulgariassa. FI: Luottolaitosten toimitusjohtajien ja vähintään yhden tilintarkastajan asuinpaikan on oltava EU:ssa, ellei Rahoitustarkastus ole myöntänyt poikkeusta. Johdamaispörssin välittäjän (yksityishenkilö) asuinpaikan on oltava EU:ssa. IT: Rahoituspalvelujen tarjoajien ("promotori di servizi finanziari") on asuttava jonkin EU:n jäsenvaltion alueella. LT: Johtajista vähintään yhden on oltava EU:n kansalainen. PL: Pankin hallituksen jäsenistä vähintään yhtä koskee kansalaisuusvaatimus.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
13. TERVEYDENHUOLTO- JA SOSIAALIPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Sairaalapalvelut (CPC 9311)	FR: Johtotehtäviin pääsyn edellytyksenä olevaa hyväksyntää myönnettäessä otetaan huomioon paikallisen johtohenkilöstön saatavuus.
B. Sairaankuljetuspalvelut (CPC 93192)	LV: Lääkäreihin, hammaslääkäreihin, kättilöihin, sairaanhoitajiin, fysioterapeuteihin ja avustavaan hoitohenkilöstöön sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.
C. Hoitolaitosten palvelut, muut kuin sairaalapalvelut (CPC 93193)	PL: Ulkomaalaiset voivat harjoittaa lääkärin ammattia luvanvaraisesti. Ulkomailla lääkäreillä on rajoitettu ääniökeus ammattikamareissa.
E. Sosiaalipalvelut (CPC 933)	
14. MATKAILU JA SIHEN LIITTYVÄT PALVELUT	
A. Hotelli- ja ravintolapalvelut sekä ateriapalvelut (CPC 641, CPC 642 ja CPC 643) pl. ilmalikenteen ateriapalvelut ⁽¹⁾	BG: Ulkomaaisia johtajia ei saa olla enemmän kuin Bulgarian kansalaisuutta olevia johtajia, jos julkisen (valtiollisen ja/tai kunnallisen) pääoman osuus bulgarialaisessa yrityksessä on yli 50 prosenttia.
B. Matkatoimistopalvelut ja matkanjärjestäjien palvelut (matkaoppaiden palvelut mukaan luettuina) (CPC 7471)	BG: Ulkomaaisia johtajia ei saa olla enemmän kuin Bulgarian kansalaisuutta olevia johtajia, jos julkisen (valtiollisen ja/tai kunnallisen) pääoman osuus bulgarialaisessa yrityksessä on yli 50 prosenttia.
C. Matkailijoiden opastuspalvelut (CPC 7472)	BG, CY, ES, FR, EL, HU, IT, LT, MT, PL, PT, SK: Kansalaisuusvaatimus.
15. VIRKISTYS-, KULTTUURI- JA URHEILUPALVELUT (muut kuin audiovisuaalipalvelut)	
A. Viihdepalvelut (ml. teatteripalvelut, musiikkiyhte-, sirkus- ja diskopalvelut) (CPC 9619)	FR: Johtotehtäviin pääsyn edellytyksenä olevaa hyväksyntää edellyttää kansalaisuusvaatimuksen täyttymistä, jos hyväksyntä tarvitaan yli kahdeksi vuodeksi.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
16. LIIKENNEPALVELUT	
A. Meriliikenne	
a) Kansainvälinen henkilöliikenne (CPC 7211 ilman kansallista kabotaasiliikennettä)	EU: Laivojen miehistöä koskee kansalaisuusvaatimus. AT: Toimitusjohtajien enemmistöä koskee kansalaisuusvaatimus.
b) Kansainvälinen tavaraliikenne (CPC 7212 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) ^(1,2)	
D. Tieliikenne	
a) Henkilöliikenne (CPC 7121 ja CPC 7122)	AT: Niitä henkilöitä ja osakkaita, joilla on oikeus edustaa oikeushenkilöä tai avointa yhtiötä, koskee kansalaisuusvaatimus. DK: Johtajia koskee kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimus. BG, MT: Kansalaisuusvaatimus.
b) Tavaraliikenne (CPC 7123, pl. postin kuljetus omaan lukuun ⁽¹³⁾)	AT: Niitä henkilöitä ja osakkaita, joilla on oikeus edustaa oikeushenkilöä tai avointa yhtiötä, koskee kansalaisuusvaatimus. BG, MT: Kansalaisuusvaatimus.
E. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetus ^(1,4) (CPC 7139)	AT: Toimitusjohtajia koskee kansalaisuusvaatimus.
17 LIIKENTEEN LIITÄNNÄISPALVELUT ^(1,5)	
A. Meriliikenteen liitännäispalvelut	EU: Hinaus- ja työntöpalvelujen sekä meriliikenteen tukipalvelujen henkilöstöä koskee kansalaisuusvaatimus.
a) Meriliikenteen lastinkäsittelypalvelut	AT: Toimitusjohtajien enemmistöä koskee kansalaisuusvaatimus.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	BG, MT: Kansalaisuusvaatimus.
c) Tulliselviytyspalvelut	DK: Tulliselviytyspalveluihin sovelletaan asuinpaikkavaatimusta.
d) Konttiasema- ja varastointipalvelut	EL: Tulliselviytyspalveluihin sovelletaan kansalaisuusvaatimusta.
e) Varustamon edustajan palvelut	IT: "Raccomandataro marittimo" -ammatin harjoittajia koskee asuinpaikkavaatimus.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
f) Meriliikenteen huolintapalvelut g) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7213) h) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7214) i) Meriliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) j) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	
B. Sisävesiliikenteen liitännäispalvelut e) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7224) f) Sisävesiliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain)	EU: Miehistöä koskee kansalaisuusvaatimus.
D. Tietoliikenteen liitännäispalvelut d) Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maantiesajoneuvojen, joissa on kuljettajia, vuokrauspalvelut (CPC 7124)	AT: Niitä henkilöitä ja osakkaita, joilla on oikeus edustaa oikeushenkilöä tai avointa yhtiötä, koskee kansalaisuusvaatimus. BG, MT: Kansalaisuusvaatimus.
F. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetusten liitännäispalvelut ⁽¹⁶⁾ a) Putkijohtoja pitkin kuljetettujen muiden tuotteiden kuin polttoaineiden varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	AT: Toimitusjohtajia koskee kansalaisuusvaatimus.
18. ENERGIAPALVELUT	
A. Kaivostointintaan liittyvät palvelut (CPC 883) ⁽¹⁷⁾	SK: Asuinpaikkavaatimus.

Toimiala tai osa-ala	Varauksen kuvaus
19. MUUT MUUALLE LUOKITTELEMATTOMAT PALVELUT	
a) Pesu-, puhdistus- ja värjäyspalvelut (CPC 9701)	EU: Asiantuntijoita ja korkeakoulututkimnon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus.
b) Kampaamopalvelut (CPC 97021)	BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Asiantuntijoita ja korkeakoulututkimnon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus. AT: Korkeakoulututkimnon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus.
c) Kosmetologin käsittely, käsi- ja jalkahoitopalvelut (CPC 97022)	BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Asiantuntijoita ja korkeakoulututkimnon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus. AT: Korkeakoulututkimnon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus.
d) Muut kauneudenhoitopalvelut, muualle luokittelemattomat (CPC 97029)	BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Asiantuntijoita ja korkeakoulututkimnon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus. AT: Korkeakoulututkimnon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus.
e) Kylpyläpalvelut ja muut kuin terapeutiset hieronnat, joita tarjotaan rentouttavina ja fyysisiä hyvinvointia edistävinä palveluina eikä lääkinällisin tai kuntoutustarkoituksiin ^(1a) (CPC ver. 1.0 97230)	EU: Asiantuntijoita ja korkeakoulututkimnon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus.

(1) Jotta kolmansien maiden kansalaisten tutkimukset voidaan tunnustaa koko EU:ssa, on neuvoteltava sopimuksen 85 artiklan mukainen vastavuoroista tunnustamista koskeva sopimus.

(2) Toimiala ei sisällä valmistukseen liittyviä neuvontapalveluja, jotka sisältyvät YRITYSPALVELUJEN kohtaan 6.F.h.

(3) Palkkio- ja sopimusperusteinen kustantaminen ja painaminen sisältyvät YRITYSPALVELUJEN kohtaan 6.F.p.

(4) Sisältää oikeudellisen neuvonnan, oikeudellisen edustuksen, välittömän menettelyn ja sovittelun sekä oikeudellisen asiakirja- ja todistuspalvelun.

Ainoastaan julkista kansainvälistä oikeutta, EU-oikeutta ja sellaisen hallintoalueen oikeutta, jolla sijotaja tai sen henkilöstö on oikeutettu toimimaan lakiasiainpalvelujen tarjoamiseen on sallittua, ja siihen sovelletaan muiden palvelujen tavoin Euroopan unionin jäsenvaltioiden lupavaatimuksia ja -menettelyjä. Asianajajilta, jotka tarjoavat kansainväliseen julkioikeuteen ja ulkomaiseen oikeuteen liittyviä oikeudellisia palveluja, voidaan näin ollen edellyttää paikallisten estäisten sääntöjen noudattamista ja koimaan ammattinimikkeen käyttämistä (ellei isäntämaan ammattinimikkeen käyttämiselle ole saatu hyväksyntää), vakuuusta koskevien vaatimusten täyttämistä, yksinkertaista rekisteröintiyhtymistä sisältävien asianajajalaitosten tai yksinomaan asianajajalaittojen läpäisemällä soveltuvuuskoetta sekä lämmuusta koostuvaa koulutusta tai toimipaikkaa isäntämaassa. EU:n oikeuteen liittyviä lakiasiainpalveluja voi periaatteessa tarjota kyselyn jäsenvaltion asianajajalaittoon hyväksyttyä täysin pätevää asianajajaa henkilökohtaisesti, tai kyselyä palveluja voidaan tarjota hänen kautaan, ja Euroopan unionin jäsenvaltion oikeuteen liittyviä lakiasiainpalveluja voi periaatteessa tarjota kyselyn jäsenvaltion asianajajalaittoon hyväksyttyä täysin pätevää asianajajaa henkilökohtaisesti, tai kyselyä palveluja voidaan tarjota hänen kautaan. Näin ollen edustaminen EU:n tuomioistuimissa ja muissa toimivaltaisissa viranomaisissa saattaa edellyttää täysijäsenyyttä kyselyn EU-jäsenvaltion asianajajalaittoissa, koska tällöin on kyse EU:n ja kansallisen prosessioikeuden harjoittamisesta. Joissakin jäsenvaltioissa ulkomaiset asianajajat, joita ei ole hyväksytty asianajajalaiton täysijäseniksi, voivat kuitenkin edustaa siviilioikeudellisissa menettelyissä osapuolta, joka on sellaisen valtion kansalainen tai kuuluu sellaiselle valtiolle, jossa asianajajalla on lupa harjoittaa ammattiaan.

(5) Ei sisällä verokysymyksiin liittyviä lainopillisia neuvonta- ja edustuspalveluja, jotka sisältyvät kohtaan 6.A.a. Lakiasiainpalvelut.

(6) Farmaseuttisten tuotteiden tarjoaminen yleisesti on muun palvelutarjoamisen tavoin luvanvaraista ja siihen sovelletaan Euroopan unionin jäsenvaltioiden hyväksymisvaatimuksia ja -menettelyjä. Yleisenä sääntönä on, että tämä toiminta on varattu farmaseuteille. Joissakin jäsenvaltioissa ainoastaan reseptilääkkeiden toimittaminen on varattu farmaseuteille.

(¹) Tässä tarkoitettu palvelu liittyy kineisönvälittäjän ammatin, eikä ne valkua kineisöijä osavien luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden oikeuksiin ja/tai näitä koskeviin rajoituksiin.

(²) Kuljetusvälineiden (CPC 6112, 6122, 8867 ja CPC 8868) huolto- ja korjauspalvelut sisältyvät kohtiin 6.F.1.1–6.F.1.4.

Toimistokoneiden ja -laitteiden, ml. tietokoneet, huolto- ja korjauspalvelut (CPC 843) sisältyvät kohtaan 6.B, Tietokonepalvelut.

(³) Ei sisällä tulostuspalveluja, jotka luetaan koodiin CPC 8842 ja jotka sisältyvät kohtaan 6.F.p.

(⁴) Ei sisällä huolto- ja korjauspalveluja, jotka sisältyvät YRITYSPALVELUJEN kohtiin 6.B ja 6.F.1.

(⁵) Ilmailukenteen ateriapalvelut sisältyvät YRITYSPALVELUJEN kohtiin 18.E ja 18.F.

(⁶) Ei sisällä energiatuotteiden vähittäiskaupan palveluja, jotka sisältyvät ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 17.D.4, Maahuolintapalvelut.

(⁷) Sisältää syöttöliikenteen sekä kansainvälisten meriliikennepalvelujen toimittajien suorittaman välittömän siirtämisen saamasta toiseen samassa valtiossa, jos siihen ei liity tuloja.

(⁸) Osa koodia CPC 71235, joka sisältyy VIESTINTÄPALVELUJEN kohtaan 7.A, Posti- ja kuriripalvelut

(⁹) Polttoaineiden pakkijohdotus sisältyy ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 18.B.

(¹⁰) Ei sisällä liikennevälineiden huolto- ja korjauspalveluja, jotka sisältyvät YRITYSPALVELUJEN kohtiin 6.F.1.1–6.F.1.4.

(¹¹) Polttoaineiden pakkijohdotus sisältyy ENERGIAPALVELUJEN kohtaan 18.C.

(¹²) Sisältää seuraavat palkkio- tai sopimuspensuettiset palvelut: kaivostuomintaa liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut, porauspaikan valmistelu, porauslaitteen asennus, poraus, poranterien huoltopalvelut, suojauspalvelut, porausalueen geologia ja porauksen hallinta, kairasäilytyslaitteen otto, reian koetus, väjätyspalvelut, viimeistelytyöskentelyn palvelut, porausalueen rakentaminen, hupottaminen ja painepumppaus, aktivointipalvelut (rakentaminen, hupottaminen ja painepumppaus), porausreian korjauspalvelut, porausreian tulppaaminen ja hylkääminen.

(¹³) Ei sisällä suoraa pääsyä luonnonvaroihin tai niiden hyödyntämistä.

(¹⁴) Ei sisällä maaperän rakentamista muita luonnonvaroja kuin öljyä ja kaasua koskevaa kaivostuomintaa varten (CPC 5115), joka sisältyy kohtaan 8. RAKENNUSPALVELUT.

(¹⁵) Terapeuttiset hieronnat ja kylpyhoitopalvelut sisältyvät kohtiin Sairaanhoidon palvelut (6.A.h), Sairaanhoidon palvelut (6.A.j) ja Terveyspalvelut (13.A ja 13.C).